ՅԱՌԱՋ
HARATCH

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
1
ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI
1er NOVEMBRE
1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9849

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9849

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՅՑ ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ ՄԵԾ ՕՐԸ

ԱՐՏԱԿԱՐԳ ԽԱՆԴԱՎԱՌՈՒԹԻՒՆ ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ

« ԵԿԱԾ ԵՄ ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒԵԼՈՒ ՄԵՐ ՄԵԾ ԵՂԲՕՐ ՀԵՏ »

Կ'ԸՍԷ ԽՈՐԷՆ Ա.

« ՅՈՅՍՈՎ ԿԸ ՍՊԱՍԷԻ ԱՅՍ ԵՐՋԱՆԻԿ ՕՐՈՒԱՆ : ԱՅՍ ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ԱՌԻԹՈՎ, ԻՄ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՆՈՒԻՐԱԿԱՆ ՊԱՐՏՔԸ ԿԸ ՀԱՄԱՐԻՄ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԵԼ ՁԵՐԴ ՍՐԲՈՒԹԻՒՆԸ, ՁԵՐԴ ՍՐԲՈՒԹԵԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ՕԾՈՒՄԸ ԻԲՐԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ »

ԿԸ ՅԱՅՏԱՐԱՐԷ ՎԱԶԳԷՆ Ա.

ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԸ ՄԻԱՍԻՆ ԱՂՕԹԵՑԻՆ Վ'ԱՍՆ ԱՆՍԱՍԱՆՈՒԹԵԱՆ ՀԱՅՑ. ԵԿԵՂԵՑՒՈՅ

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՓԱՐԻԶ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Երուսաղէմէն Ազդակի Թղթակիցը հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ Խորէն Ա.ի Երուսաղէմ ժամանման եւ Վազգէն Ա.ի հետ ողջագուրման մասին : Իր պատմական արժէքին ու կարեւորութեան համար, կուտանք նոյնպէս բոլոր մանրամասնութիւնները մեր այսօրուան եւ յաջորդական թիւերուն մէջ :

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը հանդիսաւոր շքախումբով հասնելէ ետք Պէյրութի Խալտէի օդակայանը, մեկնած է դէպի Ս. քաղաք :

Ամմանի հայ գաղութին կողմէ Խորէն Ա. եւ իր շքախումբը դիմաւորուած են հինգ ինքնաշարժերով ապա (օդանաւի խանգարումի հետեւանքով) Թափորը ճամբայ ելած է դէպի Երուսաղէմ, Խան էլ Ահմարի մէջ դիմաւորուած է Շահէ Եպս. Աճէմեանի եւ մոթոսիքլիստ երկու ոստիկաններու կողմէ : Անթիլիասի նախկին միաբանը գրեթէ վազելով գացած է դէպի Խորէն Կաթողիկոսը եւ ժամը 13·15ին, Ազարիէի մուտքին Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը դիմաւորուած է Եղիշէ Պատրիարքի, Միաբանութեան եւ Լիբանանի հիւպատոսին կողմէ : Ողջագուրումներէ եւ աջահամբոյրէն ետք Խորէն Ա. եւ Եղիշէ Պատրիարք առաջնորդուած են Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորի անձնական ինքնաշարժը որուն ետին մօտ 200 ինքնաշարժերէ կազմուած թափոր մը, ճամբու եզերքը հաւաքուած խուռներամ բազմութեան մը մէջէն, ծափերու ու ծաղիկներու տակ, մուտք գործած է Սուրբ քաղաքը :

Ժամը մէկը քսանըհինգ անց, Թափորը հասած է Դաւիթի դուռը, ուր Վեհը ուրջառազգեստ, եպիսկոպոսներու, վարդապետներու եւ ժառանգաւորացի երգեցիկ խումբի շարականներու առաջնորդութեամբ եւ անդադրում ծափերով, «Բարի գալուստ Վեհափառ Տէր» պաստառներու եւ յորդանանեան ու Պատրիարքարանի դրօշակներու շքեղութեան մէջէն փառաւոր մուտք մը գործած է դէպի Ս. Յակոբեանց վանք, Հ. Մ. Ը. Մ.ի, Հ. Ե. Մ.ի, Բարեսիրացի, սկաուտներու ու արենոյշներու եւ աշակերտներու երկշարք շարքերուն մէջէն անցնելով :

Վանքի մուտքին առջեւ, երկշարք մեծ ... մը զինուորական պատիւներ ընծայած է Վեհին :

Զինուորական աւելի փառաւոր պատիւներու եւ ընդունելութեան պիտի արժանանար Վեհը, եթէ Երուսաղէմի օդակայանը իջնէր :

Առաջնորդուելով Սրբոց Յակոբեանց տաճարը, Վեհը ուղղակի գացած է Ս. Գլխադիրի մատուռը, Իր ուխտը ըրած եւ ապա առաջնորդուած Մայր սեղան :

×

Եղիշէ Պատրիարքին հետ փոխն ի փոխ կարդալէ ետք աղօթքը, Պատրիարք Սրբազանը յանուն Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան եւ Յորդանանի պատուական ժողովուրդի եւ կառավարութեան, բարի գալուստ մաղթելէ ետք Նորին Ս. Օծութեան, ըսած է .—

«Անմնախընթաց օրն է՝ որ կը տօնենք այսօր մեր պատմութեան : Մեր մէջ ունինք նուիրապետական Աթոռներու Գահակալները, որոնք եկած են այստեղ, այս սրբատեղեաց մէջ՝ նորոգելու իրենց ուխտը, ծառայելու համար Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ եւ հայ ժողովուրդին :

« Շնորհակալութիւն կը յայտնենք Ն. վ. Թագաւորին եւ կառավարութեան, որ Ձեր շնորհաբեր այցելութեան առթիւ ըրին իրենց լաւագոյնը, որպէսզի յարգուի ձերդ վեհը եւ հայ ժողովուրդը : Բարի եկաք, բարիքով մնաք» :

Խօսք առնելով, Խորէն Ա. ըսած է . «Ամենապատիւ Սրբազան Պատրիարք Հայր Գերշ. Սրբազան հայրեր, սիրելի միաբաններ եւ հաւատացեալ ժողովուրդ .

« Մեր կաթողիկոսական անդրանիկ այցելութեան առթիւ խաղաղութեան քաղաք Ս. Երուսաղէմ, կ'ողջունենք բոլորըդ քրիստոնէական սուրբ սիրով եւ կ'աղօթենք ամէնուդ խաղաղութեան, քաջառողջութեան եւ երջանկութեան համար :

«Սիրով եւ եղբայրական ողջագուրումով ու կարօտով կ'ողջունենք այս Հոգեւոր Տան, Երուսաղէմի Առաքելական Ս. Աթոռոյ բարեխնամ Պատրիարք Տ. Եղիշէ Արք.ը ու իր ուխտանուէր եւ զինուորեալ միաբանութիւնը եւ կը մաղթենք այս հոգեւոր Տան բարգաւաճում եւ յառաջդիմութիւն :

« Սրտագին շնորհակալութիւն կը յայտնենք ձեզի, ամենապատիւ Պատրիարք եղբայր, այս սիրալիր սրտագեղ ընդունելութեան համար :

« Կ'ողջունենք նաեւ քեզ՝ ժողովուրդ Աստուծոյ, քու այսքան խանդավառ եւ ցնծալից ընդունելութեան համար :

« Այս բոլորը ցոյց կուտան, որ Հայ ժողովուրդը սիրով եւ հաւատարմական զգացումով կապուած է ու կը մնայ Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ, որուն մէկ ներկայացուցիչը ըլլալու պատուին արժանացայ :

« Գորովալից եւ սրտալից ջերմ զգացումներով, եղբայրական ողջոյնս կ'ուղղեմ մեր սիրեցեալ մեծ եղբօր՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հայրապետին, որ ուխտի եկած է այս սուրբ վայրը : Կ'աղօթեմ, որ բարձեալն Աստուած ընդունելի արասցէ իր ուխտը :

« Եկած եմ ողջագուրուելու մեր մեծ եղբօր հետ եւ ծնրադիր այս սրբավայրին մէջ ջերմեռանդօրէն աղօթելու վասն անսասանութեան Հայց. Ս. Եկեղեցւոյ, սիրոյ, միութեան եւ խաղաղութեան համար : Կը մաղթեմ Նորին Սրբութեան, ի բոլոր սրտէ երկար եւ քաջառողջ կեանք եւ անսահման համբերութիւն, ուժ ու կորով, որպէսզի չէն ու խաղաղ պահէ հայ ժողովուրդի սրբութիւն սրբոց Ս. Էջմիածինը եւ Արարածի գագաթին վառ պահուած Լուսաւորչի Կանթեղը միշտ վառ պահէ :

« Կ'աղօթեմ ի սրտէ, որ Աստուած լսէ մեր աղօթքները եւ խաղաղութեան ու սիրոյ ձայնը ուժգին իջեցնէ մեր ժողովուրդի սրտին մէջ. ամէն» :

ՈՂՋԱԳՈՒՐՈՒՄԻ ՅՈՒԶԻՉ ՊԱՀԸ

Ապա, Վեհափառը Թափորով եւ «Երբոր բացուին դռներն յուսոյ» խմբերգով կ'առաջնորդուի Պատրիարքարան :

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. կաթողիկոս բազմած է աթոռին : Երբ Վեհ. Խորէն Կաթողիկոս սասը քայլ չափ մօտեցած է, Վազգէն Կաթողիկոս ժպտերես ոտքի կ'ելլէ եւ երկու Վեհափառները ընդհանուր ծափերու եւ այնքան սպասուած սրտագեղումով կ'ողջագուրուին ժամը երկուքը քսան անց :

Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա. խօսք առնելով կ'ըսէ .—

« Շնորհազարդ եղմայր Տէր Խորէն, սրտի խորին մաղթանօք բարի գալուստ կը մաղթեմ ձերդ Սրբութեան : Այս կամարներուն տակ Ս. Տեղեաց ողջագուրուեցանք : Այս շատ յուզիչ եւ առաջին իսկ պահուն, կը փափաքիմ յայտնել ձերդ Սրբութեան եւ Միաբանութեան, որ բոլորիդ բերած եմ ողջոյն սիրոյ Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնէն, մեր վերածնած հայրենիքէն եւ Արարատէն, Օշականի մեծ Սուրբին՝ Մեսրոպ Մաշտոցի գերեզմանէն, որու յիշատակին տօնը տօնուեցաւ այսօր : Սիրոյ ողջոյն նաեւ մեր Միաբանութենէն եւ Հայաստանի ժողովուրդէն :

« Շնորհազարդ եղբայր, Մայր Աթոռի միաբանութիւնը եւ ժողովուրդը պատուար պիտի հանդիսանան, որ չարիքին առաջքը առնուի : Որպէսզի Հայց. եկեղեցին կարենայ խիկապէս շարունակել իր առաքելութիւնն ու ծառայութիւնը, պէտք ունի իր Գահակալներուն միջեւ եղբայրութեան եւ սիրոյ գործակցութեան :

« Ս. Էջմիածնի, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ Պատրիարքական Ս. Աթոռներու Վեհափառ ու Սրբազան գահակալները, տարիներու ընթացքին, բոլոր դժուարութեանց առթիւ, մէկը միւսին օգտակար լրացուցիչները եղած են : Հոն ուր Էջմիածինը չէ հասած, հասած է Կիլիկիան : Հոն ուր Կիլիկիան չէ հասած, հասած է Ս. Էջմիածինը :

« Ոչ մէկ անպատեհութիւն կայ, որ այսօր ալ նոյն եղբայրական վերաբերումը ցոյց տանք իրարու հանդէպ, երկու գահակալները ձեռք – ձեռքի տալով մեր ազնուական ժողովուրդին օգնենք, պահպանենք, որպէսզի ան կարենայ իր ազգային նկարագիրը պահել ամուր հիմերու վրայ, պահէ իր գոյութիւնը, որ կուգայ դարերու խորերէն :

« Ես ալ Վեհափառ եղբայր, բերած եմ ձեզի Թեմերու, Թեմակալ առաջնորդներու, ազգային յարգարժան ժողովականներու, մեր մաքրակրօն քահանաներու, մեր միաբանութեան եւ ժողովուրդին յարգանաց հաւաստիքը, սէրն ու զուրգուրանքը ձեր Վեհափառութեան առաջ :

« Յոյսով կը սպասէի այս երջանիկ օրուան : Այս հանդիսաւոր օրուան : Այս հանդիսաւոր առիթով, իմ եղբայրական նուիրական պարտքը կը համարիմ շնորհաւորելու Ձերին Սրբութիւնը, Ձերին Սրբութեան ընտրութիւնը եւ օծումը իբրեւ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ : Այս հաշտութեան մէջ, ոչ պարտուող կայ, ո՛չ ալ յաղթող, յաղթողը միայն հայ ժողովուրդն է :

« Կեցցէ Հայաստանեայց Ս. եկեղեցին, կեցցէ՛ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պատմական եւ դարաւոր կաթողիկոսական Ս. Աթոռը :

« Ձեր սրբութեան պատգամաւորները, երբ քանի մը օր առաջ այստեղ եկան եւ բերին պատասխան այն գեղեցիկ նամակը, որ խմբագրուած էր սիրով, ուր կը փափաքէիք այս հանդիսաւոր հանդիպումը, մենք եւս կը փափաքէինք այս ողջագուրումը եւ այս սիրոյ եւ միութեան ոգին, այլեւս չի բաժնուիր մեզմէ : Աստուածային շնորհ մը կը նկատեմ սակայն եւ կ'աղօթեմ որ այս շնորհը անբաժան ըլլայ մեզմէ եւ բարի գալուստ Ձեզի :

« Կեցցէ՛ Հայաստանեայց Տ Եկեղեցին» :

Ապա, խօսք կ'առնէ Խորէն Ա. :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՀԱՄԱՁԱՅՆՈՒԹԻՒՆ ԴԱՄԱՔՈՅԻ ՄԷՋ

ԱԼԺԵՐԻՈՅ ԻՒ ՄԱՐՈՔԻ ՍԱՀՄԱՆԱՅԻՆ ՀԱՐՑԸ ԼՈՒԾՈՒԵՑԱՒ

Մալիի նախագահը եւ Եթովպիոյ կայսրը յաջողեցան համոզել երկու թշնամի եղբայրները եւ դրական արդիւնքով մը վերջացնել Դամաքոյի ժողովը : Զինադուլը պիտի գործադրուի Նոյեմբեր երկուքին 0 ժամին :

Այս առթիւ հրատարակուած զեկոյցը կը շեշտէ թէ Դամաքոյի մէջ, Հոկտեմբեր 29ին եւ 30ին հաւաքուած էին Հայլէ Սելասիէ, Մոտիպօ Քայթա, Հասան Բ. եւ Պեն Պելլա լուծում մը գտնելու համար այն պայքարին որ իրարու դէմ հանած էր երկու քոյր երկիրներ : Ժողովին կը նախագահէր Եթովպիոյ կայսրը : Այս խորհրդակցութեանց ընթացքին, պետական չորս զեկավարները հետեւեալ որոշումները տուին .—

Ա) Կռիւներու դադար եւ անմիջական զինադուլ, 1963 Նոյեմբեր 2, զերօ ժամուն :

Բ) Ալժերացի, Մարոքցի, Մալի եւ Եթովպացի սպաներէ կազմուած յանձ–

(Շար.ը կարդալ 4րդ էջ)

ԱՐՏԱՇԷՍ ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 90ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Արեւմտահայ գրականութեան ամէնէն պայծառ դէմքերէն է Ա. Յարութիւնեան: Գրական ասպարէզ մտած է 1890ական թուականներուն: Անոր առաջին գրութիւնները տպագրուած են «Բուրաստան մանկանց» պարբերաթերթին մէջ, որ լոյս կը տեսնէր Կ. Պոլիս:

Ա. Յարութիւնեան ծնած է Թուրքիոյ Եւրոպական մասին՝ Մալկարա գիւղաքաղաքը, 1873 Հոկտեմբերին: Աւարտած է իր ծննդավայրին եօթնամեայ դպրոցը: Բայց յետեւողական եւ յամառ ինքնաշխատութեամբ զարգացած ու հասած է այնպիսի նախանձելի բարձրութեան մը, որ քիչերուն վիճակուած էր: Հետզհետէ աշխատակցած է Ա. Արփիարեանի «Հայրենիք»ին, «Բիւրակն»ին, «Արեւելեան մամուլ»ին, «Արեւելք»ին, «Մասիս»ին, «Անահիտ»ին, «Ձայն հայրենեաց»ին եւ այլ թերթերու: Մէկ խօսքով գրեթէ ամբողջ արեւմտահայ մամուլին:

Գրական անդաստան մտած է նախ իբրեւ զգայուն, հովուերգակ, բնապաշտ բանաստեղծ: 1900ի գրական նոր սերունդին պատրաստուած ներկայացուցիչներէն էր: Ինքնօգնութեամբ սորված է ֆրանսերէն եւ քանի մը յօդուածներ գրած է ֆրանսական թերթերու մէջ: Թղթակցութիւններ պահած է ֆրանսացի գրողներու, ի միջի այլոց՝ Անաթոլ Ֆրանսի եւ Փիէռ Քիյեարի հետ, ինչպէս նաեւ՝ պելժ աշխարհածանօթ բանաստեղծ Էմիլ Վերհարնի եւ թատերակ Մորիս Մեթերլինկի հետ:

Արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը գեղարուեստական օրինակելի մակարդակի մը բարձրացնողներէն մէկը եղած է: Լեզուն եւ ոճը կատարելութեան հասնող պերճութիւն եւ չքեղութիւն մը ունին: Գրական այն դէմքերէն էր, որոնք կը պայքարէին այն ատենուան շատ սովորական դարձած տափակ ոտանաւորներուն դէմ: Եւ պէտք է դիտել տալ, թէ այդ պայքարը պսակուեցաւ յաղթանակի թափինով՝ արեւմտահայ բանաստեղծութիւնը բարձրացաւ Մեծարենցի, Վարուժանի, Սիամանթոյի եւ Թէքէեանի գրական գեղեցկութիւններուն:

Ի հարկէ, Ա. Յարութիւնեան մեծ եւ տիրապետող բանաստեղծ մը չդարձաւ՝ հակառակ իր փայլուն սկզբնաւորութեան եւ իր ընթերցողներուն ներշնչած խոստումներուն: Բայց եղաւ ու է արեւմտահայ գրականութեան շնորհալի բանաստեղծներէն մէկը, զոր կարելի չէ մոռնալ: Ժամանակին Յովհ. Թումանեան եւ Ղ. Աղայեան բարձր գնահատած են իր տաղանդը եւ «Հայ գրողներ»ու Բ. հատորին մէջ, որ նուիրուած էր արեւմտահայ գրողներու գործերուն, մեծ տեղ յատկացուցին Ա. Յարութիւնեանի բանաստեղծութիւններուն:

Եղերաբախտ քերթողը, Թուրքերու կողմէ մինչեւ իր նահատակութիւնը (1915), հրատարակեց բանաստեղծութիւններու երեք հաւաքածոներ՝ «Լքուած քնար» (1902), «Երկունք» (1906), «Նոր քնար» (1912), որոնք գրական գեղեցիկ ծաղկեփունջեր են: Իր անունէն զատ, կը ստորագրէր նաեւ Մանիշակ, Կարօ, Ուրուական, Շահէն եւ Պան ծածկանուններով:

Եթէ իբրեւ բանաստեղծ առաջնակարգ դիրքի մը չհասաւ, այնուամենայնիւ, իբրեւ քննադատ հասաւ այնպիսի բարձրութեան մը, որ իշխեց եւ դարձաւ քննադատական խօսքի ակնառու գրիչ մը:

Հիները, որոնք մենաշնորհեալ եւ չափազանցուած հեղինակութիւն ստեղծած էին իրենց շրջապատին մէջ, նորէն նոր քննադատական դատաստանի ենթարկեց, անաչառ կերպով ճշդեց անոնց տեղն ու արժէքը: Ե. Տէմիրճիպաշեանի մասին մորմոքով գրեց — «Տէմիրճիպաշեան, աւա՜ղ, չեղաւ իր համբաւին մարդը»:

Եթէ հին կուռքերուն հանդէպ եղաւ խստապահանջ եւ վար իջեցուց իրենց պատուանդաններէն, նորերուն նկատմամբ եղաւ հոգատար, քաջալերող եւ հովանաւորող: Երբ Մ. Մեծարենցի հանդէպ քանի մը խմբագիրներ անիրաւ յարձակումներ կատարեցին՝ ուրանալով նորայայտ բանաստեղծին անուրանալի արժանիքները, ան ջերմ կերպով պաշտպանեց Մեծարենցը՝ գրելով. «Այս նորեկին մէջ սրտագրաւ ու ջերմաշունչ, տաղանդաւոր քերթող մը կը յայտնուի, որ ապահովապէս գրական խիստ ուշագրաւ ապագայ մը կը խոստանայ»:

Այս ձեւի պաշտպանութեան արժանացան նաեւ իրենց գրական նախաքայլերուն մէջ Զ. Եսայեան եւ Օննիկ Չիֆթէ Սարաֆ: Զ. Եսայեանը, երբ ոմանք կը համարէին անտաղանդ եւ բանագող, Ա. Յարութիւնեան գրեց «Տիկին Զապել Եսայեան ուշագրութեան արժանի տաղանդ մըն է մեր արդի գրականութեան մէջ»:

Բայց միւս կողմէ անշնորհ եւ ճրճռան նորերուն հանդէպ ալ, որոնցմէ ոչ մէկ շահ չէր կրնար սպասել հայ գրականութիւնը, եղաւ անողոք: Այդպիսիներուն համար արտայայտուած է այսպէս, .. «Տղայ են, չեն աշխատիր, անընդունակ են, չեն կրնար իւրացնել, չունին ինքնուրոյն նկարագիր, չեն կրնար իրաւամբ յայտնուիլ: Շփացած եւ յաւակնոտ են»:

Արեւմտահայ քննադատութեան ասպարէզին մէջ մեծ դեր կատարած է: Իր ստորագրած «Գրական դիմաստուերներ», «Գիրքեր ու դէմքեր», «Գրական քրոնիկը» յօդուածաշարքերը բարձրացուցին ընթերցողին գրական ճաշակը եւ քննադատութիւնը դրին գիտութեան եւ արուեստի բարձր աստիճանին վրայ:

Դարձեալ ինքն էր, որ տարիներ շարունակ գրեց եւ գրավէճեր ունեցաւ մեր վաղուան գրականութեան հարցերուն եւ ուղիներուն պարզաբանութեան համար:

Ինքն էր, որ բանաձեւեց եւ ջատագովեց գաւառական, ժողովրդական գրականութեան անհրաժեշտութիւնը: Չէր հաւատար, որ Պոլիս կրնար երկար ժամանակ արեւմտահայ գրականութեան արտայայտիչը ըլլալ: Ան յամառօրէն կը պնդէր, որ մեր վաղուան գրականութեան ներկայացուցիչները պէտք է գան գաւառէն, բնիկ ժողովուրդին ծոցէն, ուր մեր աւանդութիւնները եւ բարքերը, կեանք ու ապրումները անաղարտ ձեւով պահպանուած են: Ա. Յարութիւնեան մեծ ոգեւորութեամբ ողջունեց Դ. Վարուժանը, որ նոյնպէս ժողովուրդին ծոցէն կուգար իրեն հետ բերելով կենսաբաբախ եւ հարուստ «ցեղին սիրտը»:

Յարութիւնեանի արձակը, բնութեան նկարագրութիւն, կեանքի պատկերներ եւ, մանաւանդ, իմաստասիրական խոհեր, իր գրականութեան լաւագոյն մասը կը կազմեն: «Մեծ մօրս մահը», արձակ էջը չքեղ եւ պատկերաւոր գրութիւն մըն է. գրուած պերճ եւ վճիտ լեզուով: Կեանքը խոր կերպով ճանչնալու կնիքը կը կրեն իրենց վրայ անոր «Հակասութիւններ» եւ «Թափառումներ» խորագիրներով տպուած հոյակապ էջերը, ուր կը յայտնուի նուրբ եւ խորաթափանց արուեստագէտը:

Իր թարգմանութիւններուն թիւը քիչ է, բայց արժէքաւոր: Ինքն է, որ արեւմտահայ ընթերցողներուն, առաջին անգամ երկար յօդուածով մը ծանօթացուց ռուս իրապաշտ գրականութեան հսկաներէն եւ հիմնադիրներէն մէկը՝ Մաքսիմ Կորքի, տալով այս վերջինին մէկ երկար պատմուածքը՝ «Իմ ընկերը» (1909ին), Կ. Պոլսոյ մէջ լոյս տեսնող «Ձայն Հայրենեաց» պարբերականին մէջ: Այս պատմուածքը աւելի ուշ՝ 1920ին, լոյս տեսաւ նաեւ առանձին գրքոյկով: Հետաքրքրական է անոր կարծիքը Մ. Կորքիի մասին. «Մաքսիմ Կորքի յայտնութիւն մը եղած է ռուս գրականութեան մէջ, որովհետեւ Կորքիի վիպակները պարզ եւ անկեղծ պատկերացումներ են ժողովուրդի կեանքին ու բարքերուն»: Շատ յաջող կերպով թարգմանած է նաեւ Օսկար Ուայլտի անմահ «Սոխակն ու Վարդը»:

Թարգմանողին դերին մասին հետեւեալը գրած է — «Գէշ թարգմանիչ մը, անիրաւող մը, ոճրագործ մըն է հեղինակին նկատմամբ»:

Իր նամակագրութիւնն ալ անպայման շահեկան մասը կը կազմէ իր ստեղծագործութեան: Ա. Յարութիւնեան երկար ու մեծ թիւով թղթակցութիւններ ունեցած է ոչ միայն հայ բազմաթիւ գրողներու հետ, այլեւ՝ ծանօթ օտարներու: Նամակներուն մեծ մասը կը բովանդակեն գրական հարցեր եւ տեսակէտներ, ինչպէս նաեւ օրուան գրական կեանքին մասին հետաքրքրական տեսակէտներ: Մեր այս կարծիքը կը հաստատեն իր Զ. Եսայեանին գրած մեծ թիւով նամակները: Ներկայիս Հայաստանի գրականութեան հիմնարկութեան մօտ կը գտնուին իր բազմաթիւ անտիպ նամակները: Ա. Յարութիւնեան շատ ճոխ դիւան մը ունեցած է, բայց աւաղ, այդ թանկագին գանձը, մեր անկայուն եւ վտանգալից կեանքին եւ մանաւանդ Պալքանեան պատերազմի ընթացքին, Մալկարայի հրդեհին ու Հայերու փախուստին պատճառով, ընդմիշտ կորսուեցաւ:

Հայպետհրատը, որ արեւմտահայ գրողներու գործերը լայն հասարակութեան ծանօթացնելու ազնիւ եւ օգտակար գործն ալ կը կատարէ, որոշած է Ա. Յարութիւնեանի ընտիր գործերուն հատորը հրատարակել 1964ին:

Եւ այս կ'ըլլայ արժանի հատուցումը նահատակ եւ անշիրիմ գրագէտին անմահ յիշատակին:

ՕՆՆԻԿ ՓԱՆԻԿԵԱՆ

ԶՈՐԼՈՒ

ՅԻՍՈՒՆ ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ

(ՅՈՒՇԵՐ ՊԱԼՔԱՆԵԱՆ ՊԱՏԵՐԱԶՄԷՆ)

(Է. եւ վերջին մաս)

Յաջորդ օր, առտուան ժամը 9ին, ընկերս՝ Պ. Պարսամեան լուր բերաւ ինծի թէ Պուլկարիոյ թագուհին Յարիցա Էլէոնորա, Հայոց հիւանդանոցի վերածուած դպրոցները եկած է, վիրաւոր եւ հիւանդ զինուորներուն այցելելու համար: Անմիջապէս հագուեցայ եւ միասին գացինք եկեղեցւոյ բակը եւ սպասեցինք: Թագուհին մանչերու դպրոցն էր, միւս դպրոցները այցելելու համար բակէն պէտք էր անցնէր: Տասը վայրկեան ետքը թագուհին երեւցաւ դռնէն: Պարզ հագուած էր, գլուխը համեստ գլխարկ մը, իսկ կուրծքին վրայ Կարմիր Խաչ մը կը կրէր, այնպէս որ, զինքը չճանչցող մը պարզ հիւանդապահուհի մը պիտի կարծէր, եւ ոչ թէ հինգ միլիոն Պուլկարներու թագուհի Էլէոնորան:

Թագուհին, երբ քանի մը քայլ յառաջացաւ, անմիջապէս դիմաւորեցինք եւ իր նիհար ու փափուկ ձեռքը մեր շրթունքներուն տանելով երկիւղածութեամբ համբուրեցինք:

Թագուհւոյն կ'ընկերանար թիկնապահ բժիշկ մը գնդապետ Տիմիթրոֆ, զինուորական համազգեստով եւ մէջքը կը կրէր վեցհարուածեան մը:

Երբ ցարուհին սկսաւ ֆրանսերէն խօսիլ մեզի հետ, Պ. Պարսամեան պատասխանեց գերմաներէն: Թագուհին ժպտեցաւ, եւ հարցուց թէ ո՞ւր սորված է գերմաներէնը:

— Հայաստանի Կարին մայրաքաղաքին

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

— ՇԵՓՈՐ —

Բայց չհամարձակեցաւ ոտքի ելլել կամ ձայն բարձրացնել, որովհետեւ գողը զինուոր մը կարծեց: Այդ օրերուն յաճախադէպ բան էր որ անօթի զինուորներ գողութիւն ընէին: Անշարժ պառկած՝ Արթաքի Էֆէնտի նայեցաւ ննջարանին բաց դրան զոր հետզհետէ աւելի լաւ կը նշմարէր: Եթէ գողը առնուազն վարը ըլլար, անշուշտ բան մը պիտի ընէր դեղագործը, բայց անոր այսքան մօտիկութիւնը զինքը կ'անշարժեցնէր: Չորս ոտքի վրայ քալելով եւ մեծ զգուշութեամբ՝ գողը վերջապէս ներս մտաւ: Գողը Աղաւնին էր: Չափազանց զարմացաւ դեղագործը եւ իր ծունկերը կծկուեցան վերմակին տակ, հակառակ իր կամքին: Ոտքի նետուիլ կ'ուզէր, բայց շուտով զգաց ինքզինքը եւ շարունակեց իր շունչը բռնել՝ մեծապէս նեղուելով: «Արդեօք այս աղջիկը գիշերաշրջի՞կ եղաւ» մտածեց, այնքան որ իրեն անհաւատալի կը թուէր գողութեան մը կարելիութիւնը: Բայց արդէն Աղաւնի բաղմոցին առջեւ ծունկի եկած դեղագործին հագուստները կը խառնէր: Գրպանները խուզարկեց, պրպտեց եւ յետոյ ըսկսաւ հեռանալ միշտ չորս անդամներու վրայ:

Երբ որ ննջարանէն դուրս ելաւ, Արթաքի Էֆէնտի կրցաւ արտաշնչել: Կռնակն ի վար քրտնած էր: Անմիջապէս նստաւ անկողնին մէջ եւ իր սիրտը մեծ աղմուկ հանեց կուրծքին տակ: Կ'ըսէր ինքն իր մէջ — «Չէ՛, չէ՛, չէ՛, աս բանը չէի սպասեր. Տօ արդէն եղա՞ծը ինչ է որ, քանի՞ փարա ունիմ գրպանս ... չէ՛, ըլլալիք բան չէ»: Եւ յանկարծ կատղեցաւ: Յիշեց որ նախորդ իրիկունը Աղաւնի տկար էր քիչ մը, ականջները կարմրած էին եւ ինք, Արթաքի՝ գուրգուրանք ցոյց տուած էր: Յանձնարարած էր որ շուտով երթայ անկողին մտնայ, հանգչի: Այո, դեռ երէկ իրիկուն այսպէս գուրգուրանք ցոյց տուած էր, իսկ այժմ աս շունին ձագը... Վերմակը նետեց դեղագործը: Քաշեց շուտով տաբատը եւ միաժամանակ նեղացաւ ինքզինքին դէմ որովհետեւ այսպիսի խորհրդածութիւններով ժամանակ կորսնցուցած էր: Աճապարանօք եւ աղմուկով սլացաւ սանդուղներէն վար՝ գրեթէ ինքնիրմէ ելած:

.

Տիկին Էլպիս բազմաթիւ անգամներ իր ամուսնին անունը պոռաց եւ քանի պատասխան չստացաւ, այնքան բարձրացուց իր ձայնը: Ոտքի ելլելով ուզեց ինքն ալ դեղարան իջնել, բայց այնքան մեծ էր իր դողը որ ծունկերը կոտրեցան եւ կինը նստաւ անկողնին եզրը: Սկսաւ կականել: Կը լսէր Աղաւնիին ճիչը, կը լսէր իր ամուսնին պոռպռոցը եւ իրեն այնպէս կը թուէր թէ երկուքը միաժամանակ օրհասական կռիւի բռնուած են գողերու հետ: Կ'ուզէր գոնէ լոյսը վառել, բայց ոչ լուցկին եւ ոչ ալ լամբարը մնացած էին իր դրած տեղը:

«Փորձիկ մը, փորձիկ մը առ» կը ճչար Աղաւնի որ քիչ յետոյ սկսաւ լալ: Էլպիս հանըմ խորհեցաւ որ գողի խնդիր չկրնար ըլլալ քանի որ երկուքը իրարու հետ է որ կը խօսին: Թէեւ դժուարութեամբ, բայց կրցաւ վերջապէս դեղարան իջնել ինք ալ:

Երբ որ դեղարան հասաւ եւ իր ամուսինէն լսեց որ Աղաւնիին երէկ գիշերուան տկարութիւնը ծանրացած էր եւ այժմ վար իջած էին բան մը առնելու նպատակաւ՝ սաստիկ բարկացաւ: Աննախընթացօրէն կատղեցաւ Էլպիս հանըմ: Նախ որ՝ ինք երէկ գիշեր իսկ ըսած էր թէ այս աղջկան ականջները «բանջար են», եւ դուն, Արթաքի, պէտք է որ դեղ մը տաս: Խոստովանեցէք, ըսա՞ծ էր թէ ոչ: Բայց դիս մտիկ ընող չկայ. տոքթորը մինակ դուք էք: Եւ յետոյ ինչո՞ւ համար գիս կէս գիշերներուն դող հանեցիք: Պիտի մեռնէի վախէս: Հազար անգամ Արթաքի պոռացի եւ ձայն հանող չկայ: Չէի՞ք կրնար «բան մը չկայ» ըսել: Միլիոն տեսակ գէշ բաներ անցուցի միտքէս: Դուք մարդ չէ՞ք, մեղքնար:

Էլպիս հանըմ նայեցաւ դեղին փրխունքին եւ ինկաւ աթոռի մը վրայ՝ յոգնաբեկ: «— Ինչո՞ւ կուլաս խենթ աղջիկ, ըսաւ Աղաւնիին: Քանի որ ես տուիր՝ ալ հոգ մըներ»: Եւ որովհետեւ Աղաւնի կը սաստկացնէր իր լացը, Էլպիս հանըմ աւելցուց — «Քու տարիքդ եղած ատեն ես ալ քեզի պէս էի: Երբ որ փոխէի՝ կուլայի»:

Բնաւ զինքը լսող չկար սակայն: Աղաւնի աթոռին վրայ նստած կուլար հետզհետէ աւելի խոր անձկութեամբ, իսկ դեղագործը իր բազուկը նետած էր աղջկան ուսերուն շուրջ: Արթաքի Էֆէնտի կ'ուզէր քաշել իր այդ բազուկը, բայց ան կը դողար, շատ կը դողար:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(16 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

…չէ, պատասխանեց Պ. Պարսամեան ։

– Ուրեմն Հայաստանի մէջ բարձրա– …ն վարժարա՞ն ունիք ։

– Անշուշտ, Սանասարեան անունով, …ր Հայ ազգին կը պարգեւէ բարձր ուս– …մբ զարգացած սերունդներ, ուսու– …ցիչներ ։

Թաղուհին փափաքեցաւ եկեղեցին …նել ։ Ժամկոչ Եղիան խոկոյն բացաւ …ները եւ ցարուհին մտաւ ներս, Ս. …նաւածածնայ պատկերին առջեւ գնաց, …մանակը ոսկի մը ձգեց եւ մոմ մը …ելով վառեց, զետեղեց աշտանակին …րայ, եւ ծունկի գալով՝ բազկատարած …ն Ջերմեռանդ սրտով աղօթեց ։ Յետոյ …ք ելաւ եւ աչքերը սրբելով սկսաւ …արցումներ ընել եկեղեցւոյ յախճա– …ակեայ պատերու մասին ։ Պ Պարսամ– …եան պատասխանեց զոհացում տալով ա– …նոր հետաքրքրութեան ։

Երբ եկեղեցիէն դուրս ելանք, փոքրիկ …ուհի մը գեղեցիկ ծաղկեփունջ մը …երեց Թաղուհիին, որ ժպտեցաւ եւ …եց ու սիրեց փոքրիկը, եւ թիկնապա– …ին ըսաւ որ քանի լեւանոց մը տայ ա– …նոր ։

Այս մեզի դառնալով՝ շնորհակալու– …թիւն յայտնեց «կոսպոտին Ուչիֆըլ»նե– …րու, եւ իր փոքրիկ պալատակէն հանե– …լով մէկ մէկ անձնաքարտ երկարեց մեզի, …հրաւիրելով ներկայ ըլլալ Խտիրնէի (Օտ– …րին) յաղթական զրաւման առթիւ Յու– …նաց Սելլողուին մէջ տեղի ունենալիք ե– …կեղեցին ։ Կրկին համբուրեցինք ցարի– …ային մինինիկ ձեռքերը, եւ ան բաժ– …նուեցաւ մեզմէ, այցելելու համար միւս …եկեղեցիները ։

×

Մահմուտ Շէվքէթ փաշայի դահլիճը, …որ իշխանութիւնը ձեռք առած էր, պա– …տերազմը շարունակելով հանդերձ՝ չկա– …րողացաւ որեւէ նշանակելի յաջողութիւն …ունենալ ։ Ընդհակառակն իրարու ե– …տեւէ ինկան Շքոտրա, Եանինա եւ Խտիր– …նէ բերդաքաղաքները ։ Ի վերջոյ Մահ– …մուտ Շէվքէթ փաշայի դահլիճը ստիպ– …ուեցաւ ստորագրել Լոնտոնի ժամանա– …կաւոր համաձայնագիրը, որով Պուլկա– …րիոյ կը թողուէր Խտիրնէն եւ սահմա– …նագիծ կ'ընդունուէր Միտիա – Էնոս գի– …ծը ։

Սակայն, երբ Պուլկարները, Սելանի– …կի համար, Յոյներուն հետ բա– …խումները ձեռնարկեցին, Սերպերն ալ …միացան Հելլէններուն, եւ միջդաշնակ– …ցային պատերազմը ծայր տուաւ ։ Պուլ– …կարները, վստահելով Լոնտոնի համա– …ձայնագրին պայմաններուն, Չաթալճա– …յէն սկսան դէպի նոր ճակատ՝ Մակեդո– …նիա տեղափոխել իրենց բանակը գրեթէ …իր բոլոր ռազմական –սարքաւորումնե– …րով, Թրքական ճակատին վրայ ձգելով …ծոտաւորապէս քառասուն հազար զօրք ։

Միջդաշնակցային այս ընդհարման մի– ջոցին, Ռումանացիք եւս շարժման մէջ դնելով իրենց բանակը՝ գրաւեցին Տոպ– րուճան ։

Այս խառնակ վիճակէն օգտուելով, Չաթալճայի Թրքական ուժերը սկսան յա– ռաջանալ դէպի Թրակիա, ետնակոխ ը– նելով Լոնտոնի համաձայնագիրը ։

Այլեւս կարելի չէր մնալ Չորլու ։ Պ. Պարսամեան եւ Օր. Ազատնի մեկնած էին արդէն ։ Որոշեցի ես ալ մեկնիլ, առժա– մապէս դէպի Ռոտոսթօ, արձակուրդս հոն անցընելու համար ։

Յուլիս մէկի առաւօտ, ընտանեօք ճամ– բայ ինկայ դէպի Ռոտոսթօ, Չորլուցի կառապան Բարուչ անուն Հայուն կառ– քով, եւ կէս օրուան մօտ հասայ Գարէվ– լի կոչուած Թրքաբնակ գիւղը, որու բարձունքին վրայ տասնի մօտ Հայեր ի– րենց գործարանին մէջ պանիր կը պատ– րաստէին, շրջակայ գիւղերէն ստացուած կաթով ։ Անոնց մօտ կէս ժամ անցընելէ ետք շարունակեցինք ճամբան եւ ժամը 3ին հասանք Ռոտոսթօ ։

Առաջին գործս եղաւ Առաջնորդարան երթալ եւ Առաջն. փոխանորդ Խորէն Ա– ւագ քհնյ. Ճամճեանի հետ ներկայացանք հոն ուր կը տրուէր Պոլիս մեկնելու ար– տօնութիւնը ։

Այդ գործողութեան ժամանակ ծանօ– թացայ տեղւոյն ոստիկանապետ Պուլկա– րացի Մկրտիչ Թէքիրթաղլեանի, որուն հրամանագրին վրայ միայն կրնար ճամ– բայ ելլել շոգենաւը ։

Յետոյ երկու մօրեղբայրներս փնտռե– լու գացի Ս. Թագաւոր թաղը, սակայն անոնք դաշտ գացած ըլլալով՝ ետ դար– ձայ ։ Հազիւ կէս ճամբան հասած, երի– տասարդ մը հեւ ի հեւ գլխս դիմաւորեց եւ ըսաւ — շուտ, աճապարեցէք, ոստի– կանապետը ծովեզերքը ձեզի կը սպասէ, վերջին շոգենաւն է որ պիտի մեկնի, կա– ցութիւնը տակն ու վրայ է ։ Եւ երիտա– սարդին հետ Առաջնորդարան երթալով ընտանիքս ու բեռներս առի ու շտապե– ցինք նաւամատոյց ։

Սաստիկ տաքէն մարմինս քրտնած, վերջապէս հասանք ծովեզերք՝ դաժիթա– փէն գրեթէ սահելով ։ Մկրտիչ մէկ ոտ– քը նաւակը, միւսը նաւամատոյցին վրայ՝ ջղագրգիռ, ինծի կը սպասէր. — Աճա– պարէ՛, քեզի համար ժամ մըն է հոս կը սպասեմ արեւին տակ ։ Թուրք չէթէները Գարէվլլի մէջ պանրագործ Հայերը ջար– դեր են եւ կը դիմեն Ռոտոսթօ, ծանր է կացութիւնը ։ Հոս 900 պուլկար ձիաւոր կար, գիշերը անոնք ալ քաշուեր են, քա– ղաքը Պուլկար չմնաց՝ բացի երեք հո– գիէ ։

Եւ բարձրացանք նաւ ։ Շոգենաւը լեց– ուած էր, տեղ չկար ։ Մկրտիչ յանձնա– րարեց խոհարարի նաւապետին, որ մեզի յարմար տեղ մը յատկացնէ, «իմ բարե– կամներս են, ուսուցիչ է» ըսելով ։

Յաջորդ առաւօտ արշալոյսին հասանք Պոլիս ։

Ուրեմն, մտածեցի, եթէ քիչ մը աւելի մնայի Գարէվլլի մէջ, Թուրքերը մեզ եւս ...

Յաջորդ առաւօտ Թուրք չէթէները մը– տեր էին Ռոտոսթօ ։ Քաղաքը յանձնելու պաշտօն ունեցող Պուլկար հարիւրապե– տը, անոր թիկնապահ զինուորը եւ ոս– տիկանապետ Մկրտիչը ։ Երբ կառավա– րատուն կը հասնին, ամէնէն առաջ կը ձերբակալեն Մկրտիչը եւ տեղւոյն վրայ խոկ կտոր կտոր կ'ընեն կը սպաննեն, իսկ կը վիրաւորեն պուլկար զինուորը, մազ մնացեր է, որ հարիւրապետն ալ գե– տին փռէին ։ Տեղւոյն Հայերը քաշուած իրենց տուները, դիմադրելու կազմ ու պատրաստ կը գտնուէին, սակայն քաջու– թիւնը կը պակսի Թուրքերուն, խոհեմա– բար կը վարուին եւ բախում տեղի չու– նենար քաղաքին մէջ, բայց, դաշտերու մէջ աշխատող 70ի չափ դժբախտ Հայեր զոհ կ'երթան անոնց գնդակներուն, ինչ– պէս նաեւ քանի մը Յոյներ ։

Մտահոգութեան մէջ ինկած՝ Պոլիս հասայ ։ Յաջորդ օր թերթերը կը յայտա– րարէին վրդովիչ լուրեր՝ տեղի ունեցող դէպքերու մասին, որոնք տեղի ունեցեր են Թուրքերու յառաջացման ընթացքին ։

Ազգային պատուիրակութիւն մը, գըլ– խաւորութեամբ Երուանդ վրդ. Փէրտահ– ճեանի, միանալով կառավարական քննիչ մարմնոյն, մեկնեցան Ռոտոսթօ՝ գրա– հաւորով մը ։ Խաղաղութիւնը վերահաս– տատուեցաւ քաղաքին մէջ ։ Իսկ Էնվէր պէյ, զօրաց գլուխն անցած, իմ մեկնած երեկոյեան կը մտնէ Չորլու, համաձայ– նութեամբ Զօր. Պոյաճիէֆի, որ քաղա– քը խաղաղութեամբ կը յանձնէ անոր, պայմանագիր մը ստորագրել տալով, ո– րու ուժով, այնտեղ գտնուող ութ հա– րիւր պուլկար զինուորները իրենց զէն– քերով եւ կառախումբով պիտի մեկնէին Պուլկարիա ։ Իսկ Յուլիս վեցին, Էնվէր կը վերագրաւէ Խտիրնէն ։ Պուլկարները աճապարանքով կը մեկնին քաղաքէն՝ ա– ռանց Թուրք բանակին դէմ կռուելու ։ Անոնց հետ շտապով կը մեկնին նաեւ 40– 50 հայ ընտանիքներ, որեւէ պատահարէ վախնալով ։ Պուլկարները Խտիրնէն ձգե– լէ առաջ, հոն կը կազմակերպեն 400ի մօտ հայկական գունդ մը, զինելով զա– նոնք, պաշտպանելու համար քաղաքը ։

Որեւէ դէպք տեղի չունենար բարեբախ– տաբար ։ Բայց յետոյ կարգ մը Հայերու դէմ հալածանք տեղի կ'ունենայ, մինչեւ խաղաղութեան վերահաստատութիւնը ։

Այսպէս, Պուլկարները, Սելանիկն ալ ձեռք ձգելու բաղձանքէն տարուած, յի– մարաբար պատճառ կը դառնան միջդաշ– նակցային կռիւին, եւ այսպէս ամբողջ Արեւելեան Թրակիան Թուրքերուն ձեռքը կ'իյնայ, իսկ Տոպրուճան ալ կը թողուն Ռումանիոյ ։

Ես, նոյն տարւոյ Օգոստոսին սկիզբը վերադարձայ Չորլու, պաշտօնիս գլու– խը ։ Սակայն ատելութիւնը ծայր տուած էր գլխաւորաբար Հայոց դէմ ։

Լ. ՃԵՐԱՀԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ԱՆԱՅԻՍ – ԼՈՒԻԶ ՊՈՂԱՊԱԼԵԱՆ

Պելժիոյ Ձայն – Պատկերասփիւռի Փը– լաման յայտագիրներու վերամուտի շար– քին բացումը կատարուեցաւ վերջին ծայր հետաքրքրական եւ յաջող նուա– գահանդէսով մը, որու ձայնաւոր բաժ– նին մենակատարն էր երգչուհի Լուիզ Պողապալեան ։

Հայազգի երգչուհիին ձայնն ու ար– ուեստը առաջին արժեւորողը եղած է Պրիւսէլի երգասէր հասարակութիւնը, որ երկու տարի առաջ մեծապէս գնահա– տած էր անոր արուեստին հասունութիւ– նը, երբ Մոնէ արքայական թատրոնի բեմին վրայ Լուիզա Պողապալեան կը ստանձնէր իր առաջին մեծ դերը, Մո– ցարթի երկերուն ամէնէն նուրբ եւ գոր– ծադրութեամբ դժուարին՝ «Տոն Ժուա– ն»ի էլվիրան մեկնաբանելով ։

Պրիւսէլի « Լը Սուար » օրաթերթին երաժշտական քննադատին խօսքերով, մայրաքաղաքին արուեստասէր ընտրա– նին հրճուանքով վերունկնդրած է « այս արժէքաւոր երգչուհին, որ օժտուած է լայնաշունչ, ծաւալուն, քաղցրահունչ ձայնով մը, միջնակին մէջ տաք ու ոլոր՝ ճառագայթիչ գիլ բարձրութեանց վրայ ։ Երաժշտական պատասատութեամբ ինքնա– վստահ, խելացի եւ զգայուն մեկնարկու, իր ձայնին ամէն ճկում տալու արուեստը իւրացուցած է արդէն ։ Շնորհիւ այս բո– լորին, Լուիզ Պողապալեան հաւասար յաջողութեամբ եւ իւրաքանչիւրին յա– տուկ զգացումով մեկնարկեց եւ յաջոր– դաբար երգեց Վերտիի՝ «Օթելլոյի » Ողջոյն քեզ Մարիամը, Ուռիի երգը, Վեպերի «Ֆրայշիւցի» Ակաթի եղանակը, եւայլն ։

Միջազգային յաջողութեանց ճամբուն վրայ անոր հաստատաքայլ ընթանալուն ապացոյց մըն է եւ այն հրաւէրը, զոր Պերլինի օփերան ըրած է վերջերս հայ երգչուհիին՝ որպէսզի արեւմտեան Գեր– մանիոյ համբաւաւոր բեմին վրայ մեկ– նարկէ «Հօֆմանի Պատմուածքներուն » կանացի դերերուն գլխաւորը ։

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Լիոնէն կը հաղորդեն թէ մեծ յաջո– ղութեամբ տեղի ունեցած է Կապոյտ Խաչի օրուան տօնակատարութիւնը Հոկ– տեմբեր 27ին, լեցուն սրահով եւ շատ գեղեցիկ յայտագիրով ։ Փարիզէն հրա– ւիրուած Տիկին Հուրի Իփէքեանի բա– նախօսութենէն ոգեւորուած՝ հանդիսա– կաններու ինքնաբուխ նուիրատուու– թիւններէն՝ ի նպաստ Կապոյտ Խաչի դաստիարակուհիներու ֆոնտին, գո– յացած է տեղւոյն վրայ 133.500 ֆրան– քի գումար մը ։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (44)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

Աղջիկ մը, որ ամուսնութեան մէջ եր– կու անբիծ սէրերու միութիւնը կը փըն– տռէր, շատ անգամ կը ստանայ ֆիզիքա– կան սիրոյ յանկարծական յայտնութիւ– նը, հոգիին ամենամաքուր տպաւորու– թիւններուն այդ բուռն եղբակացութիւ– նը ։

Այս մտածումներով քնացայ ։ Արթըն– ցուցին զիս ու յանձնեցին ինծի Մար– կրիթի մէկ նամակը, որ սա բառերը կը պարունակէր .

« Ահա իմ հրամաններս ։ Այս իրիկուն ի Վօտվիլ ։ Երրորդ միջնարարին եկէք ։ Մ. Կ.»

Այս տոմսակը դարակի մը մէջ դրի, որպէսզի իրականութիւնը միշտ ձեռքիս տակ ունենայի երբ տարակոյսը պաշարէր զիս, ինչպէս երբեմն կը պատահէր ին– ծի ։

Ըսած չէր թէ ցորեկը երթամ տեսնեմ զինքը ։ Ուստի համարձակեցայ երթալ ։ Բայց իրիկուընէ առաջ իրեն հանդիպե– լու այնքան մեծ փափաք մը ունէի որ Շան զ'Էլիզէ գացի, ուր առջի օրուան պէս տեսայ գալը եւ երթալը ։

Ժամը եօթնին Վօտվիլ էի ։

Երբեք այդքան կանուխ գացած չէի թատրոն ։

Բոլոր օթեակները հետզհետէ լեցուե– ցան ։ Մէկ հատը միայն պարապ կը մը– նար ։

Երրորդ արարուածին սկիզբը լսեցի որ բացուեցաւ դուռը այդ օթեակին, որուն վրայ սեւեռած էի աչքերս ։ Մարկրիթ ե– րեւցաւ ։

Անմիջապէս օթեակին առջեւ եկաւ, նը– ւագախումբին մօտակայ նստարաններուն նայեցաւ, զիս տեսաւ եւ նայուածքովը շնորհակալութիւն յայտնեց ինծի ։

Այդ իրիկունը հիանալի կերպով գեղե– ցիկ էր ։

Արդեօք ինծի՞ համար էր պչրանքը ։ Արդեօք զիս շա՞տ կը սիրէր եւ կը կար– ծէր թէ աւելի՞ երջանիկ պիտի ըլլայի եթէ աւելի գեղեցիկ տեսնէի զինքը ։ Տա– կաւին չէի գիտեր ։ Բայց եթէ ատիկա էր իր դիտաւորութիւնը, յաջողած էր, վասնզի երեւնալուն պէս բոլոր գլուխնե– րը շարժեցան եւ նոյն պահուն թատերա– բեմին վրայ գտնուող դերասանն անգամ նայեցաւ այն կնոջ որ այսպէս իր երե– ւումովը կը յուզէր ներկաները ։

Եւ ես գրպանիս մէջ ունէի յարկաբաժ– նին բանալիքը այդ կնոջ որ երեք չորս ժամէն դարձեալ իմս պիտի ըլլար ։

Դերասանուհիներու եւ պոռնիկներու համար իրենց հարստութիւնը փճացնող– ները կը մեղադրեն, իսկ ես կը զարմա– նամ թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ անոնք քը– սանապատիկ աւելի յիմարութիւններ չեն գործեր այդ կիներուն համար ։ Ինծի պէս այն կեանքին մէջ ապրելու է գիտ– նալու համար թէ այդ ամենօրեայ փոք– րիկ սնապարծութիւնները, զորս անոնք կուտան իրենց սիրողին, ի՞նչպէս կը զօ– րացնեն անոր սէրը ։

Յետոյ օթեակէն ներս մտան Բրիւտանս եւ մարդ մը ։ Այս վերջինը, որուն Ժ... կոմսը ըլլալը հասկցայ, մէկ անկիւնը նստաւ ։

Զինքը տեսնելուս պէս սարսուռ մը ե– կաւ վրաս ։

Մարկրիթ անշուշտ նշմարեց այն խո– րունկ տպաւորութիւնը, զոր այդ մար– դուն իր օթեակին մէջ ներկայ ըլլալը գործած էր իմ վրաս, վասն զի նորէն ժպտեցաւ, եւ կոնակը կոմսին դարձնե– լով, անանկ երեւցաւ թէ ամբողջ ուշա– դրութիւնը խաղին տուած է ։ Երրորդ միջնարարին ետին դարձաւ, բան մը ը– սաւ, կոմսը օթեակէն դուրս ելաւ եւ Մարկրիթ նշան ըրաւ որ զինքը տեսնելու երթամ ։

— Բարեւ, ըսաւ ինծի երբ ներս մը– տայ ։

Եւ ձեռքը երկնցուց ։

— Բարեւ, պատասխանեցի խօսքս Մարկրիթին եւ Բրիւտանսին ուղղելով ։

— Նստեցէք ։

— Բայց ուրիշին տեղն է որ կը գրա– ւեմ ։ Ժ...ի Պ. կոմսը պիտի չվերա– դառնա՞յ ։

— Այո, պիտի վերադառնայ, շաքարե– ղէն առնելու ղրկեցի, որպէսզի կարե– նանք վայրկեան մը առանձին խօսիլ ։ Տի– կին Տիւվէրնուա մեզմէ է եւ ամէն բան գիտէ ։

— Այո, տղաքս, ըսաւ Բրիւտանս, բայց հոգ մի ընէք, մարդու բան չեմ ը– սեր ։

— Ի՞նչ ունիք այս գիշեր, հարցուց Մարկրիթ ոտքի ելլելով եւ օթեակին մութ կողմը գալով որ ճակտս համբու– րէ ։

— Քիչ մը տկար եմ ։

— Ուրեմն գացէք պառկեցէք, ըսաւ այն հեգնական դէմքով, որ այնքան կը վայլէր իր նրբամիտ գլխուն ։

— Ո՞ւր պառկիմ ։

— Ձեր տունը ։

— Աղէկ գիտէք թէ քունս պիտի չտա– նի ։

(Շար.)

նախումբ մը պիտի ճշդէ գօտի մը ուր պիտի քաշուին կռուող զօրքերը: Այս ձեւով ստեղծուած գօտիին մէջ, Մալի եւ Եթովպացի դէտերը պիտի հսկեն զին – ուորական չէզոքութեան եւ ապահովու – թեան վրայ:

Գ) Անմիջական կերպով գումում պիտի ըլլայ որ հաւաքուին Ափրիկեան Միասնականութեան Կազմակերպութեան Արտաքին նախարարները իրաւարար մասնաւոր յանձնախումբ մը կազմելու համար, Ատտիս – Ապապայի մէջ որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ — Ուսումնասիրել հարցին խորքը (սահմանային հարց) եւ առա – ջարկներ բերել երկու կողմերուն առկախ հարցին վերջնական կարգադրութեան համար:

Դ) Պետական չորս ղեկավարները ու – րեմն որոշած են՝ Նոյեմբեր մէկէն սկըսեալ Ալժերիոյ եւ Մարոքի կողմէ պէտք է դադրին բոլոր յարձակումները մամուլի միջոցաւ: Պետութեանց ներքին գործե – րու մէջ ոչ – միջամտութեան սկզբունքը պէտք է յարգուի: Բանակցութեանց միջոցաւ պէտք է կարգադրուին բոլոր տարակարծութիւնները ափրիկեան պետու – թեանց միջեւ:

– Պետական չորս ղեկավարներու միջեւ խօսակցութիւնները տեղի ունեցած են շատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ:

ԱՄԵՆԱՑՆ ՍՐԲՈՑ տօնին առթիւ Յառաջ վաղը լոյս չի տեսներ եւ խմբագրատունը փակ է Ուրբաթ օր: Մեր յաջորդ թիւը՝ Կիրակի, Նոյեմբեր 3:

ՀՈԳԵՀԱՆԳՍՏԵԱՆ ՊԱՇՏՕՆ ԵՒ ԳԵՐԵԶՄԱՆԻ ԱՅՑ

(Հ. Յ. Դ. Օրուան առթիւ)

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէին նախաձեռնութեամբ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս – Պետրոս եկեղեցին, իր շրջանին ողբացեալ ընկերներուն յիշատակին:

Պատարագէն վերջ ծաղկեպսակներու զետեղում ընկերներուն եւ բարեկամնե – րու շիրիմներուն վրայ: Կը հրաւիրուին ընտանեկան պարագաներն ու ընկերները յարգելու համար անոնց յիշատակը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Ինչպէս նախորդ տարիները, այս Կի – րակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկե – ղեցւոյ մէջ, տեղի կ'ունենայ հոգեհան – գստեան պատարագ եւ պաշտօն Աղքա – տախնամի Մոնմորանսիի եւ Անտիյիի հանգստեան տուներուն մէջ վախճանած պատսպարեալներու հոգւոյն համար:

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու պարա – գաները եւ բարեպաշտ հասարակութիւ – նը:

×

Այրի Տիկին Թագուհի Տէօքմէճեան, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Պադրճեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշ – տօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին մէջ, ի յիշատակ իրենց քրոջ եւ անոր ամուսնոյն ՄԱՔՐՈՒՀԻ (ծնեալ Պադրճեան) եւ ԱՐՄԵՆԱԿ ԽՐԻՄԵԱՆԻ յիշատակին:

Կը հրաւիրուին ողբացեալներուն յի – շատակը յարգողները:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ

Լիոնի եւ շրջականներու Հայ Ազգ. Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ, տեղւոյս «Կոմիտաս» երգչախումբին մասնակցու – թեամբ հանդիսաւոր պատարագ եւ հո – գեհանգիստ տեղի պիտի ունենայ՝ ղեկավարութեամբ Պ. Մ. Օֆլազի:

ՆՈՒԷՐ

Գրիգոր Մելիքեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Սարգիսեան եւ Տէր եւ Տիկին Ինճէյեան տասնական ֆրանք կը նուիրեն Կապ. Խաչի Անիէռ – Պուա Քոլոմպի մասնաճիւղին: (Ստանալ Յառաջէն):

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն:

Դասախօս՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է Տէր եւ Տիկին Կարապետեանէ 30 ֆրանք, Այրի Տիկին Եղիսաբեթ Գըն – եաղեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Զապէլ Պօղոսեանէ յիսուն ֆրանք իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ:

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր խորին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Պ. Աւագ Ահարոնեանի իր կընոջ՝ Հեղինէ Ահարոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ:

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղը շը – նորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Յ Պալամեանէ քսան ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Առաքել Սերոբեանէ 30 ֆրանք փոխան ծաղկեպսակի, ինչպէս նաեւ Տէր եւ Տիկին Գէնան Ալաւեանէ վերեցիկ վառարան մը դպրոցին համար:

×

Լիոնի Ազք. Տկնանց Միութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Ոմն 20 ֆրանք, Պ. Թովմասեան 15, Պ. Յակոբ Եաղուպեան 50, (իր զոքանչ մօր մահուան առթիւ) Տի – կին Փափազեան 20 ֆրանք:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻ

Մայր եկեղեցիի վարչութիւնը կը ծա – նուցանէ թէ՝ այս Կիրակի տարեկան մասնաւոր հոգեհանգիստ պիտի կատար – ուի եկեղեցիին ողբացեալ նախկին վաստակաւոր դպրապետ՝

ՅԱԿՈԲ ՄԱԼԱՔԵԱՆԻ

յիշատակին, իր մահուան 8րդ տարելի – ցին առիթով, ինչպէս նաեւ իր ընտանեկից Քիրազեան գերդաստանի ննջեցեալներուն յիշատակին, ներկայութեամբ ընտանեկան պարագաներու:

ԳԵՐԵԶՄԱՆՕՐՀՆԷՔ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Ուրբաթ Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ տեղւոյս հոգեւոր հովիւը կը կատարէ գերեզմանօրհնէք ամբողջ օրը, Տէսինի գերեզմանատան մէջ:

Կիրակի, 3 Նոյեմբեր Ամենայն Սրբոց տօնի առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ համայն ննջեցելոց հա – մար: Պատարագի երգեցողութիւն տեղ – ւոյս երգչախումբին կողմէ:

Կէսօրէ վերջ ժամը 3էն 5 Քիւզէի եւ ժամը 5էն 6 Ժիլէի գերեզմանատանց մէջ գերեզմանօրհնէք Տէսինի հոգեւոր հովի – ւին կողմէ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VI°)

ZAVARO
PEINTURES D'ISTANBUL

Heures d'ouvertures : 10 h. à 12,30
14 h. à 19

Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Près

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Նոյեմբեր 3ին, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին Սերֆլը Բաքոլիքի մէջ:

Կը նախագահէ Ընկ. Ա. ԼՈՒՍԱՐԵՒԵԱՆ

Կը խօսի՝ Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Մենրգ.— Տիկին Կարապետեան (Տէսինէն), կը նուագեն Նոր Սերնդականներ Պ. Հ. Էգսուսեան (կիթառ) եւ ընկ. Յ. Պէրպէրեան (ջութակ) Լիոնէն: Իսկ Տէսինի Նոր Սերունդի պարախումբը իր մասնակցութիւնը կը բերէ հայկական պարերով, մոգական լապտերի վրայ կը ցուցադրուի յեղափոխական նկարներ՝ Ընկ. Յարութիւնեանի կողմէ:

ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Շրջ. Կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին:

Այս Շաբաթ երեկոյ, քաղաքապետարանի սրահը: Ժամը 8·30ին:

Կը նախագահէ Ընկ. ԳԷՈՐԳ ՊՕՅԱՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐԶԱ

Գեղարուեստական յնամուած բաժին, Վալանսի եւ շրջանի Նոր Սերունդի խումբերուն կողմէ:

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Մուտքը ազատ է:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bronի սրահներուն մէջ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

ՎԻԷՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի երեք դասըն – թացքները կը վերսկսին Նոյեմբեր 5էն սկսեալ — Երեքշաբթի իրիկունը Փօնթէվէք — Նոյեմբեր վեցին իրիկունը Փասքալի Թաղը, ընկերուհի Եղ. Այանեանի խանութին մէջ.— իսկ Հինգշաբթի օրը՝ կէսօրէն ետքը ժամը 1·30ին Համօ Օ – հանջանեան ակումբին մէջ: Ուսուցիչ՝ Պ. Կ. Տէրմոյեան:

Ցարգելի ծնողքներուն կը մնայ իրենց զաւակները փութով արձանագրել տալ այս դասընթացքներուն եւ հսկել որ ա – նոնք հետեւին կանոնաւոր կերպով:

×

Ֆ. Կ. Խաչի Մարսէյլ քաղաքի մաս – նաճիւղը կը ծանուցանէ հայ ծնողքնե – րուն, որ արդէն վերսկսած են հայերէնի դասընթացքները, բոլորովին նոր մե – թոտներով ուսուցչութեամբ Պ. Յ. Ար – թինեանի, ամէն Հինգշաբթի ժամը 4–6, Ահարոնեան Ակումբը, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան: Կը խնդրուի հայ ծնողքներէն որ անտարբեր չգտնուին այս կոչին եւ անյապաղ արձանագրեն իրենց զաւակները, ինչ տարիքի ալ պատկանին:

Ամէն հայ ծնողքի գերագոյն պարտա – կանութիւնը պէտք է ըլլայ պատուախնդրութեամբ պաշտպանել մայրենի ոսկե – ղէնիկ լեզուն, զայն սորվեցնելով իրենց զաւակներուն:

×

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔ

Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւնը կը ծանուցանէ թէ Փարիզի Եկեղեցւոյ կի – րակնօրեայ դասընթացքները սկսած ըլ – լալով կը խնդրէ որ ծնողքները առաջ – նորդեն իրենց զաւակները 10էն 12:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլ – լան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Համազասպ խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հայաստան եւ Իշխան խումբ, 2 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

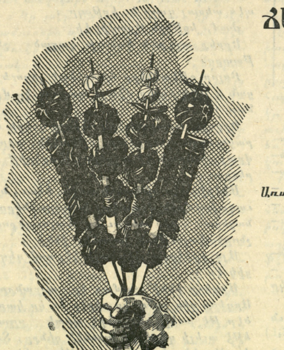
Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 18էն 20:

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 3 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 3 NOVEMBRE 1963

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9850 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9850

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻՆ ԽՕՍՔԸ

ԲԱՑԱՌԻԿ ՊԱՏԻՒՆԵՐ ՇԻՒՍԷԻՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻ ԿՈՂՄԷ

ԵՐԿՈՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐԸ ԳԼՈՒԽ ԳԼԽԻ

ԽՈՐԷՆ Ա. ՊԷՅՐՈՒԹ ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՒ

Իր պատասխանին մէջ, Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը չեչտեց.— « Հաճելի պարտականութիւն կը նկատեմ յայտնելու թէ այս խաղաղութեան երկիրը, ուր եկաք Ձեր տարիներէ ի վեր երազած ուխտը կատարելու, գեղեցիկ առիթ մը եղաւ, ...կողմէ բոլորի կողմէ նոր էջ մը բացուելու մեր ողջագուրումով, Մի՛շտ կը բաղձամ եւ կը հաւատամ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ կոչումին եւ պարտականութեան: Հայաստանեայց եկեղեցին, մեր ժողովուրդի պահպանութեան տեսակէտով, կարեւոր դեր ունի կատարելիք: Ձուլման մեծ վտանգ մը կը սպառնայ ամէն տեղ: Երկու կաթողիկոսներս միասնաբար աշխատինք եւ խօսինք մեր եկեղեցւոյ չէնութեան եւ համայն հայ ժողովուրդի բարգաւաճման մասին: Մեր ցանկութեան կը համապատասխանէ այս կերպը: Մեր եկեղեցիին եւ համայն հայ ժողովուրդին ծառայելու բարձր գիտակցութեամբ, պիտի ջանանք նոր ճամբայ մը բանալ մեր եկեղեցիին եւ ժողովուրդին համար:

«Մեր պարտքը պէտք է նկատենք յաղթահարել բոլոր դժուարութիւնները սիրոյ եւ համերաշխութեան ճամբով:

«Գիտեմ, չատեր հարց կուտան ո՞վ յաղթեց, ո՞վ կորսնցուց, էջմիածի՞ն թէ Անթիլիաս:

«Չեմ կրնար պատասխան տալ եւ չեմ գիտեր թէ ո՞վ աւելի չահեցաւ: Բայց մէկ բան իմ հոգին կը վկայէ, որ չահաւորը եղաւ մեր Սուրբ եկեղեցին եւ մեր ժողովուրդը եւ եթէ իրաւ է այդ՝ չահեցան Էջմիածին եւ Անթիլիաս միասնաբար:

«Այս զգացումներով, շնորհապարտ եղբայր մեր, խորին ուրախութիւնս եւ երախտագիտութիւնս կը յայտնեմ եւ կ'աղօթեմ Ձեր առողջութեան եւ Ձեր Աթոռին անսասանութեան եւ բարգաւաճման համար:

«Մեր գոհունակութիւնը կ'ուզեմ յայտնել այս առթիւ նաեւ Եղիշէ Պատրիարքին, այս Տան ներկայացուցիչին, բոլոր մեր բարձրաստիճան հոգեւորական եղբայրներուն եւ բարի կամքի տէր աշխարհականներուն, որոնք դիւրացուցին գործս եւ հնարաւոր դարձուցին ու կազմակերպեցին ի պատիւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան այս ջերմ ընդունելութիւնն ու ողջագուրումի բախտաւոր առիթը:

«Վեհափառ եղբայր, աղօթելով Ձեր բազմակողին կենաց արեւշատութեան համար, Ձեր այս սրբազան պարտականութեանց մէջ Աստուած կարողութիւն տայ, ...չէն ու պայծառ պահէք Ս. Էջմիածինը:

«Կը մաղթեմ որ երբ ծունկի գանք եւ աղօթենք միասին առ բարձրեալն Աստուած, Ան լսէ մեր ձայնը եւ անուշաբոյր ...ին ու ծաղկին մեր ժողովուրդի սրտին մէջ:

«Կը մաղթեմ, Վեհափառ Տէր, որ զօրանաք եւ արիանաք ձեր բոլոր դժուարութեանց մէջ եւ վառ պահէք Լուսաւորչի կանթեղը լոյսը. Ամէն»:

«Վասն Խաչ»ի աղօթքէն ետք, Պահպանիչը ըրաւ Վեհ. Վազգէն Կաթողիկոս: Այնուհետեւ տեղի ունեցաւ Աջահամբոյր երկու Վեհերուն:

ՇՔԵՂ ՃԱՇ ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Երեկոյեան ժամը 8.30ին, ի պատիւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսին եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան պատգամաւորներուն, Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ, տեղի ունեցաւ մեծ ճաշ մը: Ներկայ էին երկու Գահակալները, Պատրիարք սրբազանը, արքեպիսկոպոսներ, եպիսկոպոսներ, վարդապետներ եւ պատգամաւորներ Կիլիկիոյ Աթոռին, աւելի քան քառասուն հոգի:

Վեհափառ Վազգէն Ա. Կաթողիկոս, տէրունական աղօթքը ընելէ ետք, ըսաւ.

« Պատմական նշանակութիւն ունեցող դէպքի մը ներկայ եղանք: Երկու Գահակալներ իրարու հանդիպեցան, միասին աղօթք բարձրացուցին առ Աստուած, մեր Ս. Եկեղեցւոյ եւ ժողովուրդին ծառայելու ուխտով: Կը հաւատանք որ իրօք յիշատակութեան արժանի նամբայ մը պիտի բացուի այսօրուընէ սկսեալ: Առաջին պայմանն է որ ամուր պահենք այս ոգին, հիմնական մնանք մեր այս զգացումներուն վրայ, որպէսզի կարենանք կենսագործել մեր բոլոր եկեղեցաշէն եւ ազգանուէր նպատակները, որ մեզմէ կը սպասէ հայ ժողովուրդը, Հայաստան աշխարհէն ներս եւ ի սփիւռս աշխարհի, իբրեւ մէկ եւ անբաժանելի ժողովուրդ, առաւել եւս՝ եկեղեցի:

« Լրիւ գիտակցութիւնն ունիմ որ Հայաստանի եւ արտասահմանի փոխ – յարաբերութիւններուն մէջ տարակարծութիւններ կան: Բայց ո՞ւր պիտի մնայ մեր արժանիքը, եթէ մեր կողմնակի շահերէն եւ նկատումներէն վեր չբարձրանանք եւ չգտնենք ուղի մը, նոյնիսկ եթէ տարբեր ձեւի կամ պայմաններու մէջ գործելու ըլլանք: Բայց ինչ որ մենք երկուքս կրնանք ընել, մեր գործակիցներով, պէտք է առաւելագոյն չափով ընենք, մեր մէկ եւ անբաժանելի Եկեղեցւոյն եւ ժողովուրդին համար»:

Ապա յոտնկայս բաժակ առաջարկեց Վեհափառ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի արեւշատութեան համար:

Վեհափառին առաջարկով, խանդավառութեամբ եւ յուզումով խմբերգուեցաւ «Երբ որ բացուին դռները յուսոյ» (Կիլիկիա) երգը: Ապա Սրբազան Պատրիարքի կենաց բաժակ առաջարկեց, ըսելով.

« Այս տունը Ս. Յակոբեանց, ճշմարտապէս լոյսի եւ հոգեւոր գիտակցութեան աղբիւր մը կը մնայ եւ այսօր ալ կանգուն է: Ուրախ ենք Ս. Յարութիւնեան տաճարի նորոգութեան համար, որ այնքան վճռական է այս Աթոռի կեանքին մէջ: Այս առաքելութեան գլուխը անցած է մեր սրբազան Եղիշէ եղբայրը: Կը մաղթեմ արեւշատութիւն եւ առաւել բարգաւաճում այս Ս. Աթոռին համար»:

Այնուհետեւ խմբերգուեցաւ Ս. Յակոբեանց միաբանութեան «Օրհնեսցէք զՏէր» հոգեւոր մաղթերգը:

Խօսք առնելով, Պատրիարք Սրբազանը ըսաւ.

« Կրկնապէս բաղձանքս պիտի ըլլայ որ շուտով եւ անգամ մը եւս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի կողքին գտնուի Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա.ը, որպէսզի Ս. Յարութեան տաճարի նաւակատիքը ըլլայ փառաւոր »:

Ապա բաժակ առաջարկուեցաւ Վեհափառ Խորէն Ա.ի հետ եկած պատուիրակներուն կենացը:

Յաջորդաբար խօսք առած են նաեւ Բիւզանդ Եղիայեան, Տոքթ. Եզիկ Գոնեալեան, Արամ Ղարիպ, ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան (Հայաստան), Ժան Քիւրքճեան (Ամերիկայէն) եւ Շահէ վրդ.:

Ճաշին աւարտման, վերջին խօսքն առնելով Խորէն Ա., յիշատակով մը փակելու համար այդ գեղեցիկ օրը, իր կողմէ, թանկարժէք պանակէ մը նուիրած է Վազգէն կաթողիկոսի:

×

Կիրակի առաւօտեան հոգեհանգիստէն ետք, կէսօրէ վերջ ժամը 4էն 7, երկու կաթողիկոսները բոլորովին առանձին, մտերմիկ խօսակցութիւն մը ունեցած են Պատրիարքարանին մէջ: Այդ խօսակցութենէն ետք երբ միասնաբար դահլիճ եկած են, երկուքին ալ տրամադրութիւնը չատ բարձր եղած է:

Ապա, երկու կաթողիկոսները, պատրիարքը, Բարեգործականի նախագահ Ալեք Մանուկեան եւ եկեղեցական ու աշխարհական պատգամաւորները, մօտ երկու ժամ մաքերու փոխանակութիւն ունեցած են:

Երկուշաբթի օր, Խորէն Կաթողիկոս ընդունած է Հիւսէյն Թագաւորին կողմէ եւ ստացած յորդանանեան աստղի Ա. կարգի շքանշանի:

Այս մասին եւ այլ մանրամասնութիւններ մեր յաջորդ թիւով:

×

Երկուշաբթի օր Խորէն Կաթողիկոս ընկերակցութեամբ Եղիշէ Պատրիարքի, Հայրիկ Եպիսկոպոսի, Ղեւոնդ Արք.ի, Տաճատ Արք.ի, Բարգէն Եպիսկ.ի, Գարեգին Ծ. Վարդապետի, լիբանանեան հիւպատոսին եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններու ընդունուած է Հիւսէյն Թագաւորին կողմէ:

Այս առթիւ իր շնորհակալութեան խօսքին մէջ, Խորէն Ա. չեչտած է թէ առաջին առթիւ երբ ոտք դրած է յորդանանեան հողին վրայ, արքայական ընտանիքին, յորդանանեան կառավարութեան եւ ժողովուրդին բարօրութեան, երջանկութեան եւ բարգաւաճման համար աղօթած է:

Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը յիշած է նաեւ թէ Եղիշէ Պատրիարք յաճախ խօսած է Թագաւորին ցոյց տուած սիրոյն եւ պաշտպանութեան մասին Յորդանանի բոլոր համայնքներուն եւ յատկապէս՝ հայ ժողովուրդին հանդէպ:

Հիւսէյն Թագաւորը, ազդուած Խորէն Ա.ի խօսքերէն իր գոհունակութիւնը յայտնած է, ապա գոված հայ ժողովուրդը: Եւ խօսքը վերջացնելէ ետք յորդանանեան Աստղի Առաջին Կարգի շքանշանով պատուած է Խորէն կաթողիկոսը, որ իր կարգին Թագաւորին նուիրած է զուտ արծաթեղէն կազմած մը ծեզվինի աշխատուածքով եւ թափշապատ տուփով: Թագուհիին նուիրած է սեղանի մետաքսէ ծածկոց մը, իսկ Նորածին իշխանին մանուկի յատուկ արծաթեղէն կազմած մը, թագաւորական գահի դրոշմով բոլոր կտորներուն վրայ:

Փոխադարձ շնորհաւորութիւններէ ետք, տեսակցութիւնը վերջ գտած է ջերմ մթնոլորտի մը մէջ:

Խորէն Կաթողիկոս Պէյրութ վերադարձած է Երեքշաբթի իրիկուն:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ Վիէթնամի մէջ պետական զինուորական հարուած մը տեղի ունեցած է, 14 զօրավարներու ղեկավարութեամբ: Սայկոնի ձայնասփիւռը որ ապստամբներուն ձեռքն է կը յայտնէ թէ Տիէմ անձնատուր եղած է: Կատաղի կռիւներ տեղի կ'ունենան նախագահական պալատին չուրջ: Ամերիկացիք առժամապէս դադրեցուցած են իրենց օժանդակութիւնը:

ԻԶՎԵՍՏԻԱ կը գրէ թէ հակակրօնական քարոզչութիւնը արդիւնք չի տար Խորհ. Միութեան մէջ: Կառավարութեան պաշտօնաթերթը իբրեւ դարման կը թելադրէ « Գիտական Անաստուածութեան Տան » մը ստեղծումը Մոսկուայի մէջ, ուր քարոզչութիւն ընողները քանի մը տարուան դասընթացքներով կազմուին եւ պատրաստ ըլլան իրենց պաշտօնին:

ԱԼԺԵՐԻԱ տօնած է իր յեղափոխութեան իններորդ տարեդարձը: Այս առթիւ արաբերէն եւ ֆրանսերէն արտասանած ճառերուն մէջ, Պէն Պելլա յայտարարած է թէ էվիանի համաձայնագրերը պէտք է բարեփոխուին, աւելցուցած է թէ ֆրանսական կառավարոթիւնը չատ լաւ կը հասկնայ իրենց դիրքը:

ԱՆԳԼԻՈՅ արտաքին նոր նախարարը յայտարարած է «կ'ուզենք մեր կրցածին չափ Եւրոպացի ըլլալ »:

ԻՆՏԻԱՆԱՓՈԼԻՍԻ մէջ մահացու պայթում մը տեղի ունեցած է սառնուիչի կրպակի մը մէջ: 63 մեռեալ եւ 365 վիրաւոր կայ:

«ԱՄՕ'Թ ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ըսած է Տիկին Նհու անդրադառնալով Սայկոնի զինուորական պետական հարուածին:

ԽՐՈՒՇՉԵՒ երկու անգամ ընդունած է ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Կի Մոլէ: «Թաս» գործակալութիւնը կը յայտնէ թէ խօսակցութիւնը տեղի ունեցած է չատ սիրալիր մթնոլորտի մը մէջ:

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ նոր արբանեակ մը արձակած է որու գլխաւոր նորութիւնը այն է որ վարէն կարելի է ծիրը փոխել: Կարեւոր հանգրուան մը կը նկատուի անջրպետի նուաճումին մէջ:

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ դժուարութիւնները զգալապէս պիտի ազդեն Նոյեմբերի առաջին չաբթուան վրայ: Ելեկտրականութեան գործադուլը ամէն բան պիտի խանգարէ Չորեքշաբթի օր: Առաջին հետեւանք՝ ոչ երկաթուղի, ոչ մեթրօ: Նոյն օրը թղթատարը գործադուլի մէջ է ինչպէս նաեւ բոլոր պետական սպասարկութիւնները:

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ

Ցաւով կ'իմանանք որ Ուրբաթ առաւօտ, իր բնակարանին մէջ մեռած է Աստուածատուր Հարենց:

Բնիկ Պոլսեցի, դաւակը բարեկեցիկ ընտանիքի մը, 90ամեայ մեր ծերունազարդ բարեկամը կը պատկանէր սերունդի մը որ անփոխարինելի է այլեւս չատ մը տեսակէտներով: Ազնիւ հոգիի եւ մաքուր նկարագրի տէր, Աստուածատուր Հարենց իր տունը ընդունած է անմահ Կոմիտաս վարդապետը երբ ան Պոլիս վերադարձաւ դառն աքսորէ մը ետք: Այդ թուականէն մինչեւ Վարդապետի մահը, Ա. Հարենց չէ դադրած իր հոգածութեան առարկայ ընելէ մեծ երաժիշտը: Նախագահն էր արդէն Կոմիտասեան յանձնախումբին:

Մեր ցաւակցութիւնները իր ընտանիքին:

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Դ.

«Բերականութիւն .. առանց ար – ցունքի »,— այս տարազը բան մը կը խօսի՞ ձեզի : Բազմաթիւ գիրքեր կան, նման վերտառութեամբ, որոնք կը յա – ւակնին ուսուցանել ամէնէն չոր գիտու – թիւնն անգամ ... չամիչ – լեպլեպի կեր– ցրնելու ձեւով : Երբ կը նայիմ նորահաս դպրոցականներուն, որոնք ման կուգան պողոտաներուն վրայ՝ աղուոր դասագիր– քերու ծրար մը իրենց թեւին տակ, կը յիշեմ դպրոցական մեր կեանքը, որ ըն– կրաւ «այր – ծա Աստուած, ինի – մեն իմ, Աստուած իմ» հեգելով ու կարդա – լով, եւ յետագային՝ Թուաբանութեան այնպիսի դասերով, որոնք կը լացնէին մեզ գլուխ – չմտնող իրենց բացատրու – թիւններով : Երջանի՜կ սերունդ , կ'ըսեմ նորահաս դպրոցականներուն, ձեզի կը ներկայացուի գիտութիւնը ... առանց արցունքի : Արդի մանկավարժութիւնը ձեզի կ'ընծայէ ամէնէն չոր եւ տաղտկա– լի ուսումն իսկ հաճելի ընթերցանութեան տարրկայի մը վերածած :

Ճիշդ ա՛յդ փորձն է որ կը կատարեմ՝ զուարճալի դարձնելու համար լեզուա – կան այս դասերը : Ահա Երեւանի մէջ հրատարակուած Բառարանի մը սխալ – ները սրբագրելու նպատակով ճամբայ ե– լած՝ կը ջանամ, միաժամանակ, ճոխա – ցնել ընթերցողներուն բառի պաշարը , գրական, պատմական, դիցաբանական եւ այլապէս հետաքրքրական ծանօթութեանց յաւելումով :

Անցեալ անգամ խօսեցայ կեռասին մա– սին, եւ ըսի թէ հրէական կեռաս մըն ալ կայ, որ կեռաս չէ, այլ գըզըլճըք է՝ թրքական բառով : Անտչան պտուղ մը, անտառներու բնակիչ, բայց ծանօթ՝ ա – մէն մարդու : Ունի բազմաթիւ անուններ, պատուանուն, ծածկանուն, մականուն, խորթ կամ հարազատ :

Նախ տեսնենք թէ ի՛նչ կը գրէ Ծա – տուրեան՝ իր Բուսաբանական Բառարա– նին մէջ.—

« Քօքոնճէասքէր .— Ձմենի, ցրպտկի, ռուսերէն՝ ֆիզիլճիֆ» (էջ 43) :

Գո՛րծ ունինք : Սկսինք ռուսերէն բա – ռէն :

Ըսինք թէ Թուրքերէն գըզըլճըք կոչ – ուած լերան պտուղին մասին է խօսքը : Ռուսերը իւրացուցեր են բառը, բայց Ծատուրեանի գրած ձեւով՝ կը նշանակէ աւելի շատ «գըզըլճըք ծառի անտառ » քան միայն «գըզըլճըք ծառ» կամ «գըզըլ– ճըք պտուղ» : Կը բաւէր գրել միայն ֆի– զիլ (ինչպէս գրած է էջ 42), թէ իբրեւ պտղանուն, թէ իբրեւ ծառանուն : Կա – րեւոր չէ, բայց չկա՞ր ռուսերէն բառ :

Ես գտայ,— դերէն : Անշուշտ ծիծաղե– լի պիտի ըլլար խորհիլն իսկ թէ կրնամ ռուսերէնի դաս տալ Երեւանցիին, բայց արդար է ցոյց տալ այսքան ափլօն, ոչ թէ կուիւ նոր դաշտ փնտռելու, այլ պարզապէս ըսելու համար թէ պատը ա– ռանձնաշնորհ չէ եւ առանձնաշնորհը պատ չէ :

Եւ ուրեմն դերէն կը նշանակէ գըզըլ – ճըք : Այս բառը ունին Դաղբաշեան, Մա– կարով, Թ. տը Վէյս – Շապօ եւ Եար – լոնսկի : Շատ չէ՞ այսքան բազմութիւն , պիտի ըսէր Մեծն Տիգրան :

Վերջինը, որ հեղինակն է բժշկական ռուսերէն բառարանի մը (1958), կը յի – շատակէ տեսակներն ալ , 1.— Սիբիրս– կիի դերէն, լատիներէն՝ քոռնուս սիպե– րիքա, 2.— Ֆլորիդսկիի դերէն, լատի – ներէն՝ քոռնուս ֆլորիտա :

Չեմ գիտեր դերէն բառին կոճղը (ոչ թէ արմատը), բայց կայ դերն բառը, — վերիններուն կարգին՝ ունի Սոկոլով անգամ (գրպանի բառարան) : Ֆրանսա – ցիք կը Թարգմանեն կազոն, Հայերը՝ ճիմ, գունձղ, խամ հող : Այս երկու բա– ռերը կապ չունին իրարու հետ, ինչպէս կապ չունին նաեւ տերն եւ տերէն բա – ռերուն հետ, ոչ արմատական, ոչ ալ ի – մաստաբանական : Տարբերութիւնը ... տառ մըն է միայն : Վերջին երկու բառե– րէն՝ միավանկը կ'արտայայտէ փուշի գաղափար,— կազմած է բազմաթիւ այլ բառեր՝ իմաստի աճումով, ինչպէս պատ– մական փշապսակ բառը, զոր Ավդալբէգ– եան չէ մոռցած յիշատակել .. քրիս – տոնէաբար : Դարձեալ, փուշի գաղափա – րը պահելով, միավանկը կուտայ տերէն բառը, որ կը նշանակէ (նոյնիսկ տերն գրուած) մամուխի թուփ, լատիներէն՝ փրունուս սփինոզա : Այս տունկին պտու– ղը Արմաշցիները կ'անուանեն մամուկ սալոր, իսկ Ատափազարցիք՝ կէկէմ, — փշոտ թուփի մը պտուղն է, հասարակ ձիթապտուղէն քիչ մը փոքր : Երբ հա – սուն է, սեւ է, բայց վրան ման կազմը– ւած կ'ըլլայ՝ թեթեւակի ճերմակ : Սաս– տիկ թթու է ու լեղի, բերան փոթթող : Մեր հին մատենագրութեան մէջ իսկ ծա– նօթ (Փաւստոս Բիւզանդ, Դ. 14) : Դաղ– բաշեան կուտայ քիսլիի տերն բառն ալ, իբրեւ հասարակ ծորենի,— կը կարծեմ թէ սխալ է, որովհետեւ ծորենին քիսլի չէ, թթու չէ :

Վերադառնանք ... Դային : Դերէն կապ չունի տերէն բառին հետ, ինչպէս Դա տառը՝ Տիւն տառին հետ :

Դերէն կը նշանակէ ռուսերէն գըզըլ – ճըք : Նորագոյն ռուսերէն բառարաններ չունին այս բառը : Զունի նաեւ Հայաս – տանի Լեզուի Ինստիտուտի քառահատոր բառարանը (1954), — թէեւ այս « բա – ռարանի մէջ մտցուած է Ռուսաց լեզուի բառապաշարը Պուշկինի դարաշրջանից մինչեւ մեր օրերը», ինչպէս կը յայտա – րարեն կազմողները : Զունի՝ անո՞ր հա– մար որ «բաց են թողնուած որոշ հնացած բառեր»,— առաջին անգամ է որ կը կարդամ թէ «հնացած բառերը» դուրս կը նետուին բառարաններէն :

Գանք հայերէն բառերուն :

Գըզըլճըք բառին կամ պտղանունին համապատասխան ունինք հոյն, գրուած է նաեւ հոն, ծառին անունը՝ հոնի կամ հոնենի : Ծատուրեան կը յիշատակէ զայն առանձին,— հոն՝ ռուսերէն ֆիզիլ, բայց ինչո՞ւ առանձին :

Մեր մատենագրութեան մէջ ծանօթ է նաեւ չում անունով, ասկէ՝ չմենի, ծա– ռին անունը : Ծագումով՝ Թաթարական բառ :

Ունինք նաեւ զողալ բառը, ծառին ա – նունը՝ զողալենի : Բառը պարսկերէնէ փոխառութիւն, — չշփոթել զուղալ բա – ռին հետ, նոյնպէս պարսկերէն, ածուխ նշանակութեամբ, (Գէորգ Դպիր կը գրէ զուղար), չփոթել նաեւ զաղալ բառին հետ, որ կը նշանակէ պտուղ թափելու ձող :

Ունինք դեռ պըրի բառը, եւ պըրենի՝ իբրեւ ծառանուն : Ծագումը չեմ գիտեր :

Ժամանակ մը հոմանիշ ցոյց տրուեցաւ գավարս բառը, գրուած նաեւ գաւարս, (չշփոթել այս վերջին ուղղագրութեամբ՝ բայց կորեկ նշանակութեամբ այլ բառի մը հետ, ոչ ալ գաւարզ ուղղագրու – թեամբ՝ բայց գայլխազ նշանակու – թեամբ ծանօթ բառի մը հետ) : Եկաւ Ն. Բիւզանդացի եւ հաստատեց թէ գաւա – րայ բառն է որ սխալ կարդացուած է Բարսեղ Կեսարացիի Վեցօրեակին ձե – ռագրին մէջ, իսկ Հ. Արսէն Բագրատու– նի նուիրագործած է սխալը, գավարս գրելով Վիրգիլիոսի Մշակականքին Թարգմանութեան մէջ (Բ. 33) փոխանակ գրելու գաւարայ կամ չում կամ հոն : Ուրեմն գաւարայ բառը եւս հաշուել հո– մանիշներու թիւին մէջ :

Ծատուրեան հոմանիշ կուտայ ցրպտկի : Այս բառը պէտք է գրել ցըռ – պտկի՝ իբրեւ ծառանուն, ու պտուղին անունը՝ ցըռ – պտուկ, ինչպէս կ'ըսենք ցըռ–սա – լոր, կամ ցռիկ սալոր : Այս բառը կը գործածուի իբրեւ ընդհանուր անուն ա – մէն պտուղի , որուն ջուրը դուրս կը ցայտէ՝ երբ սեղմես :

Թախտաջեան կը գրէ ցապտկի եւ... կարճին, որ կը նշանակէ բուսարմատ :

Վերջին հոմանիշ մըն ալ՝ կռի, պտու – ղը՝ կռան, — Արաբները զայն առած են յունարէնէ, իսկ մենք արաբերէնէ՞ թէ յունարէնէ, դժուար է ճշդել :

Արաբացած այս բառը, քարանիա (տես Մենինսքի), յունարէնի մէջ քրանիա , արմատական իմաստով կը նշանակէ կարծր, ժայռի պէս, ատոր համար է որ բառը յատկանիշ տրուած է Իթակէի (Հմմտ. Իլիական, Գ. 201) : Ու նոյն ի – մաստէն մեկնելով՝ անուն տրուած է գանկոսկրին կամ գանկին (Հմմտ. Իլ. Ը. 84),— յետագային՝ եկեղեցական մատե– նագրութեան մէջ գործածուած գանկ ի – մաստով, այսպէս՝ քռանիոս թոփոս, որ կը համապատասխանէ Գողգոթային, բայց Թարգմանութիւնը կը մատնէ բա – ռին ծագումը, «տեղի կառափելոյ» (Մարկ. ԺԵ. 22), աշխարհաբար՝ կա – ռափնատեղի, Ֆրանսերէն փլաս տիւ քը– ռան, (հայերէն կառափ կը նշանակէ գանկ) :

Կարծրութեան նոյն գաղափարէն մեկ – նելով , կ'ըսեն լեզուաբանները, բառը գործածուած է իբրեւ ծառանուն, վասնզի գըզըլճըք ծառին փայտը կարծր է՝ ինչ – պէս երկաթը (Պլինիոս), կամ եղան կո – տոշը (Օլիվիէ տը Սեռ) : Այս կարծրու – թեան բաժնեկից են կեռասենին (քերա – սիոն) եւ չմենին (քրանիոն) իրենց փայ– տերով (Հմմտ. Իլ. ԺԶ. 767) : Կոտոշի կարծրութիւնը յիշեցնելուն համար՝ լա– տիներէն քոռնուս, ասկէ՝ Ֆրանսերէնը , քոռն կամ քոռնոյլ :

Դիցաբանութեան մէջ շատ ծանօթ , Հոմերոս քանիցս գործածած է այս ծա– ռանունը, բայց սխալ Թարգմանած են իր Թարգմանիչները : Հիւրմիւզ Թարգմա– նած է կաղին (Ոդիսական, Ժ. 242, տպ. Վենետիկ, 1847), իսկ Հ. Համբարձում– եան Թարգմանած է փեկոն (Իլիական , ԺԶ. 767, տպ. Երեւան, 1955) : Երկուքն ալ սրբագրել՝ հոնի :

Ծատուրեան այս ծառը կը դնէ քօքօ – ճէասքէր բուսաբանական ցեղին մէջ , անընդունելի՝ որովհետեւ բառը կը նշա– նակէ «աղուամաղի նմանութեամբ», ինչ– պէս սերկեւիլը կ'ըլլայ արտաքինով : Հոնը աղուամաղ չունի : Զարմանալի է որ Ծատուրեան նոյն ծառը կը դնէ հոն – ազգիներու ընտանիքին մէջ՝ հանդիպա – կաց էջին վրայ :

Երկարակեաց տունկ մըն է հոնին կամ չմենին,— դարե՛ր կ'ապրի :

Հայ լեզուին պէս՝ Ֆրանսերէնն ալ ու– նի բազմաթիւ անուններ, օրինակ՝ թի – ռըլիռ, վայրի կեռաս, Հրեայի կեռաս եւ ուրիշ անճանաչելի անուններ :

Զմոռնանք, չումին ծառը սիրելի էր նոյնիսկ ... Աստուծոյ : Ժողովրդական աւանդութիւն մը կը պատմէ թէ Աստ – ուած եւ սատանան կը նստին խաղի՝ օր մը, երբ ալ ուրիշ գործ չունէին : Սա – տանան, նկատելով որ կանո՛ւխ կը ծաղ– կի չմենին (Մարտ ամսուն, դեռ տերեւ – ները չբացած), իրեն սիրական ծառ կը յայտարարէ զայն, բայց Աստուած այն– պէս կը տնօրինէ որ պտուղ տայ շատ ուշ, բոլոր ծառերէն ետքը :

Հոնի ծառատեսակ մըն ալ կայ, որ կը կոչուի մլկան ծառ, որովհետեւ խիստ գարշահոտ է : Պտուղը սեւ, փայտը ա – մառը կարմիր, աշնան՝ մութ : Ժողո – վուրդը «շան փայտ» կ'անուանէ, կամ « մայր – ծեծող» , չեմ գիտեր՝ ինչո՛ւ, նաեւ «արիւն միզող», ահա թէ ինչո՛ւ :

Դիցաբանական դրուագ մը կայ, զոր Վիրգիլիոս առեր կ'աւանդէ Ենէականի մէջ (Գ. գլուխ) .— Երիտասարդ Պոլիւ– դորոս, հօրը կամքով, չի մասնակցիր Տրովադայի պատերազմին եւ հօրենական ամբողջ հարստութիւնը առած կը մեկնի դէպի բարեկամ Թագաւորի մը երկիրը : Ճամբան կը սպաննուի նետահար, նետե– րը՝ չումի փայտէ : Պոլիւդորոս կը կեր– պարանափոխուի ծառի , նետերը արմատ կ'արձակեն եւ իշխանը կը դառնայ չումի ծառ : Երբ չումի ծառէն ճիւղ մը կտրեն, արիւն կը հոսի ճիւղէն :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԶՐՈՅՑ Մ. ԻՇԽԱՆԻ ՀԵՏ

Մ. Իշխան բանաստեղծ–ուսուցիչը որ Պէյրութի «Նշան Փալանճեան» ճեմարա– նի փոխ տնօրէնն է, վերջերս հանրու – թեան հրամցուց նոր հատոր մը՝ «Ոսկի Աշուն» խորագրով : Ստորեւ Մ. Իշխանի հետ «զրոյց»ի հարց–պատասխանները.

ՀԱՐՑՈՒՄ .— Ե՞րբ եւ ո՞ւր ծնած էք.

ՊԱՏԱՍԽԱՆ .— Ծնած եմ 1913ին , Սիվրի – Հիսար գիւղաքաղաքը , Ան– գարայի նահանգին մէջ, Թուրքիա :

Հ .— Ե՞րբ գրել սկսած էք. ի՞նչ բան կամ ո՞վ ձեզ մղած, քաջալերած է :

Պ .— Սկսած եմ գրել շատ կանուխէն , երբ դեռ 14 – 15 տարեկան պատանի էի, բայց առաջին բանաստեղծութիւնս հրա – տարակուած է 1932ին, «Հայրենիք» ամ– սագրին մէջ : Գրականութեան հանդէպ սէրը իմ մէջ ծնած է բնականօրէն, ներ– քին զօրաւոր մղումով մը, տեսակ մը յափշտակութեամբ : Մանկութեան եւ պատանեկութեան շրջանին իմ հերոսներս եղած են Հայ գրողները : Մասնաւոր քա– ջալերող մը չեմ ունեցած, թէեւ Յ. Օշա– կան, իբրեւ գրականութեան առաջին ու– սուցիչս, արծարծած է այն սէրը որ բոյն դրած էր իմ մէջ գրականութեան հան – դէպ :

Հ .— Ի՞նչպէս կը գրէք. որեւէ արտա– քին պայմա՞ն...

Պ .— Մասնաւոր արտաքին պայման պէտք չունիմ գրել կարենալու համար : Պայմանը ինծի համար ներքին է. այսին– քըն, պէտք է որ նիւթ մը հասուննայ, «ներշնչում» անունով ծանօթ տրամա – դրութիւն մը ստեղծուի, յուզումի ալիք մը զարնէ կուրծքիս : Այնուհետեւ որեւէ տեղ եւ որեւէ թուղթի վրայ կը գրեմ : Գրելը երկրորդական գործողութիւն մըն է : Հիմնականը նիւթին ձեւաւորումն է ու պայծառացումը՝ ներքին աշխարհիս մէջ : Զեմ փորձեր գրել երբ գրելու պահանջը չզգամ :

Հ .— Որո՞նք են ձեր նախընտրած բա– նաստեղծները, որո՞նց ազդեցութիւնը կրած էք մասնաւորաբար :

Պ .— Նախընտրած բանաստեղծներս ե– ղած են մեր մեծերը — Դուրեան, Մեծա– րենց, Վարուժան, Թէքէեան եւայլն , բայց առնցմէ ոեւէ մէկը առանձին տի– րապետող չէ մնացած : Տարիքիս հոլո – վոյթին հետ, շրջան առ շրջան , սիրած եմ մէկը կամ միւսը եւ իւրաքանչիւրին խառնուածքին առանձնայատկութիւնը ժամանակ մը գիս առած է իր հմայքին մէջ :

Հ .— Ի՞նչպէս կատարեցիք «Ոսկի Ա – շուն»ի բովանդակութեան ընտրութիւնը:

Պ .— « Ոսկի Աշուն» հաւաքածոն հրա– տարակելու մտածումս արդիւնք էր գլ– խաւորաբար բարեկամներուս թելադրու– թեան : Բանաստեղծութեան առաջին քա– նի մը հատորներս սպառած էին եւ ան – գտանելի : Հաւաքածոյին մաս կազմող վերջին երկու գիրքերը (Զեռք ձեռքի եւ Հասկաքաղ) կը մնային անտիպ : Ամէնը մէկ կողքի տակ հաւաքելը բանաստեղ – ծութիւն փնտռող եւ սիրող ընթերցողնե– րու համար մեծ առաւելութիւն կը ներ– կայացնէր անշուշտ : Բաւական թիւով բանաստեղծութիւններ դուրս ձգած եմ՝ այսօրուան գատումիս լոյսին տակ : Շատ քիչ սրբագրութիւն կատարած եմ մը – նացեալներուն վրայ : Առհասարակ սրբա– գրել չեմ սիրեր :

Հ .— Զէ՞ք մտածեր նաեւ ձեր արձակի ժողովածուն պատրաստելու մասին :

Պ .— Յաճախ կը մտածեմ արձակներուս մէկ ժողովածուն հրատարակել, բայց չեմ համարձակիր՝ նիւթական դժուարու – թիւններու պատճառով : Ամէնէն տաղտ– կալի մասը մանաւանդ, հրատարակելէ ետք, սպառելու երկարատեւ ճիգն ու մը– տահոգութիւնն է :

Հ .— Ե՞րբ սկսած էք դասաւանդել . ո՞րն է ձեր մասնագիտութիւնը :

Պ .— Մօտ 27 – 28 տարիներէ ի վեր յարատեւօրէն կը մնամ ուսուցչական ասպարէզին մէջ, դասաւանդելով հայե – րէն , հայ գրականութիւն, մանկավար – ժութիւն, հոգեբանութիւն, եւայլն : Կը սիրեմ ուսուցչութիւնը, թէեւ կ'ընդու – նիմ նաեւ ,թէ սպառիչ է :Կրթականամբողջ կեանքս ամփոփուած է Ճեմարանի մէջ:

Հ — Աշակերտներուն հետ ի՞նչ դըժ– ուարութեանց կը հանդիպիք հայերէնի ուսուցման ատեն :

Պ .— Մայրենի լեզուն հայ տղոց սոր– վեցնելու ատեն ամէնէն աւելի ուղղա – գրութիւնը ուսուցանելու դժուարութիւ– նը գրաւած է ուշադրութիւնս : Ապե – րախտ աշխատանք մը, բայց անհրա – ժեշտ :

Հ .— Ի՞նչ բան ձեզ կ'ուրախացնէ ամ– ենէն աւելի. եւ ի՞նչ բան կը տխրեցնէ :

Պ .— Զիս ամէնէն աւելի կ'ուրախացնէ մարդ անհատի նկարագրին բարձրութի– նը, առաքինութիւնը, զոհողութեան օրի– նակ մը, անկեղծութեան պայծառ պահ մը , հերոսական արարք մը : Զիս կը տխրեցնեն , ընդհակառակն, մարդկա – յին հոգիի գռեհկութիւնները, կեղծիքը, սուտը, ունայնամտութիւնը, շահամոլու– թիւնը, փառատենչութիւնը, որոնք կը պղտիկցնեն մարդս :

Հ .— Ըստ ձեզի ի՞նչ է երջանկութի – նը. ի՞նչպէս ձեռք ձգել ...

Պ .— Հոգիի խաղաղութիւնն է երջան – կութիւնը, զոր կարելի է ձեռք բերել կո– չումի եւ պարտականութեանց իրագոր – ծումով :

Հ .— Ունի՞ք չիրականացած երազ մը , իղձ մը ...

Պ .— Այո՛, ունիմ չիրականացած իղձ մը .— գրական աւելի գեղեցիկ եւ լայ – նաշունչ գործեր արտադրել, իղձ մը, որ աւա՛ղ, հետզհետէ աւելի կը հեռանայ ,

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՆՈՐ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Հայաստանի ակադեմիայի գրականութեան կաճառը մշակած է ծրագիր մը, լաւագոյն ձեւով նշելու համար Սայաթ-Նովայի ծննդեան 250ամեակը:

Մշակուած ծրագրին մաս կը կազմէ նոր գիրքերու հրատարակութիւնը:

Ինչպէս յայտնի է Սայաթ-Նովայէն մեզի հասած են 2 արժէքաւոր ձեռագիրներ. առաջինը անոր խաղերուն ինքնագիր հաւաքածոն է, ծանօթ «Տետրակը» («Դաւթարը»), որ ներկայիս կը գտնուի Հայաստանի գրականութեան եւ արուեստի Թանգարանը, իսկ երկրորդ Սայաթ-Նովայի ընդօրինակած գրչագիր մատեանն է, իր արժէքաւոր յիշատակարաններով: Այս վերջինը կը գտնուի Երեւանի Մատենադարանին մէջ:

Հակառակ այն իրողութեան, որ Սայաթ-Նովայի երգերը արժանացած են բազմաթիւ հրատարակութիւններու, այսուհանդերձ «Տետրակը» դեռ կը կարօտի մանրակրկիտ ուսումնասիրութեան: Արդարեւ վերջնականապէս չեն վերծանուած բոլոր, մասնաւորաբար ադրբեջաներէն երգերը, յիշատակարութիւնները եւ յաւելուածները, կան տառադարձման եւ վերծանման կարօտ գործեր: Հրատարակելով «Տետրակի»ն լուսապատկերը, գրականութեան կաճառը նպատակ ունեցած է ուսումնասիրողներու տրամադրութեան տակ դնել մեծ աշուղին ինքնագիր հաւաքածոն:

Հայ գրողներէն ամէնէն աւելի Սայաթ Նովայի գործերով զբաղած է Յովհաննէս Թումանեան: Շքեղ հրատարակութեամբ լոյս տեսած է Թումանեանի յօդուածներու, ճառերու հատորը Սայաթ-Նովայի մասին: Սայաթնովագիտութեան լաւագոյն էջերը կը կազմեն Յ. Թումանեանի այդ յօդուածները, որոնք մեծ օգտակարութիւն ունին աշուղին գործերուն խոր, բազմակողմանի ուսումնասիրութեան համար:

Յոբելենական հրատարակութիւններուն մէջ բացառիկ տեղ կը գրաւէ Յ. Անասեանի «Սայաթ-Նովան աշխարհի լեզուներով» մատենագրութիւնը: Այս աշխատութիւնը կը բովանդակէ լիակատար ցանկը տպագիր եւ անտիպ այն բոլոր նիւթերուն, որոնք կը վերաբերին Սայաթ-Նովային:

Ակադեմիային հրատարակութեամբ լոյս տեսած են նաեւ Խ. Սարգսեանի «Սայաթ-Նովա», Ա. Ղանալանեանի «Սայաթ-Նովայի ստեղծագործութեան ժողովրդական ակունքները» եւ Պ. Մուրատեանի «Սայաթ-Նովան ըստ վրացական ամբիւրներու» գիրքերը:

Վերջապէս լոյս տեսաւ Վ. Բրիւսովի ռուսերէնի թարգմանած աշուղին հայերէն գործերը:

Յառաջիկային կաճառը պիտի պատրաստէ Սայաթ-Նովայի երկերուն ակադեմական հրատարակութիւնը երեք հատորով: Նաեւ հատոր մը, ուր զետեղուած պիտի ըլլան Անդրկովկասի սայաթնովայագէտներուն լաւագոյն աշխատութիւնները:

ՄԱՄՈՒԼ

Ի՞նչ պատկեր կը ներկայացնէ պարբերական մամուլը Հայաստանի մէջ: Այս հարցին մասնակի պատասխանը կուտայ մամուլի տարածման վարչութեան պետը՝ Խ. Գէորգեան, «Սով. Հայաստանի» Հոկտեմբեր 20ի թիւին մէջ:

Թերթերու եւ պարբերաթերթերու բաժանորդներու թիւը անցեալ տարուան համեմատութեամբ, այս տարի, աւելցած է 77.000ով. բաժանորդներու թիւը, հազար անձի վրայ միջին հաշուով եղած է 417: Անցեալ տարի՝ 388:

Այնուամենայնիւ, որոշ շրջաններու մէջ խիստ ցած է մամուլի տարածման այս տարուան ցուցանիշը: Մարտունի՝ հազար անձի վրայ 161, Կրասնոսելսկի՝ 253, Բասարգեչար՝ 254, Ծամշադին՝ 238, Հրազդան՝ 268, Ապարան՝ 270, եւայլն:

Այս տարի, որոշ շրջաններու մէջ շատ քիչ տարածում գտած են գիւղատնտեսական պարբերաթերթերը՝ «Ագրոտեխսովետի կոլխոզամ ի սովխոզամ», «Ժիվոտնովոդստվօ», «Օվցեվոդստվօ», «Պտիցեվոդստվօ», «Պչելովոդստվօ», «Սադովոդստվօ», «Կուկուրուզա», «Կարտոֆել ի օվոշչի», «Սախարնայա սվեկլա» եւայլն:

Յօդուածագիրը, որ այս անուններուն թուարկումը կ'ընէ, չըսեր թէ սովխոզներու կամ կոլխոզներու մէջ աշխատող հայ գիւղացիները ի՞նչպէս պիտի կարդան ռուսերէնով լոյս տեսնող այս ամսաթերթերը եւ թերթերը:

Հարց կը ծագի նաեւ, թէ Հայաստանի մէջ գոյութիւն չունի՞ հայերէն լեզուով գիւղատնտեսական պարբերաթերթ մը:

Միւս կողմէ, Խ. Գէորգեան անհրաժեշտ կը գտնէ, որ յատուկ ուշադրութիւն դարձուի կուսակցական-քաղաքական պարբերաթերթերու եւ օրաթերթերու տարածումին: Այս առթիւ կը յիշատակէ կարգ մը անուններ՝ «Կոմունիստ», «Պարտիյնայա ժիզն», «Ագիտատոր», «Պոլիտիչեսկոյէ սամօօբրազովանիէ», «Լենինեան ուղիով» եւայլն: Բացի վերջինէն, բոլորն ալ ռուսերէն են:

Միեւնոյն ատեն գիտել կուտայ, թէ «առանձին խմբագրութիւններ սիստեմաթիկաբար խախտում են ամսագրերի լոյս ընծայման համար սահմանուած ժամկէտները»: Արդարեւ մեծ ուշացումներով լոյս կը տեսնեն «Ոզնի», «Սովետական Հայաստան», «Սով. Արուեստ», «Սով. Մանկավարժ», «Լիտերատուրնայա Արմենիա», «Հայաստանի ժողովրդական տնտեսութիւն» ամսաթերթերը:

Միւս կողմէ, այս տարի լոյս պիտի տեսնէին գիտական եօթը ամսաթերթեր, իւրաքանչիւրէն չորս-վեց թիւ, «սակայն մինչեւ այսօր լոյս չէ տեսել անոնցմէ ոչ մէկը»: Նոյնպէս պիտի հրատարակուէր «Գիտութիւն եւ տեխնիկա» ամսաթերթը (9 թիւեր), բայց առաջին հատորը լոյս տեսած է Սեպտեմբերին միայն:

ՀՆԱԳԻՏԱԿԱՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ՅԱՅՏՆԱԲԵՐՈՒՄ ՄԸ

Գրաւոր զանազան հին աղբիւրներ կը յիշատակեն հին Հայաստանի տաճարներուն մէջ գոյութիւն ունեցող աստուածներու քարակերտ, մետաղեայ եւ փայտէ բազմաթիւ քանդակներու գոյութիւնը: Անոնց մէկ մասը քանդուած է իրենց գտնուած վայրին մէջ, մէկ մասն ալ բերուած է Միջագետքէն, Փոքր Ասիայէն եւ Հելլադայէն:

Գառնիի ամրոցին, տաճարին եւ հայ թագաւորներուն ամառանոցը եղող շինութիւններու շրջագիծին մէջ պեղումներու ժամանակ հնագէտները յաճախ կը գտնեն ճարտարապետական մարմարակերտ բեկորներ: Բայց միայն բեկորներ: Ամրոցը (շինուած է Ք. Ա. 3րդ դարուն) քանդուած է առաջին դարուն Հռոմէացի զօրավար Քորփուլոնի ձեռքով եւ հոն գտնուած բոլոր արժէքաւոր առարկաները (թերեւս նաեւ՝ քանդակները) կամ կոտրուած են եւ կամ կողոպտուած:

Հնագիտութեան եւ ազգագրութեան կաճառի հնագիտական արշաւախումբը այս օրերուն, տաճարին, դասատակերտին եւ պալատին շրջագիծին մէջ յայտնաբերեց արձանի մը իրանը, որ ծածկուած է հին յունական տարազով մը՝ ծալքերով պարեգօտի մը: Արշաւախումբին ղեկավարը Բաբկէն Առաքելեանի ենթադրութեամբ՝ իրանը դերահաս աղջկան մը արձանին մէկ կտորն է: Պարեգօտին ծալքերը ինքնատիպ են, որով արձանը կը տարբերի յունական հին քանդակագործութեան ծանօթ նմոյշներէն: Ընդհանուր առմամբ ասիկա Հայաստանի հելլենական շրջանին պատկանող յուշարձան մըն է: Արձանը կամ զետեղուած էր որմնախորշի մը մէջ եւ կամ՝ մաս կը կազմէր ընդհանուր քանդակախումբի մը: Այս արձանին շնորհիւ կը հաստատուի, որ հին Հայաստանի մէջ մեծ ծաւալ ըստացած էր քանդակագործութիւնը:

Տ. ՏԻՏԸՐՈՅԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Ֆրանսացի մտաւորական եւ Համայնագիտարաններու հեղինակ Տընի Տիտըրոյի ծննդեան 250ամեակին առթիւ կազմակերպուած էր յիշատակի երեկոյ մը, Երեւանի մէջ:

Խօսք առնողները ներկայացուցած են ֆրանսացի մտաւորականին գրական եւ մտաւոր արժէքները:

ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հոկտեմբեր 20ին, Երեւանի մէջ գումարուած է միջազգային համագումար մը, քննելու համար բնակարաններու առողջապահական հարցերը: Այս համագումարը, որ տեղի ունեցած է առողջապահութեան համաշխարհային կազմակերպութեան թելադրանքով, տեւած է քանի մը օր:

Աշխատանքներուն մասնակցած են իրենց ներկայացուցիչներով Անգլիա, Ֆրանսա, Ճափոն, Պուլկարիա, Եուկոսլաւիա, Պրազիլիա, Փերու, Զիլի, Վենեզուէլա, Եթովպիա, Սէյլոն, Հայիթի, Սուտան, Ուկանտա եւ այլ երկիրներ:

Հայաստանի ներկայացուցիչը եղած է առողջապահութեան նախարարը՝ Զ. Նարիմանով:

ԳԻՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐ

Հոկտեմբեր 14–18ին Երեւանի մէջ գումարուած է գիտական համագումար մը, նուիրուած մեքենայական թարգմանութիւններուն:

Խորհ. Միութեան զանազան կեդրոններէն եկած գիտնականները մեծ հետաքրքրութեամբ քննած են հայ ուսողագէտ-մասնագէտներուն աշխատանքը մեքենայական թարգմանութեան ուղղութեամբ:

Գնահատուած է, յատկապէս, Երեւանի համալսարանին կողքին ստեղծուած այս ճիւղը, ուր կը պատրաստուին ուսողական լեզուագիտութեան մասնագէտներ:

քանի տարիները կ'անցնին.

Հ.— Կը հետեւի՞ք եւրոպական եւ ամերիկեան արդի գրականութեան. ի՞նչ կը մտածէք այս մասին:

Պ.— Եւրոպական եւ ամերիկեան արդի գրականութեան այն չափով կը հետեւիմ որ չափով կրնամ՝ դասաւանդութիւններէ եւ սրբագրութիւններէ աւելցած ժամանակով: Բաւարար չէ անշուշտ, եւ ատիկա ցաւ է ինծի համար:

Հ.— Հայ գրքի տագնապի մասին շատ կը գրուի. ի՞նչ է ձեր կարծիքը:

ժամուլը ամէն օր կ'արտայայտուի: Նոր

Պ.— Հայ գրքի տագնապի մասին մեր ժամուլը ամէն օր կ'արտայայտուի: Նոր բան մը չունիմ ըսելիք: Պայմանները ծանօթ են եւ ցաւը՝ համատարած:

Հ.— Ի՞նչպէս կը սահմանէք բանաստեղծութիւնը. լաւ քերթուած մը ի՞նչպէս կը զանազանէք:

Պ.— Բանաստեղծութիւնը ինծի համար ամէնէն աւելի զգացումի արտայայտութիւն է, յուզական պատկեր. ապրումի թրթռացում: Թէ քերթուած մը ընթերցողը վարակէ յուզումով, անոր հոգիին ներս բանայ արձագանգներ, լաւ քերթուած է:

Հ.— Նոր սերունդին ուղղելիք խօսք մը ունի՞ք:

Պ.— Նոր սերունդին ուղղելով խօսքս, պիտի ուզէի հրապարակով ալ ըսել այն ինչ որ դասարաններուն մէջ կը կրկնեմ միշտ — սիրեցէք հայ գիրն ու լեզուն եւ տէր կանգնեցէք մեր մշակութային ժառանգութեան:

ՎՐԷԺ - ԱՐՄԷՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (45)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Ժ.

— Այն ատեն պէտք չէ որ այստեղ գալով դէմքերնիդ ծամածռէք, որովհետեւ մարդ մը տեսեր էք օթեակիս մէջ:

— Ատոր համար չէ:

— Ես կը հասկնամ, ատոր համար է: Իրաւունք չունիք: Ուստի ալ չխօսինք ատոր վրայ: Ներկայացումին աւարտելէն ետք Բրիւտանսին տունը եկէք եւ հոն սպասեցէք մինչեւ որ կանչեմ ձեզ: Իմացա՞ք:

— Այո՛:

Մի՞թէ կրնայի՞ չհնազանդիլ:

— Տակաւին կը սիրե՞ք զիս, աւելցուց:

— Կը հարցնէ՞ք:

— Իմ վրաս մտածեցի՞ք:

— Առտուընէ մինչեւ իրիկուն:

— Գիտէ՞ք թէ կը վախնամ որ կը սիրահարիմ ձեզի: Հարցուցէք Բրիւտանսին:

— Ահ, պատասխանեց տիկին Տիւվէրնուա, գլուխս կը ցաւցնէ միշտ:

— Հիմա ձեր տեղը դարձէք, կոմսը ուր որ է կուգայ եւ հարկ չկայ որ ձեզ հոս գտնէ:

— Ինչո՞ւ:

— Վասնզի տհաճութիւն պիտի զգաք զինքը տեսնելով:

— Ոչ, միայն եթէ ինծի ըսած ըլլայիք թէ այս գիշեր Վօտըվիլ գալ կ'ուզէք, ես ալ կրնայի անոր պէս այս օթեակին տոմսակը ղրկել ձեզի:

— Դժբախտաբար տոմսակը ինք բերաւ առանց իմ ուզելուս, եւ առաջարկեց ընկերանալ ինծի: Շատ աղէկ գիտէք թէ չէի կրնար մերժել: Ուրիշ բան չէի կրնար ընել բայց եթէ ուր երթալս իմացնել ձեզի որպէսզի տեսնէք զիս: Ես ալ կը փափաքէի ժամ առաջ տեսնել ձեզ: Բայց քանի որ այս կերպով շնորհակալ կ'ըլլաք ինծի, կ'օգտուիմ այս դասէն:

— Անիրաւ եմ, ներողամիտ եղէք:

— Օն ուրեմն, լաւ մնջիկ տեղերնիդ դարձէք եւ մանաւանդ ասկէ ետքը նախանձոտ մի ըլլաք:

Նորէն համբուրեց զիս եւ դուրս ելայ:

Նրբանցքին մէջ հանդիպեցայ կոմսին, որ կը վերադառնար:

Տեղս դարձայ:

Ճիշդը ըսելով, Մ. տը Ժ...ին Մարկրիթի օթեակը գտնուիլը ամենապարզ բան մըն էր: Ինք անոր սիրողը եղած էր, օթեակ մը վարձեր էր անոր համար եւ անոր հետ թատրոն եկած էր: Ասոնք խիստ բնական էին եւ քանի որ Մարկրիթ պէս սիրուհի մը ունէի, պէտք էր ընդունէի անոր սովորութիւնները:

Ասանկ ըլլալով մէկտեղ, շատ դժբախտ եղայ մինչեւ ներկայացման աւարտիլը եւ խիստ տխրեցայ մեկնած ատենս, տեսնելէ ետք Բրիւտանսը, կոմսը եւ Մարկրիթը, որոնք դրանը առջեւ սպասող կառքը կը նստէին:

Եւ սակայն քառորդ ժամ մը ետքը Բրիւտանսի տունն էի: Անիկա ալ դեռ նոր եկեր էր:

ԺԳ.

— Գրեթէ մեզի չափ շուտ եկաք, ըսաւ ինծի Բրիւտանս:

— Այո, պատասխանեցի մեքենաբար: Ո՞ւր է Մարկրիթը:

— Իր տունն է:

— Մինա՞կ է:

— Ոչ, Մ. տը Ժ...ին հետ է:

Սրահին մէջ արագ քայլերով պտըտեցայ:

— Էհ, ի՞նչ ունիք:

— Կը կարծէ՞ք թէ հաճելի ըլլայ ինծի սպասել հոս որ Մ. տը Ժ... մեկնի Մարկրիթի քովէն:

— Իրաւունք չունիք: Գիտցէք ուրեմն թէ Մարկրիթ չի կրնար ճամբել կոմսը: Մ. տը Ժ... երկար ատեն անոր սիրողը եղած եւ շատ ստակ տուած է եւ մինչեւ այսօր ալ կուտայ: Մարկրիթ տարին հարիւր հազար ֆրանքէն աւելի կը ծախսէ: Շատ պարտք ունի: Դուքսը անոր ուզածին չափ ստակ կը ղրկէ, բայց Մարկրիթ չի համարձակիր իրեն պէտք եղածին չափ ստակ ուզելու: Պէտք չէ որ աւրուի կոմսին հետ, որ տարին առնուազն տասը հազար ֆրանքի չափ դրամ կուտայ իրեն: Մարկրիթ շատ կը սիրէ ձեզ, սիրելի բարեկամս, բայց Մարկրիթի ու ձեր շահը կը պահանջէ որ անոր հետ ձեր կապակցութիւնը պէտք չէ որ լուրջ ըլլայ: Դուք ձեր 7 – 8 հազար ֆրանքի թոշակովը չէք կրնար այս աղջկան պերճանքին դրամ հասցնել: Այդ գումարը կառքին ծախքին իսկ չի բաւեր: Մարկրիթը նկատեցէք իր իսկական վիճակին մէջ, այսինքն սրամիտ եւ աղուոր աղջիկ մը: Իր սիրողը եղէք մէկ կամ երկու ամիս: Ծաղկեփունջեր, շաքարեղէններ, օթեակի տոմսեր տուէք անոր: Բայց աւելի բան մը մի ակնկալէք եւ ծաղրելի նախանձութիւն ցոյց մի տաք:

(Շար.)

Տիկին Աստուածատուր Հարենց, Պ. Գաբրիէլ Հարենց, Օր. Արմինէ Շամտանճեան, Տիկին Զարեհ Յակոբեան, Տէր եւ Տիկին Գեղամ Յակոբեան խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր եւ մօրեղբօր՝

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ

որ տեղի ունեցաւ 1 Նոյ. 1963, իր բնակարանը (192 Րիւ Արման Սիլվեսթր, Քուրպըվուա):

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի Երեքշաբթի 4 Նոյ. Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ժամը 14ին:

Մասնաւոր մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբր այդ ընդունիլ:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆԻՆ

Ընկերուհի Լէյլէն Բիւզանդ եւ զաւակը Բենօ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Բժիշկ Քիւթիւճեանի մահուան հինգերորդ տարելիցի առթիւ տասը տոլար կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի կայանին:

Վալանսէն Պ. Պալթայեան՝ 30 Ֆր.:

Ֆ. Կ. ԽԱՉԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Վաչիկ եւ Ռուբէն Տէր - Դաւթեան իրենց ծնողաց՝ Յովսէփ եւ Սաթենիկ Տէր-Դաւթեանի յիշատակին 500 Ֆր. կը նուիրեն:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Խանասոր» խումբի պարանցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ովսաննա Կարապետեան (ծնեալ Այվազեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղջիկները, հօրը անունը՝ Ոսկան Այվազեան, Բաբերդի Վարզահան գիւղէն, կը կարծուի Պաքու ըլլալ:

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Տեղեկացնել.—

GARABEDIAN
10, Vieille Route La Gavotte
MARSEILLE (B. du R.) — France

×

Rue d'Enghien

1933ին բնակող դերձակ Հանրի Իշխանեան, ծնեալ 1901ին: Տեղեկացնել Յովսէփ Իշխանեանի՝
6, Bld. Montmorency, DEUIL (S. et O.)

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ ԽԱՉԻ Փարիզի մասնաճիւղի ընդհ. ժողովը այս Երկուշաբթի, ժամը 18էն 20:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝ •
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ յառաջիկայ Նոյեմբեր 24ի կիրակի օրը կը կազմակերպէ գրական - գեղարուեստական ցերեկոյթ մը, նուիրուած աշուղ Սայաթ - Նովայի մահուան 250ամեակին, որ տեղի պիտի ունենայ Ազգային Տան Թատերասրահին մէջ:

Բանախօսութիւններ, արտասանութիւններ եւ երաժշտական ունկնդրութիւն՝ Մեծ Երգիչին ստեղծագործութիւններէն:

Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

Հ. Բ. Ը. Մ.ի

Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ
Նոյեմբերին 30ին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 9) երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ազգային նորակառոյց տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ
Կը խօսի Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մեներգ՝ Տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Լ. Հաքէլեան, ընկ. Մ. Զափարեան:

Արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Սիրան Տէրտէրեան:

Ջութակ՝ Ընկ. Յ. Պէրպէրեան եւ փոքրիկն Աբրահամեան:

Հայկական պարեր Նոր Սերունդի եւ «Արծիւ» պարախումբի կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ տեղւոյն վրայ խըն-ջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

2e chaîne

TELE-NETTE

MICHEL SAKAYAN
6, RUE DE TERRE-NEUVE
PARIS (20e)

ԿԸ ... ԾԱԽԷ,
— ԿԱԶՄԷ,
— ՋԵՒԱՓՈԽԷ,
— ՆՈՐՈԳԷ,
— ԽՆԱՄԷ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻՔ,
— ՁԵՏԵՂԷ ԸՆԿԱԼՈՒՉ ՅՈՂԵՐԸ:

1 CHAINE 2

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
ՁՐԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Téléphone :
PYR. 33-15

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ		
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ		
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 5 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 5 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9851

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9851

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՎՐԴ. ԱԿԻՆԵԱՆ

Այն պահուն, երբ ծանր տագնապի են[թարկուա]ծ է Հայագիտութիւնը սփիւռքի [մէ]ջ, մեծ կորուստ մըն է Մխիթարեան [միաբ]ութեան վարդապետին մահը հայ մշա[կոյ]թին համար :

Հ. Ներսէս վրդ. Ակինեան շուրջ վեց[ա]սնեակ տարիներ նուիրուեցաւ Հայոց [պատ]մութեան թաքուն ծալքերը քրքրե[լու], մութ մնացած կէտերը լուսաւորե[լու] ապերախտ աշխատանքին :

Իր տքնաջան պրպտումներուն արդիւն[քը] հետզհետէ հրատարակեց Հանդէս Ամսօրեայի մէջ, որուն խմբագրապետն [էր]: Եւքէն լոյս տեսան անոնք իբրեւ [գի]րք, ճոխացնելով Ազգային Մատենա[դա]րանի բանասիրական հրատարակու[թ]եանց շարքը :

Ամբողջ մատենադարան մը կընան լե[ց]նել իր հրատարակած գրքերը հայա[գի]տական զանազան նիւթերու շուրջ :

Քանի մը տարի առաջ Հայութիւնը ա[կ]նածանք տօնեց իր յոբելեանը : Մամու[լը] անվերապահ գրուատիքն ըրաւ բազ[մ]աւաստակ վարդապետի գործին: Վեր [հան]եց անոր մանրակրկիտ պրպտողի եւ [ա]նաչառ քննադատի արժանիք[նե]րը:

Հայր Ակինեան անխոնջ աշխատող մը [եղ]աւ իր ամբողջ կեանքի ընթացքին : [Ան]խառակ իր յառաջացեալ տարիքին ա[ն]ձկա շարունակեց մինչեւ վերջ պեղում[ներ] կատարել հայ մշակոյթի անդաստա[նի]ն մէջ, լոյս աշխարհ բերելու համար [ա]նգին գանձեր :

Իր յանդուգն տեսակէտները Ոսկեդա[րու] մեր կարգ մը մատենագիրներու, [մաս]նաւորապէս Մովսէս Խորենացիի մա[սի]ն, բաւական աղմուկ յարուցին ժամա[նա]կին: Ինք անյողդողդ մնաց քննադա[տ]ութեանց հանդէպ: Փաստերով ու վա[ւե]րաթուղթերով հաստատեց իր նոր տե[սութ]իւնները, որոնք հիմնովին կը յեղա[շրջ]էին մինչ այդ աւանդաբար ընդուն[ու]ած կարգ մը ճշմարտութիւններ :

Վիէննայի Մխիթարեան Հայրերու [միաբ]երքին հանգուցեալ վարդապետը կը [կազ]մէր երրորդութիւն մը՝ Հ. Արսէն [Ղազ]իկեանի եւ Հ. Յակոբոս Տաշեանի [հե]տ, իբրեւ բազմավաստակ, բեղնաւոր [ե]ւ հեղինակաւոր գիտականներ, որոնց [գ]ործը անկորնչելի պիտի մնայ :

« Մատենագիտական հետազօտութիւն[ներ]» հինգ հատորներուն մէջ Հայր Ա[կի]նեան կը շօշափէ բազմաթիւ նիւթեր, [լո]յս բերելով բանասիրական լուրջ [ն]ուութիւն :

Եղիշէի մասին լոյս ընծայեց երեք հա[տո]րներ պատմական, համեմատական ու [քն]նասիրութիւններով :

Սիմէոն Դպիրի «Ուղեւորութիւն ի Լե[հ]աստան» երկասիրութիւնը հետաքրք[ր]ութիւն առաջ բերաւ օտար պատմա[բա]ններու մօտ :

Պատմական, բանասիրական, լեզուա[բա]նական, մատենագիտական եւ հայա[գի]տական այլ նիւթերու մասին իր լոյս [ը]նծայած բոլոր գրքերուն մէջ հանգուց[եա]լ վարդապետը երեւան կուգայ իբրեւ [գի]տական միտք, եւրոպական իմաստով :

Ողբացեալը իր մասնաւոր գուրգուրան[քի]ն առարկայ դարձուց Մխիթարեան [Մ]իաբանութեան պաշտօնաթերթ Հանդէս [Ա]մսօրեայ բանասիրական պարբերակա[նը], որուն հիմնադրութեան (1887) 75[ամ]եակը հանդիսաւորապէս տօնուեցաւ [1]962ին Վիէննայի վանքին մէջ, ուրիշ ե[րե]ք յոբելեաններու հետ միասին :

Հայր Ակինեան ամբողջ կէս դար վա[ր]եց հայագիտական այս պարբերաթեր[թ]ը, որ պահ մը տնտեսական ծանր տագ[նա]պի էր մատնուած : Շուրջ տասը տա[րի] առաջ վարդապետը անձամբ եկաւ Փարիզ՝ բաժանորդներ գտնելու յոյսով: Արձանագրուողները յաջորդ տարին չնո[ր]ոգեցին իրենց բաժնեգրութիւնը : Ո[ր]մանք նոյնիսկ չվճարեցին առաջին տար[ո]ւան բաժնեգին: Այժմ երկու բաժանորդ միայն ունի թերթը Փարիզի մէջ,— Նուպարեան Մատենադարանն ու հայագէտ Ֆրանսացի մը՝ Հայր Մէրսիէ :

Գալուստ Կիւլպէնկեան Հիմնարկութիւնը քանի մը տարիէ ի վեր նիւթապէս կ՚աջակցի անոր հրատարակութեան, փակուելու վտանգէն ազատելով զայն :

Ո՞վ պիտի յաջորդէ իրեն :

Որո՞նք պիտի լեցնեն մեզմէ առ յաւէտ բաժնուողներու ձգած բացը:

Հիները անդարձ կը մեկնին: Նորեր չեն հասնիր գրաւելու համար անոնց թափուր ձգած աթոռները:

ՀՐԱՆՏ - ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԻ ՆՈՐ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՏԻԷՄ ԵՒ ԵՂԲԱՅՐԸ ՄԵՌԱԾ

Տակաւին կարելի չէ եղած ճշդել թէ ի՞նչ պայմաններու մէջ մեռած են Վիէթնամի նախկին նախագահը՝ Տիէմ եւ եղբայրը որ աւելի ծանօթ է իբրեւ ամուսինը Տիկին Նհուի քան քաղաքական խորհրդատու :

Տիկին Նհու որ Լոս - Անճըլըսէ իր աղջկան հետ չի հաւատար թէ ամուսինը անձնասպան եղած ըլլայ ինչպէս զինուորական նոր իշխանութիւնը հաղորդեց առաջին անգամ : Սայկոնի մէջ ալ անձնասպանութեան լուրը շատ հաւանական չէ նկատուած եւ աւելի այն կարծիքը կը տիրէ որ սպաննուած են զինուորականներու կողմէ: Առջի գիշեր, գաղտնի կերպով թաղուած են: Մարդ չէ կրցած տեսնել իրենց դիակները, բայց լուրեր շրջան ըրած են ըստ որոնց վէրքեր տեսնուած են երկու եղբայրներու մարմնին վրայ :

Ուաշինկթընէն Արտաքին Նախարարութիւնը հեռագիր մը գրկած է Տիկին Նհուի որով կը յայտնէ թէ իր երեք զաւակները ողջ - առողջ են եւ ըստ իր փափաքին Սայկոնէն Հռոմ պիտի հասնին անմիջական կերպով :

Նոր կառավարութիւնը տակաւին չէ կազմուած Սայկոնի մէջ, բայց զօրավարներու յեղափոխական կոմիտէն արդէն իսկ յայտարարութիւն մը ըրած է ուր կը շեշտէ թէ իրենց միակ ծրագիրն է պայքարիլ համայնավարութեան դէմ : Քաղաքական գետնի վրայ փոփոխութիւն պիտի չըլլայ, շարժումին ղեկավարը՝ 47 տարեկան է, պուտտայական է 3 զաւկի տէր: Տիէմի զինուորական խորհրդատուն եղած է եւ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ բանակին մէջ: Նոր իշխանութիւնը կ՚ուզէ ազատ աշխարհի շարքին մնալ, պահել դիւանագիտական յարաբերութիւնները դրացի երկիրներու հետ, յարգել բոլոր համաձայնագրերը եւ ուխտերը որոնք նախապէս ստորագրուած են, փորձել զարգացնել Ազգ. միասնականութիւնը : Ծանօթ է որ Տիկին Նհու, Ուրբաթ օր շատ կատաղի մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին մեղադրեց Ամերիկան որ կոնակէն դաշունահարած է իր երկիրը : Շեշտեց թէ առանց Միացեալ Նահանգներուն օժանդակութեան եթէ ոչ ղեկավարութեան նման ըմբոստութիւն մը կարելի չէր ըլլար: Մամուլին յանձնած մէկ հաղորդագրութեամբ, Տիկին Նհու կ՚ըսէ նաեւ թէ երբ «Ամերիկացին ունե-նաս իբրեւ զինակից, թշնամիի պէտք չունիս»: Տիէմի Արքեպիսկոպոս եղբայրը Հռոմ կը գտնուի ուր մայրապետներու մօտ ապաստանած է եւ կը խուսափի այցելուներէ: Վատիկան ճշդեց թէ Ս. Աթոռը երբեք զօրավիգ չէ եղած Տիէմի վարչակարգին :

ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ՃԱՇԸ Ի ՊԱՏԻՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒՆ

«ՎԵՐՋ ՏԱԼ ԲՈԼՈՐ ՎԷՃԵՐՈՒՆ ԵՒ ՀԱՍՏԱՏԵԼ ԵՂԲԱՅՐԱԿԱՆ ՆՈՐ ԿԵԱՆՔ ՄԸ՝ Ի ՇԱՀ ԲՈԼՈՐ ՀԱՅԵՐՈՒՆ »

Կ՚ԸՍԵՆ ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԵՒ ԽՈՐԷՆ Ա. ՄԻԱՑԵԱԼ ԿՈՉԻ ՄԸ ՄԷՋ

Երկուշաբթի առաւօտ Երուսաղէմէն ստացանք Մայր Աթոռի հետեւեալ հաղորդագրութիւնը ·

Ամենայն Հայոց Հայրապետ Տ. Տ. Վազգէն Ա Վեհափառ Կաթողիկոսը, համաձայն իր ուղեւորութեան ծրագրին, ժամանեց Ս. Երուսաղէմ յուխտ, Հոկտեմբերի 12ին եւ մինչեւ Նոյեմբերի 2ը եղաւ հիւրը Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Պատրիարքի եւ Սրբոց Յակոբեանց Միաբանութեան :

Նորին Սրբութիւնը Ս. Էջմիածնից ողջոյն եւ օրհնութիւն տարաւ իր սիրեցեալ եղբօր Տ. Եղիշէ Պատրիարքին, Ս. Յակոբեանց Միաբանութեան եւ հայ հաւատացեալ ժողովուրդին եւ ծանօթացաւ Երուսաղէմի Հայոց Մայրավանքին եւ յարակից բոլոր կրթական հաստատութիւններին ինչպէս եւ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան աշխատանքների ընթացքին :

Վեհափառ Հայրապետը Հոկտեմբեր 20ին Ս. Պատարագ մատոյց Ս. Յարութեան Տաճարի մէջ Քրիստոսի Ս. գերեզմանին վրայ, իսկ Հոկտեմբեր 27ին Ս. Յակոբայ Մայր Տաճարին մէջ :

Վեհափառ Հայրապետի նախագահութեամբ Հոկտեմբեր 15ին տեղի ունեցաւ ժողովը Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան Համազգային Յանձնաժողովին, որը իր աշխատանքները աւարտեց յաջբարեյաջող արդիւնքներով :

Ամենայն Հայոց Հայրապետ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Հոկտեմբեր 23ին ընդունեց Ամման արքայական պալատում, ուր Նորին Վեհափառութիւն Հիւսէյն Ա. Թագաւորը պարգեւատրեց Ն. Սրբութիւնը արժանեաց Ա. կարգի շքանշանով :

Նորին Սրբութիւն Վազգէն Ա Հայրապետի եղբայրական սիրոյ հրաւէրին պատասխանելով, Երուսաղէմ ժամանեց Հոկտեմբեր 26ին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Շնորհազարդ Կաթողիկոս Տ. Տ. Խորէն Ա. :

Երկու Հայրապետները ողջագուրուեցին սուրբ զգացումներով եւ միասին աղօթեցին վասն հաստատութեան, խաղաղութեան եւ միութեան հայ եկեղեցւոյ : Այս առթիւ Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետը շնորհաւորեց Տ. Տ. Խորէն Շնորհազարդ Հայրապետը իբրեւ նորընտիր եւ նորօծ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: Ամենայն Հայոց եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսների սուրբ ողջագուրումով, վերջ գտաւ Հայ Եկեղեցւոյ ծոցից ներս ծայր տուած տագնապը :

Երկու Հայրապետները, առաջնորդուած մեր եկեղեցւոյ դարաւոր կանոններով եւ Հայ հաւատացեալ ժողովուրդի գերագոյն շահերով, եղբայրական ոգով լուծելու են նրանց առաջ դրուած եկեղեցական հարցերը եւ այսպէսով մի լուսաւոր նոր էջ է բացուելու դէպի ապագայ համերաշխ ու միասնական գործակցութիւն, ի մխիթարութիւն հայ հաւատացեալ ժողովուրդի :

Վեհափառ Հայրապետը Նոյեմբեր 2ին հրաժեշտ առնելով Սուրբ Քաղաքից իր շքախումբով ուղեւորուեց դէպի Եգիպտոս, շարունակելով իր ճանապարհորդութիւնը :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌՈՅ

×

Նախքան իրենց մեկնումը, երկու Կաթողիկոսները ներկայ եղած են քաղաքապետին իրենց ի պատիւ տուած ճաշին :

Հացկերոյթին ներկայ եղած են նաեւ Եղիշէ Պատրիարք, բոլոր Արքեպիսկոպոսները, աշխարհական պատգամաւորները, Յորդանանի զինուորական շրջանի հրամանատարը, Երուսաղէմի ոստիկանապետը, դիւանագիտական մարմնի անդամները, յարանուանութեանց հոգեւոր պետերը եւ բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, շուրջ 160 հոգի :

Ճաշին վերջաւորութեան, քաղաքապետը ջերմ զգացումներով արտայայտուած է Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա.ի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.ի մասին իբրեւ հիւրերը Ս. Քաղաքի: Վազգէն Ա. շնորհակալութիւն յայտնած է, Իր եւ Խորէն Ա.ի կողմէ եղած ջերմ ընդունելութեան համար :

×

Մամուլի Ֆրանսական Գործակալութիւնը (Աֆփ) կը հեռագրէ թէ աշխարհի բոլոր Հայերուն ուղղուած կոչ մը արձակուած է միասնաբար Հայաստանեայց եկեղեցւոյ երկու գահակալներուն կողմէ, որու մէջ Վազգէն Ա. եւ Խորէն Ա. կը պահանջեն «վերջ տալ բոլոր վէճերուն եւ հաստատել եղբայրական նոր կեանք մը ի շահ բոլոր Հայերուն »:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ մէջ հինգ միլիոն վեց հարիւր հազար յոյն քուէարկողներ իրենց երեսփոխանները ընտրեցին Կիրակի օր: Ներկայացող կուսակցութիւններն էին .— Արմատական Ազգ. Միութիւն զոր կը ղեկավարէ Քարամանլիս: Կեդրոնի Միութիւն, ղեկավարութեամբ Ժորժ Փափանտրէուի, Յառաջդիմական կուսակցութիւն, որուն գլուխն է՝ Մարքենզինիս եւ համայնավարամիտ՝ Ձախերու ժողովրդապետական միութիւնը, նախագահ՝ Փասալիտէս :

ՄԱՐՍԷՅԼԻ մէջ երեք Թուրքեր ձերբակալուած են որոնք դժբեղուցիչի մաքսանենգութիւն կ՚ընէին :

ՄԱՐՈՔԻ եւ Ալժերիոյ սահմանային կռիւները չեն դադրած հակառակ Պամաքոյի համաձայնութեամբ որոշուած զինադուլին: Ալժէի պաշտօնական շրջանակները յանկարծակի կերպով փոխած են իրենց լեզուն Մարոքի նկատմամբ : Արտաքին Նախարարը յայտարարեց .— Կը յարգեմ մարոքեան փորձը եւ քոյր երկրին կառավարութեան դրութիւնը » :

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՆ ԵՒ ՄԵՐ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

Ա.

Փակենք մի բոպէ մեր աչքերը (երբեմըն օգտակար է աչքերը փակելը) եւ գնանք 250 տարի ետ։

250 տարի առաջ, հին Թիֆլիզում, ծնուեց այսօրուայ եւ բոլոր ժամանակների յոբելեար Սայաթ – Նովան։

Մեծ է, չատ մեծ մոռացուած բանաստեղծների եղբայրական գերեզմանը. եւ ոչ մի ապրուքիւն չի կառուցել նրանց յիշատակին գոնէ մէկ յուշարձան՝ «Անյայտ բանաստեղծի յուշարձանը»։

Նրանք էլ աշխարհ են մտել սովորական կարգով, երգեր են գրել, գրքեր են տպել, յոյսեր են ներշնչել, որ կը դառնան իսկական գրիչներ եւ.. եւ ժամանակի անողոք երկաթէ ցախաւելը քշել է նրանց դէպի անյայտութիւն, ոմանց՝ իրենց կենդանութեան օրօք, աւելի բախտաւորներին՝ հէնց որ փակել են իրենց աչքերը յաւիտենական քնով, ուրիշներին՝ ժամանակի ընթացքում ...

Սայաթ – Նովան այն անուններից է, որոնք ժամանակի ընթացքում ոչ թէ նըւազում, այլ աճում են։

Նման դէմքերի մասին ասուած է. «ժամանակն աշխատում է յօգուտ նրանց»։

Ինչո՞ւ համար ժամանակը այդքան բարեհոգի է գտնուել Սայաթ – Նովայի վերաբերմամբ։ Միթէ՞ նա այդքան գեղեցիկ աչքեր է ունեցել ...

Ոչ, ժամանակը բանաստեղծների գեղեցիկ աչքերին չի նայում, ոչ էլ նրանց մազերին ու բոյ – բուսաթին։

Ինչ վերաբերում է Սայաթ – Նովային՝ այս «Ջրատարը» ոչ մի նկար կամ լուսանկար չի էլ թողել իր յետեւից։ Իսկ մեր օրերի բանաստեղծն այնքան նկար կը թողնի իր գրքոյներում, որ կը բաւականացնի բոլոր գալիք սերունդների գրասէրների հաւաքածոներին։

Բայց այս՝ ի միջի այլոց։

Տօնում ենք Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակը։ Սա մի առիթ է, որից պէտք է օգտուել ոչ միայն մեծարելու մեծ բանաստեղծին, այլեւ խօսելու մեր այսօրուայ գրական հոգսերից։ Իսկ հոգսերը չատ են։

Ինչո՞վ Սայաթ – Նովան երկուքուկէս դար առաջ դարձաւ Սայաթ – Նովա եւ ինչո՞ւ նրանից երկուքուկէս դար անց, մենք չենք կարող ամրանալ եւ ծանրանալ մեր եղած ու չեղած կարողութիւններով։

Թող երկինքը մեզ ազատի մեր ներկայ չափածոյ գրարուեստը թերագնահատելու միտումներ ունենալուց. այդ չէ բանը, մենք ունենք շողշողուն բանաստեղծներ, լիարժէք բանաստեղծական գործեր, որոնք կարող են դիմանալ խստապահանջ ժամանակի ամենախիստ քննութեանը։ Սխալւում են նրանք, որոնք կարծում են, թէ Զարենցից յետոյ ոչինչ չի ստեղծուել. մեծ հանդուցեալը, եթէ ապրէր մինչեւ մեր օրերը (եզովք նրանց, որոնք կրճատեցին նրա կեանքը), ուրախանալու չատ առիթ պիտի ունենար, թերթելով ժամանակակից բանաստեղծներից չատերի գրքերը. բայց չէ՞ որ ներկայ պոետների գործող բանակի թիւը, խիստ համեստ հաշուումով՝ յիսունի մօտ է, իսկ դրանցից լաւագոյնների թիւը տասի չի հասնում։

Ճիշդ է, որ գործում է ժամանակի մաղը. 1957 թուականին, Երեւանում լոյս տեսաւ բանաստեղծական գործերի մի ժողովածու, ուր ներկայացուած էին խորհրդահայ ապրող բանաստեղծներից չուրջ 44ը։ Ընդգծենք, որ ժողովածուն ռուսերէն էր, որն ըստ երեւոյթին նպատակ է ունեցել ներկայացնելու ռուս ընթերցողին այն լաւն ու ընտիրը, որն ստեղծել են մեր բանաստեղծները. բայց ահա երեք տարի յետոյ, 1960ին, այս անգամ հայերէն, լոյս է տեսնում մի նոր չափածոյ գործերի ժողովածու, ուր չըկան մի չարք բանաստեղծներ։ Ուրեմն, մեզ մօտ գոյութիւն են ունեցել բանաստեղծներ, որոնց 1957 թուականին կարելի էր ներկայացնել ռուս ընթերցողին, իսկ երեք տարի յետոյ անյարմար է համարուել անգամ հայ ընթերցողին հրամցնել։ Ի հարկէ, այստեղ որոշակի դեր է խաղացել նաեւ տարբեր խմբագրական կազմի անդամների մօտեցումն ու ճաշակը։ Այնուամենայնիւ կայ եւ անդուլ գործում է ժամանակի մաղը։

Հեռացանք բուն նիւթից։ Խօսքը Սայաթ – Նովայի մասին էր, խօսքը բանաստեղծի դիմացկունութեան մասին էր։ Թիֆլիզի բարբառն էր նրա բանաստեղծական զէնքը, պարզունակ, ինչպէս ընդունուած է ասել նախնական մի զէնք, որ Սայաթ – Նովայի մօտ ահաւոր ուժ էր ստացել, մի ուժ, որ գործել է իր ըստեղծման օրհնեալ օրից եւ 250 տարուայ հեռուներից հասել է մեզ եւ կը գնայ գալիք սերունդներին, որպէս յաւերժական փոխանցիկ դրօշ, որի նրբահիւս կերպարը երբեք չի խունանայ։ Անկրկնելի է նաեւ այն տեսակէտից, որ գրել է երեք լեզուներով, հայերէն, վրացերէն եւ ադրբեջաներէն, մնալով հայ։ Այո՛, Սայաթ – Նովան երիցս անգամ բանաստեղծ էր, երիցս մեծութիւն, երիցս վեհութիւն։

Պահանջել, որ ամէն բանաստեղծ մի Սայաթ – Նովա լինի, միամտութիւն է. բայց մեր օրերի բանաստեղծը պարտաւոր է առնուազն մի Դուրեան լինի կամ մի Պէշիկթաշլեան։ Ցայտնի է, որ այս բանաստեղծներից մէկը գրել է իր անմահ «Տրտունակ»ը, միւսը «Սրինգ»ը, որոնք կը մտնեն բոլոր ժամանակների բանաստեղծական ծաղկաքաղների մէջ, որպէս մնայուն գործեր։ Մեր բանաստեղծներից չատերն այդ նուազագոյն միաւորից անգամ զուրկ են։ Աւելին, յաճախ թերթում ես նոր լոյս տեսած բանաստեղծութիւնների մի գրքոյկ, անգամ ծաւալուն, ու չես գտնում ինքնատիպ մի պատկեր, դարձուածք, արտայայտութիւն, — բա ո՞նց կուլի մեր բանն, ախպեր, — կ՚ասէր հին Թիֆլիզեցին. .

Երբ մենք ասում ենք «Մթնշաղի անուրջներ», գիտենք, որ դա Տէրեանին է պատկանում, ասում ենք «Հայրենիքիս հետ», Թումանեանի կերպարանքն է գալիս կանգնում մեր աչքերի դէմ, ասում ենք «Երգեր ու վէրքեր», Ղազարապատցի Աւօն է մեր ուղեղում յառնում, կարիք, չկայ լրիւ անունը տալու, ասա՛ «Ամբոխներ» եւ դպրոցական աշակերտն անգամ գլխի կ՚ընկնի, որ խօսքը վերաբերում է Զարենցին. ներկայումս ապրող մի չարք բանաստեղծներ նոյնպէս չարք են բերել նման ճանաչման իրաւունք. օրինակի համար՝ «Զանգակատուն»ը նոյնացել է Պարոյր Սեւակի անուան հետ, բայց մենք ունենք երեք տասնեակից անցնող բանաստեղծներ, որոնց անունը տալիս՝ չես յիշում նրանց գրքերից մէկի անունը, լարում ես յիշողութիւնդ եւ ուզում ես յիշել գոնէ մի լաւ բանաստեղծութիւն, կամ գոնէ մի լաւ բանաստեղծութեան խորագիրը ... Զկա՛, չես գտնի, եւ ապարդիւն են քո բարի ջանքերը։ Ի՞նչ է սա, զուարճալի ողբերգութի՞ւն, թէ ցաւ պատճառող կատակերգութիւն։

Հնում մեզ մօտ, երբ գրականութիւնը չէր վայելում պետութեան հովանաւորութիւնը, ուրիչ տեսակ էին դասաւորւում գործերը։ Ինչպէս միշտ, այն ժամանակ էլ պատանիներն ու երիտասարդները «սէրը սրտում՝ դաս էին սերտում». իսկ որտեղ սէր՝ այնտեղ էլ բանաստեղծութիւն։

Ու գրում էին բանաստեղծութիւններ։ Նրանցից երջանիկ բացառութիւնները կարող էին ընկնել ժամանակակից թերթերը, եւ այդ մեծ ուրախութիւն էր նրանց համար. հոնորարի, տողավարձքի մասին խօսք անգամ չէր կարող լինել, ընդհակառակն, այդ ջրատարները սիրով վերջին կոպէկները կը տային «Մշակ»ի խմբագրին, որպէսզի տպուին... Ցետագայում նրանք սեփական միջոցներով տպագրում էին իրենց գրքոյկները եւ եթէ հանդիպում էին անյաջողութեան, այսինքն երբ գիրքը չէր սպառւում եւ մամուլը լռում էր նրանց գոյութեան մասին, թողնում էին իրենց մուսաներին եբեսի վրայ եւ գնում աւելի օգտակար աշխատանքի ետեւից։ Իսկ մեր օրերում ... բանաստեղծութիւն գրելը ոչ միայն հոգեկան, այլեւ մարմնական ուրախութիւն է ... Ահա թէ ինչու գերաճում է բանաստեղծ «դառնալ» ցանկացողների թիւը։ Բանաստեղծութիւնը չատերի համար ապրուստի միջոց է եւ «հեշտ» միջոց. . Մեր խմբագիրներն ու հրատարակչական մարմինները պէտք է լինեն զգօն եւ բանիմաց, չնորհունակներին քաջալերեն, հեշտացնեն նրանց կեանքի եւ ստեղծագործութեան ճանապարհը, միաժամանակ փակեն անկոչների, ինչ գնով ուզում է լինի՝ բանաստեղծ դառնալու մարմաջով բռնուածների մուտքը գրականութեան մէջ։ Նմանների թիւը, ցաւօք սրտի, առանց այն էլ մեծ է։ Կրկնենք, որ չի կարելի պահանջել, որ մեր բոլոր բանաստեղծները կամ ոտանաւորներ գրողները մի – մի Սայաթ – Նովա դառնան, բայց եթէ գոնէ անկարող են Դուրեանի կամ Պէշիկթաշլեանի պէս մի լաւ գործ թողնել, էլ ի՞նչ բանաստեղծ... Աւելի լաւ է գնան ... քըննադատ դառնան։

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՍԻՄՈՆ ԶԱՒԱՐԵԱՆ

(ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ԱՆՁՆԱԿԱՆ ՅՈՒՇԵՐԷՍ)

Այն Հայերը, որոնք ապրած են վատահամբաւ Սուլթան Ապտիւլ Համիտի բռնակալ տիրապետութեան չրջանին, եւ դեռ ողջ են ու ալեւոր ինչպէս ես, կը յիշեն անչուշտ, թէ Թուրքիոյ Հայերու համար գործադրուած անարգ, չարաչուք սեղմումներու կարգին, արգիլուած էր նաեւ երթեւեկը օտար երկիրներ, ի մասնաւորի Ռուսաստան, եւ, միայն 1908ին Թուրքիոյ սահմանադրութեան «Հուրրիէթ – Ատալէթ – Մուսավաթ» (ազատութիւն – արդարութիւն – հաւասարութիւն) հռչակումէն ետքն էր որ Հայեր եւս կրնային ազատօրէն ճամբորդել, ուր որ ուզէին, եւ այն ատեն հայ մտաւորականներու ճամբորդութիւններ Պոլիսէն Թիֆլիզ եւ փոխադարձաբար մեծ թափ առին։

1911 կամ 1912 տարւոյ ամառնային գեղածիծաղ երկար օրերէն մին էր, ֆրանսական «Փաքէ» չոգենաւային ընկերութեան մեծ նաւերէն «Իմերեթի»ն, արշալոյսին եկած խարսխած էր Սամսոնի նաւահանգիստը եւ նոյն երեկոյեան պէտք է մեկնէր Պոլիս եւ Մարսէյլ։

Ծովը չատ խաղաղ էր եւ օդը պայծառ։

Սոյն նաւուն վրայ ապրանք բեռցնող վաճառականներէն՝ Պ. Միհրան Փիրէնեան մեր գրասենեակն էր եկած բեռնատոմսը առնելու։ Այդ առթիւ ինծ ըսաւ.

— «Ձեր նաւուն մէջն է Սիմոն Զաւարեանը, Պոլիս կ՚երթայ. այս առտու կանուխ ցամաք իջաւ եւ մենք մի քանի ընկերներ, հետը տեսակցեցանք։ Զինքը կէսօրուան ճաշի հրաւիրած ենք, ու ժամը 2ին վարժարանին հանդիսասրահին մէջ պիտի բանախօսէ»։

Իրաւցնէ ցաւ զգացի, որ աճապարեալ գործերով կլանուած, կարելիութիւն չունէի ներկայ ըլլալու այդ բանախօսութեան։

Երեկոյեան նաւուն բեռնաւորումն ու

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ – ՇԵՓՈՐ –

Երկու կիները զատ զատ իրենց անկողինները դնելէ յետոյ կրկին դեզարան իջաւ Արթաքի էֆէնտի եւ լամբարը վեր բռնած երկարօրէն նայեցաւ գետնի աղտեղութեան։ Ցետոյ գնաց բոլորախորչին ետեւ ուր բազմաթիւ փոքր սրուակներ կային, բոլորն ալ սեւ էթիքէթով։ Բաց էր նաեւ թոյներու ցուցարեղկը։ Արթաքի էֆէնտի չիչերը տեղաւորեց եւ ցուցարեղկը կղպելէ վերջ կրկին վրան առաւ բանալին։

Այն բանալին զոր ժամ մը առաջ Ազաւնի գողցած էր իր բաճկոնակի գըրպանէն։

Առանց չան հաջոցի գիչեր մըն էր, անլուսին՝ սակայն պայծառ։ Գետինը փըռուած էր Ազաւնիին անկողինը, պատուհանին մօտ։ Արթաքի էֆէնտի նստաւ անոր եզրը ու նայեցաւ աղջկան թաց աչերուն։ Երկարօրէն նայեցաւ ու յետոյ ծռելով համբուրեց Ազաւնին անոր երկու այտերէն։ «Դուն իմ զաւակս ես» ըսաւ։ Այսքան միայն։ Ուրիշ չատ մը բաներ կ՚ուզէր ըսել եւ ընել, բայց չկրցաւ։ Մինչ իր կինը քովի սենեակը կը խորդար, դեղագործը երկարօրէն մնաց անկողնին եզրը, ուսերը սեղմած, մինչեւ որ Ազաւնի թմրեցաւ, մինչեւ որ լոյսը բացուեցաւ։

.

Իրաւ է թէ դեղագործը անմիջապէս փոխել տալով վտանգը հեռացուցած էր, բայց մտահոգ էր տակաւին։ Բարդութիւնէ մը կը վախնար եւ նոյնիսկ կը խորհէր Տօքթ. Փաչայեանը կանչել։ Բազմաթիւ անգամներ հարցուց Ազաւնիին թէ ի՞նչ քանակութեամբ թոյն առած էր։ Ազաւնի կը կրկնէր միշտ «փսորճիկ մը առի»։ Եւ իր առջեւ թըղթիկի մը վրայ թափած աղերուն մէջ ցոյց կուտար մեծութիւնը այդ «փսորճիկ»ին։ «Աչափ էր, ճիշդ աչափ էր»։ Օրեր վերջ Արթաքի էֆէնտի պիտի ժըպտէր յիշելով մեծութիւնը այդ թոյնին, որով մուկ մը իսկ չէր կրնար սատկել։ «Հէյ վախկոտ աղջիկ» ըսելով պիտի ժպտէր, բայց առ այժմ չատ հեռու էր այդ քմծիծաղէն։ Ներսէսէն լուր առնելու պատրուակով իր կինը տունէն հեռացուց, եւ ինք անճամբ զբաղեցաւ Ազաւնիով։ Օրուան մէջ միշտ վեր ելաւ ու նստաւ անկողնին եզերքը։ Շատ մը բաներ ըսել կ՚ուզէր դեղագործը բայց չէր կրնար ու կը լռէր։ Միշտ կը վառէր նոր սիկառէթ մը եւ իր մօքին մէջ կը տաղնապէր երէկ գիշերուան յիշատակը։

Ազաւնի կը նայէր պատուհանէն դուրս, վարագոյրներէն անդին, վիզը ծուռ։ Կը խօսի ալ, կարծէք ինքն իրեն։ Կ՚ըսէ թէ մենք չենք գիտեր սիրոյ ցաւին ահաւորութիւնը։ Մենք չենք գիտեր եւ չենք ալ կրնար ըմբռնել թէ ինչ ըսել է օրն ի բուն, անդադար եւ անվերջ մտածել նոյն նիւթին վրայ, յիշել նոյն բանը, ցանկալ նոյն բանը, անհամբերիլ եւ յետոյ ջախջախուիլ նոյն արգելքներուն դէմ։ Մենք չենք գիտեր, մենք լուր չունինք թէ Ազաւնի ինչ օրեր կ՚ապրէր հոս։ Ան ամէն գիշեր վար կ՚իջնար, կ՚երթար «պարտէզ» եւ կը նստէր հօրին քով ուր այնքան յիշատակներ ունէր։ Մենք այս բոլորը չենք գիտեր։ Բան մը չկայ վարագոյրներէն անդին, եթէ ոչ տաք ու պարապ երկինք մը՝ երբեմն չատ հեռու, երբեմն չատ մօտիկ։ Կը նստէր հօրին քով եւ իր յուսահատութեանը մէջ կը ցանկար նոյնիսկ աղէտներ — կ՚ուզէր որ դեղարանը այրի, ահաւոր հրդեհներ պատահին հոս եւ նոյնիսկ չատ հեռու արուարձաններէ հրշէջներ վազեն գան, Աւետիս վազէ գայ, Ազաւնին գրկած դուրս հանէ բոցերէն։ Մենք այս բոլորը չենք գիտեր, որովհետեւ չենք սիրեր Ազաւնին։ Դուք գայն ձեր մէջէն պիտի վռնտէք, այսօր կամ վաղը պիտի վռնտէք ու տուն զրկէք, բայց ան այլեւս չկրնար իր մայրիկին քով երթալ։ Անոր գլուխ կը լքէ, բայց ես առանց անոր չեմ կրնար ապրիլ։ Ոչ ոք, ոչ ոք չիրեր Ազաւնին։

Դեղագործը խստօրէն բողոքեց այս ամբաստանութեան դէմ։ Երէկ գիշեր ուրնէ ի վեր նոյն խօսքը ունիս լեզուիդ վրայ։ Ո՞վ ըսաւ թէ մենք քեզ չենք սիրեր։ Դուն մերին աղջիկն ես. զաւակ մը կը վռնտուի՞։ Դեղագործը զաւակ չունի եւ դուն իր մէկ հատիկն ես։ Այլեւս պատերազմը լրանալու մօտ է. չուտով ատենները պիտի փոխուին, տղաքը տուն պիտի դառնան եւ այն ատեն Արթաքի էֆէնտին աւելի յարմար ամուսին մը պիտի տայ իր աղջկան։ Եւ այս անգամ ինք պիտի ընտրէ, առանց ձգելու որ ելլիրը գործի խառնուի։

Անմիջապէս չէ որ երկուքը կը պատասխանէին մէկզմէկու խօսքի։ Մտածումները կը ծամէին, կ՚որոճային եւ անսպասելի պահու մը Արթաքի էֆէնտի ինչպէս կուտար պատասխան մը, ճիշդ Ազաւնին։ Եւ խօսակցութիւնը կը նմանէր յաւիտենականութեան նշանին՝ պառկած ութին։ Եւ անչուշտ՝ տխուր էր։ Գիծը կը վերադառնար, կը յառաջանար, բայց կ՚իյնար կրկին։ Անկարելի չէ այդ քու ըսածդ։ Անկարելի չէ որ նորէն նըրջանուիմ եւ այս անգամ աւելի զարգացած, աւելի ունեւոր տղու մը հետ։ Բայց կարելի չէ որ անոր պէս հատ մըն ալ գտնեմ։

(17 Շար.)

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

ներ ալ նոյն օրուան գրասենեակի աշխատանքը լրացած ըլլալով, Մկրտիչ եղբայրս (տարաբախտ) եւ ես պէտք էր նաեւ երթայինք, նաւապետին հետ մեկնումի վերջնական գործերը կարգադրելու համար :

Երբ հասանք նաւ, հոն տեսանք Փիրանեանը, որ մեզի ընդ առաջ գալով ըսաւ.— «Զաւարեանի նաւ վերադարձին իրեն ընկերացանք, եթէ կը փափաքիք ծանօթանալ, վստահ եմ որ շատ ուրախ կ'ըլլայ, գիտնալով որ նաւին ընկերութեան տեղւոյս ներկայացուցիչը դուք՝ ... էք ... » :

Միայժամ՝ եղբայրս եւ ես, պահ մը ետքը գացինք գտանք Զաւարեանը շրջապատուած Փիրանեանէ եւ մի քանի Դաշնակցական ընկերներէ :

Առաջին անգամն էր որ կը տեսնէինք, թէեւ իր անունը լսած ու իր խոհուն յօդուածները կարդացած էինք : Սիմոն Զաւարեան նաւուն կամուրջին վրայ, լայնատարած վրանի մը տակ պատսպարուած ճամբորդներու, պարսիկ, թաթար, քիւրդ, լազ, բազմութենէն մեկուսացած, տեղ մը գրաւած էր իր պայուսակով : Պաթումէն մինչեւ Սամսոն այդպէս ճամբորդած էր : Այլազգի, հասարակ դասակարգի մարդերու մէջ այդ տեղը իր անձին եւ իր վտիտ կազմին համար չէր, թէեւ հասարակ ճամբորդներու հետ նըստիլը իր համեստ նկարագրին մէկ ապացոյցն էր :

Ծանօթանալէ ետք իրեն առաջարկեցինք Ա. կարգի տոմսակ մը, զոր բացարձակ մերժեց, կարծելով թէ դրամը մենք պիտի վճարէինք, եւ ըսաւ.

— Մեր անձնադոհ ֆէտայիները լեռներու վրայ ամառ ձմեռ, գիշեր ցերեկ, մեծամեծ զրկանքներու մատնուած, աղատութեան սիրոյն ամէն նեղութեանց կը տոկան, ուստի ինծի համար ալ այսպէս բացօթեայ ճամբորդել, առանց շըքեղ նաւով մը, հաճոյք է : Այն դրամը որ պիտի վճարէք տոմսին համար յատկացուցէք յեղափոխութեան անհրաժեշտ նպատակներուն, որոնց շատ պէտք ունին մեր քաջարի հերոսները :

Հասկնալի էր թէ ինչ ըսել կ'ուզէր :

Այսուհանդերձ մեր սախալումին վրայ, համակերպեցաւ պէթ Բ. կարգի տոմսն ընդունելու, զոր մասնաւոր յիշատակութիւնով մը՝ ձրի ըրինք ու իր գոյքերով միասին զինքն առաջնորդեցինք իր հանգըստաւէտ խուցը :

Իրեն հետ մեր տեսակցութենէն հմայուած, իրմէ բաժնուեցանք սիրալիր մաղթելով իրեն բարի ճամբորդութիւն :

Այժմ, երբ աւելի քան հինգ տասնեակ տարիներ երազի նման անցած են, կը խորհիմ թէ զոհէ ինքը, համեստ, վեհանձն ու պատուենը գաղափարի նուիրուած Հայը, 47 տարեկանին, դեռ կենսունակ երիտասարդ, յանկարծամահ բաժնուելով այս աշխարհէն, չէնթար կուեցաւ Թուրք, ապգայնամոլ, անխնա–

պարտ «Իթթիհատ – Թէրաքքը» կոչուած կառավարութեան կանխամտածած ու գործադրած, բազմահազար Հայերու բընաջնջումին «Ապրիլեան Մեծ Եղեռնին» :

ՕԹՈՆ Ց. ՀԷՔԻՄԵԱՆ

ՀԱՅՐԵՆԱԴԱՐՁԸ
ԻՐԱՆԷՆ

ԽՄԲ.— Ցանախ կ'ըմբոստանանք՝ երբ կ'ըսեն. «Հայը չարչի է» : Ատոր ապացոյցը տրուեցաւ այն շրջանին, երբ կամաւորական կամ ազատագրական հայ գունդերուն պոչ կազմած, «չարչիներ» կային որ նոր շուկայի կ'ուզէին վերածել վանէն մինչեւ Մուշ, առաջին աշխարհամարտին ընթացքին : Այժմ, նոյն «չարչիները» սկսած են շահագործել հայրենադարձը : Երբ կը խօսինք նման ընդվզեցուցիչ խայտառակութեանց մասին, այս «չարչիները» դուրս կը հանեն եւ ցոյց կուտան իրենց թունաւոր եւ երկար լեզուն, թէ «Դաշնակցականները հակառակ են ներգաղթի» : Բայց ի՞նչպէս չընդվզիլ այս «չարչիներուն» դէմ : Ներգաղթի առաջեալնե՞ր են միթէ անոնք որ, գաղութները քայքայելու գնով, քանի մը հոգի Հայաստան տանիլը վարագոյր ըրած իրենց մութ հաշիւներուն վրայ, անհատական շահեր կ'ապահովեն : Նման պատմութիւններ մեզի անծանօթ չեն նոյնիսկ Ֆրանսայէն : Բայց այս անգամ լուրը կուգայ հեռաւոր Իրանէն : Պատերազմէն ետք, անգամ մը ողբերգութիւն դարձաւ ներգաղթի պատմութիւնը, երբ Իրանի ներքին գաւառներէն, Փետեւայի շրջանէն, բերին Թեհրան թափեցին մեծ թիւով հայ գիւղացիներ, որոնք չկրցան Հայաստան երթալ սակայն եւ Թեհրանի դռներուն տակ, Պեհնետապատի մէջ հողէ հիւղակներ շինեցին ու մնացին թըշուառ :

Այս անգամ դարձեալ լուրը կուգայ Փերիայի շրջանէն : Թէ ի՞նչ տեղի կ'ունենայ այս դժբախտ շրջանին մէջ, *Ալիքի* հետեւեալ թղթակցութիւնը կը լուսաբանէ ձեզ : Բայց ընդվզեցուցիչ է, քանի մը հոգի տանելու համար Հայաստան, տեսնել որ կը փորձուի քայքայել գաղութը եւ վտանգել մնացողներուն կացութիւնը.—

Փերիան, որ գոյութիւն ունի 350 տարուց ի վեր, իր գոյութեան ամբողջ ընթացքին, միայն մէկ բաղձանք է ունեցել, — կրկին վերադառնալ իր Մայր Հայրենիքը :

Քիչ չեն այն դէպքերը, երբ, անցեալ դարերում, հայ գիւղացին թողել է իր տուն ու տեղը եւ գաղտնի մեկնել Հայաստան : Հայաստանի Կոտայք գաւառի Բեգաքլու եւ Շամախի շրջանին Մաղարասա գիւղերը 1870ական թուերին հիմնել են Փերիայից գաղթած Հայերը :

Երբ 1946 թուին սկսուեց սրբազան ներգաղթը, Փերիացի Հայը կանգնած էր առաջաւոր դիրքերում : Հասել էր ժամը եւ իրականանում էր, իրենց դարաւոր երազն ու մերօրեայ ծերունիներ Խոյգանցի Մկրտում (Մուղուլ) Աբրահամեանի եւ Դաջանցի Տիկին Սոֆիա Մուրադեանի գուշակութիւնները : Առաջինն ասում էր շարունակ, « Տեղջը կալին կը թողնենք ու խաղողը մէջին եւ Հայաստան կ'երթանք », իսկ միւսը ներգաղթից դեռ քանի տարի առաջ, իր թոռանը Հայաստանի դուլ էր հուշակել եւ գլխի մազերը պահում էր իր ուխտը կատարելու եւ արդարեւ 1946 թուին թոռանը գրկած Հայրենիք մեկնեց :

Այսօր փոխուել են բարքերը, ներգաղթը կորցրել է իր բուն նշանակութիւնը եւ որոշ անպատասխանատու եւ «Հայաստանասէր» անհատների համար դարձել ապրուստի աղբիւր եւ անմիտ քարոզչութեան միջոց :

Երկու տարուց աւելի է, ինչ ներգաղթի անունով նախ Փերիայի Հազարջրիբ ու Բոլորան, ապա յաջորդաբար բոլոր գիւղերում, անպատասխանատու եւ անբարեյոյս անհատների կողմից սկսուեցին ներգաղթի անունով արձանագրութիւններ կատարել եւ խռովել ժողովրդի հանգիստը :

Ինչո՞ւ է այսպէս, ո՞վ է պատասխանատուն այս մութ քայլերի, ի՞նչ յանցաւոր է խեղճ ու անճարակ գիւղացին, երբ չգիտէ իր անելիքը, այլ համակուած ջերմ ու խորին հայրենասիրութեամբ, տարւում է այդ քարոզչութիւններով եւ օրէցօր յուսալքւում ու պաղում իր գործի մէջ :

Այս անմիտ ու խարկանքի մատնող քարոզչութիւնը այն աստիճան ուժգին էր, որ որոշ գիւղեր մերժում են նոյնիսկ Կիւլպէնկեան հիմնարկութեան կողմից իրենց դպրոցներին յատկացուած օժանդակութիւնն ու կատարուելիք նորոգութիւններն ընդունելու, կարծելով որ եթէ նրանց դպրոցը նորոգուեց արդէլք կը լինի իրենց Հայաստան գնալուն, կամ եթէ ընտրական քարտ վերցրին ու մասնակցեցին ընտրութիւններին, այլեւս չեն կարող ներգաղթել : Միւս կողմից ասում են թէ այս ինչ անհատն ու կուսակցականը իր նամակով արգիլել ու յետաձգելու է դարձը հայրենիք :

Ահա մերկ ու իրական այն թունաւոր քարոզչութիւնը, որ այսօր վրդովել է խաղաղ գիւղացու հոգին եւ մղել ձեռք վերցնելու իր շինարար ու օգտաւէտ աշխատանքից :

Մենք որ անձամբ ականատես ենք գաւառի անմխիթար վիճակին, հարց ենք տալիս հայրենադարձի պատասխանատու եւ պաշտօնական անձնաւորութեանց :

— Հաւաքական ներգաղթ լինելո՞ւ է, եթէ այո՛, ե՞րբ :

— Աշխատանքների պատասխանատուն ո՞վ է, իւրաքանչիւրը ինքն անձա՞մբ, թէ գիւղերի ներկայացուցիչները :

— Դեռեւս մէկ գիւղը չգնացած, ինչո՞ւ են վրդովւում ամբողջ գաւառի անդորրը եւ կտրում իրենց աշխատանքից :

Ցանկալի է տարուող աշխատանքները մտնեն պաշտօնական ուղղու մէջ, սանձուեն անպատասխանատու « ներկայացուցիչներ»ը, իսկ ներգաղթին վերաբերող խնդիրները յայտարարուեն պաշտօնապէս, որպէսզի գիւղերի «ներկայացուցիչները» իրենց սուտ ու շինծու խօսքերով չվրդովեն գիւղացու հանգիստը :

ՓԵՐԻԱՑԻ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

400 ՎԷՊ 44 ՏԱՐՈՒԱՆ ԸՆԹԱՑՔԻՆ

Ֆրանսացի ժամանակակից գրագէտ Ժորժ Սիմենոն իր առաջին վէպը գրած է 16 տարեկանին : 44 տարուան գրական ստեղծագործական կեանքին ընթացքին գրած է չորս հարիւր վէպ, որոնք հրատարակուած են զանազան երկիրներու մէջ : Ժորժ Սիմենոնի համաձայն, ութ ժամուան ընթացքին մէկ վէպ մը կը գրէ : Օրական կը գրէ մէկ գլուխ : Առաւօտները կը մեքենագրէ գիշերուան գործերը, դուրս ձգելով « գեղեցիկ նախադասութիւնները », ածականները, ամէն ինչ որ գրքունակ կը թուի իրեն : «Ես կ'ուզեմ, որ մնայ միայն ամէնէն կարեւորը, որպէսզի գործը «ճարպոտ» չըլլայ, որպէսզի խօսքը լիովին ի սպաս դրուի նիւթին » :

Ժորժ Սիմենոնի ամէնէն երկար գործը «Պիսեթրի օղակներն» է : Բաղկացած է հինգ հարիւր էջերէ եւ գրած է երկու ամսուան ընթացքին :

×

ԵԳԻՊՏԱԿԱՆ ՄՈՄԻԱՆԵՐՈՒՆ ԱՌԵՂԾՈՒԱԾԸ

Հազարաւոր տարիներ անցած են եւ դեռ չէ գտնուած եգիպտական մոմիաներուն գաղտնիքը : Հրաշագործ բաղադրութիւնները, որոնցմով քուրմերը զմռսած են վիրակապերը եւ մոմիային մարմինը, անծանօթ մնացած են բոլոր դարերու գիտնականներուն :

Գաղտնիքը կը փորձեն գտնել գիտնականները :

Վերջերս այդ ուղղութեամբ հետաքրքրական գիւտ մը ըրած են ուզբեկ բուսաբանները : Պուխարայի մէջ գտած են կոշտ մազմզուկներով ծածկուած բոյս մը՝ ճունկարական հիւրիկ : Այս բոյսին փուշերը չեն նեխիր : Երբ փուշերը կըտրելով եւ հիւթը քամելով բուսաբանները թրջեցին լաթի կտոր մը, լաթն ալ չհոտեցաւ :

Բուսաբանները կ'ենթադրեն, որ հին Եգիպտացիները այս բոյսէն պատրաստուած դեղով մը կը զմռսէին իրենց մոմիաները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (46)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԳ.

Աղէք գիտէք թէ գործերնիդ որու հետ է : Մարկրիթ առաքինի աղջիկ մը չէ : Դուք իրեն հաճելի եղած էք, ան ալ ձեզի : Մնացածը մի խորհիք : Շատ կը զարմանամ որ բծախնդրութիւն կ'ընէք : Փարիզի ամէնէն գեղանի սիրուհին ունիք որ ձեզ կ'ընդունի շքեղ յարկաբաժնի մը մէջ : Ինք ադամանդներով զարդարուած է : Եթէ ուզէք, փարա մը իսկ պիտի չծախսէք, եւ դոհ չէք : Զափէն աւելին կը պահանջէք :

— Իրաւունք ունիք, բայց ձեռքս չէ : Անհեթեթ վիշտ մը կը պատճառէ ինծի այն գաղափարը թէ այդ մարդը անոր սիրողն է :

— Նախ, շարունակեց Բրիւտանս, տեսնենք իր սիրո՞ղն է տակաւին : Անիկա այնպիսի մարդ մըն է, որուն պէտք ունի Մարկրիթ : Ահա այսչափ : Երկու օր է որ դուռը կը գոցէ անոր երեսին : Այս առտու եկաւ : Մարկրիթ չկրցաւ մերժել անոր բերած օթեակի տոմսակը եւ հաւանեցաւ որ ընկերանայ իրեն : Կոմսը տուն վերադարձուց զայն, վայրկեան մը վեր ելաւ եւ պիտի չկրնայ, քանի որ դուք հոս կը սպասէք : Կարծեմ թէ ասոնք շատ բնական են : Եւ յետոյ, կ'ընդունի՞ք որ դուքսը յարաբերութիւն ունենայ Մարկրիթի հետ :

— Այո, բայց անիկա ծեր մըն է, եւ վստահ եմ թէ Մարկրիթ անոր սիրուհին չէ : Յետոյ, մարդ կրնայ շատ անգամ ընդունիլ մէկ կապակցութիւն, բայց ոչ երկու : Այդ կամահաճութիւնը շատ կը նմանի հաշիւի մը եւ նոյնիսկ սիրոյ պատճառաւ անոր հաւանող անձը կը մօտենայ անոնց որ աստիճան մը աւելի վար գտնուելով այդ հաւանութիւնը արհեստ մը կ'ընեն եւ այդ արհեստէն շահ մը կը քաղեն :

— Ահ, սիրելիս, որքան յետամնաց էք : Ես շատ մարդիկ տեսեր եմ, նոյնիսկ ազնուական, որոնք ըրած են ինչ որ խորհուրդ կուտամ ձեզ, եւ ասիկա՝ առանց ճիգի, առանց անպատուութեան, առանց խղճահարութեան : Այս բաները ամէն օր կը պատահին : Բայց ի՞նչպէս կ'ուզէք որ Փարիզի պոռնիկները իրենց վարած ճոխ կեանքին դրամ հասցնեն, եթէ միեւնոյն ատեն երեք չորս սիրող չունենան : Ձկայ հարստութիւն մը, որքան ալ մեծ ըլլայ, որ կարենայ առանձինն հոգալ Մարկրիթի պէս կնոջ մը ծախքերը : 500.000 ֆրանքի եկամուտն ալ չի բաւեր, ահա թէ ինչու :

Այդչափ եկամուտի տէր մարդ մը կ'ունենայ ճոխ տուն, ձիեր, ծառաներ, կառքեր, որսորդութիւններ, բարեկամներ : Շատ անգամ ամուսնացած կ'ըլլայ, զաւակներ կ'ունենայ, ձիարշաւներու կը մասնակցի, կը խաղայ, կը ճամբորդէ, ո՞ր մէկը ըսեմ : Այս բոլոր սովորութիւնները այնպիսի հանգամանք մը առած են որ չի կրնար անոնցմէ ետ կենալ, առանց դայթակղութիւն յարուցանելու եւ փճացած նկատուելու : Ամէն հաշիւ ընելով, տարին հինգ հարիւր հազար ֆրանք եկամուտ ունեցողը 40 – 50.000 ֆրանքէն աւելի չի կրնար տալ կնոջ մը, եւ այս գումարն ալ շատ է : Էհ ուրեմն, ուրիշ սիրողներ կ'ամբողջացնեն այդ կնոջ տարեկան ծախքը : Մարկրիթի գործը աւելի դիւրացած է : Հրաշքով մը դէմը ելաւ տասը միլիոննոց ծերունի մը, որուն կինն ու աղջիկը մեռած են, որ հարուստ եղբօրորդիներ միայն ունի, եւ Մարկրիթի ուզածին չափ դրամ կուտայ առանց փոխարէնը բան մը պահանջելու, բայց Մարկրիթ տարին վաթսուն հազար ֆրանքէն աւելի չկրնար ուզել եւ վստահ եմ որ եթէ աւելի ուզէ, ծերունին պիտի չտայ, հարուստ ըլլալուն եւ Մարկրիթը սիրելուն հակառակ :

Բոլոր այն երիտասարդները, որ 20–30 հազար ֆրանքէն աւելի եկամուտ ունին, այսինքն հազիւ կրնան ապրիլ իրենց յաճախած ընկերութեան մէջ, շատ լաւ գիտեն որ երբ Մարկրիթի պէս կնոջ մը սիրողը կ'ըլլան, այդ կինը իրենց տուած դրամովը իր բնակարանին վարձքն ու իր ծառաներուն թոշակն իսկ չի կրնար վըճարել :

Չեն ըսեր անոր թէ այս բանը գիտեն, չտեսնելու կը զարնեն ու երբ իրենց հաճոյքը գոհացնեն, կ'առնեն կը քալեն : Եթէ մեծամասնութիւնը ունենան ամէն ծախքերուն հասնելու, տխմարներու պէս կը փճանան եւ Փարիզի մէջ հարիւր հազար ֆրանք պարտք ձգելէ ետք Ափրիկէ կ'երթան ու կը սպաննուին : Կը կարծէ՞ք թէ այդ կինը ասոր համար երախտապարտ ըլլայ անոնց : Ամենեւին : Ընդհակառակն՝ կ'ըսէ թէ իր դիրքը անոնց զոհած է, թէ անոնց հետ գտնուած պահուն դրամ կորսնցուցած է : Ահ, դուք այս մանրամասնութիւնները ամօթալի կը գտնէք, այնպէս չէ՞ : Բայց ճիշդ են անոնք : Դուք սիրուն տղայ մըն էք, զոր սրտանց կը սիրեմ : Ես քսան տարիէ ի վեր պոռնիկներու մէջ կ'ապրիմ եւ անոնց ինչ արժէք ունենալը գիտեմ եւ չեմ ուզեր որ լուրջ բանի մը տեղ դնէք քմահաճոյքը, զոր աղուոր աղջիկ մը ունի ձեզի համար : —

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԿԱԳ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է հարիւր ֆրանք Պ. Պ. Տէր – Դաւթեան եղբայր – ներէ, իրենց մօր ընկերուհի Սաթենիկ Տէր – Դաւթեանի մահուան Բ. տարե – դարձին առթիւ, նոյնպէս շնորհակալու – թեամբ ստացած Տիկին Գոճակէօղեանէ տասը ֆրանք :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը Պ. Հայկ Գըրըքճեանէ (Վեր – նէօն) շնորհակալութեամբ ստացած է 200 ֆրանք, իր բարենպատակ ձեռնարկ – ներուն համար :

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնա – ճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Երուանդ Վարդանեանէ 100 ֆրանք, նաեւ Տէր եւ Տիկին Հրաչ Վար– դանեանէ յիսուն, իրենց զաւկին եւ եղ – բօրորդւոյն, Վարուժանի ամուսնու – թեան առթիւ: Տէր եւ Տիկին Մ. Նա – ճարեանէ տասը ֆր. իրենց երկրորդ թոռնիկին ծննդեան առթիւ : Արժ. Տէր Վռամշապուհ Աւագ քահանայէն տասը :

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապոյտ Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտ– նեն ընկերուհի Սրբուհի Հաճի – Դաւիթ– եանի իր մօր Տիկին Մարիամ Կիւմէճեա– նի ցաւալի մահուան առթիւ :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՀԻՆ ՈՒ ՆՈՐ
ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ.

	ֆր.
Մեղեդիներ, մեղեդիներ	20
Բանե՛ր, բանե՛ր, ի՛նչ բաներ	15
Առաջնորդ Մայրերու	10
Լուսեղէն Շիրիմներ	10
Կանաչ Բաժակով	7,50
Ջրվէժ	7,50
Վարդամատեան	7,50
Ծաղկամատեան	7,50
Նիզակամարտ Շաւարշանայ դաշտին վրայ	5
Ո՞ւր ես մայր իմ	3
Մեղուին ճառը	3
Ոգին Հայկազանց	3
Մատեան Հայկազանց	3
Բաժակ ի ձեռին	3
Որդիք ցասման	3

Առաքման ծախքը գնողին վրայ: Դիմել հեղինակին Յառաջի հասցէով

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարե – ւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլ – լան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմ– բեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրա – կի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրա– կի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շա – բաթ, ժամը 21ին:

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սե – ղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պաղտատէն Տիկին Հռիփսիմէ Զաքար– եան (ծնեալ Սէմէրճեան) եւ ամուսինը Մարկոս Զաքարեան, կը փնտռեն Յով – հաննէս եւ Յարութիւն Սէմէրճեան (Տի– կին Հռիփսիմէի եղբայրներ), Ատանայի կողմ Հասան Պէկցի , որոնք 1935 – 1936 թուականին կը բնակէին Լիոն քաղաքը և կ'աշխատէին մետաքսի գործարան, ան– կէ յետոյ փոխադրուած են Փարիզ, եւ անկէ վերջ նամակ չեն ստացած իրենցմէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղե – կացնել Պ. Մանուկ Համբարձումեանի,

30, Rue Arago, DÉCINES (Isère) FRANCE

FOURRURES
Roger YOPIAN
PRIX INTERESSANTS
NEUF et REPARATION
84, Boulevard de Stalingrad, 84
— CHOISY-LE-ROI (Seine) —
Tél. : BEL. 19-37
Autobus : de la Porte de Choisy, descendre 3 Communes ou Rue du Docteur-Roux.

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 9) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ազգային նորակառոյց տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մեներգ՝ Տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Լ. Հաքէլեան, ընկ. Մ. Զափարեան:

Արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Շաքէ Ղա– զարեան, Ալիս Ալթունեան, Սիրան Տէր– տէրեան :

Ջութակ՝ Ընկ. Յ. Պէրպէրեան եւ փոք– րիկն Աբրահամեան :

Հայկական պարեր Նոր Սերունդի եւ « Արծիւ » պարախումբի կողմէ :

Հանդէսէն յետոյ տեղւոյն վրայ խըն – ջոյք մինչեւ ուշ գիշեր :

Եւրոպական եւ հայկական պարեր :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ովսաննա Կարապետեան (ծնեալ Այվազեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղ– ջիկները, հօրը անունը՝ Ոսկան Այվազ – եան, Բաբերդի Վարզահան գիւղէն, կը կարծուի Պաքու ըլլալ :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Տեղեկացնել.—
GARABEDIAN
10, Vieille Route La Gavotte
MARSEILLE (B. du R.) — France

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսէի «Խա – նասոր » խումբի պարանցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարե – կան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի , Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահնե– րուն մէջ :

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձ – նախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւն– ներէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուա – կանները .—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպա – տակ վաճառք »:

Ցառաջիկային պիտի տրուին մանրա – մասնութիւններ :

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron-ի սրահներուն մէջ

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ 1/4 սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ 1/8 սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	» » »
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	» » »
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	» » »
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	» » »
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	» » »
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	» » »
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	» » »
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	» » »

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ըշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 6 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 6 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9852

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9852

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹԻՒՆ ՍԱՅԿՈՆԻ ՄԷՋ

ՆՈՐԷՆ ԹՈՒԻՍԹ ԿԸ ՊԱՐԵՆ

Սայկոնի մէջ կազմուեցաւ նոր կառավարութիւն մը որուն կը նախագահէ Նկոք Թօ: Նոր վարչապետը ստանձնած է նաեւ տնտեսական եւ ելմտական նախարարութիւնը : Իրմէ զատ կան երեք զօրավարներ որոնք ստանձնած են Պաշտպանութեան, Ապահովութեան եւ տեղեկատուութեան նախարարութիւնները :

Նոր վարչապետը շրջանային վարչական պաշտօնեայ եղած էր Ֆրանսական վարչակարգի օրով, մասնակցած էր նաեւ Տիէմի կառավարութեան եւ վերջապէս փոխ-վարչապետ նշանակուած :

Կացութիւնը գրեթէ բնականոն է կըլլէին թէեւ պատերազմական վիճակ հռչակուած է առաջքն առնելու համար անկարգութիւններու : Եթէ քաղաքական կացութիւնը բաւական յստակ է, միշտ խորհրդաւոր կը մնան Տիէմի եւ եղբօր մահուան պարագաները: Հաւաստի աղբիւրներու համաձայն, երկու ղեկավարները սպաննուած են Շարաթ առաւօտ Սայկոնի եւ Շոլոնի միջեւ : Ապաստանած էին Սէն-Ֆրանսուա-Կզավիէ եկեղեցին եւ Նհու փորձած է ձեռնախումբ մը առնել, բայց չյաջողած արդէն գնդակներու տարափի մը տակ ինկած է : Այն ատեն Տիէմի ըսուած է որ անձնատուր ըլլայ, բայց մերժած է եւ զինուորական մը սպաննած է զայն :

Տիէմի կառավարութեան անկումէն ետք, Թուիսթը կրկին երեւան եկած է : Արդարեւ 1962 Մայիսին Տիկին Նհուի պնդումին վրայ բարոյականի վրայ օրէնք մը հռչակուած էր որ կ'արգիլէր անպարկեշտ նկատուած պարերը եւ անոնց կարգին՝ Թուիսթը :

Հաւատարիմ «գնա՛ մեռիր եկուր սիրեմ» քաղաքականութեան, Նիւ-Եորք Հերըլտի մէջ, Ճոզէֆ Ոլսոփ կը գրէ թէ «պէտք չէ մոռնալ երախտագիտութեան պարտքը զոր ունինք Տիէմի հանդէպ : Միակը եղաւ որ քաջութիւնն ունեցաւ սպաննելու այն աւազակները զորս Ֆրանսացիք իբրեւ զինակից կը գործածէին Հնդկաչինի պատերազմին ատեն : Միայն Տիէմն էր որ հարկ եղած վճռականութիւնն ունեցաւ թոյլ տալու համար հարաւային Վիէթ Նամի ապագան ապահովել առաջին տարիներու քաոսէն ետք : Առանց Տիէմի, Սայկոն այսօր Հանոյի տիրապետութեան տակ կ'ըլլար »:

Հիւէի արքեպիսկոպոսը որ եղբայրն է Տիէմի Նիւէն Համ մեկնած է առջի օր: Օդանաւ բարձրանալէ առաջ, յայտարարած է.— « Եղբայրներս փառաւոր ձեւով ինկան պայքարելով ամէն օտար տիրապետութեան դէմ : Իբրեւ իսկական քրիստոնեաներ իրենց կեանքը տուին Վիէթնամի ամբողջական անկախութեան եւ միասնականութեան համար : Ներեցին իրենց թշնամիներուն, որովհետեւ անոնք չէին գիտեր թէ ի՛նչ կ'ընեն » :

Տիկին Նհու Միացեալ Նահանգներու պաշտպանութիւնը խնդրեց Սայկոն վերադառնալու համար: Հայրը որ Ուաշինկթընի նախկին դեսպանն էր եւ չէր տեսնուեր, Լոս-Անճըլըս մեկնած է յայտնելով թէ ի վերջոյ տիկին Նհու զաւակն է եւ շատ դժբախտ է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ– եւ կազը պիտի դադրին այս Չորեքշաբթի ժամը 9էն 17: Նոյն ժամանակամիջոցին եւ ատոր հետեւանքով կառախումբ եւ մեթրօ պիտի չբանին :

ԿԱՐԴԻՆԱԼ ՎԻՇԻՆՍԿԻ բողոք մը ներկայացուցած է լեհական իշխանութեանց մօտ, որովհետեւ ըստ նոր որոշումի մը նորընծաները զինուորական ծառայութիւն պէտք է կատարեն :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ ծխախոտը եւ լուցկին ազգայնացուեցան: Պեն Պելա տեսակցութիւն մը ունեցաւ Այթ Ահմէտի հետ, որ ինչպէս ծանօթ է ղեկավարն էր Քապիլիոյ ըմբոստական շարժումին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ ընտրութիւնները Քարամանլիսի պարտութիւնը արձանագրեցին : Կեդրոնի կուսակցութիւնը ձայներու 42 առ հարիւրը կ'առնէր, մինչ Ազգ. Միութիւնը միայն 39 առ հարիւրը: Այս կը նշանակէ թէ ոչ ոք ի վիճակի է դահլիճ մը կազմելու: Թագաւորը սակայն Փափանտրէուի յանձնեց կառավարութիւնը կազմելու հոգը մինչ Քարամանլիս կը լքէր իր կուսակցութեան ղեկավարութիւնը :

ՊՈՆԷՆ կը հերքեն բրիտանական աղբիւրէ տրուած այն լուրը ըստ որուն Խրուշչեւ Դաշնակցային Գերմանիա հրաւիրուած ըլլայ :

ՊԱՂՏԱՏԷՆ հասած լուրերու համաձայն Քասըմի 19 գործակիցներ Յեղափոխութեան դատարան պիտի քաշուին «կաշառակերութեան» յանցանքով : Անոնց մէջ երեք նախարար կայ : Դատավարութեան թուականը չէ որոշուած :

ՓԱՔԻՍՏԱՆԻ կառավարութեան մէկ որոշումով, մամուլի օտար գործակալութիւնները այլեւս պիտի չկարենան լուրեր տալ Փաքիստանի մէջ :

ԹԵՀՐԱՆԻ վերաքննիչ զինուորական ատեանը հաստատեց Զօր. Հետայաթի դատապարտութիւնը երկու տարուան բանտարկութեան: Զեղծումներ կատարած էր զինուորական շինութիւններու գործերուն մէջ :

ՓՈՐԹՈՒԿԱԼՅԻ գրագէտը՝ Ալվէս Ռետոլ որ փորթուկալեան նոր իրապաշտութեան պարագլուխը կը նկատուի ձերբակալուած է ըստ ընդդիմադիր շրջանակներու :

ՓՐԱՒՏԱ կը գրէ թէ օտար շուկաներու վրայ գնուած անհրաժեշտ արմտիքը եւ ձեռք առնուած միւս միջոցները թոյլ պիտի տան որ ուտեստեղէնի գետնի վրայ ժողովուրդին բնական պարէնաւորումը ապահովուի :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՍՐԲՈՑ տօնական օրերուն 117 հոգի մեռան Ֆրանսայի ճամբաներուն վրայ կառքի արկածներու հետեւանքով եւ 1280 վիրաւոր կայ :

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ ետք Հայլէ Սելասիէ Գահիրէ հասած է երեք օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ԿԻ ՄՈԼԷ Փարիզ վերադարձաւ եւ մամուլի ասուլիս մը պիտի տայ Ուրբաթ օր իր խորհրդային ճամբորդութեան մասին: Օսլօ հասած պահուն, ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը շատ կարճ յայտարարութիւն մը ըրաւ. « Շատ լաւ տպաւորութիւն, հիւրասիրութիւն, անկեղծութիւն, քաղաքավարութիւն, վերջապէս օգտակար առաքելութիւն» այս է Կի Մոլէի կարծիքը :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ եւ Մարոքի սահմանային կռիւները դադրեցան առջի օր: Թնդանօթը լռած է Երկուշաբթի առաւօտէն ի վեր: Մարոքի Արտաքին նախարարը Ափրիկեան կազմակերպութեան ժողով մը կը պահանջէ եւ այս առընչութեամբ գիր մը ղրկած է Սենեկալի Արտաքին նախարարին :

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՇԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՌԵՐԸ

«ՄԵՐ ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ԸՐԱԾԸ, ԿՐՆԱՅԻՆՔ ԸՆԵԼ ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՕՐՈՎ, ԲԱՅՑ ՉԿՐՑԱՆՔ, ԱՏՈՐ ՀԱՄԱՐ ԿԸ ՑԱՒԻՄ, ԱՍՏՈՒԱԾ ԼՈՒՍԱՒՈՐԷ ՀՈԳԻՆ»:

Կ'ԸՍԷ ՎԱԶԳԷՆ Ա.

Օրը օրին արձագանգ հանդիսացած էինք Երուսաղէմի պատմական օրերու, պատմական դէպքերուն առանց կարենալ տալու մանրամասնութիւնները զորս կը շարունակենք ստանալ ամէն ժամ: Այս իսկ պատճառաւ, կը ստիպուինք քիչ մը ետ երթալ եւ մինչ երէկ ու առջի օր արդէն իսկ կուտայինք Երկուշաբթի (Հոկտ. 28) օրուան անցուդարձը եւ Խորէն Կաթողիկոսի Անթիլիաս վերադարձի լուրը (Երեքշաբթի Հոկտ. 29), այսօր պիտի տանք Կիրակի, Հոկտ. 27ի երեկոյեան ճաշին մանրամասն նկարագրութիւնը այնպէս ինչպէս կուտայ « Ազդ » :

« Պատմական էր այդ օրը :

Այս բառը այնքան ալ դիւրին արտասանուող բառ մը թող չնկատուի ոչ ոքի համար :

Ոչ ոք պիտի կրնայ մոռնալ Հոկտեմբեր 28ի գիշերը:

Հացկերոյթին ներկայ գտնուող ոչ մէկ եկեղեցական կամ աշխարհական պատուիրակ պիտի կրնայ մոռնալ այդ պահը: Սակայն, այդ բացառիկ պահերուն ապրումները չէին գեղեցկանար միայն անհատական ըմբռնումներու ու զգացումներու ուժով, այլ այդ ապրումները կը ստանային համազգային գոյն, խտացած մէկ անհատի մէջ: Ժողովրդային գիտակցութիւն, որ կը բխէր միայն ու միայն մեր դարաւոր եկեղեցին զօրավիգ կանգնելու եւ զայն անվթար պահելու խոր հաւատքէն ու ըմբռնումէն :

Տարօրինակ՝ բայց իրաւ ...

Հոն էր Ամենայն Հայոց Հայրապետ Վազգէն Ա.:

Հոն էր Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան Գահակալը Խորէն Ա.:

Հոն էր Ս. Յակոբի Սաղիմական Միաբանութեան հոգեւոր պետը՝ Եղիշէ Պատրիարք :

Եւ հոն էին ի սփիւռս աշխարհի ցրուած մեր ժողովուրդին հոգեւոր պետերը, բարձրաստիճան եկեղեցականները, սկսած Հարաւային Ամերիկայէն, Քալիֆորնիայէն, Ֆրանսայէն, Կիպրոսէն, Սուրիայէն մինչեւ Լիբանան :

Եկեղեցական պատկառելի դէմքերէն ետք, հոն էին սփիւռքի Հայութեան աշխարհական ներկայացուցիչները, Ամերիկայէն մինչեւ Լիբանան :

Պատրիարքարանի շքեղ դահլիճը հազիւ պարփակեց այն ծաւալուն սեղանը, որուն շուրջ դիրք գրաւած էին վերոյիշեալ անձնաւորութիւնները :

Բոլորին դէմքին վրայ ուրախութեան ճառագայթում մը կար: Այդ ուրախութեան կը միանար նաեւ խորազգաց յուզումի ապրում մը, որ կը դրսեւորուէր այնքան պայծառութեամբ, այնքան յստակութեամբ, այնքան պերճախօսօրէն :

Այդ արտայայտութիւններուն մէջ կարելի էր կարդալ մէկ բան. ՄԵՆՔ ՀԱՅ ԵՆՔ ԵՒ ՊԷՏՔ Է ՀԱՅ ԱՊՐԻՆՔ :

Հրճուանքի, յուզումի, խանդավառութեան, հայկական մաքուր մթնոլորտի մէջ սկսաւ Հացկերոյթը, Խորէն Կաթողիկոսի «Ճաշակեսցուք»ով :

Սեղանապետութիւնը (թամատա) յանձնուեցաւ Տոքթ. Ե. Գոնեալեանի :

Առաջին անգամ հրաւիրուեցաւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը, տալու իր վերջին խօսքը, Լիբանան եւ այլուր վերադառնալիք Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին, Անոր ընկերացող պատուիրակութեան եւ բոլոր ներկաներուն :

« Խոհերու եւ հոգեկան ապրումներու բացառիկ վիճակ մը կ'ապրիմ: Մեր այս քանի մը օրուան ապրած կեանքը սովորական երեւոյթ չէ, այլ բացառիկ: Ասիկա աստուածային շնորհք մըն է, որուն պտուղները պիտի ճաշակենք: Այս երեւոյթը պէտք է նկատել համազգային նշանակութիւն ունեցող դէպք մը: Կը յայտարարեմ ճշմարտապէս, որ իմ մէջ ո՛չ սակարկութեան ոգի կայ, ո՛չ կողմնակի միտք, ո՛չ իսկ երկմտութիւն: Ես մեր մօտիկ տխուր անցեալէն ոչինչ կը յիշեմ կարծես: Ինքզինքս կը գտնեմ նոր ճանապարհի մը առջեւ: Ո՛չ Անթիլիասի խնդիր կայ, ո՛չ Էջմիածնի: Մեր պատմութեան մէջ այս շրջանը պիտի յիշուի պայծառ կերպով :

« Ես որ ըստ օրէ աւելի եւս կը հասկընամ Էջմիածնի կատարելիք դերը: Պէտք է զօրացնել Ս. Էջմիածինը: Այդ բանը կը սպասեմ Անթիլիասէն, մեր բոլոր հոգեւորական դասէն ու ժողովուրդէն :

« Հայ մարդիկ այլեւս զիրար թշնամի թող չնկատեն: Կարծիքներու տարբերութիւն կրնայ գոյութիւն ունենալ, բայց ատիկա պէտք չէ նշանակէ թշնամութիւն, ոխ ու ատելութիւն: Մանաւանդ մենք հոգեւորականներս, պարտինք աշխատիլ, որպէսզի սիրոյ եւ խաղաղութեան ստեղծումը գոյատեւէ: Եթէ մենք չսիրենք զիրար, արդեօք արժանի՞ ենք Քրիստոսի հետեւորդները նկատուելու :

«Մեր մէկ ձեռքին Ս. Աւետարան եւ միւս՝ ձեռքին՝ Հայոց Պատմութեան աւետարանը, պէտք է կատարենք մեր պարտքը՝ խղճի հանդարտութեամբ, ե՛ւ դէպի առ Աստուած, ե՛ւ դէպի մեր ժողովուրդը ե՛ւ դէպի մեր հայրենիքը :

«Պէտք է մեր այս ուրախութեան մասնակից ըլլայ ամբողջ սփիւռքահայութիւնը, որպէսզի ուրախութիւնը անսահման ըլլայ :

« Մեր այսօրուան բրածը կրնայինք ընել Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի օրով, բայց չկրցանք, ատոր համար կը ցաւիմ .. Աստուած հոգին լուսաւորէ »:

Հոս տիրեց շատ խոր մէկ յուզում բոլորին սրտին վրայ, որ ոչ մէկ մեկնաբանութեան կը կարօտէր: Առաքելատիպ այդ մարդուն խօսքը յուզեց բոլորը : Անոր բրած կոչը միասնականութեան, սիրոյ եւ խաղաղութեան կը բխէր խոր հաւատքով : Նոյն պահուն բոլորն ալ սիրտով ու հոգիով կ'ուխտէին հետեւիլ այդ մեծ եկեղեցականին պատգամին, որ սէրն էր, որ համերաշխութեան ոգին էր, որ ազգային դիմագիծը անաղարտ պահելն էր, որ Հայց. Եկեղեցին յաւերժացնելն էր :

(Միւս ճառերը մեր յաջորդ թիւով)

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՆ ԵՒ ՄԵՐ ԱՆԵԼԻՔՆԵՐԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Նախքան մեր քննադատների մասին մի երկու խօսք ասելը, մենք ուզում ենք կանգ առնել եւս մի խնդրի վրայ, ոմանք մտածում են, որ հիւլէական մեր դարում բանաստեղծական նոր ձեւեր ու նոր տեխնիկա է հարկաւոր, «նորարարու-թիւն» է պէտք, դիմանալու համար ժամանակի քննութեանը: Զարմանալի բան: Սայաթ-Նովան գրել է իր Դաւթարը ուղտերի կարաւանների զնգզնգոցի, նաւթի ու մոմի լոյսի տակ, գրել է նոյնքան նախնական Թիֆլիզի բարբառով ու այսօր հիւլէական մեր դարում, երբ մարդը գնում է դէպի տիեզերական հեռուները եւ վերադառնում աստղերի չափը Թարթիչների վրայ, արդի ժամանակների առաջաւոր մարդը զբաղուած է Սայաթ-Նովայով: Մենք կոչ ենք անում գրել Սայաթ-Նովայի նման, բայց կոչ ենք անում գրել Սայաթ-Նովայի պէս, լինել, «ժամանակի չունչը», ժամանակի առաջաւոր մարդը: Մեզ հարկաւոր չեն կեղծ նորարարութիւններ եւ նորարարութիւն անուան տակ գրական ծամածռութիւններ: Այս միտումը գոյութիւն ունի մասնաւորաբար երիտասարդութեան մէջ: Նրանցից ոմանք ոչ միայն Սայաթ-Նովային, այլեւ իրենց ժամանակակից անուանի բանաստեղծներին անգամ համարում են «հնացած»: Նրանք մոռանում են, որ իսկական բանաստեղծըն ու բանաստեղծութիւնը բնաւ չեն հնանում, ինչպէս չի հնանում Սայաթ-Նովան, իսկ եթէ հնանում են, ապա հընանում են արեւելեան գորգի կամ գինու նման, այսինքն որքան հնանում են, այնքան յարգի են դառնում: Իսկ եթէ կան հնացած բանաստեղծներ եւ բանաստեղծութիւններ, ապա այդ նշանակում է, որ նրանք հին են եղել հէնց իրենց ծննդեան փուչ օրից:

Օգտուելով առիթից, մի անգամ եւս խօսենք գրաքննադատութեան մասին: Ես ներողութիւն եմ խնդրում մեր այն քննադատներից, որոնք լուրջ ընդունեցին իմ քիչ առաջուայ արտայայտութիւնը, որ «կոչ» է անում անյաջող բանաստեղծներին, որ դնան, քննադատ դառնան: Քննադատութիւնը լուրջ եւ պատասխանատու գործ է, ամէն մարդու բան չէ: Քննադատների մէջ էլ չեն պակասել ձախողուածները: Եղել են ձախող քննադատներ, որոնք օգնելու փոխարէն վնասել են գրականութեանը: Նրանց անունները յիշւում են որպէս հոմանիշ ապիկարութեան եւ անհասկացողութեան: Այսպէս, յիշւում են անմահ Միսաք Մեծարենցի «քննադատներ Եռովէ Արմէնը եւ ժագ Սալապալեանը, Թումանեանին գրագող համարող Դրամփեանը, Տէրեանին ազգային բանաստեղծ չհամարող Մ. Մատենճեանը: Բայց նրանցով մենք չենք չափում մեր գրականագիտական մտքի կշիռն ու տարողութիւնը: Մենք ունեցել ենք առաջաւոր քննադատների մի փայլուն համաստեղութիւն եւ այժմ ունենք Ս. Աղաբաբեանի եւ Հ. Թամրազեանի նըման կարող ուժեր, որոնք կանգնած են գիտական գրաքննադատութեան մեծ ճանապարհի վրայ: Նրանք օգնել են մեր գրողներին, երբեմն դառնացրել, պատահել է, որ դէմ են գնացել իրենց ճաշակին ու համոզմունքներին, բայց միշտ ունեցել են գրական առաջընթացին օգնելու ազնիւ ձգտում: Ինչ վերաբերում է Սայաթ-Նովային, նա իր կենդանութեան օրօք «եոլա է գնացել» առանց քննադատի եւ մարդ է դարձել առանց քննադատների օգնութեան: Բայց դուք տեսէք, թէ այսօր, նրա մահից մինչեւ մեր օրերը, որքան բանաւէրներ եւ քըննադատներ զբաղուած են Սայաթ-Նովայով: Ակադեմական, դոցենտ, դոկտորական գլուխներ յակուած են այսօր նրա երգերի վրայ և ուսումնասիրում են մեծ գուսանի ամէն մի տողը, տողն ու տառը: Ինչո՞վ հասաւ Սայաթ-Նովան այս մեծ պատուին: Միայն տաղանդո՞վ: Իսկ քանի-քանի տաղանդներ չեն կարողացել արժէքաւորել իրենց տրուած բնութեան պարգեւը, չեն կարողացել իրենց գտնել, հիմնաւորել: Յամառ աշխատող, պըրպտող է եղել Սայաթ-Նովան: Թագաւորական պալատում թէ վանքի մգլած պատերի մէջ, նա աքնել է իր անմահական երգերի ամէն տողի ու բառի վրայ: Արուեստը նուիրում է, նուիրում՝ առանց մնացորդի: Սայաթ-Նովան ապրել, այրուել է իր գործով եւ գիտակցել է կատարած գործի մեծութիւնը: Առանց այդ նուիրաբերութեան, առանց այդ գիտակցութեան, ոչ մի բանաստեղծ բանաստեղծ չի դառնայ, որքան էլ նա օժտուած լինի բնատուր քանքարով:

Մեծ գուսանի 250ամեակի յոբելենական այս օրերին, մեր դէպի նոր նուաճումների հեռուն նայող հայեացքի դէմ բարձրանում է նրա լեգենտային, պայծառ կերպարանքը: Լինել մեր մեծ նախնիքների, մեր փոքր ժողովրդի մեծ գաւակների աւանդապահն ու աւանդատուրը, լինել դիմացկուն «խալխին համով դուլուղ» անող, ծառայել գալոց ժամանակներին, գալոց սերունդներին, գալոց մեծ արուեստին ու գրաւրուեստին:

Այս է մեր անելիքը, այս է պարտաւորեցնում մեզ 250 տարեկան երիտասարդ, մեր վարպետաց վարպետ, հայ ժողովրդի մեծ զաւակ, մեր սիրալի, մեր աքանչելի Սայաթ-Նովան:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

«Գրական թերթ»
25 Հոկտ.

ՀԱՐԻՒՐ ՀԱԶԱՐ ՆՈՐ ԳԻՐՔԵՐ

Ամէն տարի ամբողջ շաբաթ մը աշխարհի չորս ծագերէն Ֆրանքֆուրթ կուգան գրքի հրատարակիչները եւ ցուցահանդէսի մը մէջ կը ներկայացնեն իրենց նոր հրատարակած գրքերը:

Այս տօնավաճառին ընթացքին, դարակներու մէջ ցուցադրուած են գրքերը եւ ամէն այցելու կրնայ զանոնք թղթատել եւ պարունակութեանը տեղեկանալ: Անշուշտ տօնավաճառը գրատունի տէրերու համար պատրաստուած է առաւելապէս, որպէսզի անոնք ծանօթանան նոր հրատարակութիւններուն եւ իրենց գրատան յարմար գիրքերը ապսպրեն անմիջապէս, որպէսզի Ծնունդի եւ Նոր Տարիի պահանջքները կարենան լրացնել:

Այս տարի 2160 հրատարակիչներ՝ 36 երկիրներէ, հարիւր հազար նոր գրքեր հրապարակ հանած են, որոնց 914ը գերմանախօս երկիրներէ.— Գերմանիա 750, Աւստրիա 43 եւ Զուիցերիա 121 հրատարակիչներ: Մնացեալը եկած են ի մէջ այլոց Ֆրանսայէն՝ գրեթէ բոլոր ծանօթ հրատարակչականները, Անգլիայէն, Իտալիայէն, Պելժիայէն եւ Հոլանտայէն, ինչպէս նաեւ երկաթեայ վարագոյրին ետեւի երկիրներէն՝ Հունգարիայէն, Լեհաստանէն, Չեխոսլովաքիայէն եւ Խորհրդային Միութենէն, որուն ցուցաբաժինը մեծագոյններէն է ամբողջ տօնավաճառի սրահներուն մէջ:

Խորհրդային Միութեան ցուցադրած գրքերուն մեծագոյն մասը ռուսերէն է հասկնալիօրէն. անոնց քով կարելի է գտնել այլալեզու ժողովուրդներու գիրքերն ալ, ինչպէս Վրացերէն եւ Հայերէն:

Հայերէն գրքերը շարուած են մասնաւոր ցուցադարակի մը մէջ: Կարդացի հետեւեալ անունները.—

Կամօ՝ Լ. Շահումեանէ,
Մարտիրոս Սարեան՝ Եղիշէ Կորդոյեան,
Կենաց բաժին՝ Սարմէն,
Վաղարշակ Նորենց՝ երկու հատոր հաւաքածոյ,
Հ. Ա. Կնեաղեան՝ Ազատագրական պայքարը Դաւիթ Բեգի գլխաւորութեամբ,
Հայկական խոհանոց:

Անշուշտ այս հարիւր հազար գրքերը բոլորն ալ ինքնուրոյն նորաստեղծ գրքեր չեն, այլ անոնց մէկ կարեւոր մասը թարգմանութիւններէ կը բաղկանայ: Հաշուուած է որ վաթսուն տոկոսը եղած է անգլերէնէ,

17.5 տոկոսը ֆրանսերէնէ,

7.5 տոկոսը երկաթէ վարագոյրին ետեւի երկիրներէ:

Վերջին տասնամեակին «գրպանի գիրք»երը առաջին գծին վրայ էին հրատարակութեանց քանակին եւ տպաքանակին տեսակէտով, բայց վերջերս այսպէս կոչուած «Տոպրակ գրքերը» տարածուելու վրայ են. այս գրքերը ունին պարզ թուղթէ կազմ եւ պրակներու կապն ալ աւելի պարզ եւ աժան է: Այս տեսակ գրքերը եկող տարիներուն հաւանաբար աւելի ընդհանրանան Եւրոպայի մէջ ալ, ինչպէս եղած է Միացեալ Նահանգներու մէջ:

ՏԻՐԱՅՐ ՖՐՈՒՆՁԵԱՆ

GIUSEPPE VERDI

(ԾՆՆԴԵԱՆ 150ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Շատոնց ընդունուած սովորութիւն դարձած է, որ, երբ կը խօսին օփերայի արուեստին մասին, առաջին առթիւ կը յիշատակեն իտալացի մեծ երգահան Ճ. Վերտիի անունը: Եւ այս միանգամայն հասկնալի է: Օփերայի գործեր յօրինած տասնեակ մը երգահաններուն մէջ Վերտի թերեւս միակն էր, որ հասաւ ըստեղծագործական այնպիսի բարձրութեան մը, որ կարելի է բնորոշել մէկ բառով՝ կատարելութիւն:

Վերտի ապրեցաւ եւ ստեղծագործեց այնպիսի ժամանակաշրջանի մը մէջ, երբ իտալացի ժողովուրդը ականատես եւ մասնակից կը դառնար ցնցող իրադարձութիւններու: Պատմական ծաւալուն ժամանակաշրջան մըն էր, որ կ'ընդգրկէր աւելի քան կէս դար, 1830էն մինչեւ 1890: Իտալացի ժողովուրդը այդ տարիներուն կ'ապրէր ազգային ինքնագիտակցութեան տրամադրութիւններով, կ'արձանագրէր նոր վերելք մը: Օտարներու դէմ եւ բռնակալութեան դէմ ծաւալ առած պայքարին ընթացքին մէջտեղ կուգային նոր դէմքեր, ուժեղ անհատականութիւններ: Անոնցմէ մէկն էր՝ Վերտի: Ըլլալով բոցաշունչ հայրենասէր մը եւ իր ժողովուրդին անվերապահ կերպով նուիրուած անձնաւորութիւն մը, Վերտի իր գործերուն մէջ կը գովերգէ ազատութիւնը եւ անկախութիւնը, արդարութիւնը եւ հաւասարութիւնը, մարդկային ազնիւ գիծերը: Իր օփերաներով եւ գործունէութեամբ մասնակից կը դառնար իր ազգակիցներուն ազատագրական պայքարին, կը հրահրէր անոնց մարտական տրամադրութիւնները: Ահա թէ ինչու զինքը անուանեցին «իտալական յեղափոխութեան մայեսթրօն»:

Պատահական չէ, որ Վերտիի օփերաներուն մեղեդիներէն շատերը, առաջին օրէն իսկ մեծ ժողովրդականութիւն գըտան եւ դարձան պայքարի երգեր: Այդպէս պատահեցաւ 1841ին Վերտիի «Նաբուգոդոնոսոր» օփերայի առաջին ներկայացումին ատեն, երբ յուզուած եւ ոգեւորուած ժողովուրդը որոտընդոստ ծափերով եւ բացականչութիւններով քա-

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ
— ՇԵՓՈՐ —

Դուն չես գիտեր թէ մենք որքան շատ իրարու կը նմանէինք: Ճիշդ ու ճիշդ ինծի կը նմանէր Աւօս: Իմ բնաւորութիւնս, իմ խօսելակերպս, իմ ճաչակս, իմ կատակներս, ճիշդ ու ճիշդ... դուն չես գիտեր որ...

Եւ Աղաւնիին աչքերը կը փայլէին միշտ արցունքով, անոր վիզը բարձին վրայ կը մնար ծուռ: Մեռնիլ կ'ուզէր Աղաւնին, այլեւս մեռնիլ կ'ուզէր: Կը յիշէր հրշէջ զինուորին կատակները եւ կը ժպտէր տխրութեամբ:

Զանոնք բարձրաձայն չէր արտասաներ, որովհետեւ կը զգար թէ օտարի մը համար նոյն արժէքը պիտի չունենան եւ կը ժպտէր տխրութեամբ:

Գիշեր եղաւ նորէն եւ յաջորդ առաւօտուն Աղաւնիի ջերմութիւնն ալ մեղմացաւ: Բայց չելաւ իր անկողնէն՝ դեղագործին պնդումներուն վրայ: Անոյշ էր աղջիկը եւ ինքզինքը աններեւակայելիօրէն պարպուած կը զգար: Ըսաւ թէ ինք ըսկիզբները բնաւ չէր հաւատացած որ Աւետիս կրնայ զինքը լքել: Խորապէս համոզուած էր թէ ան պիտի վերադառնայ շուտով, շատ շուտով: Բայց ահա որ երեք ամիս անցաւ մօտաւորապէս եւ չվերադարձաւ Աւօն: Դուք ինծի սուտ խօսեցաք ըսելով որ դրամի տէր այրի մը դտած է ան: Գիտեմ թէ սուտ խօսեցաք, որովհետեւ երբոր վերջին անգամ Գատըգիւղ գացի, Իսկուհիենցմէ լսեցի ամէն բան: Անոր դտածը ոչ այրի է եւ ոչ ալ ունեւորիկ: Եւ յետոյ՝ դեռ տասը օր չկայ որ զիրար կը ճանչնան եւ չեն նշանուած իսկ: Այո, դուք ինծի սուտ խօսեցաք:

Գլուխը կախ՝ դեղագործը ըսաւ մեղմութեամբ.

— Ստիպուած էինք ազուոր...

— Ինչ ըսի՞ր...

Արթաքի էֆէնտի շատ ուրախացաւ այս հին բարեկամը տեսնելով: Սաստիկ հըրճուեցաւ եւ իր խնդուքը գրեթէ անմիջապէս փոխուեցաւ քահքահի: Աղաւնին ալ սկսաւ ժպտիլ, մինչ դեղագործը կը բացատրէր.

— Ալ ուզածիդ չափ «ինչ ըսիր» ըսէ... քեզի խուլան խուլան փէրման... ալ չեմ նեղանար...

.

Ահաւասիկ դեղարանին երկու ցուցափեղկերը եւ ահաւասիկ անոնց մէջ դըրուող երկու մեծ Ջրագունդերը: Ձախ կողմինը դեղին, աջ կողմինը կապոյտ: Իր պարապ դեղարանին մէջ կեցած՝ Արթաքի էֆէնտի կը նայի անոնց փոխն ի փոխ եւ կը խորհի որ արեւի ճառագայթները մեծ դաս մը կուտան իրեն այսօր: Անոնք կ'իյնան դեղին Ջրագունդին վրայ, ջայն կը հրկիզեն եւ գունդը կը ճաճանչէ մեծ աղմուկով: Բայց կապոյտը երբեք այսպիսի այցելութիւն չընդունիր: դէմի տուներուն մէկ քմահաճոյքին պատճառաւ:

Հազիւ թէ, ան ալ տարուան մէկ եղանակին, ճառագայթները կը շոյեն դժբախտ Ջրագունդին փայտէ պատուանդանը: Ոչ աւելի: Եւ մարդ չի գիտեր թէ ինչ ճանաչում պիտի ունենայ կապոյտն ալ եթէ վառի, թէ ինչ տեսակ բոց մը կայ անոր ծոցը: Մարդ չի գիտեր եւ պիտի չգիտնայ մինչեւ այն օրը երբ հրաշքով մը ճառագայթը այցելէ անոր ալ: Եւ դեղագործը կը խորհի որ եթէ անակընկալ դէպքեր այսպիսի հրձիգ ճառագայթի մը դեր չկատարէին, ինք միշտ պիտի չարունակէր անգիտանալ իսկութիւնը թէ Աղաւնիին եւ թէ Աւետիսին: Եւ սաստիկ տրտմեցաւ խորհելով որ եթէ երբեք ինք չէր ճանչցած իր չուրջիններ, անոնք ալ բնաւ չէին կրցած զինքը ճանչնալ իր իսկութեանը մէջ: Ամէն ոք զինքը կը նկատէր սովորական խանութպան մը, սրամիտ եւ հեզնող մէկը, կարճ խօսքով գօմիք Արթաքին: «Բայց ես ուրիշ մարդ եմ» ըսաւ դեղագործը եւ յետոյ ընդունեցաւ որ ինք յանցաւոր էր քանի որ փոխանակ Աւետիսի մը պէս անկեղծօրէն յայտնելու իր մտածումները, կեղծած էր իր ամբողջ կեանքին մէջ եւ զոհացած մենախօսութեամբ: Բանտարկուած էր ինքն իր մէջ եւ երկար ատեն կար որ այլեւս գիտութեամբ կը տանէր այդ վիճակը քանի որ սովորութիւն եղած էր: Ինք կը հըջէր խանութին մէջ դեռնի քարերուն կազմած խաչերուն վրայ կոխելով, խոստովանեցաւ որ անհունապէս մեծ է ցկեանս բանտարկեալներու թիւը: Արդէն ամէն ոք առաւել կամ նուազ բանտարկեալ մըն է մտածեց եւ հոգիները մէկզմէկէ բաժնող պատուարները դտաւ անխորտակելի: Միայն ճառագայթն է որ ատենը անգամ մը եւ մասամբ... Եւ որովհետեւ քիչ մը շատ խօսքը ըրած էր ճառագայթի, ժպտեցաւ դեղագործը եւ մտածեց ուրիշ խանութպաններու վրայ որ կեանքի նոյն բնութիւնները բացատրելու համար տարբեր մախորհրդանշաններ պիտի առնէին: Մսավաճառը թերեւս իր դանակները, դերձակը թերեւս իր կոճակները:

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(18 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

քաղաքական ցոյցի մը վերածեց ներկայացումը :

«Նաբուգոդոնոսոր»ը իր օփերաներէն առաջինն էր, որ երգահանին ստեղծագործ յաղթարշաւին սկիզբը հանդիսացաւ :

Յետագայ տարիներուն կը շարունակէ ան թափով աշխատիլ : Մէկը միւսին ետեւէն կը յօրինէ «Լոմպարտացիներ», «Էռնանի», «Մաքպէթ», «Լուիզա Միլլեր», «Ֆալսթաֆ» եւայլն : Հետզհետէ գոյն եւ ձեւ կը ստանայ Վերտիի վարպետութիւնը, կը ձեւաւորուի անոր տաղանդը : Այնուհանդերձ, այս օփերաներուն մէջ ամէն ինչ կատարեալ չէ, կը զգացուի, որ երգահանը դեռ կը փնտռէ, կը պրպտէ :

Ստեղծագործութեան ծաղկման շրջանը կը սկսի 1850ին, երբ երեւան կուգան «Ռիկոլեթթօ», «Իլ Թրովաթորէ» եւ «Լա Թրավիաթա» օփերաները, որոնք անկիւնադարձ մը կը կազմեն իր արուեստին մէջ : Այս երեք օփերաներուն մէջ իրենց վառ արտայայտութիւնը գտան երգահանին արուեստին բնորոշ գիծերը : Ամէնէն առաջ մեղեդիի անսպառ հարըստութիւնը, դիւրըմբռնելիութիւնը, ներքնական հնչողութեան պարզ գեղեցկութիւնը : Իտալացի երգահանը երեւան կը բերէ ձայնին գաղտնիքները ճանչցող եւ ...ակի վարպետի մը յատկանիշերը : Քիչ թիւով երգահաններ յաջողած են մարդոց ձայնին կարելիութիւնները օգտագործել այն չափով, ինչ չափով որ օգտագործած է Վերտի : Այդ է պատճառը, որ որքան ալ բարդ գրուած ըլլան ձայնական բաժինները իր օփերաներուն մէջ, այնուամենայնիւ, երգիչները անյարմարութիւններու առջեւ չեն գտնուիր : Իր օփերաները սքանչելի դպրոց են երգիչներուն համար :

Վերտի հոգեբանական անկիւնով կը մօտենայ իր հերոսներուն : Արդարեւ, ատելութեան, պայքարի, սիրոյ եւ արդարութեան նիւթերը կը դնէ հերոսներու անձնական ողբերգութեան շրջագիծին մէջ :

«Ռիկոլեթթօ» օփերան իրապաշտ մօտեցումի մը սկիզբը հանդիսացաւ եւ այդ պատճառով ամէնէն ժողովրդականներէն մէկը դարձաւ : Իրապաշտ մօտեցում մը ունի նաեւ երգահանին երկրորդ՝ «Իլ Թրովաթորէ» օփերան : Այս օփերային երաժշտութիւնը գրաւիչ է իր գունագեղութեամբ, երանգներու հարստութեամբ, նուագախումբին հարուստ հընչողութեամբ : Վառվռուն, ընդգծուած գոյներով օժտած է երգահանը իր հերոսները :

Վերտիի ամէնէն տարածուած օփերաներէն է «Լա Թրավիաթա»ն, որ իր կենսաթրթիռ երաժշտութեան, գեղեցիկ եւ ախորժալուր մեղեդիներուն շնորհիւ մեծ ժողովրդականութիւն կը վայելէ : Կը յիշէ՞ք օփերայի հերոսուհին՝ Վիոլեթթան, այդ ջերմ, անկեղծ եւ բիւրեղ հոգիի տէր կինը, որ ապրեցաւ միմիայն կեանքին դառնութիւններով եւ վիշտերով : Հազիւ գտած իր ուրախութիւնը, ան զոհ կ'երթայ իր շրջապատին դաժան եւ անողոք խրատականութեան, ճիշդ այնպէս, ինչպէս նորածիլ այն ծաղիկը, որ կը թոշնի, կը թառամի՝ չհասնելով անգամ տեսնել արեւին լոյսն ու ջերմութիւնը : Վիոլեթթայի մեներգները աչքի կը զարնեն իրենց երազկոտ թախիծով եւ նուրբ վիպերգական շունչով :

1871ին հանդիսաւոր շուքով բացումը կատարուեցաւ Սուէզի ջրանցքին : Այդ առիթով եղած պատուէրին ընդառաջելով գրեց իր «Այտա» օփերան, որուն նիւթը քաղած է հին Եգիպտացիներու պատմութենէն : Օփերան առաջին անգամ կը ներկայացուի Գահիրէի մէջ : Այստեղ երեւան կուգան երգահանին նոր յատկանիշերը՝ շքեղ եւ ճոխ թատերականութիւն : «Այտա»ի երաժշտութիւնը գունագեղ է եւ ցայտուն : Նուագարանները օգտագործուած են մեծ վարպետութեամբ եւ փայլով : Երաժշտական տիպարներու ամբողջականութեան եւ արտայայտչականութեան տեսակէտէն երգահանը այս գործին մէջ կը հասնի իր ուժերուն առաւելագոյնին :

Այտայի եւ Ռատամեսի զոյգերգը, որուն երաժշտութիւնը կարծես բանաստեղծական ձօներգ մը ըլլայ՝ յաւերժական սիրոյ եւ հաւատարմութեան երգ մըն է : Վերտիի գլուխ գործոցը «Օթելլօ»ն է : Շէյքսփիրեան զօրաւոր ողբերգութիւնը անսպառ սնունդ տուած է երգահանին երեւակայութեան : Իր իրապաշտութեամբ, եղերական սրութեամբ եւ փիլիսոփայական խորութեամբ այս օփերան միջազգային երգարուեստի գլուխ գործոցներէն մէկը կը հանդիսանայ :

Վերտիի արուեստը համամարդկային է : Աշխարհի ամէն կողմ հիացում եւ խանդավառութիւն ստեղծած է : Տասնեակ տարիներ անցած են Վերտիի գործերուն երեւան գալէն, սակայն, այսօր ալ անոնք համահնչիւն են մեր զգացումներուն եւ յոյզերուն, խոհերուն եւ ձըգտումներուն :

Ա. ՂԱՓԱՆՑԵԱՆ

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Հայ մը, անգլիացի մը, ֆրանսացի մը եւ ռուս մը կը վիճէին թէ Ադամ Եւա ինչ ազգ էին :

Հայն ըսաւ·— Հայ էին որովհետեւ դրախտը Հայաստանի մէջ էր :

Անգլիացին ըսաւ·— Անգլիացի էին, որովհետեւ ճենթլմէն էին :

Ֆրանսացին ըսաւ·— Ֆրանսացի էին, որովհետեւ գեղեցիկ էին եւ հրաշալի պարտէզ ունէին :

Ռուսն ըսաւ·— Ոչ, ռուս էին, որովհետեւ մերկ էին եւ մէկ հատ խնձոր ունէին :

ԿՈՉ ՊԻՎԷՌԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

(ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԴՊՐՈՑԻ ԲԱՑՄԱՆ ԱՌԹԻՒ)

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Շրջ. վարչութեան ներկայացուցիչը այցելելով Պիվէռի (Կարտան) հայ տուները հաստատեց թէ ուծացումը արագօրէն ու տիրաբար իր աւերները կը գործէ այդ գաւառի մէջ : Աճապանդը հնչեց մեր չարքերէն ներս : Ամէն բանէ առաջ դպրոց մը պէտք էր հիմնել :

Պիվէռի Հայուհինե՛ր, այդ փաստ մըն է որ առանձին չէք : Խաչուհիներու բանակ մը կայ որ գաղթաշխարհի մէջ ամէն տեղ կը գործէ եւ կը հսկէ վառ հայապահպանման : Ֆ. Կ Խաչի Շրջ. վարչութիւնը իր Խաչուհիներով ֆիզիքական, բարոյական եւ նիւթական ամէն նեղութիւն եւ զոհողութիւն յանձն առաւ որպէսզի հնարաւորութիւնը ընծայէ ձեզի հայերէնի դպրոց մը ունենալու : Ահա կը բացուի այդ դպրոցը : Այժմ ձեզմէ կախում ունի անոր կենսունակութիւնը, բարգաւաճումը : Ձեր դպրոցն է ան : Գուրգուրացէք վրան՝ որպէս ձեր զաւակներու հոգւոյն վրայ, որպէս ձեր ազգի ոգւոյն վրայ :

Հայ մայրեր, իրաւունքը չունիք զըրկելու ձեր զաւակները իրենց մայրենի լեզուն սորվելու, հայ պապենական ժառանգութեան տիրանալու արդար իրաւունքէն : Այս պարտականութիւն մը չէ միայն, այլ մանաւանդ խղճի եւ պատուոյ հարց՝ թէ ձեզի, թէ բոլորիս համար :

Հայուհիներ, եղէք հաւատաւոր եւ յարատեւող, եղէք քաջ եւ հպարտ, եղէք պատուախնդիր եւ անձնազոհ այնպէս ինչպէս եղան դարերէ ի վեր ձեր գերդաստաններու հայրերն ու մայրերը, քոյրերն ու եղբայրները : Անոնք չհրաժարեցան իրենց Հայութենէն, նոյնիսկ մահուան ճամբաներու վրայ, հաւատարիմ մնացէք այդ ուխտին այժմ, կեանքի ճամբաներու վրայ՝ որոնք օր մը պիտի հասցնեն մեզ մեր հայրենական հողին ու ջուրին : Մինչ այդ, ընծայենք, օտարութեան մէջ ծնած ու աճող մեր անբախտ սերունդներուն, մայրենական ոգեղէն հողին ու ջուրին սնունդը՝ հայ դպրոցով, հայ մշակոյթով, հայ դաւանանքով, հայ հաւատամքով :

Մաքառիլ, պահպանել, տոկալ : Այս է կոչումդ հայ կին : Այս է եղած առաքինութիւնդ դարերէ ի վեր : Այս է քու առաքելութիւնը հայ ժողովուրդի ներկային մէջ :

ՖՐԱՆՍԱՀԱՅ ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ
ՇՐՋ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
(ԿՆԻՔ)

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԿՂԶԻՆ

Փոլինեզիան կղզիներու կեդրոնական մասին մէջ կը գտնուի փոքրիկ կղզի մը՝ Փիթկըրն անունով : Կղզին գտնուած է անգլիացի նաւապետի մը՝ Ֆիլիփ Քարթիրիտի կողմէ 1767ին եւ կոչուած է անգլիացի սպային անունով : Կղզին առաջին անգամ գտնողները զարմացան, երբ տեսան որ անմարդաբնակ է, թէեւ հարուստ էր մշտադալար բուսականութեամբ, ունէր խմելու ջուր եւ բարեբեր հող :

Յետագային կղզիին մէջ գտնուած քարէ աչնքերը, տաճարներու եւ քանդակագործութեան հետքերը վկայեցին, որ հոն երկար ժամանակ ապրած են փոլինեզիացիները : Բնաջնջուած են համաճարակէն, ծովահէններու յարձակումէն եւ կամ հեռացած են կղզիէն : Այս առեղծուածը, որ թերեւս նուազ հետաքրքրական չէ, քան Զատկի կղզիին արձաններուն առեղծուածը, ցարդ կը մնայ անլուծելի :

1789ին կղզին փոխադրուեցան անգլիական «Պաունթի» նաւուն խռովարարները : Ներկայիս կղզիին բնակչութիւնը բաղկացած է Թահիթիցիներէ եւ փախստական նաւաստիներու յաջորդներէն : Բընակչութեան թիւն է՝ 200 :

×

ԿՐԵՍՈՍԻ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

Կրեսոս՝ Լիտիայի թագաւորը նկատուած է հին աշխարհի ամէնէն հարուստ մարդոցմէ մէկը : Զուր չէ, որ առածի կարգ անցած է «հարուստ է Կրեսոսի պէս» արտայայտութիւնը :

Վերջերս Հարուարտ համալսարանի հընագէտները յայտնաբերեցին Սարտ՝ Լիտիայի հին մայրաքաղաքին աւերակները, որոնք ցոյց կուտան քաղաքին փարթամ վիճակը : Քսան մեթր լայնք ունեցող գլխաւոր փողոցին մայթերը եւ սալայատակը շինուած են մարմարէ : Փողոցին ամբողջ երկայնքին զետեղուած են մարմարակերտ սիւներ : Քաղաքին կեդրոնը գտնուած է լողաւազան մը՝ խողովակներու բաւական բարդ կառուցուածքով, որուն օգնութեամբ կը տաքցուէր ջուրը :

×

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺԻ ԵՆԹԱՐԿՈՒԱԾ ԳԵՏԸ

Տիկլա գետը կը հոսի Իրաքի մէջ : Աշխարհի մէջ միակ գետն է, որ դատապարտուած է մահապատիժի եւ վճիռը գործադրուած :

Մահապատիժի հրամանը տուած է պարսից կայսրը՝ Կիրոս, երբ իր սրբազան ճերմակ նժոյգը կը խեղդուի գետին մէջ : Զայրացած կայսրը կը հրամայէ փորել 360 ջրանցքներ, որպէսզի գետը ցամքի եւ դադրի գոյութիւն ունենալէ հազար տարի : Բայց դարերու ընթացքին անապատին աւազները կը խցեն ջրանցքները եւ գետը կը վերադառնայ իր առաջուան հունին :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (47)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԳ.

Յետոյ, աւելի դատ, ընդունինք թէ, շարունակեց Բրիւտանս, Մարկրիթ այնչափ կը սիրէ ձեզ որ կոմսէն եւ դուքսէն զատուի երբ այս վերջինը նշմարէ ձեր կապակցութիւնը եւ անոր ըսէ թէ կամ ձեզ ընտրէ եւ կամ զինքը : Անվիճելի է թէ մեծ զոհողութիւն մը ըրած պիտի ըլլայ ձեզի համար : Դուք ի՞նչ զոհողութիւն պիտի կրնաք ընել որ անոր ըրածին հաւասարի : Երբ յափրանաք ու այլեւս չուզէք ապրիլ անոր հետ, ի՞նչ կերպով պիտի հատուցանէք վնասը, որուն ենթարկած պիտի ըլլաք զայն : Ոչ մէկ կերպով : Դուք զինքը պիտի հեռացնէք այն ընկերութենէն, որուն մէջ են իր հարստութիւնն ու ապագան : Անիկա իր կեանքին ամէնէն գեղեցիկ տարիները ձեզի տրամադրած ըլլալով, ուրիշները մոռցած կ'ըլլան զինք : Կամ դուեհիկ մարդ մը պիտի ըլլաք ու այն ատեն իր անցեալը երեսին պիտի զարնէք եւ պիտի ըսէք թէ իրմէ բաժնուելով ուրիշ բան մը ըրած չէք ըլլար, բայց եթէ ինչ որ ըրած են իր միւս սիրողները, եւ ստոյգ թշուառութեան մը պիտի ենթարկէք զայն եւ կամ պարկեշտ մարդ մը ըլլալով եւ ինքզինքնիդ պարտաւոր համարելով զայն պահելու, անխուսափելի թշուառութեան մը պիտի ենթարկուիք, վասն զի երիտասարդի մը համար ներելի եղած այս կապակցութիւնը տարիքը առած մարդու մը համար ներելի չէ բնաւ : Անիկա ամէն բանի արգելք կ'ըլլայ : Թոյլ չի տար ոչ ընտանիք կազմելու, ոչ փառասիրութիւն ունենալու, ինչ որ մարդուն երկրորդ եւ վերջին սէրերը կը կազմեն : Ուստի հաւատացէք ինծի, բարեկամս, իրերը իրենց բուն արժէքին եւ կիներն իրենց իսկական վիճակին մէջ նկատեցէք եւ պոռնիկի մը իրաւունք մի տաք ըսելու թէ ձեզմէ պահանջք մը ունի, ինչ որ ալ ըլլայ այդ պահանջքը :

— Օ՜ն, ձեզ տեսնեմ, ըսաւ, վտարեցէք այդ յոռի գաղափարները եւ խընդացէք : Կեանքը սիրուն է, բարեկամս, եւ ինչ ապակիով որ նայիք անոր, այն գոյնով կ'երեւայ : Ձեր Կասթօն բարեկամին պէս ըրէք, անիկա ինծի պէս կ'ըմբռնէ սէրը : Եթէ չէք ուզեր անհամ տղայ մը ըլլալ, պէտք է համոզուիք որ քովի տունը աղուոր աղջիկ մը կայ, որ իր մօտ գտնուած մարդուն մեկնումին կը սպասէ անհամբեր, որ ձեր վրայ կը խորհի, որ գիշերուան ժամերը ձեզի կը յատկացնէ եւ որ վստահ եմ թէ կը սիրէ ձեզ : Հիմա եկէք ինծի հետ որ երթանք պատուհանին առջեւ նստինք եւ տեսնենք կոմսին մեկնիլը : Հիմակ ուր որ է կ'երթայ եւ իր տեղը մեզի կը թողու :

Բրիւտանս պատուհան մը բացաւ, եւ արմուկնիս պատշգամին վրայ կըթնցուցինք քով քովի :

Անիկա փողոցէն անցնող քանի մը հազուագիւտ անձերուն կը նայէր, իսկ ես կ'երազէի :

Անոր ըսածները գլխուս մէջ կը բըզզային եւ չէի կրնար չխոստովանիլ թէ իրաւունք ունէր : Բայց Մարկրիթի համար զգացած ճշմարիտ սէրս չէր համակերպեր այդ տրամաբանութեան : Ուստի երբեմն կը հառաչէի եւ Բրիւտանս իմ կողմս կը դառնար եւ ուսերը կը թօթուէր բժիշկի մը պէս որ յոյսը կտրած է հիւանդէ մը :

— Մարդ ինչպէս կը նշմարէ որ, կ'ըսէի ինքնիրենս, կեանքը կարճ պէտք է ըլլայ զգայութիւններու արագութեան պատճառաւ : Երկու օրէ ի վեր կը ճանչնամ Մարկրիթը, որ երէկուընէ ի վեր սիրուհիս եղած է եւ արդէն միտքս, սիրտս ու կեանքս այնքան գրաւած է որ այդ Ժ...ին այցելութիւնը դժբախտութիւն մըն է ինծի համար :

Վերջապէս կոմսը դուրս ելաւ, կառքը նստաւ եւ անյայտ եղաւ : Բրիւտանս պատուհանը գոցեց :

Նոյն պահուն Մարկրիթ մեզ կը կանչէր :

— Շուտ եկէք, սեղանը կը պատրաստեն, պիտի ճաշենք, կ'ըսէր :

Երբ իր սենեակը մտայ, Մարկրիթ դէմս վազեց, վիզս նետուեցաւ եւ բոլոր ուժովը համբուրեց զիս :

— Տակաւին բարկացա՞ծ ես ինծի դէմ, ըսաւ :

— Ոչ, վերջացաւ, պատասխանեց Բրիւտանս, ես բարոյական խօսքեր ըրի անոր եւ խոստացաւ խելօք ըլլալ :

— Աղէկ :

Ակամայ նայեցայ անկողնին, որ աւրուած չէր : Իսկ Մարկրիթ սպիտակ գիշերազգեստը հագած էր արդէն :

Սեղան նստանք :

Հրապոյր, քաղցրութիւն, սրտագեղութիւն, ամէն բան ունէր Մարկրիթ եւ երբեմն կը պարտաւորուէի խոստովանիլ թէ իրաւունք չունէի ուրիշ բան պահանջելու իրմէ, թէ շատեր ինքզինքնին երջանիկ պիտի համարէին եթէ իմ տեղս գըտնուէին, եւ թէ Վերգիլիոսի հովիւին պէս պէտք էր վայելէի Աստուծոյ մը կամ թէ աստուածուհիի մը ինծի պարգեւած ժամերը :

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Տիկին Գրնեաղեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ կը նուիրեն.— Բաղումեան եւ Պաչճեան ընտանիքները 40 Ֆր :

Համազասպ Շահպազեանի մահուան քառասունքին առթիւ կը նուիրեն.— Տիկին Սիրվարդ Շահպազեանի քաան Ֆր. Մշակոյթի Տան, քսան Իսկի Կապ. Խաչին եւ տասը Ֆր. «Հայ–Բոյժ»ին :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Վարդուհի Նիկողոսեան (Յունաստան) եւ զաւակները Սիրարփի, Ժիրայր, Գեղամ (Փարիզ) եւ Պետրոս (Կիպրոս), կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի՝ Նոյեմբեր 10, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԵԴՐԱՔ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատա – կը յարգողները :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշա – տակ Հայկ Պապեանի դառնակսկիծ մահուան քառասունքին, յառաջիկայ Կիրակի՝ 10 Նոյեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ :

Կը հրաւիրուին բարեկամք ու ազգա – կանք : Այս առթիւ Պապեան եւ Անտոնեան ընտանիքները կը խնդրեն Տիկնանց Որբախնամ Միութենէն, Ազգատախնամէն եւ Հայ Կարմիր Խաչէն ստանալ Յառաջի խմբագրատունէն իրենց յատկացուած նուիրատուութիւնը :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ. Մկրտիչ Եազըճեան Ա. Հարենցի մահուան առթիւ 50 Ֆրանք կը նուիրէ Ազգատախնամին : (Ստանալ Յառաջէն) :

×

Տիկին Բուլանթի Պայրամեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Դաւիթ – եան փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն 50 Ֆր. Մոնմորանսիի հանգստեան տան : Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառով ծախու է Դեր – ձակի եւ Շապկակարի խանութ մը, որ ունի 3, 6, 9 տարուան վարձակալի պայմանագիր :

BOUTIQUE TAILLEUR — CHEMISIER
ՇԱՀԱՒՈՐ ԳՈՐԾ՝
ՇԱՀԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Դիմել՝

27, Rue Hermel
PARIS (18e) — Tél. : ORN. 86-11

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէն – Ժերոմի Թաղականութիւնը շնոր– հակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները ողբ. Էլիզ Ալէն Համբարձումեանի մահուան առթիւ :

Ժան Լուի կօշիկի գործարանի բան – ուորներէն յիսուն Ֆր., Սիրունեան ըն – տանիք քսան, Կար. Սարեան տասը եւ Վարդգէս Աւիքեան հինգ Ֆր. եկեղեցւոյ

Թաղականութիւնը իր ցաւակցու – թիւնները կը յայտնէ ողբացեալին պա – րագաներուն :

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլ – լալ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները : Կարե – ւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներ – կայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլ – լան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմ– բեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին :

Նիկոլ Դումանի խումբ, 10 Նոյ. Կիրա – կի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին :

Վարանդեանի խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէս օրէ վերջ ժամը 3ին :

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրա– կի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին :

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շա – բաթ, ժամը 21ին :

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱԻԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր ժամերգու – թիւն եւ Ս. պատարագ կը մատուցուի : Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի 1914 – 18ի եւ 1939 – 45ի պատերազմնե – րու մէջ ինկած բոլոր հայ ռազմիկներու հոգւոց հանգստեան համար :

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուր– դը իր ներկայութեամբ յարգել նահա – տակ զինուորներու յիշատակը :

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ :

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սե – ղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պիվեռի (Կարտանի մօտ) Ֆ. Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութիւնը հայերէնի դըպ– րոց մը կը բանայ Նոյեմբեր 7ին : Դասե– րը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի ա– ռաւօտ ժամը 9էն 11, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Ուսուցիչ Պ. Կարօ Յովսէփեան :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պաղտատէն Տիկին Հռիփսիմէ Զաքար– եան (ծնեալ Սէմէրճեան) եւ ամուսինը Մարկոս Զաքարեան, կը փնտռեն Յով – հաննէս եւ Յարութիւն Սէմէրճեան (Տի– կին Հռիփսիմէի եղբայրներ), Ստամպոլի կողմ Հասան Պէկցի, որոնք 1935 – 1936 Թուականին կը բնակէին Լիոն քաղաքը և կ'աշխատէին մետաքսի գործարան, ան– կէ յետոյ փոխադրուած են Փարիզ, եւ անկէ վերջ նամակ չեն ստացած իրենցմէ : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղե – կացնել Պ. Մանուկ Համբարձումեանի,

30, Rue Arago, DÉCINES (Isère) FRANCE

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 9) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ազգային նորակառոյց տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ :

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՋՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին :

Մեներգ՝ Տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Լ. Հաքէլեան, ընկ. Մ. Զափարեան :

Արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Շաքէ Ղա– զարեան, Ալիս Ալթունեան, Սիրան Տէր– տէրեան :

Ջութակ՝ Ընկ. Յ. Պէրպէրեան եւ փոք– րիկն Աբրահամեան :

Հայկական պարեր Նոր Սերունդի եւ « Արծիւ » պարախումբի կողմէ :

Հանդէսէն յետոյ տեղւոյն վրայ խըն – ջոյք մինչեւ ուշ գիշեր :

Եւրոպական եւ հայկական պարեր :

Առատ կերուխում :

Մուտքը ազատ է :

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը :

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7·30ին Տէրի Ընտ Թոմզի սրահին մէջ :

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Մուտք եւ ընթրիք մէկ սթերլին :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ովաննա Կարապետեան (ծնեալ Այվազեան) կը փնտռէ իր հօրեղբօր աղ– ջիկները, հօրը անունը՝ Ոսկան Այվազ – եան, Բաբերդի Վարզահան գիւղէն, կը կարծուի Պաքու ըլլալ :

Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել :

Տեղեկացնել.—

GARABEDIAN
10, Vieille Route La Gavotte
MARSEILLE (B. du R.) — France

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bronի սրահներուն մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ՑԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ :

Այս Կիրակի, ժամը 17էն, ?

10, Rue Messagerie, Paris. Métro : Cadet ou Poissonnière

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Պարախումբ, ձեռնադաշնակ եւ առաջին անգամ ըլլալով

«LES REBELLES DU CAUCASE» ԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ նշանակուած ծաւալով ազ – դերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է։

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններու համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 7 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI 7 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9853 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9853

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԻՆ

ՄԱՆՐԱՄԱՍՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՇԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՃԱՌԵՐԸ

« ՄԵՆՔ ԶԻՐԱՐ ՀԱՍԿՑԱՆՔ, ԹՈՂ ՈՉ ՈՔ ՄԻՋԱՄՏԷ »

Կ'ԸՍԷ ԽՈՐԷՆ Ա.

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին ճառէն ետք, խօսք առած է Եղիշէ Պատրիարք.—

« Գիտեմ թէ ինչ կատարուեցաւ քանի մը օր առաջ. այդ զգացումը ոչ թէ զոյգ կաթողիկոսներունն է, այլեւ ամբողջ հայ ժողովուրդինը :

« Մեզի համար կարեւորը ոգին է. եթէ կրցանք համերաշխութեան այդ ոգին տեղծել ու պահել, այն ատեն յաղթած կ'ըլլանք չարիքներուն :

« Մեր զոյգ վեհափառները մեզի տըւին լաւագոյն օրինակը. հետեւինք անոնց :

« Թող ողջ ըլլայ Հայու հոգին» :

Խօսք տրուեցաւ Բերիոյ Թեմի առաջնորդ Ղեւոնդ Արքեպիսկոպոսին : *Ան իր հաստատմութիւնը յայտնեց եւ խոստացաւ իրեն յանձնուած թեմին մէջ ստեղծել այն մթնոլորտը, զոր ապրած էր Երուսաղէմի մէջ : Իր խօսքին վերջաւորութեան Սրբազանը ըսաւ.* «Օրհնեցէք մեզ վեհափառներ, որպէսզի կարենանք մեր պարտականութիւնները կատարել» :

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ

«Երուսաղէմը եղած է օրրանը մեծ դէպքերու : Եղած է սիրոյ բեմը : Երուսաղէմը խորհրդանիշն է հոգեւորականութեան, սիրոյ, համերաշխութեան եւ խաղաղութեան :

« Ամէնքս ալ յոգնած ենք տխուր դէպքերէն : վերջ դնենք բոլորին :

«Մենք բոլորս ալ մեծ պարտականութիւն ունինք մեր ժողովուրդին եւ մեր եկեղեցիին հանդէպ » :

ԳԱՐԵԳԻՆ Ծ. ՎԱՐԴԱՊԵՏ .— «Վեհափառ Տէր, Ձեր առաքելաշունչ խօսքերը մեր սրտերուն մէջ մեծ արձագանգ պիտի ունենան : Ս. Էջմիածնի ամէն մէկ անկիւնին մէջ հայ արցունքէն ցող մը կայ որ խառնուած է հայ հողին : Ինչպէս չըփառաբանենք մեր Ս. Էջմիածինը : Մենք լաւ հասկցանք Էջմիածնի դերը, լաւ հասկցանք, որովհետեւ մօտիկ էինք Էջմիածնի, որովհետեւ չէինք կրնար հեռու ըլլալ Ս. Էջմիածինէն :

« Երբ եկանք այստեղ, եկանք սորվելու որպէս աշակերտներ, մեր վեհափառներուն տուած մեծ դասը, որ Սիրոյ դասն էր : Մեր վերադարձին մենք պիտի փոխանցենք մեր ապրումները մեր աշակերտներուն ու մեր ժողովուրդին : Հոս եկանք եւ հասկցանք մեր պարտականութեան գիտակցութիւնը : Պիտի ջանանք այս մեծ դէպքը ճշգրիտ կերպով թարգմանել ապագայի սերունդներուն :

« Թեւեր ունինք, կեանք տանք անոնց, ու երազներ, կեանք տանք անոնց, ու խտէալներ, ճամբայ բանանք անոնց : Հոկտեմբեր 26ը անջնջելի պիտի մնայ մեր պատմութեան մէջ» :

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ (Հայաստանէն) .— «Ձիս շատ յուզեց Վազգէն Ա.ի խօսքը : Զինք շատ եմ լսած : Լսած եմ նաեւ շատ հռետորներու խօսքերը, սակայն այն յուզմունքը զոր առաջացուց այսօր անոր խօսքը, չեմ կրնար բառերով արտասանել :

«Մեր եկեղեցին մեծ դեր ունի կատարելիք : Ան պէտք է հանդիսանայ մեզ առաջնորդող ուժը, որպէսզի արժանի ըլլայ կոչուելու Առաքելական Եկեղեցի :

« Պէտք ունինք կաթողիկոսներու գործակցութեան, որպէսզի կարելի ըլլայ իրականացնել հայ ժողովուրդի իտէալները :

« Պէտք է մեր մտքերէն բոլորովին հեռացնենք խորթ տարիներու պատկերները, որոնք երբեք պէտք չէ կրկնուին : Պէտք է սկսիլ նոր ոգիով, հայ եկեղեցիի ոգիով : Համերաշխութեան նոր դարաշրջան մը պիտի սկսի ի փառս հայ ժողովուրդի միասնականութեան : Ես իմ բաժակը կը բարձրացնեմ երկու կաթողիկոսներու կենացը» :

Խօսած են նաեւ Թորգոմ Եպս., Ճոն Քիւրքճեան, փաստաբան Խաչիկ Պապիկեան եւ վերջապէս՝ Խորէն Կաթողիկոս :

«ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԱԹՈՌԸ ՁԵՐ ԿՈՂՔԻՆ Է, ՎԵՀԱՓԱՌ ՏԷՐ» ԿԸ ՇԵՇՏԷ ԽՈՐԷՆ Ա.

« Վեհափառ եղբայր, Պատրիարք Սրբազան, Սրբազան Արքեպիսկոպոսներ, հոգեշնորհ վարդապետներ եւ յարգելի սեղանակիցներ :

« Նախ քան երկու խօսք ըսելս, ինծի համար հաճելի եւ քաղցր պարտականութիւն կը նկատեմ իմ եւ իմ հետեւորդներուս անունով սրտագին եւ մասնաւոր շնորհակալութիւններս յայտնելու Պատրիարքին եւ իր ուխտանուէր Միաբանութեան, որոնք ջերմօրէն հիւրասիրեցին մեզ իրենց այս նուիրական յարկին տակ :

«Վեհափառ Տէր, վաղը կէսօրէ ետք, իմ հօտեւորդներովս հրաժեշտ պիտի առնեմ ձեզմէ եւ պիտի վերադառնամ մեր Աթոռը : Այս առթիւ բարի ճանապարհ կը մաղթեմ Նորին Վեհափառութեանդ եւ յաջողութիւն ձեր բոլոր ծրագիրներուն եւ բարի նպատակներուն համար :

« Վաղը պիտի բաժնուիմ այս տունէն, որ իմ տունս կը նկատեմ, յուզումով, սիրով եւ ուրախութեամբ, որովհետեւ, Հոկտեմբեր 26ի պատմական մեր ողջագուրումով, հիմնաքարը դրինք խաղաղութեան մեր շէնքին : Հոկտեմբեր 26ի ողջագուրումը մեր ազգային եկեղեցական կեանքին մէջ լուսաւոր դրուագ մը պիտի ըլլայ, որուն համար ուրախ եմ, որովհետեւ մեր ժողովրդի հոգեկան խաղաղութիւնը ապահովեցինք :

« Այո, ուրախ եմ որ ի վերջոյ այս խաղաղութիւնը եւ հաշտութիւնը իրագործուեցաւ, բայց շատ աւելի երջանիկ եւ ուրախ պիտի զգայի ինքզինքս եթէ երջանկայիշատակ Զարեհ Ա.ի օրով տեղի ունենար :

« Վստահ եղէք Վեհափառ եղբայր, որ ձեր փափաքին համաձայն, Անթիլիաս հասած երեկոյ իսկ, պիտի երթամ երանաշնորհ Տ. Տ. Զարեհ Ա.ի գերեզմանին վրայ եւ ձեր անունով գլխահակ, սրտագին հոգւոց մը պիտի կարդամ իր հոգւոյն խաղաղութեան համար :

« Երէկ, բարեկամ մը ինծի ներկայացաւ եւ ըսաւ. « Վեհափա՛ռ, այս հաշտութիւնը որ գոյացաւ, ո՞ր եկեղեցականները, ո՞ր աշխարհականները աշխատեցան այս բոլորի կողմէ ցանկալի խաղաղութեան իրականացման համար »:

« Պատասխանեցի այդ յարգելի ազգայինին, թէ այս ցանկալի խաղաղութիւնը իրականացաւ, երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի վաղաժամ մահուամբը : Եօթը տարիներ չհասկցուեցաւ եւ անողոք պայքար մղուեցաւ իր դէմ : Եւ ահա, իր յանկարծակի վախճանը, բոլոր սրտերը յուզեց, կակուղցուց եւ փութացուց այս խաղաղութեան իրագործումը :

« Վստահ եղէք, Վեհափառ Տէր, որ Կիլիկիոյ Ս. Աթոռը ձեր կողքին է եւ զօրավիգ պիտի կանգնի Էջմիածնի գոյատեւման եւ յաւէտ պահպանման :

«Մենք ձեռք ձեռքի տալով պիտի բարձրացնենք մեր եկեղեցիին ու ժողովուրդին խաղաղութեան պատը : Մենք, երկու Կաթողիկոսներս, երկարօրէն, գլուխ գլխի խօսեցանք : Մենք զիրար հասկըցանք, թող ոչ ոք միջամտէ մեզի :

« Այս ստեղծուած մթնոլորտը կամացկամաց պիտի ճիւղաւորուի հայ ժողովուրդին մէջ եւ պիտի պտղաբերի :

« Ես միշտ ըսած եմ : Էջմիածինը պէտք է զօրացնել : Անիկա հայ ժողովուրդի դարաւոր հաւատքին սիւնն է : Պէտք է ամուր պահել զայն : Պէտք է ամուր պահել արտասահմանի Աթոռները, որպէսզի Էջմիածինը աւելի զօրաւոր մնայ : Պէտք է թիկունք կանգնինք Էջմիածինի :

« Սիրենք Էջմիածինը, բայց չատենք Անթիլիասը :

«Սիրենք Անթիլիասը, բայց չատենք Էջմիածինը» :

Հարկ չկայ ըսելու թէ ծափահարութիւնները ինչ մեծ պոռթկումով կը տեղային եւ բաժակները որքան անկեղծութեամբ կը բարձրանային՝ կենացներ պարպելու համար :

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՎԱԶԳԷՆ Ա.ԻՑ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԽՈՐԷՆ Ա.Ի

Հայկերոյթի վերջաւորութեան, Վեհափառ Տ. Տ. Վազգէն Ա. ըսաւ.

« Հերթը մերն է, Վեհափառ եղբայր, որ քանի մը յիշատակներ յանձնենք ձեզի : Մեր մայր երկիրը Հայաստան, կը կոչուի նաեւ խաչքարերու երկիր : Կը նուիրեմ ձեզի հայկական խաչքարի մը մօդելով արծաթէ մեծ խաչ մը, ոչ միայն նուէր ինձմէ, ոչ միայն նուէր Ս. Էջմիածնէն, այլ մեր հայրերու երկրէն, մեր հայրերու սուրբ ձեռքերով քանդակուած :

« Անձնապէս կը նուիրեմ նաեւ ոսկիէ հայկական ձեռաց խաչ մը, որուն քանդակուած Էջմիածինը, որպէսզի օրհնէք մեր ժողովուրդը » :

Երկու նուէրներու վրայ ալ փորագրուած էր հետեւեալը.

« Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Առաջինէն՝ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Առաջինի : 26 Հոկտ. 1963» :

Հայկերոյթի վերջաւորութեան վերջին բաժակները պարպեցին Յորդանանի Հիւսէյն Թագաւորին կենացը, եւ արեւշատութիւն մաղթեցին հաշիմական մեծ ընտանիքին :

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Գ. Պ. 1000 Ֆրանք կը նուիրէ : (Ստանալ «Յառաջ էն) :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԼՈՅՍ ՔԱՂԱՔԸ ԱՌԱՆՑ ԼՈՅՍԻ

ԳՈՐԾԱԴՈՒԼԸ ԵՒ ԻՐ ՀԵՏԵՒԱՆՔՆԵՐԸ

Ելեկտրականութեան պաշտօնէութեան գործադուլը Չորեքշաբթի օր ժամը 8էն 17 խանգարեց ամբողջ քաղաքին կեանքը : Արգարաւէ ելեկտրականութեան դադարը պատճառ կ'ըլլար որ դադրին նաեւ երկաթուղին ու մեթրօն եւ փողոցներու երթեւեկի ուղեցոյց լոյսերը ինչ որ բաւական խճողում կը ստեղծէր մայրաքաղաքին մէջ :

Գործադուլի այս շարժումին կը մասնակցին նաեւ օդային ճանապարհորդութեան, եւ Ֆեռի – Պոթ*երու պաշտօնէութիւնը : Թղթատարական սպասարկութիւններն ալ չեն բանիր, ոչ նամակի, ոչ թերթի ցրւում եւ դրասենեակներն ալ փակ են մեծ մասով : Գործադուլ ըրին նաեւ դասախօսները եւ ուսուցչական կազմը, այրերը չհաւաքուեցան : Գործադուլի մէջ էին նաեւ հանրապետարաններու եւ թաղապետութեանց պաշտօնէութիւնը ինչպէս նաեւ պետական այլ դրասենեակները Ընկերային Ապահովութիւն եւն. : Վերջապէս աւելցնենք ծխախոտը եւ ճարտարարուեստական բազմաթիւ ձեռնարկներ : Յիշենք նաեւ որ բազմաթիւ էին անոնք որոնք չկրցան աշխատիլ ելեկտրականութեան եւ կազի դադարին պատճառաւ :*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԵՐԼԻՆԻ ճամբուն վրայ նոր միջադէպ մը պատահած է : Երկուշաբթի առաւօտէն ի վեր խորհրդային իշխանութիւնները կեցուցած են ամերիկեան զինուորական կառաւան մը : Ամերիկացիք շատ ծանրակշիռ կը նկատեն այս նոր միջադէպը եւ կը յիշեցնեն թէ Միացեալ Նահանգները քննութեան իրաւունք չեն ճանչնար Ռուսերուն :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ Արտաքին նախարարը՝ Տին Ռըսք ցաւ յայտնեց Տիէմի եւ եղբօրը մահուան առթիւ աւելցնելով թէ յարգանքով կը յիշատակուի Հարաւային — Վիէթնամի նախկին նախագահին անցեալ գործունէութիւնը : Տիկին Նհուի երեք զաւակները Հռոմի Ֆիումիչինոյի օդակայանը հասան ուր զիրենք ընդունած է իրենց հօրեղբայրը՝ գերապայծառ Տին Թուկ : Տիկին Նհու իր կարգին Հռոմ մեկնեցաւ :

ՖՐԱՆՍԱ ԵՒ ԻՍՐԱՅԷԼ դիւանագիտական միջադէպ մը ունեցան առջի օր : Արգարեւ խորհրդարանի հոգաբարձութիւնը արգիլուած ըլլալով իսրայէլեան հողամասին վրայ, կառավարութիւնը հրահանգած էր որ Ֆրանսական մայրավանքին հարիւր խօզերը մորթուին : Ֆրանսական դեսպանատունը բողոքած է առարկելով թէ այդ խօզերը կ'օգտագործուէին օգնութեան փութալու համար աղքատ քրիստոնեաներու :

ԱԼԺԵՐԻԱ առեւտրական համաձայնութիւն մը կնքեց Խորհ. Միութեան հետ ըստ որուն 1964ի համար առեւտրական փոխանակութեանց սակը հարիւր միլիոն ֆրանք նախատեսուած է :

ՔԱՐԱՄԱՆԼԻՍ որ հրաժարած էր կուսակցութեան ղեկավարի իր պաշտօնէն, ետ եկաւ իր որոշումին վրայ :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարութիւնը որ փոխանցման շրջանի մը համար կազմուած էր հրաժարեցաւ, բայց Լէոնէ գործի գլուխ պիտի մնայ ընթացիկ հարցերուն համար :

ՀԻՄԱ ԱԼ ՍԿՍԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ... ԶԱՐԴԵԼ (*)

Դ.

— Զուրս պղտորեցիր ...

Այս մեղադրանքն է որ կ'ընեն Թուրքերը, առուին տակը կանգնած, երբ կը յայտարարեն թէ Հայոց հանդէպ ցոյց տրուած ամէն բարբարոսութիւն հետեւանք էր հայկական ապստամբական եւ յեղափոխական շարժումներու, ինչպէս եւ ռազմագիտական պահանջներու, պաշտպանելու համար երկրին ապահովութիւնը եւ բանակին թիկունքը :

Գայլի աւետարան :

Ապտիւլ Համիտի վէզիրը, Քեամիլ փաշա, կը յայտարարէր կանուխ, շատ կանուխ.—

« Եթէ Եւրոպայի մէջ մեր ծոցը օձ սնուցինք, պէտք չէ որ նոյն յիմարութիւնն ընենք ասիական Թուրքիոյ մէջ: Խելացութիւնը ջնջել վերցնելն է այն ամէն տարրերը, որոնք օր մը կրնան նոյն վտանգը պատճառել մեզի՝ օտար միջամտութեան գործիք դառնալով: Գէթ այսօր Անգլիոյ շահերն ալ կը պահանջեն, որ Փոքր Ասիոյ մէջ, (մենք եւ Անգլիա ոչ միայն չենք ճանչնար Հայաստան բառը, այլ եւ այդ անունը արտասանող կըզակները եւս կը ջախջախենք), մեր երկիրը ազատ մնայ օտարին միջամտութենէն եւ միջամտութեան որեւէ առիթէ: Ուստի, այդ սուրբ նպատակին համար անհրաժեշտ է, եւ պետական իրաւունքը եւս կը պահանջէ, որ կասկածելի ամէն տարր անհետ ընենք, ապահովելու համար ապագան : Ուրեմն այդ հայ ազգը վերցնելու եւ անհետ ընելու ենք: Եւ ատիկա ի գլուխ հանելու համար բա՛ն չի պակսիր մեզի, ամէն գործիք պատրաստ ենք,— կուսակալ, դատաւոր, հարկահաւաք, ոստիկան, վերջապէս ամէն բան : Կը հրատարակենք կրօնական պատերազմ մը, դիւրի՜ն պատերազմ, այնպիսի ազգի մը դէմ որ ոչ զէնք ունի, ոչ զինուոր, ոչ պաշտօն: Եւ եթէ այդ ազգը բնաջնջուի ու քրիստոնեայ Եւրոպան կրօնակից մը փնտռէ, չգտնէ այլեւս ասիական Թուրքիոյ մէջ: Այն ատեն հանգիստ կը թողուն մեզ և մենք կը զբաղինք մեր ներքին գործերով »:

Քեամիլ փաշայի կառավարութեան մըշակած այս հրէշային ծրագիրը յայտնօրէն կը գործադրուէր արդէն 1894–1896 Թուականներէն սկսեալ :

Այդ շրջանին երեք հարիւր հազար հոգի զոհ գացին կազմակերպուած ջարդերու, աւելի քան երեք հազար հայկական գիւղեր հրկիզուեցան, հողին հաւասարեցան, ջարդերէն ամայացած վայրերու մէջ Թուրք գաղթականներ տեղաւորուեցան: Ջարդերէն զերծ չմնաց Պոլիսն անգամ :

1895 Սեպտեմբեր 22 Թուակիր տեղեկագրով մը ռուսական դեսպանատան զին. կցորդ գնդապետ Պեչկով կը հաղորդէ իր զրոյցը, որ ունեցած է «Երիտասարդ Թուրքերու» կազմակերպութեան ներկայացուցիչներուն հետ. «Ապտիւլ Համիտի հրամանով՝ ժողովուրդին տականքներէն եւ ժանտարմաներէ կազմուած մասնաւոր ջոկատներ կը գլխաւորէին Համիտի վախկոտութեան եւ արիւնարբութեան զոհ դարձած բոլորովին անմեղ եւ անպաշտպան մարդոց հանդէպ կատարուող խայտառակ գործողութիւնները: Այս «պատժական» ջոկատներուն մասնակցողներէն իւրաքանչիւրին խոստացուած էր օրական քսան զրուշ եւ թալանի եղանակով հարստանալու լայն միջոց, անպատիժ մնալու երաշխիքով: Դեռ աւելին, — երբ Օգոստոս 14ին պալատին կարգադրութենէն անտեղեակ՝ պատերազմական նախարարին կողմէ երկու գումարտակ զօրք ղրկուեցաւ ջարդերուն վայրը, դադրեցնելու համար կոտորածները, Եըլտըզէն հրաման հասաւ «չմիջամտել գործերուն»: Եւ յետոյ բռնեցաւ թէ ջարդերուն հետեւանքով աւերուած է 800 տուն »:

Այժմ հետեւինք այն վկայութեանց, զորս կը հաղորդեն երկու վաւերական աղբիւրներ: Ինչպէս գրեցինք, մէկը Հայոց տարագրութեան կոմիտէին Հալէպի շրջանի քարտուղարն է, Նայիմ պէյ, միւսը՝ Իթթիհատ – Թէրաքքը կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի անդամ՝ Մէվլան Զատէն է: Առաջինը, որ իր յուշերը հրատարակեց Լոնտոնի մէջ, իր ձեռքին տակ ունի Հայոց տարագրութեան վերաբերեալ պաշտօնաթուղթեր: Երկրորդը, որ մասնակցած է Իթթիհատ – Թէրաքքը կուսակցութեան կեդր. Կոմիտէի նիստերուն, ներկայ գտնուած է մասնաւորաբար այն խորհրդակցութեանց, որոնք կատարուած են 1915 տարուան սկիզբը, մշակելու համար Հայերը բնաջնջելու ծրագիրը :

Այս վերջինը կը պատմէ թէ այդ գաղտնի նիստին կը նախագահէր Թալէաթ, ու կը մասնակցէին Էնվէր, Տօքթ. Նազըմ, Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր, Գարա Քեմալ, Հասան Ֆեհմի, Ճավիտ, Աղա Օղլու Ահմէտ: Հիմնական զեկուցումը բերողն է կեդր. Կոմիտէի քարտուղար Տօքթ. Նազըմ, որ կ'արտայայտուի այսպէս .—

« Եթէ պիտի գոհանանք տեղական ջարդերով, այն ձեւով որ կազմակերպեցինք 1909ին՝ Ատանայի եւ այլ վայրերու մէջ, եթէ ընդհանուր եւ վերջնական պիտի չըլլայ այս մաքրագործութիւնը, օգուտ չունի, ընդհակառակն վնաս է: Պէտք է արմատախիլ ընել հայ ազգը, մեր հողերուն վրայ մէկ հոգի իսկ չթողուլ, պէտք է մոռցնել հայ անունը: Հիմա պատերազմի մէջ կը գտնուինք, ասկէ աւելի յարմար առիթ չենք կրնար գտնել: Մեծ պետութեանց միջամտութիւնը եւ թերթերու բողոքի ձայնը չեն կրնար նկատի առնուիլ: Եթէ նման փորձ մը կատարեն, կատարուած իրողութիւն կը դառնայ եւ խնդիրը կը փակուի : Այս անգամուան գործողութիւնը բնաջնջումի գործողութիւն մը պիտի ըլլայ, հայ մէկ անհատ իսկ չձգելու պայմանով պիտի կատարուի բնաջնջումը : Թերեւս ձեզմէ ոմանք ըսեն թէ կարելի՞ է այսչափ վայրագութիւն, երախաներէն, ծեր եւ անկար անհատներէն ի՞նչ վնաս կրնայ գալ, որ ամբողջական բնաջնջումի պահանջ կը ներկայացուի: Ով որ յանցաւոր է, ան կը պատժուի: Խնդրեմ, պարոններ, այսչափ տկար եւ գթասիրտ մի՛ ըլլաք, գթասըրտութիւնը մահացու հիւանդութիւն է»:

Յետոյ անօրինակ Թուրք մարդակերը կը խօսի «Երիտասարդ Թուրքերու» յեղափոխութեան ցանկութեանց եւ ծրագիրներուն մասին եւ յանկարծ կը հարցնէ .

— « Մենք այս յեղափոխութիւնը ինչո՞ւ կատարեցինք, ի՞նչ էր մեր նպատակը: Սուլթան Ապտիւլ Համիտը եւ իր մարդիկը վա՞ր առնելու համար իրենց աթոռներէն եւ անո՞նց տեղը բազմելու համար: Ես ձեզի ընկեր – եղբայր եղայ Թրքութիւնը կենդանացնելու համար: Ես կը փափաքիմ Թուրքին, միայն Թուրքին ապրիլը, այս հողերուն վրայ անկախ իշխանի մը պէս ապրիլը: Պէտք է բնաջնջուին բոլոր այն տարրերը, որոնք Թուրք չեն, ի՛նչ ազգութեան ալ պատկանին, ո՛ր կրօնքին ալ պատկանին: Պէտք է մաքրել այս երկիրը այն բոլոր տարրերէն, որոնք Թուրք չեն: Վա՜յ մեզի, եթէ վերջնական մաքրագործութիւն չկատարենք, վերջնական բնաջնջում չըկատարենք »:

Խօսք կ'առնէ Տօքթ. Պէհաէտտին Շաքիր.

— « Մենք, յեղափոխականներս, օրուան իշխանութիւնը ձեռք առինք հիմնուելով Օսմ. պետութեան ազգային իտէալներուն վրայ՝ Թուրք ազգին հաշւոյն: Մեր ազգային կալուածին մէջ կըրնանք թոյլ տալ միայն Թուրքին յառաջդիմութեան եւ բարգաւաճումին: Հինէն մնացած ազգերը, անհարազատ եւ վնասակար խոտերը արմատախիլ ընելով՝ անհրաժեշտ է որ մաքրենք մեր հողերը: Այս է մեր յեղափոխութեան նպատակը եւ ծրագիրը »:

Խօսք կ'առնէ Հասան Ֆեհմի .

— « Օրինական է մէկ Հայ իսկ չձգելու պայմանով կատարուած բնաջնջումը : Ինչպէս ըսուեցաւ, ծեր, կին, երախայ նկատի չառնել, բնաջնջե՛լ բոլորը : Ես բնաջնջումի դիւրին եղանակ մը կ'առաջարկեմ : Պատերազմի մէջ կը գտնուինք: Հայերէն ով որ զէնք վերցնելու տարիքին մէջ կը գտնուի, կը ղրկենք ռազմաճակատ, որպէսզի երթան դիմաւորեն Ռուսերը : Անոնց ետեւէն կը ղրկենք մասնաւոր ուժեր եւ երկու կրակի միջեւ կ'առնենք, եւ այսպէս կը բնաջնջենք զանոնք: Տունը մնացած տկար անհատները, ծեր, կին, երախայ մաքրելու համար կոչ կ'ընենք մեր հաւատացեալներուն, անոնք թէ կը ջարդեն, թէ կը կողոպտեն » :

Հաւանութիւն տալով հանդերձ բնաջնջումի հրէշային ծրագրին՝ Էնվէր դիտել կուտայ թէ «բնաջնջումի եղանակը որոշելը գործադիր մարմինին պարտականութիւնն է»:

Խօսք կ'առնէ Ճավիտ .

— « Հայերը ի սպառ բնաջնջելու անհրաժեշտութիւնը կը բխի կառավարութեան ազգային քաղաքականութենէն : Հայերէն մէկ հոգի իսկ չձգելու պայմանով բնաջնջումը, մեր ազգ. քաղաքականութեան տեսակէտէն, կարեւոր է որքան իբրեւ անհրաժեշտութիւն, նոյնքան իբրեւ միջոց Թուրքին տնտեսական իշխանութիւնը հաստատելու»:

Այնուհետեւ Թալէաթ քուէի կը դնէ հարցը ըստ բանաձեւի: Կը հաւաքուին քուէները, կը դասաւորուին: Կը տեսնուի որ միաձայնութիւն գոյացած էր Հայոց ամբողջական բնաջնջումին մասին՝ մէկ անհատ իսկ ողջ չձգելու պայմանով :

X.

(*) «Հայ ժողովրդի նոր շրջանի պատմութեան նենգափոխումը թուրք պատմութեան մէջ», հեղինակ՝ Ե. Սարգսեան, Ռ. Սահակեան :

«ԴԱՆԻԷԼ ՎԱՐՈՒԺԱՆ» (*)

1961ին, երեք հազար տպաքանակով լոյս է տեսած անմահ Դանիէլ Վարուժանի մասին վերլուծական մենագրութիւն մը՝ գրականագէտ Հեկ. Ռշտունիի հեղինակութեամբ :

Ռշտունին խոր հիացում եւ պաշտամունք ունի եղերաբախտ բանաստեղծին բազմալար քնարին հանդէպ: « Վարուժանը,— կը գրէ ան, բանաստեղծական վիթխարի երեւոյթ է, բազմազան, լայն եւ խոր ընդգրկման արուեստագէտ : Նրա պոէզիայի համար չկան բարձր ու ցածր տարկաներ, մոտիւների սահմանափակութիւն: Նա ընդգրկում է ամենատարբեր թեմաներ, տարբեր միջավայրեր, ազգայինը եւ համամարդկայինը : Լինելով խորապէս ազգային բանաստեղծ, նա կարողանում է իր ժողովրդին կենսականօրէն յուզող խնդիրները կապել աշխարհի տառապող մարդկութեան ճակատագրին , բռնութեան տապալման եւ ազատութեան հարցերի հետ, մեծ գաղափարները տալով մեծ արուեստով կամ ինչպէս ինքն է ասում «շաղուել օգտակարն ու գեղեցիկը » (էջ 3):

Արդարեւ, Վարուժան մեր քնարերգութեան հսկաներէն մէկն էր, որ նահատակուեցաւ հայ մտաւորականներու խաչելութեան ճամբուն վրայ, երիտասարդ տարիքին: Ալիսի ափերուն, գեղջուկ հայ խրճիթ մը ծնաւ զայն, «հայ վիշտը օրօրեց եւ այդ վշտին չափ եղաւ մեծ », իր իսկ բառերով, որ նոյնքան կը պատշաճին իրեն :

Վարուժան ունէր մտաւորական խոր զարգացում, երեւակայութիւն, ներշնչում, նկարչագեղ պատկերներ, փարթամ լեզու եւ կուռ ոճ: Ան իր մեծութեան գիտակցութիւնն ունէր: Աստուածային կըրակը զայն դարձուցած էր ինքնավստահ եւ անյողդողդ, երբ կը պատգամէր.— « Պէտք է ժայռին զարնել, ջախջախել քընարը՝ երբ ան մեծ չէ»: Դարձեալ նոյն ինքնավստահութեամբ, իր նամակներէն մէկուն մէջ կը խոստանար «ապագային մարդերուն նուիրել այնպիսի հզօր երգ մը, որ հայրենիքը ինծի պէս արարած մը ծնած ըլլալուն գոնէ չզղջայ »:

« Տանթէական Առասպել»ի ողբացեալ հեղինակը՝ Եղիշէ Չարենց, 1919ին, Երեւան, ընկերական շրջանակի մը մէջ, գրեթէ, նոյնիմաստ ձեւով կը բացագանչէր,— « Ես գիտէի իմ քերթուածներէ հզօրութիւնը »:

Մրրկաշունչ մեծ տաղանդներուն համար, պէտք չէ անբնական նկատել նման արտայայտութիւններ, որ անմահ երգեր կը պարգեւեն յաջորդական սերունդներուն: Այսօր, մեր հայրենիքը հպարտ է թէ մէկով եւ թէ միւսով :

×

Հ. Ռշտունի կրցած է թափանցել Վարուժանի հոգեկան բարդ ներաշխարհը, վերլուծել ,մեկնաբանել անոր ստեղծագործական մտորումները, ապրումները, գաղափարական թռիչքներն ու վեհապանծ ոստումները: Վարուժան այնպիսի դէմք մըն էր, որ մէկ տարիէն միւսը հսկայ վերելք կ'արձանագրէր, կը բարեշրջուէր, կը կատարելագործուէր միշտ: Ռշտունին զուսպ բառերով կը նկարագրէ արեւմտահայ հասունցած քաղաքական պայմանները, ազգային ոգորումներն ու միջավայրի պահանջները, առանց վերապահութեան եւ առանց համայնավար կարգերու երկրպագութեան խորանին առջեւ, բազմիցս, ծնրադիր օրհներգութեան: Քայլ առ քայլ կը հետեւի բանաստեղծին ստեղծագործական ուղիին բոլոր հանգրուաններուն, սկսած անոր գեղջկական ծննդավայր Բրգնիկէն, Պոլսէն, Վենետիկէն, Կանտի համալսարանէն, ուր այժմ զետեղուած է իր յուշատախտակը, վերստին իր ծննդավայրէն ու Պոլսէն, մինչեւ իր գողգոթան ...

Ռշտունին բարեխիղճ եւ ձեռնհասօրէն օգտագործած է Վարուժանի մասին լոյս տեսած, գրեթէ, բոլոր հրատարակութիւններն ու աղբիւրները: Վստահաբար կարելի է ըսել, որ Ռշտունին եթէ ձեռքի տակ ունենար վերջերս Հայաստան ղըր-

ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ — ՇԵՓՈՐ —

Երկարօրէն մտածեց Արթաքի էֆէնտի եւ հակառակ այն թեթեւ գլխու ցաւին որ սկսած էր զինքը նուաճել, հպարտացաւ իր հոգիին առանձնութեամբ, անոր մէջ տեսնելով մեծութեան մը բացարձակ ապացոյցը : Առանձնակեացները եւ բանտարկեալները աւելի զօրաւոր են մտածեց, քան թէ օրինակ իր կինն ու Ազաւնին: Եւ այդ իսկ պատճառաւ ինք պարտաւորութիւնը ունէր այդ տկարները պաշտպանելու : Բնութիւնը տարօրինակ է ըսաւ. անպայման տկարին քով ինծի պէս գերմարդ մը կը դնէ եւ գերմարդը կը թողու առանձին: Այսպէս խորհեցաւ դեղագործ Ինճէյեան էֆէնտի եւ իր ըսածը հաստատելու համար մտածումին առջեւ բերաւ իր քոյրը, Արմէնը, որ մինակ մնացած էր, մինակ մեծցուցած էր իր մանչը : Գերմարդ : Բայց մտածեց մանաւանդ Բենիկին, այն սարսափելի Բենիկին որ ոչ ոք ունէր աշխարհի վրայ: Գերմարդ :

Եւ յանկարծակի վճիռ մը արձակեց դեղագործը : Բացարձակ եւ անյետաձգելի որոշումը տուաւ ջրագունդերուն տեղը փոխելու : Այսօր իսկ կապոյտը պիտի տանի դեղինին տեղ, եւ դեղինը պիտի բերէ կապոյտին տեղ: Անպայման պիտի ընէ վաղն իսկ :

.

Այլեւս Արթաքին էֆէնտիի մէջ մտերիմ մը գտած ըլլալով՝ Ազաւնի անոր կը պատմէր շատ բան ու կը հանդչէր կարծես : Միայն չէր համարձակէր ըսել թէ օրուան մէջ կայ պահ մը որ ամէնէն աւելի դժնդակն է իրեն համար: Չէր ըսեր թէ երբ որ արեւը ծագի՝ հրշէջ զօրանոցէն առաւօտեան շեփոր մը կը հնչէ : Արթաքի էֆէնտի չէր գիտեր թէ առաւօտեան շեփոր մը կը հնչէ: Թէ ան ողղայական ու անկապակից բաներ կ'ըսէ եւ երդում – պատառ կ'ըլլայ ըսածին ճըշմարտութեանը վրայ, հակառակ որ զաւուրը մեռած է: Թէ Ազաւնի կը սարսըռայ վերմակին տակ եւ կը կծկուի փիսիկի մը պէս, որովհետեւ մինչեւ իր ոսկորներուն ծուծը կը մտնէ ձայնը: Որովհետեւ միշտ ուժով կը փչէ Ալօն :

Ազաւնի վերմակին եզրը կը սեղմէր իր բերնին վրայ որպէսզի չխլայ: Կուլար, գրեթէ միշտ :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ

(19 եւ վերջ)

...ուած Վարուժանի անտիպ ձեռագրերն ու գիւանը, բոլոր վարուժանագէտներուն մէջ, շատ աւելի կատարելագործուած եւ ...րիւ աշխատութիւն մը պիտի տար հան–...րութեան: Բայց, ինչ որ տուած է, ան–...տարակոյս, լաւագոյն ուսումնասիրու–թիւններէն մէկն է Վարուժանի մասին:

Գիրքը բաժնուած է հինգ գլուխներու.— ...կեանքի ուղին, , Տաղանդի հասունաց–...ման շրջանում, Հայրենասիրական երգեր, ...Հեթանոս երգեր եւ ժողովրդի երազանք–...ների հետ»:

Առաջին գլուխին մէջ, հեղինակը ան–...դրադարձած է Վարուժանի մանկու–թեան, պատանեկութեան եւ մտաւոր ...կազմութեան. Բ. գլուխին մէջ քննու–թեան է ենթարկած Սարսուռները. Գ. գլուխին մէջ Ցեղին սիրտը, Դ. գլուխին մէջ Հեթանոս երգերը եւ վերջին գլու–խին մէջ Հացին երգը:

Դիւցազներգութիւն եւ քնարերգու–թիւն Վարուժանի ստեղծագործութեան ...հիմնական տարերն են կազմած, բայց ան ...էր բաւականացած միմիայն այդքանով: ...Ան, գրողին մեծութիւնը կը տեսնէր ...մայր ժողովրդի, անոր հողեւոր եւ նիւ–...թական մշակոյթի, պատմական դրուագ–...ներու, աշխատանքի եւ նահապետական ...գարաւոր կեանքի հետ ունեցած կապե–...րուն մէջ: Գերազանցօրէն հայրենապաշտ ...էր: Հայ հողին եւ ժողովրդին հետ չա–...զախուած: Անոր «եղեգնեայ գրչով» ...քանդակած տաղերը, հին փառքերն ու ...հացին երգերը, սարսուռ կը քամեն ըն–թերցողին սրտէն:

Ռշտունիին ալ գրական վկայութեամբ, Վարուժան հայ գրականութեան բերած է ...«բանաստեղծական արուեստի չգերա–...զանցուած նմոյշներ, արտայայտչական ...նոր միջոցների անսպառ հարստութիւն»:

Ափսոս, որ Հ. Ռշտունիի այս հետա–...զօտական ուսումնասիրութիւնը աշ–...խարհացրիւ Հայութեան լայն խաւերուն ...ծանօթութիւն չէ դարձած, ի հարկէ, ...ինծէ անկախ պատճառներով:

ՎԻՆՀԱՐ

(*) Հեկտոր Ռշտունի, Երեւան, 1961:

ՔԻՉ ՄԸ ԾԻԾԱՂ

Լրագրող մը գնաց հարուստ Սկովտիա–...ցիի մը մօտ. գիշեր էր:

— Կ'ուզեմ լրագրին մէջ հրատարակել ...թէ դուք ի՞նչպէս այսքան հարստացեր ...էք:

— Երկար պատմութիւն է. նստեցէք ...այս աթոռին վրայ: Լոյսը կրնանք մարել ...խօսելու համար հարկաւոր չէ:

— Հասկցայ, պատասխանեց լրագրողը ...ու տունէն դուրս ելաւ:

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Երուսաղէմի պատրիարքարա–նէն ստացանք հետեւեալ հաղորդագրու–թիւնը.

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Վեհափառ Հայրապետի Երուսաղէմ այցելութեան առթիւ, տեղի ունեցաւ Ս. Յարութեան Տաճարի Նորոգութեան Համազգային Յանձնախումբի առաջին ժողովը, Հոկ–տեմբեր 15ին, Պատրիարքարանի դահլի–ճին մէջ:

Ժողովին մասնակցեցան.—

Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողի–կոս Ամենայն Հայոց, Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպս. Պատրիարք Ս. Երուսաղէմի, Գերշ. Տ. Սիոն Արքեպս. Առաջնորդ Միացեալ Նահանգաց, Գերշ. Տ. Սերովբէ Եպս. Կաթ. Պատուիրակ Եւրոպայի, Գերշ. Տ. Բարգէն Եպս. Կաթ. Պատուի–րակ Հարաւ. Ամերիկայի, Գերշ. Տ. Թորգոմ Եպս. Առաջնորդ Գալիֆորնիոյ, Գերշ. Տ. Հայկազուն Արք. Էջմիածնէն, Պ. Ալէքս Մանուկեան (Տիթրոյթ), Ջօր. Սարգիս Զարդարեան (Պոսթըն), Պ. Պ. Ճան Քիւրքճեան (Լոս Անճելըս), Եր–ուանդ Հիւսիսեան (Միլանօ), Եդուարդ Իւթիւճեան (Փարիզ), Միքայէլ Մազ–մանեան (Երեւան), Ստեփան Սրապեան (Միլանօ) եւ երկու նուիրակները Հոգշ. Տ. Տ. Շահէ եւ Կիւրեղ վարդապետներ:

Ժողովը իր մնայուն դիւանը ընտրեց հետեւեալ կերպով.—

Ա. ատենապետ Գերշ. Տ. Սիոն Արք. Առաջնորդ Հայոց Ամերիկայի, ատենա–դպիր Գերշ. Տ. Բարգէն Եպիս. Կաթ. Պատուիրակ Հարաւային Ամերիկայի, գանձապահ Պ. Ջարլզ Գարակէօզեան, փոխ ատենապետներ՝ Պ. Հայկ Գավուք–ճեան (Հիւս. Ամերիկայի Թեմին հա–մար), Գերշ. Տ. Թորգոմ Եպիս. (Գալի–ֆորնիոյ Թեմին համար), Պ. Յովհաննէս Տիարպէքիրեան (Հարաւային Ամերիկայի Թեմին համար), Պ. Երուանդ Հիւսիսեան (Եւրոպայի Թեմին համար):

Ժողովը նկատի առաւ ցարդ կատար–ուած հանգանակութեան արդիւնքը եւ ո–րոշեց յատուկ կոչով բոլոր Թեմերու եւ եկեղեցիներու ուշադրութիւնը հրաւիրել համազգային այս հանգանակութեան կա–րեւորութեան վրայ, Հայ Եկեղեցւոյ դա–րաւոր իրաւունքներու եւ միջազգային դիրքին պաշտպանութեան տեսակէտով:

Ժողովը լսեց նուիրակ Հոգշ. Տ. Շահէ վրդ.ի զեկուցումը Ամերիկա կատարուած հանգանակութեան մասին: Հանգանակու–թեան գործնական յաջողութեան համար, ժողովը գումարներ որոշեց իւրաքանչիւր Թեմի եւ եկեղեցիի համար, յորդորելով Թեմակալ Առաջնորդները որ իրագործեն նպատակադրուած գումարները:

Ժողովը որոշեց նաեւ որ հանգանակ–ուած գումարները կեդրոնացուին Նիւ Եորքի գանձապահին մօտ եւ վճարուին մաս առ մաս երեք ազգերու (Հայ, Լատին եւ Յոյն) ներկայացուցիչներէն կազմը–ւած եւ վերաշինութեան հսկող Հաասարա–կաց Մասնագիտական Գրասենեակի ստա–ցագիրներու հիման վրայ:

Ժողովը նկատի առաւ նաեւ հանգանա–կութեան թուականները իւրաքանչիւր Թեմի մէջ եւ ճշդեց զանոնք:

Ճարտարապետ Պ. Եդուարդ Իւթիւ–ճեան ժողովին ներկայացուց Ս. Յարու–թեան Տաճարի նորոգութեան մասին մասնագիտական զեկուցում մը, ուր շեշ–տեց կատարուող աշխատանքին հնագի–տական եւ պատմական կարեւորութիւնը:

Ժողովը փակուեցաւ գիշերուան ժամը 10ին, Վեհափառ Հայրապետի օրհնու–թեամբ:

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԸ ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

ՊՈՌՏՕ, Յառաջ).— Նոր Սերունդի «Նիկոլ Աղբալեան» խումբի բացման հանդէսը տեղի ունեցաւ Հոկտեմբեր 27–ին: Բացումը կատարուեցաւ խմբերգով մը «Լուսին չկար»:

Օրուան նախագահուհին ընկերուհի Ա–րաքսի Հալաճեան քանի մը տեղեկու–թիւններ տուաւ մեր խումբին աշխա–տանքներու մասին, եւ խօսքը վերջա–ցուց ըսելով.—

«Մեր համեստ ճիգերուն մէջ մեր ծը–նողքներուն հետ միասին կը յուսանք որ, ամէն մէկ Հայ, որուն սրտին կը խօսի մեր գործը, միշտ մեզ պիտի քաջալե–րէ:

Ե. Ռըստիկեան, Ս. Քէնտէրեան, Ա. Սուքիասեան, Հ. Հալաճեան, Ա. Հալաճ–եան, Ա. Տօնիկեան յաջող կերպով ներ–կայացուցին.— «Դեղին ձեռնոցը» կա–տակերգութիւն, զուարթ տրամադրու–թիւն ստեղծելով ներկաներուն մօտ:

Կարճ դադարէ մը վերջ, վարագոյրը բացուեցաւ մեր պարախումբին վրայ, որ պիտի պարէր «Քանաքեռ» ղեկավարու–թեամբ ընկերուհի Աստղիկ Հալաճեանի:

Մեր դաղութին համար անակնկալ մը եղաւ տեսնել մեր աղջիկներուն պարը, եւ հագուստներուն գեղեցկութիւնը:

Հանդիսականներու ծափերու տարա–փին տակ, կրկին բեմ եկաւ պարա–խումբը:

Նախագահուհին բեմ հրաւիրեց կեդրո–նական վարչութեան ներկայացուցիչը ընկեր Օննիկ Ալթունեան:

Ընկերը ամփոփ կերպով ըսաւ թէ՝ Պոռտոյի Նոր Սերունդի վերակազմու–թեան հարցը, քանի մը տարիներէ ի վեր, կը մտահոգէր կեդրոնական վարչութիւ–նը, ի վերջոյ յաջողեցաւ վերակազմել Նոր Սերունդի խումբը:

Քաջալերական խօսքերէ վերջ մեր թա–տերախումբի եւ պարախումբի մասին, ճառը վերջացուց կոչ ուղղելով ծնողք–ներուն, որպէսզի անձամբ առաջնորդեն իրենց զաւակները, խտացնելով Նոր Սե–րունդի շարքերը, ուր պիտի ջանան նը–պաստել, հայապահպանման գործին:

Երգչախումբը կրկին բեմ եկաւ եւ եր–գեց երկու խմբերգներ «Պզտիկ եար», «Հօ՛յ աման, Թօ՛յ աման»: Հանդէսին պաշտօնական մասը վերջ գտաւ «Տարօն» պարով:

Եկաւ խնջոյքի ու կերուխումի ժամա–նակը: Բոլոր Նոր Սերնդականները ըս–պասարկութեամբ զբաղած էին եւ լրջօրէն կը վարէին իրենց գործը:

Խնջոյքը վարելու համար ընտրուեցաւ թամատա մը, մեր երէց ընկերներէն Պ. Հ. Թաշճեան, որ խանդավառ մթնո–լորտ ստեղծեց, մեներգելու հրաւիրելով Ե. եւ Մ. Ռըստիկեան, Պ. եւ Ե. Քէն–տէրեան, Օ. Ալթունեան, Տ. Հալաճեան: Քանի մը խմբերգներէ ետք, խնջոյքը վերջ գտաւ, եւ ժողովուրդը սրահէն բաժնուեցաւ ուրախ տրամադրութեամբ:

Շ. ՔԷՆՏԷՐԵԱՆ

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

ՈՐՔԱՆ ԾԵՐ՝ ԱՅՆՔԱՆ ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ

Հարաւային Պիրմանիոյ Մերկուի ար–շիպեղակոսի բնակիչները տարուէ տարի կ'երիտասարդանան: Այս երեւոյթը ար–դիւնք է թուաբանական պարզ գործողու–թեան մը: Կղզիներուն մէջ ծնած երա–խան իսկոյն կը համարուի վաթսուն տա–րեկան: Վերջացող ամէն մէկ տարին ոչ թէ կ'աւելնայ երախային տարիքին վը–րայ, այլ կը հանուի: Մէկ տարեկան տը–ղան 59 տարեկան է: Այս ձեւով ամէնէն իմաստուն եւ յարգելի մարդը այստեղ 5 – 10 տարեկան է: Իսկ եթէ մէկը հասնի զերօ տարիքին, վրան կ'աւելցնեն տասը տարի ալ եւ ան կրնայ առաջուան պէս՝ երիտասարդանալ:

ՀՍԿԻՉ ԱՂԱՒՆԻՆԵՐ

Սան – Ֆրանչիսկոյի բժիշկ մը՝ Թեմ Վերխեւ աղաւնիները կ'օգտագործէ իր դեղարաններուն մէջ իբրեւ հսկիչներ: Ծանօթ է, որ աղաւնիները սրատես են: Երբ անոնք կը տեսնան, որ դեղերուն գոյնը կամ չափը տարբեր է ընդունուած տիպարէն, անմիջապէս նշան կ'ընեն:

Աղաւնիներուն այս յատկութեան հա–մար զանոնք կ'օգտագործէ նաեւ Հարա–ւային Ափրիկէի մէջ գործող տարրալու–ծարան մը, որ եկած է այն եզրակացու–թեան, թէ աղաւնիները սովորական հըս–կիչներէն աւելի աժանի կը նստին:

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ.

...Փորձեցի Բրիտանիի վարդապետու–...թիւնները գործադրել եւ երկու ընկեր–...ներու չափ զուարթ ըլլալ, բայց անոնց ...համար բնական եղածը ինծի համար ճի–...գի արդիւնք էր եւ ջղային ծիծաղս, որմէ ...կ'արուեցան, շատ մօտ էր արցունքի ...փոխուելու:

...Վերջապէս ճաշը աւարտեցաւ ու ես ...Մարկրիթի հետ առանձին մնացի: Իր ...սովորութեան համեմատ, գնաց նստաւ ...իր գորգին վրայ, կրակին առջեւ, ու տը–...խուր դէմքով մը դիտեց կրակարանին ...բոցերը:

...Կը մտածէր: Ի՞նչ բանի վրայ: Չեմ ...գիտեր: Ձինքը կը դիտէի սիրավառ աչ–...քով եւ գրեթէ սոսկումով երբ կը խորհէի ...թէ իրեն համար ինչ տառապանքներ կը–...րելու պատրաստ էի:

— Գիտե՞ս թէ ինչ բանի վրայ կը մը–տածէի, ըսաւ ինծի:

— Ո՛չ:

— Կը մտածէի կարգադրութեան մը վրայ, զոր գտայ:

— Ի՞նչ կարգադրութիւն:

— Տակաւին չեմ կրնար ըսել, բայց կրնամ ըսել թէ անոր հետեւանքը ինչ պիտի ըլլայ: Սա պիտի ըլլայ որ ամիսէ մը ազատ պիտի ըլլամ, մէկուն պարտա–կան պիտի չըլլամ եւ ամառը գիւղին մէջ պիտի անցնենք միասին:

— Չէ՞ք կրնար ըսել թէ ինչ միջոցով պիտի ըլլայ:

— Ոչ, միայն պէտք է որ զիս սիրես ինչպէս որ ես կը սիրեմ քեզ եւ ամէն բան պիտի յաջողի:

— Դուք ինքնի՞դ գտաք այդ կար–գադրութիւնը:

— Այո՛:

— Եւ մինակնի՞դ պիտի գործադրէք զայն:

— Ես առանձին պիտի կրեմ անոր տաղտուկները, ըսաւ Մարկրիթ ժպիտով մը, զոր բնաւ պիտի չմոռնամ, բայց շա–հը մէջերնիս պիտի բաժնենք:

Այս «շահ» բառը լսելով կարմրեցայ: Յիշեցի Մանօն Լէսքօն, որ Տէկրիէոյի հետ կերած էր Պ. տը Պ..ի դրամը:

Քիչ մը խիստ ձայնով եւ ոտքի ելլելով պատասխանեցի.

— Ներեցէք, սիրելի Մարկրիթս, որ իմ յղացած եւ չհաստատուած ձեռնարկ–ներուս շահերուն միայն կը մասնակցիմ:

— Ի՞նչ ըսել կ'ուզէք:

— Ըսել կ'ուզեմ թէ շատ կը կասկա–ծիմ որ Ժ...ի կոմսը ձեր ընկերակիցն ըլլայ այս բարեյաջող կարգադրութեան մէջ, որուն ոչ վնասը ոչ շահը կ'ընդու–նիմ:

— Դուք տղայ էք: Կը կարծէի թէ կը սիրէք զիս: Սխալեր եմ, աղէկ:

Եւ միեւնոյն ատեն ոտքի ելաւ, դաշ–նակը բացաւ եւ սկսաւ նուագել վալսի հրաւէրը մինչեւ այն հռչակաւոր մասը, որ ամէն ատեն կը շուարեցնէր զինքը:

Վարժութեան հետեւանքով էր որ նը–ուագեց այս կտորը, եթէ ոչ յիշեցնելու համար ինծի այն օրը, ուր զիրար ճանչ–ցած էինք: Գիտցածս սա է միայն որ այն մեղեդին յիշատակներս արթնցուց եւ Մարկրիթի մօտենալով, գլուխը ձեռ–քերուս մէջ առի ու համբուրեցի:

— Կը ներէ՞ք ինծի, ըսի:

— Կը տեսնէք որ ներողամիտ եմ, պա–տասխանեց, բայց դիտցէք որ տակաւին երկրորդ օրն ենք եւ արդէն ձեզ ներելու կը ստիպուիմ: Կոյր հնազանդութեան ձեր խոստումները աղէկ չէք գործա–դրեր:

— Ի՞նչ ընեմ, Մարկրիթ, շատ կը սի–րեմ ձեզ եւ ձեր մտքէն անցած ամենա–փոքր բանի մը համար նախանձութիւն կը զգամ: Քիչ մը առաջ ձեր ինծի առա–ջարկածը ուրախութենէս խելքս գլխէս պիտի առնէր, բայց այդ ծրագրին գոր–ծադրութեան գաղտնիքը սիրտս կը սեղ–մէ:

— Քիչ մը տրամաբանենք, ըսաւ եր–կու ձեռքերս բռնելով ու երեսս նայելով այնպիսի սիրուն ժպիտով մը, որուն չէի կրնար դիմադրել, զիս կը սիրէք, այն–պէս չէ՞, եւ երջանիկ պիտի ըլլաք եթէ երեք կամ չորս ամիս գիւղին մէջ առան–ձին ըլլաք ինծի հետ: Ես ալ ոչ միայն երջանիկ պիտի ըլլայի, այլ առողջու–թեանս համար ալ պէտք ունիմ անոր: Չեմ կրնար այսքան երկար ատեն հեռա–նալ Փարիզէն, առանց գործերս կարգի դնելու, եւ ինծի պէս կնոջ մը գործերը միշտ խառնակ կ'ըլլան: Էհ ուրեմն, մի–ջոց մը գտայ իրարու հետ հաշտեցնելու գործերս եւ, ձեզի համար ունեցած սէ–րըս, այո, ձեզի համար ունեցած սէրս, մի խնդաք, ձեզ սիրելու յիմարութիւնը ունիմ: Եւ ահա երեսնիդ կը ծամածռե–կէք ու մեծ խօսքեր կ'ընէք: Դուք տղայ էք, երիցս տղայ: Յիշեցէք միայն թէ կը սիրեմ ձեզ եւ ուրիշ բանի վրայ մի մը–տածէք: Որոշուեցա՞ւ:

— Աղէկ գիտէք թէ ձեր ուզածը ինծի համար ընդունուած է արդէն:

— Ուրեմն ամիս մը չանցած որեւէ գիւղ մը պիտի երթանք, պիտի պտըտինք ջու–րին եզերքը, ու կաթ պիտի խմենք:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Աննիկ եւ Օր. Արմենուհի Պաղըրճեան, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Արշակ Պաղըրճեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ փոխան հոգեհանգիստի50Ֆր. կը նուիրեն Կապոյտ Խաչի Օղափոխութեան կայանին:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Նոյեմբեր 10, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԾԱՏՈՒՐՕՖ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

×

Պ. Արա Եզիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թուլթկալեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 10, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ՎԱՐԴԻԹԵՐ ԵԶԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գրիգորեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն՝ ի յիշատակ ՀԱՅԿ ՊԱՊԵԱՆի ցանկալիծ մահուան քառասունքին, յառաջիկայ Կիրակի՝ 10 Նոյեմբեր, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյն մէջ:

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ՄԵՌԵԼՈՑԻ ԱՌԹԻՒ

Այրի Տիկին Վեքթորիա Խաշմանեան, Տէր եւ Տիկին Միշէլ Խաշմանեան, Տէր եւ Տիկին Ալպէր Խաշմանեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ ի յիշատակ իրենց ամուսնոյն եւ հօր ՅԱԿՈԲ ԽԱՇՄԱՆԵԱՆԻ, ինչպէս նաեւ ընտանիքին հանգուցեալ հարազատներուն:

Կը հրաւիրուին սոյն յիշատակը յարգողները:

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառով ծախու է Դերձակի եւ Շապկակարի խանութ մը, որ ունի 3, 6, 9 տարուան վարձակալի պայմանագիր:

BOUTIQUE TAILLEUR — CHEMISIER
ՇԱՀԱԻՈՐ ԳՈՐԾ՝
ՇԱՀԱԻՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Դիմել՝

27, Rue Hermel
PARIS (18e) — Tél. : ORN. 86-11

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Սէնթ — Անթուանի, Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղական խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղկեպսակի:

Այրի Տիկին Ֆիլօր Մինասեանի մահուան առիթով հետեւեալ գումարները, Այրի Տիկին Ազարեան, Տէր եւ Տիկին Յովհ Պալիկեան քսանական փրանք, Պ. Պ. Զայրմար Ալիքսանեան, Յովհաննէս Տէզէմէզեան, Ստեփան Շօփեան, եւ Պօղոս Ազարեան տասնական, Մանուկ Մանուկեան 35 փրանք:

Թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ հանգուցեալին պարագաներուն:

×

Փարիզի Ազգ.ի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նըւէրները.— Պ. Պերճ Զագըրճեան, ողբ. Տէր եւ Տիկին Արամ Թէրզեանի յիշատակին հարիւր Ֆր., Այրի Տիկին Մուրատեան, իր ամուսնոյն՝ ողբ. Լեւոն Մուրատեանի յիշատակին հարիւր, Այրի Տիկին Գազանճեան, իր ամուսնոյն՝ ողբ. Պօղոս Գազանճեանի յիշատակին 50, Տիկին Մարի Խաչատուրեան, իր աղջկան եւ Թոռնիկին ինքնաշարժի ծանր արկածէ մը ապաքինման առթիւ 50, Տիկին Արաքսի Սիմոնեան (Ալֆորվիլ) ուխտի մը առթիւ երեսուն փրանք:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, Միշակոյթի Տան մէջ: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Զաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԴԱՍՏԻԱՐԱԿՉՈՒՀԻՆԵՐՈՒ ԿՐԹԱԿԱՆ ՖՈՆՏԻՆ

Կապոյտ Խաչի օրուան Լիոնի տօնակատարութեան առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները.— Տէր եւ Տիկին Պահատուրեան՝ հարիւր փրանք, Տէր եւ Տիկին Սանճեան (Վիլֆրանշէն) հարիւր, Տէր եւ Տիկին Խաչատուրեան, Տէր եւ Տիկին Յովակիմեան, Տէր եւ Տիկին Սէրայտարեան, Տէր եւ Տիկին Աւագեան, Տէր եւ Տիկին Աբրահամեան (Սէնթ էթիէն), Տէր եւ Տիկին Քիւրքճեան, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Փողհարեան, Տիկին Փափազեան, Տիկին Ժ. Ներկիզեան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Զոպոյեան (Վիէն), Տէր եւ Տիկին Թովմասեան, Տէր եւ Տիկին Մինասեան, Տէր եւ Տիկին Պօյաճեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէսեան յիսունական փրանք, Տէր եւ Տիկին Նահապետեան, Տէր եւ Տիկին Միսքճեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Վարժապետեան, Տէր եւ Տիկին Զէքեան, Տիկ. Թադէոսեան, Տիկին Անահիտ քսանական փրանք, Տէր եւ Տիկին Փէհլիվանեան 30, Տէր եւ Տիկին Զուլլէրեան, Տէր եւ Տիկին Հարէլեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան, Պ. Նալճայեան, Տիկին մը, Տէր եւ Տիկին Տօնապետեան, Տէր եւ Տիկին Զէօմլէքճեան, Տէր եւ Տիկին Տէր – Մարտիրոսեան, Տէր եւ Տիկին Հայրապետեան, Տէր եւ Տիկին Մարկոյեան, Ոմն, Տէր եւ Տիկին Մարգարեան տասնական, Տիկին Ալթունեան տասնըհինգ Ֆր.: (Գումար 1345 փրանք):

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VIe)

ZAVARO
PEINTURES D'ISTANBUL

Heures d'ouvertures : 10 h. à 12.30
14 h. à 19

Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Prés

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 9) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ազգային Նորակառոյց տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶԳՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մեներգ՝ Տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Լ. Հաբէլեան, ընկ. Մ. Ջափարեան:

Արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Սիրան Տէրտէրեան:

Ջութակ՝ Ընկ. Յ. Պէրպէրեան եւ փոքրիկն Աբրահամեան:

Հայկական պարեր Նոր Սերունդի եւ «Արծիւ» պարախումբի կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ տեղւոյն վրայ խընջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7·30ին Տէրի էնտ Թոմզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Մուտք եւ ընթրիք մէկ սթերլին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի 1914 – 18ի եւ 1939 – 45ի պատերազմներու մէջ ինկած բոլոր հայ ռազմիկներու հոգւոց հանգստեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգել նահատակ զինուորներու յիշատակը:

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պիվեռի (Կարտանի մօտ) Ֆ. Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութիւնը հայերէնի դըպրոց մը կը բանայ Նոյեմբեր 7ին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 11, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ուսուցիչ Պ. Կարօ Յովսէփեան:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Պաղտատէն Տիկին Հռիփսիմէ Զաքարեան (ծնեալ Սէմէրճեան) եւ ամուսինը Մարկոս Զաքարեան, կը փնտռեն Յովհաննէս եւ Յարութիւն Սէմէրճեան (Տիկին Հռիփսիմէի եղբայրներ), Ատանայի կողմ Հաասն Պէկցի, որոնք 1935 – 1936 Թուականին կը բնակէին Լիոն քաղաքը և կ'աշխատէին մետաքսի գործարան, անկէ յետոյ փոխադրուած են Փարիզ, եւ անկէ վերջ նամակ չեն ստացած իրենցմէ: Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել Պ. Մանուկ Համբարձումեանի,

30, Rue Arago, DÉCINES (Isère) FRANCE

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 17էն, ?

10, Rue des Messageries, Paris. Métro : Cadet ou Poissonnière

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Պարախումբ, ձեռնադաշնակ եւ առաջին անգամ ըլլալով

«LES REBELLES DU CAUCASE» ԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, ցունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեանի (Ֆօթօ ՌէՔՍ), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար · 60 Ֆ · վեցամսեայ՝ 35 Ֆ ·
Արտասահման՝ Տար · 75 Ֆ · Հատը 0·30 Ֆ ·

ՈՒՐԲԱԹ 8 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 8 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9854

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9854

ՍՓԻՒՌՔԻ ԿԱՐՕՏԸ

Այս էջին վրայ կուտանք տաղանդաւոր ու հայաշունչ բանաստեղծ Յովհաննէս Շիրազի «Ուղերձ՝ Իգձերիս» կտորը :

Կարօ՛տ է՝ ամբողջութեամբ :

Կարօ՛տ է՝ սրտի ու հոգիի խորերէն :

Կարօ՛տ է՝ անծայրածիր դարերու ընդերքէն :

Կարօ՛տ է՝ ազգային անկորնչելի իրաւունքներու :

Կարօ՛տ է ազգային միութեան :

Կարօտ մըն է, որ եթէ պատմուի հազար ձեւով, տակաւին չպատմուած հազար ձեւ կը մնայ, կարօտ մըն է, որ եթէ երգուի հազար երգով, տակաւին չերգըւած հազար երգ կը մնայ, կարօտ մըն է, որուն համար եթէ հազար «բառ» գըտնուի, տակաւին չգտնուած հազար «բառ» կը մնայ :

Որովհետեւ անմեկնելի եւ անիմանալի է Հայուն կարօտը :

Եւ երբ կը կարդանք հայրենի հարազատ այս քերթուածին սրտառուչ ճիչը, մանաւանդ ճիչ մըն ալ՝ անկանգնելի ու անզսպելի՝ մեր շրթներուն կը բարբառուի .

— Հապա մե՞ր կարօտը, սիրելիդ դու Շիրազ հայ կարօտի ···

Հայութիւն մը ամբողջ, ցրիւ ու «կորած հազար կողմեր», որ կարօտն իր կրծքին սեղմած, զայն դարձուց տաճար, զայն դարձուց խորան :

Օտար երկրի մէջ աշխարհ եկած մանուկը հասակ նետեց սորվելու, որ մինչ ժամանակ կը գտնուի Աթէնք, Փարիզ կամ Պէյրութ, ինք հոգիով հոն է, յաւերժօրէն այն Աշխարհին մէջ, որ կը կոչուի Հայաստան :

Եւ մենք ալ մեր կարգին խնդրեցինք, որ մէկն մի զեփիւռ, որ Հայաստան երթայ, մէկն մի թռչուն, որ հոնկէ սաւառնի, մէկն մի քամի, որ հոնկէ անցնի՝ պատմէ պատմութիւնը նաեւ մեր կարօտին :

Որովհետեւ մենք ալ, սիրելի ու թանկագին պոետ, մենք ալ ծարաւ մնացինք ու թերեւս մեր պապակած հոգիները չունեցան դէթ այն, որ դուք ունեցաք :

Եւ արդեօք ատո՞ր համար է, որ քու կարօտցած այդ Սփիւռքը հայ, չունեցաւ երգիչն իր կարօտի ..

Թէեւ Զարենց մըն էր հարկաւոր մեզի, որ պատմէր երազը մեր կարօտցած սրտի :

Այժմ եկուր, խառնենք լեռնացած մեր կարօտը՝ Արարատեան ձեր կարօտին, եկուր ձուլենք պողպատակուռ մեր հաւատքը՝ հազարամեայ ձեր հաւատքին :

Եւ հաւատանք, ինչպէս կ'ըսես դուն, որ այլեւս «շատ չենք մնար այսպէս գերի» մենք զաւակներս հազարատանջ, հազարցաւ, հազարակարօտ այս Սփիւռքի :

Հաւատանք, որ « պիտի զարթնի խիղճն ազգերի » որպէսզի Հայուն հողը ետ տան Հայուն, որպէսզի Հայուն հորովելը կրկին լսուի թէ Վանի մէջ եւ թէ Ղարաբաղի, որպէսզի Հայուն տունը կրկին կանգնի թէ Մուշի մէջ թէ Նախիջեւանի, որպէսզի Հայը կրկին ապրի ազատ թէ Կարսի մէջ թէ Երեւանի :

Հաւատանք, որ մօտ է օրը, երբ հաւասար հողը հայկական պիտի տաճար կը դառնայ եւ հոն ծունկ կը դնէ ՀԱՄԱՅՆ ՀԱՅՈՒԹԻՒՆԸ երկիւղած :

« ՅՈՒՍԱԲԵՐ »

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՐԵՒՄՏԵԱՆ ԲՈՂՈՔԷՆ ԵՏՔ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱԾ Է

Ամերիկա, Ֆրանսա եւ Անգլիա բուռն բողոք մը ներկայացուցին Մոսկուայի ամերիկեան զինուորական կառաւանին մեջ֊ջաղէպին առթիւ, Պերլինի ճամբուն վըրայ: Այս բողոքագրին մէջ, կը շեշտուի թէ բրիտանական, ամերիկեան եւ ֆըրանսական կառավարութիւնները Պերլին մտնելու իրաւունք ունին առանց սահմանափակումի, այդ իրաւունքը հաստատըւած է Զօրսերու կողմէ ստորագրուած համաձայնութիւններով եւ խորհրդային իշխանութեանց չի պատկանիր սահմանափակումներ պարտադրել այդ մարզին մէջ միւս երեքներուն գործունէութեան վրայ : Բողոքագրին մէջ կ'ըսուի նաեւ թէ երեք կառավարութիւնները կը գտնեն թէ Մարիէնպորնի քննութեան կայանին մէջ խորհրդային արգելքը ամերիկեան կառաւանին դէմ աններդունելի փորձ մըն է արեւմտեան իրաւունքին դէմ ազատօրէն Պերլին մտնելու :

Մինչ Ուաշինկթընի մէջ Ամերիկացիք բացարձակապէս կը հերքեն որ զիջումներ ըրած ըլլան ճամբան շարունակելու իրաւունք ստանալու համար, Խրուշչեւ կը յայտարարէ .— « Պերլինի ամերիկեան կառաւանները պէտք է մեր զինակներուն վրայէն անցնէին եթէ մերժած ըլլային համակերպիլ հաստատուած կարգադրութեանց քննութեան համար»: Խորհրդային վարչապետը այս խօսքերը արտասանած է ամերիկացի քսան անձնաւորութեանց առջեւ որոնք կը պատկանին ճարտարարուեստի ասպարէզին :

Խրուշչեւ արդէն պնդած է որ ամերիկեան, ֆրանսական եւ բրիտանական կառաւաններու քննութիւնը հաստատըւած է խորհրդային անձնակազմին կողմէ « ամէն անգամ որ ենթարկուին, առանց դժուարութեան կ'անցնին, բայց ամէն անգամ որ կը մերժեն այդ կարգադրութիւնները արգելքներու կը հանդիպին եւ յետադային ալ պիտի հանդիպին » :

Այս միջադէպէն զատ, Խրուշչեւի հարցումներ եղած են նաեւ այլ հրատապ հարցերու մասին: «Թայմ»ի խմբագիրը որ կազմակերպիչն է այս ճամբորդութեան, հարց տուած է Գերմանիոյ վերամիացման մասին: Խրուշչեւ պատասխանած է որ չի մտածեր այդ վերամիացման մասին ցորչափ ընկերվարական Յեղափոխութիւնը չէ յաղթած արեւմըտեան Գերմանիոյ մէջ.— Կրնամ ըսել, շեշտած է Խրուշչեւ, որ եթէ Ընկերվարական Յեղափոխութիւնը յաղթէր Արեւմըտեան Գերմանիոյ մէջ — եւ չեմ կըրնար ըսել թէ երբ կը պատահի — այն ատեն մեծ յոյսեր կ'ունենամ Գերմանիոյ վրամիացման մասին, բայց եթէ Ընկերվարական յեղափոխութեան մը հարցը առկախ կը մնայ արեւմտեան Գերմանիոյ մէջ, այն ատեն հարցը հաւանաբար անլուծելի մնայ » :

Կրկին անդրադառնալով Պերլինի միջադէպին Խրուշչեւ յայտարարած է «կ'ուզէք մեր ջիղերը փորձել, մենք ալ մեր կողմէ որոշեցինք մեր հրասայլերը ճամբուն մէջտեղը դնել տեսնելու համար թէ կըրակ պիտի բանա՞ք եւ ուրախ ենք որ չըրայիք »:

Այս ընդունելութեան ընթացքին խորհրդային վարչապետը ծաղրած է նաեւ ամերիկացի մեծահարուստները որոնք « պերճանքի կեանք մը կը վարեն , խըմելով, զուարճանալով կամ կին փոխելով » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՀՈԿՏԵՄԲԵՐԵԱՆ Յեղափոխութեան 46րդ տարեդարձին առթիւ, Պոտկորնի, որ կուսակցութեան պարագլուխներէն է, յայտարարած է թէ Խորհ. Միութիւնը անկեղծօրէն կը փափաքի բնականոն ընթացքի մէջ դնել իր յարաբերութիւնները ժողովրդական Չինաստանի հետ :

ՉԻՆ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ շնորհաւորական գիր մը գրկած են Խրուշչեւի եւ Բրեժնեւի յայտարարելով թէ «մեր բարեկամութիւնը յաւիտենական է եւ անխորտակելի: Մարքս – լենինեան եւ Միջազգայնութեան հիման վրայ, չին ժողովուրդը միշտ խորհրդային ժողովուրդին կողքին պիտի պահպանէ եւ ամրապնդէ ժողովուրդներու միասնականութիւնը, համայնավար միջազգային շարժումին եւ ընկերվարական պլոքին միասնականութիւնը »:

ԷՏԿԱՐ ՖՕՐ Փարիզ վերադարձաւ համայնավար Չինաստան կատարած ճամբորդութենէն : Այս ճամբորդութեան առթիւ շատ խօսուեցաւ Չինաստանի հաւանական ճանաչումի մը մասին Ֆրանսայի կողմէ, բայց շատ անմիջական չի թուիր թէեւ մերձեցման մը ճամբան բաց է այլեւս :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Փոլ Թագաւորը փափաքած է յանձնել նոր կառավարութեան կազմութիւնը : Իր կուսակցութիւնը երեք հարիւրի վրայ 140 աթոռ շահած է խորհրդարանին մէջ :

1963ի ԻՆԸ առաջին ամիսներուն գործադուլները 25 հազար տարիի աշխատանք կորսնցնել տուին: Արդարեւ հինգ միլիոն չորս հարիւր հազար աշխատանքի օր կորսուած է առանց հաշուելու հանրային պաշտօնատուներու կորսուած օրերը: Նկատի առնելով որ միջին հաշուով տարի մը աշխատանքը կը ներկայացնէ 280 օր, ուրեմն գործադուլը տարուայ սկիզբէն ի վեր կը ներկայացնէ 25 հազար տարի կամ 250 դար աշխատանքի կորուստ մէկ մարդու համար :

ՍԱՅԿՈՆԷՆ հասած լուրերու համաձայն Տիէմ եւ Նհու «արկածային անձնասպանութեան » մը զոհ գացած են ինչպէս կը յայտնէ պաշտօնական զեկոյցը : Ամերիկայի դեսպանը Քապոթ Լոճ մեծ խանդավառութեամբ ընդունուեցաւ պուտտայականներու կողմէ :

ԻՐԱՔԻ մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ որ Սուրիոյ եւ Իրաքի տնտեսական միութեան վերաբերող խօսակցութիւնները վերջնական փուլի մէջ մտած են :

ՓԱՐԻԶԻ մէջ երկու օթօպիւսներ արկածներ ունեցած են որովհետեւ գործադուլի հետեւանքով լեռնին որ կը սահէր չէր մաքրուած: 81 եւ 74 թիւ հանրակառքերն են որ արկած ունեցած են եւ որոնց հետեւանքով տասը վիրաւորներ կան :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ մէջ 1800 անհետացած ֆըրանսացի կայ անկախութենէն ի վեր :

ՄԱՔՍԻՄՈՍ Դ. Պատրիարքը շատ յատկանշական ճառ մը արտասանեց Տիեզերական ժողովի վերջին նիստին, քննադատելով Հռոմի եկեղեցապետութիւնը: Ըստ իրեն բուն Ս. Ժողովը պէտք է կազմուած ըլլայ Ա) Պատրիարքներէն , Բ) Կարդինալներէ, բայց ասոնք իրենց հովուապետի հանգամանքով եւ Գ) Եպիսկոպոսներէ ընտրուած ժողովներու մէջ :

« Ձեզ հիւրասիրողն եմ, խնդրեմ մի առնէք որ ձեզմէ ամէն մէկուն գործով զբաղիմ եւ հարցնեմ թէ քանի՞ կին ունի: Ձեր դրամատէր բարեկամներէն մէկը՝ Ռոքֆելլեր իր վարկը կորսնցուց այդ պատճառաւ, շատ լաւ գիտէք» եղբակացուցած է Խրուշչեւ, որ յայտնած է նաեւ թէ դէպի լուսին արշաւանք մը երբեք չեն հրաժարած , բայց ·· :

ՈՒՂԵՐՁ՝ ԻՂՁԵՐԻՍ

Պանդուխտ կ'երթանք, հովերն ասին,
Ճամբայ բռնած հազար կողմեր ,
Թէ որ տեսնենք մեր նամբէքին
Հայեր՝ ցրուած հազար կողմեր՝
Ի՞նչ շշնջանք ականջներին ,
Քո տեղ հասած հազար կողմից :

— Ասէք ուրիշ բան չի ուզում՝
Ազիզ պահէք Հայոց լեզուն :
Պանդուխտ կ'երթանք, ջրերն ասին,
Մեր լեռներից հազար ծովեր ,
Թէ որ տեսնենք մեր նամբէքին
Հայեր՝ ցրուած հազար ծովեր ,
Ի՞նչ մրմնջանք ականջներին՝
Քո տեղ հասած հազար ծովեր :

— Ասէք ուրիշ բան չի ուզում՝
Մասիս պահէք Հայոց լեզուն :
Պանդուխտ կ'երթանք, հաւքերն ասին
Մինչեւ գարուն, հազար կողմեր ,
Թէ որ տեսնենք մեր նամբէքին
Հայեր՝ կորած հազար կողմեր՝
Ի՞նչ դայլայլենք կորածներին ,
Քո տեղ հասած հազար ծովեր :

— Ասէք նա ձեր գալն է ուզում ,
Որ ծովանայ մեր գետ լեզուն, —
Ասէք, Հայեր, ինչ էլ լինի՝
Դեռ ինչքան էլ պանդուխտ մնաք ,
Թուր կուլ տուէք, բայց մայրենի
Միակ լեզուն չմոռանաք :

Ով լքում է իր հայ լեզուն՝
Նա իր ազգի մահն է ուզում :
Հովեր, ջրեր, հաւքեր , թռէք ,
Գէթ դուք իմ ծով կարօտն առէք ,
Հայոց կարօտն Հայ Սփիւռքից,
Իմ Արարատ Հայոց կուռքից :

Ու թէ բան է՝ բիւր տեղերով
Անցնէք խլուած մեր հողերով
Ծունկի իջէք ու իմ տեղ էլ
Համբուրէք հողն հայրենազուն ,
Ասէք դուք էլ հայ կը մնաք՝
Քանի կ'ապրի Հայոց լեզուն :

Շատ չէք մնայ այսպէս գերի :
Պիտի զարթնի խիղճն ազգերի :
Ա՛խ, ինձ հազար կանչողներ կան ,
Արագ, ինձ մի ճանապարհ տուր :
Մէկն Անին է, վշտիս վկան,
Արագ, ինձ մի ճանապարհ տուր :

Մէկը Կարսն է, իմ մայրական ,
Արագ, ինձ մի ճանապարհ տուր,
Մէկն իմ չքնաղ սարն է Սիփան ,
Արագ, ինձ մի ճանապարհ տուր :

Մէկն իմ Վանայ ծովն է ծփան ,
Արագ, ինձ մի ճանապարհ տուր,
Մէկը Մասիսն է սրբազան ,
Արագ, ինձ մի ճանապարհ տուր :
Ա՛խ, ինձ հազար կանչողներ կան
Արագ, գէթ մի ճանապարհ տուր ···

ՅՈՎՀ. ՇԻՐԱԶ

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Երգի եւ պարի խումբով, Փարիզ ժամանած Հայաստանի արուեստագէտներէն մաս մը որոնց մէջ կը յիշուի Դաւթիկ Սաղանդարեան (երգչուհի), Արնօ Բաբաջանեան (երաժիշտ – դաշնակահար) եւ Նար Յովհաննէսեան: Առաջին անգամ պիտի լսուին Ուրբաթ իրիկուն Սալ Փլէյէլի բեմին վրայ, իբրեւ գեղարուեստական բաժին, յետադային առանձին :

Ներկայացում մը պիտի տան Միւթիւալիթէի մէջ :

ԼՈՐԻՍ ՄԵԼԻՔՕՖ

Ա.

1888ի Դեկտեմբերին Նիսի մէջ կը վախճանէր Լորիս Մելիքօֆ կոմսը, Միքայէլ Թարէլովիչ Թայէնով: Եւրոպական մամուլը կը հաղորդէր իր մահը այլ եւ այլ ծագում վերագրելով : «Ֆիկարօ»ի համաձայն « Հայ թագաւորական ընտանիքի վերջին շառաւիղն էր»: «Տէպա»յի համաձայն յունադաւան էր, «Իլիւսթրասիոն» կը գրէր թէ «վրացական ծագում » ունէր: Ուրիշ թերթ մը «Ինիվեր» կը յայտնէր , թէ «կաթողիկէ էր»:

Մարմինը կը փոխադրուէր Թիֆլիզ , ուր փառաշուք թաղում կը կատարուէր, Սեղրակեան Սրբազանի դամբանականը կը ճշդէր ծագումն ու դաւանանքը· « Ջերմ զգացումներով դէպի հայրենիքը, սիրում էր թշուառ Հայաստանը , որքան նա հայ էր, նոյնքան եւ համոզումներով անկեղծ ռուս մարդ էր»: Երկու տարի վերջ Փեթերսպուրկի Ֆրանսական դեսպան Տը Վոկիւ «Ժամանակակից Տեսարաններ » գործին մէջ գլուխ մը կը յատկացնէր Զօր. Կոմս Լորիս Մելիքօֆի ներկայացնելով մարդն ու գործը, Հայը եւ Ռուսը :

Ռուս տարագիր պատմաբան Կրիւնուալտ «Աղեքսանդր Բ. եւ ժամանակը » վերջերս հրատարակած գործով կ'ընդունի ծագումը եւ ռուսացումը :

Տայենիկ տոհմէն երկու եղբայրներ Նատիր շահէն կը նշանակուին մէկը քալանդար, միւսը Լոռի գիւղերուն մելիք : Նոյն տոհմէն սերող երկու ընտանիքներ կը կազմեն Քալանդարեան եւ Լոռու Մելիքենց : Այնուհետեւ Վրաստանի թագաւորէն կը ստանան ազնուականութեան տիտղոս , կ'ըլլան պետական պաշտօնեայ, կը մնան «դաւանութեամբ հայ , ազգութեամբ վրացի, որով Լոռու գաւառը կը պատկանէր Վրացիներուն »:

Լորիս շնորհիւ ազնուական ծագումին կը մտնէ Փեթերսպուրկի զինուորական վարժարան 1840ին, երբ 14 տարեկան է Լազարեան Ճեմարանէն չարութեան մը պատճառով հեռանալէ կամ հեռացուելէ յետոյ: Մայրաքաղաքի դպրոցը կը յաճախէին ազնուականներու եւ հողատէրերու զաւակները եւ կը ստանային խիստ դաստիարակութիւն : Ընթացքը կ'աւարտէ 1843ին եւ չորս տարի կը ծառայէ Քրոտնենսկիի զօրագունդին մէջ : Դպրոցական կեանքը եւ զինուորական ծառայութիւնը կը պատրաստեն ապաբէգին մարդը : Կը ղրկուի Կովկաս իշխան Վորոնցովի մօտ, հոն կ'ուսումնասիրէ ապագայ ռուս – թուրք պատերազմի մը յատակագիծը, կը պատրաստուի կարեւոր դեր մը կատարելու ռազմաճակատի վրայ փայլուն ապագայի մը հեռանկարով տարուած :

Նիքոլա ինքնակալը կ'առաջարկէ բուժել «հիւանդ մարդը» քրիստոնեայ ազգութեանց ազատագրութեամբ : Անգլիան եւ Ֆրանսան կ'ընդդիմանան, կը ծագի Խրիմի պատերազմը նպատակ ունենալով զօրացնել Օսմ. կայսրութիւնը Ռուսիոյ առջեւ պատնէշ մը ունենալու համար , չէզոքացնել Ռուսիոյ ազդեցութիւնը քրիստոնեաներու վրայ, բայց բարելաւել անոնց կացութիւնը իրենց վեհապետին նախաձեռնութեամբ՝ աւելի նպաստաւոր պայմաններով :

Լորիս հաւատարիմ հպատակը եւ զինուորն է ինքնակալին: Կը զգացնէ, թէ ծագումով Հայ մըն է, կը կազմէ Հայ, Թաթար կամաւորներով գունդ մը, կ'արշաւէ մինչեւ Կարս, կը շահի յաղթութիւններ, կը ստանայ սուր եւ աստիճանի բարձրացում, երեսուն տարեկան է եւ արդէն համբաւի սանդուխին աստիճաններէն վեր կ'ելլէ : Յաղթութեան կը նպաստեն բնակիչներէն քաղած տեղեկութիւնները, վաչկատուն Քիւրտերը, կը մնայ կառավարիչ Կարսի մինչեւ Թուրքիոյ վերադարձումը :

×

Նիքոլայի յաջորդ՝ Աղեքսանդր Երկրորդ կը հրաժարի բռնապետութենէ, հետեւանք Խրիմի պարտութեան եւ Փարիզի դաշնագրին, կը մեղմացնէ դրաքննութիւնը, ինքնավարութիւն կը շնորհէ նահանգներու եւ վերջապէս 1861 Փետրուար 19ին կ'ազատագրէ միլիոնաւոր ստրուկներ, բայց վերին խաւերը , ազնուականութիւն եւ հողատէր դասակարգերը կը սկսին աւելիին բաղձալ , ինքնակալը կը մնայ միայնակ իրճակատագրին հանդէպ : Վարչութիւնը կը տկարանար, վիպագիրները մուժիկին կեանքը կը նկարագրէին , դասակարգային պայքար մը կը ստեղծէին: Ազատագրուած դասակարգը պէտի դառնար ազատարարին մահացու թշնամին, մինչդեռ դարաւոր, արմատացած իրաւակարգ մը կը վերցնէր արհամարհելով հողատէր դասակարգի ընդդիմութիւնը :

Հեռաւոր անցեալի մէջ մշակները ազատ էին եւ թափառաշրջիկներ կային , ընդարձակ տարածութեան վրայ նստակեաց բնակչութիւն մը ունենալու համար, զինուորագրելու համար, տուրք գանձելու համար, արգիլուեցաւ տեղափոխութիւնը եւ հաստատուեցաւ ստրկութիւնը, որովհետեւ հողատէրերուն իրաւունք տրուեցաւ դատելու, տուրք գանձելու , կառավարելու պաշտօնները: Պետրոս Գ. 1762ին ազնուականները զերծ կ'ընէր զինուորական ծառայութենէ : Կատարինէ եւ Պօղոս հող բաշխեցին իրենց սիրելիներուն, իրաւունք տուին ստրուկը ծեծելու , բանտարկելու: Աղեքսանդր Առաջին փորձեց մեղմացնել ստրուկներուն ծանր կացութիւնը, հողատէրեր համաձայն եղան, առանց հողային իրաւունքներէն հրաժարելու : Գիւղացիները կ'ըսէին. « Մենք ձերն ենք, սակայն հողը մերն՛ է »:

Գիւղացիները գիւղական ինքնավարութիւն ունէին, յիսուն միլիոն ստրուկներէն քսանըվեցը գահին կը պատկանէին, քսան միլիոնը վաթսուն հինգ հազար ազնուականներու, որոնցմէ հազար հինգ հարիւրը մեծ հողատէրեր էին: Դուքստը Մորնի 1856ին կը գրէր, թէ ստրուկը սեփականութիւն մըն է, ինչպէս որ կենդանին :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲՐԻԷԼԵԱՆ

(1 Շար.)

ՃԱՓՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՐՏԵՍԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆ

Պատերազմը՝ միայն այն չէ զոր ամէնքս կը տեսնենք: Կամ աւելի ճիշդ՝ պատերազմ մը երբեք մէկ հատ չէ , այլ երկու: Մէկը՝ պաշտօնական, հռչակուած պատերազմն է, որ իրարու դէմ կը հանէ երկու բանակներ : Միւսը՝ ոչ – պաշտօնական եւ չհռչակուած պատերազմն է , որ կը մղուի գաղտնի եւ անծանօթ ուժերու կողմէ : Լրտեսներու պատերազմը: Երկու Համաշխարհային Պատերազմներու եւ մասնաւորաբար երկրորդի ընթացքին, լրտեսներու պատերազմը, կամ աւելի ճիշդ՝ անոնց գործունէութիւնը իր գագաթնակէտին հասաւ, պատերազմիկներու կողմէ գործածուած մեծ թիւով գաղտնի գործակալներով եւ անոնց տրամադրութեան տակ դրուած կատարելագործուած միջոցներով :

Լրտեսներու պատերազմի ինքնատիպութիւնը այն է, որ ան թշնամութեանց դադրեցման հետ վերջ չի գտներ, այլ կը շարունակուի նաեւ խաղաղութեան ժամանակ: Անշուշտ, աւելի նուազ սաստկութեամբ, բայց միշտ նոյն նպատակակէտով, այսինքն, հակառակորդ երկրի զինուորական գաղտնիքներուն տիրանալ, աւելի ճիշդ՝ այդ գաղտնիքները գողնալ: Լրտեսական սպասարկութեանց համար ոչ մէկ կարեւորութիւն ունի այն իրողութիւնը՝ որ թերեւս այդ երկու երկիրները ներկայիս բարեկամական կապերով կապուած են իրարու : Անոնք կը շարունակեն իրենց գործերը ...

Համաշխարհային երկու պատերազմներու ընթացքին, առաջնակարգ դեր խաղացած երկիրներէն՝ Ճափոն, այն երկիրն է, որ միշտ լաւագոյն լրտեսները ունեցած է: Ապացոյց՝ անակնկալ այն յարձակումը, զոր Փըրլ Հարպըրի մէջ 1941 Դեկտեմբեր 7էն 8ի գիշերը կատարեց Ամերիկայի վրայ եւ որ Միացեալ Նահանգներուն արժեց գրեթէ Խաղաղականի իրենց ամբողջ նաւատորմը եւ անոնց ստիպեց որ իրենք ալ մտնեն պատերազմի մէջ :

Անկէ առաջ, Ճափոն հսկայական յառաջդիմութիւններ կատարեց լրտեսութեան մէջ, շնորհիւ կնոջ մը՝ Թաքէտօ Իոհիտայի :

Սակայն ո՞վ է այս կինը: Վերջին պատերազմի ընթացքին իր երկրի մեծագոյն լրտեսուհին եղաւ եւ մեծ ծառայութիւններ մատուցանեց Ճափոնի: Ան լրտեսական գործունէութիւնը սկսաւ երիտասարդ տարիքէն: Դեռ 17 տարեկան չըկար, երբ պարտականութիւն ստանձնեց դժուարին առաքելութիւն մը գլուխ հանել ցամաքային Զինատանի մէջ : Թաքէտօ այն ատեն սիրուն ու շնորհալի աղջիկ մըն էր: Ու նաեւ՝ շատ արթնամիտ ու խորամանկ: Այս բոլորը թանկագին եւ անհրաժեշտ ձիրքեր են լրտես կնոջ մը համար, իր ասպարէզին մէջ յաջողելու համար: Եւ Թաքէտօ իր առաքելութիւնը սքանչելի կերպով կատարեց թէ Զինատանի մէջ եւ թէ այն բոլոր տեղերը՝ ուր ղրկուեցաւ ճափոնական սպայակոյտին կողմէ :

Այսօր, այդ ահաւոր ճափոնուհին հասուն եւ բաւական առողջ կին մըն է, որ այլեւս լրտեսութիւն չըներ: Հանգստեան կոչուելէ ետք, որոշեց իր երկրին մատուցանել ուրիշ կարեւոր ծառայութիւն մըն ալ — թերեւս ամէնէն աւելի կարեւոր ծառայութիւնը, այսինքն, լրտեսական վարժարան մը հիմնել : Վարժարանը բան չի նշանակեր: Պէտք է համալսարան ըսել: Ինչպէս կը տեսնուի, նախաձեռնութիւնը անհատական է եւ տիկին Թաքէտոյի «համալսարան»ը ոչ-պաշտօնական անհատական կրթարան մըն է, զոր ճափոնական պետութիւնը լռելեայն ճանչցած է եւ որուն կ'օժանդակէ :

Այսօր, հարիւրաւոր երիտասարդ ճափոնցիներ կ'ուսանին այս ինքնատիպ կրթարանին մէջ ու կը սորվին՝ տեսնելու, լսելու եւ հմայելու եւ ապա խիղճերը այլասերելու եւ անոնցմէ ուրիշ երկիրներու պաշտպանողական կամ յարձակողական գաղտնիքները կորզելու եւ զանոնք իրենց երկրին յանձնելու արուեստը : Միջոցները կարեւորութիւն չունին: Բաւական է որ նպատակը յաջողի: Թաքէտօ կ'ըսէ .

— Մեր սորվեցուցած մեթոտները ոչ անբարոյական են եւ ոչ ալ պարսաւելի : Իրականութեան մէջ թանկագին նպատակ մըն է արդարութեան եւ հաւաքականութեան պաշտպանութեան գործին : Կարճ խօսքով՝ ազգային գործ կը կատարենք :

Տիկին Թաքէտոյի վարժարանին մէջ լրտեսութեան ուսանող դառնալու համար, պէտք է բանասիրական կամ գիտական վկայական ունենալ : Մուտքի քննութիւնները չափազանց խիստ են եւ ուսման շրջանը՝ չորս տարի :

Քաղաքացի ու զինուորական մասնագէտ փրոֆէսէօրներ կը դասաւանդեն

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

Ամէն բան սկսաւ այն օրը՝ երբ նուագախումբի ղեկավար Լէոփոլտ Մոցարթ տեսաւ որ իր զաւակը՝ հինգ տարեկան փոքրիկն Վոլֆկանկ զբաղած էր բաներ մը մրոտելով :

— Ի՞նչ է ըրածդ ...

Եւ, ապշած, լսեց տղուն պատասխանը·

— Դաշնամուրի համար քոնչերթօ մը կը գրեմ· առաջին մասը գրեթէ վերջացած է ...

Լէոփոլտ Մոցարթ թուղթը առնելով ցոյց տուաւ ջութակահար Շանթէրի , որ ներկայ էր :Այս վերջինը յետագային պիտի պատմէր .

« Ձայնանիշերու խառնիճաղանճ մըն էր, որոնց մեծ մասը գրուած էին աւրուած մելանի արատներու վրայ: Արդարեւ, փոքրիկ Վոլֆկանկը, անգիտակցաբար իր գրիչը կը թաթխէր մինչեւ կաղամարին յատակը եւ այսպէսով թուղթին վրայ կը գոյանար մելանի արատը: Սակայն , շուտով կուտար իր որոշումը՝ իր փոքրիկ ափը կը դնէր արատին վրայ, կը շաղուէր զայն ու կը վերսկսէր գրելու: Առաջին առթիւ ծիծաղեցանք, այնքան որ երեխայական մրոտում մը կը թուէր եղածը, սակայն, Լէոփոլտ իր ուշադրութիւնը կեդրոնացուց կարեւոր կէտին վրայ, նոյնինքն ձայնանիշերուն եւ անոնց կազմուածքին վրայ ու երկար ատեն մնաց անշարժ՝ աչքերը յառած թուղթին: Այնուհետեւ, արցունքի երկու կաթիլներ ինկան իր աչքերէն, հիացման եւ ուրախութեան արցունքներ...»:

Եւ Լէոփոլտ, յուզումէն խեղդուած ձայնով մը, կը յայտարարէ .

— Տեսէք, Պարոն Շանթէր, ինչպէս ամէն բան կատարեալ է եւ կանոնաւոր : Միայն թէ, անկարելի է նուագել : Զարհուրելի կերպով դժուար է եւ ոչ ոք պիտի կրնայ նուագել այս կտորը :

Սակայն, կը լսուի փոքրիկն Մոցարթի ձայնը .

— Եւ ատոր համար է որ քոնչերթօ մըն է: Պէտք է փորձել, մինչեւ որ կարելի ըլլայ նուագել: Պէտք է որ գործը ընթանայ այսպէս՝

Եւ, կը սկսի նուագել ...

Աւելի ուշ, Լէոփոլտ իր զաւակը կ'առաջնորդէ Արքունիք, եւ տղան — ոսկեճամուկ հագուստներով — Շէօնպրիւնի մէջ կը նուագէ կայսրուհիին եւ մեծ դքսուհիներուն ներկայութեան :

Երբ կը հեռանայ դաշնամուրին առջեւէն, իր կողքին կախուած սուրը պըլլուելով ոտքերուն , Վոլֆկանկ կ'իյնայ ջնարակուած սալայատակին վրայ: Մեծ դքսուհիներէն մին — որ երեք ամսու աւելի մեծ էր քան Մոցարթը եւ կը կոչուէր Մարի – Անթուանէթ — կը վազէ եւ կ'օգնէ որ տղեկը վեր ելլէ: Այնուհետեւ, Մոցարթ կ'երթայ ու կ'ապաստանի կայսրուհիին ծունկերուն վրայ ու կ'ըսէ անոր, ցոյց տալով Մարի – Անթուանէթը .

— Ասոր հետ պիտի ամուսնանամ, երբ որ մեծնամ ...

— Ինչո՞ւ, կը հարցնէ Մարի-Թերեզ :

— Որովհետեւ բարի եղաւ ինծի հանդէպ, կը պատասխանէ տղեկը :

Տարիները կ'անցնին: Վոլֆկանկ դարձած է փոքրիկ հրաշքը զոր իր հայրը կը ցուցադրէ բովանդակ Եւրոպայի մէջ :

Եւ օր մը, 1777 Սեպտեմբերին, քսանեւմէկ տարեկանին, Մոցարթ կը հեռանայ Սալցպուրկէն, իր սեփական թեւերով թռչելու համար :

Աուկսպուրկ հասնելով, Մոցարթ հոն կը գտնէ իր զարմուհին՝ Լէոփոլտի եղբօր աղջիկը՝ Մարիա – Թէլքա Մոցարթը, ճռուողուն եւ փրփրուն պարմանուհի մը: Մարիան արտակարգօրէն գեղեցիկ չէր եւ սակայն օժտուած էր կանացի գրաւչութեամբ մը, ինչ որ աւելի արժէք ունի այր մարդոց համար քան հելլենական գեղեցկութիւնը :

Այս թեթեւամիտ եւ տարօրինակ աղջըկան հետ Մոցարթ կ'անցընէ զուարթ պահեր: Երկու երիտասարդներուն միջեւ տիրող զգացումը մեծ սէրը չէ, այլ տեսակ մը հեշտալի բարեկամութիւն որ կ'անցնի ծիծաղի եւ խնդութեան մէջ :

Եւ սակայն, երկար չի տեւեր այս կապը: Վոլֆկանկ առանց մեծ վշտի — մանաւանդ առանց երդման — կը թողու իր ընկերուհին եւ կը հեռանայ Աուկսպուրկէն ու կը հասնի Մանհայմ ուր կը գտնէ եկեղեցական երաժշտութեան ղեկավար Քանապիխը որ ունի գեղանի աղջիկ մը՝ Ռոզան :

Այս անգամ, հարցը կատակի ու ծիծաղի մէջ չի կայանար: Խռովայոյզ զարմուհին այլեւս յիշատակ մըն է միայն :

Ռոզան հեռու է մտացի ըլլալէ եւ սակայն ունի միայն տասնըհինգ գարուններ: Մոցարթ դաշնակի դասեր կուտայ աղջնակին եւ անոր համար կը ձայնագրէ սոնաթ մը : Այս նոր կապը չափազանց զգայուն կը դարձնէ զինքը եւ կուլայ երբ օր մը Ռոզա վերջին անգամ ըլլալով կը նուագէ «իրենց» սոնաթը : Արդարեւ, պէտք է որ բաժնուին, թերեւս անոր համար որ կը լսէ հիասթափումի մը ոտնաձայնը ...

Երկու ամիս ետք — 1778ի Յունուարին — Վոլֆկանկ կը հանդիպի պէրոտ Ալոյիզիա Վէպէրի՝ երիտասարդ երգչուհի մը որ իրեն մոռցնել պիտի տար թէ իր զարմուհին եւ թէ քաղցր ու գեղանի Ռոզան :

(1 Շար.)

ԱՆԱՅԻՍ-ԼՈՒԻԶ ՊՈԶԱՊԱԼԵԱՆ
ՊԵՐԼԻՆԻ ՄԷՋ

ՊԵՐԼԻՆ, (Յատուկ) — Քաղաքիս մեծ օփերան այս տարուան «Գեղարուեստական Շաբաթներու» առթիւ հրաւիրած էր Պրիւքսէլի «Լա Մոնէ» արքայական թատերախումբը, որ ֆրանսերէն ներկայացուց Օֆէնպախի «Հոֆմանի Պատմութիւնները» Հոկտեմբեր 14էն մինչեւ Նոյեմբեր 2, վեց անգամ: Լուիզ Պոզապալեան կը կատարէր Անթոնիայի դերը, որ երգի տեսակէտով հիացման առիթ տուող մասն է օփերային մէջ: Հոֆման նախօք ըլլալով Անթոնիայի քաղցրալուր եւ բնատուր ձայնին, վերստին կը լսէ նոյն հիացմամբ: Հայ երգչուհին կատարեալ կերպով կատարեց իր դերը, հասարակութեան տալով արուեստի գլուխ գործոց մը, իր մշակուած ձայնով եւ խաղարկութեամբ, երգելով «մինչեւ իր վերջին շունչը»՝ ինչպէս կը պահանջէր իր փափուկ դերը...:

Գերման հասարակութիւնը անընդհատ ծափերով կը լեցնէր այս մեծ շէնքը, որ վերաշինուելով 1925 հոգի կ'առնէ հիմա եւ վեցն անգամ լեցուն էր, ուրեմն մօտ 12.000 հոգի լսեցին հայ երգչուհին, որ իր անուշ ելեւէջներով կը վերահաստատէր օփերային նախկին վիպականութիւնը եւ առաւել հաճելի կ'ըլլար Գերմանացիներուն, որոնք հինէն ի վեր ծանօթ են այս թատերգութեան (1881էն ի վեր այստեղ ներկայացուած է, բեմերու սիրուած կտոր մը ըլլալով) և քիչ մը շատ նորութիւն էր իրենց համար Պ. Մորիս Պէժառի արդիական եւ պարախառն բեմադրութիւնը:

Պերլինի Հայերէ շատեր, մանաւանդ Հոկտեմբեր 26ին, ներկայ եղան այս ներկայացումներուն եւ արդար հպարտութեամբ, քանի որ Հայուհի մը փառքը կ'ըլլար այս մեծ օփերային: Որքան դիտենք, առաջին անգամ ըլլալով Պերլինի Հայերը եւ ականատես եւ ականջալուր կ'ըլլային հայկական տաղանդի լուսաւոր ճառագայթին՝ Գերմանիոյ մայրաքաղաքին մէջ...

Հոկտեմբեր 27ին Տիկին Լուիզ Պոզապալեան ներկայ եղաւ իրեն ի պատիւ կազմակերպուած հայկական հաւաքոյթին: Այստեղ եղան գովեստի եւ շնորհակալութեան արտայայտութիւններ եւ հիւրը ոգեւորեց ներկաները՝ արտասանելով Վահան Թէքէեանի «Խորհուրդ Վարդանանց»ը եւ Սիլվա Կապուտիկեանի «Խօսք իմ որդուն»ը:

Հոկտեմբեր 31ին՝ Տիկին Պոզապալեան ընդառաջ երթալով հայրենակիցներու ընդհանուր խնդրանքին, տուաւ երգահանդէս մը քաղաքային երաժշտանոցի սրահին մէջ հայկական երգացանկով մը, եւ օտար հիւրերուն համար ալ եւրոպական օփերաներէ՝ իտալերէն երգերով: Այս երգահանդէսը ազգային հպարտութեան եւ երաժշտական ապրումի օր մը եղաւ գաղութիս Հայերուն եւ տեղացի հիւրերուն համար, շնորհիւ հայ երգչուհիին բարձր արուեստին:

Պ. ՖՐՈՒՆՃԵԱՆ

վարժարանի զանազան ճիւղերուն մէջ եւ Տիկին Թաքէոյի վարժարանի ինքնատիպութիւնը այն է, որ դասերը միայն ուսուցողական լրտեսութեան դասեր չեն, այլ նաեւ՝ քաղաքական ու ճարտարարուեստական: Եօթը հարիւր այսքան ճա–...ին ապագայ լրտեսներ երեք ճիւղերէն մէկը կ'ընտրեն եւ ընդհանուր կրթութիւն ստանալէ ետք այդ ճիւղերէն մէկը կ'ընտրեն իբրեւ մասնագիտութիւն:

Տիկին Թաքէոյի այս ձեռնարկը ճամբուն մէջ ունեցաւ եւ ունի իր հակառակորդներն ալ, որոնք կը դատապարտեն այս բացորոշ ձեւը: Այսինքն, կ'ըսեն թէ՝ լրտեսական վարժարանը բնաւ գաղտնի չէ եւ ուրիշ երկրի մը հակալրտեսական կազմակերպութիւնը կրնայ նշել ու նոյնիսկ լուսանկարել վարժարանէն ելլող ամէն մէկ լրտեսը, ինչ որ մեծ չափով կը դիւրացնէ ապագային անոնց հետեւելու գործը:

Այո՛, այս ճափոն լրտեսները ամէն մարդ կրնայ տեսնել դպրոցը աւարտելու ատեն, սակայն, երբ տեղ մը պաշտօնականութիւն ստանձնեն, անդառնալիօրէն կը կորսուին — կարծես թէ գետնին տակը կ'անցնին: Եւ մինչեւ հիմա ճափոնի արձանագրած յաջողութեանց ցուցանիշը առիկա է:

Քաղեց՝ ՎԱԶՐԻԿ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՒԵՏԻՔ ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՏԱՆ ԹԱՆԳԱՐԱՆԻ ԲԱՑՈՒՄԸ

Հոկտեմբեր 30ին բացումը տեղի ունեցած է Աւետիք Իսահակեանի տուն թանգարանի: Որոշեալ ժամուն մը — տաւօրականներէ բաղկացած ստուար բազմութիւն մը հաւաքուած է բնակարանի առջեւ, ուր խօսք առած է կրթական նախարարութեան փոխ նախագահ Սամսոն Գասպարեան, ինչպէս նաեւ գրողներու Միութեան կողմէ Ստեփան Զօրեան:

Ապա ներկաները մուտք գործած են թանգարանէն ներս, երկյարկանի շէնք մը, ուր ցուցադրուած են Իսահակեանի անձնական գոյքերը, նկարներ, գիրքեր, զանազան պատմական եւ արժէքաւոր գրութիւններ, անցեալի յիշատակներ են:

ԱՐԱ ՊԱՐԹԵՒԵԱՆԻ ՆՈՒԱԳԱՀԱՆԴԷՍԸ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Հոկտեմբեր 24ին տեղի ունեցած է Արա Պարթեւեանի նուագահանդէսը, իր գործերուն նուիրուած, Երեւանի օփերայի կից ֆիլհարմօնիայի մեծ սրահին մէջ, մասնակցութեամբ պետական սէնֆօնիք նուագախումբին եւ երգչախումբին. հոծ բազմութեան ներկայութեամբ: Երգչուհի Արմինէ Թիւթիւնճեան, օփերայէն կատարած է «Տատրագոմի Հարսին» մեներգները:

Երեւանի մտաւորական եւ գեղարուեստական հասարակութիւնը ողջունած եւ գնահատած է ֆրանսաբնակ երաժիշտը եւ իր գործերը: Հոկտեմբեր 30ին երգահաններու տան մէջ ընդունելութիւն մը կատարուած է, կազմակերպութեամբ նախագահ Էդվարդ Միրզոյեանի:

ՀՈՂՎՐՏԻՔ

ԿԱՐԱՊԵՏ ԾԱՏՈՒՐՕՖ

Քառասուն օր առաջ, հողին յանձնեցինք մեր սիրելի Կարապետ Ծատուրօֆը: Բնիկ Էտիրնեցի ծնած ասկէ 73 տարի առաջ, եղած է Պուլկարիա, Ցունաստանի Տէտէ – Աղաճ (Ալեքսանտրապոլիս) քաղաքը եւ յետոյ 1932ին հաստատուած Փարիզ, ընտանեկան պարագաներով:

Սիրուած էր բոլորէն, մասնաւորաբար իր մտերիմ շրջանակէն եւ իրական հայ ազգասէր տիպարն էր: Տէտէ Աղաճի մէջ եղած էր հաւատաւոր Դաշնակցական եւ վարած պատասխանատու պաշտօններ: Տեղւոյն եկեղեցւոյ եւ Տարօնեան վարժարանի, — կառուցուած Տարօնցի բեռնակիրներու ճակտի քրտինքով —, պատասխանատու վարիչն էր տարիներ շարունակ: Եկեղեցին եւ վարժարանը շատ բան կը պարտին իրեն, մասնաւորաբար այն շրջանին երբ ինքն էր բուն պատասխանատուն եւ գաղութին ալ փայլուն ազգային կեանք մը ունէր: Իր հօն գտնուած ժամանակն էր, որ վարժարանը ունեցաւ Սօս – Վանիի, Գէորգ Կառվարենցի եւ Հրանդ Քէօսէեանի ուսուցչութեան փայլուն շրջանը:

Մեր ազգային կեանքով միշտ հետաքրքրուած և մինչև վերջին վայրկեանն ալ մնաց հաւատաւոր Հայ, անսպառ հաւատք ունենալով դէպի Հայն ու Հայութիւնը:

Իր վերջին երազը չկրցաւ դժբախտաբար իրականացնել, այն էր գոնէ վերջին անգամ տեսնել Հայրենիքը: Սնած ու ապրած Զաւարեաններու, Վռամեաններու, Քրիստափորներու շունչով, կառչած մնաց իր գաղափարներուն:

Վերջին տարիներուն սակայն, դառնութիւն մը ունէր, դառնութիւն մը որ աւելի կսկիծ մըն էր: Իմ ճանչցածներս, կը կրկնէր յաճախ, մէկ մէկ սուրբեր էին եւ զոհուողներ իրենց գաղափարին համար: Դարերն ալ փոխուած են այժմ, ի՞նչպէս պիտի կրնանք գտնել, կ'ըսէր, այդպիսի գաղափարապաշտներ, որոնք կրնան վառ պահել Հայութեան կրակն ու ոգին, որովհետեւ իրապէս արժանի ենք ապրելու թէ՛ իբր մարդ եւ թէ իբր Հա՛յ:

Ն.

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Միութեան Ընդհանուր Ժողովը գումարուեցաւ Երկուշաբթի, Հոկտեմբեր 28ին, վարժարանի սրահին մէջ:

Օրակարգի վրայ.—

Ա) Միութեան Դիւանին 1962 – 1963ի շրջանի գործունէութեան ընդհանուր տեղեկագիր համարատուութիւն.

Բ) Նոր դիւանի ընտրութիւն:

Տեղեկագրին ունկնդրութիւնը աւարտեցաւ անկեղծ շնորհաւորութիւններով եւ գնահատանքով, բոլոր անդամուհիներուն, գիտակից, համերաշխ եւ անձնուէր գործունէութեամբ ձեռք բերուած դրական արդիւնքներուն համար:

Ուսումնական 1963 – 1964 տարուան հետ, նոր դիւանի ընտրութիւն ալ առանց դժուարութեան եւ տեղն է նշելու՝ լիաքուէով կատարուեցաւ, հետեւեալ անուններով:

Տիկին Աշխէն Սողոմոնեան՝ *նախագահուհի*,

Տիկին Սրբուհի Փէշտիմալճեան՝ *փոխ-նախագահուհի*,

Տիկին Մարի Գրիգորեան՝ *քարտուղարուհի*,

Տիկին Մարգրիտ Օհանեան՝ *գանձապահուհի*,

Տիկին Լիւսի Շէրոյեան՝ *խորհրդական*,

Տիկին Եղիսաբէթ Մինթէնեան՝ *խորհրդական*,

– Տիկին Համեստուհի Պէճմէզեան՝ *խորհրդական*,

Տիկին Անճիկ Հաճի – Յակոբեան՝ *խորհրդական*,

Տիկին Մարի Տապաղեան՝ *խորհրդական*,

Տիկին Անահիտ Փափազեան՝ *խորհրդական*,

Տիկին Պայծառ Հայրապետեան՝ *խորհրդական*:

Ժողովը փակուեցաւ մտերիմ, ընտանեկան եւ հաճելի մթնոլորտի մը մէջ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (49)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԳ.

Տարօրինակ կ'երեւայ ձեզի որ ես, Մարկրիթ Կօթիէ, այսպէս կը խօսիմ: Անոր պատճառը այն է, բարեկամս, թէ Փարիզի կեանքը, որ կը կարծուի թէ երջանիկ կ'ընէ զիս, չոգեւորեր, այլ կը յոգնեցնէ զիս ու այն ատեն յանկարծ կը տենչամ աւելի խաղաղ կեանքի մը, որ երջանկութիւնս պիտի յիշեցնէր ինծի: Մարդ միշտ մանկութիւն մը ունեցած է, ինչ որ ալ ըլլայ: Օհ, անհոգ եղէք, ձեզի պիտի չըսեմ թէ հանդստեան կոչուած գնդապետի մը աղջիկն եմ եւ թէ Սէն Տընիի մէջ դաստիարակուած եմ: Ես գեղացի խեղճ աղջիկ մըն եմ, եւ վեց տարի առաջ անունս անգամ չէի կրնար գրել: Հիմա ապահովուեցաք, այնպէս չէ՞: Ինչո՞ւ առաջին անգամ ձեզի կը դիմեմ, որ այս փափաքիս ուրախութեանը մասնակցիք: Անշուշտ անոր համար որ հասկցայ թէ դուք կը սիրէք զիս ինծի եւ ոչ թէ ձեզի համար, մինչ ուրիշները իրենց համար միայն սիրած են զիս:

Շատ անգամ գիւղ գացած եմ, բայց ոչ երբեք ուզածիս պէս: Յոյսս ձեր վրայ դրած եմ այս դիւրատաց երջանկութեան համար: Չար մի ըլլաք ուրեմն եւ հաւանեցէք: Ըսէք ինքնիրենին թէ Մարկրիթ շատ պիտի չապրի եւ ես օր մը պիտի զղջամ իր առաջին խնդրանքը չկատարելուս համար, ինչ որ այնքան դիւրին էր կատարել:

Ի՞նչ պատասխանելու էր այսպիսի խօսքերու, մանաւանդ երբ կը յիշէի սիրոյ առաջին գիշերը եւ երկրորդ գիշերուան կը սպասէի:

Ժամ մը ետքը, Մարկրիթը թեւերուս մէջ առած էի. եթէ ինձմէ խնդրէր ոճիր մը գործել, պիտի հնազանդէի իրեն:

Առտուան ժամը վեցին մեկնեցայ եւ մեկնելէ առաջ ըսի իրեն.

— Այս իրիկուն պիտի տեսնուի՞նք:

Աւելի ուժով համբուրեց զիս, բայց չպատասխանեց:

Ցորեկը նամակ մը ստացայ, որ սա բառերը կը պարունակէ.

«Սիրելիս, քիչ մը տկար եմ, եւ բժիշկը հանգիստ պատուիրեց ինծի: Այս գիշեր կանուխ պիտի պառկիմ եւ պիտի չտեսնեմ ձեզ: Բայց ձեզ վարձատրելու համար վաղը կէս օրին ձեզի պիտի սպասեմ: Կը սիրեմ ձեզ»:

Առաջին մտածումս այն եղաւ թէ կը խաբէ զիս:

Պաղ քրտինք մը գոյացաւ ճակտիս վրայ, վասնզի այս կինը այնչափ կը սիրէի որ այս կասկածը վրդովեց զիս:

Եւ սակայն Մարկրիթէն գրեթէ ամէն օր պէտք էր սպասել այս բանը, ինչպէս որ շատ անգամ պատահած էր ինծի միւս սիրուհիներուս կողմէ, թէեւ շատ կարեւորութիւն տուած չէի: Ուրեմն այս կինոջ իմ կեանքիս վրայ ունեցած ազդեցութիւնը ինչ բանի հետեւանք էր:

Այն ատեն խորհեցայ, քանի որ բանալին քովս էր, երթալ տեսնել զինքը սովորականին պէս: Այս կերպով իսկոյն կը հասկնայի ճշմարտութիւնը ու եթէ էրիկ մարդ մը գտնէի անոր մօտ, պիտի ապտակէի զայն:

Հիմակուհիմա Շան զ'Էլիզէ գացի եւ չորս ժամ կեցայ հոն: Մարկրիթ մէջտեղ չելաւ: Իրիկունը գացի բոլոր այն թատրոնները, ուր սովորաբար կ'երթար: Բայց այդ թատրոններէն ոչ մէկուն մէջ կը գտնուէր:

— Ժամը 11ին տ'Անթէն փողոցը գացի:

Մարկրիթի պատուհաններէն լոյս չէր երեւար: Բայց նորէն դուռը զարկի:

Դռնապանը հարցուց թէ ուր կ'երթայի:

— Օր. Կօթիէի յարկաբաժինը, ըսի:

— Օրիորդը չվերադարձաւ տակաւին:

— Վեր ելլեմ սպասեմ:

— Մարդ չկայ:

Անշուշտ այսպէս պատուիրուած էր ու թէպէտ ես կրնայի բանի տեղ չդնել զայն, քանի որ բանալին քովս էր, բայց վախցայ որ ծաղրելի վէճ մը կը ծագի ու դուրս ելայ:

Միայն թէ տուն չդարձայ: Չէի կրնար մեկնիլ այն փողոցէն եւ աչքէ չէի հեռացներ Մարկրիթի տունը: Ինծի անանկ կուգար որ բան մը պիտի իմանայի կամ թէ կասկածներս պիտի հաստատուէին:

Կէս գիշերին մօտ կառք մը, զոր շատ աղէկ կը ճանչնայի, թիւ 9 տան առջեւ կանգ առաւ:

Ժ...ի կոմսը իջաւ անկէ եւ կառքը ճամբելէ ետք տունէն ներս մտաւ:

Պահ մը յուսացի որ ինծի պէս անոր ալ պիտի ըսէին թէ Մարկրիթ տունը չէր եւ թէ կոմսին դուրս ելլելը պիտի տեսնէի, բայց առտուան ժամը չորսին դեռ կը սպասէի:

Երեք շաբաթէ ի վեր շատ տառապեցայ, բայց կարծեմ թէ ատիկա բան մը չէր այն գիշերուան տառապանքիս հետ բաղդատելով:

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Իսկուհի Ծատուրօֆ եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգե-հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Նոյեմբեր 10, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԾԱՏՈՒՐՕՖ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները: –

×

Պ. Արա Եղիկեան, Տէր եւ Տիկին Վահէ Թութկալեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Կիրակի առաւօտ, Նոյեմբեր 10, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց մօր՝

ՎԱՐԴԻԹԵՐ ԵԶԻԿԵԱՆԻ
(Ծնեալ Գրիգորեան)

մահուան տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կը շարունակուի մինչեւ Նոյեմբեր 14, Հայկ. Թանգարանին մէջ, 59 Ավընիւ Ֆոշ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պիլեւի (Կարտանի մօտ) Ֆ. Կալպայտ Խաչի շրջ. վարչութիւնը հայերէնի դըպրոց մը կը բանայ Նոյեմբեր 7ին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 11, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ուսուցիչ Պ. Կարօ Յովսէփեան:

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

★★

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

★★

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի «Մանասը» խումբի պարանցիկ երեկոյթը՝ Նոյեմբեր 10ին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Արամ» ենթակոմիտէի բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Բացականները նկատի պիտի առնուին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Ս. Մինասեան ենթակոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ ժամը 21ին: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VIe)

ZAVARO
PEINTURES D'ISTANBUL

Heures d'ouvertures : 10 h. à 12,30
14 h. à 19

Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Près

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 9) երեկոյեան ժամը 8.30ին, Ազգային Նորակառոյց տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ-ՄԻՐԶԷ

Կը խօսի Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ԶՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մեներգ՝ Տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Լ. Հաքէլեան, ընկ. Մ. Չափարեան:

Արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Սիրան Տէրտէրեան:

Ջութակ՝ Ընկ. Յ. Պէրպէրեան եւ փոքրիկն Աբրահամեան:

Հայկական պարեր Նոր Սերունդի եւ «Արծիւ» պարախումբի կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ տեղւոյն վրայ խըն-ջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Եւրոպական եւ Հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

×

Դաշնակցութեան Օրը Լիոնի մէջ կը տօնուի շաբաթ, Նոյեմ. 9ին, Եկեղեցւոյ սրահը:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7.30ին Տէրի Լնտ Թոմզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Մուտք եւ ընթրիք մէկ սթերլին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՊԱՏԱՐԱԳ ՇԱՒԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի հանդիսաւոր ժամերգութիւն եւ Ս. պատարագ կը մատուցուի: Յաւարտ պատարագի, հոգեհանգստեան մասնաւոր պաշտօն պիտի կատարուի 1914 – 18ի եւ 1939 – 45ի պատերազմներու մէջ ինկած բոլոր հայ ռազմիկներու հոգւոյ հանգստեան համար:

Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը իր ներկայութեամբ յարգել նահատակ զինուորներու յիշատակը:

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 21էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

Մանրամասնութիւնները առանձին:

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 17էն, ?

10, Rue des Messageries, Paris. Métro : Cadet ou Poissonnière

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Պարախումբ, ձեռնաղաշնակ եւ առաջին անգամ ըլլալով

«LES REBELLES DU CAUCASE» ԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԳԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ.	մինչեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ.	մինչեւ	1/8	սիւնակ
ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ.	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՏՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ.	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ.	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ»	10 Ֆ.	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ»	5 Ֆ.	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ.	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ եշանակուած ծաւալով ազդերու համար են, չորրորդ էջը:

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է:

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 9 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

SAMEDI 9 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9855 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — No 9855

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՕՐԸ

Հայաստանեայց Եկեղեցին պատմական օր մը ապրեցաւ անցեալ Շաբաթ օր, երբ Երուսաղէմի Ս. Յակոբեանց վանքի Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. ողջագուրուեցան, վերջ տալով Ս. Էջմիածնի եւ Անթիլիասի միջեւ եօթը տարիներէ ի վեր արուեստականօրէն ծնունդ առած տարակարծութիւններուն եւ վէճերուն :

Հայ ժողովուրդը, իր ընդհանրական ապրումներուն մէջ, խորապէս կապուած իր եկեղեցիին, զոր կը նկատէ ամուր կռուաններէն մէկը իր գոյութեան, խանդավառութեան պահեր ապրեցաւ այս քանի մը օրերու ընթացքին, իր միասնականութեան ճամբուն վրայ նետուած կարեւոր քայլ մը նկատելով երկու Վեհերուն հանդիպումը :

Բացառիկ կերպով սրտապնդիչ են ու խրախուսիչ այն յայտարարութիւնները, որ մեր Նուիրապետական զոյգ Աթոռներու Գահակալները ունեցան Երուսաղէմի մէջ, թարգման հանդիսանալով այն խոր զանկութեան, որ ամբողջ Հայութեանն է, վեր բոլոր տեսակի կողմնակի հաշիւներէ եւ նկատումներէ :

Երկու Վեհերը իրենց յայտարարութիւններով նուիրագործեցին այն՝ ինչ որ տարիներէ ի վեր հայ ժողովուրդի խորունկ համոզումը եղած էր։ Այլ խօսքով, եկան հաստատելու թէ, հինէն ի վեր, «Ս. Էջմիածնի, Մեծն Տանն Կիլիկիոյ, Երուսաղէմի եւ Պոլսոյ պատրիարքական աթոռներու Վեհափառ ու Սրբազան գահակալները, բոլոր դժուարութեանց առթիւ, մէկը միւսին օգտակար թիկունք եղած են։ Հոն ուր Էջմիածինը չէ հասած, հասած է Կիլիկիան։ Հոն ուր Կիլիկիան չէ հասած, հասած է Էջմիածինը »։

Ոչ մէկ պատճառ կայ, եօթը տարինեու անհասկացողութիւններէ եւ անտեղի պայքարէ մը ետք, որ Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ Նուիրապետական Աթոռները վերադառնեն համերաշխութեան նոյն ոգին, որ Հայութեան պահանջքն է, Հայութեան խտէալներուն եւ ձգտումներուն իրագործման գրաւականը :

Անկախ տեղական բնոյթ կրող բոլոր պայքարներէն, որոնք հանրային կեանքին մէջ անխուսափելի են, հայ ժողովուրդը պէտք ունի միասնականութեան՝ իր հիմնական նպատակներուն հասնելու համար։ Կարեւորը այն է որ, մեր հանրային կեանքը ընթանայ այդ ուղիով, փոխանակ ճապաղելու մասնակի երեւոյթներու մէջ :

«Կարեւորը այն է որ, հիմնական մըտածումներու մեր զգացումներուն վրայ, որպէսզի կարենանք կենսագործել մեր բոլոր եկեղեցական եւ ազգանուէր նպատակները, որ մեզմէ կը սպասէ հայ ժողովուրդը, Հայաստան աշխարհէն ներս եւ ի սփիւռս աշխարհի, իբրեւ մէկ եւ անբաժանելի ժողովուրդ, առաւել եւս՝ եկեղեցի »։

Վազգէն Կաթողիկոսի այս խօսքերը չեն կրնար արձագանգ չգտնել սահմանէն այս կողմը, ուր հայրենասէր ժողովուրդ մը բազմաբարդ ճիգեր ի գործ կը դնէ՝ հայ մնալու, հայ զգալու, հայ ապրելու համար :

Մարդկութիւնը կ'ապրի ճակատագրական օրեր։ Ազգային զգացումներու ալիք մը կը ծաւալի աշխարհի մէկ ծայրէն միւսը։ Ժողովուրդներ, զարերու խաւարէն դուրս գալով, կը բարձրանան միջազգային բեմ, ուր այլեւս համրանքին չէ վըճռական խօսքը :

Հայ ժողովուրդը, իր էութեան մէջ, իր հոգիին մէջ, երկու Վեհափառներու ողջագուրումէն եւ հաշտութենէն անդին, կը տեսնէ իր ներքին միութեան, ներքին համերաշխութեան, իր անբաժանելիութեան անհրաժեշտութիւնը, որպէսզի ՆԵՐԿԱՅ պատասխանէ Պատմութեան կոչին, երբ ան գայ գարնելու մեր դուռը :

Գլխաւորաբար այս մօտեցումն է որ ողջունելի կը դարձնէ երկու Գահակալներուն եղբայրական ողջագուրումը, իր այլապէս խրախուսիչ եւ անմիջականօրէն զգալի ու չօշափելի արդիւնքներու կողքին :

«ԱԶԴԱԿ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՉԻՆԱՑԻՆԵՐՈՒՆ ՀԵՏ ՄԻԱՍԻՆ ԵՆՔ ԴՐԱՄԱՏԻՐՈՒԹԵԱՆ ԴԷՄ

Կ'ԸՍԷ ԽՐՈՒՇՉԵՒ

Կրեմլինի մէջ աւելի քան երեք հազար հիւրեր հաւաքուած էին, 46րդ անգամ ըլլալով տօնելու համար Հոկտեմբերեան յեղափոխութիւնը :

Խրուշչեւ այս առթիւ ալ խօսած է իր սիրած նիւթերուն մասին՝ խաղաղ համակեցութիւն, Քուպա, Չինաստան եւ տնտեսական մրցակցութիւնը Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու միջեւ :

Այս վերջին հարցին վրայ ծանրանալով, Խրուշչեւ լաւատես յայտարարութիւններ ըրած է։ Այսպէս՝ յիշելով բոլշեւիկեան վարչակարգին դժուարութիւնները սկզբնական շրջանին եւ ցարական Ռուսաստանը «մուրացկան ազգերու միջեւ», Խրուշչեւ յայտարարած է թէ Խորհ. Միութիւնը համաշխարհային երկրորդ ուժն է, որ ի մօտոյ, «առաջինը պիտի ըլլայ» եւ կենաց պարպած համայնավարութեան։ «Եօթը տարի կուտանք դրամատէր երկիրներուն եւ եօթը տարիէն առաջին երկիրը կ'ըլլանք »։

Խօսքն ուղղելով արեւմտեան դեսպաններուն, խորհրդային վարչապետը շեշտած է.— Սխալ էք որ տարակարծութեան մէջ ենք Չինաստանի հետ եւ կը մաղթէք որ տարակարծութիւնը խորանայ։ Այդ հաճոյքը պիտի չտանք ձեզի, պարոններ, յուսախաբ պիտի ըլլաք, մեր գլխաւոր տարակարծութիւնը դրամատէր պետութեանց հետ է ոչ՝ Չինաստանի։ Միասին ենք դրամատիրութեան դէմ, թէեւ տարբեր կարծիքներ ունինք հոն յանգելու միջոցներուն մասին։ Ձեմ գիտեր ե՞րբ, բայց կը հասնինք։ Նոյն ապագան ունինք։ Վստահ եմ որ զիրար պիտի հասկնանք, մեր ամբողջ կարելին կ'ընենք վերջ տալու համար մեր տարակարծութեանց, տեսակէտներու տարբերութեան եւ կառուցանել ընկերվարական միակտուր ակումբ մը »։

Խրուշչեւ ծանրացած է նաեւ Խորհ. Միութեան եւ Քուպայի բարեկամութեան վրայ «կը մաղթեմ խաղաղ համակեցութիւն Միացեալ Նահանգներու հետ, բայց եթէ Միացեալ Նահանգները Քուպայի վրայ յարձակին, այդ պարագային Միացեալ Նահանգներու զինակիցներուն վրայ կը յարձակինք որոնց սահմանները աւելի մօտ են մեզի քան Քուպայի սահմանը՝ Միացեալ Նահանգներուն» :

Խրուշչեւ շատ պնդած է խաղաղ համակեցութեան անհրաժեշտութեան վրայ եւ այդ առթիւ յիշած Նոյեան Տապանը ուր միասին կ'ապրէին սուրբ եւ անսուրբ կենդանիները.— « Դուք կը խորհիք թէ մենք ենք անսուրբը եւ դուք՝ սուրբը : Մենք հակառակը կը խորհինք, շատ անվիճող չըլլանք, պատերազմ չենք ուզեր, կ'ուզենք խաղաղութեան մէջ ապրիլ, առեւտուր ընել եւ լաւ յարաբերութիւններ մշակել ձեզի հետ ու խօսքն ուղղակի Ամերիկացիներուն ուղղելով, Խրուշչեւ ըսած է.— 46 տարի է կ'ուզէք մեզ ընաջնջել »։

Բայց Խրուշչեւ այնքան Ամերիկացիներուն դէմ խօսած է որ ներկայ ամերիկացի դեսպանը մերժած է կենաց պարպել : Խրուշչեւ, անակնկալի գալով, ուզած է որ դեսպանը ինք կենաց մը առաջարկէ, բայց Ամերիկացին պատասխանած է թէ ընդունելութիւնը ընողը Ռուսերն են, իրեն չի պատկանիր կենաց առաջարկել։

ԱՂՕԹՔ ԶԱՐԵՀ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՀՈՂԱԿՈՅՏԻՆ ՎՐԱՅ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԻՆ ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ «ԱԶԴԱԿ»ԻՆ

«ԿԸ ՄԱՂԹԵՆՔ ՇԻՆԱՐԱՐ ԱՇԽԱՏԱՆՔԻ ՆՈՐ ՇՐՋԱՆ ՄԸ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻՍ, ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ ԵՒ ՄԻՒՍ ՆՈՒԻՐԱՊԵՏԱԿԱՆ ԱԹՈՌՆԵՐՈՒ ՄԻՋԵՒ, ՄԻԱՍՆՈՒԹԵԱՆ ՈԳԻՈՎ »

Ինչպէս գրած էինք, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսը Երեքշաբթի օր (Հոկտեմբեր 29) վերադարձած է Պէյրութ եւ մեծ խանդավառութեամբ ընդունուած Խալտէի օդակայանը Լիբանանի Հանրապետութեան նախագահին ներկայացուցիչին, պաշտօնական անձնաւորութեանց եւ խուռներամ բազմութեան մը կողմէ :

Անթիլիաս մուտքին, Խորէն Ա. արժանացած է հաւատացեալներու անզուգական ծափերուն։ Մայր տաճարին մէջ, իր աղօթքը ընելէ ետք, խօսքը ուղղելով հաւաքուած ժողովուրդին, Խորէն Ա. ըսած է.— « Երուսաղէմ գացինք եւ Էջմիածնի Վեհափառին հետ ողջագուրումով խաղաղութեան հիմը դրինք : Վեհափառ հայրապետը խնդրեց որ Իր ողջոյններն ու օրհնութիւնները յայտնեմ ձեզի եւ Իր փափաքով երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի Թարմ հողակոյտին վրայ աղօթք ընեմ» :

Այնուհետեւ Թափօրով, Խորէն Ա. գացած է Զարեհ Ա.ի Թարմ հողակոյտին վրայ ու հոգւոց կարդացած, խոր յուզումով :

×

Ամենայն Հայոց Վազգէն Ա. Կաթողիկոսը ընդունելով «Ազդակ»ի մասնաւոր թղթակիցը Երուսաղէմի մէջ հետեւեալ յայտարարութիւնը ըրած է .—

Յանուն Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածնի, ձեր միջոցաւ մեր ողջոյնը եւ հայրապետական օրհնութիւնը կը յղենք Լիբանանի, այնտեղ բնակող մեր Ս. Եկեղեցւոյ բոլոր զաւակներուն անխտիր, որոնք խաղաղ ու բարգաւաճ կ'ապրին իրենց նախնեաց սուրբ հաւատքով, իրենց կրթական եւ մշակութային կազմակերպութիւններով, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան բարձր հովանիին եւ առաջնորդութեան ներքեւ :

Մենք աստուածային օրհնութիւն կը հայցենք լիբանանեան հայրենիքին եւ ազնուահոգի արաբ ժողովուրդին :

Մենք կը մնանք աղօթող Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պատմական Աթոռին ծաղկումին համար, մէկ եւ անբաժան Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ եւ կը մաղթենք շինարար աշխատանքի նոր շրջան մը Մայր Աթոռիս, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան եւ միւս նուիրապետական Աթոռներու միջեւ միասնութեան ոգիով :

Աղօթող ենք նաեւ, որ Տէրը արեւշատութեան եւ երջանիկ հովուապետութեան տարիներ պարգեւէ մեր սիրեցեալ եղբօրը՝ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. շնորհազարդ Կաթողիկոսին :

Մենք կը հաւատանք, թէ մեր երկու Կաթողիկոսներու 26 Հոկտեմբերի սիրոյ ողջագուրումով յԵրուսաղէմ, ամուր հիմք մը հաստատեցինք, որու վրայ պիտի բարձրանայ մեր եկեղեցիի նոր կեանքի յաղթութեան կամարը՝ սիրոյ, խաղաղութեան եւ միութեան, ի մխիթարութիւն մեր ազգի բոլոր զաւակներուն :

Թող Աստուած օրհնէ մեր Սուրբ Եկեղեցին եւ հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ զինուորական կարաւան մը առանց դժուարութեան Պերլին մտաւ անցեալ օր, մինչ Ուաշինկթընի մէջ, Տին Րըսք կը յայտարարէր թէ ոչ մէկ փոփոխութիւն կ'ընդունին ներկայ կարգադրութեանց մէջ :

ՆԵԼՍԸՆ ՌՈՔՖԵԼԼԸՐ հանրապետական թեկնածու է Միացեալ Նահանգներու նախագահական աթոռին :

ԻՏԱԼԱԿԱՆ կառավարական տագնապը կը շարունակուի : Հանրապետութեան Նախագահը կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները եւ շատ հաւանական կը նկատուի որ նոր դահլիճին կազմութիւնը Ալտօ Մորոյի յանձնուի։ Այս վերջինը կը հաւատայ որ կարելի է համկցուիլ նենիական ընկերվարականներուն հետ :

ՎԻԷԹ - ՆԱՄԻ պետական հարուածին պաշտօնական հաշուեկշիռը 33 մեռեալ եւ 235 վիրաւոր կը հաշուէ։ Պատերազմական վիճակը վերցուած է Սայկոնի մէջ միակ վախը որ կայ այն է որ «տիէմական» վարչակարգ մը հաստատուի, առանց Տիէմի ...։ Տիկին Նհու Լօս - Անճըլըս է միշտ բարեկամներու տունը : Բազմաթիւ առաջարկներ կ'ըլլան իրեն հրատարակիչներու եւ շարժանկարի արտադրիչներու կողմէ :

ՄԸԼԷՕՆԻ դեղորեաքի գործատան մը մէջ պայթում մը տեղի ունեցած է։ Երեք մեռեալ, 21 վիրաւոր կայ եւ մէկ հոգի ալ անգտանելի է :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԱԿԱԴԵՄԻԱՅԻ մեծ մըրցանակին արժանացած է Ռոպէր Մարժըրի :

ՍԷՈՒՏԱԿԱՆ ԱՐԱԲԻՈՅ քարիւղներու նախկին նախարարը՝ Շէյխ Ապտալլահ Ալ Թարիքի առաջարկած է որ քարիւղային բոլոր օտար ընկերութիւնները որոնք արաբական երկիրներու մէջ են, ազգայնացուին։ Այս առաջարկը ըրած է Պէյրութի մէջ գումարուած քարիւղներու չորրորդ համագումարին :

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ նոր վարչապետը կազմեց նոր կառավարութիւնը : Փափանտրէու երկրորդ փոխ - վարչապետ մը նշանակեց յանձին Վենիզելոսի զաւկին՝ Սոփոկլէս Վենիզելոս :

ԼՈՐԻՍ ՄԵԼԻՔՕՖ

Բ.

Ստրուկն ալ չէր աշխատեր, որովհետեւ մարդկային արարած մը չէր նկատուեր։ «Ոչ մէկը կրնար միջամտել տիրոջ եւ ստրուկին միջեւ։ Տէրը կրնար բաժնել այրը կնոջմէն, զաւակները ընտանիքէն, կրնար ծախել, շղթայի զարնել, տանջել։ Օրէնքը կ'արգիլէր անդամահատել, անօթի ձգել, բայց յանցաւորին պատիժ սահմանուած չէր։ Հռոմի մէջ, աւելի ուշ Ֆրանսայի մէջ, ստրուկները չէին աշխատեր, հողածու չէին կալուածներուն։ Ռուսիոյ հողատէրերն ալ կ'ըսէին. «Փորձառութիւնը, ցոյց կուտայ որ ազատ աշխատող մարդիկ ստրուկներէն աւելի գործ կ'արտադրեն»։ Չէր աշխատեր, որովհետեւ աշխատանքին արդիւնքը ուրիշին համար էր»։ (Միլիւքով, «Փորձ ռուս քաղաքականութեան վրայ», 1901, էջեր 261 եւ 268)։

Վեհապետը թէեւ ամենահզօր կը կարծէր ինքզինքը, բայց կը բախէր անսահման դժուարութեանց։ Ազատագրելով ստրուկները՝ կը կատարէր յեղափոխութիւն մը։

Տնտեսական, ստրկական աշխատանքի տեղ կը հաստատուէր ազատ աշխատանք, որ աւելի արդիւնաբեր էր։

Քաղաքական, միլիոնաւոր մարդիկ հետզհետէ քաղաքական իրաւունքներ պիտի ստանային։

Ընկերային, միլիոնաւոր մարդոց մարդկային պայմաններ պիտի տրուէին սեփականութեան փոխանցումով։

Բարոյական, պիտի ջնջուէին պաշտօնէութեան չեղծումները, բարձր դասակարգի չարաշահումները։

1967 Յունիս 3ի մահափորձը ցարին դէմ ազդարարութիւն մըն էր, թէ խմորումներն սկսած են, գիւղացին հող կը պահանջէ, քաղքենի դասակարգը՝ ազատութիւն։ «Եթէ համոզուիմ որ սահմանադրութիւն մը օգտակար պիտի ըլլայ ժողովուրդին, պիտի չվարանիմ հրատարակելու զայն, սակայն համոզուած եմ որ պիտի կորսուի սահմանադրութեամբ, չեմ ուզեր նպաստել իր կորուստին»։ Պիզմարք համամիտ է, որովհետեւ ռուս ժողովուրդը պատրաստ չէ սահմանադրական կեանքի, հաւատք ունի վեհապետին բացարձակ իշխանութեան հանդէպ, եթէ այդ հաւատքը կորսուի, արիւնալի հետեւանքներ կ'ունենան։ Ընդհանրացնելու էր սակայն կրթութիւնը, ընդլայնելու էր նահանգային իրաւասութիւնները պատրաստելու համար ժողովուրդը ապագայ սահմանադրութեան։

Գաղտնի կազմակերպութիւն մը «Հող եւ Ազատութիւն» կը ծաւալի երկրին մէջ։ Վերա Զասու անունով աղջիկ մը, որպէս նոր Շարլոթ Քորտէ մը, Վոլկայէն մայրաքաղաք կուգայ եւ մահափորձ կը կատարէ ոստիկանապետ Զօրավար Թրեւիզի վրայ։ Դատարանը ազատ կ'արձակէ, վճիռը կը գովաբանուի, ըսելեայն դատապարտութիւն մըն էր խստութեանց, յեղափոխականներ կը քաջալերուին, ահաբեկչութիւնը կը շարունակուի։ Նոր մահափորձ ցարին դէմ 1879 Ապրիլ 2ին։ Խստութիւնը կը ծանրանայ, մահափորձերը կը կրկնուին։ 1879 Օգոստոս 26ին նորակազմ «Ժողովրդային Կամք»ի գործադիր մարմինը մահուան կը դատապարտէ ցարը։ Անդամները կը շրջին Պալթիկ ծովէն Սեւ Ծով, կը հետապնդեն կայսեր շարժումները, կը հետապնդեն որսը։

Փետրուար 8ին խորհրդականները կը հրաւիրէ պալատ կազմելու համար բացարձակ իշխանութեամբ յանձնախումբ մը, որպէսզի վերջ դնէ սարսափին։ Հրաւիրուածներուն մէջ են մայրաքաղաքի, Օտեսայի, Խարքովի զօրավար կառավարիչները։ Կարսի յաղթական Լորիս Մելիքօֆ ստացած էր կոմսութեան տիտղոսն եւ ընտրուած նահանգապետ Սարաթովի, յետոյ Սամարի, ուր վերջ կուտար «Սեւ մահ»ին, շրջելով ամէն կողմ, շահելով ժողովրդականութիւն։ Կը վերադարձնէր տրամադրուած չորս միլիոն րուպլի գումարը կը գնահատուէր աշխատանքն ու պարկեշտութիւնը, կը նշանակուէր նահանգապետ Խարքովի։

Այդ հանգամանքով Լորիս կը մասնակցի գերագոյն ժողովին, կ'առաջարկէ ապահովել նախ հրամանատարութեան միութիւնը, կեդրոնացնելով իշխանութիւնները մէկ հոգիի ձեռքը։ Ընդհ. հրամանատարութիւնը պիտի յանձնուէր վեհապետին բացարձակ վստահութիւնը վայելող անհատի մը։ Ցարը կը շոկուի եւ անմիջապէս հաւանութիւնը տալով՝ կ'ըսէ. «Այդ մէկը դուն պիտի ըլլաս»։ 1880 Փետրուար 12ի հրովարտակով կը հաստատուի «Գերագոյն Յանձնախումբ Ընկերային Արդի Պաշտպանութեան համար», որուն նախագահն է կոմս Զօր. Լորիս Մելիքօֆ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

« ՅԻՇԱՏԱԿԱՐԱՆ ԷՎԷՐԷԿ-ՖԷՆԷՍԷԻ» (*)

Պատմական Հայաստանի կից, շատ անգամ անոր անբաժան երկրամասը նկատուած, անցեալով եւ հայեցի ապրումներով հարուստ Կապադովկիոյ հայահոծ մէկ շրջանին անցեալը ներկայացուած է հազար էջերէ բաղկացած մեծածաւալ այս գիրքին մէջ։

Մօտ հարիւր էջեր ընդգրկող առաջին բաժինը հանգամանօրէն եւ մանրամասնօրէն կը պատկերացնէ ընդհանրապէս Կապադովկիոյ եւ յատկապէս Էվէրէկ – Ֆէնէսէի տեղագրութիւնը՝ բնութիւն, կլիմայական պայմաններ, բուսականութիւն, կենդանական աշխարհ ու մանաւանդ՝ վարչական պատկերը։

Կիլիկիոյ սահմանին մօտ՝ Էվէրէկ եւ Ֆէնէսէ տարբեր աւաններ ըլլալով հանդերձ, պատմութեամբ եւ աշխարհագրական դիրքով նոյնացած են ու կազմած առանձին քաղաք մը։ Առաջինը՝ Մեծ Եղեռնի նախօրէին, ունեցած է մօտաւորապէս հազար տուն հայ, երկրորդը՝ 780։ Տեղագրական մանրամասնութիւններով հարուստ եւ բազմազան այս բաժինին մէջ կը խօսուի նաեւ Կապադովկիոյ քաղաքներուն եւ գիւղերուն անուան ծագման մասին։ Կարելիութեան սահմաններուն մէջ, պատմագրական տուեալներու հիման վրայ ճշդուած են կարգ մը վայրերու պատմական անունները, անոնց հիմնադրութեան մանրամասնութիւնները, ինչպէս նաեւ գրեթէ բոլոր հնադարեան (հիթիթեան եւայլն) եւ յետագայ դարերու յուշարձանները, որոնք կը խօսին այս երկրամասի անցեալի փառքի մասին։ Արդարեւ, Ստրաբոնի ծանօթ երկասիրութեան մէջ կը հանդիպինք Վէնէսայի (Ֆէնէս) մեհեանին եւ անոր կից գիւղին յիշատակութեան։

Այս գլուխը կը պարփակէ նոյնպէս Էվէրէկ – Ֆէնէսէի շրջակայ գիւղերու՝ Զօմախլու, Թամարզա, Սէօյլիւտլի եւ այլն վերաբերեալ բաւականին հարուստ տեղեկութիւններ։

Կարգ մը պատմաբաններու եւ հնագէտներու համաձայն, խեթացիք Քրիստոսէ մօտաւորապէս քառասուն դար առաջ գաղթած են Փոքր Ասիա։ Իրենցմէ ետք պատմութեան թատերաբեմ կուգան Սումեր – Աքքատեանները, Հաթեր – Հիթիթները եւ յաջորդաբար այլ ցեղեր կամ ցեղախումբեր։

Յամենայն դէպս, ինչպէս ցոյց կուտան եւ կը փաստեն Կապադովկիոյ մէջ գտնուած սեպագիր արձանագրութիւնները, յայտնաբերուած հազարէ աւելի պնակիտները եւ այլ յուշարձաններ, Երրորդ հազարամեակէն սկսեալ Կապադովկիա արդէն հաղորդակցութեան մէջ էր Եգիպտոսի, Ասուրի եւ Կիլիկիոյ հետ։

Ք. Ա. 546ին, բովանդակ Փոքր Ասիոյ հետ Կապադովկիա եւս կ'իյնայ Կիւրոսի տիրապետութեան տակ։ Մեծն Աղեքսանդր (322 Ք. Ա.) վերջ կուտայ պարսկական տիրապետութեան, իսկ 301էն 395 (Ք. Ա.) մակեդոնական իշխանութեան կը յաջորդէ Հռովմէական տիրակալութիւնը։ Յաջորդաբար, Կապադովկիա մաս կը կազմէ բիւզանդական կայսրութեան (395 – 1067), 1080էն մինչեւ 1169՝ Դանիշմանդեան իշխանութեան (ծագումով հայ կամ թիւրքմէն իշխան Դանիշմանդի անունով), 1169 – 1300՝ Իկոնիոյ Սելճուք Ռումի սուլթաններու, 1308 – 1326՝ Թաթար եւ 1392 – 1393էն ի վեր՝ Օսմանեան կայսրութեան։

Մօտ քառասուն էջերէ կազմուած Բ. գլուխը, հարուստ մանրամասնութիւններով, թուագրութեամբ եւ աղբիւրներու յիշատակութեամբ կը ներկայացնէ Կապադովկիոյ պատմական անցեալը՝ «Փոքր Ասիոյ այդ կարեւոր շրջանի պատմութիւնը, կորսուած հնագոյն անցեալի մառախուղին մէջ»։

Ազգագրական ուշագրաւ եւ ճոխ տեղեկութիւններ կը պարունակեն Գ. եւ Դ. ընդարձակ բաժինները, որոնք կարելի է առանցքը նկատել այս խիստ շահեկան հատորին։

Արդարեւ, Ալէքս Գրիգորեան եւ Սեդրաք Գարակէօզեան, առաջինը իր բանահաւաքի դերով, իսկ երկրորդը՝ աշխատասիրողի, գնահատելի բծախնդրութեամբ մը ներկայացուցած են երբեմնի հայահոծ այս շրջանին եւ առհասարակ Կապադովկիոյ ժողովուրդին առտնին եւ արտաքին կեանքին կենցաղը, իր յատուկ մանրամասնութիւններով։

Վերջին տասնամեակներուն հրատարակուած յիշատակարաններուն ամէնէն շահեկան ու միաժամանակ օգտաշատ աշխատանքը պէտք է նկատել ազգագրական նիւթեր հաւաքելու ուղղութեամբ կատարուած ճիգը։ Անցեալի պատմական տեղեկութիւնները, ինչպէս նաեւ աշխարհագրական տուեալները ընդհանրապէս չեն կարօտիր ականատես երկրացիներու վկայութեան։ Մինչ ժողովուրդի մը վարքն ու բարքը, կենցաղը, արհեստներու թիւը եւ տեսակը, տնտեսական, մշակութային եւ ազգային ներքին կեանքը առաւելապէս եւ բացառաբար պէտք ունին տուեալ շրջանին մէջ երկար ապրած ականատեսներու վկայութեան։

Նոյնը նաեւ՝ ժողովրդական բանահիւսութեան համար։ Անշուշտ, այս վերջինը իր բոլոր ստորոգելիներով։ Նաեւ ժողովրդային բարբառներ եւայլն։

Այս իմաստով երախտաշատ գործ մըն է, զոր կատարած են «Յիշատակարան Էվէրէկ – Ֆէնէսէի» ծաւալուն եւ գեղատիպ աշխատութեան զոյգ հեղինակները։

Արդարեւ, առանձին ենթաբաժիններով ոչ միայն ներկայացուցած են ժողովրդային տնտեսութիւնը, մշակութային կեանքը, հոգեւոր եւ մտաւոր կեդրոնները, այլեւ իրենց շրջանի ժողովրդական աւանդութիւնները, աւելորդապաշտութիւնները, ինչպէս նաեւ առակներ եւ պատմուածքներ, աշուղական գործեր եւ անոնց հեղինակները։

Յաւալի է, անշուշտ, որ այս շրջանի Հայութեան այլապէս հարուստ բանահիւսական տաղերը, երգերն ու ասածուածքները ու նաեւ պարերգները թրքերէն են։ Ասոնք, կորսուած գանձ մը պէտք է նկատել, եթէ հաշուի չառնենք ատոնց մէջէն ի յայտ եկող ժողովուրդին հոգեբանութիւնը, մտաւոր եւ հոգեւոր հա–

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

Այս անգամ, Մոցարթ կը գտայ կրակոտ սէր մը։ Օրանժի իշխանուհիին մօտ ուր եկած էր երգելու, Վոլֆկանկ առաջին անգամ կը հանդիպի Ալոյիզիայի եւ կը տարուի անով։ Դաշնակով կ'ընկերանայ անոր երբ կ'երգէ իր մեղեդիները եւ կը համոզուի թէ երբեք այդ մեղեդիները այդքան լաւ երգուած չէին։ Բազմաթիւ պտոյտներ կը կատարէ անոր հետ Քիրխհայմ – Պոլանտի դղեակին պարտէզին մէջ եւ երգահանդէսի մը պահուն անոր կողքին նստած կ'երազէ օփերաներ գրել ապագայ փրիմա – տոնային համար..

Վոլֆկանկ ինքզինքը իր տանը մէջ կը գտայ Վէպերներու մօտ, այս տարօրինակ եւ պոհեմ ընտանիքին մէջ, ուր կը խօսուի միայն երաժշտութեան մասին եւ ուր՝ Ալոյիզիա եւ իր երէց քոյրը՝ Ժոզեֆա շարունակ կ'երգեն անհատնում երեկոյթներու ընթացքին։ «Չար բախտէն խորտակուած այս ընտանիքը այնքան կը սիրեմ — կը գրէ իր հօրը — որ կը ցանկամ զայն երջանկացնել ...»։

Լէոփոլտ համաձայն չէ։ Անիկա կը խորհի թէ կարօտութեան մէջ գտնուող Վէպերներու ընտանիքին հետ ունեցած մտերմութիւնը ոչինչով կրնայ օգտակար դառնալ Վոլֆկանկի ապագային համար։

Աւելի քան երբեք կը զարհուրի Լէոփոլտ, երբ կը տեղեկանայ թէ ճամբորդութեան մը ընթացքին Վոլֆկանկ ստանձնած է Վէպերներու բոլոր ծախքերը։ Իսկ Մոցարթի համար ատիկա պարզ բան մըն է։ Եւ զմայլելի միամտութեամբ մը կը գրէ իր հօրը. «Պատճառը կը կայանայ այն ուրախութեան մէջ որ կը զգան նոյն ձեւով մտածող մարդիկ երբ իրարու հետ կը գտնուին։ Այն մտածումը թէ օգնութեան կը հասնիմ կարօտ ընտանիքի մը, առանց որեւէ վախի, հոգիս կը լեցնէ անսահման հրճուանքով մը ...»։

Վոլֆկանկ կը խորհի ամբողջ ընտանիքը տանիլ Իտալիա եւ հոն կազմակերպել երգահանդէսներ։ Կը յուսայ նոյնպէս հոն Ալոյիզիային ապահովել առաջին երգչուհիի պայմանագրութիւնը, հակառակ որ այս վերջինը տակաւին սկսնակ մըն է։ Կը պնդէ թէ իր մայրը նոյնպէս խանդավառուած է իր ծրագիրներով։ Ընդհակառակն, Վոլֆկանկի մայրը, իր զաւկէն գաղտնի, կը գրէ իր ամուսնոյն եւ կը յայտնէ իր մտահոգութիւնը, հակառակ որ, կ'աւելցնէ Տիկին Մոցարթ, «Ալոյիզեան հրաշալի կ'երգէ»։

Եւ սակայն, այս սոխակը, որուն հետ Մոցարթ կը խորհի ամուսնանալ, անպայման իրենց զաւկին մոռցնել պիտի տայ իր ապագան եւ ան արդէն սկսած է մսխել այն փլօրինները զորս Լէոփոլտ խնայողութեամբ հայթայթած է իր զաւկին, կարենալ գլուխ հանելու համար իր ճամբորդութիւնը, զարգացնելու համար իր երաժշտական կրթութիւնը եւ հասնելու համար դիրքի մը։

Այս լուրերը իմանալով Լէոփոլտ զայրոյթէն կը խելագարի։ Այսպէս ուրեմն, ինք որ կ'ապրի թշուառութեան հասասար գրկանքի մը մէջ, ինք որ պարտուած է Արքեպիսկոպոսին հետ, որ խորտակած է իր ասպարէզը, եւ այս բոլոր զոհողութիւնները իրարու վրայ դիզած է որպէսզի իր զաւակը մեծ մարդ դառնայ, հիմա կը տեսնէ որ արդիւնքը այն կ'ըլլայ որ Վոլֆկանկ օգնութեան հասնի Վէպերի ընտանիքին եւ ամուսնանայ Ալոյիզիայի հետ, որ ուրիշ բան չէ եթէ ոչ պչրոտ ու մեծամիտ աղջիկ մը։ Պէտք է որ իր որդին սթափի իր ցնորքէն եւ այլեւս չխորհի ամուսնութեան մասին։ Ու կը գրէ. «Այս բոլորը կախում ունին քու խելացութենէդ եւ քու ողջախոհութենէդ։ Կամ պիտի մնաս խեղճ ու անծանօթ երաժիշտ մը, եւ կամ պիտի դառնաս նուագախումբի մեծ ղեկավար մը ու երաժշտագէտ մը որուն մասին հատորներ պիտի գրուին ...»։

Վոլֆկանկ կը հնազանդի — ժամանակաւորապէս։ Անկասկած, իր սրտին խորը անիկա Ալոյիզեան կը նկատէ իբրեւ իր խօսեցեալը, եւ սակայն, կը համաձայնի մեկնիլ Փարիզ փառք եւ հարստութիւն որոնելու համար։

— Վստահեցէք ինծի, կ'ըսէ, ամբողջ ուժերովս պիտի աշխատիմ Մոցարթներու անունին պատիւ բերելու համար։

Եթէ յաջողի, Ալոյիզեան իր կինը պիտի դառնայ։

×

Կը մեկնի, իբրեւ հարստութիւն ունենալով միայն ձեռագործ կիսաձեռնոց մը, պայուսակին մէջ Մոլիէրի հատոր մը, ինչպէս նաեւ մէկ քանի ձայնանիշերու թերթիկներ։

Կը մեկնի՝ իր սրտին մէջ պահած Ալոյիզիայի քաղցր ժպիտը։

«Երբ մեկնեցայ, կը գրէ իր հօրը, բոլորը կ'արտասուէին։ Ներեցէք ինծի, բայց պէտք է խոստովանիմ որ արցունքները կը խեղդեն զիս, երբ կը մտածեմ այս մասին ...»։

Փարիզի մէջ երբեք չի դադրիր խորհելէ անոր մասին, որ այլեւս կը համարի իր խօսեցեալը։

«Հոգիս երբեք պիտի չխաղաղի, կը գրէ անոր, մինչեւ որ վստահ չըլլամ թէ արժանի տուրքը վճարուած է ձեր տաղանդին։ Աւելին, վերջնականապէս եւ իրապէս երջանիկ պիտի զգամ ինքզինքս այն օրը միայն երբ վերստին պիտի կարենամ ձեզ տեսնել եւ ողջագուրել բոլոր սրտովս ...»։

(2 Շար.)

...րատութեան ակը :
...եղին եւ շահեկան է Սիմոն Թէքիր -
...եանի պատրաստած Խվէրէկ - Ձէնճուէի
...անաբերուն բաւական ճոխ ցանկը, զետեղ-
...ուած գրքին վերջաւորութեան :
...կեսարիոյ Հրջանին մէջ խօսուած գա -
...ռաբարբառներուն ամէնէն հարուստն է
...այս Հրջանի բարբառը, բաղկացած մօ -
...աւորապէս հինգ հազար բառերէ, ո -
...րոնց կէսը, ցաւօք սրտի՝ Թրքերէն : Լեզ-
...ուի եւ գրական ըմբռնումներու մասին
...ճշգրիտ մը կուտան հոս ներկայացուած
...օճերու եւ առածներու փոքրիկ ցան -
...կը, ինչպէս նաեւ Խվէրէկի գաւառաբար-
...բառով գրուած մէջբերուած նմոյշը :
Շահեկան է « Քաղաքական կեանքի »
...բաժինը, ուր դէպքերու եւ իրադարձու-
...թիւններու Թուական յաջորդականու -
...թեամբ ու մանաւանդ յիշատակուած
...փաստագրութիւններով ներկայացուած
...են շրջանի մը Հայութեան ազգային
...կեանքը, անոր ապրումները Զարթօնքի
...օրերէն մինչեւ Սահմանադրութիւն (1908)
եւ մինչեւ 1915 ...
Արեւմտահայաստանի կեանքին ու
...պատմութեան մէկ փոքրիկ մանրանկար
...պատկերը կայ այս էջերուն մէջ : Ար -
...դարեւ, Խվէրէկ - Ձէնճուէի ժողովուրդն
...ալ, իր կարգին, ապրած է Թրքական
...բռնատիրութեան աղետալի օրերը : Հոն
...եւս 19րդ դարը իր քաղաքական յեղա -
...փոխուած պայմաններով եւ տրամադրու -
...թիւններով «ծնունդ տուաւ նոր ուժե -
...րու», այլ խօսքով ապրումներու եւ շար-
...ժումներու :
1880ական Թուականներէն սկսեալ,
...հոս եւս մէջտեղ կուգայ ազատական գա-
...ղափարներով համակուած յառաջադէմ
...սերունդ մը, որ շատ չուշտով կը սատեղ -
...ծէ ազգային խօսուն եւ օրինակելի կեանք
...մը ու շարժում մը : Քաղաքական կու -
...սակցութիւններէն, առաջին անգամ հըն-
...չակեաններն են, որ իրենց գործունէու -
...թեան դաշտը կը հասցնեն մինչեւ հայա -
...հոծ այս շրջանները : Ատեն մը, Խվէրէկի
...մէջ ազգանուէր գործունէութեան կը
...լծուի ծանօթ յեղափոխական Մարտիրոս
...Պօյաճեան (Ժիրայր) : Դժբախտաբար,
...արտասահման զանուող եւ աւելի ընկե -
...րային գաղափարներով տողորուած Հըն-
...չակեան Կեդրոնը, Նազարբէգի գլխաւո -
...րութեամբ՝ «անտեղեակ Անատոլուի մէջ
...գոյութիւն ունեցող պայմաններուն» կը
...ձեռնարկէ «աններելի արկածախնդրու -
...թեան » մը : « Եթէ ոչ դաւաճանական,
...գէթ Կեդրոնի վարիչներու համար աններե-
...լի արկածախնդրութիւն մըն էր տըր -
...ուած հրահանգը, որուն զոհ գացին
Փոքր Հայքի մասնաճիւղերը (հնչակեան)
եւ հաւատաւոր Հայեր», կը հաստատեն
...աշխատասիրողները :
Օսմանեան Սահմանադրութեան (1908)
...հաստատումով Կապադովկիոյ հայահոծ
...այս շրջանին մէջ տիրական դերք կը գը-
...րաւէ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը :
Լաւատես եւ խանդավառ օրերուն, ինչ-
...պէս ծանօթ է, կը յաջորդեն մռայլ եւ ե-
...ղերական օրեր : Խվէրէկ - Ձէնճուէի Հա -
...յութեան ալ կը վիճակուի դառն ճակա -
...տագիրը Արեւմտահայութեան : Սրտա-
...բեկ են աքսորի, տեղահանութեան եւ ե-
...ղեռնի պատմութիւնները :
Մաքուր տպագրութեամբ եւ հազար է-
...ջերէ բաղկացած այս շատ հետաքրքրա -
...կան հատորը, իր հարուստ բովանդա -
...կութեամբ ու մանաւանդ՝ շրջանի մը
Հայութեան անցեալը եւ կենցաղը պատ-
...կերացնող իր հարուստ էջերով կոչուած
է մնայուն «Յիշատակարան » մը դառ -
...նալու ընդհանրապէս բոլորին եւ յատ -
...կապէս Կեսարիոյ շրջանի անցեալով հե-
...տաքրքրուողներուն համար :
Շնորհաւորելի են այս հետաքրքրական
ու միաժամանակ շահեկան գրքին զոյգ
...աշխատասիրողները՝ Ալէքս Գրիգորեան
եւ Սեդրաք Գարակէօզեան, առաջինը
...տարիներու պրպտումի եւ հաւաքումի,
...իսկ երկրորդը՝ նիւթերու դասաւորումի,
...մեկնաբանումի եւ ներկայացումի աշխա-
...տանքներուն համար :
Գիրքը հրատարակուած է Խվէրէկ -
Ձէնճուէի Մեսրոպեան - Ռուբինեան հայ-
...րենակցական Միութեան կեդրոնական
...վարչութեան (Մ. Նահանգներ) նախա -
...ձեռնութեամբ : Կը պարունակէ հարիւրէ
...աւելի նկարներ ու խմբանկարներ :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

(*) Հաւաքեց՝ Ա. Գրիգորեան, աշխատասիրեց՝ Ս. Գարակէօզեան, տպ- Փարիզ, 1963 :

ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԽՄԲ.— Երուսաղէմէն ստացանք հետեւեալ պաշտօնական հաղորդագրութիւնը ի մասին Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի այցելութեան Հիւսէյն թագաւորին :

Հոկտեմբեր 16ին, Չորեքշաբթի օր, Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց այցելեց Նորին Վեհափառութիւն Հիւսէյն Իպն Թալալ Հաշիմական դահու Թագաւորին Ամմանի մէջ :

Ն. Ս. Օծութիւնը ճամբայ ելաւ Երուսաղէմէն առաւօտեան ժամը 10ին, ընկերակցութեամբ Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Պատրիարք Հօր, Գերշ. Տ. Տ Սիոն, Հայրիկ, Հայկազուն եւ Սերովբէ Արքեպիսկոպոսներու, Գերշ. Տ. Տ. Դերենիկ, Բաբգէն եւ Թորգոմ Եպիսկոպոսներու, Հոգշ. Տ.Տ. Յակոբ, Շահէ, Կիւրեղ եւ Արսէն վարդապետներու եւ արտասահմանի ու Յորդանանի ազգայիններու մեծ շքախումբի մը :

Վեհափառ Հայրապետը եւ իր շքախումբը ներկայացան Հաշիմական Պալատ ժամը 12·30ին եւ ընդունուեցան Վեհափառ Թագաւորէն, որ, այս առթիւ զգեցած էր իր զինուորական մեծապաշտօն հագուստը :

Ն. Ս. Օծութիւնը խօսք առաւ եւ յայտնեց իր ուրախութիւնը գտնուելու Ս. Երկրին մէջ, երկրպագելու Նուիրական ուխտավայրերուն եւ վայելելու հիւրասիրութիւնը Յորդանանի ժողովուրդին : Ապա շնորհակալութիւն յայտնեց Վեհափառ Թագաւորին, որ բացառիկ պատիւներու արժանացուցած էր զինք եւ ըսաւ « Երիտասարդ եւ քաջակորով, մենք ուրախ ենք ձեր մէջ տեսնելու Հաշիմական օրհնեալ գերդաստանի շառաւիղը, այն գերդաստանին, որուն երջանկայիշատակ Թագաւորներէն Ապտալլան հայր եւ պաշտպան կանգնեցաւ տառապեալ Հայութեան, երբ ապաստան փնտռեցին իր իշխանութեան տակ :

« Հայերս, ամենուրեք, երախտագիտութեամբ պիտի յիշենք մեր ցաւի օրերը եւ ձեր Հայրերու սիրոյ մեծհոգիութիւնը » :

Վեհափառ Հայրապետը ներկայացուց Վեհափառ Թագաւորին Թանկագին նուէրներ որոնցմէ մին նորածին Ֆէյսալ իշխանին, որ ծնած էր Նորին Սրբազնութեան Ամման ժամանած օրը : Հայրապետը արեւշատութիւն եւ բախտաւոր օրեր մաղթեց նորածին իշխանին եւ ըսաւ, «Ես Ամման մտայ ուրախութեան եւ հրճուանքի օր մը, երբ ամբողջ ժողովուրդը ցընծութեան մէջ էր : Տայ Աստուած որ այնպէս անցնին Ֆէյսալ իշխանին բոլոր օրերը » :

Վեհափառ Թագաւորը շնորհակալութիւն յայտնեց Նորին Ս. Օծութեան ազնիւ խօսքերուն համար եւ Հայերու մասին ըսաւ «Մենք պատիւ կը զգանք մեր երկրի Հայութեամբ : Աշխատասէր, նըւիրուած եւ գործունեայ ձեր ժողովուրդի զաւակները մերն են եւ մեզի համար նոյնքան սիրելի որքան մեր ժողովուրդի այլ զաւակները :

« Մենք ուրախ ենք իմանալով որ հաճելի եղած են ձեր այստեղ անցուցած օրերը, Ս. տեղերը, որոնց պաշտպանութիւնը Աստուած յանձնած է մեզի, բաց են բոլոր Աստուծոյ անունը դաւանողներուն առջեւ եւ մենք պատուուած կը զգանք երբ Ձերդ Սրբութեան նման Բարձրապատիւ եւ պատկառելի անձեր այցի կուգան Սրբավայրերուն » :

Վեհափառ Թագաւորը այս առթիւ Ն. Ս. Օծութեան կուրծքը զարդարեց առաջին կարգի Արժանեաց շքանշանով եւ յանձնեց Թագաւորական գնահատանքի գիրը :

Բոլոր ներկաներու ծափերուն մէջ, Նորին Ս. Օծութիւնը բացագանչեց «Կեցցէ Հիւսէյն Թագաւորը» եւ սիրալիր խօսքերու կարճ փոխանակումէ ետք, ներկաները հրաժեշտ առին Վեհափառ Թագաւորէն :

Նորին Վեհափառութիւնը հաճեցաւ դուրս գալ պալատէն եւ Նորին Ս. Օծութեան հետ կենալ սանդուխներու առջեւ, շքախումբին հետ, նկարուելու համար եւ դարձեալ հրաժեշտ առնելու ծափողջոյններու խանդավառութեան մէջ :

Նոյն կէսօրին, Ամեն. Պատրիարք Հայրը հացկերոյթ տուաւ շքախումբի բոլոր անդամներուն, Ալ - Օրտոն պանդոկին մէջ :

Իսկ գիշերը, ժամը ութին, Ամմանի Ֆիլատելֆիա պանդոկին մէջ, Ամմանի Ազգային Մարմնամարզական Միութեան կազմակերպութեամբ տեղի ունեցաւ մեծ հացկերոյթ մը, ի պատիւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, որուն մասնակցեցան հիւրերը եւ Ամմանի ընտրանի Հայութիւնը :

ԴԻՒԱՆ Ս. ԱԹՈՌՈՅ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

—o—

ՎԱԼԱՆՍ, (Յառաջ).— Աշնանային մութ ու մռայլ երեկոյ : Տեղատարափ անձրեւը աչք Թարթել չի տար : Այսուհանդերձ, հայրենասէր եւ հաւատաւոր բազմութիւն մը փութացած էր ներկայ գտնուիլ Դաշնակցութեան Օրուան տօնակատարութեան :

Բեմին ճակատը զետեղուած էին զոյգ Եռագոյններէն զատ, Քրիստափորի եւ Ժան Ժօրէսի մեծադիր նկարները : Ժամը 21ին, օրուան նախագահը՝ ընկ. Գէորգ Պօյաճեան տօնակատարութիւնը բացուած յայտարարելով, Թուեց, ժամանակագրական կարգով, Թուեց 1890էն մինչեւ Պերլինի մէջ Ս. Թէհլիրեանի ձեռքով կատարուած ահաբեկումի օրերը, յիշեց մեր յայտնի ու անանուն հերոսներու շարքը, անոնց սխրագործութիւնները եւ յիշեցուց, Թէ «տարին գոնէ մէկ անգամ, իւրաքանչիւր հայ ինչ դաւանանքի ալ պատկանի պարտաւոր է յարգել անոնց յիշատակը » :

Վայրկեանի մը յոտնկայս լռութենէ ետք, Վալանսի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի սուար երգչախումբը երգեց Ֆրանսական փառերգը եւ «Մշակ բանուորը » :

Այլազան էր գեղարուեստական բաժինը : Իրենց մասնակցութիւնը բերին երգով՝ Օր. Քէչէճեան, արտասանութեամբ՝ Օր. Շ. Ղազարեան (Լիոնէն), հուսկ ուրեմն՝ Վալանսի բեմերու զարդերէն՝ պատանի Շ. Պօյաճեան, որ պարեց քանի մը ազգային պարեր :

Յաջորդաբար բեմ բարձրացան Վալանսի, Մարսէյլի Նոր Սերունդի պարախումբերը, որոնք, իրենց տոհմիկ գեղեցիկ տարազներով եւ համաչափ պարերով արժանացան խելայեղ ծափահարութիւններու : Փութանք աւելցնել, որ այս տարուան տօնակատարութիւնը բացառիկ փայլ մը ստացաւ, շնորհիւ Մարսէյլէն, Տէսինէն եւ այլ շրջաններէ եկած Նոր Սերնդականներու, շուրջ 50–60 հոգի :

Գեղարուեստական բաժնի գործադրութենէն ետք, բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Միսակ Միրզէ : Բանախօսը նախ ներկայացուց երեք հիմնադիր մեծերը, դիտել տալով, Թէ անոնցմէ իւրաքանչիւրը կրնար դիրք եւ փայլ ապահովել ռուսական կայսրութեան սահմաններուն մէջ, մինչ հայրենիքի համար Քրիստափոր զոհ գնաց ռումբի վաղահաս պայթումին, Զաւարեան յանկարծամահ եղաւ փողոցը եւ Ռոստոմ համաճարակի զոհ գնաց :

Ապա կատարեց մէջբերումներ Հայաստանի գրողներու գործերէն, ցոյց տալու համար, Թէ մեր հայրենիքի ազգակիցները կը բաժնեն մեր գաղափարները եւ իրենք եւս տոգորուած են մեր համահայկական գաղափարականով :

Փոքր դադարէ ետք, կրկին բեմ կը բարձրանան Հ Յ. Դ. Նոր Սերունդի զանազան շրջաններու պարախումբերը : Տէսինի «Դրօ» խումբի պարախումբը շուրջ քսան վայրկեան տեւողութեամբ զանազան ու մէկը միւսէն հաճելի ժողովրդական պարեր ներկայացուց, արժանանալով խանդավառ ծափերու : Վերջաւորութեան բոլոր խումբերը միասնաբար երգեցին «Յառաջ Նահատակ»ը :

Յաջորդ օրը Վալանսի Նոր Սերնդականները ճաշ մը սարքեցին ի պատիւ բանախօսին եւ շրջաններէն եկած ընկերներուն եւ ընկերուհիներուն : Ցուլիչ մԹնոլորտի մէջ 9 երիտասարդներ իրենց երդման ուխտը կատարեցին, մտնելով Հ. Յ. Դ Նոր Սերունդի շարքերը : Կեդրոնական վարչութեան կողմէ ներկայ էր ընկեր Ա. Խաչիկեան, իսկ երէց կազմակերպութեան կողմէ՝ ընկ. Մ. Միրզէ :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆ (50)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ.

Տուն վերադառնալով, սկսայ տղու մը պէս լալ : Ձկայ մարդ մը որ գէթ անգամ մը խաբուած չըլլայ, չգիտնայ Թէ խաբուիլը ինչ տառապանք կը պատճառէ :

Ինքնիրենս ըսի Թէ անմիջապէս պէտք էր այդ կնոջ հետ յարաբերութիւնս խզել, տենդի բերմամբ կարծելով Թէ պիտի կրնամ ի գործ դնել այս որոշումը : Լուսնալուն սպասեցի անհամբեր, որպէսզի երԹամ երկաԹուղիի տոմսակ մը առնեմ ու վերադառնամ հօրս եւ քրոջս մօտ, որոնց կրկին սիրոյն վրայ վստահ էի : Այդ սէրը պիտի չխաբէր զիս :

Սակայն չէի ուզեր մեկնիլ, առանց պատճառը Մարկրիթի իմացնելու : Իր սիրուհիին առանց իմաց տալու կը բաժնուի այն մարդը միայն, որ այլեւս չի սիրեր զայն :

Մտքիս մէջ քանի չափ Նամակներ խմբագրեցի :

Գործս այնպիսի աղջկան մը հետ էր, որ ուրիշ պոռնիկներէ տարբերութիւն մը չունէր : Ես չափէն աւելի բանաստեղծական ըրեր էի զայն : Անիկա դպրոցականի տեղ դրած էր զիս եւ յայտնի էր Թէ զիս խաբելու համար գործած էր շատ պարզ խորամանկութիւն մը : Այն ատեն արժանապատուութիւնս վիրաւորուեցաւ : Պէտք էր բաժնուիլ այս կնոջմէն, առանց իրեն իմացնելու Թէ այս բաժանումը որքան տառապանք կը պատճառէր ինծի եւ ահա Թէ ինչ գրեցի իրեն իմ ամէնէն մաքուր գիրովս եւ կատաղութեան ու վշտի արցունքները աչքերուս մէջ ․

« Սիրելի Մարկրի՛թս ,

« Կը յուսամ Թէ ձեր երէկուան տկարութիւնը մեծ բան մը չէր : Գիշերուան ժամը 11ին ձեր վրայ լուր առնելու եկայ եւ պատասխանեցին ինծի Թէ վերադարձած չէիք : Մ. տը Ժ... ինձմէ աւելի երջանիկ եղաւ, վասնզի քանի մը վայրկեան ետք գալով Ներս մտաւ եւ առտուան ժամը չորսին դեռ մեկնած չէր :

« Ներեցէք որ քանի մը ժամ ձանձրացուցի ձեզ եւ վստահ եղէք Թէ երբեք պիտի չմոռնամ այն երջանիկ վայրկեանները զորս ձեզի կը պարտիմ :

« Կ՚ուզէի այսօր ալ ձեր մասին լուր առնելու գալ, բայց մտադիր եմ հօրս քով վերադառնալ :

« Մնաս բարով, սիրելի Մարկրիթս : Բաւական հարուստ չեմ ուզածիս պէս սիրելու համար ձեզ, ոչ ալ բաւական աղքատ, ձեր ուզածին պէս սիրելու համար ձեզ :

Մոռնանք ուրեմն՝ դուք անուն մը, որ գրեթէ կարեւորութիւն չունի ձեզ համար, իսկ ես երջանկութիւն մը, որ անկարելի կ՚ըլլայ ինծի :

« Ձեզ կը վերադարձնեմ ձեր բանալին, զոր բնաւ չգործածեցի եւ որ կրնայ օգտակար ըլլալ ձեզի, եթէ երէկ գիշերուան պէս յաճախ հիւանդանաք » :

Ինչպէս կը տեսնէք, չէի կրցած այս Նամակը աւարտել առանց լիրբ հեգնութեան մը, ինչ որ կը ցուցնէր Թէ տակաւին որքան կը սիրէի Մարկրիթը :

Տասը անգամ կարդացի այս Նամակը եւ այն մտածումը Թէ անիկա վիշտ պիտի պատճառէ Մարկրիթի, քիչ մը հանդարտեցուց զիս : Փորձեցի անոր կեղծած ըզգացումներուն վարժուիլ, եւ երբ ծառաս ժամը ութին սենեակս մտաւ, Նամակը յանձնեցի անոր որ անմիջապէս Մարկրիթի տանի :

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ. «Արղութեան» խումբի ընկերները ցաւակցութիւն կը յայտնեն ընկեր Պօղոս Շառյեանի եւ ընտանեկան պարագաներուն իրենց մեծ մօր Այրի Տիկին Սրբուհի Ազարեանի ցաւալի մահուան առթիւ:

ՍՈՆԻԱ ԱՂՃԱՅԵԱՆԻ
ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կը շարունակուի մինչեւ Նոյեմբեր 14, Հայկ. Թանգարանին մէջ, 59 Ավընիւ Ֆոշ ժամը 15·30էն 19:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

ՎԵՐԱՄՈՒՏ

Պիլեռի (Կարտանի մօտ) Ֆ. Կապոյտ Խաչի շրջ. վարչութիւնը հայերէնի դըպրոց մը կը բանայ Նոյեմբեր 7ին: Դասերը տեղի կ'ունենան ամէն Հինգշաբթի առաւօտ ժամը 9էն 11, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Ուսուցիչ Պ. Կարօ Յովսէփեան:

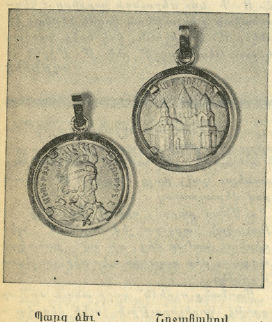
ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Օրժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Քրիստափոր ենթակոմիտէ 9 Նոյեմբեր, Շաբաթ երեկոյ ժամը 9ին:

Նիկոլ Դուման խումբ, 10 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 4ին:

Վարանդեան խումբ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չավուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ նոր հասցէն է՝

1. Rue de Gergovie, PARIS-XIV
Tél. BRE. 22-23

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ
Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝
Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ (Նոյեմբեր 9) երեկոյեան ժամը 8·30ին, Ազգային Նորակառոյց տան մէջ, 295 Րիւ Պուալօ:

Կը նախագահէ Ընկ. ՄԻՍԱՔ–ՄԻՐՋԷ

Կը խօսի Ընկ. ՊԵՏՐՈՍ ՉՊՈՒՔՃԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած բաժին:

Մեներգ՝ Տիկին Մ. Կարապետեան, Օր. Լ. Հաքէլեան, ընկ. Մ. Չափարեան:

Արտասանութիւն՝ Օր. Օր. Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան, Սիրան Տէրտէրեան:

Ջութակ՝ Ընկ. Յ. Պէրպէրեան եւ փոքրիկն Աբրահամեան:

Հայկական պարեր Նոր Սերունդի եւ «Արծիւ» պարախումբի կողմէ:

Հանդէսէն յետոյ տեղւոյն վրայ խըն–ջոյք մինչեւ ուշ գիշեր:

Եւրոպական եւ հայկական պարեր:

Առատ կերուխում:

Մուտքը ազատ է:

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 7·30ին Տէրի էնտ Թոմզի սրահին մէջ:

Կը խօսի՝ ՏԻԿԻՆ ՀՈՒՐԻ ԻՓԷԿԵԱՆ

Մուտք եւ ընթրիք մէկ սթերլին:

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

ՊԱՐԱՆՑԻԿ ՄԵԾ ԵՐԵԿՈՅԹ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Իսիի խումբին կողմէ:

Այս Կիրակի, ժամը 17էն, ?

10, Rue des Messageries, Paris. Métro : Cadet ou Poissonnière

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԽՆԱՄՈՒԱԾ ԲԱԺԻՆ

Պարախումբ, ձեռնածաշնակ եւ առաջին անգամ ըլլալով

«LES REBELLES DU CAUCASE» ԽՈՒՄԲԸ

BAR AMBIANCE BUFFET

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

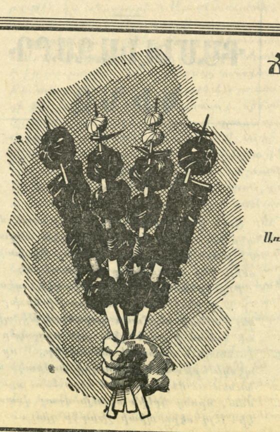
Հանելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ու նեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵԽԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ:

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 10 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 10 NOVEMBRE 1963

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 75 Ֆ·	Հատը	0·30 Ֆ·

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9856
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9856

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ա·

Այսու պաշտօնապէս կը հաղորդենք համայն Հայ ժողովրդեան, թէ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Ն· Ս· Օծութիւն Տ· Տ· Վազգէն Ա· եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Նորին Ս· Օծութիւն Տ· Տ· Խորէն Ա·, քրիստոնէական սիրով եւ հոգեւոր եղբայրութեան զգացումներով համդիպեցան իրարու խաղաղութեան քաղաք Ս· Երուսաղէմի Հայոց Պատրիարքարանին մէջ եւ ի ներկայութեան Ամենապատիւ Տ· Եղիշէ Ս· Պատրիարքին, եպիսկոպոսական դասուն, վարդապետաց եւ բարեպաշտ ազգայնոց, սուրբ ողջոյնիւ եւ ջերմ ողջագուրումով վերանորոգեցին իրենց ուխտը ծառայելու Հայց· Առաքելական Ս· Եկեղեցւոյ եւ ազնիւ հայ ժողովուրդին :

Երկու վեհափառ կաթողիկոսներու սրտալից այս սուրբ ողջագուրումը վերջ գտաւ ութ տարիներէ ի վեր Հայց· Եկեղեցւոյ ծոցին մէջ ստեղծուած տագնապը :

Տ· Տ· Վազգէն Ա· եւ Տ· Տ· Խորէն Ա· Հայրապետներ, Սուրբ Տեղեաց մէջ ծնրադրեցին, միասին աղօթեցին աշխարհի խաղաղութեան, Հայց· Եկեղեցւոյ միութեան եւ Հայ ժողովուրդի բարօրութեան ու երջանկութեան համար :

Զոյգ Կաթողիկոսներ, Սրբոց Յակոբեանց Մայրավանքին մէջ, չորս օրեր ապրեցան միասին եւ երջանիկ առիթը ունեցան զիրար մօտէն ճանչնալու եւ իրարու զգացումներուն ու մտածումներուն հաղորդ դառնալու :

Կիրակի, 1963 Հոկտեմբեր 27, հայրապետական հանդիսաւոր Ս· Պատարագ մատուցուեցաւ Ս· Յակոբայ Մայր Տաճարին մէջ Շնորհազարդ Տ· Տ· Վազգէն Ա· Կաթողիկոսին կողմէ : Ս· Պատարագի ընթացքին, հոգեհանգստեան յատուկ պաշտօն կատարուեցաւ Ս· Էջմիածնի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ ի Տէր հանգուցեալ հայրապետներու հոգիներուն եւ ի մասնաւորի նորոգ հանգուցեալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Երջանկայիշատակ Տ· Տ· Զարեհ Ա· Կաթողիկոսի հոգւոյն համար՝ նախագահութեամբ Շնորհազարդ Տ· Տ· Խորէն Ա· Կաթողիկոսի :

Ս· Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետին ներքին ու սրտառուչ աղօթքն ու մաղթանքն է, որ Ս· Երուսաղէմի մէջ ստեղծուած սիրոյ, միութեան եւ եղբայրութեան համերաշխ մթնոլորտը տարածուի ամբողջ Հայց· Եկեղեցւոյ հարազատ զաւակներուն սրտերուն ու հոգիներուն մէջ անխտիր :

ԴԻՒԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

Նոյեմբեր 4

ԽՄԲ.— Հաղորդագրութեան Բ· եւ Գ· մասերը՝ մեր յաջորդ թիւով :

ՁԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տօնական օրուան առթիւ, խմբագրատունը փակ է այս Երկուշաբթի եւ Յառաջ լոյս չի տեսներ : Մեր յաջորդ թիւը՝ Չորեքշաբթի Նոյեմ· 13 :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԿԻ ՄՈԼԷԻ ՄԱՄՈՒԼԻ ԱՍՈՒԼԻՍԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՊԱՐԱԳԼՈՒԽԸ ՄՈՍԿՈՒԱՅԷՆ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

Առջի օր Օրսէի հիւրասրահներուն մէջ, Կի Մոլէ կը խօսէր իր խորհրդային ճամբորդութեան մասին: Պէտք է ըսել թէ ընկերվարական կուսակցութեան ընդհանուր քարտուղարը շատ մանրամասնութիւններ չէ տուած Ֆրանսացի ընկերվարականներու եւ համայնավարներու յարաբերութեանց մասին: Ճշդած է միայն ինչ որ ըսած էր արդէն ճամբորդութենէն առաջ .— « Որոշ պարագաներու մէջ, կարելի է զուգընթաց գործունէութիւն ունենալ ինչպէս հիւլէական ուժին դէմ պայքարը »: Կի Մոլէ յայտնած է նաեւ թէ Ֆրանսացի համայնավարները եւ ընկերվարականները կապերը երբեք խնդրոյ առարկայ չեն եղած այս ճամբորդութեան ընթացքին : Ի վերջոյ լրագրողներու տպաւորութիւնն այն է որ այս ասուլիսը ուրիշ բան չէր եթէ ոչ ճամբորդական տպաւորութիւններու նկարագրական մը : « Տասը ընկերներ էինք, բայց տասը օրէն Խորհ· Միութիւնը կարելի չէ ճանչնալ »: Կի Մոլէ, սակայն, համոզուած է որ «ընկեր Խրուշչեւ անկեղծ է երբ խաղաղութիւն կ'ուզէ : Պէտք ունի խաղաղութեան : Գոհ է Մոսկուայի համաձայնութեան ըստեղծած մթնոլորտէն »: Բայց կարելի չէ խօսիլ Խրուշչեւի հետ Պերլինի պատին մասին : Առարկութիւնը անմիջապէս կը յայտնուի .— Պատ չէ սահմանագլուխ է: «Ծա՞կ մը պատին մէջ, սահմանագլուխի մէջ ծակ չի բացուիր: Արեւմտեան Պերլին մուտք ունենալու համար պէտք է համաձայնիլ Գերմանիոյ Ժողովրդական Հանրապետութեան հետ, ճիշդ ինչպէս Զուիցերիան իր դրացիներուն համաձայնութեան պէտք ունի իր ծովային առեւտուրին համար : Գաղափարական գետնի վրայ իրական յեղաշրջում մը կայ զոր Կի Մոլէի խորհրդային խօսակիցները «վերադարձ դէպի աղբիւրները» կը կոչեն: Կ'ընդունուի որ որոշումը վարէն գայ, հրաժարած են պրոլետարիաթի մենատիրութենէն, բայց տարակարծութիւններ կան, օրինակի համար միակ կուսակցութեան մը գոյութիւնը Խորհ· Միութեան մէջ.— «Հարցուցինք թէ ի՞նչ կրնայ պատահիլ եթէ խումբ մը մարդիկ խորհին թէ խորհրդային կառավարութեան ներկայ դիրքը Խորհ· Միութեան շահերուն դէմ է »:

— « Ատիկա Մոլոթովի կուսակցութիւնը կ'ըլլայ, Զինացիներուն կուսակցութիւնը, օտարին կուսակցութիւնը » :

Եթէ խորհրդային ղեկավարները, կ'ըսէ միշտ Խրուշչեւ, ուզէին կուսակցութիւն մը հիմնել, իրենց կը բացատրենք որ թուանշուած են Ամերիկայի ձայնը լսելով :

Կի Մոլէ կը խօսի նաեւ ապրուստի մակարդակի մասին, չեշտելով թէ պէտք է կոյր ըլլալ չտեսնելու համար այն յառաջդիմութիւնները որոնք կատարուած են, բայց տակաւին շատ բան կայ ընելիք: Ֆրանսացի ընկերվարականը չի հաւատար Խրուշչեւի յայտարարութեան երբ ան կ'ըսէ թէ 1970ին, Խորհ· Միութիւնը պիտի հասնի արեւմուտքին :

Կի Մոլէի ընկերներն ալ խօսք առին, Հրեաներու հարցին մասին: Քիյօ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կուտայ .— « Մեր խօսակիցները հերքեցին թէ ցեղային խտրականութիւն մը ըլլայ Խորհ· Միութեան մէջ: Հրէական հարցը ազգայնականութեանց հարցին միացուած է: Լսեցինք հաւանական համախմբման մը մասին Վլատիվոստոկի մօտ: Հրեայ խորհրդային քաղաքացիին անցագրին վրայ նշանակուած է կարմիր մելանով .—Հրեայ: Կը թուի նաեւ թէ կարգ մը պատասխանատու պաշտօններ փակ են Հրեաներուն » :

Վերաջոյէս պատասխանելով կարգ մը հարցումներու, Կի Մոլէ ճշդեց թէ Հանրապետութեան նախագահի աթոռին թեկնածու չէ ո՛չ այսօր, ո՛չ վաղը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԵԶԵՐԱԿԱՆ Ժողովին մէջ Հրեաներու նուիրուած բնագիր մը ցրուած են ժողովական հայրերուն ուր կը չեշտուի թէ «անարդար է աստուածասպան անուանել այս ժողովուրդը (իմա՛ Հրեայ) կամ անիծուած Աստուծոյ կողմէ: Հաստատուած է որ Եկեղեցին երբեք չի կրնար մոռնալ որ Աբրահամի սերունդէն ծնած են Քրիստոս եւ իր սուրբ մայրը »: Հոս կը յիշուի նաեւ թէ Քրիստոս «ինքզինք կամովին զոհած է »:

ՎԱՏԻԿԱՆ Բ.ի վերջին նիստերը բաւական աղմկալից եղած են: Ծանր քննադատութիւններ եղած են պապական փարչութեան դէմ : Հռոմի եկեղեցապետութիւնը պաշտպանած է հայ կաթողիկէ Պատրիարքը: Քէօլնի արք·ը՝ կարդինալ Ֆրինկս Հաւատաքննութեան Ս· Ատեանին բարեփոխումը կը պահանջէ : Այս քննադատութեանց գլխաւոր թիրախն է կարդինալ Օթթավիանի (քարտուղար) որ շատ յուզուած խօսք առած է :

Օրը Օրին

«ԱՅՆ ԵՐԿՐԻՆ ՄԷՋ, ՈՒՐ ՄԱՐԴ ՅՕՇՈՏՈՂՆԵՐ ԳԵՐԵԶՄԱՆ ՓՈՐՈՂՆԵՐ ԿԱՆ...»

Գերման մանկամարդ աղջիկ մը, Ռենաթա, եւ իր նշանածը, Փեթէր, կը նաւարկեն Սաքարիա գետին վրայ, Փօլաթլը քաղաքին մօտակայքը: Երբեմն ցամաք կ'ելլեն լուղորդի շապիկով ու կը պտըտին, ինչպէս եթէ Հռենոսի եզերքն ըլլային, երգելով Նիպելունգի երգերը: Կը տեսնեն Թուրքերը, ջուրի մէյէ՛ք կը կարծեն ու կ'երթան լորձնաշուրթն կը պատմեն անոնց գեղեցկութիւնը :Եգնարած մը, փոխանակ իր լորձունքը թափելու՝ նկարագրելով ջուրի մէկէքը, պարզապէս բաժին կ'ուզէ Ռենաթայի գեղեցկութենէն: Կը խնդայ մանկամարդուհին, կը ծաղրէ գերման երիտասարդը: Ու թուրք եգնարածը, գտնելով ընկեր մը, գիշեր մը կը յարձակին Գերմանացիներուն վրանէն ներս, կը սպաննեն Փեթէրը, իսկ աղջիկը քաշկռտելով կը տանին: Մնացածը կը գուշակէք :

Յետոյ կտոր կտոր կ'ընեն աղջիկը ու կը նետեն Սաքարիա գետը :

Ոճիրը երեւան հանուած է, ոճրագործները ձերբակալուած են, եւ ահագին իրարանցում Թուրքիոյ մէջ :

Դէպքին արձագանգը հասած է մինչեւ Թուրքիոյ Ազգ· Մեծ Ժողով: Երեսփոխան մը յայտարարեր է· «Ամբողջ աշխարհի առջեւ վարկաբեկուեցանք: Կ'առաջարկեմ երեսփոխաններուն ամսականներէն 200ական ոսկի կրճատել եւ իբրեւ հատուցում վճարել զոհերուն ընտանիքներուն »:

Ուրիշ մը կ'առաջարկէ շրջուն դասախօսներ ղրկել գիւղերը, բացատրելու համար թէ նման վայրագութիւններ կը վնասեն օտար զբօսաշրջիկներ հրաւիրելու կառավարական ծրագրին :

Վերջապէս աւելի խելացի մը կը յայտարարէ· «Կը մերժենք թուրք կոչել ոճրագործները, եթէ քննուի անոնց արիւնը՝ պիտի հաստատուի որ Թուրք չեն »:

Թուրք Ուս· Միութիւնը հրատարակեց զեկոյց մը, յայտարարելով որ «չեն կրնար թուրք համարիլ ոճրագործները »:

Արտաքին նախարարութեան պատասխանատու պաշտօնեաներէն մէկը կը յայտարարէ ·

— Այս տեսակ դէպքեր կրնան պատահիլ աշխարհի վրայ ամէն կողմ: Ֆրանսայի մէջ շատ Անգլիացիներ մեռած են :

Ըսել կ'ուզէ թէ գերման երկու երիտասարդներ սպաննուած են վայրագօրէն: Ի՞նչ կայ զարմանալի: Կամ թէ ներթարկուած են ամէնէն ամօթալի վարմունքին: Ի՞նչ կայ զարմանալի :

Իրաւ է: Գերման մեծ սպարապետին աղջիկներն ալ տեսան, ժամանակին, թուրք երիտասարդութեան զերզգայնութիւնը հանդէպ գեղեցկութեան: Ճիշդ է նաեւ որ Թուրքերը քիչ մը աւելի կը վրդովին՝ երբ թրքական նման խայտառակութեանց ներարկուողները Գերմաններ ըլլան: Թուրքերը մե՛ծ յարգանք ունին Գերմանացիներուն հանդէպ : Աղջիկ մը բռնաբարեր են,կտոր կտոր ըրեր են,— մեծ բան մը չէ Թուրքիոյ մէջ, շատ է պատահած : Բայց երբ Գերմանն է զոհը, կ'ըմբոստանան: Նոյնիսկ յուզիչ բաներ կը գրեն: Օրինակ «Միլլիյէթ» թերթին մէջ Աքեոլ հրապարակաւ ներողութիւն կը հայցէ, տեսէք թէ ի՛նչպէս .—

« Ներէ մեզի, Ռենաթա: Հիւանդանոցներ ունինք, դիազննարաններ ունինք, սառնարաններ ունինք, պատանքի մը դրամ չունինք :

Քու սիրտդ կտոր կտոր ըրող գնդակը մեր ուղեղն ալ ջախջախեց : Մենք մեզ ճանչնալ կը սկսինք հիմա՛: Եւ այնքան կ'ամչնանք, այնքան կ'ամչնանք որ, Ռենաթա, դուն եւ Փեթէր ջուրերուն տակ գացիք, մենք ալ գետնին տակը անցանք :

Առ այժմ մի զզար գերեզմանիդ վրայ զետեղուած այն խոշոր քարերուն ծանրութիւնը, գեղեցիկ աղջիկ: Անոնք դրըուած են, որպէսզի մարդկային մարմիններէ հոտը առնող վայրի կենդանիները չփորեն վրայէդ 50 սմ· հողը: Գուցէ տարօրինակ թուի քեզի, բայց ճիշդ է, մեր երկրին մէջ միայն մարդիկը չէ որ կը յօշոտեն մարդիկը, երբեմն վայրի կենդանիներն ալ մարդիկը կը յօշոտեն :

Մի յամառիր, Ռենաթա, ներէ մեզի : Եթէ գիտնայինք թէ այդ վիճակին մէջ պառկած ես հող, ամպերէն անկողին կը շինէինք եւ դիազննարան կը փոխադրէինք քեզ: Լուր չունէինք, ապա թէ ո՛չ՝ քեզ այդպէս չէինք ձգեր, մօրէ մերկ :

Ներէ մեզի, Ռենաթա: Աշխարհի վրայ միակ անձն ես՝ որ կրնաս ներել մեզի : Մեզ այնքան լաւ ճանչցար որ··· հոգ չէ թէ քանի մը վայրկեանի մէջ»:

Այս ի՛նչ զգայուն սիրտ, այս ի՛նչ նուրբ հոգի: Թուրք բսածդ սասնկ կ'ըլլայ: Ներողութիւնը կը հայցէ սպաննելէ ետք միայն: Բայց եթէ ներէ Ռենաթան, պիտի ներե՞ն այն մանուկները, որոնք սակառի մէջ դրուեցան ու ծով նետուեցան Տրապիզոնի առջեւ, պիտի ներե՞ն այն անմեղները, որոնք քարիւղով այրուեցան Կեսարիոյ մէջ, պիտի ներե՞ն այն աղջիկները, որոնք Արածանիի մէջ նետուելով պաշտպանեցին իրենց պատիւը, պիտի ներե՞ն այն ամէն Հայերը, որոնց գերեզմանն եղաւ Եփրատ գետը :

Շարունակեցէք, շարունակեցէք եւ բռնաբարեցէք, ե՛ւ ներողութիւն խնդրեցէք, ո՛վ Միլլէթի աշխատակիցներ, ե՛ւ սպաննեցէք, ե՛ւ ներողութիւն խնդրեցէք, ո՛վ ճիպիլէթը անյայտ արարածներ, ա՛յս ձեւով միայն կը պատժուի քաղաքակիրթ Արեւմուտքը եւ կը ճանչնայ իր դաշնակիցը: Ատիկա եւս ծառայութիւն մըն է մարդկութեան :

ԱՐԱԶ

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Ե.

Վա՛յ թէ Մարտիրոս կնքուէր երախան, մայտանոս կ'անուանէին զայն նոյն — հետայն: Մանկական թատերախաղի մը մէջ իսկ յիշատակուած է պարագան: Բայց չէի գիտեր թէ հայերէն է այս ծաղրանունը, փոյթ չէ թէ խոնարհ բոյսի մը անուն, ոչինչով ծաղրելի: Ռուսերը եւս կը գործածեն նոյն բուսանունը, իբրեւ ծաղրանուն,— արդարեւ, պետրուշկա կը նշանակէ ազատքեղ, բայց եւ խեղկատակ: Իտալացիները նոյնպէս, — փրեցցեմոլինօ կը կոչեն, այսինքն փոքրիկ ազատքեղ, այն որ Թոսքանայի ժողովրդական պատմուածքներուն մէջ կը հերոսանայ մնալով... գաճաճ: Ինչո՞վ է մեղաւոր՝ սա կանանչուկ ազատքեղը, հեթանոսական դարերու մէջ մեծ փառքերու արժանացած, դիւցազներ պսակած, այժմ ծաղր ու ծանակի նշաւակ, — չեմ գիտեր: Մեր մէջ գործածութիւնը անունի բառախաղ է միայն, ինչպէս թեբեւս ռուսականը:

Բայց, ինչպէս ըսի, չէի գիտեր թէ հայերէն է մայտանոս բառը: Ծատուրեանի Բուսաբանական Բառարանէն է որ սորվեցայ: Այսպէս Երեւանցի բուսաբանը կը գրէ.—

« Փեթրոսելինում .— Կարոս, մաղադանոս, ռուսերէն՝ պետրուշկա» :

Նախ խորհեցայ, սխալ չըլլա՞յ: Բայց տեսայ թէ ճիշդ այս ձեւով է գրուած, եւ երկո՛ւ անգամ, — մաղադանոս (էջ 84 եւ 154): Զարմա՛նք, հայագէտ Ս. Մալխասեան եւս ունի այս բառը, ան ալ ա՛յս ձեւով,— մաղատանոս: Երեւանի Լեզուի Ինստիտուտին ռուսերէն — հայերէն քառահատոր բառարանը՝ մաղադինոս: Կը պարզանա՞յ Հայոց լեզուն, եւ մենք լուր չունինք:

Բայց բառը հայերէն չէ՛, եղբարք պատուականք:

Երկար ժամանակ Թուրքերը կը կարծէին թէ իրե՛նց բառն է: Նոյնիսկ հրապարակ ելան Թրքաբաններ, որոնք կը ճգնէին, կը ջանէին հաստատելու համար թէ մայտանոս բառը աղաւաղեալ ձեւն է միտէ նիւվազ բարդութեան, կազմութեամբ՝ ոռձեւէգ, (վասնզի արաբերէն եւ պարսկերէն բառերու ամուսնութիւն), նշանակութեամբ՝ «ստամոքս գգուող» ,— չէ՞ որ մայտանոսը կը գործածուի իբրեւ կերակուրի համեմ: Մեր Ն. Բիւզանդացին անգամ կլլե՛ր է այս ստուգաբանութիւնը:

Այժմ տեսէք թէ ո՛ւրկէ կուգայ Թրքացած այս բառը:

Թէոկրիտէս, յոյն հովուերգակը, շատ կը սիրէ սէլինոն բառը, զոր ոմանք կը թարգմանեն լախուր (ֆրանսերէն՝ աշ), ուրիշներ՝ ազատքեղ (ֆրանսերէն՝ փէրսի),— երկար վիճաբանութեանց նիւթ: Կը թուի թէ Թէոկրիտէսի ճանչցած սէլինոնը այնպիսի տունկ մըն էր, որ երախայ մը կը յանձնուի իր հովանիին, ջուրի ակի մը եզերքը, հակառակ սատուածներու պատգամին: Որոշ է, սակայն, թէ նոյն բառը, ըստ իր կազմած բարդութեանց, անուն կը տրուի բազմազան բոյսերու: Ահա քանի մը անուն.— Օրէոսէլինոն, հիպպոսէլինոն, էլիոսէլինոն եւ դեռ ուրիշներ, որոնց կարգին՝ պետրոսէլինոն, (այս վերջինը հուսկ յետոյ տուած է փէրսի ձեւը, կը գրուի փէրսիլ): Ուրեմն, պետրոսէլինոն բուսատեսակն է որ, Մակեդոնիոյ մէջ առատ բուսնելուն համար՝ ինչպէս կը վկայէ Դիոսկորիդէս, (փաստ որ «Ալեքսանդրի տունկ» եւս կոչուած է), յետագային կ'առնէ մակեդոնիսի (սէլինոն) անունը: Եւ Թուրքերը առած են այս անունը եւ կոչած մաղտանոս, յետոյ մայտանոս:

Բայց, կրկնե՞մ, հայերէն չէ, այլ Թրքացած բառ է: Ունինք հայերէնը, ազատքեղ: Ինչո՞ւ կը մերժէ Ծատուրեան, որ չի յիշատակեր ոչ իսկ մէկ անգամ: Ընդհակառակն, կը գրէ ռուսերէն պետրուշկա, իբրեւ հայերէն՝ մաղադանոս, եւ դեռ քովն ալ .. կարո՛ս:

Թող որ կարոսն ալ հայերէն չէ, սակայն եւ այնպէս նուիրագործուած է մեր մատենագրութեան մէջ: Միայն թէ կարոսը մայտանոս չէ, այսինքն ազատքեղ չէ: Կարոսն ուրիշ է:

Ես շատ կը սիրեմ կարոսը, մանաւանդ ոչխարի միսով եփածը, առատ լեմոնով համեմած: Երբ Ամերիկա գացի, տեսայ թէ ամառ — ձմեռ, ամէն ճաշարանի մէջ, սեղաններու վրայ առաջին հրամցուած կանանչեղէնն է մեր կարոսը, զոր կ'ուտեն դիւղացիի պէս, հում — հում եւ չաթուռ — չութուռ:

Այս բանջարեղէնը կը կոչուի ռուսերէն սելդերէյ: Ծատուրեան կը թարգմանէ նեխուր: Ծատուրեան չունի լախուր, ունի միայն բարդութեամբ,— ձիալախուր, որ սմիռնիումը չէ, այլ հիպպոսէլինոն է, ինչպէս բառին ստուգաբանութիւնը եւս կը հաստատէ: Արդ, լախուր եւ նեխուր նոյն բառերն են, ճահճային բուսականութիւն: Կը կասկածիմ որ գործածուած ըլլան իբրեւ ուտելիք, թէեւ հին Հելլէնները այնքան ժուժկալ էին, յաճախ կը գոհանային այնպիսի բոյսերով, որ առածի կարգ անցած էր ըսել.— « Ցոյնը կրնայ ապրիլ հոն՝ ուր պիտի սատկէր էշը»:

Դեռ ունինք քեղակարոսը, զոր Ծատուրեան համազոր կուտայ ռուսերէն բուտեն, լատիներէն ճեռոֆիլլում բառերուն, եւ հայերէն հոմանիշ՝ շուշանբանջար բառին: Լատիներէնը յունարէնէ առնուած, ստուգաբանական արժէքով՝ կոչուած է «բերկրատերեւ»: Եթէ բառին իմաստին հետեւինք՝ քեղակարոսը օրէոսէլինոնն է:

Վերջապէս, ահա բոլոր այս բոյսերուն ընտանի տեսակն է որ կը կոչուի կարոս, — մեր այս բառը առնուած է պարսկերէնէ (քարաֆս), սկզբնաբար գրուած՝ կարաւս կամ կարօս, որ ուղիղ ձեւն է, յետոյ կարոս: Թուրքերը ըրած են քէրէվիզ: Պարսկերէն լեզուն ունի դեռ քէրէսպ եւ նէֆէրի ձեւերը, նաեւ էնմուտ հոմանիշը:

Այժմ, սիրելի ընթերցող, կ'ուզեմ վարձատրել համբերութիւնդ.—

Ազատքեղը (մայտանոս կամ փէրսի), գիւղական բժշկութեան մէջ, կը գործածուի կաթէ կտրելու այն մայրերը, որոնք զանազան պատճառներով չեն ուզեր կամ տալ իրենց նորածիններուն: Այդ յատկութիւնը վերագրելով ազատքեղին, անկէ պսակ մը կը հիւսեն ու կը կախեն էգ կատուներու եւ շուներու վիզէն, երբ չեն ուզեր որ կաթ տան այս կենդանիները: Ուրիշ յատկութիւններ եւս կը վերագրեն ազատքեղին, — արգելք կ'ըլլայ հերաթափութեան (մազերը թափելուն), կը բանայ ախորժակն այն տեսակը՝ որու մասին խօսուած ժամանակ սովորութիւն է խփել մէկ աչքը, բայց կը տկարացնէ տեսողութիւնը, (ընդհակառակն ապոխը կը պայծառացնէ): Պատանիներուն նորաբոյս պեխը «ազատքեղ» կը կոչեն Ֆրանսացիք, իսկ «փունջ մը ազատքեղ»՝ ինչ որ ծածկեց Ադամ թզենիի մէկ տերեւով: Զմոռնանք, ազատքեղը թոյն է թութակներուն եւ հաւերուն, ընդհակառակն փնտռուած սնունդ մը՝ նապաստակներուն եւ ոչխարներուն:

Արդի բժշկութեան մէջ ծանօթ է իր միզաբեր եւ դաշտանաբեր յատկութիւնը:

Կարոսը «յօդացաւի աւել» կը կոչուի Սենթոնժի մէջ, այն հաւատքով թէ կ'աւլէ կ'անհետացնէ յօդերու ցաւերը: Ֆրանսական կարգ մը գաւառներու մէջ այն համոզումը կը տիրէ թէ կարոսը եւս ախորժաբեր է... կիները անհանգստացնելու աստիճան:

Պէտք է ըսել թէ ազատքեղին ու կարոսին ախորժաբեր յատկութիւնը յիշատակ մըն է այն հին սովորութենէն, զոր ունէին Հելլէնները, — անոնք ազատքեղի եւ կարոսի վառ կանանչութեամբ կը զարդարէին իրենց հերոսներուն ճակատը, վասնզի կանանչը ուժի, յաւերժական երիտասարդութեան տպաւորութիւն կը թողուր:

Յաւերժութեան այդ գաղափարով էր, որ Հելլէնները փունջ մը ազատքեղ կը դնէին հոգեվարքի հասած հիւանդներու սնարին մօտ:

Ու վերջապէս կերակուրի պնակները զարդարել մէկ — երկու թել ազատքեղով՝ չի նշանակեր համ եւ սնունդ աւելցնել, այլ պարզապէս կը յիշեցնէ հին սովորութիւն մը, երիտասարդութեան եւ կենդանութեան խորհրդանշան՝ կանանչութիւն պարգեւել եթէ ոչ քիմքի հաճոյքի համար, այլ անպայման տեսողական հաճոյքի համար:

Կարոս բառին մասին մեր գրութիւնը ամբողջացած պիտի չըլլար, եթէ չաւելցնէինք հետեւեալը.—

1954ին, Ազատան այցելութեանս օրերուն, շատ սիրելի ընկ. Աւետիս Պլուզեան երգեց ազուոր երգ մը, Կարոս Խաչ: Ի՞նչ կը նշանակէ «կարոս խաչ», — խաչի քարողութի՞ւն: Չեմ գիտեր, բայց Օ. Բարաղամեանի « Վանայ գաւառաբարբառը» գործին մէջ (անտիպ) գտայ հետեւեալ վկայութիւնը.— «Կարօսխաչ, կարօսէ խաչ մը, զոր աշուղները կ'երգեն»: Բան մը չհասկցայ: Բարաղամեան ունի կարօսիկ բառ մըն ալ, բալ (փիշնէ) նշանակութեամբ: Կեռասի ճիւղէ խա՞չ: Չեմ կրնար իմաստ մը գտնել: Կարդացէք քիչ անդին «Կարօս Խաչ» երգը, սքանչելի երգ մը, Մոկաց Միրզէ երգին թափով եւ ուժգնութեամբ: Եւ եթէ բան մը գիտէք «կարօս խաչին» մասին, բառերու իմաստի տեսակէտով, գրեցէք ինծի:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԻԼԻԿԵԱՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՋԱՏԱԳՈՎ

1931ին, աշնան, Երեւանի մէջ, յաւիտենապէս կը փակէր իր աչքերը Դաշնակցական հին փաղանգէն, ընկ. Մար, որ ապրեցաւ անկարելի երազով մը, Կիլիկեան Հայաստանի երազով:

Ընկեր Մար, որու անունը ներկայ սերունդին համար անծանօթ է, տարիներէ ի վեր քաշուած էր կուսակցական գործօն կեանքէ: Իսկ վերջին տարիներուն՝ կը զբաղէր ուսուցչութեամբ: Բոլշեւիկները հանգիստ ձգած էին զինք, անոր համար որ հանգուցեալը Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին կուսակցական ոչ մէկ գործօն դեր կատարած էր:

Անծանօթ մը կամ անկարեւոր դէմք մը չէ սակայն ընկեր Մար, իր անցեալով: « Ազատամարտ»ի ընթերցողները պէտք է յիշեն 1910 — 1911ի ընթացքին իր ստորագրած այնքան գեղեցիկ յօդուածաշարքերը, գլխաւորաբար ռուսահայ — թրքահայ յարաբերութեանց մասին, որոնց մէջ բաբախուն եւ ազգային մտահոգութիւններով սիրատոչոր սիրտն էր խօսողը, զգայուն եւ խոհուն:

Մեր յեղափոխական պատմութեան մէջ, յատկապէս Համիտեան շրջանին, ընկեր Մար իր որոշ դերն ունեցած է: Անիկա այն քիչերէն մէկն է, կովկասահայ դաշնակցական գործիչներէն, որ անցած է Կիլիկիա, կազմակերպելու համար Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութիւնը, եւ բանտարկուած է Թրքական իշխանութեանց կողմէ, Մարաշի մէջ, իբրեւ օտարական: Ամբողջ հինգ տարի անկէ մնացած է լռակեաց, չմատնելու համար իր հայկական ինքնութիւնը, եւ 1905ին միայն, ռուսական հիւպատոսարանի միջամտութեան վրայ, ազատ արձակուած է, բայց արդէն կորսնցուցած, խիստ վաղաժամ կերպով, իր երիտասարդական կորովը եւ առողջութիւնը, Դաշնակցութեան Կիլիկեան աւագ գործիչներէն է: Սիմոն Զաւարեան իրմէ տարիներ ետք միայն անցաւ Կիլիկիա, ուր կազմակերպական ընդարձակ պտոյտ մը կատարեց, ռուս զբօսաշրջիկի հանգամանքով, դարձեալ Համիտեան շրջանին:

Ընկեր Մար, ըլլալով Դաշնակցութեան կողմէ Կիլիկիա ղրկուած առաջին գործիչներէն, դարձաւ Կիլիկեան Հայաստանի կատարեալ հաւատացեալ մը: Այս կէտն է ահա, որ իբրեւ պատմական հետաքրքրութիւն ներկայացնող փաստ մը կ'ուզեմ արձանագրել:

Կը ճանչնայի զինք Պոլսէն: Երբ Երեւան իրեն հանդիպեցայ 1919 — 1920 թուականներուն, այն ատեն «Յառաջի» խմբագրութեան անդամ էր: Իբրեւ հին ծանօթներ, ես՝ երիտասարդ եւ ոգեւոր՝ Թրքահայաստանի ազատագրութեամբ, իսկ ինք՝ հաւատացեալ մը Կիլիկեան Հայաստանի կազմութեան եւ տեւականութեան: Մենք յաճախ մտերիմ զրոյցներ կ'ունենայինք մեր ազգային եւ քաղաքական ընդհանուր կացութեան մասին:

Ըսի թէ Երեւան, Հայաստանի մայրաքաղաքին մէջ հաստատուած Կովկասահայ ընկեր Մար, ի մեծ զարմանս շատերուն, Կիլիկեան Հայաստանի կուսակից էր: Ան

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

Մայր ու տղայ կը հաստատուին Բրուտասան փողոցին մօտ պանդոկ մը, ուր Վոլֆկանկ կը գրէ իր համբաւաւոր «Փարիզեան համանուագը», «Փոքրիկ ոչինչները» բեմապարը եւ իր «Սոնաթ ան լա»ն: Բոլորն ալ լեցուն են խինդ ու ծիծաղով. բայց կեանքը ծանր է, արտադրուած գործերը տեղաւորելը դժուար, դասերը՝ ցանցառ: Իր երգահանդէսները կը գտնեն նպաստաւոր ընդունելութիւն, անկասկած, սակայն ո՞ւր են նախկին յաղթանակները... Մոցարթ այլեւս հրաշք տղան չէ:

Տխրատարտու է իր սենեակը: Այն սենեակը՝ ուր կը յղանայ իր հրաշալիքները...

« Կը վախնամ որ կորսնցնեմ խօսելու կարողութիւնս, կը գրէ Տիկին Մոցարթ: Այնքան մութ է այս սենեակը, ուր երբեք չի մտներ արեւին լոյսը, այնքան խաւար, որ անկարելի է գիտնալ թէ ի՛նչ եղանակ կը տիրէ դուրսը.. Չեմ տեսներ՝ նոյնիսկ ասեղնագործելու համար»:

Ամբողջ օրեր կը սպասէ իր զաւակին, որ կը ջանայ պայքարիլ կապարի նման իր վրայ ծանրացող չար բախտին դէմ:

Իրիկուն մը — 1778 Յուլիս 1ին — Մոցարթ կը հասնի պանդոկ: Մայրը հիւանդ է, ծանր հիւանդ: Գերմանացի բժիշկը կը զգուշացնէ զինքը.

— Կը վախնամ որ գիշերը չանցընէ ... Ջանացէք խոստովանցնել զինքը ...

Արդարեւ, կէս գիշերին, հիւանդը կ'աւանդէ իր հոգին:

Կը ստիպուի փոխառութիւններ ընել, թաղման ծախքերը վճարելու համար: Մեռելին հսկող կինը կը վճարուի մատանիով մը, քանզի այս վերջինը կ'ուզէ ունենալ հանգուցեալին ամուսնական օղակը ...

Եթէ Ալոյիզիա Վէպէր իր քովը ըլլար, քաջութիւնը պիտի չպակսէր իրեն.. Արդարեւ, չի դադրիր մտածելէ անոր մասին: Եւ այդ իսկ պատճառով, երթալ անոր միանալու համար է որ ամէն ջանք ի գործ կը դնէ չընդունելու համար Վերսայլի մատուռին երգեհոնահարի պաշտօնը ..

Այսպէս է որ, շնորհիւ երգչուհիի մը՝ որ արդէն իսկ մոռցած էր զինքը, Ֆրանսան կը կորսնցնէ Մոցարթը ...

Իր բովանդակ հոգին ու միտքը լեցուած է Ալոյիզիայի պատկերով եւ ձայնով: Անոր համար կը դաշնաւորէ իր ըղձալի « Փոփոլի տի Թեսալիա»ն: «Կը պատրաստեմ, թանկագին բարեկամուհիս, Փոփոլի տէ Թեսալիա եղանակը: Եթէ դուք ալ գոհ էք այնքան որքան ես՝ շատ երջանիկ պիտի ըլլամ: Առայժմ, մինչեւ որ ձեզմէ իսկ իմանալու հաճոյքը ունենամ թէ ինչպէս այս տեսարանը ձեզի հաճոյ պիտի թուի — քանզի միայն ու միայն ձեզի համար գրած ըլլալով, կը ցանկամ ձեր գովեստներէն զատ ուրիշ գովեստ չստանալ — պիտի բաւականանամ խոստովանելու ձեզի թէ, բոլոր այս կարգի գործերուն մէջ, կեանքիս լաւագոյնն է որ արտադրած եմ ...»:

Վոլֆկանկ իր նոր երաժշտութեան տետրը չուղարկեր երգչուհիին: Կը մտադրէ զայն անձամբ յանձնել անոր: Արդարեւ, իր հայրը կը յաջողի զինքը հաշտեցնել Սալցպուրկի Արքեպիսկոպոսին հետ: Մոցարթ վերստին կը հաստատուի Քոլորէտոյի իշխանին նուագախումբի ղեկավարի իր պաշտօնին մէջ: Իր ռոճիկը կը բարձրանայ հինգ հարիւր ոսկի Ֆլորինի, եւ պիտի կրնայ մէջ ընդմէջ բացակայիլ, եթէ որեւէ տեղէ օփերաներ գրելու ապսպրանքներ ստանայ:

Սակայն, Սալցպուրկ մեկնելէ առաջ, Վոլֆկանկ կը փութայ դէպի Մանհայմ, կարենալ տեսնելու համար Ալոյիզիան:

(3 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»ը

...կախութիւն չունէր Հայաստանի. Հանրապետութեան տեւականութեան վրայ: «Շնորհիւ Հայաստանի աշխարհագրական դիրքին, — կ'ըսէր ան, — մեր ժողովուրդը կոչուած է օտար լուծի տակ ճնշուելու: Հին ժամանակներ Հայաստան կռուախնձոր եղած է Յոյներու եւ Պարսիկներու, Արաբներու եւ Բիւզանդիոնի միջեւ, նոր ժամանակներու մէջ՝ Թուրքերու եւ Պարսիկներու, Ռուսերու եւ Թուրքերու միջեւ, իսկ հիմա ալ՝ մեծ պետութիւններու եւ Ռուսաստանի ոտից կոխան պիտի դառնայ: Ռուսաստան չի կրնար հաշտուիլ երբ եւ իցէ, որ նոր Պալքաններ ստեղծուին իր հարաւային, կովկասեան սահմաններուն վրայ: Եւ այդ Ռուսաստանը, որ ժամանակաւորապէս հեռացած քաշուած է, պիտի վերադառնայ վերագրաւելու համար այս հողերը: Հայութեան ապագան Կիլիկիոյ մէջ է միայն, ուր կայ ծովի դրացնութիւնը Եւրոպայի հետ: Ծովն ու միջազգային շուկան դէպի ապահովութիւն տանող լաւագոյն ուղիներն են: Հայութեան ապագան Միջերկրականի ափերուն կրնայ ըլլալ: Այնտեղ չենք կորուիր արտաքին աշխարհէն, կորուած ենք Հայաստանի մէջ»:

Ընկեր Մարի դիտողութիւնները, Կիլիկեան Հայաստանի առաւելութիւններու մասին՝ բաղդատմամբ Հայկական Բարձրաւանդակին, որ կտրուած է արտաքին աշխարհէն ու ծովէն, ես իրաւացի կը համարէի: Բայց կար պատմական անվերաքննելի իրողութիւն մը, — հայ ժողովուրդը կ'ապրէր հայկական լեռնադաշտին վրայ, հոն էր որ արմատ արձակած էր եւ հաստատուն կաղնիի մը նման կեցած էր: Ճիւղերը մերթ կտրատուած են, բայց քանի բունը կայ, նորէն կ'աճին անոնք: Հայ ժողովուրդը կը գրաւէ դարձեալ Ալաշկերտի հովիտը, Բասենը, Վասպուրականը եւ Տարօնը, եւ դուրս կուգայ Ճորոխի հովիտով դէպի արտաքին աշխարհ, թէեւ մեծ դժուարութիւններու գնով: Բայց Հայաստանի աշխարհագրական դժուար պայմանները չեն միթէ, մեր երկրի բարձրադիր լեռները եւ անդնդախոր ձորերը, որ ապահոված են մեր ժողովուրդին ազգային ուրոյն գոյութիւնը: Կիլիկիան Հայաստան չէ, աշխարհագրական անուն մըն է, ուր կողք-կողքի պիտի ապրին Թուրքն ու Հայը, Արաբ Ֆելլահը եւ քրիստոնեայ հին Բաղդէացին, որոնք առաւելն քաղաքական վաղանցուկ միութիւն մը պիտի կազմեն, ինքնավար երկիր մը, օտար թեւարկութեան ներքեւ: Ահա Կիլիկիան, որ կրնայ հարուստ ըլլալ իր բամպակով, արմտիքով եւ առեւտուրով, բայց բնաւ իսկական Հայաստան մը, հայ ազգային պետութեան իմաստով:

Ու մենք կը բաժնուէինք իրարմէ, իւրաքանչիւրս իր կարծիքին հետ, կլանուած ընթացիկ աշխատանքներով եւ առօրեայ մտահոգութիւններով:

Վերջին անգամ Մարը տեսայ Աբովեանի մայթերուն վրայ, ճիշդ այն օրը (2 Ապրիլ 1921), երբ կը լքէինք Հայաստանի մայրաքաղաքը, ռուս կարմիր բանակի ճնշումին տակ, որուն յառաջապահները Քանաքեռի կատարէն կ'երեւային արդէն: Ժամը երկուքի մօտերն էր: Արտակարգ դատարանէն կը վերադառնայի կառքով, հեւասպառ, լարուած եւ մտահոգ, բոպէ մը առաջ դուրս գալու համար: Խուճապ ստեղծուած էր քաղաքին մէջ: Աչքիս ընկաւ այդ միջոցին սիրելի Մարը, որ աներեր քայլերով եւ հանդարտ երեւոյթով, կարծես թէ ոչինչ պատահած ըլլար, փողոցն ի վեր կ'երթար: Ճերմակով զարդարուած գլուխը, դէմքի բարի գիծերով, ցոյց կուտար որ անցորդը լոկ հանդիսատես մըն էր ճակատագրական անցուդարձին, բայց մասնակից:

Ընկեր Մար մնաց Երեւան, ուր համեմատաբար հանգիստ կեանք մը վարեց: Ան տեսաւ իր նախատեսութեան իրականացումը, Հայաստանի գրաւումը Ռուսաստանի կողմէ: Խորհեցա՞ւ սակայն, որ ընդամէնը քանի մը ամիսներ ետք, 1921ի Հոկտեմբերի Ֆրանքօ-Թուրք համաձայնագրով, իր այնքան սիրած Կիլիկիան աւելի ահաւոր վախճան մը ունեցաւ: Ֆրանսական պարպումին հետեւանքով՝ հայ բովանդակ բնակչութիւնը ստիպուեցաւ ի սպառ լքել եւ հեռանալ: Ու խորտակուեցաւ Կիլիկեան Հայաստանի երազը եւս մեր սիրելի Մարին, որ եղաւ անձնուրաց յեղափոխական մը եւ ազնիւ հայրենասէր մը:

Խ. Թ.

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

ՀԱՅ ՆԿԱՐԻՉՆԵՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին Փարիզի Հայութիւնը առիթն ունեցաւ հաւաքական եւ անհատական ցուցահանդէսներու միջոցաւ ծանօթանալ բազմաթիւ հայ նկարիչներու:

Թուականի կարգով յիշենք նախ՝ Երեւանի պետական Թանգարանին նուիրուած պաստառներու ցուցահանդէսը, որ կազմակերպուած էր Օրէլ Մոտերնի մէջ: Հայ նկարիչներ իրենց գործերէն նուիրած են Հայաստանի պետական Թանգարանին եւ անոնց առաքումէն առաջ, հասարակութիւնը առիթը ունեցաւ տեսնելու յաջող գործեր եւ երբեմն ալ ծանօթանալու նոր անուններու:

Այս ցուցահանդէսէն կարելի չէր անշուշտ ներդաշնակ բան մը սպասել, քանի զանազան ոճի պատկանող գործեր իրարու քով զետեղուած էին, առանց մասնաւոր փնտռտուքի մը, ճաշակի կամ ոճի նոյնութեան:

Հոն իրարու քով էին նաեւ սիրող եւ արհեստով նկարիչներ, արժէքաւոր եւ անարժէք գործեր, բայց մտահոգիչ ոչ մէկ բան կայ այդ պարագային մէջ, նկատի առնելով որ Երեւանի Պետական Թանգարանը ինք պիտի բաժնէ ցորենը որոմէն:

Յիշենք քանի մը անուններ, որոնք մեր ուշադրութիւնը գրաւեցին. — Արաքս Տէրոսկի, Սոնիա եւ Բիւզանդ Թօփալեան, Արամ Ալաջէմճեան, Շահնազար, Բ. Պօտոսեան, Ժ. Փալամուտեան, եւ շատ ուրիշներ որոնց թիւը երկար պիտի ըլլար:

×

Հայկական Թանգարանի մէջ նոյնքան հետաքրքրական էր Հ. Բ. Ը. Միութեան ցուցահանդէսը: Հոս հաւաքուած նոյնքան զանազան գործեր որոնք, սակայն, ծախու էին: Գնահատելի աշխատանք մըն է զոր տարած են այս տիկինները առիթ տալով, նախ որ հայ եւ օտար հասարակութիւնը մէկ անգամէն տեսած եղաւ հայ նկարիչներու գործերու ընտիր հաւաքածոյ մը. եւ նաեւ օգտակար աշխատանք մը նկարիչներուն համար, որոնք յաճախ չեն կրնար առանձին ցուցահանդէսներ կազմակերպել եւ այս ձեւով կը ծանօթացուին հասարակութեան:

Ծով եւ այլազան տաղանդներ՝ դասականէն վերացական: Հաստատուն վրձիններ, գոյներու եւ ձեւերու նուրբ ճաշակ ու նաեւ՝ արհեստ: Հոս ալ յիշենք Շահնազարը, Յակոբեանը, Բիւզանդ Թօփալեանը, Տ. Գրիգորեանը, Բարգէն Պօտոսեան եւ Տիկին Սոնիա Աղճայեանը:

×

Այս վերջին անունը առիթ կուտայ մեզի որ առանձին անդրադառնանք արուեստագիտուհիի մը, որ այս միջոցին իր գործերը կը ներկայացնէ Փարիզի հասարակութեան: Տիկին Սոնիա Հառիս-Աղճայեանի անունը ծանօթ է արդէն Լիբանանի Հայութեան, տրուած ըլլալով որ երկար տարիներ Պէյրութ բնակած է եւ բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած:

Սոնիա Աղճայեանի բնանկարներն ու ծաղիկները երազի աշխարհ մը կը ստեղծեն, ինքնատիպ գոյներով, որուն հանդէպ կարելի չէ անտարբեր մնալ: Դժուար է խօսիլ նկարչութեան մասին, մանաւանդ երբ նկարագրել պէտք է գոլորշապատ երանգներ եւ արտաքին տեսարաններ, որոնք ներքին բանաստեղծութիւն մը կը ցոլացնեն:

Սոնիա Աղճայեանի արուեստը եթերական ու անիրական բան մը ունի, շատ հաճելի աչքին, որ կը խօսի նաեւ հոգիին:

ԿԱՐՕՍ ԽԱՉ

Մէկ շաբաթ օր լոս կիրակի,
Քառասուն կտրիճ ձողվան եկան,
Կարօսի խաչ'մ շինեցին,
Չորս ծէրերըն արծըթեցին,
Տարան դրին զէղի ժամին, —
Կարօս խաչին մեռնիմ ուր սուրբ
զօրութենին:
Ցերեկ խով կամար կապեց վէր էն գեղին
Գիշէր լոս կամար կապեց վէր էն գեղի
տաճարի գումբէթին:

Շուն զգիր'մ կէր մէջ էն գեղին,
Գնաց պատմեց Քիւրտ պարոնին:
Ասաց. — Բան'մ կայ մէջ Հայոց ազգին,
Էն չի վայլի Հայոց ազգին,
Էն կը վայլի Քիւրտ պարոնին:
Էսա որ լսաւ էն Քիւրտ պարոն,
Էլաւ ասկեար առած էկաւ վէր էն գեղին:
Ասաց. — Հէ՜յ հէ՜յ, բան'մ կայ մէջ
Հայոց ազգին,
Էն չի վայլի Հայոց ազգին,
Էն կը վայլի Քիւրտ պարոնին:

Էսա որ լսան էն գեղի տէրտէրն ու
տիրացուն,
Էլան խնդիրք արին էկան մօտ Քիւրտ
պարոն,
Ասին. — Առ քեզ արծաթ, առ քեզ ոսկի,
Տայմիշ մ'էնէ կարօս խաչին,
Մեռնի՛մ ուր քաղցրիկ զօրութենին:
Խաչ կը վայլի խաչապաշտին,
Խաչ չի վայլի մուսուլմանին:
Էսա որ լսաւ էն Քիւրտ պարոն,
Էլաւ ասկեար առած էկաւ վէր էն գեղին:
Կոտորուա՛ւ ասկեար մէջ էն դաշտին,
Արիւն գետ դառաւ մէջ էն դաշտին:
Կատղաւ Ալին, կատղաւ վալին,
Դարձաւ կերաւ իր ձիու ցին:
Կատղաւ զգիր մէջ ուր տեղին,
Կատղաւ մանուկն օրօրոցին,
Կատղաւ խանում վէր ուր թախթին:
Էս որ տեսաւ էն Քիւրտ պարոն,
Էլաւ խնդիրք արաւ էկաւ մօտ կարօս
խաչ:
Ասաց. — Քառասուն կտոր ոչխար ունիմ,
Մատաղ կ'անեմ կարօս խաչին,
Տայմիշ չէնի իմ մանուկին:
Քառասուն լծկան գոմէշ ունիմ,
Ղուրպան կ'անեմ կարօս խաչին,
Տայմիշ չէնի իմ խանումին:
Քառասուն գուզում ոսկի ունիմ,
Խաչ խամբոյր տամ կարօս խաչին,
Տայմիշ չէնի իմ մարալին:
Մուրազեց Ալին, մուրազեց վալին,
Մուրազեց մանուկ մէջ օրօրոցին,
Մուրազեց խանում վէր ուր թախթին:
Կարօս խաչին մեռնի՛մ ուր զօրութենին,
Ցերեկ խով կամար կապեց վէր էն գեղին,
Գիշէր լոս կամար կապեց վէր էն գեղին
տաճարի գումբէթին:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (51)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ.

— Պատասխանի սպասելո՞ւ է, հարցուց Ժօզէֆ, ինչպէս կը կոչուէր ծառաս բոլոր ծառաներուն պէս:

— Եթէ հարցնեն ձեզ թէ պատասխան կ'ուզէ՞ք, ըսէք թէ չէք գիտեր եւ սպասեցէք:

Կը յուսայի թէ Մարկրիթ պիտի պատասխանէր:

Որքան խեղճ ու տկար ենք:

Ծառայիս բացակայութեան ամբողջ տեւողութեանը միջոցին ծայրայեղ գրգռուութեան մէջ էի: Երբեմն յիշելով թէ Մարկրիթ ինչպէս անձնատուր եղած էր ինծի, կը հարցնէի ես ինծի թէ ի՞նչ իրաւունքով մ'որ նամակ մը գրած էի անոր, երբ կրնար պատասխանել ինծի թէ Մ. տը Ժ...ն չէր որ կը խաբէր զիս, այլ ես կը խաբէի Մ. տը Ժ...ն: Շատ կիներ այս տրամաբանութիւնով քանի մը սիրողներ կ'ունենան: Երբեմն ալ յիշելով այդ աղջկան երդումները, կ'ուզէի համոզել ինքզինքս թէ նամակս դեռ շատ մեղմ էր եւ թէ անոր մէջ չկային այնպիսի խօսքեր որ իմինիս չափ անկեղծ սիրոյ մը վրայ խնդացող կին մը խայտառակելու չափ զօրաւոր ըլլային: Յետոյ, կ'ըսէի ինքնիրենս թէ աւելի աղէկ պիտի ըլլար եթէ նամակ չգրէի եւ ցորեկին տունը երթայի եւ այս կերպով իրեն թափել տալիք արցունքներս կը տեսնէի եւ կ'ուրախանայի:

Վերջապէս ինքնիրենս կը հարցնէի թէ ինչ պատասխան պիտի տար, արդէն իսկ պատրաստ ըլլալով հաւտալ իր արդարացումին:

Ժօզէֆ դարձաւ:

— Էհ, ի՞նչ եղաւ, հարցուցի:

— Պարոն, պատասխանեց, տիկինը պառկած էր եւ տակաւին կը քնանար: Բայց արթննալուն պէս նամակը իրեն պիտի յանձնեն եւ պատասխանը, եթէ տայ, հոս պիտի բերեն:

Կը քնանար:

Քսան անգամ քիչ մնաց որ մարդ ղրկելով այդ նամակը ետ պիտի առնէի, բայց միշտ կ'ըսէի ինքնիրենս.

— Թերեւս մինչեւ հիմա յանձնած են անոր եւ պիտի կարծուի թէ կը զղջամ:

Քանի կը մօտենար այն ժամը, ուր հաւանական էր որ պատասխանէր ինծի, այնչափ աւելի կը զղջայի այդ նամակը գրելուս:

Ժամը տասը, տասնըմէկ, տասներկու զարկաւ:

Կէս օրին քիչ մնաց որ ժամադրութեան պիտի երթայի, որպէս թէ բան մը անցած դարձած չէր: Վերջապէս ինչ ընելս չէի գիտեր զիս պարապնդող երկաթեայ շրջանակէն դուրս ելլելու համար:

Այն ատեն, սպասող մարդոց սնապաշտութեամբ, կարծեցի որ եթէ քիչ մը դուրս ելլէի, վերադարձիս պատասխան մը պիտի գտնէի: Անհամբեր սպասուած պատասխանները մարդու մը տունը չըգտնուած ժամանակ կը հասնին միշտ:

Ճաշելու պատրուակով դուրս ելայ:

Փոխանակ ծառուղիին անկիւնը գտնուած Ֆուայի խանութը ճաշելու, ինչպէս սովոր էի, նախապատիւ սեպեցի Փալէ Ռուայալ երթալու եւ տ'Անթէն փողոցէն անցնելու: Ամէն անգամ որ հեռուէն կին մը տեսնէի, կը կարծէի թէ Նանին է, որ պատասխան կը բերէ ինծի: Տ'Անթէն փողոցէն անցայ առանց նոյնիսկ յանձնակատարի մը հանդիպելու: Փալէ Ռուայալ ժամանեցի եւ Վէրի խանութը մտայ: Պաշտօնեան ուզածը բերաւ: Բերանս պատառ մը բան չդրի:

Աչքերս ակամայ սեւեռած էի ժամացոյցին վրայ:

Տուն դարձայ, համոզուած ըլլալով թէ Մարկրիթէն նամակ մը պիտի գտնէի:

Դռնապանը բան մը ստացած չէր: Տակաւին կը յուսայի ծառայիս վրայ, որ սակայն դուրս ելլելէս ի վեր ոչ մէկը տեսած էր:

Եթէ Մարկրիթ պատասխանած ըլլար, շատոնց ղրկած պիտի ըլլար իր պատասխանը:

Այն ատեն սկսայ նամակիս պարունակած խօսքերուն վրայ զղջալ: Պէտք էր բնաւ ձայն չհանէի, որովհետեւ Մարկրիթ մտահոգ ըլլալով անշուշտ մարդ պիտի ղրկէր ինծի: Տեսնելով որ առջի օրուան ժամադրութեան չգացի, բացակայութեանս պատճառները պիտի հարցնէր եւ այն ատեն միայն յայտնելու էի պատճառներս: Այս կերպով ինքզինքը պիտի արդարացնէր եւ իմ ուզածս ալ այն էր որ ինքզինքը արդարացնէր: Կը զգայի արդէն թէ արդարացումի ինչ պատճառ որ յայտնէր, պիտի հաւտայի, եւ թէ ամէն բանի պիտի հանդուրժէի, բայց պիտի չկրնայի զինքը տեսնել:

Ի վերջոյ կարծեցի թէ Մարկրիթ ինք անձամբ տունս պիտի գար, բայց ժամերը անցան եւ չեկաւ:

Անիկա ապահովապէս ուրիշ կիներու պէս չէր, վասնզի շատ քիչեր կան որ իմ գրածիս պէս նամակ մը ստանան եւ պատասխան մը չտան:

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուիրատուութիւնները. Տիկին Ճիէրճեանէ (Անիէս) 500 փրանք, Պ. Քըրըքճեանէ (Վէրտէօն) 200, իսկ Պ. Հարենցի յուղարկաւորութեան առթիւ փոխան ծաղկեպսակի՝ Զէլվէեան ընտանիք յիսուն, Մարգարեան - Իզմիր ընտանիք հարիւր, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան յիսուն, Տէր եւ Տիկին Պապեան երեսուն փրանք:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ալեքսանտր Օհաննեան 50 փրանք կը նուիրեն Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ Կրթ. ձեռնարկներուն համար, ողբ. Աստուածատուր Հարենցի մահուան առթիւ:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ
ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ ՀԱՄԵՐԳ
ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17
ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 փրանքի դրոշմաթուղթ:

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՄՈՒՐԱՏ ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
★★
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
★★
ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8-ԻՆ

GALERIE FRAMOND
3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VIe)
ZAVARO
PEINTURES D'ISTANBUL
Heures d'ouvertures : 10 h. à 12,30
14 h. à 19
Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Près

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ նոր հասցէն է՝

1. Rue de Gergovie, PARIS-XIV
Tél. BRE. 22-23

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Մ.ի
Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ
Նոյեմբերին 30ին:

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները.— ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք»:

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"
ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ
ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին
ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ
Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր
ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝
Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ
Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:
Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:
Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION
Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝
ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél. : 20-71-10
ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պօմոնի Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին:

Կիրակի (17 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, Հօթէլ Սքրիպի շքեղ սրահին մէջ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ (Նիս):

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ:

Մասիս Գուլումեան, Յակոբ Հայթայեան (արտասանութիւն): Օր. Էլիզ Եղիկեան (երգ) եւ Զարենց պարախումբին կողմէ հայկ. ու կովկասեան պարեր:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՅԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունուար 26ին

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ին:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին:
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Aéroport Bron-ի սրահներուն մէջ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
GRAND HOTEL-ի շքեղ սրահներուն մէջ
12, Bld. des Capucines
Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր
Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Երկու նուագախումբ
Մուտք 10 Փր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին
Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով
WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար· 60 Ֆ·	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ·
Արտասահման՝	Տար· 75 Ֆ·	Հատը	0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 13 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI 13 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9857

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9857

ԵՐԲ ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՀԱՅԵՐԸ ԿԸ ՄԻԱՆԱՆ

…ՄԻԱՍՆՈՅՆ ԵԿԵՂԵՑԻԻ ԳՐԿԻՆ ՄԷՋ…

Օրակարգի վրայ գտնուող եկեղեցինե…ու միութեան գաղափարը արդէն տա…ու իր առաջին յաղթանակը, Հայաս…անեայց Առաքելական Եկեղեցին, որ …պառակտուած էր ութ տարիէ ի վեր, …վերագտաւ իր միութիւնը, որուն շնոր…հիւ անիկա կրցած է անցնիլ դարերու …փորձերէն՝ միշտ ամուր, միշտ յաղթա…կան եւ միշտ ճառագայթող՝ հակառակ …ահաւոր ողբերգութեանց, որոնք …նշուած են Հայաստանի պատմութիւնը …եւ հակառակ բոլոր արշաւանքներուն ու …կոտորածներուն :

Միայն Հայերը չէին ցաւողը այս ծանր …պառակտումին համար, որ ծնունդ առաւ Լի…բանանի մէջ՝ երկուքի բաժնելով այս …անձնիւր, այս գործունեայ հայ համայն…քը: Ու հրահրելով բոլոր կիրքերը՝ մէկը …միւսին դէմ լարեց լիբանանեան ընտա…նիքի ամէնէն շինարար տարրերը: Լիբա…նանեան բոլոր շրջանակները, բոլոր հատ…ուածները կ՚ողբային այս բաժանումը, …որ պահուն երբ ազգային միութիւնը …կարեւորութիւն դարձած՝ կը ներկայա…նար առանց որեւէ բիծի :

Այսուհետեւ Հայերը միացած են վե…րստին՝ միեւնոյն Եկեղեցւոյ գիրկին …մէջ :

Միութիւնը կնքուեցաւ անցեալ Շա…բաթ օր, Երուսաղէմի մէջ, Էջմիածնի …Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի եւ Կիլիկիոյ …Խորէն Ա. Կաթողիկոսի հանդիպումով :

Եւ ինչպէս ընդգծած է Վազգէն Ա. Կա…թողիկոսը՝ իր պատմական ճառին մէջ, «ո՛չ յաղթող կայ, ո՛չ պարտուող, այլ …միակ շահողը Եկեղեցին է՝ մի՛շտ յաղ…թական » :

Այս հաշտութիւնը ուրախութեամբ լե…ցուց բոլոր հայ սիրտերը — ու նոյնպէս …սիրտերը բոլոր Լիբանանցիներուն եւ …մասնաւորաբար Նախագահ Շեհապին՝ որ …վերագործելէ ետք ազգային Միութիւնը, …մէկ մէկէ աւելի կ՚աշխատէր հաշտեցնել …Լիբանանցի Հայերը՝ ի փառս իրենց Եկե…ղեցիին եւ լիբանանեան իրենց հայրենի…քին: Այն մասնաւոր վերաբերումը զոր …Հանրապետութեան Նախագահը ցոյց տը…ւաւ Ն. Ս. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին հան…դէպ իր Երուսաղէմ մեկնումին ու վերա…դարձին առթիւ՝ նշանակալից է: Անիկա …կ՚ընդգծէ՛ թէ՛ հետաքրքրութիւնը թէ՛ կա…րեւորութիւնը՝ զոր Նախագահ Ֆուատ …Շեհապ կ՚ընծայէ Կիլիկիոյ Կաթողիկո…սին կողմէ ձեռնարկուած խաղաղութեան …եղբայրութեան առաքելութեան եւ իր …գոհունակութիւնը՝ այս առաքելու…թեան յաջողութեամբ պսակուած տես…նելու :

Այսուհանդերձ պէ՞տք է աւելցնել որ …թութեան անսահման ուրախութեան …նուած է — եւ շատ արդարացի կեր…պով — տխրութիւն մը, որովհետեւ, այս …միութիւնը՝ որուն իր ամբողջ կարողու…թեամբ կը բաղձար Զարեհ Ա. մեծ Կա…թողիկոսը եւ որուն համար Անիկա ո՛չ …մէկ ճիգ խնայեց՝ հակառակ ամէն տեսակ …դժնդակներու, չկրցաւ տեսնել Իր …իրականութիւնը :

Պէտք է հաւատալ՝ որ պատմական աք…երու իրագործումը կը պահանջէ զոհա…բերութիւններ ու նոյնիսկ ողջակէզներ: …Զարեհ Ա. իր կեանքը տուաւ Հայ Եկե…ղեցւոյ ամբողջման համար․ Անիկա …պիտի տար կամաւոր կերպով, ե…թէ քանի մը տարի առաջ մթնոլորտը …պատրաստուէր ըլլար հաշտութեան համար: …Խաղաղութիւն իր հոգիին եւ բոլոր ա…նոնց՝ որոնք զոհ գացին կուրանքին :

Անոնք ի զուր տեղը չմեռան, որով…հետեւ այսօր, շատ պայծառ մթնոլորտի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԸ ԵՒ ԻՐ ՆՈՐ ՏԷՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԴԵՌ ՉԷ ՃԱՆՉՑԱԾ ՆՈՐ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ամերիկեան օժանդակութեամբ Վիէթ-Նամը սկսաւ քալել նոր ճամբու մը վրայ թէեւ ցարդ անորոշ կը մնան Ֆրանսայի վերապահ դիրքին պատճառները: Արդարեւ արեւմտեան պետութեանց կարգին Ֆրանսա ներկայիս միակն է որ չէ ճանչցած նոր իշխանութիւնը : Անշուշտ կարեւորը Ամերիկայի դիրքն էր քանի որ անկէ կուգայ դրամը: Ծանօթ է որ Միացեալ Նահանգները դադրեցուցած էին իրենց օժանդակութիւնը անցեալ Օգոստոսին: Այս օժանդակութիւնը 140 միլիոն տոլար էր անցեալ տարի: Ասկէ զատ կայ նաեւ զինուորական վարկերը որոնք երբեք չեն ջնջուած : Ամերիկեան զինուորական պատուիրակութիւնը, ասկէ տասնըութ ամիս առաջ 120 թռան ունէր որոնց երկու երրորդը սակայն անգործածելի դարձած է: Մէկ մասը վար առնուած է Վիէթքոնկի (համայնավար կողմէ :

Գալով նոր իշխանութեան, շատ հաստատուն չի թուիր, կ՚ըսուի նաեւ թէ նոր պետական հարուած մը կը պատրաստուի: Եթէ ներկայ ղեկավարը՝ Զօր. Մինհ Նեկիպ մը նկատուի, շուքին մէջ ալ Նասր մը կը պատրաստուի ոտքի ելլել : Թէեւ դէտերը շատ չեն հաւատար, բայց եւ այնպէս բոլորովին անկարելի ալ չէ : Եթէ համոզում գոյանայ թէ նոր վարչակարգը չի կրնար տապալել մէկ օրէն միւսը, աւելի անբացատրելի կը դառնայ Ֆրանսայի վերապահ դիրքը, մանաւանդ որ ղեկավար նոր զինուորականները բոլորն ալ Ֆրանսայի բարեկամ մարդիկ են : Եւ որովհետեւ Ֆրանսա ի վերջոյ պիտի ճանչնայ նոր կառավարութիւնը, ոմանք կ՚ըսեն «ինչո՞ւ ոչ հիմա » :

Ֆրանսական դիրքը հետեւեալ ձեւով կը փորձեն բացատրել .— Ոչ մէկ բան թոյլ կուտայ մտածել որ պատերազմի շարունակութիւնը արագ եւ վերջնական յաղթանակ մը ապահովէ Վիէթքոնկի վրայ: Ուրեմն սխալ է յամառիլ քաղաքականութեան մը մէջ որ եղաւ Տիէմի քաղաքականութիւնը եւ որուն արդիւնքները, հակառակ հսկայ ճիգին, համոզիչ չեն : Փարիզ կը մաղթէ հիմնական փոփոխութիւն մը այդ հարցին մօտենալու ձեւին մէջ: Անխնայ պատերազմի փոխարէն, Ֆրանսա աւելի կողմնակից է բանակցութեամբ մերձեցման մը Սայկոնի եւ Հանոյի միջեւ : Մօտենալու այս ձեւը որ հրապուրիչ է թուղթի վրայ, շատ կը ջղայնացնէ Ամերիկացիները: Իրենց կարծիքով ներկայիս բանակցութիւնները նուաստացուցիչ դիրքի մէջ կը դնեն հարաւային Վիէթ Նամը, բաղդատմամբ Հանոյի: Ինչ ալ ըլլայ բանակցութեանց բնոյթը, անոնք ի վերջոյ մէկ բանի կրնան յանգիլ, ուշ կամ կանուխ Վիէթ-Նամի համայնավարացումը :

մը մէջ, Էջմիածնի եւ Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութիւնները կը գործակցին եղբայրաբար, իրենց ամբողջական ինքնավարութեամբ, ապահովելու համար շարունակութիւնը Եկեղեցւոյ մը, որ դիմացած է բոլոր ժամանակներուն եւ ամէն տեսակ արկածախնդրութեանց :

Նոր ժամանակաշրջանը որ կը բացուի՝ յղի է գեղեցիկ վաղորդայններով, որոնք կը ծագին հրաշարար՝ Լիբանանի այս օրհնեալ հողէն սկսեալ :

Ասիկա եւս՝ պէտք չէ մոռնանք :

ՏԻԳՐԱՆ ԹՈՍՊԱԹ

ՀԱՂՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲ.— Այս հաղորդագրութեան Ա. մասը հրատարակած ենք մեր նախորդ թիւով (Նոյեմբեր 10) :

Բ.

Ս. Աթոռիս Վեհափառ Հայրապետը Անթիլիաս վերադարձին հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Ցորդանանի Թագաւոր Նորին Վեհափառութիւն Հիւսէյն Ա.ի .

Նորին Վեհափառութիւն
Հիւսէյն Ա. Թագաւոր Ցորդանանի,
Ամման

Ս. Քաղաք Մեր այցելութեան առթիւ Ձեր կողմէ Մեզի եղած ընդունելութեան եւ ցուցաբերուած յարգանաց համար Ձեզի կը ներկայացնենք Մեր խորին շնորհակալութիւնները եւ կը յայտնենք Ձերդ Վեհափառութեան, թէ ողջամբ հասած ենք Մեր Ս. Աթոռը եւ աղօթած առ Բարձրեալն Աստուած Ձեր արեւշատութեան, Ցորդանանի բարգաւաճման ու արաբական ազնիւ ժողովուրդին բարօրութեան եւ երջանկութեան համար: Թող Աստուած պահպանէ Ձեզ եւ արքայազարմ գերդաստանը :

ԽՈՐԷՆ Ա.
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ

30 Հոկտեմբեր 1963
Անթիլիաս

Գ.

Նորին Սրբութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, Ս. Աթոռ վերադարձին, հետեւեալ հեռագիրը ուղղեց Նորին Սրբութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսին.

Նորին Օ. Օծութիւն
Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթ. Երուսաղէմ

Ողջամբ եւ խաղաղ ճամբորդութեամբ հասանք Անթիլիաս, գոհութիւն կը յայտնենք Աստուծոյ եւ շնորհակալութիւն՝ Ձերդ Սրբութեան. կը մաղթենք Ձեզի քաջողջութիւն եւ երջանիկ կեանք:

ԽՈՐԷՆ Ա.

29 Հոկտեմբեր 1963
Անթիլիաս

Ի պատասխանի վերոյիշեալ հեռագրին, Նորին Վեհափառութիւն Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոս հետեւեալ հեռագրով պատասխանեց Նորին Վեհափառութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսին.—

Ն. Ս. Օծութիւն
Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ,

Ուրախ եղանք ողջամբ Անթիլիաս վերադարձի Ձեր հեռագիրը ստանալով : Մենք երջանիկ ենք Ձեր հետ ունեցած Մեր ողջագուրմամբ եւ աղօթալից՝ Մեր Եկեղեցւոյ միութեան ու խաղաղութեան համար :

ՎԱԶԳԷՆ Ա.

30 Հոկտեմբեր 1963
Երուսաղէմ

Նորին Սրբութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս, տուաւ նաեւ հետեւեալ հեռագիրը Երուսաղէմի Լիբանանի Ընդհանուր Հիւպատոսին .—

Նորին Վսեմութիւն
Պ. Ֆէրիտ Սթեֆան
Ընդհանուր Հիւպատոս Լիբանանի
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄ

Մեր եւ Մեր հետեւորդներուն անունով հաճեցէք ընդունիլ Մեր անկեղծ շնորհակալութիւնները Ձեր ծայր աստիճան սիրալիր եւ սրտաղեղ ընդունելութեան եւ Ձերդ Վսեմութեան կողմէ ի գործ դրըուած գնահատելի ջանքերուն համար՝ ի ծառայութիւն Կիլիկեան Կաթողիկոսական Ս. Աթոռին: Ձեզ կը յղենք Մեր Հայրական օրհնութիւնները եւ կ՚աղօթենք Ձեր ազնիւ անձին երջանկութեան ու յաջողութեան համար :

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

30 Հոկտեմբեր 1963
Անթիլիաս

ԴԻՒԱՆ
ՄԵԾԻ ՏԱՆՆ ԿԻԼԻԿԻՈՅ
ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՈՒԹԵԱՆ

4 Նոյեմբեր 1963
Անթիլիաս

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆՏՐԷ ԼԸ ԹՐՈՔԷՐ, նախկին նախարար եւ Ազգ. Ժողովի նախագահ, մեռաւ առջի օր յետ անողոք հիւանդութեան : 79 տարեկան էր: 1959ին «վարդագոյն պալէներու» խնդրին մէջ ամբաստանուեցաւ եւ իբրեւ հետեւանք քշուեցաւ ընկերվարական կուսակցութենէն :

ՖՐԱՆՍԱ եւ արաբ Մ. Հանրապետութիւնը օդանաւային համաձայնութիւն մը ստորագրեցին, ըստ որուն արաբ. Մ. Հանրապետութեան առեւտրական օդանաւները կրնան Փարիզէն անցնիլ դէպի Նիւ Եորք իրենց ճամբուն վրայ : Ասոր փոխարէն դէպի Ալժերիա գացող ֆրանսական օդանաւները պիտի կարենան Եգիպտոսէն անցնիլ :

ՃԱՓՈՆԻ մէջ երկու մեծ աղէտներ պատահեցան Շաբաթ օր, հարիւրաւոր զոհեր պատճառելով : Երկաթուղիի արկածի մը եւ հանքային արկածի մը հետեւանով աւելի քան վեց հարիւր մեռեալ կայ: Տը Կոլ ցաւակցական հեռագիր մը ղրկեց Ճափոնի կայսեր :

ԶԻՆԱԴԱԴԱՐԻ տարեդարձը ոգեկոչուեցաւ Փարիզ եւ գաւառը աւանդական հանդիսութեամբ : Ցաւալի մոռացումի մը հետեւանքով սակայն ոչ մահազանգ ոչ Մարսէյեզ լսուեցաւ Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին արարողութեան ընթացքին: Այս տարի այս արարողութեան կազմակերպիչն էր ոչ թէ «բոցի կոմիտէն» ըստ սովորութեան այլ՝ Նախկին Ռազմիկներու Նախարարութիւնը որ իր անփորձութեան զոհ գնաց :

ԼԱԿՈՍԻ (Նիժերիա) մէկ թերթը կը գրէ թէ Եգիպտոսի տուած օժանդակութիւնը Ալժերիոյ կը վնասէ Ափրիկեան Ուխտին :

ԱԼԺԷՐԻ հասած լուրերու համաձայն սպանական Գ. Հանրապետութեան կառավարութիւն մը կազմուած է:

ՖԻԿԱՐՈՅԻ մէկ ընթերցողը հեռագրով կը բողոքէ Տիեզերական Ժողովին մէջ գործածուած անվայել լեզուին համար : Արդարեւ Լը Մոնտ կը գրէր առջի օր իրիկուն որ Հայ Կաթողիկէ Պատրիարքին միջամտութիւնը (ի պաշտպանութիւն Հռոմի եկեղեցապետութեան) այսպէս ըսած «զանազան շարժումներու» առիթ տուած էր, նոյնիսկ մէկը «ծախուած» պոռացած էր Պաթանեան Արք.ի հասցէին: Անտրէ Ֆռոսառ կը պատասխանէ որ հաւանաբար բառը անցած է մտածումը, ինչ որ շատ կը պատահի ժողովներու մէջ «բաները շուտ կ՚երթան»: Ցիշենք որ կարդինալ Ռուֆֆինի, երբ խօսք առած է, ջերմ բառերով շնորհաւորած է Հայ Պատրիարքը իր խօսքերուն համար :

ԱԼՏՕ ՄՈՌՕ սկսաւ կազմել իտալական նոր կառավարութիւնը: Հաւանաբար ձախ - կեդրոն դաշինք մը կազմէ, Տէմօ - Քրիսթիանի մեծամասնութեամբ :

ԱՐԵՒԵԼԵԱՆ հինգ Գերմանացիներ արեւմտեան Գերմանիա անցան :

ՍՈՒՐԻՈՅ եւ Իրաքէի միջեւ նորէն հրացանաձգութիւն տեղի ունեցած է : Երկու վիրաւոր կայ :

ԼՈՐԻՍ ՄԵԼԻՔՈՎ

Դ.

Լորիս կոչ կ'ուղղէ հանրութեան, որպէսզի իր օժանդակութիւնը բերէ իրեն սոյն դժուարին գործին իրականացման համար: Կը հրաւիրէ մայրաքաղաքի քաղաքապետութեան պատուիրակները, որպէսզի անկեղծօրէն արտայայտուին սարսափի գործունէութեան խոր պատճառներուն մասին, կը կանչէ թերթերու խմբագիրները յայտնելու համար, թէ պիտի հաստատէ «սրտի իշխանապետութիւնը»:

Լորիսի անուանումը բարձրագոյն պաշտօնին՝ անակնկալ մը կ'ըլլայ ազնուականութեան համար: Կը հանդուրժեն ոչ-ռուս կովկասցին, որովհետեւ վստահ են թէ ձախողանքի պիտի մատնուի: Գիտեն թէ խորագէտ է, ճկուն, պարագաներուն յարմարիլ գիտցող, ժողովրդականութիւն հետապնդող: 1880 Փետրուար 19ին կը տօնուի գահակալութեան քսանհինգամեակը, ցոյցեր կը կատարուին, ցարը պալատին պատշգամէն կ'ողջունէ խանդավառ ամբոխը, հաւանաբար միակ երջանիկ օրը իրեն համար: Ընդունելութեան ընթացքին դրանիկներ կը շրջապատեն Լորիսը, ազնուականներ ներկայացուելու պատիւը կ'ունենան: Յաջորդ օր հրեայ երիտասարդ մը կը կրակէ Լորիսի վրայ, որ կը բռնէ ոճրագործը, կը յանձնէ ոստիկաններուն, կը դատէ զայն եւ 48 ժամ չանցած կախել կուտայ մայրաքաղաքի հրապարակին վրայ:

Լորիսի ծրագիրն է բարեփոխել կառավարական դրութիւնը: 1877ի պատերազմի նախօրեակին արդէն ծերակուտական Փոլովցեւ յուշագիր մը ներկայացնելով Միլիութինի՝ կ'առաջարկէր վերակազմել Պետական Խորհուրդը, Ծերակոյտը, Նախարարներու Ժողովը: 1879ի աշնան Միլիութին մշակած էր Կայսերական Խորհուրդի փոփոխութիւնը օրէնսդիր ժողովի մը, որուն կէսը ընտրուած պիտի ըլլար նահանգներէն: 1880ին ազատականներ բարենորոգումներու ծրագիր մը պիտի ներկայացնէին: Լորիս 11 Ապրիլին ցարին կը ներկայացնէ տեղեկագիր մը, առաջարկելով ընդլայնել զեմսթովներու իրաւունքները, ձերբազատել վարչութեան հակակշիռէն, բարելաւել տուրքերու դրութիւնը, վերաքննութեան ենթարկել դպրոցական դրութեան հիմերը: Կ'ըմբռնէր թէ ցարը միտք չունէր առաջարկները ընդունելու, ուստի պիտի սպասէր պատեհ առիթներու, սակայն կրցաւ ընդունիլ տալ կարգ մը փոփոխումներով:

Կրթական նախարար Տիմիթրի Թոլսթօ ատելի էր ուսանողներուն: Լորիս պաշտօնէն հեռացուց եւ գահաժառանգին օժանդակութեամբ նշանակել տուաւ Փոպիէտոնոսցեւ, որ գահաժառանգին դաստիարակն եղած էր, Սինոդի Պրոկուրորն էր նեղմիտ եւ յետադիմական: Ցարը հրովարտակը ստորագրելու առեն կ'ըսէ Լորիսի. «Գիտցիր, որ ատիկա թշնամիներուդ յաղթին է»: Լորիս կը ստանձնէ նաեւ ներքին նախարարի պաշտօնը:

Մայիսի վերջերը կը մեռնի Ցարուհին, ցարը կը պաշտօնականացնէ իր կենակցութիւնը Քաթինայի հետ Յուլիս 18ին: Լորիս կ'ըմբռնէ սոսը ազդեցութիւնը ցարին վրայ: Քաթինա պէտք ունէր նախարարներու հաւանութեան ցարուհի հռչակուելու համար, Լորիս պէտք ունէր իրեն բարենորոգումներու ծրագիրը վաւերացնել տալու համար ցարին: Տեղի կ'ունենայ սակարկութիւն մը եւ կը կայանայ Լորիսի եւ Քաթինայի միջեւ համաձայնութիւն մը:

Բարենորոգումներու իրականացումը կը յապաղէր, Լորիսի կացութիւնը կը դժուարանար, մինչեւ 1880 կը յաջողէր անհամբերները հանդարտեցնել, բայց հակառակորդները կը շարժէին, ազնուական դասակարգը կը ծիծաղէր «Հայ»ուն վրայ: Ազատականներ մամուլով կը ըզգուշացնէին յեղափոխական ընկերները «աղուէս»էն: Լորիսի չար բախտէն՝ երաշտութեան մը հետեւանքով սով կը պատահէր Հարաւային Վոլկայի մէջ: Յեղափոխականներ գործի կ'անցնէին, քաջաբար կախաղան կը բարձրանային, յուսալիր էին Լորիսի հանդէպ եւ յուսախաբ կ'ըլլային: Գերմանիոյ կայսրն ալ այդ օրերուն կը գրէր Աղեքսանդրի թէ սահմանադրութիւն չհռչակէ, Ցարն ալ որդին կը ղրկէր Պերլին հաւաստելու համար, թէ հռչակելու նպատակ չունի, մինչդեռ մայրաքաղաքին մէջ լուր տարածուած էր, թէ 1881ի առաջին չարաթը «սահմանադրութիւն» մը պիտի հրատարակուի:

Լորիս կը ջնջէ Երրորդ Գրասենեակը եւ կը հրահանգէ ոստիկանութեան կամայական հետապօտութիւններ եւ ձերբակալութիւններ չկատարել, կը նշանակէ տղէտ գնդապետ մը ոստիկանապետ: Զարմանալի կը թուի նման կարգադրութիւններ, երբ ահաբեկիչներ կը շարժին ամէն կողմ եւ կ'ուսումնասիրեն կայսեր երթեւեկի ճամբաները, ժամանակները:

Ահաբեկիչ Քոպոզեւ կը վարձէ գետնայարկ մը Կատարինէ փողոցին մէջ, ուրկէ յաճախ կ'անցնի ցարը: Հոն կը հաստատէ երիտասարդ հրէուհի, որպէս կաթնավաճառ: Ահաբեկիչներ ճամբուն մէջտեղը կը փորեն ական մը, ոստիկանութիւնը կը մնայ անտեղեակ, որովհետեւ Լորիսի հրահանգին համաձայն անտարբեր է մարդոց շարժումներուն: Կը ձերբակալուի ահաբեկիչ Կելիապով, որուն սիրուհին, Սոֆիա Փերովսքի կը շփոթի, կը մտածէ անմիջապէս գործի անցնիլ, սպաննել ցարը եւ շփոթութեան մէջ ազատել սիրահարը:

Փետրուար 28ին Լորիս ցարին կը հաղորդէ դաւադրութեան մը կազմակերպութիւնը, բազմաթիւ ձերբակալութիւններու ձեռնարկումը: Ցարը կը զարմանայ, թէ ինչու այդքան կը հետապնդեն զինք՝ երբ մէկու մը չարիք չէ ըրած եւ կ'աշխատի իր հպատակներու բարեկեցութեան համար: Ձերբակալուածներուն համաձայն յեղափոխականներ կը պահանջէին ժողովրդային կառավարութիւն, կայսրութիւնը բաժնել ինքնավար նահանգներու, համայնքները պէտք է վարեն տեղական գործերը, գործարաններու եւ հողերու պետականացում:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՃՈՆ ՍԹԷՆՊԷՔ
ՀԱՅԱՍՏԱՆ Կ'ԱՅՑԵԼԷ

Օդանաւէն վար իջած է եւ կը նայի Արարատին: Բարձրահասակ, ալեխառն մօրուքով եւ բարակ պեխերով մարդ մըն է. կապոյտ աչքեր ունի: Կը նայի Արարատին, որ նոյնպէս ալեխառն է եւ կապոյտ:

Ինքնաշարժին մէջ կ'ըսէ.

— Այո՛, ճիշդ այստեղէն ծնունդ առած է մարդկութեան պատմութիւնը, ուրեմն նաեւ իմ նախնիքներուս եւ իմ պատմութիւնս: Ճամբորդութիւնը երկար տեւեց եւ հիմա երկուքս ալ շատ յոգնած ենք:

Տիկին Սթէնպէք գլխով կը հաստատէ եւ ես կը սպասեմ, որ աշխարհահռչակ գրողը որ յոգնաբեկ է կը փակէ աչքերը եւ կը քնանայ: Դիւրին չէ 14 ժամ ճամբորդելը: Շղթայով կուրծքէն կախուած հրահանով կը վառէ իր ծխամորճը եւ կը սկսի ծխել: Լուռ է եւ ճամբայ եղած ինքնաշարժին պատուհանէն կը նայի Արարատին:

— Որքան ալ յոգնած ըլլայի, աչքերս պէտք չէ գոցէի, քանի որ դիմացս Արարատը կայ: Գիտէ՞ք, հիմա կը լսեմ իմ նախնիքներուս ոտնաձայները, հազարաւոր, բազմահազարաւոր եւ կամ միլիոնաւոր տարիներ առաջ անոնք այստեղէն գացին Իրլանտա, յետոյ Ամերիկա, եւ ծնայ ես, ու ահա այցելութեան եմ եկած: Գեղեցիկ աւանդավէպ է, գեղեցիկ աւանդավէպերը վաւերացուելու պէտք չունին:

Նորէն կը լռէ եւ յանկարծ դառնալով ինծի կ'ըսէ.—

— Դուք կը հաւատա՞ք այդ աւանդութեան:

Ես կը կրկնեմ քիչ առաջուան անոր ըսածը, որ գեղեցիկ աւանդութիւնները վաւերացուելու պէտք չունին: Ուրախ կը ծիծաղի:

Ինքնաշարժը քաղաք հասած է: Սթէնպէկ ուշադիր կը դիտէ շէնքերը եւ թաւ ձայնով մը կ'ըսէ.

— Ասիկա արդէն ուրիշ քաղաք մըն է թէ՛ գոյնով եւ թէ՛ ճարտարապետութեամբ: Քաղաքներն ալ պէտք է մարդոց նման եզակի դիմագիծ մը ունենան:

Յետոյ նորէն կը լռէ եւ ուշադիր կը նայի շուրջը:

Պանդոկ կը հասնինք ժամը վեցակէսին: Ուշացած ենք ներկայ գտնուելու համար Սայաթ-Նովայի ծննդեան 250-ամեակի հանդիսաւոր նիստին: Երբ ես այդ մասին կը խօսիմ եւ կ'աւելցնեմ, որ եթէ կը փափաքի կրնանք համերգին ներկայ գտնուիլ, կը պատասխանէ.

— Ի հարկէ, ի հարկէ: Ան մեծ բանաստեղծ էր: Այս լեռներուն պէս մեծ, եւ ես զինքը կը դիտեմ 250 տարիներու խորերէն եւ յոգնութիւնս կ'անցնի:

Համերգին կը հետեւի ուշադիր:

Միւս օրը Մարտիրոս Սարեանի արուեստանոցն ենք: Դեռ առաջին օրէն իսկ խնդրեց, որ զինքը Սարեանին մօտ տանիմ: Ըսաւ, որ կը սիրէ այդ մեծ նկարիչը, ծանօթ է անոր գործերուն, անշուշտ, արտատպութեան միջոցով:

Ուշադիր կը նայի նկարներուն: Լուռ է: Բայց մերթընդմերթ կը դառնայ իր կնոջը ու կը բացագանչէ.—

— Հելէն, այս փոքրամարմին ծերունը աշխարհի ամենահսկայ մարդոցմէն մէկն է: Անոր աջ ձեռքը ամէնէն խոր եւ ամէնէն ճիշդ տեսնող աչքն է աշխարհի մէջ:

Վարպետը կը խօսի իր նկարներու մասին, յետոյ կը խնդրէ, որ եթէ կրնայ յաջորդ օրը նորէն այցելէ իրեն:

— Կ'ուզէի քեզ նկարել, — կ'ըսէ վարպետը:

— Այս մեծ պատիւ է, շատ մեծ, — ուրախացած կը համաձայնի Սթէնպէկ, — կուգամ, երկուքս միասին կ'ըլլանք, առանց թարգմանի: Կը լռենք ու զիրար կը հասկնանք, անպայման կը հասկնանք:

Վարպետը «Արարատը առաւօտեան» նկարը կը նուիրէ Սթէնպէկին. ան երկար կը դիտէ նկարը եւ կ'ըսէ.

— Ես գիտեմ, ամէն մէկ Հայուն սրտին մէջ Արարատ մը կայ. այս նկարը պիտի կախեմ պատէն եւ ան կամաց-կամաց պիտի թափանցէ իմ սրտիս մէջ:

Կ'որոշենք յաջորդ օրը, առաւօտեան, ժամը 10ին նորէն այցելել Մարտիրոս Սարեանին, իսկ հիմա կը մեկնինք Էջմիածին:

Կը շրջինք մայր Տաճարին մէջ եւ Սթէնպէկ կ'ըսէ.

— Այսպէս ալ գիտէի, այլ կերպ չէր կրնար ըլլալ, հին ու պատկառազդու... բարեկամս Ուիլեըմ Սարոյեան շատ խօսած է այս մասին, եւ յետոյ՝ անոր աչքերուն մէջ այս բոլորը տեսած եմ:

Կ'ունկնդրենք Կոմիտասեան երաժշտութիւն, ան յենած է սեւ ձեռնափայտին եւ մտքով հեռացած, գացած է ուրիշ աշխարհ մը:

— Ճանչցայ զինքը, այդ մեծ երգահանը, — կը խօսի Սթէնպէկ՝ երաժշտութիւնը ունկնդրելէ ետք, — ի՛նչ վեհութիւն, երգածի ինչ պարզութիւն եւ իմաստութիւն...

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

Երգչուհին մեկնած է Միւնիխ, գոհ կը մնայ Մոցարթ, որովհետեւ արուեստագիտուհին յաջողած է ձեռք բերել լաւագոյն պայմանագրութիւն մը: «Նորութիւնը՝ որով Օր. Վէպէր յաջողած է պայմանագրութիւն մը կնքել, կը գրէ իր հօրը, եւ մանաւանդ այն որ՝ ի վերջոյ ճանչցան անոր տաղանդը, զիս լեցուց հրճուանքով այնքան, որքան պիտի ըսպասուէր մէկէ մը որ կը հետաքրքրուի այդ խնդրով»:

Միւնիխ հասնելուն, Վոլֆկանկ, երջանկութեամբ գեղուն, կը տեղեկանայ թէ Ալոյիզիան մեծ յաջողութիւն է գտած: Հիմա արդէն ան հանրածանօթ է... Այլեւս Լէոփոլտ չընդդիմանար իրենց ամուսնութեան եւ այդ բանը անկեղծութեամբ կը գրէ իր զաւկին:

Վոլֆկանկ սրտատրոփ կը հասնի Վէպէրներու մօտ: 1778ի Ծնունդի գիշեր մըն է: Ալոյիզիան, փայլեցչութեամբ ըզգեցած կ'ընդունի բազմաթիւ բարեկամներ եւ հիւցողներ: Ատոնց մէջ կը գտնուէր անկասկած այն հարուստ պաշտպանը որ երգչուհիին առիթ ընծայած էր իր պայմանագրութիւնը ունենալու եւ նոյնիսկ յաջողած էր Ֆրիտոլէնը տեղաւորել տոմսակավաճառի եւ թատրոնին յուշարարի պաշտօններուն մէջ:

Այսպէս շրջապատուած, Ալոյիզիա Մոցարթը կ'ընդունի անտարբերութեամբ մը որ ցաւ կը պատճառէ Վոլֆկանկին: Երիտասարդ երաժիշտը կը փորձէ Ալոյիզիան հետաքրքրել, պատմելով անոր իր ճամբորդութիւնը եւ այդ ճամբորդութեան ընթացքին իր մէկ ծանօթութիւնը երգի սիրահար Քայզէրհայմի եպիսկոպոսին հետ, որ պատիւ համարած է Մոցարթը ընկերակից ունենալ եւ ապա ընդունիլ զինքը իր եպիսկոպոսական պալատին մէջ եւ շարունակել անոր հետ ճամբորդութիւնը մինչեւ Միւնիխ:

— Հաւանեցա՞ւ ձեզ կարգել իբր իր սենեկապանը, կը հարցնէ յանկարծ Ալոյիզիա, մինչ այցելուները կը ծիծաղէին հաճոյակատարութեամբ: Ատիկա ձեզի առիթ պիտի ընծայէր ոսկեճամուկ, կարմիր համազգեստ մը կրելու...

Մոցարթ կը գունատի, բայց կը պատասխանէ միայն Ալոյիզիային երկարելով «Փոփոլի տի Թեսալիա»ն:

— Ձեզի համար ձայնագրեցի այս եղանակը, եւ այնքան պիտի փափաքէի որ երգէիք եւ ես լսէի..

Ալոյիզիա կ'առնէ ծրարը, եւ առանց նոյնիսկ զայն քակելու, կը դնէ դաշնամուրին վրայ ու կը շարունակէ իր խօսակցութիւնը շուրջը գտնուող բարեկամներուն հետ:

Այն ատեն, Մոցարթ զայրագին, կ'ուզէ փշրել այն վերջին կապը որ կար իր եւ իր սիրականին միջեւ...

Ու կը գործէ ահաւոր արարք մը... Կը նստի դաշնամուրին առջեւ, եւ թափ տալով ստեղնաշարին վրայ, դուրս կը հանէ այլանդակ նօթեր ու կը սկսի մռլտալ ահաւոր գռեհկութեամբ պարուրուած երգ մը:

Երբ կը վերջացնէ, կը բարեւէ գայթակղած հանդիսականները եւ արագօրէն դուրս կ'ելլէ...

Եւ Մարիա-Թեկլայի հետ է որ կը հեռանայ Միւնիխէն, երթալ գտնելու համար Սալցպուրկի իր ընտանեկան տունը:

Մարիա-Թեկլա վեց ամիս կը մնայ Մոցարթի մօտ եւ զարմուհին կը դառնայ մխիթարութեան հրեշտակ մը, որ կը յաջողի սփոփել իր զարմիկին դժբախտ սիրոյ ցաւը: Շնորհիւ զգլխիչ Մարիամին, Մոցարթ չընկլուզուիր վշտի ծովուն մէջ:

Կայսրուհիին մահը կը ստիպէ իշխան Քոլորէտօն մեկնիլ Վիէննա իր ամբողջ խումբով, այսինքն Մոցարթն ալ միասին:

Մայրաքաղաքին մէջ բնակութեան շրջանը վճռական դեր մը կը խաղայ Վոլֆկանկի սիրային կեանքին մէջ:

Վոլֆկանկ հառաչանքով միայն կը տոկայ իր ստորադասի վիճակին:

Արքեպիսկոպոսը, ինչպէս կը գուշակուի, երաժիշտին հետ կը վարուի իբրեւ «ծառայ պարոն» մը, շարունակ զայն կը յանդիմանէ անհեթեթութեամբ եւ ամբարտաւանութեամբ եւ — նոյնինքն Վոլֆկանկ կը հաւաստէ—իշխանը իր երաժշտապետը կը կոչէ «ցոփակեաց ըստահակ մը»...

Արքեպիսկոպոսին որոշած օրն իսկ Մոցարթ չկրնալով մեկնիլ Սալցպուրկ, վճռական դէպքը կը պատահի:

«Ահաւասիկ, մէկ շունչով կը շարունակէ, որ ես ամէնէն տարօրինակ ցոփակեացն եմ որ ինք ճանչցած ըլլայ: Որ ոչ ոք այնքան վատ կերպով կը ծառայէ իր մօր՝ որքան ես, թէ խորհուրդ կուտայ ինծի այսօր իսկ մեկնիլ, առանց որ ինք գրէ թէ իմ ռոճիկս ջնջուած է: Անկարելի է խօսք մը տեղաւորել այս հրկիզումին մէջ: Հանդարտութեամբ մտիկ կ'ընէի զինքը: Բացայայտօրէն ստեց, երբ խօսեցաւ հինգ հարիւր ֆլորինի ռոճիկիս մասին: Զիս կոչեց ընչաքաղց մը, ոջլոտ մը, ստահակ մը: Ո՛հ, ամէնը չեմ կրնար գրել ձեզի: Ի վերջոյ, երբ այլեւս արիւնս հասած էր եռեւեփման զենիթին, ըսի. «Ուրեմն, ձերդ վսեմութիւնը գոհ չէ՞ ինծմէ»:

(4 Շար.)

կը պատմէ Կոմիտասի կեանքի մասին եւ անոր կապոյտ աչքերուն մէջ արցունքները կը կուտակուին... Կը վառէ ծխախոտը, որ յուզումը ծածկէ, եւ ծուխի թանձր ամպ մը կուգայ մշուշի պէս վարագուրելու գրագէտին դէմքը... Զուարթնոցի մէջ կը շոյէ քարերը, մէկիկ մէկիկ կը շոյէ զարդաքանդակները եւ կը զարմանայ, թէ ի՛նչպէս կրնան խորտակել այսպիսի տաճար մը։ Մողէս մը կը հանգստանայ արեւոտ քարի մը վրայ, ան կը մօտենայ կանաչ մողէսին եւ կ՚ըսէ.

– Աս ալ հին է եւ հնութենէն կանաչ դարձած է։

Երրորդ օրը, առաւօտ կանուխ կ՚այցելենք շուկայ։ Ճոնին (այսպէս կը դրեմ իր խնդրանքով) շատ հաճելի կը գտնէ ճերմակ բողկերը, լոլիկները, պղպեղները եւ պտուղները։ Կը հիանայ անոնց համին վրայ եւ կ՚ուզէ սերմերը ճարել։ Պղպեղի սերմ չենք գտներ։ Շուկայէն կ՚երթանք վարպետին արուեստանոցը։ Վարպետը արդէն կը սպասէ հիւրին։ Կտաւը պատրաստ է եւ մենք զինքը մինակ կը ձգենք։ Քիչ ետք իր իսկ խնդրանքով կուգանք մօտը, գրագէտը անհանգիստ է. պատճառը այն է, որ վարպետը նկարած ատեն կը խօսի ինքնիրեն, եւ երբ մենք ներս մտանք, ան դեռ կը շարունակէր խօսիլ։

– Շրթունքներուդ ծայրերուն թեթեւ խինդը մը կայ եւ ես պիտի նկարեմ այդ խինդը, այո՛, այո՛, պիտի նկարեմ, այսպէս, այս գոյնով.– կ՚ըսէ ան եւ վրձինը թափով մը կ՚իջեցնէ կտաւին։

Ճոնը անհանգստացած է, վարպետը խախտած է լռութեան պայմանը, կը խօսի, իսկ ինքը չի կրնար պատասխանել։ Կ՚ըսեմ թէ վարպետը նկարած ժամանակ միշտ ինքնիրեն կը խօսի, Ճոնը կը ցատկէ տեղէն ու հիացած կը բացագանչէ.

– Երեւի մեծ գրող մըն է. ափսոս, որ ոչինչ կը հասկնամ։ Յետոյ կ՚աւելցնէ.

– Կը վերադառնամ Ամերիկա եւ 25 տարուան բարեկամիս՝ Ու. Սարոյեանի կ՚ըսեմ, որ ինծ նկարած են. ան կը հարցնէ թէ ո՞վ, ես կ՚ըսեմ՝ Սարեանը։ Առաջին բանը, որ ան կ՚ըսէ, անպայման կ՚ըլլայ այն, որ ես արժանի չեմ ատոր. յետոյ ես իրեն ցոյց կուտամ վարպետին նուիրած Արարատը եւ կ՚ըսեմ, Ուիլիըմ, ես ալ Արարատ մը ունիմ, ես արժանի եմ, եւ ան կ՚ըսէ, ի հարկէ, արժանի ես։

Սարեանի ընկերակցութեամբ կը մեկնինք Գառնի – Գեղարդ։ Մեր խումբին կ՚ընկերանան գրագէտներ։ Ճամբան Սարեանը եւ Ճոնը կը խօսին հայկական լեռնաշխարհի վեհութեան, աշնան գոյներու մասին։ Ճոնը կը ծռի, կը շօշափէ Գառնիին քարերը, Գեղարդին արձանագրութիւնները, խաչքարերը եւ կ՚ըսէ.

– Զարմանալի է, հիանալի՛. ես երբեք պիտի չմոռնամ այս բոլորը, երբե՛ք...։

Ռ. ԱՐԱՄԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ ՓԱՌԱՏՕՆ

Հոկտեմբեր 26։ Երեւանի օփերայի մեծ ու չքեղ թատերասրահին մէջ, պետական ու պաշտօնական անձնաւորութիւններու եւ հիւրերու ներկայութեան տեղի ունեցաւ հանդիսաւոր նիստ մը՝ նուիրուած հանճարեղ երգչին՝ Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակին։

Հանդիսութեան կը նախագահէին Ե. Ասցատրեան, Յովհ. Բաղդասարեան, Յ. Զարոբեան, Գ. եւ Ն. Յարութիւնեան, Ա. Քոչինեան եւ այլ պետական դէմքեր, ինչպէս նաեւ Մարտիրոս Սարեան, վրացի գրագէտ Կ. Գամսախուրտիա, դանիացի գրագէտ՝ Հանս Իպսըն, Ստ. Զօրեան, Ն. Զարեան, Գ. Սարեան, Հր. Քոչար, Յովհ. Շիրազ, Ս. Կապուտիկեան, Հր. Յովհաննիսեան, Հ. Սահեան, Սայաթ – Նովայի զոհորդիները՝ Աննա եւ Յարութիւն ու վերջապէս մշակոյթի, գիտութեան ականաւոր գործիչներ, յոբելենական յանձնախումբի անդամները եւայլն։

Յոբելեանին ներկայ գտնուեցաւ հիւրաբար Երեւան գտնուող ամերիկացի ծանօթ գրող՝ Ճոն Սթէնպէկ։

Առաջին խօսողը եղաւ Ա. Քոչինեան, որ դիտել տուաւ, թէ «համայն աշխարհի առաջաւոր մարդկութիւնը մեծ գոհունակութեամբ նշում է հայ ժողովրդի մեծ բանաստեղծ Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակը», կը ներկայացնէ մեծ աշուղին արուեստին գաղափարական արժանիքը՝ մարդկայնականութիւն։ Ինչպէս ակնկալելի էր, Ա. Քոչինեան Սայաթ – Նովայի անձին եւ գործին կը մօտենայ մարքսեան ըմբռնումներով։

Յաջորդաբար խօսք կ՚առնեն օտար պատուիրակութեան ներկայացուցիչները՝ ռուս բանաստեղծներ Լ. Նովիչենքօ, Վ. Ֆէօդորով, վրացի Հ. Ապաշիձէ, ուկրայնացի բանաստեղծ Վ. Կոչեւսկի (ի դէպ, շատ լաւ հայերէն գիտէ), ազրպէյճանցի բանաստեղծ՝ Ս. Ռուստամ, պելոռուս գրագէտներու պատուիրակը՝ Ն. Պաշկեւիչ, ուզբէկ բանաստեղծ՝ Շուհրաթ Ղազախ՝ Կ. Սաթիպալտ եւ այլ երկիրներու, ինչպէս Չիլի, Լաթվիա, Լիթուանիա, Հնդկաստան եւն. պատուիրակները։

Սփիւռքի հայ գրողներու կողմէ Սայաթ – Նովայի յոբելեանը ողջունեց Աբամայիս Սրապեան, Միլանոյէն։

×

Հոկտեմբեր 27։ Սայաթ – Նովայի քաղցրալուր մեղեդիներուն տակ կ՚արթննայ Երեւան։ Փողոցներուն մէջ բազմութիւն, որ կ՚ուղղուի դէպի մեծ աշուղին անունը կրող նորակառոյց պողոտան, ներկայ ըլլալու համար անոր բացման հանդիսութեան։

Պողոտային կից ծառախիտ պուրակին մէջ շինուած է ամպիոն մը, որուն վրայ կը բարձրանան պաշտօնական անձնաւորութիւններ՝ Յ. Զարոբեան, Եղ. Թոփչեան եւ ուրիշներ։

Պետական փառերգէն ետք, դանդաղ կ՚իջնէ Սայաթ – Նովայի յուշարձանը ծածկող վարագոյրը։« Եւ ահա մեր դէմ է մի նոր Սայաթ – Նովա, ստեղծուած ինքնատիպ մտայղացմամբ։ Աղնիւ եւ խոհուն է քանդակագործ Արա Յարութիւնեանի ստեղծած Սայաթ – Նովան։ Տառապանքը կնճիռ է թողել նրա ճակտին, բայց այդ տառապանքի մէջ իմաստօրէն վեհ է երգիչը, իր մեծութեան ու իր հանճարի արժանապատուութեամբ լի։ Եւ այդ կերպարին խիստ ներդաշնակ են յուշարձանի պատուանդանին փորագրուած տողերը՝ բուլբուլս աւազ չիմաճաս, ճարափ է ճարուկրէճ է ...»։

Յուշարձանի բացման առթիւ խօսք առաւ բանաստեղծ Հրաչեայ Յովհաննիսեան, որ յուշարձանին բացումը նկատեց անբաժան մասը Հոկտեմբեր 26ի հանդիսութեան։

Կարգ մը խօսողներէ ետք, հանդիսաւոր շուքով Յ. Զարոբեան կը կտրէ նորակառոյց Սայաթ – Նովա պողոտային ամբողջ լայնքին ձգուած կարմիր ժապաւէնը։ «Նոր պողոտայ, նոր ճանապարհ, Երեւանի չքեղութեանը գումարուող նոր գեղեցկութիւն»։

Արդարեւ, նոր պողոտան շինուած է այնպիսի ձեւով մը, որ յիշեցնէ մեծ աշուղին Երգը, անոր շունչը։ Մետաղեայ ինքնատիպ քանդակ մը, որուն վրայ փորագրուած է Սայաթ – Նովայի երգած «Գողալը»՝ ձեռքին վարդ մը։ Մետաղեայ եղնիկներ՝ նուրբ ու սլացիկ պարանոցներով, տեղ մը՝ մեր հինաւուրց խաչքարերը յիշեցնող յուշաքար մը՝ վրան կեանքն ու սէրը փառաբանող աշուղին տողերը, ուրիշ տեղ մը՝ գինիով լեցուն գաւաթներուն պատրանքը տուող սկահակներ եւ ամբողջ փողոցին վրայ, փողոցը հեղեղող բազմութեան վրայ՝ բարձրախօսներէն «անձրեւացող երգը, Սայաթ – Նովայի տաք, արեւոտ ու յաւերժական երգը»։

Ա. ՀԱՐԵՆՑ

Խորին ցաւով «Յառաջ»ի միջոցով իմացայ այն դառն կորուստը, զոր մենք բոլորս ունեցած ենք Ա. Հարենցի բարեկամները եւ ամբողջ Հայութիւնը։

Զկայ Կոմիտասեան Յանձնախումբի նախագահը եւ ինչպէս յիշատակել իր բոլոր աշխատութիւնները եւ այն դերը որ նա կատարած էր Կոմիտաս վարդապետի Պոլսոյ, Փարիզի եւ այլուր գործունէութեան մէջ։

Հարենցի տունը վարդապետի մխիթարութիւնն էր այդ շրջանին եւ նա առանց յուզմունքի չէր կարող յիշատակել այն ինչ որ պարտական էր նրանց։

Իսկ իր գործունէութիւնը Կոմիտասեան Յանձնախումբի մէջ, մեծ ու անձնուէր աշխատանքը պահանջում է մանրակրկիտ ուսումնասիրութիւն։

Խնդրենք սիրելի տիկին Հարենցէն, երբ իր դառն ցաւը մեղմանայ, որ իր յիշատակները պատրաստէ թէ Կոմիտաս վարդապետի եւ թէ իր անման ամուսնոյն մասին։

Հանդիստ ոսկերացդ, մեծ բարեկամ, ընդունիր Կոմիտասեան Յանձնախումբի խորին շնորհակալութիւնը եւ իմ անմոռանալի յիշատակը։

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆ

Կ՚ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ծերենց (Յովսէփ Շիշմանեան) ծնած է Պոլիս 1822 Սեպտեմբեր 28ին։ Նախ ուսած է Վենետիկի Մխիթարեանններուն մօտ, իսկ այնուհետեւ՝ Փարիզ եւ 1853ին ստացած բժիշկի վկայական։ 1878ին Ծերենց կը հաստատուի Թիֆլիզ, իբրեւ ուսուցիչ դասաւանդելով Ներսիսեան դպրոցը։

Պատմական նիւթերու ընտրութեան տեսակէտէն Ծերենց նախորդեց Րաֆֆիին եւ Մուրացանին եւ այդ առումով հանդիսացաւ անոնց ուսուցիչը։ Անոր վէպերը՝ «Թորոս Լեւոնի», «Երկունք Թ. դարու», «Թէոդորոս Ռշտունի» ոչ միայն արժէքաւոր են անցեալ դարու մեր գրականութեան պատմութեան ուսումնասիրութեան տեսակէտէն, այլեւ կը հանդիսանան կարեւոր վաւերաթուղթեր այդ շրջանի հայ իրականութեան պատմութիւնը ուսումնասիրելու եւ մեր ժողովուրդին ազգային – ազատագրական շարժման վերաբերեալ եղած տեսակէտները գնահատելու համար։

×

Հաստատուած է, որ Քորսիքան «Թափառող» կղզի մըն է։ Ինչպէս ցոյց տուած են վերջերս կատարուած հաշիւները, այդ կղզին վերջին ութսուն տարիներուն 10–12 մեթր տեղափոխուած է դէպի արեւելք։ Մասնագէտները այդ երեւոյթը կը բացատրեն կղզիի գանդուածին մէջ գործող երկրակազմական ուժերու ներգործութեամբ։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Նկարիչ Զարեհ Մութաֆեան որ յաջող ցուցահանդէսներու շարք մը տուաւ վերջերս Ամերիկայի զանազան քաղաքները, Պէյրութ հասած է ուր Ալէքքօ Նաապի ցուցասրահին մէջ պիտի ներկայացնէ իր վերջին գործերը, Նոյեմբեր 8էն 20։

×

Մօտ օրէն հրապարակ կ՚ելլէ Ա. Պարթեւեանի պատրաստած նոր սալը, «Հայկական երեկոյթ» մը, որ կը պարունակէ հայկական պարերու եւ աշուղական երգերու շարք մը։

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (52)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ.

Ժամը 5ին Շան զ՚Էլիզէ վազեցի։

– Եթէ անոր հանդիպիմ, կը մտածէի, անտարբեր երեւոյթ մը պիտի առնեմ եւ պիտի համոզուի թէ ալ իրեն վրայ չեմ խորհիր։

Ռուայեալ փողոցին անկիւնը տեսայ որ կառքով կ՚անցնէր։ Հանդիպումը այնչափ յանկարծական եղաւ որ դեղին կտրեցայ։ Չեմ գիտեր թէ անիկա նշմարե՞ց իմ յուզումս։ Ես այնքան վրդովուած էի որ իր կառքը միայն տեսայ։

Շան զ՚Էլիզէի մէջ պտոյտս չշարունակեցի։ Թատրոններուն ծանուցումները կարդացի. վասն զի զայն տեսնելու հաւանականութիւն մը ունէի տակաւին։

Բալէ Ռուայալի մէջ առաջին ներկայացում մը կար։ Մարկրիթ անշուշտ հոն պիտի գտնուէր։

Ժամը եօթնին թատրոնն էի։

Բոլոր օթեակները լեցուեցան, բայց Մարկրիթ մէջտեղ չելաւ։

Այն ատեն ելայ Բալէ Ռուայալէն եւ մտայ բոլոր այն թատրոնները, ուր շատ անգամ կ՚երթար, այսինքն Վօտվիլ, Վառիէթէ, Օփեռա – Քոմիք։

Ոչ մէկ տեղ տեսայ զինքը։

Կամ նամակս շատ վիշտ պատճառած էր եւ թատրոնի վրայ մտածած չէր կամ կը վախնար ինծի հետ գտնուելէ եւ կ՚ուզէր բացատրութենէ մը խուսափիլ։

Ահա թէ սնամտութիւնս ինչ կը թելադրէր ինծի ծառուղիին վրայ, երբ հանդիպեցայ Կասթօնին, որ հարցուց ինծի թէ ուրկէ կուգայի։

— Բալէ Ռուայալէն, ըսի։

— Իսկ ես Օփերայէն կուգամ, ըսաւ, նոյնիսկ կը յուսայի թէ քեզ հոն կը տեսնեմ։

— Ինչո՞ւ։

— Վասնզի Մարկրիթ հոն էր։

— Ա՜հ, հո՞ն էր։

— Այո։

— Առանձի՞ն։

— Ոչ, բարեկամուհիի մը հետ։

— Ուրիշ մարդ չկա՞ր։

— Ժ...ի կոմսը պահ մը օթեակը եկաւ, բայց Մարկրիթ դուքսին հետ մեկնեցաւ։ Ամէն վայրկեան կը կարծէի թէ դուք ալ պիտի երեւաք օթեակին մէջ։ Քովի աթոռս մինչեւ ետքը պարապ էր։ Կարծեցի թէ դուք վարձած էք զայն։

— Բայց ինչո՞ւ համար Մարկրիթի գացած տեղը պիտի երթամ։

— Իր սիրողն էք, անոր համար։

— Ատիկա ո՞վ ըսաւ ձեզի։

— Բրիւտանս, զոր երէկ տեսայ։ Կը շնորհաւորեմ ձեզ, սիրելիս, աղուոր սիրուհի մըն է, զոր ամէն ուզող չի կրնար ձեռք ձգել։ Պահեցէք զայն։ Պատիւ կը բերէ ձեզ։

Կասթօնի այս պարզ խորհրդածութիւնը որ տուաւ ինծի թէ իմ դիւրազգածութիւններս որքան ծաղրելի էին։

Եթէ Կասթօն առջի գիշեր դէմս ելած եւ այս խօսքերը ըսած ըլլար ինծի, անշուշտ առտուան խենթ նամակս չէի գրեր։

Պահ մը ուզեցի Բրիւտանսին երթալ եւ Մարկրիթին զրկելով ըսել տալ անոր թէ խօսելիք ունիմ, բայց վախցայ որ վրէժ լուծելու համար կը պատասխանէ թէ չի կրնար ընդունիլ զիս։ Ուստի տուն դարձայ, տ՚Անթէն փողոցի ճամբով։

Նորէն հարցուցի դռնապանիս թէ իմ հասցէիս նամակ եկա՞ծ էր։

Ոչ, բան մը եկած չէր։

Տեսնել ուզած է որ նոր ձեռնարկ մը պիտի ընե՞մ եւ այսօրուան նամակս ետ պիտի առնե՞մ, ըսի ինքնիրենս երբ պառկելու գացի, բայց ուրիշ նամակ չգրելուս վրայ, անշուշտ ինք պիտի գրէ վաղը։

Այն գիշերը մանաւանդ զղջացի ըրածիս վրայ։ Տանս մէջ առանձին էի եւ մտահոգութենէս ու նախանձութենէս չէի կրնար քնանալ, մինչ եթէ ձգէի որ գործերը իրենց բնական ընթացքին հետեւէին, Մարկրիթի քով եղած պիտի ըլլայի եւ պիտի լսէի այն անուշ բառերը, զորս երկու անգամ միայն լսած էի եւ որոնք մենութեանս մէջ ականջներս կ՚այրէին։

Կացութեանս մէջ ահռելին սա էր որ տրամաբանութիւնը անիրաւ կը հանէր զիս։ Արդարեւ բացայայտ էր թէ Մարկրիթ կը սիրէր զիս։ Նախ ամառ մը ինծի հետ առանձին գիւղի մը մէջ անցընելու ծրագիրը, յետոյ այն ստուգութիւնը թէ որեւէ պէտք չունէր իմ սիրուհիս ըլլալու, քանի որ իմ հարստութիւնս անբաւական էր իր պէտքերուն, եւ նոյնիսկ իր քմահաճոյքներուն։ Ուրեմն յուսացած էր իմ մէջս գտնել անկեղծ սէր մը, որ կարենար հանգստացնել զինք այն վարձկան սէրերէն որոնց մէջտեղ կ՚ապրէր եւ ես երկրորդ օրէն կը փճացնէի այդ յոյսը եւ լիրբ հեգնութիւնով մը կը փոխարինէի այն սէրը, զոր երկու գիշեր ընդունեց էի։ Ուրեմն իմ ըրածս ծաղրելիէն աւելի բան մըն էր։

(Շար.)

Այրի Տիկին Սանդեր Փանոսեան, Պ. Մերուժան Փանոսեան, Պ. Յակոբիկ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Փանոսիկ Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Տավլաչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Նասիպ Նիկողոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Ստեփան Ֆիթիճեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Պենոն Ճիրեան, Տիկին Մարգրիտ Փանոսեան, Տէր եւ Տիկին Օհանեան (Հայաստան), խոր ցաւով կը ծանուցանեն մահը իրենց սիրեցեալ ամուսնոյն, հօր, եղբօր եւ ազգականին

ՍԱՆԴԵՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆ

որ տեղի ունեցաւ 11 Նոյեմբեր 1963։ 78 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Նոյեմբեր 14) ժամը ճիշդ 13·30ին։ Շաւիլի եկեղեցին (Րիւ տէ Թոուա Շանթիէ), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Շաւիլի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ նոր հասցէն է՝

1. Rue de Gergovie, PARIS-XIV
Tél. BRE.- 2223

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ։

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռաֆֆի» խումբի ընկերները այս Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Գէորգ Չավուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին։

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette.
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23·30, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, 69 ԱՎԸՆԻՒ ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍ

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.—

Թատերական ներկայացում

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օրիորդ Էլիան Նիկողոսեան, ԵՐԳ՝ Օր. Սոնիա Նիկողոսեան, «Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով,

Ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւքնէրեանի

Ժամը 19ին կը սկսին եւրոպական պարերը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ, շոգեկառք Կառ Տիւ Նորէն ժամը 13·50, 14·30, 15·10, 15·50, 16·40, 17·20, 18·09, 18·49, իջնել Վիլիէ լը Պէլ։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պօմոնի Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին։

Կիրակի (17 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, Հօթէլ Սէֆիւլի շքեղ սրահին մէջ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ (Նիս)։

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Ընկ. ԿԱՐՕ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ։

Մասիս Գուլումեան, Յակոբ Հայթայեան (արտասանութիւն)։ Օր. Էլիզ Եղիկեան (երգ) եւ Զարենց պարախումբին կողմէ հայկ. ու կովկասեան պարեր։

Մուտքը ազատ է։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին։

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 21էն լոյս։

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

Մանրամասնութիւնները առանձին։

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան; Լեզուական Հարցեր; Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ Նահանջը առանց երգի; Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ
12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հանելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 ֆր., քարտ ու նեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
14
ՆՈՅԵՄԲԵՐ

JEUDI
14 NOVEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9858

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9858

ՕՐՈՒԱՆ ԽՕՍՔԸ

ԱՐԴԱՐՈՒԹԵԱՆ ՅԱՂԹԱՆԱԿԸ

Հայոց ժամանակակից պատմութեան մէջ նոր դարձակէտ մը նշուեցաւ Հոկտեմբեր 26ին, երբ Երուսաղէմի Պատրիարքարանի հանդիսասրահին մէջ Էջմիածնի գահակալ Վազգէն Ա. ողջագուրուեցաւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.ի հետ, արտասանելով [պ]ատմական խօսքերը.

«Յուսով կը սպասէի այս երջանիկ օրուան: Այս հանդիսաւոր օրուան: Այս հանդիսաւոր առիթով իմ եղբայրական [ս]իրական պարտքը կը համարիմ շնորհաւորելու Ձերին Սրբութիւնը, Ձերին Սրբութեան ընտրութիւնն ու օծումը [իբ]րեւ Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ: [Այ]ս հաշտութեան մէջ ո՛չ պարտուող [կ]այ, ո՛չ ալ՝ յաղթող, յաղթողը միայն [մեր] ժողովուրդն է» (*Յառաջ*, 1 Նոյեմբեր):

1956 Փետրուար 20էն, այսինքն եր[կ]ր[ո]րդ [Կիլիկեան] ... Զարեհ Ա.ի ընտրութենէն ի վեր այս սիւնակներէն հաստատա[կ]օրէն պաշտպանեցինք նուիրական դատ[ը]՝ այն անսասան հաւատքով, որ արդարութիւնը պիտի յաղթանակէր անպայման:

Պէտք եղաւ սպասել աւելի քան եօթ [ու] կէս տարի՝ ողջունելու համար արդարութեան յաղթանակը:

Վազգէն Կաթողիկոս հազիւ բազմած [է]ր Ս. Լուսաւորիչի աթոռին վրայ (30 [Սեպտ.] 1955), երբ ուղեւորուեցաւ դէպի [Ան]թիլիաս (1956 Փետրուարի սկիզբը), [ան]ձամբ մասնակցելու համար Գարեգին [Ա.] Յովսէփեանց կաթողիկոսի յաջորդին ընտրութեան եւ օծումին: Սակայն [ձա]խողեցաւ իրագործել իր փափաքը եւ ընտրութեան առաւօտուն Պէյրութէն մեկնե[ցաւ] Գահիրէ, ուր «Եպիսկոպոսական [ժ]ողով»ը «Թերի եւ անընդունելի» հռչա[կեց] Զարեհ Ա.ի ընտրութիւնը:

Այժմ Վազգէն Կաթողիկոս կը խոս[տով]անի թէ այսօր «առաւել կը հասկնայ [թ]է ի՛նչ կը նշանակէ Էջմիածին»:

«Եթէ 1956ին Անթիլիաս եկած ատենս [Էջմ]իածինը այսքան ճանչցած ըլլայի, [թեր]եւս ուրիշ ըլլար վերաբերումս: Կը [խոստով]անիմ ճշմարտութիւնը բամբնրուս»:

Մենք կը հաւատանք այս խօսքերուն [ան]կեղծութեան: Կը հաւատանք նաեւ որ [Ամե]նայն Հայոց Հայրապետը առանց վե[րա]պահութեան հաշտութեան ձեռք եր[կա]րեց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ նորընտիր [Կա]թողիկոսին եւ սպունգ քաշեց անցեա[լին] վրայ «հակառակ ոմանց դժգոհութիւններուն», ինչպէս կ՚ակնարկէր իր [խօս]քին մէջ:

Գիտենք որ դժգոհներ կան շարքերուն [մէ]ջ անոնց, որոնք տարիներէ ի վեր ի[րե]նց կուսակցական շիլ հաշիւներուն հա[մա]ր երբեւ Թանկագին դրամագլուխ ծա[ռա]յեցուցին Էջմիածին — Անթիլիաս վէ[ճը]: Իսկ Թափեցին կրակին վրայ, խորա[ց]ուցին Լիբանանի ու Սուրիոյ հայ գաղութներուն «երկփեղկումը», պղտոր [ջու]րի մէջ ձուկ որսալու համար:

Այդ դժգոհներու ներկայացուցիչները [վեր]ջին պահուն Պէյրութէն Երուսաղէմ [հե]ռաձայնելով ի զուր փորձեր էին ազդել [Վ]ազգէն Կաթողիկոսին վրայ: Սակայն, [փա]ռք Իրեն, Էջմիածնի գահակալը [միշ]տ դրած է վանոնք քաղաքավար[ու]թեան ... :

[Ը]սել ուզած է թէ ինք կարգադրած է [եկե]ղեցական — կրօնական վէճ մը (որմէ [ինչ]ո՞ւ կը շահէր հայ ժողովուրդը) հաշ[տ]ուելով Անթիլիասի հետ: Եթէ «դըժ[գոհ]»ները քաղաքական հաշիւներ ունին, [իր]են չի մնար միջամտութիւն ըլլալ անոնց: [Այ]ս վճռական կեցուածքէն ետք «ան[կախ] համայնքային» կամ «համախմբա[կան]» կոչուածները գլխիկոր վերադարձած են Պէյրութ:

Միւս կողմէ ուրախալի է արձանագրել, որ ցարդ անհաշտ նկատուած դեկավարներէն շատեր արդէն իսկ հետեւելով Վազգէն Կաթողիկոսի օրինակին, Անթիլիաս երթալով ողջագուրուած են Խորէն Կաթողիկոսի հետ: Վերջապէ՛ս յաղթած է արդարութիւնը:

ՀՐԱՆՏ – ՍԱՄՈՒԷԼ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՖՐԻԿԵԱՆ ՀՈԳԵՐ

ՊԵՆ ՊԵԼԼԱ ՀԱՄՈԶԵՑ ՔԱՊԻԼՑԻՆԵՐԸ

Ալժերական տագնապը, որ մոռցուած էր առենէ մը ի վեր Մարոքի հետ սահմանային հարցին իբրեւ հետեւանք, կրկին մէջտեղ ելաւ, բայց ի նպաստ Պէն Պէլլայի: Արդարեւ ըստ լաւատեղեակ աղբիւրներու համաձայնութիւն մը ստորագրուած է կառավարութեան եւ Քապիլ ընդդիմութեան պարագլուխներուն միջեւ: Ընկերվարական Ուժերու Ճակատը երկու հոսանքի բաժնուած է: Գնդ. Մոհանտ Ու Էլ Հաճ, Առեսքի, Ալի Եահիա հաշտեցողութեան գետին մը գտած են Պէն Պէլլայի հետ: Անդին կը մնան Այթ Ահմէտ, Գնդ. Սի Սատոք եւ Ուսետիք որոնք մերժած են համաձայնութեան միանալ: Միջնորդի կարեւոր դեր խաղացած է Գնդ. Սի Հասան, Օուլէանվիլի եբեսփոխան եւ նախկին հրամանատար Դ. Վիլայային:

Կնքուած համաձայնութեան գլխաւոր կէտերն են.— Ա) Համագումարի կազմակերպութեան կեդրոնական յանձնախումբի մը ստեղծումը (13էն 30 անդամ կարծիքները կը տարբերին այս թիւին շուրջ) որուն մէջ կարեւոր տեղ մը պիտի տրուի ընդդիմադիրներուն: Անոնք որ զէնք գործածած են Քապիլ խնդրին առթիւ պիտի չընդունուին:

Բ) Քաղաքական բանտարկեալները, ի մասնաւորի Պուտիաֆ եւ Ապտէլքատէր Ռեզաք, ազատ պիտի արձակուին, բայց Պէն Պէլլա իրեն կը վերապահէ երկրէն արտաքսելու իրաւունքը:

Գ) Նախարարական փոփոխութիւն յետագային: Քանի մը նախարարներ պիտի «զոհուին».— Մոհամէտ Սայիտ, Պումազա եւ հաւանաբար Գնդ. Պումետիէն:

Դ) ԷՖ ԷԼ ԷՆի համագումարը տեղի պիտի ունենայ 2էն 4 ամսուան ընթացքին:

Տակաւին յայտնի չէ թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս համաձայնութեան հետեւանքը: Ի՞նչ պիտի ընեն մէկ կողմէ՝ Այթ Ահմէտ, միւս կողմէ՝ Գնդ. Պումետիէն:

× Մարոքեան մամուլի գործակալութիւնը կը հաղորդէ թէ օտար ջոկատ մը կազմուած Եգիպտացիներէ, Քուպացիներէ, Պուլկարներէ եւ Չինացիներէ սահմանին վրայ է: Այս ուժերու համախմբման առթիւ, Մարոքցիք իրենց զարմանքն ալ կը յայտնեն տրուած ըլլալով որ այս շարժումները տեղի կ՚ունենան Ատիս – Ապապայի ժողովին նախօրեակին: Ծանօթ է որ Պամաքոյի համաձայնութեամբ, Եթովպիա պիտի հաւաքուի 'Աֆրիկեան Միասնականութեան Կազմակերպութեան Արտաքին Նախարարներու ժողովը:

Մարոքեան պատուիրակութիւնը պիտի գլխաւորէ Ահմէտ Ռետա Կետիրա որ ապագայ Արտաքին նախարարը կը նկատուի:

ՄՈՆՓԼԻԷԻ մէջ քանի մը հազար այգեպաններ բուռն ցոյցեր կատարած են, առջի օր, բողոքելու համար գինիի ներածութեան դէմ: Միջադէպեր ալ տեղի ունեցած են: Հարաւային Ֆրանսայի հողագործներն ալ Պրիժիթ Պարտոյի դիմած են որպէսզի իրենց օգնութեան փութայ կառավարութեան դէմ իրենց բողոքներուն մէջ:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ վարչապետ Սալահ Պիթար իր կառավարութեան հրաժարականը ներկայացուցած է: Յեղափոխութեան Ազգ. Խորհուրդին նախագահին յանձնուած է նոր դահլիճին կազմութիւնը: «Պաասը» կ՚ամրապնդէ իր դիրքը:

ԿՈՉ

ՍԻՐԵՑԵԱԼ ՄԵՐ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

Քրիստոսի Ծննդեան եւ Ս. Յարութեան Սրբազան վայրերէն ողջոյն եւ օրհնութիւն Հայրապետական մեր բոլոր զաւակներուն:

Տարիներու մեր փափաքը՝ ուխտի գալու ի Ս. Քաղաքն Երուսաղէմ, իրականութիւն դարձաւ, մեզի համար գոհունակութիւն է գտնուիլ Ս. Յակոբեանց դարաւոր Մայրավանքին մէջ, մեր շուրջը ունենալով Ս. Յակոբեանց զինուորեալ Միաբանութիւնը, իր Պետին Ամեն. Տ. Եղիշէ Արքեպիսկոպոսի գլխաւորութեամբ եւ մեր Թեմակալ բարեջան Առաջնորդները, եկած աշխարհի չորս ծագերէն:

Մեր ուխտը կատարելէ եւ Ս. Տեղերուն մէջ երկրպագելէ ետք, մխիթարութիւն եղաւ մեզի, տեսնել վերաշինութեան իրականացման գործը որ կը կատարուի համայն քրիստոնէութեան Սրբավայրին, Ս. Յարութեան հնադարեան Տաճարին մէջ, ղեկավարութեան ներքեւ իրաւատէր երեք ազգերու (Յոյն, Հայ եւ Լատին), որոնց մասնագէտ ճարտարապետները իմաստութեամբ եւ հմտութեամբ կը հսկեն կատարուող աշխատանքներուն:

Մենք, սրտի խոր ուրախութեամբ տեսանք նաեւ Տաճարի Հայկական բաժնի մէջ կատարուող փայլուն աշխատանքը, որ պատիւ կը բերէ մեր Եկեղեցիին ու ժողովուրդին, որովհետեւ կը պահպանէ եւ կը պայծառացնէ մեր լուսաբնակ նախնեաց նուիրական ժառանգութիւնը:

Մեր Եկեղեցւոյ դարաւոր իրաւունքները եւ միջազգային դիրքը անվտանգ ու ամուր պահելու մտահոգութեամբ, Մենք անձամբ ստանձնեցինք Նախագահութիւնը Ս. Յարութեան Տաճարի վերանորոգութեան Համազգային Յանձնախումբին, որ իր առաջին ժողովը գումարեց Երուսաղէմի Պատրիարքարանի դահլիճին մէջ Հոկտեմբերի 15ին եւ աւարտեց իր աշխատանքը բարեյաջող արդիւնքներով, խանդավառ մթնոլորտի մէջ:

Մենք, որպէս Նախագահ Ս. Յարութեան Տաճարի վերանորոգութեան Համազգային Յանձնաժողովին, պարտք կը զգանք անգամ մը եւս մեր Հայրապետական սրտագին կոչը ուղղել մեր ազգի բոլոր զաւակներուն անխտիր, որպէսզի սկսուած հանգանակութեան գործը պըսակուի լիակատար յաջողութեամբ: Մենք վստահ ենք թէ համայն Հայ հաւատացեալ ժողովուրդը պիտի լսէ մեր ձայնը եւ առանց սակարկելու, իր լուման պիտի տրամադրէ Ս. Յարութեան Տաճարի նորոգութեան պատմական մեծ գործին, որով անգամ մը եւս պիտի փառաւորուի անունը Հայ Եկեղեցիին ու Հայ Ազգին, ամբողջ քաղաքակիրթ մարդկութեան առաջ:

Յաւիտենական Ս. Քաղաք Երուսաղէմէն սէր եւ խաղաղութիւն եւ Աստուածային օրհնութիւն ի վերայ ամենեսեան, այժմ եւ միշտ, ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Ծ. Պատրիարք եւ Կաթողիկոս
Ամենայն Հայոց

30 Հոկտեմբեր 1963, Երուսաղէմ

ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔԻՆ ՇՆՈՐՀԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Վազգէն Ա. եւ Խորէն Ա. Կաթողիկոսներու ողջագուրման առթիւ, Պոլսոյ Պատրիարքը հետեւեալ հեռագիրը ղրկած է Անթիլիաս, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին.—

«Կը շնորհաւորենք զՁեզ եւ կը խնդակցինք Ամենայն Հայոց Հայրապետ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի հետ ողջագուրման եւ հաշտութեան ուրախ առիթով:

«Կը մաղթենք տեւական միութիւն Հայց. Եկեղեցւոյ եւ անսասանութիւն Աւոր նուիրապետական Աթոռներուն:

ՇՆՈՐՀՔ
Պատրիարք Հայոց Թուրքիոյ

×

Խորէն Կաթողիկոս հետեւեալ հեռագրով պատասխանած է Թուրքիոյ Հայոց Պատրիարքին:

«Սրտագին շնորհակալութիւններ Ձեր շնորհաւորութեանց եւ բարեմաղթութեանց:

«Կ՚աղօթենք նուիրապետական Աթոռներու համերաշխ գործակցութեան համար, ի պայծառութիւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ:

ԽՈՐԷՆ Ա.

×

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԸ

Ստորեւ կը հրատարակենք այն նամակը զոր Հոկտեմբեր 17ին, յանուն Վազգէն Կաթողիկոսի, ստորագրած են Հայկազուն եւ Սերովբէ Արք.երը, ուղղուած Խորէն Ա.ի որ այլեւս պատմական նշանակութիւն ունի, իր բացած փառաւոր ճամբով.—

Ն. Ս. Օծութիւն
Տ. Տ. ԽՈՐԷՆ Ա.
Շնորհազարդ Կաթողիկոս
Մեծի Տանն Կիլիկիոյ
Անթիլիաս

Վեհափառ Տէր

Ն. Ս. Օծութիւն Վազգէն Վեհափառ Հայրապետի յատուկ յանձնարարութեամբ մեծ հաճոյքն ունինք Ձերդ Վեհափառութեանը հաղորդելու թէ Նորին Սրբութիւնը Մայր Աթոռէն ժամանած է Երուսաղէմ, հրաւէրովը Ամենապատիւ Տ. Եղիշէ Սրբազան Պատրիարքին:

Ամենայն Հայոց Վեհափառ Կաթողիկոսը այս աստուածապարգեւ առիթով Ձերդ Ս. Օծութեան կը յղէ իր եղբայրական սիրոյ ողջոյնը եւ ջերմապէս կը փափաքի որ այս սուրբ տեղեաց մէջ զՁեզ անձամբ շնորհաւորէ իբրեւ նորընտիր Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ եւ Ձերդ Սրբութեան հետ միատեղ աղօթէ վասն հաստատութեան եւ շինութեան Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցւոյ:

Մեծ ուրախութեամբ կը հաղորդենք զայս Ձերդ Սրբութեան, վստահ ըլլալով թէ Ձեր երկու Հայրապետներուդ ողջագուրումովը եւ Հայ Եկեղեցիին եւ ժողովուրդին միասնաբար ծառայելու ձեր ուխտովը, լուսաւոր էջ մը պիտի բացուի մեր Եկեղեցւոյ նոր պատմութեան մէջ ի հոգեկան մխիթարութիւն համայն հայ հաւատացեալ ժողովուրդի:

Թող Աստուած օրհնէ մեր մէկ եւ անբաժան Եկեղեցին եւ մեր նուիրապետական Աթոռները եւ յաջողութեամբ պսակէ մեր եկեղեցաշէն եւ ազգանուէր ձեռաց գործերը:

Եղբայրական սիրոյ ողջունիւ եւ խոնարհ աղօթակից

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔ. ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ.
Անդամք Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի

ԼՈՐԻՍ ՄԵԼԻՔՈՎ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Լորիս կը ներկայացնէ բարենորոգումներու ծրագիրը: Ցարը վարանելէ յետոյ Քաթինայի միջամտութեամբ կը ստորագրէ զայն, որ նախարարաց խորհուրդէն վաւերացուելէ յետոյ Մարտ չորսին պիտի ներկայացուէր Ծերակոյտին: Արդէն քաղաքին մէջ լուր կը տարածուէր որ կանոնադրութիւն մը պիտի հրատարակուէր:

Մարտ մէկին, ծրագիրը ստորագրած օրը կ'ուզէ ձիարշաւարան երթալ, Քաթինա եւ Լորիս կը ջանան համոզել զինք որ դուրս չելլէ, բայց ինք անդրդուելի կը մնայ: Ոստիկաններ կը տեսնեն խորհրդաւոր երթեւեկը երեք երիտասարդներու, բայց չեն համարձակիր հարցաքննելու, Լորիսի հրահանգին դէմ չգործելու համար:

Աղեքսանդր կը մեկնի պալատէն, ահաբեկիչներ կը պատրաստուին դիրք բռնելու: Վերադարձին 19 տարեկան Րիսաքով կը նետէ ռումբը, ցարը զերծ կը մնայ ռումբի հարուածէն, ձիերը կը խրտչին: Ցարը փոխանակ աճապարանքով մեկնելու, կը դիմէ վիրաւորներուն: Այդ պահուն ուրիշ ահաբեկիչ մը երկու մեթր հեռուէն կը նետէ ռումբ մը ուղղակի ցարին վրայ, որ կը գետնուի արիւնաթաթախ: Կոմս Վալուէվ կ'ըսէ քովիններուն. « Ահա ինչ որ մեզի բերաւ դժբախտութեան Հայուն «Սրտի իշխանապետութիւնը» »: Անէծքներ կը տեղան Լորիսի հասցէին, ամէն մարդ կը խուսափի իրմէ, « ահա սահմանադրութիւնդ զօրավար», կ'ըսէին ամէնը: Եւ Լորիս կարկամած՝ վաղուան վրայ կը մտածէր, կայսեր մահով իր անկումը պատրաստուած էր: Քաթինա եւ Լորիս մինչեւ գահ բարձրացած էին, այժմ կը թաւալէին խորխորատին մէջ: Քանի մը օր վերջ Քաթինա կը հեռանար պալատէն եւ կը չուէր դէպի Նիս, ուր պիտի վախճանէր տարիներ վերջ, 15 Փետրուար 1922ին, մոռցուած ամէնէն:

Լորիս ալ կը չուէ Նիս, ուր պիտի մնայ աքսորական մինչեւ մահը:

Նոր կայսրը՝ Աղեքսանդր Գ. կը հրատարակէ մանիֆեստ մը, թէ պիտի կառավարէ բացարձակ իշխանութեամբ: Ապրիլ 28ի այս յայտարարութիւնը պիտի հաստատէ խաղաղութիւնը, բայց խոր անդունդ մը պիտի բանայ վեհապետին եւ ժողովուրդին միջեւ: Այդպէս ստորագրած եղաւ տարիներ առաջ « իր դաւկին, Նիքոլայի մահավճիռը եւ իր հարստութեան վախճանը »:

Ալպեր Քամիւ եւ էրնըստ Եունկըր չեն կրնար բացատրել արքայասպանութեան գաղափարը: Ցարը ջնջած էր ստրկութիւնը, վերանորոգած էր գիւղական տնտեսութիւնը, օրէնքի առջեւ իրաւական հաւասարութիւն ստեղծած էր, դատարաններու անկախութիւն տուած էր եւ մարմնական պատիժներ ջնջած: Կը պատրաստուէր աւելին տալու, ժողովուրդին բաղձանքին ընդառաջ երթալով: Աբրահամ Լինքըլն ազատագրեց սեւերը եւ ըսպաննուեցաւ ահաբեկիչէ մը, ցարը ազատագրեց ստրուկները եւ սպաննուեցաւ ոչնչականէ մը, որ «ոչ մէկ բան կը յարգէ, ոչ մէկ իշխանութիւն կ'ընդունի, ոչ մէկ ճշմարտութիւն կը ճանչնայ, որ իր անձնական քննութենէն չէ անցած: Քանդուելիքը քանդուելու է, որովհետեւ մնացածը լաւ պիտի ըլլայ, որովհետեւ քանդուածը յոռին է»:

Համայնավարներու համաձայն, ասոնք գործօն հերոսներ են կրաւորական զանգուածներու: Կը հետեւին սխալ տեսութեան մը, որուն համաձայն պատմութիւնը կը կերտուի մէկ քանի անձնաւորութիւններու գործունէութեամբ, որոնց կը հետեւին ամբոխները:

« Մահափորձը կազմակերպող Կելիապով կառավարութենէն խնդրեց, որ մահափորձը կատարող իրական հեղինակին հետ կախուի, երկու կախաղան բարձրացուի մէկի տեղ: Հինգ հատ բարձրացուեցան, մէկը իր սիրած կնոջ համար: Ինք մեռաւ ժպտելով, մինչդեռ ռումբ արձակող Րիսաքով ընկճուեցաւ հարցաքննութեան ատեն եւ կառափնատ առաջնորդուեցաւ՝ սարսափէն կէս յիմարացած: Կախաղանին տակ Սոֆիա Փերովսքայա համբուրեց սիրած մարդը եւ միւս երկու բարեկամները, բայց չնայեցաւ Րիսաքովին, որ մեռաւ միայնակ, որպէս նոր կրօնէն դաւանափոխուած: Կելիապովի համար սպաննողը յանցաւոր է միայն, եթէ կը հաւանի դեռ ապրիլ կամ ապրելու համար կը մատնէ ընկերները: Մահը, ընդհակառակն, կը ջնջէ յանցաւորութիւնը, նոյն իսկ ոճիրը »:

Լորիսի մարմինը կը փոխադրուի Թիֆլիզ: Վասիլի Պոտտօ կը նկարագրէ փառաշուք թաղումը, 1889 Փետրուար 7ին: Վաթսունէ աւելի ծաղկեպսակներ, վեց թնդանօթ, Ղազախներու վաշտ մը կ'ընկերանան դագաղին: Սեդրակեան Սրբազանի դամբանականը կը տեւէ մէկ ժամ եւ տասը րոպէ: Թնդանօթները կ'արձակուին, երեք անգամ հրացանաձգում կը կատարուի՝ երբ մարմինը կ'իջնէ փոսը եւ հողը կը ծածկէ դագաղը մարդու մը, որ փառքի սանդուխներէն կը բարձրանար վերին աստիճանը եւ յետոյ կը գահավիժէր անծանօթութեան մէջ, հեռաւոր աշխարհի մէկ անկիւնը հողին աւանդելու համար:

Սեդրակեան Սրբազանի դամբանականը արտասանուած ըլլալու մասնաւոր նկատումով ռուս բարձրաստիճան պաշտօնէութեան առջեւ: Լորիսի մահուան առիթով Մամուրեան կը գրէր. «Մատթէոսի ընտրութեան առթիւ յայտնի եւ անյայտ պաշտօններ ստանձնած էր: Ի ծնէ հայ թէեւ, պետութեան շահերը գերադաս կը համարէր Հայութենէն, վերջին տարիներն ալ անտարբեր դիրք բռնած էր, յարած ռուս կեանքի եւ սովորութեանց »:

Աւելի երկար պատմութիւն մը գրած է Մարկոս Աղաբեկեան, որ Լորիսի հետ Մատթէոս ընտրեալ կաթողիկոսի ընկերացաւ մինչեւ էջմիածին եւ երեք տարի մնաց Թիֆլիզ: Լորիսի աշխատանքն եղաւ հայ եկեղեցին միացնել ռուս եկեղեցին եւ ռուսացնել արեւելեան Հայութիւնը: Զախողեցաւ եւ վշտացած հեռացաւ Հայութենէն: (Ծիլն Աւարայրի, 1866, էջեր 219 – 246):

Լորիս 78ի պատերազմին շահագործեց իր հայ ըլլալը եւ սահմանին մօտ ապրող Հայերը, առանց նկատի առնելու որ այդպէս կը վտանգէր անոնց կեանքը: Ռուս բանակը բարեկամներ գտաւ իր ընթացքին մէջ: Սուրը օրհնել տուած էր էջմիածնի կաթողիկոսին եւ կը յայտարարէր. « Օգոստափառ կայսրը ամէնուն կը թողուր կրօնքը, լեզուն, սովորութիւնները, ես հայ եմ եւ հրամանատար»: Հրաւիրելով Հայերը կը կարդար մեծ դուքս Միքայէլի հայ ժողովուրդին ուղղած կոչը, որ օգնեն բանակին, որովհետեւ Ասիոյ պատերազմը հայ ժողովուրդին ապագայ երջանկութեան համար է: Ռուս բանակները սիրով ընդունուեցան հայ գիւղերէն, որոնք պարենաւորեցին բանակն ու հեծելազօրքը, օր մըն ալ բանակը ետ քաշուեցաւ, ռազմական նահա՞նջ մը արդեօք, երեք հազար հայ ընտանիքներ բռնագաղթուեցան տուն տեղ թողելու եւ ռուս բանակին հետեւելու: Կարսի Հայերը կասկածելի եղան, քանի մը հողի պարիսպներէն վար նետուեցան իբրեւ լրտես: Պատերազմէն վերջ «Մշակ» կը գրէր, թէ Կարսի Առաջնորդ Ազուանեան Եպիսկ. սկիզբէն ի վեր օգտակար եղաւ ռուս բանակին:

Մուխթար փաշայի խորհրդականն էր անգլիացի Սըր Արնոլտ Քեմպըլ գնդապետը, որուն նկատողութենէն խուսափած չէր Հայերու անվերապահ դիրքը եւ Լորիսի յայտարարութիւնները:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԳԻՏԱԿԱՆ

ԺԱՄԱՆԱԿԱԿԻՑ ԱՍՏՂԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խորագրին տակ Ակադ. Վ. Համբարձումեան խիստ հետաքրքրական յօդուած մը հրատարակած է «Վոփրոսը Ֆիլոսոֆիյ» հանդէսին վերջին թիւին մէջ: Ստորեւ կուտանք այս յօդուածին գլխաւոր կէտերը միայն:

Ինչպէս յայտնի է, նիւթը բաղկացած է տարրական մասնիկներէ, ուրեմն պէտք է ընդունիլ որ աստղագիտութեան ուսումնասիրած երեւոյթները եւ օրէնքները բացառութիւն չեն կրնար կազմել: Հետեւաբար այն օրէնքները, որոնք կը հաստատուին մանր տիեզերքին համար, մեծ չափով տեղի կ'ունենան նաեւ աստղագիտական երեւոյթներու ընթացքին:

Ժամանակակից աստղաբնագիտութիւնը կը զբաղի մանաւանդ այն տեղեկութիւններով, զորս կը ստացուին երկրագունդին վրայ ելեկտրամագնիսական ալիքներու միջոցաւ, ալիքներ, որոնք կուգան աստղերէ, աստղային մթնոլորտներէ եւ միգամածութիւններէ՝ լոյսի եւ ճառագայթներու ձեւին տակ: Այս ալիքներէն զատ, կ'ուսումնասիրուին նաեւ բարձր ելեկտրուժով բեռնաւորուած մասնիկներու հոսումներ մասնաւորապէս հաթիրներու եւ արուեստական արբանեակներու վրայ: Այս մասնիկներուն ուսումնասիրութիւնը շարք մը հետաքրքրական տեղեկութիւններ տուաւ, թէեւ տիեզերքի մէջ գոյութիւն ունեցող մագնիսական դաշտերը, ամէնէն անկանոն եւ անստոյգ ձեւով կը շեղեն մասնիկներու ուղեգիծը: Այսպիսով հաստատուեցաւ, որ արեգակնային պայթումներուն ընթացքին տեղի կ'ունենան տիեզերական ճառագայթներու մեծ հոսումներ:

Վ. Համբարձումեան եւ Գ. Սահակեան ստեղծած են «գերխիտ» աստղային կերպաւորութեան վարկածը: Այս աստղերը կազմուած են նէուտրոններէ եւ հիփերոններէ (կորիզային ծանր մասնիկներ) եւ կը կոչուին նէուտրոնային եւ հիփերոնային աստղեր: Անոնք շատ փոքր են, իրենց տրամագիծը քանի մը քիլոմեթր է միայն, բայց խտութիւնը շատ մեծ է (անոնց նիւթին մէկ խորանարդ սմ. կը կշռէ տասը միլիառ թոն): Այսպիսի աստղեր տակաւին չեն նկատուած, բայց տեսական աստղագիտութիւնը կը հաստատէ անոնց գոյութիւնը:

Աստղագիտութեան աւելի քիչ ուսումնասիրուած ճիւղերէն մէկը արտա Ծիրկաթային ռատիօ – աստղագիտութիւնն է, ուր դարձեալ առանց մանր տիեզերքի օրէնքներուն կարելի չէ ընդհանրացումներ ընել: Ինչպէս ցոյց կուտայ Վ. Համբարձումեան, ռատիօ Ծիրկաթիններու անհրաժեշտ քայլ մը կը հանդիսանան մեծ լուսաւորութիւն ունեցող Ծիր-Կաթիններու եւ մանաւանդ գերհսկայ Ծիր-Կաթիններու ներքին զարգացման մէջ: Այժմ հարց կը դրուի թէ այս Ծիր-Կաթիններու մէջ ի՞նչպէս կ'առաջանան այնքան մեծ ելեկտրուժով օժտուած ելեկտրոններու ամպեր: Պատասխանելով այս հարցումին Վ. Համբարձումեան ցոյց կուտայ, թէ ելեկտրոններու ամպերը կ'առաջանան տիեզերական մեծ պայթումներու հետեւանքով: Այս պայթումները տեղի կ'ունենան Ծիր-Կաթիններու այն կորիզներուն մէջ, որոնց ծաւալը շատ փոքր է ամբողջ Ծիր-Կաթինի ծաւալին բաղդատմամբ: Հաւանական է, որ այս ելեկտրուժը յառաջանայ

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

« Ինչ, կ'ուզէ սպառնալ ինծի այս անպատկառը, ահաւասիկ դուռը, ահաւասիկ... Այսպիսի թշուառականի մը հետ այլեւս որեւէ գործ չեմ ուզեր ունենալ»: Վերջացնելու համար, պատասխանեցի « ես ալ քեզի հետ, նմանապէս ...»:

Եւ սակայն, Մոցարթ վերջնականապէս ազատ չէ: Իշխանին խորհրդականը կը փորձէ կարգադրել խնդիրը: Գործը աւելի կը կնճռոտի եւ Մոցարթ ինքն է որ այսպէս կը նկարագրէ տեսարանը նամակի մը մէջ, որ այսօր կը գտնուի Մոցարթէումը Սալցպուրկի մէջ:

« Արքոյի կոմսը կրնար ինծի համար նոր ունկնդրութիւն մը ձեռք բերել եւ կամ խորհուրդ տալ ինծի ուղղակի դիմելու եւ կամ համոզել զիս որ իբրեւ ձգէի իրենց վիճակին մէջ եւ աւելի լաւ խորհէի, եւ կամ... ինչ որ ուզէր: Ոչ, զիս դուռնէն դուրս ըրաւ, յետոյքիս ալ քացի մը տալով ...:

Այս տմարդի վարմունքը մեծապէս կը խոցոտէ Մոցարթի արդէն իսկ զգայուն սիրտը: Բայց կը մխիթարուի անով որ ի վերջոյ գտած է իր ազատութիւնը:

Կ'երթայ բնակիլ Տիկին Վէպէրի մօտ, որ հիմա, այրի մնացած ըլլալով, իբրեւ ապրուստի միջոց սկսած է վարձու տալ իր տան սենեակները: Վոլֆկանկի համար անիկա խնկական մայր մըն է: Կը գուրգուրայ անոր վրայ, կը մխիթարէ զայն ու կը զբաղի անոր գործերով:

Ալոյիզիան, այլեւս դուսաներգական աստղ մը դարձած, ամուսնացած է դերասան Ժոզեֆ Լանժի հետ: Իրենց առաջին հանդիպումին իսկ, Մոցարթ կը զգայ որ զեղանի երգչուհին միշտ ալ կը խռովէ իր հոգին: Սիրտը կը սկսի տրոփել ուժգին... Սակայն, Ալոյիզիայի ամուսինը այնքան խելագարած է նախանձէն, որ Վոլֆկանկ շատ ցանցառ հանդիպումներ միայն կրնայ ունենալ իր նախկին սիրականին հետ:

Ընդհակառակն, յաճախակի հանդիպումներ կը սկսի ունենալ Վէպէրներու երրորդ աղջկան՝ Քոնսթանս Վէպէրի հետ, որուն համար իբրեւ ամուսին Տիկին Վէպէր կը յուսայ ունենալ Մոցարթը: Չէ՞ որ հիմա երաժիշտը բազմաթիւ աշակերտներ ունի եւ չէ՞ որ նոր ապրանք մըն է ստացած՝ ձայնագրել «Պալատին առեւանգումը» եւ ատոնմէ զատ ալ ձեռնարկած է հրատարակել դաշնակի եւ ջութակի իր վեց սոնաթները:

Սակայն, Մոցարթ, տակաւին մտադիր չէ ամուսնանալ եւ Քոնսթանսը, հակառակ իր գեղեցիկ ու սեւ աչքերուն եւ պչրոտ ու գրաւիչ արտաքինին, որեւէ կերպով չի հետաքրքրեր զինքը:

Վեց ամիս ետք, 1781ին, Մոցարթ յանկարծ կը սիրահարի Քոնսթանսի, կամ աւելի ճիշդը կը սիրահարի ամուսնութեան գաղափարին: Իր խառնուածքը զինք կը մղէ հիմա դէպի խաղաղ ու անդորր ընտանեկան կեանքը, քան դէպի «աղմուկ»ը, ինչպէս ինք իսկ կը խոստովանի: Իր կարծիքով այն մարդը որ միայնակ կ'ապրի, «կէս կեանք» մը միայն կը վարէ:

Ի վերջոյ, Մոցարթ իր բոլոր քաջութիւնը ձեռք առնելով, կը գրէ իր հօրը թէ սիրահարած է: « Ո՞րն է սիրոյս առարկան ... Մի սարսափիք, խնդրեմ, իր բովանդակ գեղը կը կայանայ երկու սեւ աչքերու եւ արքինի հասակի մը մէջ: Շատ մտացի չէ եւ սակայն ունի բաւականաչափ դատողութիւն կարենալ կատարելու համար իր կնոջական եւ մայրական պարտականութիւնները: Ամէն օր առանձինն կը յարդարէ իր մազերը, տան գործերը յաջողութեամբ կը վարէ, բարի ու ազնիւ սիրտ մը ունի: Կը սիրեմ զինքը ու ան ալ կը սիրէ զիս սրտանց... Բաւէ, խնդրեմ, կրնա՞մ լաւագոյն կնոջ մը ընկերակցութիւնը ցանկալ ...»:

Լէոփոլտ Մոցարթ կը զայրանայ: Ի՜նչ ապուշ կենակցութիւն մըն է որուն կը ձեռնարկէ Մոցարթ: Այնպիսի ահաւոր եւ բուռն ոճով մը գրուած նամակներ կը յղէ իր զաւկին, որ այս վերջինը կը գրէ իր քրոջ. «Ի՞նչպէս կարելի է որ աշխարհի վրայ գտնուի այսպիսի հրէշային մարդ մը ...»:

Տիկին Վէպէր, ճարպիկ կին, կը պահանջէ Մոցարթէն որ այլեւս չբնակի իր տան մէջ, խորհելով որ բաժանումը, ընդհակառակն, պիտի խթանէ Մոցարթի զգացումները Քոնսթանսի հանդէպ: Աւելին, Տիկին Վէպէր Մոցարթը կ'ամբաստանէ իբրեւ իր աղջիկը գլխէ հանել ուզող մը: Կը յայտարարէ նոյնպէս թէ իր աղջիկը դժբախտ սրբուհի մըն է, առանց որեւէ նիւթական հարստութեան, եւ հետեւաբար անարժան՝ իր կինը դառնալու:

Վոլֆկանկ, ուրեմն, կ'երթայ բնակիլ ուրիշ տեղ մը, մի ոմն Աուրնհամմըրի մօտ, որ ունի սարսափազդու աղջիկ մը, հազուագիւտօրէն տգեղ դէմքով մը, — կը «որ զձեզ փախցնելու աստիճան քրտնի» պիտի խոստովանի Մոցարթ — եւ որ սակայն խենթի պէս կը սիրահարի իրենց նոր վարձակալին:

Այս երեւոյթին առջեւ Տիկին Վէպէր կը սկսի մտահոգուիլ: Քոնսթանսի կնքահայրը կը դրկէ Մոցարթին յայտնելու թէ այս վերջինը պարտաւոր է ստորագրել թուղթ մը, որով կը յօժարի երեք տարուան ժամանակամիջոցի մը ընթացքին ամուսնանալ իր աղջկան հետ, հակառակ պարագային պէտք է յանձն առնէ երեք հարիւր ֆլորինի նիւթական հատուցում մը:

(5 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՕՐԸ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ) .— Հ. Յ. Դաշնակցութեան 73րդ տարեդարձը տօնուեցաւ Տէսինի մէջ Հոկտեմբեր 26ին Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: նախաձեռնութեամբ տեղւոյն կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի Դրօշակակիրին :

Բեմը պատշաճօրէն զարդարուած էր Հերոսներու եւ Դաշնակցութեան հիմնադիր երրորդութեան նկարներով : Իսկ գոյն եռագոյնները իրենց հովանին կը զարդեւէին անձնուրաց այդ փաղանգին :

73 տարիներ բոլորած այս մեծ կուսակցութիւնը պարծանքն է Հայութեան : Արտայայտիչը անոր տենչերուն, կերտիչը՝ հայրենիքի անկախութեան եւ ազատութեան :

Հանդէսին բացումը կատարուեցաւ Նոր Սերունդի կողմէ երգուած «Մշակ բանուորով» որ ունկնդրուեցաւ յոտնկայս :

Օրուան նախագահ ընկեր Միսաք Միրզէ իր բազման խօսքով յիշեց Զարենցի այնքան յատկանշական գրուածքը, ուր մեծ գրագէտը յաջող դարձուածքով մը ցոյց կուտայ թէ բոլշեւիկներու կողմէ քանիցս թաղուած Դաշնակցութիւնը դարձեալ կենդանի է ու կը յարատեւէ :

Ընկերը աւելցուց. — Դաշնակցութեան մէջ հրամայողներ չեղան այլ միայն ծառայողներ : Դաշնակցութեան անմահ հիմնադիրները իրենց գործունէութեամբ ու անաղարտ բարոյականով օրինակ հանդիսացան զոհաբերութեան եւ ազգին ծառայելու նուիրումին :

Խնդրեց ներկաներէն յոտնկայս յարգել յիշատակը Դաշնակցութեան անվեհեր հերոսներուն :

Օր. Թագուհի Սալլապաշեան ղգացումով արտասանեց Զարենցի «Ես իմ անուշ Հայաստանի»ն : Իսկ Օր. Շաքէ Ղազարեան (Լինէն) արուեստի զեղումով արտասանեց Յովհ. Շիրազի «Ամենայն սրտով»ը : Նոր Սերունդի պարի խումբը մեծ յաջողութեամբ յաջորդաբար պարեց գեղջկական պարեր :

Օր. Բրաբիոն Տաչաղեան, ինչպէս միշտ այս անգամ ալ նոյն ներշնչումով արտասանեց Տիկին Գեղան Փափազեանի «Մեր տարագիր դրօշին»ը :

Իսկ Տիկին Մառի Կարապետեան երգեց Սայաթ – Նովայի «Քիզ նման»ը :

Բոլորն ալ խլեցին կրկնակի ծափեր :

Ապա բեմ բարձրացաւ օրուան բանախօսուհի ընկերուհի Տիկին Հուրի Իփէքեան :

Բանաստեղծական թռիչքով զեղուն բանախօսութիւնը նոյնութեամբ տալ հնարաւոր չըլլալով պիտի ջանամ ամփոփել զայն : « Ժողովուրդի մը ոգին իր ազգային աւանդութեանց մէջ պէտք է փընտռել : Հակառակ պարսկական, բիւզանդական, արաբական տիրապետութեանց, մեր ժողովուրդը պահեց իր աւանդութիւններուն ոգին : Ստեղծեց իր թագաւորութիւնները, շքեղ վայրկեանի մը կերտեց Անին՝ իր հազարումէկ եկեղեցիներով ու պալատներով :

Թուրանական արշաւանքը՝ երեք ճիւղերով տապալեց քաղաքակրթութիւններ : Հայ ժողովուրդը մաքառեցաւ, դիմեց Բիւզանդիոնի : Բիւզանդիոն զարմացաւ հայ ժողովուրդին տոկունութեան վրայ եւ փոխանակ օգնութեան փութալու ջանաց քայքայել զայն : Ինկաւ Անին բայց հայ ժողովուրդը չհրաժարեցաւ հայրենիք մը ունենալու գաղափարէն :

Հետեւեցաւ Ռուբէն իշխանին եւ գնաց նոր հայրենիք մը հիմնեց : Կիլիկիան իր Սիս մայրաքաղաքով :

15րդ դարուն Պարսկաստան զօրացած՝ գրաւեց Արարատեան դաշտը եւ Հազարաւոր ժողովուրդ Արաքս գետէն անցնելով փոխադրեց Պարսկաստան : Հայ ժողովուրդը չյուսահատեցաւ եւ պահեց հայրենիքի գաղափարը » :

Անդրադառնալով նորագոյն պատմութեան, բանախօսը մատնանշեց մեծ պետութեանց քաղաքական խաղերը հայ ժողովուրդին ազգային տենչերուն հանդէպ : Սուլթանը կ'առաջարկէ ընդհանուր բարենորոգումներ : Սակայն միւս կողմէ ջարդեր կը կազմակերպէ ամէնուրեք : Բոլոր փոքր ժողովուրդները անկախութեան տիրացան Ռուսիայէն օգնութիւն ստանալով : Սան Ստէֆանոյի մէջ Ռուսերը յիշեցին հայկական բարենորոգումներու հարցը : Սակայն շուտով փոխեցին իրենց քաղաքական ուղղութիւնը : Լոպանոֆը զրկուեցաւ Թուրքիա : Որուն նպատակն էր Հայաստանը առանց Հայու դարձնել :

Հայը լքուած բոլորէն դարձած էր կրօնական համայնք : Ան չորս դարերու ստրկութեան դրոշմը կը կրէր իր վրան :

Սակայն Եւրոպա ուսանած երիտասարդներ ճամբայ բացին եւ 1872էն սկսեալ կազմուեցան ազգային խմբակցութիւններ : Պէտք էր ժողովուրդին ներշնչել ազգային գիտակցութիւն : 1890ին Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կազմուեցաւ : Ազգային ոգին էր Դաշնակցութիւնը : Գործն էր էականը :

Արտաքին պայքարին դէմ Դաշնակցութիւնը եղաւ զգոյշ : Ուզեց խաղաղ բարեշրջութեամբ բարեփոխել երկրին դիմագիծը : Սակայն Իթթիհատականները աւելի արիւնարբու եղան, մեծ պատերազմին գործադրեցին իրենց ցեղասպանութեան ծրագիրը : Այսուհանդերձ, հայը ամէն ճակատի վրայ կռուելով կ'ուզէր մարդկային պարզ իրաւունք մը ձեռք բերել : Եւ յանկարծ Մայիս 28ի անկախութիւնը իրագործուեցաւ : Պետութիւն ստեղծուեցաւ իր բոլոր ստորոգելիներով : Մեծ պետութիւններ խոստումներ շռայլեցին առանց յարգելու զանոնք : Ընդհակառակն զինեցին Թուրքը : Բոլշեւիզմն ու Թուրքը դաշնակցեցան եւ խորտակեցին հանրապետութիւնը : Բոլշեւիկները Հայաստանի մէջ գործեցին ոճիրներ՝ որու հետեւանքով կազմակերպուեցաւ Փետրուար 18ի ժողովրդային ինքնաբուխ ապստամբութիւնը : Այժմ ի՞նչ է Հայութեան վիճակը : Կայ արտասահմանը եւ կայ Խորհրդային Հայաստանը : Եթէ ան մեր հայրենիքն է, ի՞նչ գործ ունինք այստեղ : Արտասահմանի մէջ աղատ ենք : Այստեղ ամէն ինչ կը մոռցուէր եթէ գոյութիւն չունենար Դաշնակցութիւնը : Հայկական Դատը հրահրողը, հետապնդողը Դաշնակցութիւնն է : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը ներկայ պիտի ըլլայ ամէն տեղ : Միացնենք մեր ուժերը ու պահենք մեր աւանդութիւնը, որովհետեւ ժողովուրդի մը ոգին իր ազգային աւանդութեանց մէջ է :

Նախագահը իր փակման խօսքով իր կարգին փառաբանեց Դաշնակցութեան ազգանուէր գործունէութիւնը : Իր խօսքը ուղղելով երիտասարդութեան, եւ ոգեկոչելով յիշատակը անհետացող դէմքերու՝ յոյս յայտնեց որ անոնք պիտի գրաւեն պարապ մնացած տեղերը : Ողջոյններ ղրկեց Նաեւ Հայաստանի մտաւորականութեան, որ հակառակ բռնակալ ռէժիմի մը ճնշումներուն, դժնդակ պայմաններու տակ եւ ամէն վտանգ ոտնակոխելով հերոսաբար կը մշակէ ազգային առողջ գրականութիւն մը :

Հանդէսը փակուեցաւ Նոր Սերունդին կողմէ երգուած «Յառաջ նահատակով» :

×

Տօնակատարութենէն ետք ներկաներէն մաս մը ներքնայարկի սրահը իջաւ, ուր կազմակերպուած էր ընտանեկան խնջոյք մը :

Հակառակ ժամանակը ուշ ըլլալուն, ներկաները բոլորուեցան սեղաններու շուրջ : Սեղանապետ ընտրուեցաւ ընկեր Պօղոս Տէր – Պօղոսեանը, որ շուտով գործի լծուելով, խանդավառ մթնոլորտ մը ստեղծեց :

Բացումը կատարուեցաւ «Մենք անկեղծ զինուոր ենք» խմբերգով :

Նոր Սերնդականներու սեղանը իր ազգային յեղափոխական երգերով սրահը կը թնդացնէր : Մեր սիրելի սեղանապետը խօսք տուաւ ներկաներէն շատերու : Ընկեր Փիլոս Սարգիսեան իբրեւ հայդուկ եւ Դաշնակցութեան դրօշին տակ կռուած՝ սեղմ խօսքերով շեշտեց Դաշնակցութեան դերը հայ իրականութեան մէջ :

Ընկեր Սարգիս Առաքելեան ծանրացաւ Փետրուար 18ի ապստամբութեան վրայ, զայն նկատելով ազատատենչ ժողովուրդի մը արդար պոռթկումը բռնակալութեան դէմ : Ընկեր Միսաք Միրզէ իր վառ խօսքերով դարձեալ դրուատեց այս մեծ կուսակցութեան փառաւոր անցեալը : Ընկեր Եղեկիէլ Մինասեան, իմաստալից խօսքերով փորձեց սահմանել Հ. Յ. Դաշնակցութեան դիմագիծը իբրեւ կուսակցութիւն ու գաղափար :

Ընկեր սեղանապետը իր համեմուած արտայայտութիւններով զուարթութիւն կը սփռէր : Իր ստացած «հեռագիրներուն» շնորհիւ, մեներգեցին, ըստ կարգի, ընկեր Մ. Ջափարեան, Տիկիններ Աշխէն Պօյաճեան, Մառի Կարապետեան, Մարիցա Հարէլեան եւ Օր. Լուսի (մականունը չկրցայ ստուգել) : Բոլորն ալ գնահատական ծափերու արժանացան : Ընկեր Վ. Սէթեանի առաջարկով, յոտնկայս լռութեամբ ոգեկոչուեցաւ Սիմոն Զաւարեանի անմեռ յիշատակը իր մահուան յիսնամեակին առիթով : Ընկեր Սէթեան արմոնիքայով նուագեց զուարթ եղանակ մը :

Խօսք տրուեցաւ նաեւ ընկերուհի Հուրի Իփէքեանի որ ամփոփ խօսքերով զուգակշիռը ըրաւ Դաշնակցութեան ու բոլշեւիզմին, իբրեւ բացարձակ ներհակ գաղափարներ :

Յետոյ ծանրացաւ այլասերման վտանգին վրայ եւ թելադրեց աջակցիլ Ֆ. Կ. Խաչի կրթական նպատակին : Ներկաներու կողմէ եղան սրտաբուխ նուէրներ :

Խնջոյքը վերջ գտաւ առաւօտեան 2ին, ուրախ տրամադրութեամբ :

ԳԻՄ

...նաեւ շարք մը միջուկային երեւոյթներու շնորհիւ, որոնք շատ արագ կ'ընթանան եւ որոնց ընթացքը տակաւին անծանօթ կը մնայ :

Հիմնուելով Ծիր – Կաթիններու լուսանկարներուն վրայ, ակադ. Վ. Համբարձումեան այն կարծիքը կը յայտնէ, թէ այն հանգամանքը, որ աստղ թեւերը կը հասնին մինչեւ Ծիր – Կաթիններու կորիզը, եզրակացնել կուտայ, որ թեւերու զարգացումը հետեւանք է կորիզի գործունէութեան : Հետեւաբար կ'եզրակացնէ ակադ. Վ. Համբարձումեան, այսօր ալ կրնան առաջանալ նոր Ծիր – Կաթիններ պարունակող Ծիր – Կաթիններու կորիզներէն :

Կարելի է յայտարարել, որ ոչ միայն ...մաւ Ծիր – Կաթիններու առաջացումը, այլեւ կորիզներու տեղերակայմանը եւ այլ գործունէութիւններ կապուած են հիւլէական միջուկը կազմող տարրական մասնիկներու գործունէութեան հետ :

Վ. Համբարձումեան ցոյց կուտայ թէ ներկայացուած տուեալներէն պէտք չէ եզրակացնել, որ աստղաբնագիտական երեւոյթները կը ներկայացնեն տարրական մասնիկներու ֆիզիքական երեւոյթներու ...ակական գումար մը : Երբ խօսքը ...աստղերու եւ Ծիր – Կաթիններու կազմին մէջ մտնող այնքան մեծ քանակութեամբ ...տարրական մասնիկներու մասին է, կ'առաջանան նոր, որակական արդիւնքներ եւ կը միջամտեն նոր ուժեր, որոնցմէ մէկը ձգողական ուժի հսկայ արժէքն է : Ասոր համար է, որ աստղաբնագիտական երեւոյթները պէտք չէ համարել ...պէս բնալուծարանի բնախօսութեան ...իզ, թէեւ առաջինները կրնան եւ պէտք է օգտագործեն երկրորդին հաստատուած օրէնքները եւ ուսումնասիրած երեւոյթները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (53)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ.

...ոնէ դրամ վճարա՞ծ էի այդ կնոջ, ...պէսզի իրաւունք ունենար իր կեանքը ...եղադրելու եւ երկրորդ օրը հեռանալով, ...րեւոյթը չունէի՞ սիրոյ հացկատակի մը, ...ր կը վախնայ թէ մի գուցէ կերածին ...աշիւը կը ներկայացնեն իրեն : Ինչպէս, ...րեւոնըվեց ժամ եղած էր Մարկրիթը ...անչնալս եւ քանըչորս ժամ չէր ըներ ...ր իր սիրողն եղած էի եւ ահա ըծախնդրութիւն կ'ընէի եւ փոխանակ ինք... ...ինքս երջանիկ համարելու որ իր ժամերէն բաժին կը յատկացնէր ինծի, ես ...կ'ուզէի ամբողջովին վայելել զայն եւ ...պարտաւորել որ մէկ հարուածով խզէ ...անցեալին յարաբերութիւնները, որոնք ...իր ապագային եկամուտներն էին :

Ի՞նչ բանի համար պիտի մեղադրէի ...զինքը : Բան մը չկար : Ինծի գրած էր որ տկար էր, երբ կրնար կարդ մը կիներու սոսկալի անկեղծութիւնովը անխնայօրէն ըսել թէ սիրող մը պիտի ընդունէր : Եւ ես փոխանակ իր նամակին հաւատալու, փոխանակ տ'Անթէն փողոցէն զատ Փարիզի միւս բոլոր փողոցները երթալ պըտըտելու, փոխանակ այն իրիկունը բարեկամներուս հետ անցընելու եւ յաջորդ օրը անոր որոշած ժամուն տունը երթալու, Օթէլլոյի պէս ըրեր էի, զինքը լըրտեսեր էի եւ տունը չերթալով կարծեր էի թէ զինքը կը պատժեմ : Բայց ընդհակառակը անիկա ուրախ ըլլալու էր այս բաժանումէն եւ զիս յիմարի տեղ դրած ըլլալու էր եւ իր լռութիւնը ոչ թէ վըրէժխնդրութիւն, այլ արհամարհանք էր :

Այն ատեն պէտք էր նուէր մը ընէի Մարկրիթի որ իմ առատաձեռնութեանս վրայ որեւէ տարակոյս չթողուր իրեն եւ ինծի ալ թոյլ տար կարծելու թէ առնելիք տալիք չունէի, պոռնիկի մը պէս վարուելով անոր հետ : Բայց ինծի անանկ կուգար թէ առեւտուրի ամենափոքր երեւոյթ մը տալով, նախատած պիտի ըլլայի եթէ ոչ ինծի համար անոր ունեցած սէրը, գէթ այն սէրը, զոր ես ունէի անոր համար եւ քանի որ այս սէրը այնքան անբիծ էր որ բաժանում չէր ընդուներ, կարելի չէր ամենագեղեցիկ ընծայով մը իսկ փոխարինել այդ սիրոյն տըրուած երջանկութիւնը, որքան ալ կարճատեւ ըլլար անիկա :

Ահա գիշերը ատոնք կը խորհէի եւ ամէն վայրկեան պատրաստ էի երթալ Մարկրիթին ըսելու :

Երբ լոյսը ծագեցաւ, ես տակաւին չէի քնացած : Տենդ ունէի : Ինծի համար անկարելի էր Մարկրիթէն զատ ուրիշ բանի վրայ մտածել :

Ինչպէս կը հասկնաք, հարկ է վճռական որոշում տալ, այսինքն կամ այն կնոջմէն եւ կամ խղճահարութիւններէս հրաժարիլ, եթէ սակայն Մարկրիթ հաւանէր նորէն ընդունելու զիս :

Բայց, ինչպէս գիտէք, մարդ միշտ կը յետաձգէ վճռական որոշում մը : Ուստի չկրնալով տունս մնալ, եւ չհամարձակելով Մարկրիթին երթալ, անոր մօտենալու միջոց մը փորձեցի, որ եթէ յաջողէր, կրնայի դիպուածին վերագրել, եւ արժանապատուութիւնս փրկել :

Ժամը 9 էր : Վազելով գացի Բրիւտանսին, որ հարցուց ինծի թէ ատտուն կանուխ իրեն այցելելուս պատճառը ի՞նչ էր :

Զհամարձակեցայ անկեղծօրէն յայտնելու այցելութեանս պատճառը : Ըսի թէ կանուխ դուրս ելած էի Ս...ի ճեպընթացին մէջ տեղ մը բռնելու : Հայրս այդ Ս... քաղաքը կը բնակէր :

— Երջանիկ էք որ այս գեղեցիկ օդով կրնաք Փարիզէն դուրս ելլել, ըսաւ :

Բրիւտանսի երեսը նայեցայ, ինքնիրենս հարցնելով թէ արդեօք կը ծաղրէ՞ր զիս : Բայց լուրջ դէմք մը ունէր :

— Մարկրիթին հրաժեշտ տալու պիտի երթա՞ք, ըսաւ միշտ լըջօրէն :

— Ոչ :

— Աղէկ կ'ընէք :

— Կը կարծէ՞ք :

— Բնականաբար : Քանի որ անոր հետ ձեր յարաբերութիւնը խզեցիք, ի՞նչ օգուտ ունի նորէն տեսնել զայն :

— Մեր յարաբերութեանց խզումը գիտէ՞ք ուրեմն :

— Ձեր նամակը ցոյց տուաւ ինծի :

— Ի՞նչ ըսաւ ձեզի :

— Ահա իր ըսածը. «Սիրելի Բրիւտանս, ձեր պաշտպանեալը բարեկիրթ չէ : Այս տեսակ նամակներ մտքէ կ'անցընեն, բայց չեն գրեր » :

— Ի՞նչ շեշտով ըսաւ այս խօսքերը :

— Խնդալով ըսաւ եւ աւելցուց. « Երկու անգամ տանս մէջ ճաշեց եւ նոյնիսկ մարսողութեան այցելութիւն մը չի տըրւաւ ինծի » :

Ահա թէ իմ նամակս ու նախանձոտութիւնս ինչ արդիւնք առաջ բերեր էին : Անողորմաբար նուաստացայ սիրոյս ու նայնամտութեանը մէջ :

— Երէկ իրիկուն ի՞նչ ըրաւ :

— Օփերա գնաց :

— Գիտեմ : Ե՞տքը :

— Տունը ճաշեց :

— Առանձի՞ն :

(Շար.)

Օր. ՍՕՆԱ ՏԷՐ-ՄԵՍՐՈՊԵԱՆ
Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Ամուսնացած

Նիս 26 Հոկտ. 1963 Պէյրութ

Տէր եւ Տիկին Յ. Արթինեան մասնաւոր շնորհակալութիւն կը յայտնեն Հ. Յ. Դաշնակցութեան Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան, Մարսէյլի «Քրիստափոր» ենթակոմիտէին, Նիսի Գէորգ Զաւուշ խումբին, Հարաւային Ֆրանսայի Նոր Սերունդի բոլոր խումբերուն, Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի եւ Պուլվար Օտտոյի մասնաճիւղերուն, Ս. Յակոբ եկեղեցւոյ Թաղականութեան, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականներուն եւ բարեկամներուն որոնք ծաղիկով ու հեռագրով իրենց խնդակցութիւնը յայտնեցին այս ուրախ առթիւ։

« ՅԱՌԱՋ » ԿԸ ՆՈՒԻՐԵՆ

Պ. Գաբրիէլ Հարենց իր հօր Աստուածատուր Հարենցի յիշատակին մէկ տարեկան «Յառաջ» կը նուիրէ Պ. Ռափայէլ Ապտուլահի։

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.)։ Դիմել Յառաջի, անձամբ։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐԳԱՐԻՏ ԲԱԲԱՅԵԱՆԻ նոր հասցէն է՝

1. Rue de Gergovie, PARIS-XIV
Tél. BRE.- 2223

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ
ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս։

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ։

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ «Ռաֆֆի» խումբի ընկերները այս Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները։

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին։

Գէորգ Զաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին։

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին։

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր
ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝
Հարիւրաւոր նուէրներ
ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝
Ընտանեկան ճաշի սեղաններ
ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ ՕԳՆ. ՄԱՐՄՆԻ
(Փարիզահայ Տիկնանց Միութիւն)
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ - ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
Կիրակի, Յունուար 26ին

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23.30, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, 69 ԱՎԸՆԻՒ ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍ

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.—

Թատերական ներկայացում

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օրիորդ Էլիան Նիկողոսեան, ԵՐԳ՝ Օր. Սօնիա Նիկողոսեան, «Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով,

Ղեկավարութեամբ Տիկ. Բիւթնէրեանի

Ժամը 19ին կը սկսին եւրոպական պարերը։

Հաղորդակցութեան միջոցներ, շոգեկառք Կառ Տիւ Նորէն ժամը 13.50, 14.30, 15.10, 15.50, 16.40, 17.20, 18.09, 18.49, իջնել Վիլիէ լը Պէլ։

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Զաւուշ խումբին։

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պօմոնի Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին։

Կիրակի (17 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, Հօթէլ Սքրիպի շքեղ սրահին մէջ, 20 Ավընիւ Ժորժ Քլէմանսօ (Նիս)։

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ

Կը բանախօսէ Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ։

Մասիս Գուլումեան, Յակոբ Հայթայեան (արտասանութիւն)։ Օր. Էլիզ Եղիկեան (երգ) եւ Զարենց պարախումբին կողմէ հայկ. ու կովկասեան պարեր։

Մուտքը ազատ է։

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ։

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին։

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

×

Հ. Բ. Ը. Մ.ի
Մարսէյլի Տիկնանց Յանձնախումբի
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՍՓԼԱՆՏԻՏԻ ՄԷՋ
Նոյեմբերին 30ին։

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Տիկնանց յանձնախումբը կը խնդրէ կազմակերպութիւններէն նկատի ունենալ հետեւեալ թուականները.—

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 7, 8, 9, 10, «Բարենպատակ վաճառք»։

Յառաջիկային պիտի տրուին մանրամասնութիւններ։

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 21էն լոյս։

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

Մանրամասնութիւնները առանձին։

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ
12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով
WAG. 38-54

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 15 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI 15 NOVEMBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9859

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9859

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ
ԳԱՀԻՐԷԻ «ՅՈՒՍԱԲԵՐ»Ի ՏԱՆ ՄԷՋ

ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ՀԱՅՐԱՊԵՏԸ ՆՈՐ ՏԷԼՀԻ ՄԵԿՆԵՑԱՒ

ԵՂԻՇԷ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆ ԱԼ ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ՀՐԱՒԻՐՈՒԱԾ

ԽՈՐԷՆ Ա. ԿԻՊՐՈՍ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Ինչպէս գրած էինք Ամենայն Հայոց Հայրապետը Երուսաղէմէն Գահիրէ մեկնած էր։ Նոյեմբեր 5ին երեկոյեան այցելած է «Յուսաբեր»ի տունը ուր ի պատիւ Կաթողիկոսին հանդէս մը կազմակերպուած էր «Նաւասարդ» սրահին մէջ։ Այս ընդունելութեան առթիւ Յուսաբեր *հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ.*

Վեհափառը երբ Թատերասրահէն ներս մուտք գործած է, այնտեղ հաւաքուած հազար հոգի խելայեղ ծափահարութիւններով դիմաւորած են Զայն։

«Յուսաբեր» Մշակութային ընկերակցութեան նախագահ Աւետիս Զաքըեանի բարի գալուստի խօսքէն ետք, գործադրուած է մասնաւոր կերպով պատրաստուած գեղարուեստական յայտագիր մը։

Եղած են արտասանութիւններ, երգ ու նուագ։ Հ. Յ. Դ. Երիտասարդաց Միութեան անդամ-անդամուհիներուն կողմէ պատրաստուած եւ «Անոյշ» օփերէթէն առնուած տեսարան մը ներկայացուած է եւ տեղի ունեցած հայկական, ուքրայնական եւ այլ պարեր։

Բանախօսած է Բէգլար Նաւասարդեան, որ յուզիչ եւ խանդավառ ճառով մը վեր առած է Վեհափառ Վազգէն եւ Վեհափառ Խորէն Կաթողիկոսներու պատմական անկրկնելի կազմող ողջագուրումին իմաստն ու տարողութիւնը, իր համահայկական բնոյթով ներկայի եւ ապագայի տեսակէտէն։

Ապա որոտընդոստ ծափերու մէջ, բեմ բարձրացած է Վեհափառը։ Պահ մը լուռ մնացած է, յայտնապէս «յուզուած ի տես իր այդ հայրենասէր եւ էջմիածնական զաւակներուն, կը գրէ «Յուսաբեր», որոնք իրեն վերապահած էին իր բոլոր ընդունելութիւնները գլող անցնող նման ընդունելութիւն մը»։

Վեհափառը սկսած է իր խօսքը, հայկական, հայրենասիրական ջերմ շունչով։ Խօսած է մեր ժողովուրդի ցաւերուն, մեր ժողովուրդի յաղթանակներուն, մայր հայրենիքի վերելքի ճամբուն վրայ կատարած նուաճումներուն, Ս. Էջմիածնայ իրականացումներուն եւ մեր ժողովուրդի երազներուն մասին։ Խօսելով հայրենիքի մասին, ըսած է, թէ շատ բան եղած է, բայց ամէն բան չէ եղած եւ շատ բան կայ դեռ կատարուելիք, բայց մեր արի եւ աշխատասէր ժողովուրդը ժամանակի ընթացքին անոնք ալ պիտի կատարէ։

Վեհափառը այս առթիւ, «Յուսաբեր» Մշակութային ընկերակցութեան նուիրած է Ս. Էջմիածնի մէկ գեղեցիկ նկարը։

Ապա Վազգէն Ա. եկած է «Յուսաբեր»ի տան «Նաւասարդ» սրահը, ուր վարչութեան տիկիններուն կողմէ պատրաստուած էր ճոխ սեղան մը։

Հանդէսին ու ընդունելութեան ներկայ եղած են Ս. Առաջնորդը, Գահիրէի ազգ. իշխանութեան, զանազան մարմիններու եւ միութիւններու ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ զօրավար Հայկ Շէքէրեան։

Ընդունելութիւնը վերջ գտած է ժամը 1·30ին։

ՎԱԶԳԷՆ Ա. ՀՆԴԿԱՍՏԱՆ ԿԸ ՄԵԿՆԻ

Նոյեմբեր 14ին, Վազգէն Ա. Գահիրէէն Նոր Տէլհի կը մեկնէր ուր, իր հրաւէրով իրեն կը միանար Եղիշէ Պատրիարք։ Կաթողիկոսն ու պատրիարքը պաշտօնական այցելութիւն պիտի տան վարչապետ Նեհրուի եւ ծաղկեպսակ պիտի դնեն Կանտիի յուշարձանին։

Նոր Տէլհիէն ետք պիտի այցելեն Պոմպէյ, ապա Մալապար եւ վերջապէս Կալկաթա։

×

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա. հովուական իր անդրանիկ այցելութեամբ պիտի պատուէ Կիպրահայ թեմը։

Կաթողիկոսը Կիպրոս կը մեկնի Նոյեմբեր 20ին եւ կը մնայ մէկ շաբաթ։

Յատուկ յանձնախումբ մը կազմուած է պատշաճ ընդունելութիւն մը կազմակերպելու համար։

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԻՆ ՊԱՏԱՍԽԱՆԸ

Երէկ հրատարակած էինք այն նամակը, զոր յանուն Վազգէն Ա.ի, Խորէն Ա.ի գրած էին Սերովբէ եւ Հայկազուն Արք.երը, Հոկտեմբեր 17ին։ Այդ պատմական նամակին հետեւեալ պատասխանը տրուած է յանուն Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին.

Նորին Ս. Օծութիւն
ՎԵՀԱՓԱՌ Տ. Տ. ՎԱԶԳԷՆ Ա.
Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց Ս. Էջմիածնի Ս. Երուսաղէմ

Վեհափառ Տէր,

Նորին Ս. Օծութիւն վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս Մեծի Տանն Կիլիկիոյ սրտի խոր գոհունակութեամբ կարդաց Ձերդ Վեհափառութեան յանձնարարութեամբ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհրդի անդամներ Գերշ. Տ. Հայկազուն Արքեպիսկոպոսի եւ Գերշ. Տ. Սերովբէ Ս. Արքեպիսկոպոսի գրած 17 Հոկտեմբեր 1963 թուակիր նամակը եւ ուրախութեամբ տեղեկացաւ Ձեր ժամանումի մասին ի Ս. Երուսաղէմ։ Տ. Տ. Խորէն Ա. վեհափառ Հայրապետը եղբայրական ջերմագին սիրով կ'ողջունէ Ձերդ Վեհափառութեան ժամանումը ի Ս. Քաղաք եւ հոգեւին կը մաղթէ որ Ձեր ուխտն ըլլայ ընդունելի առաջի Բարձրելոյն Աստուծոյ։

Ս. Աթոռիս վեհափառ Հայրապետին յանձնարարութեամբ կը գրենք այս նամակը Ձերդ Վեհափառութեան յայտնելու համար որ առաւել եւս հրճուեցաւ Նորին Վեհափառութիւնը երբ տեղեկացաւ յիշեալ նամակէն, թէ Ձերդ Վեհափառութիւնը կը փափաքի Ս. Տեղեաց մէջ անձամբ շնորհաւորել զինք որպէս նորընտիր Կաթողիկոսի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ։

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս իր ընտրութեան եւ օծման օրերէն սկսեալ, իր նախորդին, Երջանկայիշատակ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսին, միշտ իր աղօթքին, իր մտածումին եւ իր գործին առանցքը բրած է միութեան, սիրոյ եւ համերաշխութեան զգացումներն ու հոգեկան տրամադրութիւնները։ Եղբայրական սրտալից սիրով ողջունած է միշտ Հայոց Ս. Եկեղեցւոյ բոլոր Նուիրապետական Աթոռներու Գահակալները, բնականաբար եւ անհունօրէն ուրախ կը զգայ ինքզինք այժմ երբ կ'իմանայ որ Ձերդ Վեհափառութիւնը կը փափաքի զինք անձամբ ողջունել եւ շնորհաւորել Քրիստոսակոխ Ս. Տեղեաց եւ հայկական սրբազան իրաւանց վեհավայրի մէջ, որ բոլորիս պանծալի Հայկական Ս. Երուսաղէմն է։

Նորին Ս. Օծութիւն Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս եւս խորապէս կը հաւատայ որ Կաթողիկոսական զոյգ Աթոռներու վեհափառ Գահակալներուն ողջագուրումովը լուսաւոր դրուագ մը պիտի արձանագրուի Հայոց Եկեղեցւոյ եւ մերազն հայ ժողովրդեան արդի պատմութեան մէջ։ Նորին Վեհափառութիւնը կը հաւատայ որ եղբայրական եւ աստուածահաճոյ այդ ողջագուրումը մխիթարական եւ սրտապնդիչ ուժ պիտի դառնայ բոլոր հայ հաւատացեալներուն համար, անխտիր, ի սփիւռս աշխարհի, եւ պիտի հանդիսանայ առիթ ուրախութեան քոյր եկեղեցիներուն համար։

Լիայոյս ենք որ փութով տեղի պիտի ունենայ բոլորին յոյժ ցանկալի այդ ողջագուրումը, որուն մասին Ձերդ Վեհափառութեան հետ տեսակցութիւն մը պիտի ունենան Աթոռիս վեհափառ Հայրապետին կողմէ լիազօրուած Դպրեվանքի Տեսուչ Հոգշ. Տ. Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարգիսեան եւ Ազգային Կեդր. Վարչութեան Քաղաքական Ժողովի Ատենապետ եւ Պետական Երեսփոխան Մեթր Խաչիկ Պապիկեան։ Վստահ ենք որ Հայոց Աթոռ. Ս. Եկեղեցին առաւել զօրացած պիտի շարունակէ իր հոգեւոր եւ ազգային պատմական առաքելութիւնն ու նախախնամական դերը ի յաւէտ պահպանումն եւ ի ծաղկեալ բարգաւաճումն մեր ազնուական հայ ժողովուրդին։

Մատչելով ի համբոյր վեհափառութեանդ Ս. Աջոյն

Մնամք խոնարհ ծառայք

ԳԱՐԵԳԻՆ Ծ. ՎՐԴ. ՏԱՃԱՏ ԱՐՔ.

Ատենապետ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական Ժողովոյ

20 Հոկտ. 1963

Անթիլիաս

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՁԱԽՈՂԱԾ ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ՊԱՂՏԱՏԻ ՄԷՋ

—o—

ՊԱԱՍԸ ՏԱԳՆԱ՞ՊԻ ՄԷՋ

Հազիւ հանդարտած քանի մը ամիս է, ջերմաչափը կրկին բարձրացաւ Միջին-Արեւելքի մէջ։ Այս պետական հարուածին պատասխանատուներն են հեռացած փոխ-վարչապետին կողմնակիցները։ Անմիջապէս լուսարգել հռչակուած է եւ արտասահմանի հետ յարաբերութիւնները դադրած են։ Պաղտատի ձայնասփիւռը քանի մը անգամ ընդհատած է իր յայտագիրը եւ զինուորական երաժշտութիւն սփռած ինչպէս նաեւ պատգամ մը Զօր. Պաքրէն ուր կ'ըսուէր գլխաւորաբար.— «Պաաս կուսակցութիւնը վտանգուած է, բայց պէտք չէ որ արիւնահոսութիւն տեղի ունենայ»։ Սուրիական շրջանակներու համաձայն, իրաքեան կառավարութիւնը տէրն էր կացութեան եւ պետական հարուածը բոլորովին ձախողած էր եւ լուսարգելն ալ վերցուած։

Գործնական գետնի վրայ, ըմբոստական շարժումը շատ սահմանափակ եղած է։ Քանի մը հալածիչ օդանաւեր ռմբակոծած են նախագահական պալատը մինչ բանակի միաւորներ կը յարձակէին Պաշտպանութեան նախարարութեան վրայ։ Քաղաքական գետնի վրայ տագնապը սկսած ու վերջացած էր նախորդ գիշերը։ Փոթորկալից նիստէ մը ետք, Պաասի Շրջ. Կոմիտէն «մաքրագործում» մը կատարած էր իր ղեկավարութեան մէջ։ Կուսակցութենէն եւ կառավարութենէն հեռացուցած էր փոխ-վարչապետը Ալի Սալեհ էլ Սաատի եւ անոր քանի մը բարեկամները։

Վերջին քանի մը շաբաթներու ընթացքին Սաատի, որ կուսակցութեան գլխաւոր պարագլուխներէն է դժուարութիւններ ունեցած էր Ազգ. Համագումարի նիստերուն ատեն (Սուրիա, Հոկտ. 3էն 26)։

Ծանօթ է որ Իրաք Փետրուար ութէն ի վեր Պաասի ձեռքն է, ինչպէս Սուրիան Մարտ ութէն ետք։ Շատ փորձած են որ իբրեւ ընկեր ընդունուին Եգիպտոսի կողմէ, եւ ի վերջոյ համակերպած են Սուրիա-Իրաք միութիւն մը կազմելու եւ երկու երկիրներուն մէջ գործադրելու Պաասի տեսակէտներուն համապատասխան քաղաքականութիւն մը։ Յարդ Պաասը միայն ընդդիմադիր կուսակցութիւն եղած էր, երբեք իշխանութիւն ըլլալու փորձը չէր ըրած։ Կը դառնար պատասխանատու արտաքին եւ ներքին ճակատներու վրայ եւ յաւակնութիւնն ունէր ձեռք առնելու կրկին արաբական միութեան մը ծրագիրը զոր Նասր չէր կրցած գլուխ հանել։ Պաասին կը մնար ուրեմն կառավարական ծրագիր մը կազմել։ Այս էր Պաասի Ազգ. Համագումարի գըլխաւոր աշխատանքը, Դամասկոսի դռնփակ նիստի երեք շաբաթներու ընթացքին։ Հակառակ այս դռնփակ բնոյթին կարելի եղաւ գիտնալ թէ երկու հոսանքներ իրարու ընդդիմացած են, հին պահակները եւ երիտասարդները։ Սուրիոյ եւ Իրաքի կառավարութեանց նոր անդամներու անունները կը յայտնէին արդէն թէ տագնապ մը կայ կուսակցութեան ծոցին մէջ։ Սուրիոյ տագնապը կը թուի լուծուած ըլլալ առանց անմիջական վնասի, նոյնը չէ Պաղտատի կացութիւնը։ Սաատի չէ կրցած համոզել էլ Պաքըր եւ անոր խումբը որ կուսակցութեան չափաւորական թեւն է։ Առջի գիշերուան գաղտնի նիստէն ետք, Սաատի իր երեք ընկերներով Պաղտատի օդակայանը առաջնորդուած էր ուր զինուորական օդանաւ մը զիրենք Մատրիտ կը տանէր։

Այս դէպքերը, ըստ բրիտանացի դէտերու, ցոյց կու տայ թէ ծանր տարակարծութիւններ կան Պաաս կուսակցութեան շարքերուն մէջ թէեւ կառավարութիւնը տէրն է կացութեան։

Տարակոյս չկայ որ մանաւանդ Իրաքի մէջ, մէկ օրէն միւսը կուսակցութիւնը պէտք է դէմ դնէր քրտական ըմբոստութեան, համայնավարներուն եւ Նասրականներուն եւ այս ամբողջը անշուշտ չէր կրնար չտկարացնել Պաասը։

—o—

ԱՐՄԱՏԱԿԱՆ կուսակցութեան Սէն-Տընիի կազմը դիմում մը ըրած է գործադիր կոմիտէին որպէսզի անմիջապէս կանչէ «քաղաքացի Էտկար Ֆօռը» բացատրութիւն տալու։ Արդարեւ նախկին նախարարը կը մեղադրուի որ Չինաստանէն Հնդկաստան գէշ սովորութիւն մը առած է տը Կոլի բանբերը դառնալու եւ անոր անունով խօսելու առանց իսկ ծածկելու «երբ տակաւին արձանագրուած է արմատական կուսակցութեան շարքերուն մէջ, որ պատիւ ունի իր անդամներու կարգին ունենալու նախագահ Մոներվիլ»։

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ կառավարական հրովարտակ մը վերջ կը դնէ ապահովութեան 40 օտար ընկերութեանց գործունէութեանց։

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԻ ՃԱՌԸ
ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ՄԷՋ
(ԱՄԲՈՂՋԱԿԱՆ ՊԱՏՃԷՆ)

ԽՄԲ.— Ս. Էջմիածնի Մայր Աթոռի դիւանը հրատարակութեան խնդրանօք մեզի ղրկած է ամբողջական պատճէնը այն ճառին, զոր արտասանեց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս Վազգէն Ա., Երուսաղէմի մէջ 28 Հոկտ. երեկոյին, ի պատիւ Ն. Ս. Օ. Խորէն Ա.ի տրուած հրաժեշտի հացկերոյթին.—

« Բացառիկ հոգեկան վիճակի մէջ եմ այս պահուս: Իմ մէջ կայ անսահման ուրախութիւն եւ հոգեկան մխիթարութիւն: Իմ ուրախութիւնս սակայն այնքան խոր է, որ միաժամանակ կը զգամ իմ հոգին ծանրութեան մը ներքեւ :

Խոհերու եւ ապրումներու բացառիկ վիճակ մը, որ կարծեմ երկար ժամանակ պիտի տիրապետէ իմ ներաշխարհը, որովհետեւ ինչ որ կատարուեցաւ շաբաթ օր, եւ անոր յաջորդող օրերուն, երէկ եւ այսօր, իրօք որ բացառիկ երեւոյթ մըն է մեր կեանքին մէջ :

Մեր ողջագուրումը եւ հաշտութիւնը կը նկատեմ Աստուածային շնորհ մը, որուն հետեւանքները եւ պտուղները հետզհետէ պիտի կարողանանք ճաշակել եւ վայելել : Համազգային նշանակութիւն ունեցող գործ մը կատարուեցաւ, որ նոր ճամբայ պիտի բանայ մեր կեանքին առջեւ: Հաշտութեան եւ ողջագուրումի նախաձեռնութիւնը մենք առինք, առանց ոեւէ կողմնակի նկատումներու, սակարկութեան ոգիի, առանց թերահաւատութեան եւ ոչ իսկ երկմտութեան՝ հեռաւոր չափով մը իսկ: Եւ հաւատացէք սիրելիներ մեր, որ ես այլեւս ոչինչ չեմ յիշեր տխուր անցեալէն: Հետեւաբար կը նկատեմ ինքզինքս բոլորովին նոր ճամբու մը վրայ եւ բացարձակ վստահ եմ թէ ամէն հայ մարդ, յետ այսօրիկ, լաւ պիտի հասկնայ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին:

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը ամբողջ ազգին կը պատկանի, եւ ամբողջ ազգը Ս. Էջմիածնի օրհնութեան ներքեւ է: Այստեղ ոչ Վազգէն Կաթողիկոսի եւ ոչ ալ Խորէն Կաթողիկոսի հարց կայ : Եթէ կ'ուզէք ոչ իսկ Էջմիածնի եւ Անթիլիասի հարց, այլ մեր ամբողջ եկեղեցիի եւ համայն հայ ժողովուրդի կենսական շահերու հարց :

Մայր Աթոռ Ս. Էջմիածինը մեր պատմութեան եւ այսօր մեր ժողովուրդի հոգիին մէջ բացառիկ իմաստ եւ նշանակութիւն ունի իբրեւ հայ ոգեկանութեան աղբիւր: Եւ գուցէ այս տեսակէտէն մեր ժողովուրդը բոլորովին բացառիկ կացութեան մը մէջ կը գտնուի քան ուրիշ քրիստոնէական եկեղեցիներ իրենց համապատասխան կեդրոններու հանդէպ: Եւ ասիկա Աստուածային մեծ պարգեւ մըն է մեզի տրուած զոր պէտք է գիտնանք ճանչնալ, հասկնալ եւ օգտագործել ու առաւել չափով արդիւնաւորել որպէս հոգեւոր անփոխարինելի արժէք :

Ճշմարտապէս Ս. Էջմիածինը զօրեղ կերպով ներկայ է մեր ժողովուրդի ամբողջ հոգիին մէջ նաեւ այսօր : Թոյլ տուէք ըսել, որ դուք եւ շատեր չէք գիտեր թէ ինչ կը նշանակէ Ս. Էջմիածինը մեր ժողովուրդին համար, Հայաստանէն ներս թէ դուրս: Այդ ես զգացի մանաւանդ իմ ընտրութենէն յետոյ, այցելութիւններուս առիթով, Հայաստան, Թիֆլիս, Պաքու կամ արտասահման: Ով որ ներկայ եղաւ Նիւ Եորքի մեր Ս. պատարագին, զգաց ճշմարտութիւնը իմ խօսքերուն: 12 հազար հայ հաւատացեալներ անխտիր եկած էին վառուած Ս. Էջմիածնի կրակով: Եւ հազարաւորներ անոնց մէջ, որոնք ոչ էջմիածնական կարծուածներն էին, գուցէ առաւել յուզումով եւ արտասուքով կը մօտենային Ամենայն Հայոց Հայրապետին :

Դժուար է բառերով արտայայտել Ս. Էջմիածնի զգացումը հայ ժողովուրդի սրտին մէջ: Եւ մի զարմանաք եթէ ըսեմ, որ մենք չենք ճանչնար տակաւին Ս. Էջմիածինը ամբողջական զօրութեան փառքին եւ իմաստին մէջ: Կը խոստովանիմ որ ես ինքս ալ չէի ճանչնար այդ մինչեւ իմ ընտրութիւնը որպէս Կաթողիկոս : Եւ ով գիտէ եթէ 1956ին Անթիլիաս եկած ատենս ճանչցած ըլլայի Էջմիածինը ինչպէս այսօր, թերեւս ուրիշ արդիւնք ունեցած ըլլար իմ առաքելութիւնս այն ատեն: Իղձս է եւ իմ ակնկալութիւնը եւ պատգամը, որ այս իմաստով այսօր եւ յետ այսօրիկ լաւ ճանչնան Սրբութիւն Սրբոց Էջմիածինը և բոլորը աշխատին առաւել զօրացնելու զայն :

Ես խորապէս կը զգամ ճշմարտութիւնը իմ այս խօսքերուն: Կը սպասեմ հետեւաբար բոլորէն, ի մասնաւորի Կիլիկեան Աթոռէն, Անթիլիասէն, Երուսաղէմէն, մեր բոլոր հոգեւորականներէն եւ մեր ամբողջ ժողովուրդէն, որ հասկնան մեզ, որ զօրավիգ ըլլան մեզի եւ օգնեն որպէսզի հետզհետէ առաւել չափով եւ ամբողջական կերպով Ս. Էջմիածինը իր հոգեւոր Ազգային առաքելութիւնը շարունակէ կատարել մեր Ազգային կեանքին մէջ, Հայաստանէն ներս եւ ի սփիւռս աշխարհի :

Արտասահմանը բաժնել Ս. Էջմիածինէն, կը նշանակէ կտրել հոգեւոր կեանքի աղբիւրը արտասահմանի Հայութեան: Գիտեմ, եղան մտածողներ ըսելով. «Էջմիածինը Հայաստանի համար եւ Արտասահմանը իր բախտին»: Այս մտածումը մենք կը նկատենք առնուազն միամտութիւն եւ մակերեսային դատողութիւն : Ս. Էջմիածինը եղած է եւ յաւէտ կը մնայ կենարար զօրութիւն բոլորին համար անխտիր : Եւ չմոռնանք վերջ ի վերջոյ, որ Հայաստանեայց Եկեղեցի կը նշանակէ եկեղեցին Հայաստանցիներու: Ս. Էջմիածնի զօրութեան խարիսխը հաստատուած է մեր հայրենի հողին վրայ : Պէտք է պահենք ու պահպանենք զայն իբրեւ կեանքի խարիսխ, անկախ քաղաքական եւ այլեւայլ նկատումներէ: Ամէն բանէ վեր պէտք է դաւանինք Ս. Էջմիածնի հոգեւոր առաքելութեան անհրաժեշտութիւնը :

Էջմիածինը իբրեւ սրբազան կեդրոն Աստուածապարգեւ կամուրջ մըն է, որ պէտք է պահուի իբրեւ փրկութեան լաստ մանաւանդ սփիւռքի Հայութեան համար, ազգապահպանման իմաստով: Մենք իբրեւ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս քաղցրութեամբ եւ սիրով կը պահանջենք որպէսզի բոլոր Հայերը ճիշդ հասկնան այս գերագոյն ճշմարտութիւնը :

Խորունկ գիտակցութիւն մը ունիմ, որ այն ինչ որ եղաւ Շաբաթ օր 26 Հոկտեմբերին, պէտք է ըլլար անպայման, հակառակ ոմանց դժգոհութիւններուն : Ահա այս երեք օրերու ընթացքին իմ մէջ առաւել կը պայծառանայ եւ կ'ամրանայ համոզումը, որ ինչ որ եղաւ ուղիղ է, օգտակար եւ անհրաժեշտ : Մէկ բանի համար անկեղծօրէն կը ցաւիմ, որ հաշտութիւնը հնարաւոր չեղաւ երջանկայիշատակ Զարեհ Կաթողիկոսի օրով: Անձնապէս ինծի համար խոր վիշտ է այս, ափսոս ...: Այս առթիւ կը խնդրեմ, Նորին Սրբութիւն Խորէն Կաթողիկոսէն, որ իր վերադարձին սրբազան պարտք նկատէ « Հոգւոց » կարդալ իմ կողմէ Անոր հողակոյտին վրայ :

Երէկ, մեր սիրեցեալ եղբօր Խորէն Հայրապետի հետ տեսակցութիւն ունեցանք եւ կարծիքներու մտերիմ փոխանակում, սիրալիր մթնոլորտի մէջ: Ճիշդ է որ մեր բոլոր հարցերը չկրցանք գործնականապէս լուծել, սակայն վստահ ենք թէ, անոնք բոլոր իրենց բարւօք լուծումը պիտի գտնեն մօտիկ ապագային մէջ փոխադարձ հասկացողութեամբ, ինչպէս ցանկութիւնն է նաեւ Խորէն Կաթողիկոսին: Ես վստահ եմ, որ հիմնականը կատարուեցաւ սակայն: Եթէ կայ փոխադարձ սէր եւ վստահութիւն եւ բարի կամեցողութիւն մնացեալը ինքնին պիտի գայ եւ այդ ոգին հետզհետէ իր շինարար եւ բարերար դերը պիտի կատարէ Հայ Եկեղեցւոյ կեանքին մէջ :

Տայր Աստուած, որ փոխադարձ սիրոյ եւ համերաշխութեան ոգին, տարածուէր ամբողջ Սփիւռքի Հայ կեանքին մէջ, որպէսզի հայ մարդիկ զիրար չատեն եւ իրարմէ չվախնան: Կարծիքներու եւ գաղափարներու տարբերութիւններ միշտ եղած են եւ միշտ ալ կրնան ըլլալ եւ գուցէ այդ ալ անհրաժեշտութիւն մըն է, սակայն, Տէր Աստուած, այդ գաղափարական տարակարծութիւնները պէտք չէ հասնին թշնամութեան եւ ատելութեան : Մանաւանդ մենք հոգեւորականներս պէտք է աշխատինք այդ իրականացնելու համար: Մենք ծառաներն ենք ու քարոզիչները Ս. Աւետարանին: Եւ եթէ չաշխատինք սէր եւ խաղաղութիւն տարածել, արդեօ՞ք արժանի պիտի ըլլայինք կոչուելու Աստուծոյ որդիներ եւ ծառաներ: Հայ հոգեւորականը մէկ ձեռքին մէջ պէտք է բարձր պահէ Քրիստոսի Ս. Աւետարանը եւ միւսին՝ Հայոց Պատմութեան գիրքը, եւ ջանայ իր պարտքը կատարել Աստուծոյ առջեւ եւ դէպի մեր բազմաչարչար Հայ ժողովուրդը եւ դէպի մեր մայր հայրենիքը :

Սիրելիներ, բաժանումի պահն է վաղը: Այս առթիւ կ'ուզէի գոհունակութեան ջերմ խօսք ուղղել, բոլոր այն բարձրաստիճան հոգեւորականներուն, որոնք եկան Անթիլիասէն, մեր եղբօր Խորէն Կաթողիկոսին հետ: Գոհունակութիւն նաեւ եւ գնահատանքի խօսք աշխարհական պատգամաւորներուն, այս ազնիւ մարդոց, որոնք այստեղ գալով եւ մեզ շրջապատելով, ամէն մէկը նոր խօսք մը, նոր քաղցրութիւն մը եւ շեշտ մը բերաւ, զարդարելով մեր ողջագուրումի սրբազան պահը :

Ամենաջերմ մաղթանքներս բոլորին, քաջառողջութեան եւ արեւշատութեան մեր աղօթքներով, որպէսզի անոնք բոլորը իրենց աշխատանքի բաժինը բերեն մեր սիրեցեալ եղբօր Նորին Սրբութիւն Խորէն Կաթողիկոսի կողքին, նեցուկ ըլլան անոր եւ աշխատակից, որպէսզի առաւել զօրանայ եւ բարգաւաճի Մեծի Տանն Կիլիկիոյ պատմական Աթոռը :

Ձերդ Սրբութիւն, հարազատ եղբայր մեր, կը մաղթենք ձեզի ամուր առողջութիւն հոգւոյ եւ մարմնոյ եւ անսպառ կորով եւ եռանդ, որպէսզի մենք եւ դուք բոլորս, մեր բոլոր Նուիրապետական Ս. Աթոռները, իրենց գահակալներով, կարողանանք մեր սրբազան առաքելութիւնը շարունակել ի փառս Աստուծոյ եւ ի փառս Հայաստանեայց Առաքելական Ս. Եկեղեցւոյ :

Վեհափառ եղբայր, խորունկ զգացումը ունիմ թէ յետ այսօրիկ մենք մեր կեանքի մինչեւ վերջը այլեւս երբեք պիտի չբաժնուինք: Թող Աստուած Ձեզի եւ մեզի երկար կեանք պարգեւէ, որպէսզի բաւարար ժամանակ ունենանք իրագործելու մեր բոլոր եկեղեցաշէն ու ազգանուէր ծրագիրներն ու Ս. իղձերը :

Թող Աստուած օրհնէ մեր Միութիւնը, մեր գործակցութիւնը եւ մեր աշխատանքը :

ԴԻՒԱՆ ՄԱՅՐ ԱԹՈՌԻ

ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

Ա.

Առաջին անգամ ըլլալով կազմուեցան Լսարանական Միութիւնները մեր բնագաւառին մէջ, 1908 թուին, Օսմանեան սահմանադրութեան եւ ազատութեան հռչակումով: Մասնաւորապէս Կարմիր Սուլթանի բռնակալութեան շրջանին, Հայութիւնը ազգովին անհաղորդ կ'ապրէր, եւ ահաւոր վտանգ կը սպառնար համախմբումներուն : Սահմանադրութենէն առաջ թէ Թուրքը եւ թէ բոլոր փոքրամասնութիւն կազմող տարրերը կը զլացնային հրապարակաւ գործածելու ազատութիւն բառը, որովհետեւ յեղափոխութեան, ըմբոստութեան եւ աւելին՝ անհնազանդութեան համապատասխան բնոյթ ունէր Թուրք իշխանութեան աչքին: Եկեղեցին միակ չէզոք գօտին էր, հոն միայն կարելի էր տեսնել հայկական հոծ հաւաքականութիւն մը՝ աղօթատեղիի կամարներուն տակ : Մասնաւորապէս տօնական օրերուն գաղտնի եւ յայտնի Թուրք ոստիկաններ, ներկայ կը գտնուէին եկեղեցիներէն ներս, ու անոր շրջաբակը, հաւանական յեղափոխութեան շարժում մը կարենալ սաղմնային վիճակի մէջ խեղդելու: Բռնակալութեան այդ օրերէն վերապրողները, երբ թարմացնեն իրենց յիշողութիւնները, կը գտան տակաւին սարսափի մղձաւանջով ապրումները :

Եղբայրութեան, հաւասարութեան եւ արդարութեան առօրեայ եւ բարձրագոչ աղաղակները երկար կեանք չունեցան, որոնց յաջորդեց, աւա՜ղ, Ատանայի Հայոց ջարդը՝ ուր զոհուեցան թիւով երեսուն հազար մեր եղբայրները եւ քոյրերը : Պէտք էր կազմակերպուիլ եւ օգ-

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

Քոնսթանս, սակայն, կը մերժէ հնազանդիլ այս մեքենայութեանց : Ինք կը սիրէ Մոցարթը եւ երբեք չուզեր տիրանալ պայմանագրութեանց վրայ յենուած երջանկութեան մը: Կը պատռէ թուղթը եւ կը յայտնէ Վոլֆկանկի թէ ազատ է ինք իսկ վճռելու իրենց ճակատագիրը :

Մոցարթ, հմայուած Քոնսթանսի մեծահոգի արարքէն, աւելի քան սիրահարուած երիտասարդուհիին, ծունր կը դնէ անոր առջեւ, ու այսպէսով կ'որոշուի ամուսնութիւնը :

Սակայն, հետզհետէ Տիկին Վէպէր կը դառնայ անհանդուրժելի եւ անտանելի, թերեւս անոր համար որ կ'ուշանայ Լէոփոլտի հաւանութեան գիրը :

Երկու սիրահարները յաճախ զիրար տեսնելու համար դժուարութեանց կը բախին:

Պառոնուհի Վալտսթրաթէն, որուն մօտ ատենօք Քոնսթանս պաշտօնավարած էր իբր «ընկերակից տիկին», խղճալով երկու սիրահարներու դժնդակ կացութեան, կ'առաջարկէ Քոնսթանսի գալ ու բնակիլ իր տանը մէջ, խորհելով որ այսպէսով Վոլֆկանկ առիթը պիտի ունենար իր ուզած պահուն տեսնելու իր սիրականը : Այդպէս ալ կ'ըլլայ: Սակայն, շուտով, վրայ կը հասնի Քոնսթանսի կնքահայրը, որ կը սպառնայ ոստիկանական միջամտութեամբ երիտասարդուհին վերադարձնել իր մօրը տունը :

Այս անգամ, պառոնուհին, առաւել եւս յուզուած, կ'առաջարկէ որ երկու երիտասարդները ամուսնանան իր տան մէջ: Աւելին, մեծահոգի պառոնուհին կ'ընդունի նոյնիսկ վճարել 1500 ֆլորինի այն գումարը, որ ըստ օրինի, ամուսնացողները պարտաւոր են վճարել հայրական հաւանութեան մը չգոյութեան պարագային ...

Բարեբախտաբար, պէտք չըլլար դիմելու այս միջոցներուն: 1782 Օգոստոս 4-ին վերջապէս կ'ամուսնանան, իսկ Լէոփոլտի հաւանութեան թուղթը կը հասնի Վիէննա Օգոստոս 5ին:

« Ըսէք ինծի, գրած էր Մոցարթ իր հօրը, կրնա՞մ արդեօք լաւագոյն կին մը գտնել ...»:

Հաւանաբար, կրնար լաւագոյնը գտնել: Ըսուած է, եւ կրկնուած, որ Քոնսթանս Մոցարթի կինը ըլլալու արժանի չէր: Արդարեւ, ան Վոլֆկանկի համար եղած է հաճոյքի եւ զուարճութեանց ընկերուհի մը, զուարթ, ուրախ, չէնշող ու ցնծուն, եւ սակայն, այսպէս ապրելով, Քոնսթանս երբեք պատեհութիւնը չէ ունեցած ճանչնալու թէ ինչպիսի հանճարի մը հետ ամուսնացած է...

Քոնսթանս նոյնիսկ կարողութիւնը չէ ունեցած հասկնալու իր ամուսնոյն երաժշտութիւնը ...

Անտարակոյս, Մոցարթ այնքան ալ դժբախտ չէ եղած իր կնոջ հետ որքան կը հաւատեն ոմանք: Ի հարկէ, Քոնսթանսի թեթեւամտութիւնները, անոր պչրանքը, քմահաճոյքները ցաւ կը պատճառէին իր ամուսնոյն, սակայն, միւս կողմէ, երիտասարդ կնոջ գրեթէ մանկական շնորհը ուրախութեամբ կը լեցնէր Վոլֆկանկի հոգին, որ ինք եւս «տղայ» մըն էր մնացած :

Քոնսթանս եւ Մոցարթ զիրար շատ կը սիրէին, ու մանաւանդ, իրենց զգայարանքներուն խոյանքը նոյն թափը ունէր, բան մը, որ սիրահարած Վոլֆկանկին համար ամէնէն կարեւորն էր: Ամէն բան կ'ընէր գոհացում տալու համար իր կնոջ բոլոր պահանջներուն եւ անսահման գուրգուրանք մը ունէր անոր հանդէպ :

Որպէսզի իր կինը կարողանայ երթալ Պատի ջուրերը՝ խնամուելու համար, Մոցարթ չէր վարանիր դիմել հասատուներու, քանի որ արդէն երաժիշտին ամբողջ կեանքը յոգնատանջ ու սպառող պայքար մըն է եղած ապրելու համար հարկ եղած դրամը գտնելու համար :

(6 Շար.)

…ուկլ այս խարխուլ ազատութենէն, ի …ին ինքնապաշտպանութեան, եւ յանուն …ազգային ցանկութեանց ու իտէալին, …ճակել ու զարգացնել ազատատենչ, …տապաշտ ողջ Հայութիւնը :

Մօտենանք այժմ սոյն հարցին առար-կայօրէն :

Ընդառաջելով նպատակին, մասնաւո-րապէս Պոլսահայութիւնը ձեռնարկեց …մնել` Լսարանական Միութիւններ` …հայաշատ թաղերու կեդրոնները, Սկիւ-տար, Բերա, Սամաթիա եւայլն, իրենց …գրադարան-ընթերցարաններով, դասա-խօսութեան, թատրոնի, երգի, երաժըշ-տութեան եւ մարմնակրթութեան յար-մարութիւններով :

Պոլսոյ շրջանը, կեդրոն ունենալով Գում Գափուն` միասին առնելով Գում-Գափուի զուլըը [?], Ենի-Գափուն, եւ Կէ-…ոփկ փաշան, որ ծանօթ էր «չորս միաց-եալ թաղեր» անունով, իրենց եկեղեցի-ներով, պարտիզաբարանով [?] եւ վարժա-րաններով, հիմնուեցաւ «Ասպարէզ» Լը-սարանական Միութիւնը Հ. Յ. Դ. հո-վանաւորութեան ներքեւ :

Այս ձեռնարկին յառաջ բերած խանդա-վառութիւնը եւ ոգեւորութիւնը եղաւ աննախընթաց : Դպրոցական պատանի-ներ, երիտասարդներ եւ տարեցներ, երկ-սեռ բազմութեամբ «Ասպարէզ»ի շուրջը հաւաքուեցան : Բաւարարութիւն տալով հաւաքատեղիի չգոյութեան պատճառաւ, սրճարանէ սրճարան, անկարելի կը դառ-նար հսկայ բազմութիւններու գոհացում տալ, օգտուելու համար դասախօսներէն :

Արդէն երեք ամսուան ընթացքին, մի-այն վճարովի անդամներու թիւը բար-ձրացաւ չորս հարիւրի, ամսական մէկ ղրուշ վճարումով : Վարչութիւնը յաջո-ղեցաւ վարձել Լուսաւորչեան ազգային վարժարանը, ինչպէս նաեւ ակումբէն …սար վայրկեան հեռաւորութեամբ հան-դիպակաց կողմը Յունաց վարժարանի սրահը` օժտուած բեմական առաւելու-թիւնով : Այլեւս սրճարանին առջեւ փո-ղոցները հետաքրքրուող բազմութիւններ չկային :

Շաբաթ չէր անցներ առանց գեղար-ուեստական երեկոյթի : Հերթական դա-սախօսութիւնները մէկը միւսին կը յա-ջորդէին, մեր մտքի եւ գրչի լաւագոյն դասախօսներու կողմէ, որոնք աւա՜ղ, …նմահացան եւ որոնց ջերմ յիշատակը մեր սրտերուն մէջ` անմոռաց կը մնայ տակաւին, բոլորը մեծ եղեռնին զոհ :

Խաժակ, Ակնունի, Զաւարեան, Շահ-րիկեան, Զօհրապ, Վռամեան, Մարզ-պետ, եւ տակաւին ուրիշներ, յաճախ կու գային ոգեւորել եւ խանդավառել օրուան նորութիւններով եւ կենդանի եւոյթնե-րով :

Անոնք անսպառ ըսելիքներ ունէին մե-զի, եւ առէպ ինքնաբերաբար կու գային մեզի դասախօսել : Անոնք ամուր պահե-ցին ողջ Հայութեան հաւատքը, նկարա-գրեցին գաւառի խժդժութիւնները եւ ա-նոնց ինքնապաշտպանութեան հերոսական կռիւները : Այս բոլորը յափշտակու-թեամբ մտիկ կ'ընէին Գում Գափուի Մի-ացեալ Չորս Թաղերու բնակչութիւնը ան-զուսպ զայրոյթով : Մեր մտքի եւ գրչի յեղափոխականները մեզի տուին պայքա-րի, ազատութեան, անկախութեան եւ հաստատ հաւատքի գաղափարականը :

Դասախօսութիւնները յայտարարուե-լուն, ամբողջ «չորս թաղերը» կ'ալեկոծ-ուէին եւ ժամ առաջ հարիւրաւորներ կը ջանային տեղ գրաւել, եւ սակայն ոտքի վրայ ամբողջ երկու-երեք ժամեր կանգնած կը հետեւէին թէ գեղարուես-տական բաժնին եւ թէ խանդավառող, յանկուցիչ եւ հմայիչ խօսողներուն, որ-պէս տեսաբաններ, հռետորներ, գաղա-փարական, քաղաքացիական եւ տնտեսա-կան հմտութեամբ բեղուն յեղափոխա-կաններ : Այդ թանկագին պահերուն` ա-մէն մէկս ինքնաբերաբար կը դառնայինք նուիրեալ յեղափոխականներ : Քոյր լը-սարանական միութիւններէն Սամաթիոյ «Րաֆֆի» ականները, ազգային ռազ-մաշունչ երգերով, մէկ ժամուան հեռա-ւորութենէն, երկսեռ բազմութեամբ հե-տիոտն կը շտապէին լսելու մեր անզու-գական գործիչներու հայրենաշունչ ե-լոյթները : Իրերամերձ լսարանական քոյր Միութիւններու փոխադարձ այցելու-թիւնները մեծապէս կը նպաստէին ընդ-հանուր ոգեւորութեան :

Մասնաւոր ուշադրութեամբ եւ հետա-քրքրութեամբ կը հետեւէին այս դասա-խօսութիւններուն Հնչակեաններ, Վերա-կազմեալներ, Ռամկավար եւ Ազատա-կաններ, որոնք արդարացի հիացումով կ'արտայայտուէին իրենց ընկերական շրջանակներուն մէջ, կը խորացնէին դա-սախօսներու նիւթերը` իրենց արդիւնա-շատ վճռաբանութիւններով :

Այդ օրերուն բարեբախտաբար Միու-թիւնը արեւի պէս կը ճառագայթէր Հա-յոց աշխարհին վրայ, որուն արդիւնքը տեսանք 1918 Մայիս 28ի անկախու-թեամբ, իբրեւ պետական ազգ :

«Ասպարէզ»ը ունեցաւ իր հայերէնի մասնաւոր դասախօսութիւնները, յատ-կացուած Վասպուրականէն եւ Տարօնէն Պոլիս գաղթած երիտասարդներու հա-մար : Մեծ մասամբ մաքսատուներու բեռնակրութեան սեւ աշխատանքին լծ-ուած` անգրագէտ համալներ, որոնք կու գային տաժանակիր աշխատութեամբ դը-րամ շահելու եւ խնայողութեամբ իրենց ծնողացը կամ զաւակներուն օգնելու : Ա-մերիկայի «Հայրենիք» Թերթի խմբա-գրութեան մաս կազմած վաղամեռիկ Լե-ւոն Ներսէսեան եւ այս տողերը գրողը` միասնաբար եւ շաբաթական չորս գիշեր, այս առոյգ երիտասարդներուն, իրենց օրուան դառն խոնջէնքէն ետք, դասեր կ'աւանդէին, որոնք իրենց եռանդով, աշ-խատասիրութեամբ եւ յարատեւու-թեամբ, կը յաջողէին գիր հասցնել ի-րենց ընտանիքին եւ զաւակներուն, յոր-դոր կարդալով նաեւ, որ ջանասիրութիւ-նը ունենան մայրենի լեզուն սորվելու :

«Ասպարէզ»ը ունէր իր լարուոր նը-ւագախումբը, զոր կը ղեկավարէր Կո-միտասի սաներէն` երիտասարդ հմուտ երգահան Բարսեղ Կանաչեան : Քսանեւ-վեց նուագածուներ կը մասնակցէին այս խումբին, անշահախնդրօրէն, որոնց մէջ կային բազմաթիւ յաջողներ եւ նուագ-ականներ : Մասնագէտներէ դասեր կ'առնէին վճարովի, եւ առանց ակնկա-լութեան խումբին կը մասնակցէին հե-տեւեալ գործիքներով : Ջութակ, Թաւ-ջութակ, Բամբջութակ, վնեակ, սրինգ, նրբասրինգ, կիթառ եւ Մանտոլին :

Շաբաթական գեղարուեստական բաժ-նին եւ դասախօսութիւններուն մաս կը կազմէր նուագախումբը` երգացանկ ու-նենալով միայն ազգային եւ ռազմաշունչ երգեր :

Թատերական բաժինը կը բաղկանար պատանի եւ երիտասարդ սիրողներէ, ո-րոնք յաճախ կ'օգտուէին դերասան Ե-նովք Շահէնի ուղղութիւններէն, եւ կը ներկայացնէին հայ կեանքի զանազան դրուագներէն առնուած փոքրիկ զաւեշտ-ներ եւ տեսարաններ, ինչպէս Աճառեանի «Արիւնոտ Թթխմորը» եւն. :

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՈՒՐ ՀԱՐԵՆՑ

Գրասէր, արուեստասէր ու հայրենա-սէր, ազնիւ ու պատուական հայրենակից մըն էր, որ կորսնցուցինք Նոյեմբեր 1ին :

Աստուածատուր Հարենց վերջին շա-ռաւիղներէն էր Պոլսահայ հին սերուն-դին, որուն պիտի վիճակուէր ապրիլ դժնդակ պայմաններու մէջ, ճաշակել նախ Համիտեան բռնակալութեան, յե-տոյ Իթթիհատի ազգայնամոլ վարչաձե-ւի դառնութիւնները :

Ծնած էր բարեկեցիկ ընտանիքի մը մէջ : Քեռորդին էր ազգային բարերար Արիկ Ունճեանի, որ զոհ գացած էր վե-րակազմեալ Հնչակեանի մը եղբայրաս-պան գնդակին :

Հանդուցեալը բարձր զարգացումի տէր, հմուտ օտար լեզուներու, մասնա-ւոր սէր ունէր միջազգային երաժշտու-թեան հանդէպ : Իր մատենադարանին մէջ ճոխ հաւաքածոյ մը կը կազմէին օտար երգահաններու կենսագրութիւնները : Այդ գրքերը, ինչպէս նաեւ ուրիշ բազ-մաթիւ հատորներ նուիրեց Փարիզի Նու-պարեան Մատենադարանին :

Առաջին աշխարհամարտին նախորդող տարիներուն, Պոլիս դարձած էր ժամա-դրավայրը հայ արուեստագէտներու : Այնտեղ էին` Կոմիտաս վարդապետ, Արմենակ Շահմուրատեան, Զարիֆեան-Սեւումեան թատերախումբը, նկարիչ Փանոս Թէրլէմէզեան եւ ուրիշներ :

Աստուածատուր Հարենց բարեկամա-կան սերտ կապեր հաստատեց Կոմիտաս վարդապետի հետ : Ու երբ 1915ին կար-ճատեւ աքսորէ մը վերջ մեծ վարպետը Պոլիս դարձաւ` քայքայուած առողջու-թեամբ, Հարենց զայն հիւրընկալեց իր բնակարանին մէջ եւ եղբայրական գուր-գուրանք ցոյց տուաւ անոր հանդէպ :

Ու երբ 1918ի Զինադադարէն վերջ ճամբաները բացուեցան, իր ջանքերով վարդապետը ղրկուեցաւ Փարիզ, ուր խը-նամուեցաւ նախ Վիլ Էվրարի, յետոյ Վիլժուիֆի դարմանատանց մէջ :

Հարենցի նախաձեռնութեամբ Փարիզի մէջ կազմուեցաւ «Կոմիտասեան Յանձ-նաժողով»ը` մասնակցութեամբ ծանօթ դէմքերու : Յանձնաժողովը հոգաց վար-դապետին հիւանդանոցի ծախքերը : Միաժամանակ հրատարակեց անոր ան-տիպ երկերը եւ կրկին տպագրեց սպա-ռած տետրերը : Ներկայիս 13 տետրակներ կը կազմեն Կոմիտաս վարդապետի գոր-ծերը` տպուած Յանձնաժողովին կողմէ, հսկողութեամբ վարպետին աշակերտնե-րէն Պ. Վարդան Սարգսեանի : Հայ Քնար եւ Գեղջուկ երգեր (2 պրակով) կը պա-րունակեն 32 երգեր (մեներգ ու խըմ-բերգ), ութ պրակ կը կազմեն Ժողովրը-դական երգերը : Առանձին հատորով հրա-տարակուած են Պատարագը` արական խումբի համար եւ Տաղք եւ Աղէլուքը :

Հանդուցեալը հոգին էր Կոմիտասեան Յանձնաժողովին : Ինք է որ անձամբ կը զբաղէր բոլոր հրատարակութիւններով, վերջին ծայր խղճամտութեամբ : Կը պահէր հաշիւները : Կը կատարէր թըղ-թակցութիւնները : Կը կազմակերպէր հոգեհանգիստ Վարդապետի յիշատակին ամէն տարի, անոր մահուան տարելիցին առթիւ : Հակառակ իր յառաջացեալ տա-րիքին եւ տեղափոխուելու դժուարու-թեանց, մինչեւ վերջին օրերը կ'այցելէր Յանձնաժողովի նախագահուհի Օր. Մարգրիտ Բաբայեանի, որու բնակարա-նին մէջ տեղի կ'ունենային պարբերական ժողովներ :

Իր մահով Հայութիւնը կը կորսնցնէ իր անձնուէր ու պարկեշտ մէկ զաւակը, որուն անունը կապուած պիտի մնայ Կո-միտաս վարդապետի հետ :

Հ. Ս.

Մահուան խաշած նետին հանդէպ,
ամէն վահան, անօգուտ է,
Արծաթի եւ ոսկու տուած շքեղութիւնն
անօգո՛ւտ է,
Կեանքն ու աշխարի բանի խորունկ ես
քրննեցի՝ հասկցայ թէ
Բարի գործէն զատ ամէ՛ն բան,
աշխարհիս մէջ անօգո՛ւտ է:

ՕՄԱՐ ԽԱՅԵԱՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (54)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ.

— Կարծեմ Ժ . . . ի կոմսին հետ :

Այսպէս, իմ բաժանումս որեւէ փոփո-խութիւն առաջ բերած չէր Մարկրիթի սովորութիւններուն մէջ :

Այս պարագաներուն համար է որ ո-մանք կ'ըսեն .

— Պէտք չէ այլեւս մտածել այն կնոջ վրայ որ զձեզ չի սիրեր :

— Ուրախ եմ որ Մարկրիթ ինծի համար չի վշտահարիր ըսի բռնազբօսիկ ժպիտով մը :

— Եւ շատ իրաւունք ունի : Դուք ինչ որ պէտք էր ըրիք : Անկէ աւելի խոհե-մութեամբ շարժեցաք, վասն զի այն աղ-ջիկը ձեզ կը սիրէր, շարունակ ձեր վրայ կը խօսէր եւ կրնար յիմարութիւն մը գործել :

— Եթէ զիս կը սիրէր, ինչո՞ւ պատաս-խան չտուաւ ինծի :

— Վասնզի հասկցաւ թէ աղէկ չէ ըրեր ձեզ սիրելով : Եւ յետոյ, կիները երբեմն թոյլ կուտան որ իրենց սիրոյն մէջ խաբ-ուին, բայց երբեք չեն ներեր որ իրենց արժանապատուութիւնը վիրաւորուի : Եւ կնոջ մը արժանապատուութիւնը վիրա-ւորած կ'ըլլայ այն մարդը որ այդ կը-նոջ սիրողն ըլլալէ երկու օր ետքը կը բաժնուի, ինչ պատճառաւ կ'ուզէ թող ըլլայ : Ես Մարկրիթը կը ճանչնամ, ա-նիկա կը մեռնի ու չի պատասխաներ :

— Ուրեմն ի՞նչ ընելու եմ :

— Ոչինչ : Անիկա ձեզ եւ դուք ալ զին-քը պիտի մոռնաք եւ իրարու ըսելիք պի-տի չունենաք :

— Եթէ նամակ գրեմ եւ ներում խընդ-րեմ, ի՞նչպէս կ'ըլլայ :

— Զգուշացէք, կը ներէ ձեզի :

Քիչ մնաց որ Թեւերս Բրիւտանսի վի-զին շուրջը բոլորէի :

Քառորդ ժամ ետքը, տուն դարձայ եւ հետեւեալ տողերը գրեցի Մարկրիթին :

«Մէկը որ երէկուան իր նամակին վը-րայ կը զղջայ եւ վաղը պիտի մեկնի եթէ չներէք իրեն, կը փափաքի գիտնալ թէ ժամը քանի՞ն կրնայ իր զղջումը դնել ձեր ոտքերուն առջեւ : Ե՞րբ առանձին կրնայ գտնել ձեզ, վասնզի, ինչպէս գի-տէք, խոստովանութիւնները պէտք է ըլ-լան առանց վկայի » :

Այս տեսակ մը քնարան նամակը ծալ-լեցի եւ Ժօզէֆի միջոցաւ ղրկեցի : Ժօ-զէֆ յանձներ է զայն նոյն ինքն Մար-կրիթի որ ըսեր է թէ պատասխանը ետքը պիտի ղրկէ :

Վայրկեան մը միայն դուրս ելայ ճա-շելու համար եւ ժամը 11ին դեռ պատաս-խան չէի առած :

Այն ատեն որոշեցի աւելի երկար ա-տեն չտառապիլ եւ յաջորդ օրը մեկնիլ :

Այս որոշումը տալէ ետք, համոզուած ըլլալով որ քունս պիտի չտանէր, սկսայ ճամբու պայուսակներս կապել :

ԺԵ.

Գրեթէ ժամ մը կար որ Ժօզէֆ ու ես ուղեւորութեանս համար ամէն պատրաս-տութիւն կը տեսնէինք երբ դուռը ուժ-գնօրէն զարնուեցաւ :

— Բանա՞մ, հարցուց Ժօզէֆ :

— Բացէք, ըսի, ինքնիրենս հարցնե-լով թէ այդ ժամուն ով կրնար տունս գալ եւ չհամարձակելով կարծել թէ Մարկրիթն է :

— Պարոն, ըսաւ Ժօզէֆ սենեակս գա-լով, երկու կիներ են :

— Մենք ենք, Արման, պոռաց ձայն մը, որուն Բրիւտանսի ձայնը ըլլալը ճանչցայ :

Սենեակէս դուրս ելայ :

Բրիւտանս, ոտքի վրայ կեցած, սրա-հին քանի մը հազուագիւտ առարկաները կը դիտէր, իսկ Մարկրիթ բազմոցի մը վրայ նստած կը մտածէր :

Ներս մտնելուս պէս անոր մօտ գացի, ծնրադրեցի երկու ձեռքերը բռնեցի եւ խիստ յուզուած .

— Ներեցէք, ըսի :

Ճակատս համբուրելով ըսաւ .

— Ահա երեք անգամ է որ կը ներեմ ձեզ :

— Վաղը պիտի մեկնէի :

— Իմ այցելութիւնս ի՞նչպէս կրնայ փոխել ձեր որոշումը : Ես Փարիզէն ձեր մեկնելուն արգելք ըլլալու չեկայ : Գա-լուս պատճառը սա է որ ցորեկին ժամա-նակ չունեցայ պատասխան տալու ձեզ եւ չուզեցի որ կարծէք թէ ձեզի դէմ վըշ-տացած եմ : Արդէն Բրիւտանս չէր ուզեր որ գամ : Կ'ըսէր որ թերեւս անհանգիստ կ'ընեմ ձեզ :

— Դուք, զիս անհանգիստ ընէք, Մար-կրիթ : Ի՞նչ կերպով :

— Անշուշտ, ըսաւ Բրիւտանս, կըր-նայիք ձեր քովը կին մը ունենալ, որուն համար հաճելի պիտի չըլլար երկու կի-ներ տեսնելը :

Բրիւտանսի այս դիտողութեան միջո-ցին Մարկրիթ զիս կը դիտէր ուշադրու-թեամբ :

— Սիրելի Բրիւտանս, ըսի, դուք ձեր բերնէն ելած խօսքը չէք գիտեր :

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Արծրունի, Մելքոնեան եւ Պրինճ ընտանիքները խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով եւ ծաղկեպսակներով մասնակցեցան

ՏԷՐ ԵՒ ՏԻԿԻՆ ԺԱՆ ԱՐԾՐՈՒՆԻԻ

կսկծալի եւ խիստ ցաւալի մահուան :

Եւ կը տեղեկացնեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի (17 Նոյեմբեր) ժամը 10·30ին, Փրատոյի Մայր եկեղեցւոյ մէջ :

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս :

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ :

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 Ֆրանքի դրոշմաթուղթ :

Շնորհակալութիւն
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.) : Դիմել Յառաջի, անձամբ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

Մատենաշար — ՅԱՌԱՋ — Կեդրոնավայր
ԳԻՆ
Ֆրանսա՝ 15 Ֆր.

— Առանել առաքումի ծախքը —

« ՅԱՌԱՋ »

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23·30, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, 69 ԱՎԸՆԻՒ ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍ

Կը նախագահէ Ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին .—

Թատերական ներկայացում

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օրիորդ Էլիան Նիկողոսեան, *ԵՐԳ՝* Օր. Սօնիա Նիկողոսեան, «Սօսի» *պարախումբը իր ամբողջական կազմով,*

Ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւքճէրեանի

Ժամը 19ին կը սկսին եւրոպական պարերը :

Հաղորդակցութեան միջոցներ, շոգեկառք Կառ Տիւ Նորէն ժամը 13·50, 14·30, 15·10, 15·50, 16·40, 17·20, 18·09, 18·49, *իջնել* Վիլիէ լը Պէլ :

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին :

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պօմոնի Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին :

Կիրակի (17 *Նոյեմբեր*) *ժամը* 15*ին*, Հօթէլ Սքրիպի շքեղ սրահին մէջ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ (*Նիս*) :

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ :

Մասիս Գուլումեան, Յակոբ Հայթայեան (*արտասանութիւն*) : *Օր. Էլիզ Եղիկեան* (*երգ*) *եւ Զարենց պարախումբին կողմէ հայկ. ու կովկասեան պարեր :*

Մուտքը ազատ է :

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր յօ Խաչի Մարսէյլի մէջ—մասնաճիւղային Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, *երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:*

Մանրամասնութիւնները առանձին :

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron*ի սրահներուն մէջ*

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL *ի շքեղ սրահներուն մէջ*

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հանելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր. , քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնուիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պէկօ: *եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ դրատունը :*

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Բօնվալէսան *եւ ընկեր Քէօսէեանի* (*Ֆօթօ ՌԷՔՍ*), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

— INFORMATION —

CONCERNANT les personnes possédant en TURQUIE

des

LIVRES TURQUES BLOQUÉES

★★★★

Adressez-vous à la

BANQUE OTTOMANE

7, Rue Meyerbeer, **Paris (9e)**

Pour déblocage et transfert de ces fonds

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

ՇԱԲԱԹ 16 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 16 NOVEMBRE 1963

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9860 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 39e ANNÉE — N° 9860

ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ

Ութսուն տարի ապրիլ եւ վաթսուն տարի աշխատիլ։ Ամէն օր բան մը սորվիլ եւ ամէն օր բան մը սորվեցնել։ Անցեալը հետազօտել, ներկան ապրիլ, ապագան տեսնել։ Զգոհանալ նուաճելով, այլեւ հետամտիլ աննուաճելիին։ Գրեթէ ամէն տարի գիրք մը գրել եւ գրեթէ ամէն օր գիրք մը կարդալ, բայց ընթացիկ աշխատանքներէ։ Եւ դիմանալ ջիղերու այս անհեղ լարումին, ինչպէս ապառումին ալ։

Այսպէս ապրեցաւ Մխիթարեան անխոնջ ու աննահանջ ուխտապահը՝ ՀԱՅՐ ՆԵՐՍԷՍ ԱԿԻՆԵԱՆ։ Կեանքը՝ մշակոյթ, մշակոյթը կեանք դարձաւ իրեն համար։

Աշխատանքի հերո՛ս, մէկը այն քիչերէն, որոնք աշխատելու համար կը ծնին եւ աշխատելով կը մեռնին։ Իր ուխտակիցներէն մէկը կը վկայէ, թէ հիւանդանոցին մէջ իսկ, ուր տարուած էր գժբախտ արկածի մը հետեւանքով, վիրակապերու մէջ «ոտքը օդէն առկախ», գրիչը ձեռքին կ՚աշխատէր, նոր գործի մը ծրագիրը պատրաստելու համար։

Ուսումնատենչ պատանի իր ծննդավայր Արդուինէն Վիեննա գնաց, ուր եւ մնաց ու մեծցաւ Գաթրըճեաններու, Այտընեաններու, Տաշեաններու ստեղծած մթնոլորտին եւ աւանդութիւններուն մէջ։

Բոլոր նուիրեալները, բոլոր ընտրեալները կը մոռնան իրենց անձը, կը դառնան անանձնական՝ ծառայելու համար գաղափարի մը, իտէալի մը, առաքելութեան մը, երբեմն յանուն հայրենիքի, երբեմն յանուն ազգի, երբեմն յանուն մշակոյթի, երբեմն յանուն կրօնքի ու եկեղեցիի, երբեմն միաժամանակ յանուն այս բոլորին՝ հայրենիքին, ազգին, մշակոյթին, եկեղեցիին։

Ասոնց մէջ կան աշխարհական սուրբեր, կան նաեւ վանական սուրբեր։

Հայր Ակինեան ընտրեց Հայ Մշակոյթը եւ վաթսուն տարի,— գրեթէ ամբողջ կեանք մը,— սպասարկեց «Մշակոյթի Կայսրութեան», որ անշօշափելի է, բայց որ, անշօշափելի ըլլալով հանդերձ, իրականութիւն է եւ իրականութիւն ըլլալով հանդերձ ողի է։

Եթէ Հինգերորդ դարուն ապրէր, կը դառնար կ՚ըլլար Ղազար Փարպեցի։ Բայց Քսաներորդ դարուն մէջ ապրելուն համար պարզապէս Ակինեան եղաւ, այսինքն՝ Քսաներորդ դարու Ղազար Փարպեցի...

Իրեն պէս վանականներ էին մեր պատմիչները մեծ մասամբ։ Եկեղեցական էին մեր մատենագիրներն ու թարգմանիչներն ալ, շատ քիչ բացառութեամբ։

Մեզի համար այլեւս պարզ է, որ վանքերու մէջ սկսած ու վանքերու մէջ զարգացած է մեր մշակոյթը։ Հիմա իսկ, երբ մեր հինգ հարիւր վանքերէն հազիւ միայն չորս-հինգ հատ մնացած է, հիմա դարձեալ իրենց դերը կը կատարեն այս վանքերը, իբրեւ մշակոյթի կեդրոն։

Խօսելով մեր մշակոյթի մասին, պրոֆ. Ն. Մառ կ՚ողբար քննադատական աշխատութիւններու պակասը Հայոց մշակոյթի պատմութեան մէջ։ Նոյն կարծիքը ունին նաեւ Տօլենց, պրոֆ. Ա. Խաչատուրեան, մանաւանդ Ժագ տը Մորգան, որ Հայոց պատմութեան աղբիւրները կը համարի շփոթ, կասկածելի, աղաւաղուած։

Ճիշդ է, որ մենք քննադատ եւ քննադատութիւն չենք ունեցած ոչ Հինգերորդ դարուն, ոչ ետքի դարերուն, գրեթէ մինչեւ մեր օրերը։ Յոյները, որոնք իրենց ոսկեդարը ստեղծեցին մեր ոսկեդարէն հազար տարի առաջ եւ հրաշալիքներ տուին թէ արուեստի եւ թէ գրականութեան մէջ, նոյնպէս արուեստի քննադատ չունէին, բայց թերեւս այն համեստ կօշկակարէն, որ, օր մը, Ապելլէսի նկարներէն մէկուն մէջ կօշիկի վերաբերեալ թերութիւն մը մատնանշեց։

Մեր պատմիչները, ինչպէս մատենագիրներն ալ, կը գոհանային զիրար կոչելով «ամենագիտուն, եռամեծ, փիլիսոփայ, քաջ հռետոր, անյաղթ իմաստասէր, ճարտասան, գեղեցկարան, այլ իմաստուն, բանիբուն պուետիկոս», եւն.։ Այս էր գրական քննադատութիւնը հին ատեն։

Չենք ուրանար, որ շատ է թիւրն ու թերին մեր պատմիչներուն մօտ։ Դէմքերու, դէպքերու, անուններու, թուականներու շփոթութիւններ շատ կան, բայց կան նաեւ թանկագին վկայութիւններ, զորս չենք գտներ օտար պատմիչներու մօտ։ Կան նոյնպէս թարգմանութիւններ յոյն եւ լատին մատենագիրներու գործերէն, որոնց բնագիրները կորսուած են, ինչպէս է պարագան Եւսեբիոս Կեսարացիի «Քրոնիկոն»ին։ Ռընէ Կրուսէ կը խոստովանի, թէ շատ օգտուած է մեր պատմիչներէն՝ գրելու համար «Խաչակրութեանց պատմութիւնը»։

Հազար հինգ հարիւր տարուան մէջ մենք ունեցած ենք հարիւր յիսուն պատմիչներ, Ագաթանգեղոսէն մինչեւ Հայր Չամչեան։ Հայ բանասէրը ստիպուած է կարդալ այս պատմիչներուն, ինչպէս օտար պատմիչներու գործերը։ Ստիպուած է հետազօտել, ստուգել, իրարու հետ բաղդատել զանոնք, երեւան հանելու համար ճշմարտութիւնը, երբեմն միայն կէս ճշմարտութիւնը, երբեմն նոյնիսկ քառորդ ճշմարտութիւնը։

Այս մաշեցնող աշխատանքին լծուած էր մարմինով փոքր, բայց մտքով ու հոգիով մեծ մարդ մը, հայ մը, Հ. Ներսէս Ակինեան։

Մա՞րդ մը. ո՛չ, մարդ մը չէր ան, այլ մարդեր էր։ Հա՞յ մը. ո՛չ, հայ մը չէր ան, այլ հայեր էր։ Ինք եզակի էր բայց յոգնակի գործ կատարեց։ Աշխարհէն հրաժարած, վանականի իր խուցին մէջ քաշուած, ինք իր մէջ բազմապատկուած, այս քաջարի Մխիթարեանը վաթսուն տարի անընդհատ անցեալին խորքը պեղեց ամէն բան քննելով, պրպտելով, տարակուսելով, ստուգելով, միայն եւ միայն ի խնդիր ճշմարտութեան։

Բայց չենք կրնար ըսել, թէ հասած էր ճշմարտութեան. ո՛չ, երբեմն նոյնիսկ հեռացած էր անկէ, ինչպէս ինք ալ կ՚ընդունէր, երբ ինքզինք գտնէր թիւրատեսութեան մը առջեւ։ Սակայն վեր է ամէն կասկածէ, որ իր ձգտումը եղած էր փնտռել գտնել ճշմարիտը, գոնէ ճըշմարտանմանը։

Արդարեւ, պատմական գիտութեան սկզբունքն է տարակուսիլ, հետազօտել, ստուգել։ Ակինեան աւելի արմատական ձեւակերպում մը տուաւ Ֆիւստել տը Գուլանժի, պաշտպանած այս սկզբունքին։ Բանասիրութեան մէջ,— կ՚ըսէր,— քանդելը կառուցանել է, արտաքսելը ներմուծել է։ Հաւատարիմ՝ այս տեսակէտին, Ակինեան վրդ. վաթսուն տարի շարունակ իրեն բան-գործ ըրաւ քանդել ու կառուցանել, արտաքսել ու ներմուծել։ Այսպէս, օրինակ, Եղիշէն արտաքսեց Ե. դարէն եւ ներմուծեց Զ. դարուն մէջ։ Խորենացին նոյնպէս արտաքսեց Ե. դարէն եւ ներմուծեց Թ. դարուն մէջ։ Խորենացիէն ստեղծեց Ղեւոնդ Երէցը։

Բայց ըրաւ այս բոլորը ո՛չ թէ երեւակայութեան թռիչքով կամ «բանաստեղծելով», այլ՝ դատողութեան ուժով,— տարակուսելով, հետազօտելով, ստուգելով։ Աւելի քան ութ հազար գրչագիր կարդացած է։ Կարդացած է 8–10·000 գործեր հայ եւ օտար հեղինակներէ, նոթագրած, բաղդատած եւ հասած է եզրակացութեան մը, որ եթէ ճիշդ չէ եղած միշտ, գոնէ եղած է նոր, իբրեւ տեսութիւն եւ կարծիք։

Իր 60ամեայ աշխատանքին պսակումը պիտի ըլլար, պսակումը եղաւ եռահատոր «ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ»ը, Ե. դարէն մինչեւ ԺԹ. դար, մօտ երկու հազար էջնոց կոթողական գործ մը, որ կը մնայ դեռ անտիպ, բայց որ ՊԷՏՔ Է ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ անպատճառ։

Յանուն հայ մշակոյթի, մեր կողմէ խոնարհաբար այս խնդրանքը կը ներկայացնենք հանդուցեալ բանասէրին ուխտակիցներուն եւ միաբանակիցներուն։

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԵՆԸՏԻ ԿԸ ԲԱՐԿԱՆԱՅ

ԽԻՍՏ ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ԽՐՈՒՇՉԵՒԻ

Մամուլի հերթական ասուլիսին ընթացքին, Քենըտի շատ վճռական շեշտով, ազդարարութիւն մը ըրաւ Խրուշչեւի, բողոքելով ձերբակալուած ամերիկացի դասախօսին համար։ Ծանօթ է որ փրոֆ. Պարկուրն Մոսկուայի մէջ ձերբակալուեցաւ վերջերս իբրեւ ամերիկացի լրտես։

« Փրոֆ. Ֆրետերիք Պարկուրն լրտեսական որեւէ գործունէութիւն չունէր եւ իր ձերբակալութիւնը բոլորովին անարդար է » յայտարարեց նախագահ Քենըտի։ Կը թուի թէ Միացեալ Նահանգներու նախագահ մը չէր կրնար այսքան վճռական ըլլալ եթէ որեւէ կասկածելի բան ըլլար Ամերիկացիին գործունէութեան մէջ։ Այս պարագային մէջ, բացայայտ կը դառնայ որ խորհրդային իշխանութեանց ըրածը միայն գրգռութեան կրնայ ծառայել կամ փոխ-վրէժ եթէ յիշենք որ ՄԱԿի խորհրդային պատուիրակութեան երկու անդամներ, վերջերս ձերբակալուեցան Նիւ Եորքի մէջ, լրտեսական յանցանքի վրայ բռնուելով։

Կ՚ըսուի արդէն թէ ով որ Խորհ. Միութիւն եղած է գիտէ թէ ոչ մէկ բան աւելի դիւրին է քան «ծուղակը» նետել ամէնէն անմեղ արեւմտեան զբօսաշրջիկը։ Ասիկա ալ աւելի դիւրին էր ամերիկացի փրոֆէսօրին պարագային, վասնզի դասախօսը սովորական մէկը չէր այլ մասնագէտ մը ռուսական հարցերու որ կը ճամբորդէր Ինթուրիսթի հովանիին տակ։ Կրնայ ըլլալ որ փորձած է տեսնել աւելի քան ինչ որ ցոյց կը տրուէր կամ հարցումներ ըրած է, բայց կասկածէ դուրս է որ խորհրդային ոստիկանութիւնը առաջին օրէն հետեւած է մարդուն ըրածչըրածին։

Ամերիկեան կառավարութիւնը բողոքած է վեց անգամ եւ խնդիրը շատ լուրջ կը նկատէ։ Անհաւանական չէ նաեւ որ հետեւանքներ ունենայ Խորհրդային Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու մշակութային յարաբերութեանց վրայ։ «Պարզ է որ, շեշտած է Քենըտի, նըման որեւէ համաձայնութիւն աւելորդ կը թուի երբ անմեղ մը կը ձերբակալուի։ Իր արագ ազատ արձակումը կենսական է եթէ այս մշակութային ծրագիրները պիտի մշակուին»։

Արդարեւ, մշակութային համաձայնութեան վերանորոգման բանակցութեանց բացումը յետաձգուած է դեռ չսկսած։ Պարզ է որ ամերիկեան կառավարութիւնը կը սպասէ որ փրոֆէսօրը ազատ արձակուի եւ գիտնայ թէ ի՞նչ բացատրութիւն պիտի տայ խորհրդային կառավարութիւնը։

Քենըտիի ասուլիսէն քիչ ետք, Արտաքին նախարարութիւնը յայտարարեց թէ ամերիկեան պատուիրակութիւնը, որ Մոսկուա պիտի երթար մշակութային յարաբերութեանց համար, ջնջած է իր մեկնումը։

Քենըտի, ապա, ծանրացած է Խորհրդարանի աշխատանքներուն վրայ յայտնելով թէ իրեն համար, երկու կարեւոր օրինագիծեր (տուրքերու դրութեան բարեփոխում եւ քաղաքացիական իրաւունքներ) ցարդ չեն քուէարկուած եւ մինչեւ գալ տարի չվաւերացուելու վըտանգին տակ են։ Ջերմօրէն պաշտպանած է արտասահմանի օգնութեան ծրագիրը որու դէմ ծերակուտականները դըժգոհութիւն ցոյց կուտան։ « Բացայայտ է որ նախագահը չի կրնար իր պատասխանատուութեանց գլուխն ըլլալ եթէ Խորհրդարանը անոր չտայ միջոցները։ բայց երբ աշխարհի որեւէ մէկ կողմը բաները գէշ ընթացք բռնեն, Ծերակոյտը չէ որ կը մեղադրուի այլ՝ նախագահը »։

Ճոն Սթէյնպէք, որ ինչպէս գրած էինք Խորհ. Միութիւն է, յայտարարեց. Մոսկուայի մէջ որ կատարուած ձերբակալութիւնը անպատասխանատու եւ վըտանգաւոր է։ « Ես, այլեւս ինքզինքս ապահով չեմ զգար հոս» աւելցուցած է Նոպէլեան մրցանակաւորը։

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԹԻՐԱՆԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն սուր պայքար մը կը կատարուի խորհրդայնամիտ եւ «չինամիտ»ներու միջեւ իշխանութեան գլուխը անցնելու համար։ Զերի ի Փոփուլիթ թերթը կը քննադատէ Խրուշչեւը մեղադրելով որ ուզած է մաքրագործել ալպանացի մարքս-լենինիստ ղեկավարները։ Կը կարծուի թէ Էնվէր Հոճան ալ անգամ մը եւս վտանգուած է։

ԻՐԱՔԻ մէջ կացութիւնը շատ շփոթ է, մաքրագործումները կը շարունակուին։ Դիրքերէ կը հեռացուին նոյնիսկ անոնք որոնք յաջողած էին ճզմել ըմբոստութիւնը։ Ութ անձնաւորութիւններ արտաքսուած են որոնց կարգին Արտաքին նախարար՝ Թալէպ Շէպիպ եւ Ճավատ, կցորդ Ներքին նախարարին։

ՔՈՒՊԱՅԻ մէջ երեք տարուան զինուորական ծառայութիւն հաստատուած է, տեսակ մը պարտադիր աշխատանք 17էն 45 տարեկան այրերուն համար։ Չորս հոգի գնդակահարուեցան։

ՊԵԼԿՐԱՏԷՆ կը հաղորդեն թէ Ռումանիոյ վարչապետը այցելութիւն մը պիտի տայ Թիթոյի գալ շաբթու։

ԱԼԺԻՐի մէջ բանակցութիւններ սկսան ֆրանսական զօրքի Ալժերիա մնալու կանոնագրին շուրջ, կը թուի թէ Պեն Պելլա դրամական հատուցում պիտի ուզէ։

ՄԱՏԼԷՆԻ եկեղեցւոյ մէջ, հոծ բազմութիւն մը երկիւղածութեամբ հետեւեցաւ հոգեհանգստեան պաշտօնին որ կը մատուցէր նախագահ եւ Տիկին Քոթիի յիշատակին։

ԺԱՔ ՄԱՐԻԹԷՆԻ վիճակուեցաւ գրականութեան Ազգ. մեծ մրցանակը, քըւէարկողներու միաձայնութեամբ։ Կաթողիկէ ծանօթ փիլիսոփայ, Ժաք Մարիթէն, ծնած է 1882ին բողոքական մօրմէ եւ կաթողիկէ մկրտուած իր կնոջը հետ 1906ին։ Իրեն ուղղուած «Նամակ»ով մըն է որ Ժան Քոքթօ կաթողիկէ դարձած է։

ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՋԱՀ

Մենք անծանօթ ենք մեր անցեալին :

Անծանօթ ենք Հայաստանին, անծանօթ ենք Հայ ժողովուրդին :

Ցաւկալէս վերջին վեց – եօթը դարերը շատ սեղմած են մեր հնարաւորութիւնները պրպտելու, գտնելու, ստուգելու, հաստատելու, վկայագրելու :

Այն աշխատանքները, որոնք կատարուած են Հայաստանի մէջ անոր խորհրդայնացումէն առաջ, բայց յատկապէս՝ անոր խորհրդայնացումէն ե՛տք, այն գիտական ուսումնասիրութիւնները, որոնք լոյս տեսած են Թիֆլիզ, Պոլիս, Վենետիկ, Վիեննա եւ այլուր, այն մասնակցութիւնը, որ օտար պատմաբաններ բերած են մեր աշխատանքներուն, այս բոլորը մեր առջեւ բացած է դռները հսկայ թանգարանի մը, որուն սրահներուն մէջէն անցած ենք հազիւ, առանց հնարաւորութեան ճշդելու, թէ պատմական ինչ գանձեր կան այս կամ այն սրահին մէջ, պատմագրական ի՛նչ անառարկելի փաստեր կան մեր անցեալի այս կամ այն շրջանի մասին, անառարկելի եւ անկողոպտելի ի՛նչ վկայութիւններ կան մանաւանդ մեր ազգային անցեալի ակունքները ճշդող :

Ցաւկալէս այս իրողութեան հետեւանքով, իրենց բովանդակ կեանքին էութիւնը հայ անցեալի ուսումնասիրութեան նուիրաբերած որոշ հայ մարդիկ, առանձին արժէք կը ներկայացնեն, առանձին տեղ կը գրաւեն, առանձին պատուանդանի վրայ կը գտնուին :

Այս երկիրներէն է Հայր Ներսէս Ակինեան :

Իր բովանդակ կեանքի ընթացքին բոցավառուեցաւ ու բոցավառեց :

Դարձաւ՝ մարդկային ջահ :

Բառին ամենաղնուական եւ իրական իմաստով հայրենասէր մարդը միայն կրնայ մոռնալ ամէ՛ն, ամէ՛ն ինչ ամբողջութեամբ՝ մտքո՛վ, սրտո՛վ, մարմնո՛վ ու հոգիով հայրենի հողին, հայրենի ժողովուրդին, հայրենի անցեալին, հայրենի ցաւերուն ու փառքերուն, անոնց ստուգուած ու վերստուգուած վերակերտումին նուիրաբերելու համար ինք իրեն :

Շատ քիչերու պարագային ենթակայի գոյութիւնը ԻՄԱՍՏ կը ստանայ միայն այն ատեն, երբ այդ գոյութիւնը ամբողջութեամբ Հայութեան եւ հայկականութեան է տրամադրուած :

Շատ քիչերու պարագային, կեանքի մէկ ու միակ ՆՊԱՏԱԿԸ կը հանդիսանայ ծառայել Հայութեան, ծառայել հայկականութեան, ծառայել Հայաստանին, ծառայել Հայ ժողովուրդին :

Եւ շատ քիչերու պարագային միայն նման տաժանելի, խստաբարոյ, դժնդակ ու տքնաջան ապրելակերպ մը ոչ թէ դժգոհանք եւ տրտունջ կը պատճառէ, այլ՝ հրճուանք եւ երջանկութիւն :

Այս « շատ քիչ »երէն էր Ակինեան :

Ճիշդ ո՞ր տարիքին նայեցաւ իր ժողովուրդի անցեալին եւ տեսաւ, թէ հմայիչ, կախարդող, առասպելական եւ անհամար խորհուրդներով լի գանձարան մըն է ան, չե՛նք գիտեր :

Գիտենք սակայն, որ ասիկա տեղի ունեցած է բաւական վաղ տարիքի :

Հ. Ակինեան նայած է հայ անցեալին, հմայուած է անով, վրդովուած է տեսնելով անոր տակաւին անհամար ու անհաշիւ չբացուած ու չկարդացուած էջերը եւ ուխտած է իր ամբողջ էութիւնը, իր իմացական ու հոգեկան բոլոր կարողութիւնները, իր բովանդակ ժամանակը, իր սիրտն ու իր առողջութիւնը նուիրաբերել այս չբացուած էջերը բանալո՛ւն, չկարդացուած էջերը՝ կարդալո՛ւն :

Հերոսութեան չափանիշը եթէ կեանքի գիտակից նուիրաբերումն է, նահատակութիւնը եթէ կը մեծարուի, որովհետեւ նահատակուողը գիտակցօրէն իր կեանքէն կը հրաժարի յանուն իտէալի մը, ապա տեսակ մը հերոսութիւն եւ տեսակ մըն ալ նահատակութիւն է այն, որ ըրած է Ակինեան, որ ըրած են Ակինեաններ :

Ասոր համար է, որ զինք ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՋԱՀ կոչեցինք :

Միայն իր գրիչը, իր միտքը, իր ուսումնասիրութեանց արդիւնքները չեն, որ կը լուսաւորեն մեր անցեալը, մեր անցեալի այս ու այն շրջանները, պատմական սա կամ նա հանգամանքները :

Ինք՝ Ակինեան՝ իր ամբողջութեամբ եւ էութեամբ ՄԱՐԴԿԱՅԻՆ ՋԱՀ դարձած՝ լոյս կը սփռէ :

Եւ այդ լոյսը կը սփռէ կի՛րք դարձած համոզումով, կի՛րք դարձած վստահութեամբ, կի՛րք դարձած յստակութեամբ :

Յարգանքի մեր այս խօսքին հետ նաեւ մաղթանք մը պիտի յայտնենք, որ լքուած չմնան բացուած ակօսները :

Անցնող Ակինեաններու կեանքն ու գործը նաեւ օրինակ պէտք է հանդիսանայ, որպէսզի նոր «Ակինեան»ներ շարունակեն կէս մնացած գործը, նո՛յն հայրենասիրութեամբ, նո՛յն նուիրումով, նո՛յն կիրքով :

ԲԷԳԼԱՐ Վ. ՆԱՒԱՍԱՐԴԵԱՆ

ԼՍԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

« Ասպարէզ » իր գրադարան – ընթերցարանին համար կը ստանար թերթեր, պարբերականներ, գեղարուեստական եւ գիտական ամսաթերթեր : Այնպէս որ անդամները եւ համակիրները կ՚օգտուէին այս բոլորէն առանց վճարումի :

Միայն վճարումով փոխ կը տրուէին գիրքերը, որոնք ակումբը կը ստանար նուիրատու անհատներէ եւ գրատուններէ :

Մարմնակրթութեան համար « Ասպարէզ » ունէր ոտնագնդակի խումբ, ուր յաճախ մրցումներ կ՚ունենար քոյր Միութիւններու կամ յունական խումբերու հետ :

Նուագախումբի անդամներուն պահանջին գոհացում տալով, որոշուեցաւ աւելի ուշ երգի խումբ կազմել, նկատի առնելով նաեւ Կանաչեանի բազմազբաղ եւ յոգնեցուցիչ վիճակը :

« Ասպարէզ »ը ամէն տարի կը կազմակերպէր ամառնային դաշտագնացութիւն : Վոսփորի երկու եզերքներուն վրայ, ինչպէս նաեւ Մարմարայի ափերը, Շիրքէթի խոշոր նաւերով երկար պտոյտները, երկսեռ բազմութեամբ, կեր ու խումի սականներով եւ ընկերակցութեամբ նուագախումբին, անմոռանալի պիտի մնան մեր յիշողութեան մէջ : Դաշտին վրայ գեղարուեստական ներկայացումներ եւ եւրոպական պարեր՝ օտարներու նախանձը գրգռելով : Տարեկան մէկ պարահանդէս եւրոպական պարերով — այդ տարիներուն՝ հայկական պարերուն ծանօթ չէինք — լայնօրէն կը հաւասարակշռէր «Ասպարէզ» Լսարանական Միութեան պիւտճէն, գոհացում տալով Միութեան կարիքներուն :

« Ասպարէզ»ը 1913ի երկրորդ կէսին փոխադրուեցաւ, Պատրիարքարանէն քիչ անդին, Հիսար Տիպի կոչուած փողոցը, Տիկնանց վարժարանի ծովահայեաց ընդարձակ շէնքին մէջ որ ունէր բազմաթիւ բաժանումներով եւ փոքրիկ աւազանով պարտէզ մը, ուր ամառնային շրջանին կ՚օգտուէինք թէ ծովի եւ թէ պարտէզի զովութենէն :

Մասնաւոր բաժանումներ ունէինք ընթերցարանի, խաղարանի, պնդամուղի, նուագախումբի փորձերու, սակայն հրապարակային դասախօսութեան համար միշտ կ՚օգտուէինք դպրոցի սրահներէն, որոնք աւելի ընդարձակ էին :

Խաղարանի գաղտնի ոստիկաններ որոշուած էին, որոնց պաշտօնն էր հետեւիլ խաղցող այն անձերուն, որոնց նպատակն է արգիլել չարաշահութիւնը, « Ասպարէզ»ի ներքին կանոնագիրը խըստիւ կ՚արգիլէր նմանօրինակ խաղերը եւ կը վտարուէին անսաստողները :

Դպրոցական եւ համալսարանական երկսեռ ուսանողներ կուգային միասնաբար իրենց դասերը պատրաստել եւ խորհրդակցիլ դժուարին նիւթերու շուրջ :

Ակումբը կը նկատէին իրենց ընտանեկան տունը, տրուած ըլլալով վերին աստիճան կարգապահութիւնը : Դժբախտաբար 1914ի կիսուն ակումբը սկսաւ նօսրանալ, պատերազմի վախեր, զօրակոչ եւ քաղաքական ծանր տագնապները սկսած էին ամէն բան խանգարել : Այս բոլորին կը յաջորդէ անպատեհին : Մեզի անյայտ պատճառներով, թէ՛ լսարանին շէնքը եւ թէ յարակից բոլոր փայտաշէն շէնքերը, որոնք կը պատկանէին Հայերուն, հրոյ ճարակ եղան :

Այսօր լման յիսուն տարիներ անցած են եւ «Ասպարէզ»ը այրիացած կը մնայ : Հինգ տարիներու ընթացքին «Ասպարէզ»ը ունեցաւ իր աշխատանքի եւ բարոյական բարձրութեան գնահատուած արդիւնքը :

Ի՞նչ բանի վերագրել սոյն յաջողութեան գաղտնիքը : Հայուն մեծագոյն առաքինութիւնն է աշխատանքը : Վկայ քառասուն եւ հինգ տարուան Հայաստանը, որ վերականգնեցինք մեր բազուկին ուժով, քանդելով նախ աղտոտ խուցերը եւ կանգնելով բազմայարկանի շէնքեր, կառուցուածքներ, կոթողներ, ճարտարարուեստի տուներ, պողոտաներ : Հայը հրաշքի չի սպասեր : Աշխատութիւնը փրկուէտ օրէնք մըն է, եւ անոր լուծին տակ ապրիլը՝ չափազանց քաղցր է :

« Ասպարէզ » Լսարանական Միութեան վարչութիւնը կարողացաւ իր շուրջ կեդրոնացնել զանգուածային բանիմաց եւ առողջ ուժերը, կազմակերպեց զանոնք, աշխատանքի բաժանումներով լծեց վարչական անիւին : Ինը հոգիէ բաղկացած էր վարչական կազմը : Իւրաքանչիւրը ըստ իր նախասիրութեան կը վարէր «Ասպարէզ»ի կրթական, գեղարուեստական կամ մարզական մէկ ճիւղը, ամէն շաբաթ իրենց գործունէութեան տեղեկագիրը կը ներկայացնէին ժողովին :

Գերակայութեան կամ հատուածական նեղմիտ մտայնութիւն գոյութիւն չունէր : Կուսակցական կամ անկուսակցական ինքնաբերաբար վարչութենէն գործ կը խնդրէին, եւ բուռն փափաքով գործի լծուած, առաջնութիւն շահելու ձգտումն ունէին : Առանց բացառութեան կարելի էր որեւէ անդամէ ծառայութիւն մը խնդրել, որ կը կատարուէր իսկոյն եւ սիրայօժար :

«Ասպարէզ»ը ազգային տունն էր, մեր ամէնուս տունը : Վարչական կազմը գըրեթէ միշտ անփոփոխ կը մնար, եւ միշտ համերաշխ :

Հերթական դասախօսութիւններու բերած նպաստը հիանալի էր : Հռետորներ, ընկերաբաններ, քաղաքացիական եւ տնտեսական հարցերու հմտութեամբ ծանօթ անձեր կը մշակէին ժողովուրդին միտքը : Անձնուէր յեղափոխականներ, երբեք բարձրէն չէին դիտեր, կը մօտենային բոլորին, կը խրախուսէին, կը քաջալերէին :

Մենք այսպէս ճանչցանք անոնք, այսպէս վայելեցինք զիրենք : Անցնող այդ օրերուն մենք ալ ներկայ սերունդի պէս երիտասարդներ էինք, եւ անձնուիրութեամբ, խանդավառութեամբ կ՚աշխատէինք թշնամի միջավայրի մը մէջ :

ԱՍՏՈՒԱԾԱՅԻՆ ՄՈՑԱՐԹ

Մոցարթ նախանձ էր : Քոնսթանսի մեկնելէն ետք, լաւ գիտնալով որ իր կինը շուտով համոզուող ու համակերպող մը ըլլալով, պիտի կրնար առաջին պատահող պերճազգեստ սպայի մը խօսքին խաբուիլ, պահ մը հեռանալով դաշնամուրէն, կը գրէ ․

« Իմ սէրս, ներէ ինծի որ անկեղծ ըլլամ : Իմ անդորրութիւնս եւ մեր փոխադարձ երջանկութիւնը այդ կը պահանջէ : Միայն յիշէ որ օր մը ինծի խոստովանած ես թէ դիւրաւ կապուող ես : Ծանօթ ես արդիւնքներուն : Յիշէ նաեւ այն խոստումը որ այդ առթիւ ըրած ես ինծի ··· Օհ, Աստուած իմ, փորձէ, հոգիս ··· Մի խռովուիր իմ մասիս անօգուտ նախանձով մը··· Վստահութիւն ունեցիր իմ սիրոյս ···» :

×

1791 Սեպտեմբեր 30ին, Վիէննայի արուարձաններէն մէկուն մէջ գտնուող Շիքանէտէրի թատրոնի բեմին վրայ, Մոցարթ առաջին անգամ ըլլալով կը ղեկավարէ իր «Հմայեալ Սրինգը» :

Հանդիսականները սառն ընդունելութիւն մը կ՚ընեն, այնքան սառն, որ Մոցարթ կը սահմռկի : Կը լքէ նուագախումբը ու իր ճիպոտը յանձնելով սովորական ղեկավարին, կը փութայ ապաստանիլ դերակատարներէն մէկուն զարդախուցին մէջ :

Եւ ահա, հանճարեղ երաժիշտը կը սկսի խորհիլ այն տարօրինակ այցելութեան մասին, որ տարի մը առաջ ընդունած էր :

Խորհրդաւոր անձ մը, ամբողջովին գորշ հագուստով, մարդ մը որ չէր ուզած տալ իր անունը, իրեն յանձնարարած էր ձայնագրել «Հոգեհանգիստ» մը : Ինչո՞ւ «Հոգեհանգիստ» մը : Իրեն յաճախ ապսպրած էին քառեակներ, երգեր··· Բայց «Հոգեհանգի՞ստ» մը : Գորշագոյն զգեստով մարդը երկու երեք անգամ եկած ու պահանջած էր իր ապսպրանքը, որ Մոցարթ երբեք չէր սկսած : Վերջին անգամ մարդը դժգոհ էր մնացած :

Քանի որ հիմա «Սրինգը» վերջացուցած էր, գործի կը սկսի արտակարգ եռանդով մը :

Օր մը զինքը չափազանց յոգնած տեսնելով, Քոնսթանս զայն կ՚առաջնորդէ շրջապայութեան մը, Փրաթերի կողմը : Կը նստին նստարանի մը վրայ :

— Գիտե՞ս, Քոնսթանս, կ՚ըսէ յանկարծ Մոցարթ, ինծի համար է որ կը ձայնագրեմ «Հոգեհանգիստ»ը :

— Կը խնդրեմ, լռէ՛···

— Ոչ··· շատ լաւ կը զգամ ··· այլեւս երկար չեմ ապրիր :

— Բայց, բարեկամս ···

— Ոչ, Թոյլ տուր որ ըսեմ այն բոլորը ինչ որ կայ սրտիս վրայ : Այդ բանը բաւականութիւն կուտայ ինծի : Ինծի համար մեծ մղձաւանջ մըն է ասիկա··· Մտածումներս ահաւոր խառնարան մըն են դարձած : Դժուարութեամբ պիտի վերագտնեմ հաւասարակշռութիւնս : Այդ մարդուն տեսիլքը չի դադրիր գլխս խռովելէ : Շարունակ աչքիս առջեւն է ան ու չի դադրիր խոստացուած գործը պահանջելէ : Անդադար կ՚աշխատիմ վասնզի աշխատանքը նուազ կը յոգնեցնէ զիս, քան անգործութիւնը : Եւ յետոյ, հիմա ինքզինքս աւելի ապահովուած կը զգամ : Գիտեմ որ կեանքիս վախճանը կը հասնի, որ շուտով պիտի մեռնիմ : Ուժերս սպառած են, հակառակ որ տակաւին շատ ընելիքներ ունէի եւ այնքան ցանկութիւն՝ ապրելու : Ոչ ոք կրնայ երկարել իր օրերու համրանքը : Խոնարհութեամբ կ՚ընդունիմ աստուածային նախախնամութեան տնօրէնութիւնը եւ կը վերջացնեմ մահուան պատարագս : Աստուած տայ որ ճիշդ ժամանակին կարենամ վերջացնել ···:

×

Նոյեմբեր ամսու 15ին, Մոցարթ անկողին կ՚իյնայ, այլեւս ոտքի չելլելու համար :

Ի՞նչպէս կը խնամեն զինքը : Վստահաբար գէշ կերպով :

Տան մէջ ոչ իսկ թալեր մը կամ փլորին մը ունէին ···

Գիշեր մը, կը հարցնէ ․

— Բարեկամներս, այստե՞ղ էք··· Շա՞ք, Ռոսնէ՞ր, Հօֆէ՞ր, Ժերի՞···

— Այստեղ ենք չորսս ալ ··· այո :

— Ուրեմն, ահաւասիկ ··· այս գիշեր վերջացուցի ··· Այո, եկայ անկողինէս վերջացնելու համար «Հոգեհանգիստ»ը ·· « Ցասման Օր»ը··· Չէ՞ք ուզեր երգել ինծի համար ···

Երբ երգը կը վերջանայ, լռութեան մէջ կը բարձրանայ Մոցարթի ձայնը ·

— Շնորհակալութիւն ··· շնորհակալութիւն բոլորիդ··· Չէ՞ ըսած որ ինծի համար կը գրէի ··· Ոհ, ի՞նչ ··· հիմա է որ պէտք է մեռնիլ··· Քոնսթանս, ժամը քանի՞ն է :

— Ինը, բարեկամս :

— Ժամը ինն է ··· Հիմա Շիքանէտէրի թատրոնին մէջ կը խաղան «Սրինգը» ··· Ժամը ինն է, հիմա գիշերուան թագուհին կը վերջացնէ իր երգը··· Կը լսէ՞ք, կը լսէ՞ք ···

Բնականաբար, ներկաները ոչինչ կը լսեն :

— Մնացէք մօտս, կը ցանկամ որ տեսնէք իմ մեռնիլս : Վերջացաւ ինծի համար : Արդէն կը զգամ մահուան համը լեզուիս վրայ :

1791 Դեկտեմբեր 5ին էր, կէս գիշերէն քանի մը վայրկեան ետք, որ երաժշտութեան հանճարը շիջեցաւ :

(7 եւ վերջ)

...ավարութեան հալածանքները սուր
...անգամանք առած էին մտաւորականնե –
...ու եւ յեղափոխականներու հանդէպ ,
«Ասպարէզ»ն ալ իր երկու տիտանները
...տուաւ : Վարչութեան ձեռնհաս նա–
...գահը, փաստաբանական կաճառի ան–
...ամ, Հ. Յ. Դ. հաւատաւոր նուիրեալ՝
...րատացի Պօղոս Դանիէլեան ձերբա –
...լելով իր ծննդավայրը տարին եւ կա –
...ղան բարձրացուցին: Նոյնպէս վար –
...ութեան խորհրդական անդամ, Դաշնակ–
...ական , կեսարացի դերձակ Յարութիւն
...խնելեան Կեսարիոյ մէջ մահուան դա–
...տապարտուեցաւ : Այս տողերը գրողը
«Ասպարէզ»ի քարտուղար, պահեստի
...այ Թուրք բանակի, ռազմաճակատ
...ղկուած ըլլալով, կառավարութեան
...ձառուքները ապարդիւն մնացին :
...արապետ Խմէրեան, ժամագործ, Փա –
...կի մէջ մահացաւ: Եւ դեռ ուրիշներ ,
...ոնց անունները յիշողութենէս կը վրի–
...ին, բոլորն ալ ցիրուցան անյայտացան:
Աշխարհասասան պատերազմէն ետք ,
...ումբ մը երիտասարդներով վերակազ –
...ցինք «Ասպարէզ»ը սրճարանի մը ան –
...կը: Պատերը զարդարեցինք նահատակ
...եղափոխականներու մեծադիր նկարնե –
...ով :
Բայց Լօզանի դաշնագրով Թուրքը
...իրատին անկախութեան տիրացաւ: Հա–
...մաձայնականները պինեցին Թուրք բա –
...ակները: Վրէժխնդիր Թուրքեր իրենց
...թաքստոցներէն դուրս գալով սկսան լըր–
...ւել հայկական շարժումները: Գաղտնի
...ոստիկաններ գիշեր ու ցորեկ սկսան մեր
...ակումբին շուրջը դառնալ: Մթնոլորտը
...ղհետէ կը դառնար հեղձուցիչ: Ամէն
...ր եւ ամէն ժամ քեմալական հորդանե –
...ու դէպի Պոլիս յառաջխաղացումը, մը–
...տահոգութիւն կը պատճառէր :
«Ասպարէզ »ի քարտուղարը հաւաքեց
...որ նահատակներու նկարները, ան –
...ամներու անուանացանկը, ատենագրու–
...թեան եւ թղթակցութեան բոլոր թղթա –
...րածները, եւ առանց ժամանակ կոր –
...սնցնելու ամերիկեան բարենպատակ
...ստատութեան մը յանձնեց : Գում –
...կափուի չորս միացեալ թաղերու հայ –
...կական կեանքն ալ սկսաւ մթագնիլ եւ
...ացաց միայն «Ասպարէզ»ի անունը :
Այս նեղ սիւնակներուն մէջ, ջանացինք
...ամառօտակի տալ տիպար Լսարանական
...ութեան մը աշխատանքի եւ գործու –
...նէութեան պատկերը ի խրախոյս արդի
...երիտասարդութեան :
Յաւելի է յայտարարել թէ 1921էն աս–
...դին եւ մինչեւ այսօր, գաղթաշխարհի
...ց իմ ճամբուս վրայ, չտեսայ ակումբ
...մը, Լսարանական Միութիւն մը, որ դէթ
...փով մը յիշեցնէր «Ասպարէզ» Լսարա–
...նական Միութիւնը, որ պիտի մնայ նը –
...րան ձեռնարկներու նախատիպարը :

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹՈՒՐՔԻԱ

ԵՐԿՐԻՆ ԱՐՋԵՐՆ ԱԼ ···

Կիւմիւշհանէէն կը գրեն Պոլսոյ թերթերուն թէ Եաղմուրտէրէ գիւղին մէջ Նուրիյէ անունով մանկամարդ եւ գեղանի նոր հարս մը, երբ ամուսինին՝ Հասանի հետ կ՚աշխատէր արտին մէջ, երկու արջի յարձակումին ենթարկուեցան :

Արջերը Հասանը ծեծելով նուաղեցուցին, Նուրիյէն ալ առեւանգեցին, անտառ տարին :

Չորս օր տեւող փնտռտուքներէ ետք, Նուրիյէ մարած վիճակի մէջ մօրէ մերկ գտնուեցաւ արջերուն քարայրին մէջ : Իսկոյն հիւանդանոց փոխադրուեցաւ, բայց մնաց հակառակ բժշկական խընամքներուն :

ՈՒՐ ԿԻՆԵՐԸ ԿԱՑԻՆ ԿԸ ԳՈՐԾԱԾԵՆ

Աքճաքոճայէն կը գրեն·— Քաղաքիս մէջ սարսափազդու ոճիր մը գործուեցաւ: Բանտէն չորս ամիս առաջ ելած երկրագործ Ալի Օսմանի կինը, չորս զաւկի մայր Կիւլսիւն Քուրթ, տապարով սպաննեց ամուսնոյն հոմանուհին տասնեւութամեայ Այնուրը՝ ջախջախելով անոր գլուխը :

ՄԷԿ ԴԺՈԽՔԷՆ ՄԻՒՍԸ

Պոլսոյ թուրք թերթերը կը գրեն·—

Քէօսթէնճէէն մեկնած արեւելեան Գերմանիոյ «Վէօլքէր Ֆրէնտրշաֆ» նաւը, Վոսփորէն անցած պահուն, ճամբորդներէն այրեւկին մը ծով ցատկելով Թուրքիա ապաստանեցան :

Նաւը առաւօտեան ժամը եօթնին Վոսփոր մտնելէ ետք նաւաձիգի մը ընկերակցութեամբ Պիւյիւքտէրէ յառաջացած պահուն 36ամեայ Ալէքս Հօֆման եւ քանամեայ կինը Ունաէ ծով ցատկեցին: Այերկինը նախապէս ծով նետեցին իրենց երկու պայուսակները, յետոյ ձեռք ձեռքի տուած՝ նաւուն կամրջակէն վար նետուեցան : Նաւաձիգին պաշտօնեաները ծովէն հանեցին զանոնք, որ յայտարարեցին «Թուրքիա կ՚ուզեն ապաստանիլ » :

Ծ · Խ ·— Այս Գերմանները գիտէի՞ն թէ ի՛նչ վախճան ունեցաւ Ռենաթան :

ԹՐՔԱԿԱՆ «ՇԷՐՊԷԹ» ՓՈՔՐԱՄԱՍՆՈՒԹԵԱՆՑ ՀԱՄԱՐ

«Սոն Հավատիս»ի մէջ Իլհան Պարտաճը կը գրէ·—

« Անցեալ օր այս սիւնակին մէջ փոքրամասնութիւններու մասին լոյս տեսած գրութեան մը վրայ, իրարու ետեւէ նամակներ ստացայ : Գաւառէն Թիւրք Օճաղըի անդամ երիտասարդ մը ինծի կը հարցնէ թէ լաւագոյն կերպով ի՞նչպէս կարելի է հաշտեցնել փոքրամասնութեան եւ ազգայնականութեան ըմբռնումները:

Ըստ իս, ազգայնականութիւնը գործակցութիւնն է բարօր եւ գեղեցիկ դարձնելու համար հասարակաց հայրենիքը մեր յաջորդներուն: Ան Չերքէզ է, ան Յոյն է, այնինչըՀայ է, այնինչը չեմ գիտեր ինչ է ըսելով չըլլար: Իսլամութեան մէջ լեզուի եւ գոյնի խտրութիւն չկայ :

Երբ իրարու միջեւ խտրութիւն դնել սկըսանք, օր մը մենք մեզ գտանք Սաքարիա գետին ետեւը, մինչ առաջ աշխարհի կը տիրէինք »:

Յօդուածագիրը յետոյ կ'արտագրէ Անատոլուի վերաբերեալ բանաստեղծութիւն մը, որ գրուած է Թինա էրէն անունով ոչ – իսլամ աղջկան մը կողմէ , ու կը շարունակէ·—

« Հիմա կա՞յ մէկը որ կեավուր ըսէ այս աղջկան, որ այսքան սրտանց, ինծմէ եւ ձեզմէ ոչ տարբեր ձեւով կը խօսի Անատոլուի մասին: Ես «քոյրս» կը կոչեմ զայն :

Այս Թուրքիան բոլորիս կը պատկանի, բարեկամնե՛ր: Եթէ այս գլուխը ունենանք, այն ատեն մեր թոռներուն կը ձըգենք ոչ միայն վերականգնած հայրենիք մը, այլ երկիր մը ուր մեր քաղաքակրթութիւնը կը ծաղկի »:

ՍԱՅԱԹ – ՆՈՎԱՅԻ ԵՐԳԱՐԱՆԸ

Շատեր կը հետաքրքրուին Սայաթ–Նովայի երգարանով, իր ծանօթ « Դաւթար»ով:

Աշուղին ինքնագիր դաւթարը կը գտնուի Հայաստանի գիտութիւններու ակադեմիայի գրականութեան եւ արուեստի թանգարանը: Դաւթարին՝ թանգարանին պատասխանատուներուն կողմէ կցուած երկտողը կը վկայէ, որ երգարանը 1921–ին յանձնուած է թանգարան « Հայ գրչի մշակներու միութեան» նախագահ Յովհաննէս Թումանեանի ձեռամբ :

Այս մեծարժէք գանձարանը կը սկսի ծանօթ «Աշխարհս մէ փանջարա է » երգով, որուն կը յաջորդեն «Քամանչա»ն, « Արի համով զուլուղ արա» եւ այլ հայերէն խաղեր: Դաւթարը զարդանկարուած չէ, պարզ եւ անպաճոյճ է: Միայն տեղ – տեղ , ըստ երեւոյթին հեղինակը ինքը, գլխագիրները զարդարելու փորձեր ըրած է : Կան նաեւ ծածկագիրներ: Լուսանցքներուն եւ ազատ էջերուն մէջ կը հանդիպինք հեղինակին բարեկամներուն եւ ազգականներուն անուններուն եւ ձեռագիրներուն : Օրինակ, Դաւթարին էջերէն մէկուն մէջ միջանկեալ կարգով զետեղուած են աշուղին ազգականներէն մէկուն՝ Պետենց Իվանէի բացատրագիր – յիշատակագիրը գրուած վրացերէն՝ ընտիր ձեռագիրով : Մատնանշուած է, որ մատեանին մէջ զետեղուած երգերը ամբողջութեամբ կը պատկանին Սայաթ – Նովային, որուն ան կ՛անուանէ բարիք կամեցող եւ քրիստոսասէր , որ զանոնք յօրինելու համար հեղինակը շատ օրեր մթցուցած է, շատ գիշերներ լուսցուցած: Այս առթիւ կը խնդրէ, որ ընթերցողները բարի յիշեն մեծ երգիչը :

Գրեթէ բոլոր խաղերէն առաջ յիշատակուած է, թէ անոնք «Արութինի ասած է»:

Դաւթարին բովանդակութիւնը, ինչպէս տեսանք, հիմնականին մէջ հեղինակին երգերն են, որոնց մէկ մասին վերծանման եւ ընթերցման աշխատանքները դեռ կը շարունակուին մինչեւ այսօր : Սակայն ինքնագիր ձեռագիրը արժէքաւոր է նաեւ այլ տեսակէտէ : Արդարեւ ան ցոյց կուտայ աշուղին հոգին, նկարագիրը: Ամէն մէկ երգին ընդօրինակութիւնը հայելիի մը պէս ցոյց կուտայ հեղինակին տրամադրութիւնը՝ յօրինելու ժամանակ: Ըստ այնմ ալ ձեռագիրը մերթ յստակ է, պարզ, մարգարտաշար, մերթ՝ արդիւնք ալեկոծ ու խռովայոյզ հոգիի:

Դարերը իրենց կնիքը դրած են երգարանին վրայ, խունացած է, մաշած եւ գունաթափ :

Աշուղը առանց սահմանափակուելու գործածած է վրացերէն լեզուն եւ վրացերէն գիրերը հայերէն երգերու արձանագրութեան մէջ, հայերէնը՝ վրացերէն կամ ադրբեջաներէն երգերուն համար :

Այս անգնահատելի եւ մեծարժէք հաւաքածոյին մէջէն իր ամբողջ հասակով դուրս կը ցցուի, ինչպէս Վ · Բրիւսով կ՛ըսէ՝ «Իրմով ամբողջ դարը լեցուած, մեծ իմաստունին, փիլիսոփայ – բարոյախօսին, ժողովուրդին զուլալ ակունքէն բխած սիրոյ դրօշակիրը՝ Սայաթ – Նովայի հերոսական տիպարը» :

Ս · Մ ·

ՔԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԷՊԻ ՍԷՆ – ՌԱՖԱՅԷԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ)·— Իրենց կոչումին գիտակից, Ֆ · Կ · Խաչի Պօմոնի կազմէն խումբ մը Խաչուհիներ, գեղեցիկ գաղափարը ունեցած էին այցելելու Սէն – Ռաֆայէլի ծերանոցը, ուր, ներկայիս կը պատսպարուին 102 տարէցներ , մօտ 55ը՝ հայ, 47ը՝ ռուս, ըստ հաստատութեան տնօրէն Պ· Թէրզեանի յայտարարութեան:

Շէնքը, որուն մէջ պատսպարուած են մեր ծեր հայրենակիցները, օժտուած է արդիական ամէն յարմարութիւններով՝ դրասենեակ, ննջարաններ, ճաշասրահ, ընթերցարան եւայլն :

Այցելութիւնը տեւեց քանի մը ժամ, որու ընթացքին հաստատութեան տնօրէնը սիրայօժար տրամադրութեամբ հարկ եղած լրացուցիչ տեղեկութիւնները տըւաւ հաստատութեան ներքին կեանքին մասին: Խաչուհիները բաժնեցին միրգեր, քաղցրեղէններով լեցուն ծրարներ:

Այցելութեան ընթացքին, Պ· Թէրզեան երկու խօսքով շնորհակալութիւն յայտնեց եւ գնահատեց Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը: Այցելուներու կողմէ խօսք առաւ ընկեր Գեղամ Խօսրովեան, որ այս առթիւ իր կազմակերպութեան անունով երախտագիտական զգացումներ յայտնեց Ֆրանսայի ասպնջական ոգիին համար:

Օրինակելի ու այլապէս գնահատելի այս այցելութիւնը վերջ գտաւ ջերմ մթնոլորտի մէջ :

Գ · Խ ·

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (55)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԴ ·

— Պատճառը այն է որ ձեր բնակարանը շատ սիրուն է, պատասխանեց Բրիւտանս: Կրնա՞մ ձեր ննջասենեակը տեսնել :

— Այո՛ :

Բրիւտանս սենեակս գնաց, ոչ այնչափ տեսնելու զայն որչափ իր ըրած խենթ... ...քերը մոռցնել տալու եւ Մարկրիթին ...գիս առանձին ձգելու համար :

— Ինչո՞ւ Բրիւտանսը մեկտեղ բերիք, ...ի այն ատեն :

— Վասնզի թատրոնին մէջ հետս էր թէ ...ակէ մեկնած ատենս կ՚ուզէի որ մէկը ...ընկերանար ինծի :

— Ես հոս չէի՞ :

— Այո, բայց նախ որ ձեզ անհանգիստ ընել չէի ուզեր եւ յետոյ վստահ էի թէ մինչեւ տանս դրան առջեւ գալով պիտի ուզէիք վեր ելլել եւ որովհետեւ չէի կըրնար հաւանիլ, պիտի մեկնէիք իրաւունք ունենալով մեղադրելու զիս թէ ձեր խընդիրը չեմ կատարած եւ ես չէի ուզեր որ այս բանը պատահէր :

— Ինչո՞ւ չէիք կրնար ընդունիլ զիս:

— Վասնզի խիստ հսկողութեան տակ եմ եւ ամենափոքր կասկած մը կրնայ մեծ վնաս հասցնել ինծի :

— Միակ պատճառը ասի՞կա է :

— Եթէ ուրիշ պատճառ մը ըլլար, կ՚ըսէի: Ալ մենք իրարմէ գաղտնի պահելիք բան մը չունինք:

— Մարկրիթ, չեմ ուզեր դարձուածքներով հասկցնել ձեզի ինչ որ ըսել կ՚ուզեմ: Անկեղծօրէն ըսէք, քիչ մը կը սիրէ՞ք զիս :

— Քիչ մը չէ, շատ :

— Այն ատեն ինչո՞ւ խաբեցիք զիս :

— Բարեկամս, եթէ տիկին այսինչ կամ այնինչ դքսուհին եղած ըլլայի, եթէ երկու հարիւր հազար ոսկիի եկամուտ ունենայի, իրաւունք պիտի ունենայիք ինծի հարցնելու թէ ինչու կը խաբեմ ձեզ, բայց ես Օր· Մարկրիթ Կօթիէն եմ, քառասուն հազար ֆրանք պարտք ունիմ, եւ տարին հարիւր հազար ֆրանք կը ծախսեմ: Այս պարագային մէջ ձեր հարցումը անտեղի ու իմ պատասխանս աւելորդ կ՚ըլլայ :

— Ճիշդ է, ըսի գլուխս Մարկրիթի ծունկերուն վրայ դնելով, բայց ես խենթի պէս կը սիրեմ ձեզ :

— Էհ ուրեմն, բարեկամս, հարկ էր քիչ մը քիչ սիրել ու քիչ մը աւելի աղէկ հասկնալ զիս: Ձեր նամակը շատ ցաւ պատճառեց ինծի: Եթէ ազատ եղած ըլլայի, նախ առջի գիշեր կոմսը չէի ընդունէր կամ ընդունելէս ետք կուգայի ձեզմէ խնդրելու այն ներումը, զոր դուք քիչ մը առաջ կը խնդրէիք ինծմէ եւ ապագային մէջ ձեզմէ զատ ուրիշ սիրող չէի ունենար :

Պահ մը կարծեցի թէ պիտի կրնայի վեց ամիս վայելել այս երջանկութիւնը, բայց դուք չուզեցիք: Կը պնդէք որ միջոցները ըսեմ ձեզ : Էհ, Աստուած իմ, այդ միջոցները գուշակելը դիւրին էր : Ձեր կարծածէն աւելի մեծ զոհողութիւն մը կ՚ընէի այդ միջոցները գործածելով : Կրնայի ըսել ձեզ թէ քանի հազար ֆրանքի պէտք ունիմ եւ որովհետեւ սիրահարուած էիք ինծի, այս գումարը պիտի ճարէիք եւ ետքը թերեւս երեսիս զարնէիք: Ես աւելի լաւ սեպեցի որ պարտական չըլլամ ձեզի : Դուք չհասկցաք այս փափկանկատութիւնը, վասնզի փափկանկատութիւն մըն էր այս ըրածս: Մենք երբ տակաւին քիչ մը սիրտ ունենանք, բառերուն եւ իրերուն կուտանք լայն իմաստ մը, որ անծանօթ է ուրիշ կիներու: Ուստի կը կրկնեմ ձեզի թէ երբ Մարկրիթ Կօթիէ իր պարտքերը վճարելու միջոց կը գտնէր առանց այս մասին հարկ եղած դրամը ձեզմէ ուզելու, փափկանկատութիւն մը կ՚ընէր, որմէ օգուտ քաղելու էիք առանց բան մը ըսելու: Եթէ զիս այսօր միայն ճանչցած ըլլայիք, շատ երջանիկ պիտի ըլլայիք ձեզի խոստացածներուս վրայ, եւ պիտի չհարցնէիք թէ նախընթաց օր ինչ ըրի : Երբեմն ստիպուած ենք մեր հոգիին համար գոհունակութիւն մը գնել ի վնաս մեր մարմնոյն, եւ շատ կը տառապինք եթէ ետքը այդ գոհունակութիւնը կորսընցնենք :

Մտիկ կ՚ընէի եւ հիացմամբ կը նայէի Մարկրիթին երեսը: Երբ կը խորհէի թէ այս հրաշալի էակը, որուն ոտքերը համբուրելու կը տենչայի ատենօք, կը հաւանէր իր մտքին մէջ տեղ մը եւ իր կեանքին մէջ դեր մը տալ ինծի եւ թէ ես իր տուածովը գոհ չէի ըլլար, կը հարցնէի ինքնիրենս թէ արդեօք մարդուս փափաքը սահման չունի՞, քանի որ փութով գոհացում գտնելէ ետք, ինչպէս իմ փափաքս, տակաւին ուրիշ բանի կը տենչայ :

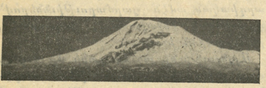
— Ճիշդ է, ըսաւ, մենք՝ դիպուածի էակներս անհեթեթ ըղձանքներ եւ անըմբռնելի սէրեր ունինք : Երբեմն այս ու երբեմն այն բանին համար անձնատուր կ՚ըլլանք :

(Շար·)

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի չքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

HAUTES... GAP ...ALPES

HOTEL RESTAURANT DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԷՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

SKI — NATATION — PATINAGE

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

« HOTEL RESTAURANT DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— «Փոթորիկ» խումբի ժողովը, այս Շաբաթ օր, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

Հ.Մ.Ը.Մ. — ՄԱՐՍԷՅԼ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Շաբաթ, Նոյեմբեր 16, ժամը 9էն մինչեւ լոյս:

Ալհամպրայի սրահներուն մէջ:

Նուագախումբ՝
ROGER BLANCHARD
et
SA NOUVELLE GRANDE FORMATION

Նախօրօք ապահովեցէք ձեր սեղանները հետեւեալ հասցէներուն՝

ՌԱՖՖԻ՝
37, Rue des Dominicaines
Tél, : 20-71-10

ԳԱՌՆԻԿ ՏԷՐՈՅԵԱՆ՝
SELECT MOBILIER
41-43, Bd. Libération

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.): Դիմել Յառաջի, անձամբ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ
ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Կիրակի ժամը 15էն 23·30, Հայ Կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ,

69 ԱՎԸՆԻՒ ՀԱՆՐԻ ՊԱՐՊԻՒՍ

Կը Նախագահէ Ընկ. ՆՈՒՊԱՐ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին.—

Թատերական ներկայացում

ԱՐՏԱՍԱՆՈՒԹԻՒՆ.— Օրիորդ Էլիան Նիկողոսեան, ԵՐԳ՝ Օր. Սօնիա Նիկողոսեան, «Սօսի» պարախումբը իր ամբողջական կազմով,

Ղեկավարութեամբ Տիկ. Քիւքճէրեանի

Ժամը 19ին կը սկսին եւրոպական պարերը:

Հաղորդակցութեան միջոցներ, չոգեկ առք Կառ Տիւ Նորէն ժամը 13·50, 14·30, 15·10, 15·50, 16·40, 17·20, 18·09, 18·49, իջնել Վիլիէ լը Պէլ:

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նիսի Գէորգ Չաւուշ խումբին:

Հովանաւորութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Պօմոնի Նոր Սերունդի Քրիստափոր խումբին:

Կիրակի (17 Նոյեմբեր) ժամը 15ին, Հօթէլ Սֆրիպի շքեղ սրահին մէջ, 20 Ավընիւ ժորժ Քլէմանսօ (Նիս):

Կը նախագահէ Ընկ. Յ. ՇԻՇԼԵԱՆ
Կը բանախօսէ Ընկ. ԳԱԼՈՒՍՏ ՊԱՊԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին Նոր Սերնդականներ:

Մասիս Գուլումեան, Յակոբ Հայթայեան (արտասանութիւն): Օր. Էլիզ Եղիկեան (երգ) եւ Զարենց պարախումբին կողմէ հայկ. ու կովկասեան պարեր:

Մուտքը ազատ է:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Թեհրանէն Ղարիպեան Յարութիւն կը փնտռէ իր եղբայրը՝ Արդար Ղարիպեան, որ վերջին մեծ պատերազմէն առաջ կ'ապրէր Լիոն կամ շրջանները: Իմացնել Պ. Նշան Տէր – Սարգիսեանի,

132, Rue Lafayette, VIENNE (Isère)

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Տամլամեան եւ զաւակները կը նուիրեն 25 ֆրանք ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղն. Մարմնի բարենպատակ ձեռնարկներուն, իրենց թանկագին մօր եւ մեծ մօր Տիկին Եսթեր Տամլամեանի մահուան 9րդ տարելիցին առթիւ:

ԾԱԽՈՒ Է

Մեկնումի պատճառով ծախու է Դերձակի եւ Շապկակարի խանութ մը, որ ունի 3, 6, 9 տարուան վարձակալի պայմանագիր:

BOUTIQUE TAILLEUR — CHEMISIER
ՇԱՀԱԽՈՐ ԳՈՐԾ՝
ՇԱՀԱԽՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ

Դիմել՝

27, Rue Hermel
PARIS (18e) — Tél. : ORN. 86-11

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

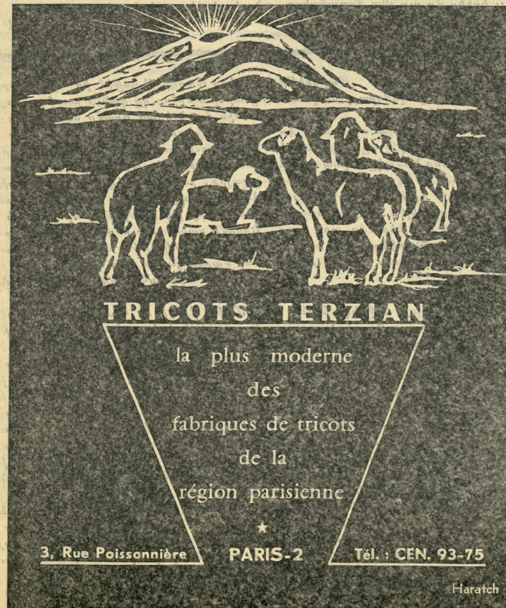
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

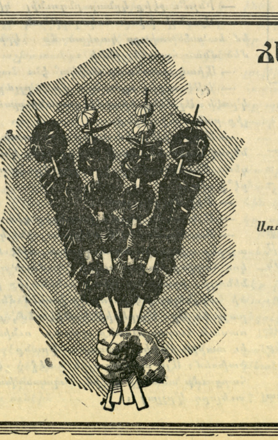
ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17էն 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ՃԱՇԱՐԱՆ
ՆԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր:

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված(ներ):

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 17 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

DIMANCHE 17 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9861

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — N° 9861

Իր խօսքը

ՃԻԿԸ ԱՐԺԱՆԻՔ ՉԷ

Մշակոյթի հարցերուն մէջ ալ քաղա – քականութիւն խառնելով մեր «հառաջդի – մական» գալիքները աւերներ կը գործեն, նաեւ, լրագրական եւ գրական անդաս – տանին մէջ :

Երբեք այսքան խաթարուած չէին ճա – շակները, արեւմտեան ճակատին վրայ :

Երբեք այսքան լղրճուած չէր մամուլը : Ոչ միայն նկարագրով, այլեւ լեզուով :

Միջակութիւնը, ապիկարութիւնը, անիշ – խանութիւնը արքայ · հասարակ տիրա – ցուներ փոխարքայ, գաղութէ գաղութ : Եւ կեղծիք, վերէն վար :

«Հառաջդիմական» կամ «Հայաստանա – սէր» կոչուած գրող – բրոյներ կան, ո – րոնք ճիշդ մեղի պէս կը մտածեն, օրի – նակ, Երեւանի ուղղագրութեան եւ ստա – բանութեանց մասին :

Շատերը եղած են ուսուցիչ, խմբագիր, գրագէտ, բանաստեղծ կամ բանասէր : Նոյնիսկ հեղինակ՝ դասագիրքերու :

Յետոյ կան հիմնական ուսում ստացած վարդապետներ, բարձրաստիճան կղերա – կաններ, պատուելիներ եւ երէցներ, ո – րոնք նոյնպէս հակառակ են Երեւանի մէջ պարտադրուած ուղղագրութեան եւ ռուս – թաթարական խառնիճաղանճին :

Բայց ի՞նչ կը տեսնենք տարիներէ ի վեր :

Բոլորին ալ գրիչները ցամքած եւ լե – զուները կապկպուած են, այս ողբերգու – թեան հանդէպ :

Միտք ունին, գիրք ունին : Ի հարկին իրենց խօսքը արժեցնելու ձեւեր գիտեն : Եւ սակայն, «չեն ուզեր պղտորուիլ» : Անկիւն մը քաշուած կը դիտեն, աւելի սառն քան ամերիկեան դէտ մը :

Կը վախնան որ հաճոյք պատճառած կ'ըլլան «հակահայաստանեան» հոսան – քին : Կամ չեղած կ'ըլլան հայրենասիրու – թեան ճամբէն :

Եւ դեռ կան տղէտ ու անոպայ ան – հատներ եւ խմբակներ, որոնք տասը կոտր կ'ըլլան, իւրացնելու, տարածելու համար բոլշեւիկեան ուղղագրութիւնը եւ լեզուական խառնակոյտը :

Այս ողորմելիները թերթ եւ գիրք ալ կը հրատարակեն Երեւանի կաղապարին վրայ, Պուքրէշի, Սոֆիայի, Թեհրանի եւ նիւ Եորքի մէջ :

Ուրիշ խօսքով, կը ճգնին լղրճել, աղ – ճատել, աղքատացնել ամէն բան :

Այսպէս, մեծ մաս մը գիրք բռնած է, «դէշ մարդ» չըլլալու մտահոգութեամբ, իր գլուխն ունենալով բարձրաստիճան կղերը :

Անդին փոքրամասնութիւն մը ամէն մի – ջոց կը փորձէ, անճանաչելի «բոստան»ի մը վերածելու համար Հայկական Արտա – սահմանի լրագրական, մինչեւ անգամ գրական անդաստանը :

Եւ ճեղք մը եւս կը բացուի, առանց որեւէ օգուտ ապահովելու հայրենիքին կամ տարագիր բազմութեանց :

Անշուշտ Երեւանի մէջ ալ կ'արգահա – տեն, տեսնելով այս ճիտը ծուռ վիճակը, — մտաւորականութիւն մը որ ոչ գլխա – գիծ ունի, ոչ ալ ողնայար :

Հայրենիքը ինչո՞վ կը տուժէր, եթէ Ե – րեւանի մէջ գիտնային թէ բոլորս միասին տէրն ենք մեր դարաւոր վաստակին, նա – խաճախնդիր՝ անոր հարազատ եւ անար – գել զարգացման :

Այսքան տարրական հարցի մը մէջ ալ ճկել եւ անճրկիլ, կը նշանակէ բանւոր հօտի վերածուիլ :

Կը նշանակէ դառնալ մեղսակից՝ ան – դարմանելի չարիքներու որոնց մէկ մասը հետեւանք է բռնութեան, մնացեալը՝ ապիկարութեան :

1954

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԺՈՐԺ ՓՈՄՓԻՏՈՒ ձայն – պատկե – րասփիւռէն ճառ մը խօսեցաւ ութ ամ – սուան լաւութենէ եւք : Ցայտարարեց թէ գիներու բարձրացումը դադրած է, բայց յաջողութիւնը չի կրնար անմիջապէս գալ : Ինչ կը վերաբերի գործադուլնե – րուն, վարչապետին համար ոչ մէկ ատեն այսքան բարելաւում եղած է ազգայնա – ցած գօտիին համար ցորչափ ներկայիս : Փոմփիտու պաշտպանած է նաեւ հիւլէա – կան ուժը : Ընդհանուր ձեւով ընդդի – մութեան համար այս ճառը տը Կոլի ընտրապայքարին առաջինը կը նկատուի :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեւորները գործադուլ որոշեցին ամսուան վերջի համար : Թը – ւականը յետագային պիտի որոշուի :

ՍԵՒ ԵՐԳԻՉ Փօլ Ռոպսոն միշտ խոր – հրդաւոր կեանք մը կը վարէ : Օգոս – տոս 25էն ի վեր «անհետացած է» արե – ւելեան Գերմանիոյ մէջ : Կ'ըսուի թէ Անգլիա պիտի վերադառնայ ծննդէն եւք, բայց իր բարեկամներն ու հիւ – ցողները շատ մտահոգ են իր առողջու – թեան եւ ընդհանուր կացութեան մասին :

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ հիւպատոսական իշխա – նութիւնները երրորդ անգամ ըլլալով զիմեցին խորհրդային իշխանութեանց որպէսզի արտօնեն Փրոֆ. Պարկուրնի հետ տեսակցութիւն մը : Մոսկուայի ա – մերիկեան դեսպանատան բանբերը յայտ – նեց թէ պոհացում չէ տրուած իրենց դի – մումին :

ԻՐԱՔԷՆ հեռացուած կարգ մը ուրիշ անձնաւորութիւններ Պէյրութ հասան ու փակուած կը մնան իրաքեան դեսպանա – տան մէջ : Ուրիշ խումբ մը Մատրիտ կը գտնուի : Ամերիկեան ճաղի ծանօթ դէմ – քերէն՝ Տիուք Էլլինկթըն Պալատէն Պէյրութ հասնելով յայտարարած է թէ բան մը չէ տեսած իրաքեան մայրաքա – ղաքին մէջ :

ՅԱՂԹԱԿԱՆ կամարի Նոյեմբեր 11ի ա – րարողութեան միջադէպի (Մեռելոց փո – ղը չէին հնչեցուցած) իբրեւ հետեւանք, պատասխանատու նկատուելով չեփորա – խումբին պետը պատժուեցաւ : Ինք կ'ը – սէ թէ չէ տեսած այն նշանը որ պէտք է իրեն ընէր Ռազմիկներու նախարարու – թեան պատասխանատուն եւ սպասած է... : Բայց ընդունուած է որ միշտ գոր – ծադրողը պատժուի եւ ոչ բուն պատաս – խանատուն :

ՓՕԼ ՊՈՆՔՈՒՐԻ ծննդեանամեակը պի – տի տօնուի այս օրերս :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ վճռաբեկ Ատեանը հաս – տատեց Անգարայի զինուորական դատա – րանի տուած 75 վճիռները եւ ջնջեց 91 վճիռները որոնք տրուած էին Մայիս 21 ձախողած պետական հարուածին մաս – նակցող պատերազմական վարժարանի 176 կրտսերներուն դէմ :

ԹՈՐՈՆԹՈՅԻ (Քանատա) վրայ հա – կահրէական թռուցիկներ նետուած են ուր կը կարդացուի «Հիթլէր իրաւունք ունէր, համայնավարութիւնը հրեայ է» :

ԱՌԿՈՒ, որ ինչպէս ծանօթ է Գերմա – նիայէն «առեւանդուեցաւ» եւ Փարիզ փոխադրուեցաւ, ութ ամիս արգելափա – կումէ եւք, առաջին անգամ ըլլալով պիտի հարցաքննուի ի ներկայութեան իր փաստաբաններուն Թիքսիէ – Վինեան – քուռ, Լը Քորոլէռ, Պիաճճի եւն., հա – ւանական չէ որ Առկու պատասխանէ, արդէն նամակ մը գրած է հարցաքննիչ դատաւորին եւ Հանրապետութեան դա – տախազին հարցնելու համար թէ քննու – թիւն մը բացուած է՞ արգելափակման եւ բռնութեանց համար իր առեւանդման առթիւ :

Շ.

Օրը Օրին

Cahiers du Sud

Առնեօք, եզնարաններր տեսակ մր զուք էին ընդերկրեայ՝ ուր *կ'իջնէին* բը – նակիչները, հաղորդակցելու համար Աս – տուծոյ հետ : Արդի եզնարանները, փոյթ չէ թէ նոյն սանդուխները ունենան՝ մութ եւ անապահով, երկնաբերձ վայրեր են, ուր *կը բարձրանան*՝ հաղորդակցելու հա – մար ներշնչման եւ ստեղծագործութեան մուսաներուն հետ :

Ես կը ճանչնամ *Քայիէ տիւ Սիւտ*ի եզնարանը, ֆրանսական մշակոյթի այս բարձրաւանդակը, որ ի Մարսէյլ :

Այս բարձրաւանդակէն է որ, յիսուն տարիներէ ի վեր, կը մեկնին Հարաւի Թուղթերը : Միջերկրականեան այս ափե – րէն է որ Հարաւի աստուածը, Փեբուս, կ'օծէ հոգիները իր արփաշառայլ լոյսով :

Այսօր անիկա կը տօնէ իր յիսնամեա – կը : Ու լոյս ընծայած է բացառիկ թիւ մը, յիշատակներով բաբախուն եւ աշխա – տակիցներու մեծարանքի բառերով բըր – բըռուն :

Այս առթիւ, թոյլ տուէք խոստովանիլ, սիրելի *Ցառաջ*եաններ, որ ինքզինքս նը – ւաստ կը զգամ՝ խորհելով այն պար – տականութեան մասին, որու մէջ թերա – ցանք : Թերացանք բոլորս :

Ժան Պալար, *Քայիէ տիւ Սիւտ*ի տնօ – րէնը, հոգիով ու սիրտով հարուստ այս Ֆրանսացին, եկաւ մեր մէջ, բայց մենք չկրցանք պատուել զինք : Հայկական հան – ճարով խանդավառ, եկաւ ողջունել մեզ, եւ մենք զետին ձգեցինք այդ ողջոյնը :

Engagés tout entiers dans le non-engagement de l'écrit, ինչպէս Ս.— Ժ. Փերս կը բնարոշէ պարբերականին վարի – չը, Ժան Պալար եկաւ մեզի ըսելու, ար – դի աշխարհին անցաւոր բաներուն մէջ յաւերժօրէն կենդանի հայկական ար – ժէքներուն հրապոյրովը յափշտակուած, թէ մեր ցեղային հպարտութիւնը կազ – մող ժառանգութիւնն է որ կրնայ մեզի վերադարձնել մեր հպարտութիւնը, մեր գոյութեան իրաւունքը, մեր աշխատան – քի անկալութիւնը :

Չհասկցա՞նք զինք, — չհասկցա՞ն մեր անտաղանդ հարուստները, որոնք ժամ միայն շինել գիտեն, չհասկցա՞ն մեր ամ – լացած երեւելիները, որոնք գերեզման – նոց միայն հիմնել գիտեն, չհասկցա՞ն մեր չոր գլուխները, որոնք ծախել միայն գիտեն իրենց... չունեցածը : Ու պիտի դեռ չհասկնան թէ ո՛րքան մեծ էին մեր երբեմնի մեկենասները, որոնք Երից վարդապետաց բառարաններու եւ այլ գործերու հրատարակութիւններով կը կերտէին մեր անմահութիւնը, վստահ թէ ոչ մէկ եկեղեցի կանգուն կը մնայ, ոչ մէկ դպրոց, ոչ մէկ հիւանդանոց, ոչ մէկ նոյնիսկ գերեզմանոց, եթէ հայ ժողո – վո՛ւրդն անգամ անհետանայ աշխարհի երեսէն՝ կը մնան ու կը տեւեն այն կո – թողները, զորս կանգնեցին հին հայ հա – րուստները : Յիշեցէք անգլիական խօս – քը՝ անգլիացի ժողովուրդին կորստեան եւ Շէյքսփիրի յաւիտենականութեան մա – սին :

Արդ, օտարները իրենց ամբողջ հարըս – տութիւնը պիտի թափէին՝ արժանի դառ – նալու համար այն բարեկամութեան, զոր Պալար պիտի հաստատէր շարունակելով գործը, այժմ անտէր մնացած՝ մեր մէջ :

Ապիկարներէն մէկն ալ ես, որ հիւանդ եւ բազմազբաղ՝ հրաժարեցայ որեւէ աշ – խատանք կատարել, արժանանալով Տոքթ. Արզումանեանի եւ ողբ. Խաչիկ Կարապետեանի յանդիմանութեանց, այն մեղադրանքով թէ բաւական էր կոչ մը՝ որ արտասահման ստանձնէր ինչ որ մեր – ժեց մեծամիտ եւ ամուլ հայկական Փա – րիզը :

Երբ կոչուեցի նստած է հիմա *Քայիէ տիւ Սիւտ*, տխրութեամբ կը դիտեմ մեր բացակայութիւնը այս մեծ ու փառաւոր սեղանին շուրջ :

Ընդմիշտ յարգելի մեր բարեկամը, սակայն, չէ մոռցած մեզ : Կը յիշէ մեզ, կը յիշէ մեր արժէքները :

Այս բացառիկ թիւին մէջ եւս չէ մոռ – ցած Նարեկացին, զոր կը կոչէ *Ժէան տը Լա Լիւիք քրիթիէն* : Հարուստ, լեցունեկ թիւ մըն է այս բացառիկը, զոր աղուոր ուղերձով մը կը բանայ Ս. – Ժ. Փերս : Յետոյ Պալար կը պատմէ պարբերակա – նին ծննդոցը եւ կէս դարու կեանքը : Հին ու նոր աշխատակիցներ՝ իրենց հա – ւատարմութիւնը, սէրը եւ խանդավա – ռութիւնը :

Մեծարժէք եւ յառաջապահ այս պար – բերականը, որ քանիցս արժանացած է մրցանակի, կը հրատարակէ նաեւ ոչ միայն քերթողական, վիպական եւ քըն – նադատական հատորներ, այլեւ համա – դրական ժողովածուներ՝ նուիրուած մեծ ժողովուրդներու մշակոյթին : Այդ շար – քին մէջ պիտի մտնէր Հայոց Գիրքը, ա – ռանձին բաժիններով հայ գրականու – թեան, երաժշտութեան, թատրոնին, ճարտարապետութեան, նկարչութեան, պատմութեան, եկեղեցիին ու լեզուին : Ու մասնակցութեամբ հայագէտներու, աշխարհահռչակ մասնագէտներու, հայ թէ օտար : Պիտի տպուէր 2.000 օրի – նակ, որու կէսին բաժանորդ պիտի գրտ – նէինք Հայերս :

Փակենք այս տխուր նահանջին պատ – մութիւնը :

Հիմա խնջոյքի սեղան նստած են սի – րելի Ժան Պալարը եւ իր ազնիւ Տիկինը : Իրենց այս ուրախութեան պահուն՝ ին – ծի հաճելի է յիշել եւ երեւակայել այն օրերը, երբ Գահիրէի եւ Պէյրութի բե – մերուն վրայէն՝ անոնք կը մաղթէին երկրորդ ճամբորդութիւն մը եւս, այս անգամ դէպի Հայաստան, ուր անոնք պիտի ընդունէին նոր ծաղկեփունջեր, Արարատեան ծաղկեփունջեր :

Ազնիւ, մեծ հոգի Ֆրանսացիներ, բարձր մշակոյթի եւ արուեստի նուիր – եալներ, սիրելի բարեկամներ, ձեր պար – բերականին յիսնամեակին առթիւ ընդու – նեցէք հայ գրագէտին խօսքը, որ փոխ առնուած է Կայեթան Փիքոնի յօդուա – ծէն : Մեր այս բարեկամը եւս, յիշելէ ետք Պէյրութի հանդիպումը, որ տեղի ունեցաւ ճեմարանին մէջ, ուր խօսելու հրաւիրուած էր ի պատիւ Ժան Պալարի, իր կարգին փոխ կ'առնէ Վալերիի խօսքը առ Մալարմէ ու կ'ըսէ .

— Եթէ մէկը կը քննադատէ ձեզ, ու – րիշ մը կը քամահրէ, գիտցէք, որ գա – ւառական ամէն մէկ քաղաքի մէջ երիտա – սարդ մը կայ անպայման, որ իր կեանքը պիտի զոհէր ձեզի համար :

Նմանօրէն Փիքոն կ'ըսէ .

— Յիսուն տարիներու ձեր գործով՝ Ֆրանսայի ամէն մէկ քաղաքի մէջ դուք ձեզի կապեցիք երիտասարդութիւն մը, որու միակ յոյսն էք, ուժը եւ խորհուր – դը :

Թոյլ տուէք ըսել իմ կարգիս :

— Ինչքան ալ յուսախաբ բրած ըլլան ձեզ Հայերը՝ անտարբերութեամբ իրենք /րենց մասին, իրենց իսկական արժէք – ներուն մասին, գիտցէք որ քիչ չեն այն հայ գրողները, որոնք կը հիանան ձեր անձնուիրութեան վրայ, ճաշակի եւ մը – շակոյթի զգայարաններուն վրայ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Զ.

Ցիսուս փառաւորած է սամիթը՝ յիշատակելով իր նշանաւոր վայերուն մէջ (Մատթ. ԻԳ. 23): Բայց սամիթը կըր-նայ հպարտանալ ու մեծարանել եւս այն վէճերով, որոնց ծնունդ տուած է իր անունը՝ Հայոց եւ... Թուրքերուն միջեւ:

Տեսէք թէ ի՛նչպէս սկսած է այդ վէճը:

Հին բառարանի մը մէջ (տպ. Նախիջեւան, 1794 Մարտ 15ին), որ ոտանաւոր է գրուած՝ Թուրքերէն բառերուն դէմ յանդիման դնելով հայերէն համապատասխան բառերը, սամիթը դաշինք է կնքած անծանօթ բառի մը հետ.—

Տէյիրմի բառն է բոլորշի.
Տարաղ օթին՝ սամիթ կերլի:

Օր մը, երբ բանասէրները ժողովուրդին բերնէն որսալով բերին տէրաղօթիկ բառը, որ բուսանուն է, Հայկաբանները պոռացին.— Թո՛ւրք է, Թո՛ւրք է, տէրաղօթիկը Թուրք է:

Բայց վրան նայիս՝ Հայ քրիստոնեայ է:

Ըստ Աճառեանի՝ տէրաղօթիկը թէրէ օթի բառերուն աղաւաղումն է եւ սամիթ կը նշանակէ (Գաւառական Բառարան): Ըստ Թէոդիկի՝ նոյն Թուրքերէն բառերուն աղաւաղումն է եւ կոտեմ կը նշանակէ (Ամէնուն Տարեցոյց, 1909, էջ 346):

Ուրեմն տարաղ օթի՞ն է որ ծպտուեր՝ տէրաղօթիկ է դարձեր, եւ Հայութիւն կը կեղծէ(*):

Այստեղ՝ միջանկեալ:

Ունինք տէրաղօթիկ բառ մը եւս, նշանակութիւնը տարբեր եւ չա՛տ հետաքրքրական: Գործիք ըսեմ՝ գործիք չէ, արդուզարդի առարկայ ըսեմ՝ արդուզարդի առարկայ չէ, բայց ճգնաւորներուն կեանքին անբաժանելի ընկերն էր դարձած այս տէրաղօթիկը՝ ինչպէս Սաղմոսը,— փայտէ դաւազան մը, որու մէկ ծայրը ձեռքի ձեւ ունէր՝ հինգ մատներով: Երբ ճգնաւորը Սաղմոս կը քաղէր իր խուցին մէջ՝ հողէ շինուած, յանկարծ, Աստուծոյ մէկ քմայքով՝ լու մը կը խածնէ սաղմոսասացին կռնակին ճիշդ մէջտեղը, հոն ուր ձեռք չի հասնիր: Գրիգոր Նարեկացի ծանօթ կը թուի նման արարածներու խայթուածքին, որ կը վառէ կարծես՝ ինչպէս կրակը, կը կճէկարծես՝ ինչպէս ուղտափուշը(ԿԹ. 3), վերջապէս յուրտ կամ կիզիչ կսկիծով մը կը մոմոքէ մորթը: Խեղճ ճգնաւորը կընիկ չունի որ քերել տայ կռնակը: Ընկեր ալ չունի: Եւ յօրիներ է փայտէ այդ երկար ձեռքը, զոր ծոծրակն ի վար կ'երկընցնէր եւ փայտէ այդ ձեռքով կը քերէր իր կռնակը, այսպէս կ'անհետացնէր կեռքը, յետոյ կը շարունակէր Սաղմոսը: Տէրաղօթիկ չկոչել՝ ուրիշ ի՞նչ պատշաճ է կոչել օրհնեալ այդ փայտը:

Վերադառնանք միւս տէրաղօթիկին:

Ուրեմն Նախիջեւանի բառարանը տարաղ օթի կը կոչէ սամիթը: Աճառեան եւ Թէոդիկ ամենայն համերաշխութեամբ կ'ընդունին թէ բառը աղաւաղումն է թէրէ օթի կամ ըստ այլոց՝ տէրէ օթի բառերուն: Նշանակութիւնը սամիթ՝ ըստ Աճառեանի, կոտեմ՝ ըստ Թէոդիկի:

Եթէ սամիթ կը նշանակէ, կը սխալի Աճառեան, որովհետեւ թէրէ օթին սամիթը չէ: Եթէ կոտեմ կը նշանակէ, կը սխալի Թէոդիկ, որովհետեւ տարաղ օթին կոտեմը չէ:

Հապա ի՞նչ է:

Ժամանակ է որ վերադառնանք Ծատուրեանի լոյսին: Ահա թէ ի՛նչ կը գրէ Ծատուրեան.—

«Անեթում.— Սամիթ, ռուսերէն՝ ուկրոպ»:

Ցետոյ այլ տեղ մը.

«Ֆենիխուլում.— Ռազինա, խորոմ-սամիթ, ռուսերէն՝ փենխել»:

Վերջին բառը՝ գերմաներէնէ փոխառութիւն, իր կարգին, լատիներէն է: «Ռադինա» Թուրքերէն «րէզէնէ» բառն է, փոխառութիւն պարսկերէնէ, «րազիյանճ»: Խորոմսամիթ բառը մեր գիտցած հոռոմ սամիթն է, վայրի տեսակը, որ ծանօթ է նաեւ չումրայ անունով (գրուած է նաեւ զումրայ, բայց սխալ, սկզբնաբար չամրայ, պարսկերէն):

Կը տեսնուի որ Ծատուրեան լոյս չի տար:

Գէորգ Դպիր արաբերէն շէպէթ կամ շէպթ բառին հետ, որ կը նշանակէ սամիթ, կը յիշէ Թուրքերէն դօրագ օթին: Գամուսի մէջ եւս կայ տուրագ օթի: Բայց Թուրքերէն շատ քիչ բառարաններ կան, որ ունին այս բուսանունը՝ այս ձեւով գրուած: Ցիշենք մեր Ամիրտովլաթը, որ նոյնպէս կը գործածէ նոյն բառը՝ տօբաղ օթի գրչութեամբ:

Այսպէս, որեւէ ձեւով չեմ կրնար բացատրել տուրագ գրչութիւնը: Ի՞նչ կը նշանակէ տուրագ օթի՝ բառացի: Արդեօք պարսկերէն տուրղ բա՞ռն է, պղտոր ջուր խմել նշանակութեամբ, որ կաղմածէտարաղ օթի բուսանունը, այն մեկնութեամբ թէ պղտոր ջուրերու մէջ կ'աճի այս բոյսը: Ընդհակառակն, սամիթը եւ կոտեմը կը սիրեն յստակ ջուրը, աղբիւրի ջուրը: Երից Վարդապետաց բառարանը կուտայ երկու գրչութիւններն ալ, տարաղ օթու եւ տուրաղ օթու, նաեւ իբրեւ հոմանիշ... չէօրէf օթու, որ սոնիճն է, սեւ հնտիկ կամ արջնդեղ ալ կոչուած, ֆրանսերէն նիժէլ: Նոյն այս սխալը կ'ընէ նաեւ Բաշունի. «Շաքարագործք վարեն իբրեւ զանխոտ զհատս նորա սեւս որք կոչին արջնդեղ, հացհամեմ, տճ. չէօրէf օթու»: Բարեբախտաբար կ'ուղղէ իր սխալը՝ երբ կը գրէ նիժէլ բառին դէմ:

Եւ ահա կը տեսնէք որ կատարեալ է շփոթութիւնը:

Արդ, Արմաշի բարբառով՝ սանտր (տարագ) կը կոչուի հոռոմ սամիթը (րէզէնէ) իր ծաղկափունջին նմանութեան պատճառով: Այսքանը, կը կարծեմ, լոյս կը սփռէ շփոթութեան մէջ եւ ընդունինք որ ճիշդը Նախիջեւանի բառարանին տուածն է, տարագ օթի եւ ոչ տուրագ օթի, ինչ որ ենթադրել կուտայ թէ հայկական ծագում ունի տարագը:

Նոյն շփոթութիւնը կը տիրէ բոյսին նկարագրութեան մէջ, անները պարագայ: Աճառեան կը գրէ. «Սամիթ.— Կորեկի նման խոտ մը»: Ամատունի եպիսկոպոս կը գրէ թէ նոյն բոյսերն են սամիթն ու սամիրը. «Սանդի մէջ ծեծած, թեփը հանած կորեկ, եւ այս կորեկից՝ կաթով ու բրինձով եփած կերակուր»: Աճառեան կը զատորոշէ սամիրը. «1.— Ծեծած ու կեղեւը հանած խոշոր կորեկ, որ կերակուրի մէջ կը գործածեն: 2.— Տեսակ մը կերակուր, որ կը պատրաստեն խոշոր աղացած կորեկով, (Վանի մէջ՝ բրինձով), կաթով ու կարագով: Մշեցիք այս կերակուրը կը պատրաստեն Համբարձման Զորեքշաբթի օրը երեկոյին՝ վիճակի համար»:

Այստեղ տեսնուած սխալները արդիւնք են գաւառագիտութիւն ընելու ոչ գիտական եղանակին:

Հիմա կարգը եկաւ սամիթը ներկայացնելու՝ իր բժշկական յատկութիւններով:

Ի՛նչ թանկագին յատկութիւններ, բայց բացատրութիւնը կը պահանջէ պատշաճ լեզու:

Ռուսօ կը պատմէ իր խոստովանանքին մէջ (Գլուխ Բ.), թէ կոմսուհի տը Վերսելլիս չառաչաձայն կը փչէ վարէն, քիչ ետքը՝ վերէն, ըստ վերջնոյն՝ կ'աւանդէ հոգին: Մեռնիլը չըլլար, պիտի ըսէի.— ի՛նչ հանդստութիւն:

Արեւելքի բժշկական ամբողջ մատենագրութիւնը լեցուն է այն պրպտումներով, որոնք կը ձգտին ճիշդ այդ հանգստութիւնը պարգեւել մարդոց, մանաւանդ թագաւորներուն ու մեծաւորներուն: Ֆրանսական առկօն «լուիզ մը արձակել» կը կոչէ հանգստութիւն տուող այդ բնախօսութիւնը, որ ի՛նչ լուիներ կ'արժէ, կարմի՛ր ոսկի: Ո՛րքան մանրադէպեր այդ մասին:

Կովկասցի իշխան մը իր մօտ կը կանչէ կինտօներէն մին՝ սուլելու համար խելացութիւնը: Կինտօն հազիւ դահլիճէն ներս մտած՝ իշխանը «լուիզ մը կ'արձակէ».

— Շուտ բռնէ բեր, կ'ըսէ իշխանը:

Կինտօն, առանց շփոթելու եւ շուարելու, կը նետուի դուրս, կը վազէ պարտէզ, բան մը կը հետապնդէ կարծես մէկ թուփէն միւսը, մինչ իշխանը, որ կը դիտէ պատուհանէն, կը խնդայ քրքջալիր, յետոյ ապշած՝ կը հետեւի կինտոյին հեւասպառ վազվզուքին: Քիչ ետք կը վերադառնայ կինտօն, կը մտնէ դահլիճ, կարծես բան մը բռնած իր գոց ափին մէջ: Կը մօտենայ իշխանին, կը բանայ ափը, միաժամանակ «լուիզ մը կ'արձակէ» այս անգամ ինքը՝ կինտօն, ու կ'ըսէ իշխանին.

— Փախաւ ձեռքէս, բռնէ՛, բռնէ՛:

Նման ի՛նչ «լուիզներ» ի՛նչ չառաչաձայն «լուիզներ», ի՛նչ հանդստարար «լուիզներ» արձակելու կը նպաստէ սամիթը, որու մասին խօսելու պատիւն ունիմ այսօր: Սալեռնայի բժշկական դըպրոցը եւս կը հաստատէ այս բնախօսութիւնը, որ ոտանաւորի վերածուած է: «Էջմիածին» ամսաթերթին մէջ եւս քանի մը տարի առաջ հրատարակուեցաւ Դաշտեցիի մէկ հանելուկը, նոյնպէս ոտանաւորի վերածուած, նոյն այս «լուիզին» մասին, որ Ֆրանսական առկոյով կը կոչուի նաեւ «մարդրիտ»:

Եթէ հաւատք ընծայենք հին հեղինակներու վկայութեանց, սամիթը ուրիշ շատ օգտակարութիւններ ունի,— կը դադրեցնէ անտանելի կլթիկը, նոյնիսկ կը դարմանէ անոնք որ կը խռկան կամ կը խօսին իրենց քունին մէջ, կը բաւէ որ խուրձ մը սամիթ դնեն իրենց գլուխին տակ:

Ըստ Ամիրտովլաթի՝ սամիթը քուն կը

(*) Թուրքերէն բառերը հայացնելու բազմաթիւ օրինակներ ունինf: Ահա «աղջկատակ» բառը, որ հոմանիշ կը տրուի բաղրջուկին, աղաւաղումն է աղճա օթու բուսանուան: Ահա fահանայատակ բառը, որ քէհեանա օթու բուսանուան աղաւաղումն է: Արդարեւ ի՛նչ իմաստ ունի աղջկատակ կամ fահանայատակ:

ՔԱՆԴԱԿՆԵՐ

ԿԱՐԵՒՈՐԸ

ԴԻՐՔՆ Է

Թէժ էր գրական ամառը, թէժ ու կիզուն գրական ամառը վերջացաւ: Նոյեմբեր է:

Գրողի աշխատասեղանի վրայ յամառում է նոյն հարցը:

— Ի՞նչ գրել, ինչի՞ մասին, ի՞նչպէս...

Ի՞նչ գրել, որ ինքն էլ հաւանի, ընթերցողն էլ դիւր գայ, որ դիմանայ նաեւ ժամանակի քննութեանը:

Այո, ժամանակի քննութեանը մանաւանդ:

Կարեւորը լոյսի եւ ստուերի խնդիրըն է:

Մեր կեանքն ունի նաեւ ստուերոտ կողմեր: Չէ, չի կարելի նկարագրել միայն լոյսը:

Միայն լոյս կարող է լինել անծայր անապատում, իսկ ուր կան բարձրութիւններ, այնտեղ չեն կարող չլինել ստուերներ:

Միայն լոյս կարող է լինել դատարկ սենեակում, իսկ երբ սենեակում կան իրեր եւ մարդիկ, ստուերներ չեն կարող չլինել:

Եւ վերջապէս մարդն ունի իր ստուերը, որը հետեւում է մարդուն եւ անհետանում մարդու հետ:

Չկայ անստուեր մարդ եւ իր:

Կարեւորը գրողի դիրքն է:

Մի նստիր լոյսի տակ՝ աչքդ յառած ստուերներին:

Եղիր ստուերում ու նայիր լուսաւոր կեանքի լուսաւոր եզերքներին: Եւ գրիր:

Այս դէպքում կը շահի եւ գրականութիւնը եւ... համեստութիւնը:

×

ԵՐԲ ՍԿՍՈՒՄ ԵՍ ՀԱՍԿԱՆԱԼ ԴԱՍԱԿԱՆ ԳՐՈՂՆԵՐԻՆ ...

Արհեստական ատամներով զինուելուց յետոյ ես կամաց – կամաց սկսեցի հասկանալ Շիրվանզադէին: Չկարծէք, թէ ուզում եմ մրցել քննադատ Թամրազեանի հետ, ոչ:

Իմ յիշողութիւններում մի անգամ բերէ, ականջի ցաւի դեղ է, քար կը հալեցնէ, մէզը կը քակէ, բայց վնաս է աչքին:

Վերջապէս ըստ հին ու նոր վկայութեանց՝ սոխտուներուն կաթը կ'առատացնէ, քթին արիւնահոսութիւնը կը դադրեցնէ, ուռերը կը տարտղնէ, նոյնիսկ ուժ եւ կորով կուտայ ըմբիշներուն:

ԺԳ. եւ ԺԴ. դարերուն, յոյժ յարգի էր սամիթը՝ դարմանելու համար ... խենթութիւնը, այնքան որ առածի կարգ անցած էր խօսքը. «Սամիթ ուտել կ'ուզէ», կը նշանակէր՝ խենթութեան դարման կը խնդրէ:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Գիշերուան խաւարը երկար ատենէ ի վեր ծածկած էր քաղաքը:

Նստած իր կաշեայ թիկնաթոռին մէջ, գլուխը ձեռքերուն եւ արմուկները՝ յենած ծունկերուն, Տանթոն կը խոկար փոքրիկ սրահին կրակարանին առջեւ ուր կրակ վառած էին, վասնզի գիշերները տակաւին ցուրտ կ'ընէր:

Սեղանը՝ որուն վրայ զետեղուած էր երկճիւղ աշտանակ մը, ծածկուած էր գիրքերով, գրքոյկներով եւ թերթերով: Երկու փոքրիկ Տանթոնները, իրենց հօրը քովիկը, կը խաղային՝ գլորելով գետնի գորգին վրայ եւ յաճախ կը մագլցէին բազկաթոռին թեւերն ի վեր: Հոն էր նոյնպէս պատանի Մանուէլը, ութ տարեկան, որ խելօքիկ մը նստած փոքր աթոռի մը վրայ, կը դիտէր իր հօրը երախայական իր աչքերովը, որոնք այնքան լաւ կրնան դրոշմել իրենց մտքերուն մէջ անջնջելի պատկերները:

Տանթոն կը թուէր մխրճուած ըլլալ իր խոհերուն մէջ, եւ սակայն, տան մէջ յառաջացած բոլոր աղմուկները կը գրաւէին իր ուշադրութիւնը: Կը լսէր, յարակից ճաշասեղանին մէջ սեղանին ըսպասները վերցնող երկու սպասուհիներուն յառաջացուցած աղմուկը: Վարը, հացագործը կը պատրաստէր իր գիշերային աշխատանքը, Սէնթ – Անտրէ տէ զ'Արի ժամացոյցը ժամը 9.30ը կը զարնէր: Թեթեւ սրինգի ձայն մը բոյլի մը նման ճեղքեց գիշերային խաւարը: Դըրացի հայր Շմիթն էր, որ ամէն գիշեր իր հանգիստը կը գտնէր Մոցարթի երաժըշտութեան մէջ:

Լուիզ, վարդագոյն զիծերով ճերմակ շրջազգեստ մը հագած, շարունակ կ'երթեւեկէր, առանց իր ամուսնոյն ուշադրութիւնը գրաւելու: Այս անշարժութիւնն ու անտարբերութիւնը կը մտահոգէր երիտասարդ կինը:

— Լուիզ, ըսաւ յանկարծ Տանթոն, տար երախաները եւ անկողին դիր...

Եւ ցոյց տալով իր եղբօրորդին, աւելցուց.

— Կրնաս զայն քիչ մը եւս թողուլ ինծի հետ... զիս չի նեղեր:

Երբ երախաները անկողին տարուելու համար անցան իր առջեւէն, գրկեց երկուքն ալ իր լայն կուրծքին վրայ ու գորովով սեղմեց:

— Ո՛հ, հայրիկ, աղաղակեց փոքրիկ Անթուանը, կը ցաւցնես զիս:

Երբ առանձին մնաց իր եղբօրորդւոյն հետ, Տանթոն սկսաւ արագօրէն շարժիլ սենեակին մէջ:

Առաւ ունելին եւ բիրտ շարժուձեւերով շրջեց կրակարանին մէջ վառող կոճղերը: Կը հառաչէր եւ անհասկնալի բառեր կ'արտասանէր:

Երբ քանի մը անգամներ արդէն կատարած էր սենեակին շրջանը, յանկարծ կանգ առաւ փոքրիկ Մանուէլին առջեւ, որ ահաբեկ աչքերով կը հետեւէր իր հօրեղբօր շարժումներուն:

Տանթոն գրկեց փոքրիկը, ապա ջերմօրէն համբուրելով զայն, մրմնջեց.

— Փոքրիկս, չես գիտեր դուն... չես գիտեր դուն...

Այդ պահուն Լուիզ կը վերադառնար:

— Ժամը բաւական յառաջացած է, կրնաս Մանուէլն ալ տանիլ անկողին: Դուն ալ գնա հանգստացիր, շուտով ես ալ կ'ուգամ: Քիչ մը աշխատանք ունիմ:

Երիտասարդ կինը իր գեղեցիկ ու մտահոգ դէմքը դարձնելով ամուսնոյն, յարեց.

— Ժորժ, տաղտուկներ ունիս, չե՞ս ուզեր յայտնել ինծի:

Ժպիտով մը ջանաց հանգստացնել զայն:

— Այսքան գեղեցիկ կնոջ մը չեն յայտներ տգեղ բաներ...

(1 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՑԱՌԱՋ»Ը

…պատմել եմ, որ ես Նրա հետ մի ամիս ապրել եմ հիւրանոցի մի համարում:

Այդպիսի բախտ վիճակուեց ինձ:

Արհեստական ատամներով զինուելուց յետոյ միայն ես հասկացայ, թէ ինչո՞ւ ծերունազարդ գրողը քնում էր ինձնից ուշ եւ վեր կենում ինձնից շուտ:

Ես հիմա հասկանում եմ, թէ ինչո՞ւ անկողին մտնելուց յետոյ չէր խօսում ինձ հետ եւ իմ բոլոր հարցերը թողնում էր անպատասխան:

Պարզապէս Նա արհեստական ատամները գիշերը հանում էր եւ վաղ առաւօտեան դնում, որ ես Նրան չտեսնեմ անատամ:

Եւ չէր խօսում, որովհետեւ սարսափելի գեղեցիկ չէ, երբ խօսում է անատամ մարդը, անգամ Շիրվանզադէն:

Ես հիմա հասկանում եմ, թէ ինչո՞ւ ճաշարանում ընթրելիս նա միշտ դէմ էր խորոված կամ բիֆթէկ ուտողներին եւ անփոփոխ պատուիրում էր.

– Խորոված Թարափ:

Հասկանում եմ եւ այն, թէ ինչո՞ւ ուտելիս յաճախ Նրա ատամները կափկափում էին...

Չէ, կամաց – կամաց ես սկսում եմ հասկանալ մեր դասականներին:

×

ՎԱԹՍՈՒՆ ՏԱՐԵԿԱՆ
ԴԱՌՆԱԼՈՒՑ ՅԵՏՈՅ...

Վաթսուն տարեկան դառնալուց յետոյ զգալիօրէն բարձրացաւ իմ պատիւը: Մեր գրողներից մէկը, առանց այլեւայլութեան, կտրեց ինձ հետ բարեւ[illegible] բարին:

Պիտի չհարցնեմ պատճառը: Պարզապէս որովհետեւ պատճառը գիտեմ:

Ես նրան չեմ յիշատակել Թումանեանի Չարենցի եւ մեր միւս փառապանծ նախնիների շարքում:

Գլխի է ընկել, որ սկսել եմ հասկանալ գրականութիւնը:

Եւ կտրեց բարեւը:

Խիստ զգալի են վաթսունամեակի բարիքները...

×

ԹԷ ԻՆՉՈՒ ԵՍ ՏԻԵԶԵՐԱԳՆԱՑ
ՉԴԱՐՁԱՅ...

Գագարինի տիեզերական թռիչքից յետոյ ես մտածում էի հետեւել նրան եւ մի թեթեւ ծանօթանալ տիեզերական հաղորդակցութիւններին:

Ասել, թէ ձանձրացել եմ երկրից՝ ճիշդ չէր լինի, ես սիրում եմ մեր հողագունդը:

Ես մտածում էի,— երկիրը՝ երկիր, բայց ի՞նչ կը կորցնեմ, եթէ մի քիչ էլ երկինք բարձրանամ եւ այնտեղից նայեմ մեր երկրին եւ երկրային գործերին:

Զանազան թեքնիք, յարգելի եւ ոչ յարգելի պատճառներով եւս միաժամանակ յետաձգեցի իմ տիեզերագնացութիւնը եւ իմ տեղը զիջեցի Կերման Դիտովին, Նիկոլայեւին, եւ գործը հասաւ այնտեղ, որ ինձ կանխեց Վալենթինա Դերեշկովան, որին դեռ տասնամեակներ առաջ երգել է Եղիշէ Չարենցը,

Դու իմ վերջին, իրիկնային,
Աստղային քոյր...

Բայց այս չէր կարեւորը... Կարեւորն այն է, որ տիեզերագնացութիւնը դարձաւ մեր երկրում կանացի գործ...

Իսկ ես, ի բնէ եւ ի ծնէ, սկզբունքով դէմ եմ կանացի գործերի խառնուելուն:

Ահա, թէ ինչու ես տիեզերագնաց դառնալու մտքից հրաժարուեցի:

Չէ, մի սխալէք, ես կանացի գործերի սովոր չեմ:

×

ԱՆԴՐՇԻՐԻՄԵԱՆ ԽԱՆԴ

Գիշերուայ ուշ ժամին զանգը տուին:

Ո՞վ կարող է լինել այսպէս ուշ,— մտածեցի ես եւ մօտեցայ դռներին.

— Ո՞վ է...

— Ես եմ, Աղաբէգեանը...

— Լեւո՞ն:

— Այո, ես եմ:

Անակնկալ այցելութիւն: Նրա հետ մենք երկու տարի առաջ աշխատում էինք միեւնոյն հիմնարկում:

Օրինակելի, սիրող ամուսին, որի կինը, սեւաչուի Հեղինէն, մահացաւ տասը տարի առաջ, որի յետոյ Լեւոն Աղաբէգեանը չամուսնացաւ, նա մեծացրեց Հեղինէի նկարը, կախեց ննջարանի պատից, իսկ Նրա իրերը պահում էր սրբութեան պէս:

Այո, այս այն էր, ինչ կոչւում է յաւիտենական սէր:

Ներս մտաւ նա մռայլ, ալեհեր մազերը ետ – ետ սանտրած եւ փռուեց բազկաթոռին:

— Ես ձեզանից չէի սպասում,— ասաց նա ատամների միջից, եւ տիրեց լռութիւն:

Ես յանկարծակիի եկայ, ուզեցի մի բան յիշել...

— Դուք սիրային նամակագրութիւն էք ունեցել Նրա հետ:

Այո, ես յիշեցի, ճիշդ երեսուն տարի առաջ մենք ունեցել էինք անմեղ, սիրային նամակագրութիւն, երբ Հեղինէն դեռ աղջիկ էր, երբ հորիզոնի վրայ չէր երեւում ոչ մի Աղաբէգեան:

— Այո, բայց ..— փորձեցի բացատրել ես.

— Ես մինչեւ հիմա Նրա թղթերին ձեռք չէի տալիս,— ընդհատեց նա՝ վշտահար գլուխն օրօրելով,— եւ ո՞վ սատանան ինձ դրդեց բանալ այդ տուփը... Եւ յանկարծ... Ձեր նամակները.... Դուք Նրանից նամակներ ունէ՞ք... աւելի շուտ՝ պահե՞լ էք:

— Ոչ,— անկեղծօրէն խոստովանեցի ես,— ինչպէս տեսնում էք, դա անմեղ գործ էր, աշակերտական ռոմանթիկա.. ես ոչինչ չեմ պահել... եւ դուք ի զուր այդպէս...

— Ի զո՞ւր,— խուլ ձայնով հարցրեց նա եւ փորձեց ոտքի կանգնել:

Ես նայեցի Աղաբէգեանին: Նա դունատ էր, մարմնացած վիշտ ու անձկութիւն: Ես ինձ զգում էի յանցանքում բռնուած մարդու պէս... Այո, կամաց-կամաց ինք էլ սկսեց թուալ երեսնամեայ վաղեմութիւն ունեցող այդ անմեղ նամակագրութիւնը աններելի մի յանցանք:

Ահա սէրը, մտածում էի ես, ահա մեծ սէրը, դուրս ժամանակից եւ տարածութիւնից, դուրս՝ առօրեայ ամէն հասկացողութիւնից:

Ես նստեցի Նրա կողքին, գրկեցի Նրա ուսերը եւ ուզեցի մխիթարական մի բան ասել, բայց ոչ մի խօսք չգտայ...

×

ՅԱՆՑԱՆՔ ԵՒ ՊԱՏԻԺ

Մի անգամ ես գրել եմ (ոչ բարով գրէի). «Գրիր քանդակներ, ու ընթերցողը թող ների քո մեղքերը»:

Եւ ահա իմ խստապահանջ քննադատներից մէկը հարցնում է քննադատին վայել լրջութեամբ.

— Իսկ եթէ չների՞...

Խոստովանեմ, ես այս մասին չէի մտածել: Իսկ այս օրինական հարցից յետոյ գիշերները քուն չունեմ:

Ցիրաւի, իսկ եթէ ընթերցողը չների իմ այս յանցանքը, ի՞նչ կարող է պատահել ինձ հետ:

Պարզ է, որ պիտի պատժի: Այս է տրամաբանական եզրակացութիւնը: Ոչ մի յանցանք մեզ մօտ չի կարող անպատիժ մնալ:

Իսկ ես, ինչ մեղքս ծածկեմ, պատիժներից վախեցել եմ:

Շարունակ մտածում եմ, ի՞նչ պատիժ պիտի ստանամ:

Չեմ կարծում, որ բանը հասնի մահապատժի, բայց ահա իմ ընթերցողը կարող է, որպէս ծանր պատիժ հարկադրել ժամանակակից հաստ վէպերից մէկը կարդալ սկզբից մինչեւ վերջ: Կամ գործ ունենալ սպիտակած մազերով երիտասարդ գրողի հետ: Կամ... կամ դիտել «Ջրերը բարձրանում են» հայկական ժապաւէնը: Լսել Փեքինի ձայնասփիւռի հաղորդումները: Կարդալ կարճ յիշողութիւն ունեցող գրողների յուշագրութիւնը: Կարդալ մեր առակագիրների լուրջ բանաստեղծութիւնները...

Եւ նման ահաւոր պատիժներ:

Բարով – խերով չգրէի...

ԳՈՒՐԳԷՆ ՄԱՀԱՐԻ

ՑՈՒՑԱՍՐԱՀ ՖՐԱՄՈՆ

— ZAVARO —

Երկինքը վերեւէն իր կապոյտը թափէ կամ ոչ, Արեւմուտքէն Արեւելք՝ Միջերկրական ծովը աշխարհի ամէնէն լուսաստուեր եւ կապուտակ ջուրն ունի, կապոյտին բոլոր երանգներով:

Պալքանեան թերակղզիին եւ Ասիոյ ափին միջեւ պրոպոնտիսեան ծովակ, դէպի Սեւ Ծով անցքին վրայ երկինքը այնքան արտասովոր լոյս մը կը մաղէ, հորիզոնը այնքան անիրական գիծ մը ունի, բնութիւնը իր ամայութեան մէջ այնքան անդորր է եւ գեղեցիկ, որ անկէ անցնող գրիչը կամ վրձինը անխուսափելի փորձութիւնը կ'ունենայ պատմելու կամ նկարելու:

Այդ փորձութենէն տարուած, երիտասարդ նկարիչ Ալպէռ Զաւարօ գոյնի առած է Վոսփորի ափին իր տեսածն ու զգացածը: Իր պոլսական ներշնչումով շարադրած երեք տասնեակ պաստառներու շարքն է, զորս այս միջոցին՝ վարպետ դասաւորումով մը ցուցադրած է Գրիգոր Համբարձումեան, օրէ օր ա՛լ աւելի հանրածանօթ իր սրահին մէջ:

Փարիզի «Առ» շաբաթաթերթի նկարչական քննադատ Ռեմոն Շարմէ կը գրէ. «Գեղարուեստից Վարժարանին յետպատերազմեան աշակերտներուն ամէնէն հետաքրքրականներէն մէկն է, անտարակոյս, Զաւարօ որ ծնած է 1925ին եւ յաճախած է Պրիանշոնի աշխատանոցը: Պոլսոյ նուիրած իր նկարչական շարքը վկայութիւնն է իսկական եւ առաջին կարգի տաղանդի մը: Իր ընտրած նիւթերուն մէջ նկարչութիւն կայ, ճոխ նկարչութիւն մը, թրթռուն, որ պաստառը լրիւ կ'ուռճացարդէ: Գծագրութիւնը կամովին պարզ, քիչ մը հակիրճ, անկեղծութեամբ կը յատկանշէ իւրաքանչիւր գրուագ: Ընդհակառակն, գոյնը երանգաւոր է, հարուստ, ներդաշնակաւորումով նուրբ, մթին սեւէն մինչեւ ջինջ կապոյտը, վառ կարմիրէն՝ մանիշակագոյնը ու մինչեւ սուր եւ աչքառու կանաչները»:

Իր կարգին, «Լէ Լէթր Ֆրանսէզ» շաբաթաթերթին մէջ՝ Ժորժ Պէսոն կը գրէ.— «Զաւարօ գոյնի առած է 1962ին պատահաբար Վոսփորի ափին անցուցած օրերը: Պոլիսը իր ծովուն ջուրերով, փողոցներով, ամբոխով, ձեռնարուեստներով, իր երկինքին գոյնով ու լոյսով... բնաբանը կը կազմէ արեւելեան գունակոչումներու այս շարքին»:

Այնտեղ, ամէն ինչ արտայայտուած է նկարչական կուռ լեզուով մը, որ բնութեան հետ կ'ընթանայ եւ կը նոյնանայ: Զաւարոյի գոյնը երբեք հասարակ չէ: Թարմ ու չքնաղ երանգներ, որոնք ծայր աստիճան լուսալոյծ նկարումի եւ երբեմն խռովայոյզ՝ բայց միշտ չափաւոր գործադրութեամբ, վերադրելի են որոշ բնազդի մը: Տհաճութենէ զերծ այս գունաղիւթանքէն կը ծնի լոյս ու մութի՝ շատ անձնայատուկ տեսակ մը տպաւորապաշտութիւն»:

Ոճով իմաստուն արդիական, Զաւարօ չուրանալով անցեալի մեծ երէցներուն ճաշակի եւ պայծառութեան սովորութիւնները, համախոհ կը մնայ անոնց՝ առանց հրաժարելու, ըստ պատեհութեան, աւանդութիւնը ապագայի ուղղութեան մէջ դնելու»:

Ֆրամոն ցուցասրահի ներկայացուցած այս արժէքաւոր վրձինին հօսեցուցած գիծերը եւ գոյները, գնահատող շատ գրիչներ պիտի հոսեցնեն այսուհետեւ:

GALERIE FRAMOND.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (56)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Մարդիկ կան որ մոխիրի վրայ պիտի [illegible]էին առանց բան մը ստանալու մեզմէ: Ուրիշներ ալ կան որ ծաղկեփունջով մը ձեռք կ'անցընեն մեզ: Մեր սիրտը [illegible]հաճոյքներ ունի: Անոր միակ զբօսանքն ու արդարացումը աս է: Կ'երդնում որ աւելի շուտ անձնատուր եղած եմ քեզի քան ուրիշ ոեւէ մէկու: Ինչո՞ւ, վասնզի տեսնելով որ արիւն կը թքնեմ, ձեռքս բռնեցիր, վասնզի լացիր, վասնզի մարդկային միակ արարածը եղար որ [illegible]ցաւեցաւ վրաս:

Խենթ բան մը ըսեմ քեզի: Առենօք շնիկ մը ունէի որ տխուր երեւոյթով մը ինծի կը նայէր երբ հազայի: Ասիկա միակ արարածն է զոր սիրած ըլլամ: Երբ մեռաւ, մօրմէս աւելի լացի անոր վրայ: Իրաւ է թէ մայրս 12 տարի շարունակ ծեծած էր զիս: Էհ ուրեմն, շնիկիս չափ սիրեցի քեզ անմիջապէս: Եթէ էրիկ մարդիկ գիտնային թէ ինչեր կրնան ունենալ արցունքով մը, աւելի պիտի սիրուէին եւ մենք շատ ծախք մը պիտի չպատճառէինք իրենց: Նամակդ հերքեց քու խօսքերդ: Անիկա յայտնեց ինծի սրտի բոլոր զգայութիւնները չունէիր: Անիկա քեզի համար ունեցած սիրոյս աւելի վնասեց քան ուրիշ ինչ որ ալ կարենայիր ընել: Իրաւ է թէ նախանձի արդիւնք էր, բայց հեգնական ու լիրբ էր այդ նախանձը: Արդէն տխուր էր երբ նամակդ ստացայ: Կը յուսայի որ կէսօրին պիտի տեսնեմ քեզ, հետդ պիտի ճաշեմ եւ վերջապէս քու տեսութիւնովդ պիտի մոռնամ այն անդուլ մտածումը զոր ունէի եւ որուն կարեւորութիւն չէի տար քեզ ճանչնալէ առաջ:

Յետոյ, շարունակեց Մարկրիթ, դուն այն միակ անձն էիր, որուն առջեւ կարծեցի անմիջապէս թէ կրնայի ազատօրէն խորհիլ եւ խօսիլ: Ինծի պէս աղջիկներու շուրջը դառնուողները շահ ունին անոնց ամենափոքր խօսքերը քննելու եւ անոնց ամէնէն աննշան արարքներէն հետեւութիւն մը հանելու: Մենք բնականաբար բարեկամ չունինք: Անձնապաշտ սիրողներ ունինք որ իրենց հարստութիւնը կը մսխեն ոչ թէ մեզի համար ինչպէս կ'ըսեն, այլ իրենց սնապարծութեանը համար:

Այդ մարդոց համար պէտք է զուարթ ըլլանք երբ կ'ուզեն ճաշել եւ սկեպտիկ ըլլանք ինչպէս որ են իրենք: Մեզի արգիլուած է սիրտ ունենալ, ապա թէ ոչ նախատինքի կ'ենթարկուինք ու վարկերնիս կը կոտրի:

Մենք այլեւս մեր անձին տէրը չենք: Մենք այլեւս մարդ չենք, այլ իր ենք: Իրենց անձնասիրութեանը մէջ առաջին եւ իրենց յարգանքին մէջ վերջինն ենք: Բարեկամուհիներ ունինք, բայց Բրիւտանսի պէս բարեկամուհիներ, երբեմն պոռնիկութիւն ըրած կիներ, որոնք տակաւին ծախքեր ընել կ'ուզեն, բայց տարիքնին չի ներեր: Այն ատեն մեր բարեկամուհիները, կամ մանաւանդ մեր սեղանակիցները կ'ըլլան: Իրենց բարեկամութիւնը մինչեւ ստորնութիւն կ'երթայ, բայց երբեք մինչեւ անշահախնդրութիւն: Միշտ այնպիսի խորհուրդներ կուտան որոնցմէ շահ մը ունենան: Հոգերնին չէ թէ տասը սիրող աւելի ունենանք, կը բաւէ որ իրենք շրջազգեստներ կամ ապարանջան մը շահին եւ ատեն ատեն կարենան մեր օթեակը նստիլ:

Առջի օրուան մեր ծաղկեփունջերը կը ստանան եւ մեր զգեստները փոխ կ'առնեն: Երբեք ծառայութիւն մը չեն մատուցաներ, որքան ալ պզտիկ ըլլայ անիկա, առանց արժէքին կրկինը վճարել տալու ձեզ: Դուն քու աչքովդ տեսար այն իրիկունը ուր Բրիւտանս վեց հազար ֆրանք բերաւ, զոր խնդրած էի երթալ ինծի համար ուզել դուքսէն: Հինգ հարիւր ֆրանք փոխ առաւ ինծմէ, զոր երբեք պիտի չվերադարձնէ կամ անոր փոխարէն գլխարկներ պիտի տայ, որոնք իրենց տուփերէն դուրս պիտի չհանուին բնաւ:

Հետեւաբար մենք կամ մանաւանդ ես մէկ երջանկութիւն միայն կրնայի ունենալ, այն էր երբեմն տխուր եւ միշտ հիւանդ վիճակիս մէջ գտնել լայնախոհ մարդ մը որ ապրելու եղանակիս համար հաշիւ չպահանջէր ինծմէ եւ մարմինէս աւելի տպաւորութիւններուս սիրահարն ըլլար: Այս մարդը գտած էի դուքսին մէջ, բայց անիկա ծեր է եւ ծերութիւնը ոչ կը պաշտպանէ ոչ կը մխիթարէ: Կարծած էի թէ պիտի կրնամ վարել անոր ինծի առաջարկած կեանքը, բայց ի՞նչ ընեմ, ձանձրոյթէս կը մեռնէի եւ քանի որ ապրիլ պէտք էր, աւելի կը նախընտրէի կրակի մը մէջ նետուիլ քան թէ ածուխով շնչահեղձ ըլլալ:

Այն ատեն հանդիպեցայ քեզի, որ երիտասարդ, վառվռուն եւ երջանիկ էիր եւ փորձեցի քու անձիդ վրայ գտնել այն մարդը, զոր կանչած էի իմ աղմկալի առանձնութեանս մէջ: Ինչ բան որ կը սիրէի քու մէջդ, հիմակուան մարդը չէր, այլ ան որ պիտի կազմուէր ապագային մէջ: Դուն այս դերը չես ընդունիր ու կը մերժես իբրեւ քեզի անարժան բան մը:

(Շար.)

Պ. Յովհաննէս Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Կարպիս Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Սարաֆեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Կիրակոս, Գէորգ եւ Սարգիս Մարիլոսեան իրենց զաւակներն ու թոռները (Թառա եւ Լիոն), Տէր եւ Տիկին Գէորգեան եւ զաւակները (Քլամառ), Տէր եւ Տիկին Տադլեան եւ զաւակները (Անգարա), Տէր եւ Տիկին Մինասեան եւ զաւակները (Քլամառ), Տէր եւ Տիկին Մկրտիչեան եւ զաւակները (Շաւիլ), Տէր եւ Տիկին Կղեմէս Սարաֆեան եւ զաւակները (Շաւիլ), Սարաֆեան ընտանիքը (Պոլիս) եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները սրտի խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, մեծ մօր, քրոջ, հարսին եւ ազգականին՝

ԷԼԻԶԱ ՍԱՐԱՖԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մարիլոսեան, Ատրեամա)

մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 15ին:

Թաղումը տեղի կ'ունենայ այս Երկուշաբթի Նոյեմբեր 18 ժամը 15·30ին Իսիի գերեզմանատունը ուր մարմինը պիտի ամփոփուի ընտանեկան դամբարանին մէջ:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Պ. Գարեգին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տարպոյեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Արամ Փանոսեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Տէր-Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Տօնապետեան եւ զաւակները (Կարտան) խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակով, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, իրենց կնոջ եւ հօրաքրոջ ՏԻԿԻՆ ՃՈՒՀԱՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (ծնեալ Եասուֆեան) մահուան առթիւ, եւ այս առթիւ փոխան ծաղկեպսակի 245 Ֆր. գումար մը յատկացուած է կարօտեալ Այրի Տիկին Լուսիայի:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է, հետեւեալ նուէրները, իր կրթական ձեռնարկներուն համար: Բժ. Էրիք Տիրացու (Անգլիարնակ) յիսուն Ֆր., իր ծնողաց մահուան տարեդարձին առթիւ: Տէր եւ Տիկին Վահէ Հալաճեան երեսուն, Աստուածատուր Հարենցի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ-Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ
ՆՈՅԵՄԲԵՐ 23ԻՆ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.): Դիմել Յառաջի, անձամբ:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ԻՐԱՆԻ
ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ
«PARS HOTEL»
— TEHRAN —
ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ
ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք
ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ
Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ
1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)
Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ
ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ
« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »
ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.
Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Aéroport Bronի սրահներուն մէջ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 21էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ 23 Նոյեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de

RAOUL BLEUSE

Député-Maire d'Alfortville

avec

PÉPÉ NUNEZ

et son Orchestre de Cabaret

ENTRÉE 6 FRS.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր յու Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

2e chaîne
TELE-NETTE
MICHEL SAKAYAN
6, RUE DE TERRE-NEUVE
PARIS (20e)

ԿԸ ... ԾԱԽԷ,
– ԿԱԶՄԷ,
– ՔԵԻԱՓՈԽԷ,
– ՆՈՐՈԳԷ,
– ԽՆԱՄԷ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՈՐԾԻՔ,
– ՋԵՏԵՂԷ ԸՆԿԱԼՈՒՉ ՋՈՂԵՐԸ:

1 CHAINE 2

ԱՄԷՆ ԻՆՉ ԼԱՒԱԳՈՅՆ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐՈՎ
ՎԿԱՅԵԱԼ ՄԱՍՆԱԳԷՏՆԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ
ՁՐԻ ՆԱԽԱՀԱՇԻՒ

Téléphone :
PYR. 33-15

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 19 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MARDI 19 NOVEMBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9862

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — No 9862

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ԻՏԷԱԼԸ

Գերմանացի մեծանուն իմաստասէր մը ըսած է տեղ մը գրած կ'ըլլայ.

«Համաշխարհային պատմութիւնը ուրիշ բան չէ, բայց եթէ՝ գիտակից ազատութեան յառաջդիմութիւնը»:

Մեր ազգային պատմութիւնը կը վկայէ, թէ բացարձակ արժէք ներկայացուցած է ազատութիւնը հայ հաւաքականութեան համար, եւ անփոխարինելի արժէք՝ հայ անհատին համար:

Ազատասէր է Հայը, երբ իր ազգակիցներուն հետ միասին հաւաքականութիւն կը ներկայացնէ:

Սակայն մոլի ազատապաշտ է, երբեւ մարդ անհատ:

Մեր պատմութեան դաժան դարերուն մէջ երբեմն կ'ընդհատուի Հային ազգային բեկումը, ներքին եղերական պայքարի մը եղերական արդիւնքը, որուն պատճառով Հայը պատրաստ է հրաժարելու իր հայութենէն՝ իր անհատական ազատութիւնը պահելու յոյսով:

Տաւրոսեան լեռներու հայ բնակիչները պահած մնացին իրենց հողին եւ մշտապէս ու հաւաքականօրէն ծառայած այդ հողը սորկացնելու փորձերուն դէմ:

Սասունցին ալ մերժեց հրաժարիլ իր լեռներուն անառիկ բարձրութիւններէն եւ ազգային հաւաքական պայքարի ու հաւաքական մահուան գնով փորձեց դէթ ինքնավարութիւն մը ապահովել:

Լեռնոտ Ղարաբաղը մինչեւ վարակուած մնաց նոյն հաւաքական ազատութեան տենչով:

Եւ այս բոլորը մեր պատմութեան ամենախաւար ու դաժան թուականներուն, որ է՝ ԺԶ. դարէն մինչեւ ԺԸ. դար՝ երբ Օսմանեան կայսրութիւն եւ Պարսկաստան տեւական պատերազմներու մէջ էին իրարու դէմ, իսկ մեր հայրենի հողը ամայաբերեմ ու ռազմադաշտ էր՝ երկու երկիրներու զինուորական բախումներուն համար:

Այս հիմանին առա, երեւան կուգայ Հայուն ԳԱՂԹԵԼՈՒ ընդունակութիւնը: Գաղթելու շարժառիթը կրնայ ներկայանալ այն, որ հայրենի հողին պայմանները աննպաստ էին եւ անհանդուրժելի կրնայ ըլլալ, որ միայն հալածանք, կռիւ ու մահ կար այդ հողերուն վրայ. կարելի է պնդել, թէ մարդկայնօրէն անհնար էր ապրիլ Հայաստանի բնական սահմաններուն մէջ:

Այս բոլորը ճիշդ է: Եւ սակայն անհրաժեշտ պիտի ըլլար մակաբերել, թէ գաղթելու դիմաւոր մղիչը ոչ թէ ԱԶԳԱՅԻՆ հալածանքն էր, այլ խօսքով՝ ոչ թէ հաւաքականութեան ազատութենէ զրկուիլը, այլ հայ մարդուն անհատապէս ազատորդ ըլլալը:

Կը թուի, թէ Հայը — միշտ իբրեւ անհատ, սակայն ոչ - միշտ իբրեւ հաւաքականութիւն — ամէն բանի հետ կրնայ հաշտուիլ, ամէն բան հանդուրժել, ամէն բան տանիլ, սակայն ապրիլ՝ անհատական ազատութենէն զրկուած, անկարելի կը գտնէր:

Ուրեմն՝ կը գաղթէ՜...

Բանակնե՜ր անցած են արեւմուտքէն արեւելք եւ ապա՝ բանակնե՜ր անցած են արեւելքէն՝ արեւմուտք: Եւ ասիկա ոչ թէ մէկ կամ տասը անգամ: Այս երեւոյթը կրկնուած է գրեթէ երեք դար ամբողջ: Անցնող բանակները ոչ միայն մեր երկիրը ռազմադաշտի վերածած են, մեր հայրենի հողը, այլ աւերած են քաղաքներն ու գիւղերը, կողոպտած ու թալանած են ժողովուրդը, հալածած ու ջարդած այր, կին, մանուկ ու ծերունի:

Որքան որ պատուհասուեցաւ հայ ժողովուրդի «մարմին»ը, աւելի եղերական եւ աւելի ծանրակշիռ հետեւանքով պատուհասուեցաւ անոր հայրենական «հող»ն:

Այս դարերուն է, որ հայրենի հողին վրայ մնացած հայ մարդը — նոյնքան աղքատացած ու աղքատացած, որքան հայրենի հողէն զաղթողը — ներքին եւ ստորինմանական բեկումի ենթարկուեցաւ: Այս դարերուն է, որ իր մէջ տակաւ մարեցաւ անյաղթահարելի ազատամոլը: Այս դարերուն է, որ հայ մարդը մոռցաւ մահը իմացեալ:

Նշուած դարերուն անդրադառնալով, անգլիացի պատմաբան Ճէյմս Բրէյկ դիտել կուտայ, թէ դարերու օտար տիրակալութիւնը այլեւս «խզացած» էակի մը վերածած էր հայ մարդը: Մ. Վարանդեանի գրչին յատուկ գոյները կան այս հեղինակի հետեւեալ նկարագրութեան մէջ.

«Ի՞նչ կարող էր լինել արհամարհուած ու արորուած մշտնջենական անարգանքի ու բռնութեան տակ դեգերող մարդ - գրաստի վիճակը... սարսուկ, տիրապաշտ, քծնող... եւ երկչոտ, երկչոտ»:

Մեղի չիյնար վճիռ արձակել դժխային պայմաններու մէջ վերապրած մեր ժողովուրդի մասին:

Սակայն կը մնայ առարկայական այն իրողութիւնը, որ մինչ «տիրապաշտութեամբ եւ քծնելով» անհատ հայ մարդը փորձ ըրած է բարելաւելու իր անհատական գոյավիճակը, իր բացակայի հաւաքական փորձը բողոքով եւ ապստամբութեամբ հաւաքական բարելաւում մը իրագործելու:

Մինչեւ ԺԹ. դարու վերջին տասնամեակները պիտի սպասենք վերստին լսելու համար «մահ կամ ազատութիւն» ըլլաձեւ ու ահաւոր բառերը՝ ազգային հաւաքականութեան կողմէն արտասանուած:

Ինչ որ վիճակուեցաւ հայ ժողովուրդին 1895 – 1896ին, 1915ին, 1920ին նուազ ահաւոր չէր քան նախորդ դարերու ճակատագիրը:

Սակայն վերակերտուած էր ազգային հաւաքական ազատութեան գիտակցութիւնը:

Ազգային Զարթօնքով ծայր տուած պայքարը անցաւ հանդրուանէ հանդրուան, սակայն չհասաւ իր բնական վախճանին, իր նպատակին:

Տակաւին 1878ին, ազգային ազատագրութեան խորհրդաւոր ռահվիրաներէն Խորէն Նարպէյ Լուսինեան կը գրէր.

«Բազմահոյլ դարեր սուր ու հուր կը բերեն ի Հայաստան. հզօր ազգեր կը խուժեն, բանակներ կ'որոտան, արեամբ կը ներկեն, աւերակներով կը լեցնեն զայն: Բայց նա միշտ անմեռ կը մնայ, նա միշտ կը վերականգնի, նա միշտ կը սպասէ, որ օր մը իր դերը լեցնէ աշխարհի մէջ, այն դերը, որ իրեն ճակատագրեալ է»:

Երկու աշխարհամարտներէ ետք, որոնց ընթացքին զոհողութեան անչափելի բաժին մը ունեցան Հայութիւնն ու հայ հողը, Հայաստանը վերականգնած է այսօր:

Աշխարհագրական իրողութիւն մըն է ան:

Ազգային իրողութիւն մըն է ան:

Քաղաքական իրողութիւն մըն է ան:

Սակայն տակաւին եկած չէ օրը, երբ Հայաստան կարենայ «իր դերը լեցնել աշխարհին մէջ, այն դերը, որ իրեն ճակատագրեալ է»:

Ամէն հայ մարդ գիտակից է, որ նաեւ իր հնաւանդ ու հնամենի ժողովուրդը կոչուած է կատարելու «դեր» մը համամարդկային քաղաքակրթութեան մէջ:

Ամէն հայ մարդ իր էութեան մէջ իսկ կը փայփայէ յոյսը, որ օր մը նաեւ իր ժողովուրդը հնարաւորութիւն ունենայ կատարելու դերը, որ «իրեն ճակատագրեալ է»:

«ՑՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԽՐՈՒՇՉԵԻ ՏԵՂԻ ՏՈՒԱՒ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ԴԱՍԱԽՕՍԸ ԱՐՏԱՔՍՈՒԵՑԱՒ

Քենըտիի վճռական ճառը անմիջական արդիւնք տուաւ եւ ամերիկացի դասախօսը արտաքսուեցաւ Խորհ. Միութենէն: Արկածախնդրութիւնը ծանօթ է: Փրոֆ. Պարկուրն, որ ուսումնասիրական ճամբորդութիւն մը կը կատարէր Խորհ. Միութիւն, յանկարծ կը ձերբակալուէր խորհրդային իշխանութեանց կողմէ լրտեսութեան ամբաստանութեամբ: Ամերիկեան բոլոր բողոքները կը մնային անպատասխան եւ ի վերջոյ նախագահ Քենըտի անձամբ բեմ կուգար եւ վճռական կերպով ազդարարութիւն մը կ'ընէր Խրուշչեւի: Արտաքին նախարարութիւնը հարկ եղած քննութիւնը կատարած էր արդէն ճշդելու համար թէ խնդրոյ առարկայ փրոֆէսօրը իսկապէս որեւէ յատուկ առաքելութիւն չունէր: Երբ այդ կէտը կը ճշդուէր նախագահ Քենըտի կրնար ճակատաբաց ձեւով պահանջել Ամերիկացիին ազատ արձակումը:

Ասիկա պատճառ կը դառնար որ Պարկուրնի խնդիրը մեծ հանգամանք առնէր եւ դուռ բանար ամերիկեան վճռական հակազդեցութեան մը ինչպէս եղած էր Քուպայի կամ Պերլինի ժամանակ: Միջադէպը այսքանով չի փակուիր անշուշտ: Կը մնայ գիտնալ թէ խորհ. իշխանութիւնները ինչո՞ւ ձերբակալած են ամերիկացի մտաւորականը: Սխալ մըն է՞ր թէ գործի վրայ երեւալու տենչ մը: Այս երկու պարագաներուն ալ զանազան հարցումներ կ'ըլլան: Ա) Խորհ. Միութեան մէջ կա՞ն ազատ ոստիկանական իշխանութիւններ, որոնք կը գործեն կառավարութեան գլխուն վրայէն յաճախ անհաճոյ կացութեան մէջ դնելով կառավարութիւնը: Բ) Պէտք է՞ խորհիլ թէ ռուսական բռնատիրութեան գրութեան կարգ մը տարրեր — զինուորական կամ քաղաքային, չահ ունին թունաւորելու Խորհ. Միութեան հետ յարաբերութիւնները, հակառակ Խրուշչեւի փափաքին:

Այս հարցումը եղած էր արդէն քուպական տագնապի եւ Պերլինի վերջին միջադէպին առթիւ: Քենըտիի կառավարութիւնը կ'ուզէ գիտնալ թէ Խրուշչեւ անձնապէս պատասխանատու է՞ այդ դէպքերուն թէ ոչ իր բարեկամեցողութեան դէմ մութ ուժեր կը գործեն:

Այս վերջին միջադէպին առթիւ, կը յիշուէր նաեւ որ Ռուսերը կը յայտնէին Պարկուրնի ձերբակալութիւնը այնպիսի ատեն մը երբ Միացեալ Նահանգներն ու Խորհ. Միութիւնը կը նշեն իրենց դիւանագիտական յարաբերութեանց հաստատման երեսնամեակը: Կը յիշուի նաեւ այս առթիւ որ Լիթվինով, 1933ին, ապահովութիւն տուած էր Ռուզվէլթի, գրաւոր պայմանագրով մը, ըստ որուն Խորհ. Միութիւնը կը խոստանար ամերիկացի քաղաքացիներու կամայական ձերբակալութիւններ չկատարել երբեք եւ տեղեկացնել ամերիկեան դեսպանատունը եթէ ամերիկացի ոեւէ քաղաքացի դժուարութիւններ ունենայ խորհրդային իշխանութեանց կամ դատարաններու հետ:

Փրոֆ. Պարկուրն ձերբակալուած էր Հոկտ. 31ին եւ ազատ կ'արձակուէր Նոյեմբեր 16ին: Քանի մը ոստիկաններ զինքը օդակայան կ'առաջնորդէին, բայց ոչ ոքի ուշադրութիւնը կը գրաւէր:

ՇՆՈՐՀԱՒՈՐԱԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԱՆԹԻԼԻԱՍ

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի եւ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա.ի ողջագուրման ուրախ առթիւ, յԵրուսաղէմ (26 Հոկտեմբեր), Եկեղեցականներ, Ազգային Իշխանութեանց, Կազմակերպութեանց եւ զանազան Հաստատութեանց ներկայացուցիչներ, ինչպէս նաեւ Լիբանանի հայաշատ բոլոր կեդրոններէն բազմաթիւ ազգայիններ, անխտիր, Անթիլիաս կուգան Աջահամբոյրի եւ շնորհաւորելու Վեհափառ Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոսը:

Կիրակի, 10 Նոյեմբեր 1963, կէսօրէ առաջ Աջահամբոյրի եկան Հալէպի Հ. Մ. Ը. Մ.ի փութպոլիստները եւ ջերմ ընդունելութեան արժանացան Վեհափառ Հօր կողմէ:

Երէկ, Երկուշաբթի 11 Նոյեմբեր, երեկոյեան ժամը 5ին, գլխաւորութեամբ Տոքթ. Ե. Ճիտէճեանի, Անթիլիաս եկան Գերշ. Տ. Գնէլ Եպիսկոպոս, Հոգշ. Տ. Գէորգ Վարդապետ, Պ. Պ. Ե. Տէմիրճեան, Տ. Սրապեան, Ս. Շէքէրճեան, Բ. Պապալեան, Տ. Զավզավաթճեան, Յ. Ալթունեան, Յ. Գասպարճեան, Կ. Նազարեան եւ Կ. Գասպարճեան, որոնք Վեհափառ Հօր դրասենեակին մէջ Ն. Ս. Օծութեան Աջը առնելէ ետք, շնորհաւորեցին երկու Վեհափառներու ողջագուրումը: Փոխանցեցին նաեւ Բարձ. Տ. Խադ Ս. Արքեպիս. Աջապահեանի շնորհաւորութիւնները:

Հիւրասիրուելէ եւ Վեհին Աջը կրկին առնելէ ետք, խումբը մեկնելէ առաջ գընաց երջանկայիշատակ Տ. Տ. Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի թարմ հողակոյտին մօտ, ուր Գերշ. Տ. Գնէլ Եպիսկոպոս եւ Հոգշ. Տ. Գէորգ Վարդապետ աղօթեցին հանգուցեալ Հայրապետի հոգւոյն խաղաղութեան համար:

Մեծի Տանն Կիլիկիոյ հրապարակած շնորհակալիքէն կը տեղեկանանք նաեւ որ Տոքթ. Ե. Ճիտէճեան նախապէս կատարած այցելութեան մը ընթացքին 2500 լիր. ոսկի նուիրած է, նոյնքան ալ իրեն ընկերացողը, կաթողիկոսարանին:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԿԻՆ ՆՀՈՒ որ այլեւս պարտութեան եւ ցաւի դիմագիծ մը ունի, Հռոմ հասաւ իր երեք զաւակներուն մօտ:

ԱՌԿՈՒ չէ պատասխանած իրեն եղած հարցումներուն, առարկելով թէ ինք միշտ Գերմանիա է...: Կիրակի օր ըսկըսաւ կամաւոր ծոմ պահել եւ նամակ մը գրած է վարչապետ Էրհարտի խնդրելով որ անձնապէս միջամտէ որ կղզի մօտ, փարել իր այցելութեան ընթացքին: Ծանօթ է որ գերմանական խորհրդարանը միաձայնութեամբ քուէարկութիւն մը ըրաւ պահանջելով որ Առկու Գերմանիոյ վերադարձուի:

ՎԱՆԻ ԵՒ ԿԻՐԱՍՈՆԻ ՄԷՋ արիւնալի բախումներ տեղի ունեցած են թաղապետական ընտրութեանց ընթացքին: Ութ մեռեալ եւ քանի մը տասնեակ վիրաւորներ կան:

ԱՐԺԱՆԹԻՆԻ նախագահը հրովարտակով մը ազգայնացուց արժանթինեան քարիւղները, մեծ դժգոհութիւն յառաջ բերելով, մանաւանդ ամերիկեան շրջանակներու մէջ: Օտար տասը ընկերութիւններ զոհ կ'երթան այս որոշումին, ասոնց ինը ամերիկեան են եւ մէկը՝ իտալական:

ՊՈԼՍԷՆ կը հաղորդեն թէ խորհրդային 21 քաղաքացիներ Թուրքիա ապաստանած են երբ Փոպետա նաւը Պոլիս խարիսխ կը նետէր:

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐ ԻՐԱՆԻ ՄԷՋ

—o—

Իրանի Վեհապետը ձեռնարկած է հիմնական բարենորոգումներու, հակառակ աւատապետներու ընդդիմութեան, զանգուածներու հակառակութեան : Բարենորոգումները կը կատարուին վերէն, առանց զրկուած դասակարգի պահանջներուն, որովհետեւ բազմութիւններ խոր տգիտութեան մէջ են եւ բացարձակապէս զուրկ ընկերային կեանքի պայմաններուն գիտակցութենէն :

Ամէն երկրի մէջ վարչաձեւերու փոփոխութեամբ կը ձեռնարկուի հողային բարենորոգումներու : Իտալիոյ մէջ հողագործին հող տուին եւ կը սպասեն, որ մշակը պատրաստուի հողը գիտականօրէն մշակելու : Ալժերիոյ մէջ նորընտիր նախագահը մեծ հողատիրութիւնը կ'ուզէ բաժնել, արբանեակ երկիրներու մէջ հողը կը պատկանի պետութեան, հողագործը մշակն է, պաշտօնեայ մը պետութեան : Եգիպտոսի մէջ ֆելլահը սեփականատէր կը դառնայ մշակած հողին :

Իւրաքանչիւր երկիր իր սեփական հողային բաժանումներն ունի : Լայնութեան աստիճանը, կլիմայի այլազանութիւնը, հովերու ուղղութիւնը, խոնաւութիւնն ու չորութիւնը, մանաւանդ ջրագրութիւնը կը պարտադրեն այլազանութիւն մշակումներու եւ համապատասխան տնտեսական, իրաւական դրութիւն :

Իրանի մէջ ընդարձակ տարածութիւններ, բազմաթիւ գիւղեր կը պատկանին աւատապետի մը, որ կալուածին եկամուտին գաղափարը չունի, կ'ապրի Թեհրանի ապարանքին մէջ, դրամագլուխ չի տրամադրեր արտադրութիւնն աւելցնելու, հողը աղբելով, արդիական մեթոտներ գործածելով, հողատէրը օտար է իր հողին : Գիւղացին ալ իր վիճակին գիտակցութիւնը չունի, բարերար կը նկատէ հողատէրը, որ իրեն սնունդ կուտայ, որուն շնորհիւ կ'ապրեցնէ ընտանիքը : Տկարը կը մնայ գիւղը, աւելի կորովին կը դիմէ քաղաք, մուրճը կը նախընտրէ մանգաղէն : Խեղճ է գիւղին մէջ, թշուառ պիտի մնայ քաղաքին մէջ : Թեհրան եղած է չքաւորութեան եւ թշուառութեան քաղաք :

Դրամատէր երկիրներու մէջ հողային բարենորոգում կը կատարուի մեքենական, գիտական մեթոտներով, համայնավար երկիրներու մէջ հաւաքական մշակումով : Իրան ոչ դրամատէր երկիր է, ոչ ալ համայնավար : Բարենորոգիչը կ'ըսէ. «Քաղաք մի՛ խուժէք, մի՛ փախիք գիւղերէն, հողը ձերն է, մշակեցէ՛ք, ոռոգեցէ՛ք» : Բայց դժուար է հողը բաժնել, որովհետեւ գիւղերը ամբողջութիւն մը կը կազմեն, որոնց վարիչը քաղաքապետ է, կը վարէ արտադրութիւնը, կ'ապահովէ երկրին անդորրութիւնը, գիւղացիներուն կը հայթայթէ սերմնցու, աշխատութեան միջոցներ, կը հոգայ ոռոգման ծախսերը եւ կը սեփականացնէ արտադրութիւնը աւատապետին համար, իրեն համար : Գիւղացին կը հաւատայ, թէ գիւղին սեփականութիւնը փոխանցուելով կը թշուառանայ : Կը գտնէ արօր, բայց զուրկ է եզներէ, կը ստանայ ջուր, բայց ակին տէրը չէ, մշակումն ու ոռոգումը կախում ունի ակին տիրոջմէն :

Պաշտօնապէս գիւղացիներուն բաշխուած է ութ ամսուան մէջ եօթը հարիւր հազար հեկտար հող, կազմուած են հազար երկու հարիւր համագործակցականներ թէ արտադրութեան եւ թէ վարկի :

Վեհապետը հողային բարենորոգումներէն անցաւ ընկերային բարենորոգումներու, փոխեց ընտրական օրէնքը՝ կիներուն ալ քուէարկելու իրաւունք տալով : Գործաւորներուն իրաւունք տուաւ մասնակցելու ձեռնարկներու շահերուն, բաժնետիրական դրութիւն հաստատեց պետական ձեռնարկներու, վկայեալ երիտասարդներ զերծ ըրաւ զինուորական ծառայութենէ, պայմանաւ որ գիւղերն երթան կարդալ – գրել սորվեցնելու անգիրներուն :

Կրօնքին դէմ կը նկատուի կիներու քուէարկութիւնը : Կիները գոհ են, որովհետեւ Վեհապետը «խորտակեց իրենց շղթաները» : Կը փափաքին «Թեհրանի հրապարակին վրայ կանգնել կոթող մը կնոջ ազատութեան» : Աճապարելու չեն սակայն, այրերը չեն ուզեր հրաժարիլ իրենց իրաւունքներէն : Ամուսինը թալաք կ'ըսէ, այսինքն «քեզ կը ձգեմ» եւ կը լքէ կինը : Կրնայ երեք անգամ ետ առնել եւ միայն երեք անգամ :

Աւատապետներ եւ մոլեռանդներ դժգոհ են արեւմտեան բարենորոգումներէն, Շահը հերետիկոս մըն է իրենց համար : Աւատապետ եւ զանգուած տարբեր ըմբռնումներով կը միանան բարենորոգումներու դէմ, դժուարին է պայքարիլ դարաւոր, արմատացած սովորոյթներու դէմ, մոլեռանդութեան դէմ : Այսպէս զրկուած զանգուածը կը պաշտպանէ հողատէրերն, մեծափարթամին շահերը, տգէտները կը պայքարին անգիրութեան օրէնքին դէմ, կրօնականներ իսլամական օրէնքին դէմ կը գտնեն կնոջ ազատագրումը, քուէարկելու իրաւունքը :

Ճարտարարուեստական գործունէութիւնը կամ առեւտրական զարգացում կը հարստացնեն քաղաքները, մանաւանդ երբ հաղորդակցութեան միջոցները կը դիւրանան : Հողազուրկ երկրագործներ, հրապուրուած բարձր թոշակներէ, հեշտ կենցաղէ, կը դիմեն քաղաք : Գաղթը կը նուազեցնէ մշակներու թիւը : Կը նպաստէ մնացողներուն թոշակներու յաւելումին : Քաղաքներու զարգացումը կը բարելաւէ երկրագործներու վիճակը : Բայց երկրագործական ձեռնարկներէն շատերը անկարող կ'ըլլան թոշակներու բարձրացումին տոկալու, հողավարձքերը վար կ'իյնան, հողատէրերը կը ստիպուին վաճառելու իրենց սեփականութիւնները, որոնք կը բաժնուին բաւականաչափ բանուոր գիւղացիներու միջեւ, որոնք թոշակներու յաւելումով հարստացած են : Ուրիշ հողատէրեր, որոնք դրամատէր են, կը գնեն հողերը, կ'ընդարձակեն իրենց կալուածները եւ կը կազմուի մեծ հողատիրութիւնը : Կամ կը գնեն մեքենաներ բանուորներու պակասը լրացնելու համար : Սկզբնական երեւոյթին հետեւանքները հաստատ կերպով կ'ազդեն իր պայմաններուն վրայ եւ կ'աւելցնեն պատճառին ուժգնութիւնը :

Նման երեւոյթ մը տեղի ունեցած է Ֆրանսայի մէջ, տեղի կ'ունենայ այսօր Իտալիոյ մէջ, կրնայ կատարուիլ նաեւ Իրանի մէջ :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԲԺԻՇԿ-ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

—o—

Մենք ենք, որ անփոյթ գրչով կը հեգնենք
Այս նենգ աշխարհին պսակները նենգ :
Քնար մը ձեռքներիս, անտուն,
մահագին ,
Չենք ցանկար ստրուկ – պետի դղեակին :
Ազատ բարբառի ասպետներ անահ ,
Կ'ապրին մեռնելով , կը մեռնին անմահ
Թրուպատուրները :

Մեծ համբաւի արժանացած գեղեցիկ եւ ազատակոչ այս բանաստեղծութիւնը, որ կը կոչուի «Թրուպատուրները», գրած է բանաստեղծ եւ բժիշկ Ռուբէն Չիլինկիրեան՝ մեր քնարերգութեան մէջ յայտնի Ռուբէն Սեւակը :

Ծնած է 1885 Փետրուար 15ին՝ Կ. Պոլիսի մօտ գտնուող Սիլիվրի գիւղը : Միջնակարգ կրթութիւնը ստանալէ ետք իր ծննդավայրին մէջ, կը մեկնի Զուիցերիա, ուր 1911ին՝ 26 տարեկան հասակին մէջ, կ'աւարտէ Լոզանի բժշկական համալսարանը :

Երեսուն տարի ապրեցաւ եւ, հակառակ այդքան կարճ կեանքին, ան իր նուրբ վիպերգական, հայրենասիրական եւ խոհական բանաստեղծութիւններով դարձաւ գնահատուած բանաստեղծ մը եւ դասուեցաւ Դանիէլ Վարուժանի, Սիամանթոյի, Միսաք Մեծարենցի շարքը :

Ռուբէն Սեւակի համբաւը, իբրեւ բժիշկ, չտարածուեցաւ, սակայն, ի տարբերութիւն բազմաթիւ բժիշկներու, որոնք շատ երկար ապրեցան եւ ոչ մէկ հետք ձգեցին, ան գրեց բժշկական մօտ 15 նորավէպ, որոնք «Բժիշկին գիրքէն փրցուած էջեր» խորագրին տակ 1913 – 1914 թուականներուն տպագրուեցան Պոլիս հրատարակուող «Ազատամարտ» օրաթերթին մէջ :

Երբ կը կարդանք այդ հմայիչ եւ սրտառուչ նորավէպերը, իսկոյն կը զգանք, որ անոնց հեղինակը բժիշկ է, մարդ մը, որ ունեցած է բանաստեղծի պայծառ եւ վսեմ հոգի :

Սեւակի նորավէպերը փաստեր են, իսկ հերոսները՝ մոռցուած եւ յուսախաբ, Ֆ. Տոսթոեւսկիի ըսած՝ «ստորացուած եւ վիրաւորուած» մարդիկ, որոնց վրայ ոսկորներէն եւ մաշկէն զատ, ոչինչ չէ մնացած, մարդիկ, որոնք կը տառապին ոչ միայն մարմնական, այլեւ հոգեկան ախտով, մարդիկ, որոնք կ'ոչնչանան աղքատութեան, խաւարամոլութեան, տգիտութեան եւ այլասերութեան մէջ :

Ահա անոր «Տէր ողորմեա» նորավէպը :

Բազմաչարչար հայր մը երկար ատենէ ի վեր կը տառապէր վեներական ախտով : Երկար տարիներ գաղտնի պահած էր իր հիւանդութիւնը, իսկ ահաւոր տառապանքը՝ անոր տգիտութեան հետ դաշինք կնքած, ոչնչացուցած էր ոչ միայն անոր մարմինը, այլեւ կինը եւ երեք զաւակները : Վերջապէս հայրը կը հասկնայ իր մեղքը եւ կ'որոշէ փրկել անմեղ զաւակները : Վերջին ունեցածը գրաւ դնելով, ան ընտանիքին հետ միասին կ'երթայ Եւրոպա՝ «քաղաքակրթութեան կեդրոնը», զաւակները փրկելու : Բայց աւա՜ղ... հիւանդ եւ դժբախտ մարդը մինակ է, անօգնական, անգամ մը դատապարտուածը այլեւս չի կրնար փրկուիլ :

«Տէր ողորմեա» նորավէպը գրուած է ցնցող տրամաթիզմով եւ մարդկային հոգեբանութեան ճիշդ եւ խոր վերլուծումով :

Առնենք ուրիշ օրինակ մը՝ «Մեռելի մը նամակը» նորավէպը :

Այստեղ հեղինակը համոզիչ կերպով ցոյց կուտայ, որ ամուսնութիւնը դժբախտութիւն է, եթէ անոր առանցքը չկազմէ սէրը եւ փոխադարձ յարգանքը, այլ՝ դրամը եւ հարստութիւնը : Մեռնող թոքախտաւոր կինը կը դիմէ բժիշկին եւ կը բանայ իր սիրտը, «Այս մէկ տարուան մէջ մարդիկ ժամանակ գտան գիս ամուսնացնելու, արգանդէս երկու զաւակ վիժեցնելու, հոգիս դժոխքի վերածելու, մարմինս՝ դիակի ...» :

Ի՞նչ կրնան ընել Փրանկախտով, թոքախտով, վերնոտութեամբ հիւանդ այս դժբախտները : Ի՞նչ կրնան ընել անոնց տառապանքը տեսնող բժիշկները : Ոչինչ :

Սակայն բժիշկ Ռուբէն Սեւակ չընկճուիր : Թէեւ խաւար, թէեւ մինակ եւ անօգնական, այնուամենայնիւ կը փորձէ երեւան հանել ճշմարտութիւնը : Ան կը պայքարի իբրեւ բանաստեղծ, իբրեւ քննադատ, իբրեւ բժիշկ :

Ռուբէն Սեւակի արձակ էջերը ոչ միայն գեղարուեստական, այլեւ բժշկական անկիւնէն դիտուած լուսաւոր ստեղծագործութիւններ են : Իբրեւ գրագէտ ան գեղարուեստական գոյներով ցոյց կուտայ փաստը, իսկ իբրեւ բժիշկ՝ այդ փաստը կը դարձնէ պայքարի միջոց : Այդ տեսակէտէն յատկանշական է «Ստամոքսին գահը» նորավէպը :

Նիւթը հասարակ է, պարզ ու նոյնիսկ

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Առանձին մնալով, Տանթոն վերսկսաւ իր շրջագայութիւնը սենեակին մէջ, յաճախ խաչաձեւելով իր թեւերը կուրծքին վրայ : Իր բազմաթիւ բարեկամներուն իր վերաբերմամբ ունեցած անձկութիւնը ի վերջոյ իրեն մտածել կուտար թէ իրական սպառնալիք մը ու վտանգ մը կար կախուած իր գլխուն : «Տանթոն կը դաւադրէ, պէտք է որ մեռնի», ըսած էր նախընթաց օրը Պիյօ, եւ ոչ ոք քաջութիւնը ունեցած էր այդ ամբաստանութեան դէմ ձայն բարձրացնելու :

Կը զգար ահաւոր ցասումի մը փայլատակումը իր կուրծքին տակ : Կը սպասէր որ գային իր վրայ յարձակիլ յանդգնողները : Վստահութիւնը ունէր թէ պիտի կրնար զանոնք զգետնել : Անոնց ամբաստանութիւններէն որեւէ մէկը հիմք ունէ՞ր ... Իր հարստութի՞ւնը ... վատ ու ստոր ստախօս մըն էր այն որ պիտի յաւակնէր թէ ինք հարստացած էր ի հեճուկս պետութեան : Իր կեանքը հայելիի մը պէս պայծառ ու ջինջ չէ՞ր : Ի՞նչպէս կրնային զինք ամբաստանել թէ խնայած էր ժիրոնտէններուն, երբ ընդհակառակն, ինքն էր որ յառաջացուցած էր անոնց կորուստը : Տիմիւրիէ՞զը ... ինք չէր միայն որ զայն պաշտպանած էր : Ռոպէսփիէռ նոյնպէս պաշտպան փաստաբանը եղած էր ամբաստանեալ զօրավարին : Փաստերը շատ են, օրինակ, «Մոնիթէօր»ի սա թիւը, որուն մէջ ահա թէ ինչ է գրած Ռոպէսփիէռ, անցեալ տարի, նոյն այս թուականին.— «Ինչ կը վերաբերի Տիմիւրիէզի, ես կատարեալ վստահութիւն ունիմ անոր վրայ ...» :

Յանկարծ, Տանթոն գլուխը դարձուց դէպի սենեակին դուռը : Դուրսէն ոտնաձայներ կը լսուէին : Մարդիկ կուգային :

Դուռը բացուեցաւ ու ընչասպառ մարդ մը ներս մտաւ սենեակէն : Տրիբունը ճանչցաւ իր բարեկամներէն Բանիսը :

— Տանթոն, գոչեց այցելուն, Կոմիտէները վճռեցին քու ձերբակալութիւնդ ...

— Կարելի բան չէ՛ ...

— Քու, Գամիյի, տը Ֆիլիփոյի եւ Լաքրուայի ձերբակալութիւնը : Լինտէ եւ Ռուիլ գիս ղրկեցին քու մօտդ որպէսզի տեղեկացնեմ զեզի : Միայն երկուքն էին որ մերժեցին ստորագրել ձերբակալման հրամանագիրը :

Տանթոն, գլխուն սաստիկ հարուած մը ստացողի մը նման, տատանեցաւ :

— Կարելի՞ բան է, ի՞նչպէս համարձակեցան :

— Սէն Ժիւսթի կողմէ ներկայացուած տեղեկագիրը զիրենք համոզեց :

— Իսկ Ռոպէսփիէ՞ռ ...

— Կը թուէր թէ տակաւին կը տատամսէր, երբ ներկաներէն մէկը պոռաց . «Եթէ Տանթոնը չէ, դուն է որ պիտի գըլխատուիս ...» : Լինտէ, որ կը զբաղի մատակարարութեան հարցով, յայտարարեց թէ ինք Կոմիտէին մաս կը կազմէ կերակրելու համար քաղաքացիները եւ ոչ թէ գլխատել տալու համար հայրենասէրները ...

Տանթոն զարմացած էր, չէր կրնար հաւատալ եւ ընդունիլ, թէ այդքան բազմաթիւ էին իր թշնամիները .

— Քարնօն ալ ստորագրե՞ց :

— Այո, ինչպէս նաեւ Պարէրը, Վատիէն ու Ամարը ...

— Իսկ Պիյօ՞ ...

— Առաջիններէն մէկը :

— Անիկա՞ ալ : Եւ ըսել թէ ինծի սեղանակից է եղած ու հացս կերած ...

Բանիս դիտեց Տանթոնը, որուն անձկութիւնն ու չուարումը ակնյայտնի էին :

— Ի՞նչ կը խորհիս ընել :

Ապա, ձայնը ցածցնելով, Բանիս շարունակեց .

— Մտիկ ըրէ, Տանթոն, նոյնինքն Կոմիտէի ոստիկանութիւնն է որ պիտի գայ քեզ ձերբակալելու : Սէն Ժիւսթ եւ Պիյօ վստահութիւն չունին Կոմունային, խորհելով որ կրնաս դիմադրել անոնց : Մինչ այդ, սակայն, դեռ բաւական ատեն ունիս խոյս տալու եւ ազատելու համար ...

Մեծ Տրիբունը իր բովանդակ հասակը ցցելով, որոտաց .

— Տանթոն մը խոյս չի տար ...

— Բացակայիլը փախուստ չի նշանակեր, պնդեց Բանիս :

— Իրենցմէ երկնչելու երեւոյթը պիտի ունենամ : Խոյս տալը պիտի նշանակէ ընդունիլ ամբաստանութիւնները : Կ'ուզեմ մնալ, ծառանալ իրենց դէմ եւ ջրել անոնց բարբանջանքները : Շնորհակալ եմ, Բանիս, երբեք պիտի չմոռնամ քու խիզախ բարեկամութիւնդ, այս դժուարին հանգամանքներուն մէջ :

Բանիս, սակայն, դարձեալ պնդեց .

— Այդ բոլորը սկզբունքներ են որոնք պատիւ կը բերեն քեզի, սակայն, խորհէ թէ գլուխդ կը վտանգես : Երբեք ալ անպատուաբեր արարք մը չէ խուսափիլ մարդէ եւ ոչ – վեհանձն հակառակորդներէ : Հետեւէ Տիւլորի եւ Լուվէի օրինակին, որոնք ապաստանած են Զուիցերիա, մէկ քանի ամիսէն ամէն բան կարգի կը մտնէ :

Տանթոնի աչքերը ստացան զարհուրելի արտայայտութիւն մը : Բռնեց իր բարեկամին թեւերէն, սեղմեց զանոնք փշրելու աստիճան ուժգնութեամբ մը, ու գոռաց .

— Զուիցերիա՞ ... ոչ ... երբեք ... կարելի՞ է միթէ հայրենիքը տանիլ կօշիկներու կրունկներուն կպած հողով ...

Բանիս՝ յուսահատ մեկնեցաւ :

(2 Շար.)

…ոտ: Բայց ինչպէս վարպետութեամբ եւ հմտութեամբ գրուած է: Առանց վիրաւորելու մարդկային արժանապատուութիւնը, ան ցոյց կուտայ …եռական արարածին ողբերգութիւնը: …ները շատակեր է, եր ստամոքսին գո…ը, բայց ան մեղաւոր չէ, որովհետեւ …կայ մէկը, որ օգնէ իրեն: Սեւակ շատ …ուրբ ձեւով կը հասկցնէ, որ շատակերութիւնը մարդուն անգործութեան եւ …գործարութեան հետեւանք է:

Երիտասարդ բժիշկը ոչ միայն լուսաւորական աշխատանք կը տանի հասարակ ժողովուրդին մէջ, այլեւ մեծ ազդեցութիւն կ'ունենայ իր պաշտօնակիցներուն՝ բժիշկներուն վրայ:

Գրեթէ բոլոր նորավէպերուն մէջ բժիշկը ներկայացուած է իբրեւ ազնիւ եւ կարեկցող մարդ: Սեւակի կարծիքով, բժիշկը մեծ պարտականութիւններ ունի մարդոց հանդէպ, այդ պատճառով ան պէտք է հիւանդը լաւ քննէ, մանրամասն ուսումնասիրէ եւ, որ գլխաւորն է, միշտ պատասխանատուութեան զգացում ունենայ: Ահա թէ ինչու «Գանձ» նորավէպին մէջ ան կը գրէ. «Վա՜յ մարմնի բժիշկին, որ հոգին չի հասկնար»:

Իր «Վեցերորդ զգայարանք» նորավէպով Սեւակ քնարերգակ բանաստեղծի յատուկ գեղեցիկ եւ նուրբ համեմատութիւններով համառօտ կը նկարագրէ կեանքին փորձառութիւններուն անտեղեակ երիտասարդը: Այստեղ բժիշկ Սեւակ կը զգուշացնէ եւ կը թելադրէ, որ կեանքի մէջ մտնող բոլոր երիտասարդները պէտք է «առողջապահիկ կանխազգացումով զինել», այնպէս դաստիարակել, որ թիւրիմացաբար չիյնան այլասերութեան եւ պոռտաբուծութեան գիրկը:

«Սակայն վտանգը միայն մարմնական չէ, այլ նաեւ հոգեկան: Ոչ միայն իրենց ֆիզիքական առողջութիւնը կը խաթարեն անոնք, այլ նաեւ իրենց բարոյական առողջութիւնը, իրենց նկարագիրը, իրենց զուարթութիւնը, իրենց սրբութիւնը», — կը գրէ ան:

Սեւակ կը փափաքէր, որ երիտասարդը մաքուր եւ ազնիւ ըլլայ, որովհետեւ ան սիրոյ մաքրութեան պահպանումով, պահպանած կ'ըլլայ նաեւ մարմնական մաքրութիւնը: Նորավէպը կը վերջանայ հետեւեալ եզրակացութեամբ՝ առողջ սէր, առողջ սեռ:

Կեանքի եւ ստեղծագործութեան ամէնէն ծաղկուն շրջանին՝ 1915ին, Թուրք ջարդարարները հայ միւս մտաւորականներուն հետ սպաննեցին նոյնպէս բժիշկ-բանաստեղծ Ռուբէն Սեւակը: Ապրեցաւ այն շրջանին, երբ հայ ժողովուրդը կը տանէր ֆիզիքական ոչնչացման եղերն: Ահա թէ ինչու ան կ'երգէր.

«Ով դուն, ով դժբախտ երկիր հայրենի,
Որ արիւնի տաք, շահմանդաղի մէջ,
Զոհ գազաններու խաղին վայրենի,
Ու համայնասպառ բոցերու անշէջ,
Կը մխաս, դժբախտ երկիր հայրենի…»:

Աւաղ, տաղանդաւոր բժիշկ-բանաստեղծը չտեսաւ անկախութեան արշալոյսը: Սակայն, յետնորդ սերունդները յարգանքով եւ սիրով կը կարդան եւ կը պահեն անոր ստեղծագործական հարուստ մտքին արգասիքը:

ԲԺ. Հ. ԳԷՈՐԳԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

Վերջերս Մոլիէրի շքեղ սրահին մէջ բացառիկ շուքով եւ խուռն բազմութեամբ տօնուեցաւ Կապոյտ Խաչի Օրը:

Ամէն դասակարգէ եւ դաւանանքէ բազմութիւն մը անվարան եկած էր իր համակրանքը յայտնելու Կապ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղին: Ասիկա կը նշանակէ թէ այդ մասնաճիւղը իր ժրաջան անդամուհիներով ու անաչառ, բեղուն եւ լուռ մնջիկ աշխատանքով կրցած է թափանցել ու տեղ գրաւել ժողովուրդին հոգւոյն մէջ: Արդարացի էր յարգելի բանախօսուհիին այն ակնարկը թէ Լիոնի մասնաճիւղը լաւագոյններէն մին ըլլալով պատիւ կը բերէ այս կազմակերպութեան եւ ի մասնաւորի Լիոնահայ գաղութին:

Լիոնի մասնաճիւղը իր այս հանդէսով անգամ մըն ալ ապացոյցը տուաւ ոչ միայն իր աշխուժութեան, այլ եւ իր ձեռներէցութեան ու ճաշակին, որ կրցած էր համախմբել գեղարուեստի մարդին լաւագոյն ուժերը յայտագրի պատրաստութեան համար:

Ժամը երեքը անցած է: Սրահին աթոռները գրաւուած են ու կարգապահութիւնը օրինակելի, շնորհիւ կարգադիր յանձնախումբի աչալրջութեան: Եւ ահա բեմին հսկայ վարագոյրը կը բացուի եւ օրուան խօսնակը Տիկին Գ. Գայթանճեան, ատենապետուհի Լիոնի մասնաճիւղի վարչութեան, բացուած յայտարարելով հանդէսը բեմ կը հրաւիրէ Պ. Ց. Պէրպէրեան որ իր ջութակով արուեստագէտի մը ճկունութեամբ կը նուագէ հայկական եղանակներ: Որուն յաջորդեց Օր. Շաքէ Ղազարեան: Շնորհալի ու զգայուն՝ արտասանեց Յովհաննէս Շիրազի «Պատգամը»: Յետոյ, Տիկին Գայթանճեան շնորհակալութիւն յայտնեց Լիոնի Ազգային Միութեան՝ որ միշտ ալ քաջալերած է Կապոյտ Խաչի ձեռնարկները: Բեմ հրաւիրեց Ազգային Միութեան ներկայացուցիչ եւ Միութեան ատենապետ Պ. Վարդան Եղիշէեանը, որ իր բովանդակալից զրուցեամբ նախ շեշտեց բոլոր գոյնի խաչերու օգտակարութիւնը մարդկային բարօրութեան համար:

Խաչը, ըսաւ Պ. Եղիշէեան, որ նախապէս չարչարանքի ու պատիժի գործիք մըն էր, Քրիստոսի խաչելութեամբ դարձաւ պաշտամունքի, հաւատքի եւ յոյսի սրբազան խորհրդանշան: Եւ յիշելէ ետք խաչերու ստեղծման նպատակը՝ օգնութեան փութալ վիրաւոր զինուորին, մեղմել անոր տառապանքը, օժանդակել որբեւայրի կնոջ եւն., շնորհաւորեց Կապոյտ Խաչի գործունէութիւնը եւ մասնաւորելով իր խօսքը Լիոնի մասնաճիւղին իր ջերմ գնահատանքը յայտնեց անոր նուիրումով կատարած ազգօգուտ աշխատանքին եւ հայեցի դաստիարակութեան ի նպաստ տարած ջանքերուն համար:

Նոր Սերունդի խումբը գեղջկական մետաքսեայ տարազներով անթերի պարեց հայկական պար մը ոգեւորութիւն ստեղծելով:

Այս առթիւ յարգելի խօսնակը շնորհակալութիւն յայտնեց Պ. Սանճեանի, որ տարազներու պատրաստութեան համար եօթանասուն մեթրէ աւելի գեղեցիկ կերպաս նուիրած է:

Օր. Անժէլ Կարապետեան, շատ հաճելի կիրթ ու հմայիչ ձայնով երգեց Սիրուն վարդը, Կռունկը, Ծիրանի ծառը եւ գերմաներէն ու ֆրանսերէն երգեր բարձրօրէն գնահատուելով: Դաշնակով կ'ընկերանար Օր. Տ. Աւետիսեան՝ Լիոնի երաժշտանոցէն ու մրցանակաւոր, որ յաջողութեամբ կատարեց իր փափուկ դերը:

Ուրախալի է որ երիտասարդ արուեստագէտներու սերունդ մը կը պատրաստուի, եւրոպական պատրաստութեամբ, որ պէտք է քաջալերել:

Տիկին Գայթանճեան խանդակաթ զգացումով արտասանեց Վ. Թէքէեանի «Հայու հոգին»: Շատ տպաւորիչ կենդանի պատկեր մը ներկայացուեցաւ փոքրերու մասնակցութեամբ որ կը խորհրդանշէր Կապ. Խաչի գործունէութիւնը եւ մեղեդիէ մը անջատուած կնոջական քնքոյշ ձայն մը կը դրուատէր Ֆ. Կապ. Խաչի 30 տարուան բեղուն աշխատանքը՝ բարեսիրական, կրթական, առողջապահական բաժիններով:

Տիկին Ալլէթ Կորիզեան (Մարգարեան), Լիոնի օփերայէն, մարմնային ճըկուն ու առաձգական շարժումներով իրագործեց երկու ձեւընկալ (փլասթիք) մենապարեր երազային աշխարհ մը ստեղծելով:

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Շրջ. վարչութեան ատենապետ՝ Տիկին Հուրի Իփէքեան որ իր ճարտար լեզուով, կուռ ու փաստացի բանախօսութեամբ կրցաւ հաղորդակից ըլլալ ունկնդիրներուն, իր շօշափած նիւթերը հասկնալի դարձնել եւ շարունակաբար բոլորին ուշադրութիւնը կեդրոնացնել իր խօսքին շուրջ: Այս առաւելութիւնը շատ քիչերու տրուած է: «Խաչուհի ըլլալ խաչակիր ըլլալ կը նշանակէ: Իր ուսերուն վրայ դնել պարտականութիւններ՝ ժողովուրդին ծառայելու համար, ա՛յս է Խաչուհին»:

Աւանդութեան համաձայն, Արարչութիւնը երբ ուզեց կինը ստեղծել, քնացուց Ադամը, անոր կողէն՝ ուր զետեղած էր շունչը եւ հոգին, ոսկոր մը առաւ եւ ատով ստեղծեց կինը, որպէսզի ան դառնայ կողակից մը եւ սիրոյ արարած մը: Քրիստոնէութեան տարածման մէջ կիները կարեւոր դեր ունեցած են: Հայաստանի մէջ քրիստոնէութիւնը պետական կրօնք դարձաւ շնորհիւ հայուհիներուն: Տրդատի քոյրը քրիստոնեայ էր: Աւարայրի ճակատամարտին, առաջին անգամ Հայուհիներ ասպարէզ իջան: Պատմութեան ընթացքին կնոջական ինքնաբուխ համախմբումներ միշտ ալ եղած են: «1910ին Ամերիկայի մէջ կորիզը դրուեցաւ Կարմիր Խաչին, որ յետագային, Հայաստանի Հանրապետութեան ժամանակ պետական կազմակերպութիւն մը դարձաւ: Ուրիշ ազգերու մէջ Խաչերը պետական են: Իսկ մեր մէջ խաղաղութեան շրջանին Խաչերը կը գործեն իբրեւ բարեսիրական միութիւններ: Մենք որ ամէն տեղ կռուած էինք, արիւն թափած՝ վտարուեցանք հայրենիքէն:

Կեանքի ու մահուան հարց մը ծագեցաւ: Պէտք էր պահպանել խլեակները: Խնամել որբը, այրին, չքաւորը: Բարեբախտաբար հայ ժողովուրդը շուտով կազդուրուեցաւ ու բարելաւեց իր կեանքի պայմանները:

Այժմ ուրիշ փրկութեան հարց մը դրըուած է մեր առջեւ: Մեր կազմակերպութեան առաւելութիւնը այն է որ օրուան պահանջին համաձայն գործել գիտէ:

Յարգելի բանախօսուհին թուանշաններով եւ փաստացի տուեալներով պարզեց Ֆ. Կ. Խաչի գործունէութիւնը, թուելով իր դպրոցները, կրթական նպաստներու եղած յատկացումները, մշակութային ձեռնարկներու, ուսանողներու ի նպաստ օժանդակութիւնները, աղէտեալներու, հիւանդներու, չքաւորներու օգնութիւնները: Յիշեց Պէլֆոնթէնի օդափոխութեան կայանը ուր ամէն տարի հայաշունչ մթնոլորտի մը մէջ կը կազդուրուին որոշ թիւով երախաներ: Մատնանշեց ճերմակ ջարդի վտանգը, որ կարող է ամբողջ ժողովուրդ մը փոշիացնել, անէացնել: Յանցաւոր նկատեց տարէց սերունդը որ ահարկու վտանգը տեսնելով հանդերձ ոչինչ կ'ընէ: Այս գետնի վրայ առաջարկեց հայ աղջիկներ ղրկել Լիբանան:

Քրքրելով պատմութեան էջերը ընկերուհի Հուրի ըսաւ թէ երբ Հայութիւնը վտանգուած էր պարսկականութենէ, օտար համալսարաններ ղրկեց երիտասարդներ, որոնց մէջ էր Մեսրոպ Մաշտոցը: Չորս դարեր ետք, դարձեալ օտար համալսարանէ եկաւ Խաչ. Աբովեանը: Ապա, Խրիմեան Հայրիկը, Րաֆֆին: Գէորգեան ճեմարանէն՝ Ահարոնեան, Ադոնց, Միկոյեան: Գերմանիայէն՝ Կոմիտաս: Պելժիայէն՝ Դանիէլ Վարուժան:

Այժմ Պէյրութ Փալանճեան ճեմարանը ղրկուած են երեք օրիորդներ, ուր պիտի հետեւին հայագիտական դասընթացքներու եւ իրենց վերադարձին պիտի ծառայեն Պէլֆոնթէնի կայանի մէջ: Կոչ ըրաւ ներկաներուն աջակցիլ Շրջ. Վարչութեան այս ձեռնարկին, ոչ միայն հոգալու համար ղրկուածներու ծախքերը, այլեւ հնարաւորութիւն ստեղծելու նորեր ղրկելու՝ ապահովելով ձեռնարկին յարատեւութիւնը:

Ներկաներէն եղան ինքնաբուխ նուէրներ որոնց գումարը յայտարարուեցաւ արդէն «Յառաջ»ի մէջ:

Դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Ի. Պօղոսեան, (Մարսէյլի մրցանակաւոր) Խաչատուրեանէն պարի եղանակներ, որոնք հաճոյքով ունկնդրուեցան:

Նոր Սերունդի խումբը այս անգամ պարեց հունգարական պարեր համապատասխան տարազներով:

Յետոյ «Արծիւ» պարախումբը՝ չորս երիտասարդներ որոնց երեքը Ֆրանսացի, յաջողութեամբ պարեց հայկական պարեր: Աւելորդ է ըսել որ բոլոր արուեստագէտները, դերակատարներն ու արտասանողները արժանացան ջերմ ծափահարութեան:

Լիոնի Կաթողիկէ հովիւ Հայր Մոմճեան բեմ ելլելով, իր կարգին մատնանշեց ուծացման վտանգը եւ անոր դէմ պայքարելու համար իւրաքանչիւր հայու պարտականութիւնը:

Ներկաներու մասնակցութեամբ երգուած տէրունական աղօթքով եւ Հայր Մոմճեանի պահպանիչով փակուեցաւ հանդէսը, յիշատակելի օր մը արձանագրելով Լիոնի հայ տարեգրութեան մէջ:

Հանդէսէն ետք տեղի ունեցաւ ընկերական խնջոյք եկեղեցւոյ սրահը:

ԳՈՒՐԳԷՆ ՓՕՑԱՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (57)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Հասարակ սիրող մըն ես: Ուրեմն ուրիշներուն պէս ըրէ, վճարէ ինծի եւ ալ չխօսինք այս խնդրոյն վրայ:

Մարկրիթ, որ այս երկարատեւ խօսակցութենէն յոգնած էր, բազմոցին յենարանին կռթնեցաւ եւ հազի թեթեւ նոպայ մը զսպելու համար թաշկինակը շըրթունքին եւ աչքերուն տարաւ:

— Ներողութիւն, ներողութիւն, մըրմռացի, բոլոր ըսածներդ հասկցած էի, բայց կ'ուզէի որ դուն ըսես, պաշտելի Մարկրիթս: Մնացածը մոռնանք եւ բան մը միայն յիշենք, այսինքն թէ մենք իրարու կը պատկանինք, թէ երիտասարդ ենք եւ թէ կը սիրենք զիրար: Մարկրիթ, ինչ որ կ'ուզես ան ըրէ զիս: Ես քու ստրուկդ, քու շունդ եմ, բայց յանուն Աստուծոյ, պատռէ քեզի գրած նամակս եւ մի թողուր որ հեռանամ Փարիզէն, ապա թէ ոչ պիտի մեռնիմ:

Մարկրիթ շրջազգեստին չփակին մէջէն հանեց նամակս, ինծի տուաւ եւ անուշ ժպիտով մը ըսաւ.

— Առ, ես ալ քեզի բերեր էի զայն:

Նամակը պատռեցի եւ արտասուալից աչքերով համբուրեցի զայն ինծի տուող ձեռքը:

Այս միջոցին Բրիւտանս երեւցաւ:

— Ըսէք նայինք, Բրիւտանս, գիտէ՞ք թէ ինծմէ ինչ կը խնդրէ, ըսաւ Մարկրիթ:

— Ներում կը խնդրէ:

— Ճիշդ:

— Եւ դուք ալ կը ներէ՞ք:

— Այնպէս պէտք է, բայց ուրիշ բան մըն ալ կ'ուզէ:

— Ի՞նչ:

— Կ'ուզէ գալ եւ մեզի հետ ճաշել:

— Եւ դուք ալ կը հաւանի՞ք:

— Դուք ի՞նչ կը խորհիք:

— Ես կը խորհիմ թէ երկուքդ ալ տըղայ էք եւ խելք ըսուած բանը չունիք: Բայց կը խորհիմ նաեւ թէ շատ անօթի եմ, եւ թէ որքան շուտ հաւանիք, այնքան շուտ կը ճաշենք:

— Օն, ըսաւ Մարկրիթ, երեքս ալ կրնանք նստիլ կառքիս մէջ: Նայեցէք, ըսաւ ինծի դառնալով, Նանին քնացած պիտի ըլլայ հիմա եւ դուռը դուք պիտի բանաք: Ուստի բանալին առէք որ այլեւս չկորսնցնէք զայն:

Մարկրիթը խեղդելու աստիճան ուժով գրկեցի: Ասոր վրայ Ժօզէֆ ներս մտաւ:

— Պարոն, ըսաւ ինքզինքէն գոհ եղած մարդու երեւոյթով, ճամբու պայուսակները կապեցի:

— Ամբո՞ղջ:

— Այո, պարոն:

— Էհ ուրեմն, քակէ զանոնք: Պիտի չմեկնիմ:

ԺԶ

Կրնայի, ըսաւ ինծի Արման, քանի մը խօսքով պատմել ձեզ այս կապակցութեան սկզբնաւորութիւնը, բայց կ'ուզէի որ տեսնէք թէ ինչ դէպքերու հետեւանքով եւ ինչ աստիճանաւորումով ես Մարկրիթի բոլոր ուզածներուն հաւանեցայ եւ Մարկրիթ այլեւս չկրցաւ ապրիլ առանց ինծի:

Իմ տունս եկած գիշերուան յաջորդ օրն էր որ Մանոն Լէսքօն ղրկեցի անոր:

Այդ վայրկեանէն սկսեալ, քանի որ չէի կրնար փոխել սիրուհիիս կեանքը, ես իմ կեանքս փոխեցի: Ամէն բանէ առաջ կ'ուզէի ժամանակ չտալ մտքիս որ իմ ընդունած դերիս վրայ մտածէ, վասն զի խորքին որ սովորաբար այնքան հանդարտ էր, յանկարծ աղմկալի եւ անկարգ երեւոյթ մը առաւ:

(Շար.)

ԱՅՑ ՓԷՌ - ԼԱՇԷՋ

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը, հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէին այց մը կազմակերպած է այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Փէռ – Լաշէզ հանգչող մեծ ընկերներու՝ Ա. Ահարոնեան, Ռուբէն, Շ. Միսաքեան, Խատիսեան, Զօր. Անդրանիկ, ազգ. գործիչներ՝ Գրիգոր Օտեան եւ Տիգրան Բէգզատեան:

Հին եւ մանաւանդ Նոր Սերունդի ընկերները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը:

Հաւաքուիլ Կամպեթայի դրան առջեւ:

« ՅԱՌԱՋ »Ի ԲԱՐԳԱՒԱՃՄԱՆ ՀԱՄԱՐ

Գարեգին Աւետիսեան 50 ֆրանք կը նուիրէ «Յառաջ»ի բարգաւաճման:

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Առաքել Թաթուլեան քսան ֆրանք կը նուիրէ Թէհլիրեան սրահին: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Դաւիթ Տէր – Գալուստեանէ 30 ֆրանք, Ամենայն Սրբոց Տօնին առթիւ, ի յիշատակ իրենց ննջեցելոց եւ մասնաւորապէս նորօք հանգուցեալ Կղեմէս Օհանեանի յիշատակին:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Կապ. Խաչի Շաւիլի մասնաճիւղի ընկերուհիները, իրենց ցաւակցութիւնը կը յայտնեն ընկերուհի Սրբուհի Փանոսեանին եւ ընտանեկան պարագաներուն, իր ամուսինին Ալեքսան Փանոսեանի մահուան առթիւ:

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երիտասարդաց Միութեան պարահանդէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տէֆանս), ընկերահամակրական հացկերոյթով:

Գեղարուեստական ճոխ եւ հետաքրքրական բաժին հին եւ նոր սերնդականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ առատ կերուխում եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտ, հրճուանքի յատուկ:

Ճաշագին 10 փրանք:

×

ՊՈՐՏՕՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ խումբին, կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, Սալ Առլաք – Սոլֆերինօ, 235 Րիւ Մոնէյրա:

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ խումբը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

L Y O N

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bronի սրահներուն մէջ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ 23 Նոյեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de

RAOUL BLEUSE

Député-Maire d'Alfortville

avec

PÉPÉ NUNEZ

et son Orchestre de Cabaret

ENTRÉE 6 FRS.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր յ. Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17էն 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ	ԽԱՂԵՐ	ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS	**BAR**	**BUFFET**

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:
MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.): Դիմել Յառաջի, անձամբ:

— INFORMATION —

CONCERNANT les personnes possédant en TURQUIE

des

LIVRES TURQUES BLOQUÉES

★★★★

Adressez-vous à la

BANQUE OTTOMANE

7, Rue Meyerbeer, Paris (9e)

Pour déblocage et transfert de ces fonds

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 20 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MERCREDI 20 NOVEMBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9863
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9863

ՍԳԱՒՈՐ «ՏՕՆ»Ը

Անցեալ Սեպտեմբերին, Կովկասի մէջ — հետեւաբար՝ նաեւ Հայաստանի — ամենէն ուշադրութեան արժանի եղած է քառասնամեակ մը՝ թուական մը, որ նըշուած ու հռչակուած է «տօն» :

Խօսքը կը վերաբերի Ղարաբաղին, որ քառասուն տարիներ առաջ, 1923 Սեպտեմբերին դարձաւ «սովետական ինքնավար մարզ» :

Մարդկային իրականութեան մէջ ա-նարդարութիւններ կան, որոնք կը գործուին հակառակ մարդկային կամքին :

Սակայն եթէ կայ նուազագոյն պար-կեշտութիւնը, եթէ կացութեան տէր ու պատասխանատու անհատները ամենա-գոյն յարգանքը ունին արդարութեան հանդէպ, ապա պատճառ չկայ, որ կա-տարուած սխալը չսրբագրուի, բացա-տրութիւն չկայ, որ արդարացնէ անար-դար վիճակի մը պահպանումն ու գոյա-տեւումը :

Ինչպէս Նախիջեւանը, ինչպէս այլ հայ հողեր այդպէս ալ դարաւոր ու հայրենի Ղարաբաղը բոլշեւիկներու ձեռքով պոկ-ուեցաւ Հայաստանէն, պոկուեցաւ մայր հողէն, պոկուեցաւ մայր ժողովուրդէն ու վերածուեցաւ «ինքնավար մարզ»ի մը, ոչ թէ Հայաստանի, այլ Ազրբէջանի ի-րաւասութեան ենթակայ :

Այս էջին վրայ կը հրատարակենք եր-կու յատկանշական բանաստեղծութիւն, որոնք լոյս տեսած են Երեւան հրա-տարակուող «Գրական Թերթ»ի 1963 Սեպտեմբեր 27ի թիւով, որ ամբողջու-թեամբ նուիրուած է... «տօն»ին :

«Մի ո՛ղջ Ղարաբաղ, մի ողջ հա՛յ աշխարհ», կը բացագանչէ Բ. Ջանեան իր բանաստեղծութեան մէջ :

Հայ ժողովուրդի ամբողջական պատ-մութեան մէջ Ղարաբաղը իր տեղը ունի ոչ միայն «անյիշատակելի ժամանակ-ներէն սկսեալ, այլեւ մեր նորագոյն ժամանակաշրջաններուն :

Արդարեւ, երբ Պարսիկները տիրացան Հայաստանին, անոնք ըմբռնեցին, թէ Ղարաբաղի բնակիչները շատ բուռն կերպով կապուած էին իրենց մելիքներ-ուն եւ իրենց ազատութեան եւ շատ դժուար պիտի ըլլար այդ շրջանը բացար-ձակ տիրապետութեան տակ առնել :

Ինչպէս կը պատմագրէ Հրանդ Բաս-տրմաճեան, «Պարսիկները իմաստու-թիւնը ունեցան հրաժարելու այդ շրջանը ուղղակի կառավարելէ եւ թոյլ տուին, որ Ղարաբաղ պահէ իր ինքնավարութիւ-նը։ Լեռնային այդ իշխանապետութիւն-ները շարունակեցին գոյատեւել՝ իրենց ազգային առաջնորդներու ղեկավարու-թեան տակ» :

Պատմական իրողութիւն է նաեւ այն, որ հայ ժողովուրդի ազգային անկախու-թեան վերջին շրջանը — որքան ալ կարճ — երբեւ թատերավայր ունեցած է միշտ այս հնամենի ու հնաւանդ այս լեռնաշ-խարհը :

Արդարեւ, Դաւիթ Բէգի ղեկավարու-թեամբ մղուած հերոսական կռիւներու հետեւանքով էր, որ պարտուեցան Թուրքերը եւ Ղարաբաղը եղաւ հայ ա-զատ ու անկախ հող ութ տարիներու ըն-թացքին՝ 1722էն 1730 :

Միայն բոլշեւիկեան «խիղճ» ունեցող ու միայն բոլշեւիկեան «արդարամտու-թեան» տէր մարդիկ կրնային գործել այն ոճիրը, որուն հետեւանքով Հայաս-տանէն առնուեցաւ անոր ՕՐԳԱՆԱԿԱՆ մասը եւ չես գիտեր ինչու, չես գի-տեր ինչ դատողութեամբ, չես գիտեր ինչ տրամաբանութեամբ ինքնավար... մարզ հռչակուեցաւ :

Անտանելի այս ոճիրը սուգի մատնեց ամբողջ Հայոց Աշխարհը :

Անչափելի այս անարդարութիւնը խո-ցեց բովանդակ հայ ժողովուրդի սիրտը :

Հազարամեայ Հայոց պատմութեան մէջ անթիւ անգամներ պատուհասուած է հայ հողը, անհամար առիթներով պա-տուհասուած է հայ ժողովուրդը : Սա-կայն սակաւ եղած է թշնամի ուժերու կողմէ, սակաւ եղած է Հայաստանին եւ Հայութեան ոսոխ նկատուած տէրու-թեանց կողմէ :

Մինչդեռ Հայաստանը անդամալուծող այս աքթի հեղինակը եղաւ իբր թէ Հա-յաստանին... «բարեկա՛մ իշխանութիւն» մը :

Միշտ պէտք է յիշել ու երբեք պէտք չէ մոռնալ, որ խօսքը կը վերաբերի այն-պիսի հողերու, որոնք կը գտնուին սովե-տական սահմաններէն ներս :

Պատմական մեր հողամասին, պատմա-կան մեր հայրենիքին մասին չէ խօսքը : Անտես կ՚ընենք այս հարցին մէջ սովե-տական դիւանագիտութեան խաղերը :

Սակայն ոչ մէկ առարկութիւն, ոչ մէկ բացատրութիւն, ոչ մէկ տրամաբանու-թիւն երբեւիցէ պիտի կրնայ համոզել, որ եթէ Մոսկուան ուզէր Ղարաբաղը վե-րադարձնել Հայաստանին — աւելի ճիշդ՝ չուզէր զայն պոկել Հայաստանէն — չէր կրնար :

Կրնար՝ երէ՛կ : Կրնայ՝ այսօ՛ր :

Եւ տարակոյս պէտք չէ ունենալ, որ Ղարաբաղի «քառասնամեակի տօն»ը միայն սուգի առիթ եղաւ : Սուգ՝ Երկ-րի՛ն մէջ, սուգ՝ Արտերկրի՛ն մէջ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԻՐԱՔ

ՆԱՍԸ ՅԱՂԹԵՑ

ՊԱԱՍԸ ԾԱՆՐ ՀԱՐՈՒԱԾ ՄԸ ՍՏԱՑԱՒ

Մինչ կը կարծուէր թէ մառեշալ Արէֆ չնորհազրկուած է, մէկ օրէն միւսը կա-ցութիւնը կը շրջէր Իրաքիմէջ եւ Նաս-րականները կրկին գործի գլուխ կ՚անց-նէին : Մառեշալ Արէֆ, հանրապետու-թեան նախագահ, ձեռքը առած է բոլոր իրաւասութիւնները, յեղափոխական նոր խորհուրդ մը կազմած է միայն սպաներէ բաղկացած, այդ Խորհուրդին ալ նախա-գահութիւնը վերցուցած է, ինչպէս նաեւ բանակին գերագոյն հրամանատարու-թիւնը : Մէկ խօսքով ամբողջ Իրաքը ձեռքն է :

Պաասի ներքին տարակարծութիւնները այնպիսի կացութիւն մը ստեղծած էին որ նոյնիսկ քաղաքացիական պատերազմի վախ կար, բայց Պաասը չկրցաւ իրա-ւարարի դեր մը խաղալ : Այդ պայմաննե-րուն մէջ, բանակին կը մնար մէջտեղը «ալել» : Ծանօթ անգամ չէ թէ ի՞նչ ե-ղած են Պաասի գերագոյն ղեկավարու-թեան անդամները : Այս նոր պետական հարուածի առթիւ շատ կը յիշուի Քասըմի առաջին յեղափոխութիւնը : Տկար կէ-տը կը նկատուի Պաղտատը միայն, դա-ւաճը արդէն միացած ըլլալով շարժու-մին : « Մաքրագործումի գործողութիւնը որու ձեռնարկեցինք իբրեւ միակ նպա-տակ ունի պաշտպանել մեր ժողովուրդին միասնականութիւնը, արաբ ազգին ան-բաժան մասնիկ : Միասնականութիւն, ա-հա մեր նպատակը » : Այսպէս արտայայ-տուած է մառեշալ Արէֆ : Այս յայտարա-րութիւնը ինքնատիպ բնոյթ մը չունի եւ կը նմանի պետական հարուածներու ռեւէ յաղթականի յայտարարութեան : Գա-հիրէ գոհ է, քանի ծանօթ է որ մառեշալ Արէֆ կողմնակից է Եգիպտոսի հետ մեր-ձեցման մը : Այդ էր արդէն պատճառը իր արգելափակման եւ աքսորին Քասըմի օ-րով : Գահիրէ ազդարարութիւն մըն ալ կ՚ընէ իր տեղեկատուութեան նախարա-րին բերնով որ ըսած է .— «Պիտի չհան-դուրժենք ոեւէ օտար միջամտութեան Իրաքի իրաց ներկայ կացութեան մէջ » : Այս ազդարարութիւնը ուղղուած է նախ Սուրիոյ որ անձկութեամբ կը հետեւէր Իրաքի կացութեան յեղաշրջման քանի որ կրկնակի կերպով կապուած է Իրաքի, քաղաքական եւ տնտեսական ճակատնե-րու մէջ : Պէտք է նաեւ յիշեցնել թէ սու-րիական զօրք կայ քրտական ճակատին վրայ :

Սուրիոյ մէջ վախ կը տիրէ թէեւ սկզբնական վերապահութենէ մը ետք, Սուրիա բացէ ի բաց դիրք բռնեց Իրաքի յեղափոխութեան դէմ : Այս հակադրե-ցութեան դանդաղութիւնը կը բացատ-րուէր որոշ չափով եթէ նկատի առնենք որ Պաասի եւ սուրիական կառավարու-թեան ղեկավարները Պաղտատ կը գտ-նուէին եւ Սուրիա զրկուած էր իր պե-տերէն :

Կը թուի թէ Սուրիոյ եւ Իրաքի միու-թիւնը կրկին վտանգուած է :

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔ.
ԵՒ
ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ
ՓԱՐԻԶ ԺԱՄԱՆԵՑԻՆ

Հոգեւոր Ճեմարանի վերատեսուչ Հայ-կազուն Արք. եւ ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան որոնք Էջմիածնէն մինչեւ Գահիրէ ընկերացած էին Ամենայն Հա-յոց Կաթողիկոսին, Փարիզ հասան կի-րակի եւ պիտի մնան քանի մը օր :

Միքայէլ Մազմանեան դասախօսութիւն մը պիտի տայ Փարիզի մէջ որուն ման-րամասնութիւնները կուտանք յետագա-յին : Գահիրէ առած իր չահեկան դա-սախօսութեան թղթակցութիւնը կուտանք մեր վաղուան թիւով :

ՆԵՐԳԱՂԹԸ ԵԳԻՊՏՈՍԷՆ

Նոյեմբեր 16ին, Արմենիա նաւով Ա-ղեքսանդրիայէն դէպի Պաթում մեկնե-ցան 243 ներգաղթող հայրենակիցներ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԻԳՐԱՆ ՊԵՏՐՈՍԵԱՆՑ եւ իր գլխա-ւորած խորհրդային տասը հիւլէագէտ-ներու պատուիրակութիւնը, Միացեալ-Նահանգներ հասան : Տիգրան Պետրոս-եանց նախագահն է Հիւլէական Ուժի Օգտագործման Խորհրդային Պետական յանձնախումբին :

ԹՈՒՐՔԻՈՅ Թաղապետական ընտրու-թեան մէջ, մեծ յաղթականն է Արդարու-թեան կուսակցութիւնը (Ատալէթ, Մեն-տերէսեան նկատուած), 43 գաւառներու մէջ ձայներու 60 առ հարիւրը ստացած է մինչ Ինէօնիւի Հալքը միայն 23 գաւառ-ներու մէջ կը շահէր : Եթէ վերջնական արդիւնքները հաստատեն այս արդիւնքը, հաւանական է որ ընդդիմութեան ղեկա-վարները երեսփոխանական նոր ընտրու-թիւններ պահանջեն :

ԿՈՆՔՈՒՌԻ գրական մրցանակը ստա-ցաւ Արման Լանու, 50 տարեկան, ա-մուսնացած եւ հայր երկու զաւակի : Իմ-բեւ լրագրող աշխատակցած է «Ֆիկա-րոյի» : 1956ին արդէն ենթերալիէն ստա-ցած էր, այսօր իր «Երբ ծովը քաշուե-ցաւ» վէպն է որ կ՚արժանանայ ամէնէն փնտռուած մրցանակին : Երիտասարդ գրող մը՝ Ժան-Մարի Լը Քլեզիօ ստա-ցաւ Ռընոտոյի մրցանակը իր առաջին վէպին համար «տենդագրութիւնը» :

Իմ Ղարաբաղը

Կանգ առ մի պահ, իմ բարեկամ,
ականջ դիր ինձ,
Եթէ իրաւ դու չես եղել մեր լեռներում,
Առ, հոտ քաշիր այս խնկաբոյր
մանուշակից,
Գուցէ զգաս նրանց բոյրը հեռուից —
հեռու :

Թէ չես տեսել դու Սինզարան մեր
գեղանիստ,
Ջուր չես խմել թէ Լալիկից մեր անապակ
Առ շաքարթն այս, թէկուզ ջրին մեր
չի հասնի,
Բայց դու կը զգաս, թէ ինչու ենք
այսքան հպարտ :

Դու կ՚իմանաս, թէ ինչու է ղարաբաղցին
Սիրահարի աչքով նայում իր մայր հողին,
Ուր կոթողներ կան քարակոփ՝
դարերից հին,
Քերծերի մէջ լեռան վրայ, լեռան կողին :

Թէ կարող ես փորձիր ապա հանգիստ
նայել
Բարձունքներին այդ երկնահաս ու
վիթխարի,
Դրանի՞ց չենք արդեօք այսքան
ինքնավայել,
Այսքան պայծառ նայում մարդկանց
ու աշխարհին :

Իր լեռների նման բարձր է ղարաբաղցին,
Լցուած չքնաղ երազներով, լոյսով,
կեանքով,
Հաւատարիմ մէկտեղ կերած աղ ու
հացին,
Եւ անյողդողդ՝ իր լեռնցու
հաւատամքով :

Կանգ առ մի պահ, իմ բարեկամ,
ականջ դիր ինձ,
Եթէ իրաւ դու չես եղել մեր լեռներում,
Առ, հոտ քաշիր այս խնկաբոյր
մանուշակից,
Եւ դու կը զգաս նրանց բոյրը հեռուից —
հեռու :

Ս. ԳՐԻԳՈՐԵԱՆ

×

Թարթառի Հովիտ

Թարթառի հովիտ՝ հրաշք ու հիացք,
Երգի ու հաւքի թեւածումի վայր,
Եւ գեղեցկութեան, վեհութեան սլացք,
Մի ո՛ղջ Ղարաբաղ, մի ողջ հա՛յ
աշխարհ :

Թարթառի հովիտ՝ անտառներ անանց,
Ժայռեր ու լեռներ՝ լեռներ երկնաքեր,
Ժայռերին թառած, ժայռերին
խառնուած,
Ժայռերի պէս կուռ, ժայռեղէն բերդեր :

Հինաւուրց բերդեր՝ վկաներ խօսուն
Մեր աղէտաւոր, հեռաւոր հին,
Եւ ձորեր խորունկ, ձորերի խորքում
Երգն ու աղմուկը ահեղ Թարթառի :

Թարթառի հովիտ՝ խնուղի մի նոր,
Որ զալարք ունի, օ, քանի՛ — քանի՛,
Որ դու քայլերով՝ տարուած նրանով,
Ուզում ես անվերջ քեզ հեռու տանի :

Ալս, մի խնուղի, որ լայն, մանեման
Միշտ ոլորւում է ափով Թարթառի
Եւ ղարաբաղցու բազուկի նման
Ամէն կեռմանում փարւում Թարթառին :

Բ. ՋԱՆԵԱՆ

ԽՕՍՈՒՄ Է ԱՐԱՄ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆԸ

ԽՄԲ.— Արուեստի, յատկապէս երաժըշտական արուեստի «ազգային եւ միջազգային դրսեւորման մասին» Արամ Խաչատրեան՝ զանազան առումներով խիստ շահեկան յայտարարութիւններ ըրած է, վերջերս, *Սովետսկայա Մուզիկա* պարբերաթերթին ընթերցողներուն համար, զորս գրի առած է Յու. Սեմիոնով :

Ստորեւ վարպետին արտայայտած կարծիքներուն մեծ մասը, քաղուած «Սովետական Արուեստ»ի թիւ 10ի մէջ լոյս տեսած բնագիրէն :

... Յաճախ հարցնում են ինձ, թէ ինչո՞ւ ես միշտ խօսում եմ երաժշտութեան ազգային բնոյթի մասին, երբ «երաժըշտութեան լեզուն» ընդհանրական է, ուստի հասկնալի՝ երաժշտութիւն սիրող իւրաքանչիւր մարդուն :

Այո, երաժշտութեան լեզուն իսկապէս ընկալւում է «առանց թարգմանութեան» : Բայց դա հարցի մի կողմն է միայն : Միւսն այն է որ երաժշտութեան ընդհանրական, բոլորին հասկանալի «լեզուն» իրականում բաղկացած է բազմաթիւ լեզուներից, եւ սրանով դրսեւորւում է երեւոյթի տրամաբանութիւնը: Եւ եթէ մենք հասկանում ենք այդ «լեզուները», լինի ռուսերէն թէ գերմաներէն, հայերէն թէ ֆրանսերէն, դա բոլորին չի նշանակում, թէ պէտք է կասկածի ենթարկուի դրանց գոյութիւնը :

Աւելին կ'ասեմ. համաշխարհային դասական երաժշտարուեստը գոյացաւ հէնց այն պատճառով, որ ամէն մի իսկական մեծ արուեստագէտ բերեց իր ներդրումը, բերեց այն ժողովրդի անունից, որի մշակոյթը դաստիարակել ու ձեւաւորել է նրան իբրեւ ստեղծագործական անհատականութիւն :

Երբ այսպէս եմ ասում, ես միշտ մտածում եմ Պախի մասին: Նա հանճարեղօրէն մարմնաւորեց ու կատարեալ ձեւով դրսեւորեց իր ժողովրդի ոգին, ազգային նկարագիրը : Պախի երաժշտական լեզուն ձեւակերպուեց գերմանական դեղջկական երգեցողութեան ելեւէջներից ու կչռոյթներից, եւ նրա գործերում քիչ չեն նաեւ իսկական ժողովրդական մեղեդիների ուղղակի «մէջբերումները»: Եւ ահա տեսէք՝ նրա արուեստը վաղուց արդէն պատկանում է ամբողջ մարդկութեանը: Ամէն ոք իր զգացումներին, մտքերին, հոգեկան մղումներին խորապէս համահնչիւն մի բան է գտնում այնտեղ :

Իսկ Պեթհովէ՞նը: Նրա երաժշտութեան արմատները նոյնպէս խորանում են հարազատ հողի մէջ: Նա երաժշտական կերպարների մէջ մարմին տուեց իր ժողովրդի ազգային հանճարին: Եւ ինչպէս չասել կրկին ու կրկին անգամ, որ Պեթհովէնը, ինչպէս եւ Պախը, իր գործերում կիրառեց ժողովրդի կենդանի լեզուն (եւ ոչ միայն գերմանականը) եւ ըստ իր անհատականութեան վերիմաստաւորելով այն, ստեղծեց գործեր, որոնցմով հպարտանում է ամբողջ առաջաւոր մարդկութիւնը :

*Շատ հետաքրքրական է նաեւ համեմատել, թէ ինչպէս նոյն նիւթը, նոյն ըննաբանը տարբեր կիրառում են գտնում տարբեր ազգային դպրոցների պատկանող արուեստագէտների կողմից: Վերցրէք, օրինակ, Պերլիոզի եւ Չայքովսկու «Ռոմէօ եւ Ժիւլիէթ»ը, Չայքովսկու «Օրլէանի կոյսը» եւ Հոնեկկերի «Ժան տ'Արք»ը, Շումանի եւ Փուլենի «Քարնավալը», Վերտիի «*Ռեքիեմը*» եւ Պըրամսի «*Գերմանական ռեքիեմը* » : Բացի դարաշրջանների, օժտուածութեան չափի, սեռերի տարատեսակութեամբ պայմանաւորուած ամէն կարգի տարբերութիւններից, ամենուրեք նկատելի են նախեւառաջ ազգային տարբերութիւնները:*

Մի խօսքով, որ մէկ մեծ արուեստագէտին էլ յիշենք — Շուպերթին կամ Կլինքային, Շումանին կամ Պորոտինին, Շոփենին կամ Մուսորգսկուն, Մոցարթին կամ Տըրպիւսիոյն, Պալաքիրեւին, Վակներին, Կրիկին, Սիպելիուսին, Տըվորժակին, Սմեթանային, Լիսթին —երբեք, ոչ մի կերպ չենք կարող տարակոյսի ենթարկել նրա արուեստի ազգային որոշակիութիւնը, որի շնորհիւ էլ հէնց նրանցից իւրաքանչիւրի արուեստը թեւեր է ստացել ու սաւառնել ամբողջ աշխարհով մէկ :

Մինչեւ այժմ խօսեցի առաւելաբար դասական երաժիշտների մասին: Այս ամբողջն անշուշտ վերաբերում է նաեւ իմ ժամանակակիցներին եւ առաջին հերթին իմ հայրենակիցներին :Բայց յատակ խօսակցութիւնը շարունակելուց առաջ, մի փոքր թեքուեմ նիւթից .

Վերջերս ես նամակ ստացայ մեր մի երաժտից: Պարզւում է, այն երկրում, որտեղ ապրում է նա, որոշ «տեսաբաններ» յանկարծ սկսել են պնդել, թէ երգահանները պէտք է հրաժարուեն փոլքլորն *օգտագործելուց եւ փնտռեն ժողովըրդական երաժշտական բարբառի տարբերից մաքրագործուած «միջազգային» երաժշտական լեզու :*

Այսօր մեզ անհրաժեշտ է ամէն կերպ զարգացնել ազգային ժողովրդական անմահ ստեղծագործութեան բոլոր կենդանի, կատարելագործուող տարրերը (դա բնականաբար կը հասցնի այդ ստեղծագործութեան նոր տարրերի առաջացմանը) : ... Ուզում էք, որ ես ճշգե՞մ, թէ ինչպէս են դրսեւորւում ազգային գծերը երաժշտութեան մէջ: Ես յանձն չեմ առնում սպառիչ պատասխան տալ այդպիսի հարցին :

Ազգային ժողովրդական ստեղծագործութիւնը անսպառ հարստութիւն է, եւ այդ բանը չհասկացող արուեստագէտը առնուազն խելացի չէ: Բայց այստեղ հարց է ծագում, ի՞նչպէս *օգտուել* փոլքլորից: *Եւ մի հարց եւս, որ շատ կարեւոր է.* արժանի՞ է երգահանը փոլքլորին, ներքին ստեղծագործական իրաւունք ունի՞ ձեռք տալու այդ աղբիւրին: *Համոզուած եմ, որ այդպիսի իրաւունքը պէտք է նուաճել, նուաճել անխոնջ աշխատանքով, ժողովրդական արուեստի նկատմամբ տածած սիրով, դրա իմացութեամբ : Չեմ պատկերացնում, որ երգահանը իր յիշողութեան մէջ չպահի հարիւրաւոր ժողովրդական մեղեդիներ : Իսկ եթէ երգահանը* փոլքլորին *դիմելով ծածկում է վարպետութեան, երեւակայութեան, երաժշտական հնարամտութեան պակասը, հազիւ թէ կարելի է ըստեղծագործող կոչել նրան : Չի կարելի նաեւ, այսպէս ասած, գտնուել ժողովըրդական երաժշտութեան խնամքի տակ, «լուսանկարել» այն: Դա հաւասար է տեղքայլի: Ի միջի այլոց,* փրոֆեսիոնել *արուեստի ինչ որ վաղ շրջանում դեռ կարելի է «լուսանկարել», բայց ազգային երաժշտական դպրոցի բնական զարգացման ընթացքում պէտք է պատմութեան գիրկն անցնեն այդպիսի կրաւորական եղանակները : Ես այսպէս կ'ասէի. չի կարելի ոչ «ողորմութիւն» խնդրել»* փոլքլորից, *ոչ էլ վախենալ նըրան ձեռք տալ: Ժողովրդական մեղեդիները պէտք է թեւ տան երգահանի երեւակայութեանը, պէտք է առիթ դառնան ինքնուրոյն գործերի ստեղծման համար: Համոզուած եմ, եթէ երգահանը գիտի եւ սիրում է իր ժողովրդի արուեստը, եթէ նա տաղանդաւոր է եւ ունի մասնագիտական պատրաստականութիւն, եթէ ունի սեփական ստեղծագործական մտքեր ու գաղափարներ եւ եթէ վերջապէս նա իսկական հայրենասէր է, ուրեմն կը գրի մեր դարաշրջանը պատկերող լաւ ստեղծագործութիւն՝ բառի խորագոյն իմաստով :*

Գոյութիւն ունե՞ն արդեօք ազգայինի յստակ յատկանիշներ: Անտարակոյս : Եւ կարելի է փորձել պայմանականօրէն բնորոշել այդ յատկանիշները: Դրանցից մէկը կարծես չափազանց պարզ բան է. փոլքլորի *մէջբերումը : Այլ կերպ ասած, ժողովրդական մեղեդին երաժշտական հիւսուածքի մէջ անմիջականօրէն մըտցնելը: Բայց մէջբերում կայ, մէջբերում էլ կայ: Դա կարող է* փոլքլորի *նկատմամբ խնամառու վերաբերմունքի հետեւանք լինել, իսկ այդպիսի վերաբերմունքը վճռականօրէն պէտք է դատապարտել: Բայց միւս կողմից միամիտ կը լինէր մտածել, թէ որեւէ մէջբերում գեղարուեստական մտածողութեան ցածր մակարդակ է ցուցանշում :*

... Ազգային ոճի մի ուրիշ յատկանիշ է հէնց մեղեդիի ելեւէջների բնոյթը : Երաժշտական հիւսուածքը միանգամայն ինքնուրոյն է թւում, բայց երբ աւելի ուշադիր ես նայում, տեսնում ես, որ դա կարծես ժողովրդական երգերի «հատիկներից է հիւսուած»: Այդ իմաստով ինձ համար չգերազանցուած է մնում Մուսորգսկու ստեղծագործութիւնը :

Այնուհետեւ, ես պատկերացնում եմ դէպքեր, երբ թեմա *- մեղեդին ամբողջութեամբ պատկանում է երգահանին, բայց ներդաշնակութիւնը,* փոլիֆոնիայի *հնարանքները, շարադրման ձեւը, կըշռոյթ կառուցուածքը, վերջապէս* թեմփօն *կամ մի որեւէ այլ բան անպայման «մատնում է» երաժշտութեան ազգային էութիւնը :*

Ի միջի այլոց նշեմ, որ ամէն մի երգահանի համար անհրաժեշտ եմ համարում ժողովրդական մեղեդիներ ներդաշնակելու, հէնց ներդաշնակելու կարողութիւնը: Առանց դրան չի կարելի տիրապետել երաժշտական լեզուի օրէնքներին : Ինչո՞ւ : Որովհետեւ այդպիսի ներդաշնակման մէջ երգահանը կարծես «ոտից գըլուխ աչքի առաջ է», չունի «պահուելու տեղ», եւ արուեստագէտի նրա տեսակէտը ի յայտ է գալիս ամբողջ հնարաւոր լրիւութեամբ: Պէ՞տք է արդեօք յիշեցնել, թէ ինչպէս էին կարողանում փոլքլորային *նիւթերը ներդաշնակել Պալակիրեւ, Չայքովսքի, Ռիմսքի - Քորսակով, Փրոքոֆիեւ, Լինեսքու եւ Պարտոք:*

Այս ամէնը ես ասում եմ հէնց այն պատճառով, որ հիմա, ինձ թւում է, մի շարք երիտասարդ երգահաններ որոշ «ամաչկոտութիւն» են ցուցաբերում ազգային ռունադեղութեան նկատմամբ, մի տեսակ քաշւում են իրենց հարազատ ժողովրդական հողից: Կարծես թէ՝ փոլքլորին *դիմելը կը նուազեցնի իրենց ստեղծագործական անհատականութեան ինքնուրոյնութիւնը եւ «կ'իջեցնի» իրենց* փրոֆեսիոնել *մակարդակը : Ինչպէս չհրկնես նորից, որ երգահանը պէտք է* արժանի *լինի* փոլքլորին: *Ժողովրդական արուեստին ձեռք մեկնելու իրաւունքն ամէն մարդու չի տրւում: Անհրաժեշտ եմ համարում լրջօրէն զգուշացնել երիտասարդներին ազգային դէմքը կորցնելու վտանգից :*

Եւ վերջապէս կը պատասխանեմ այն հարցին, թէ կարո՞ղ է արդեօք ժողովըրդային լինել այն ստեղծագործութիւնը, որի մէջ փոլքլորի *ոչ մի տարր չկայ, ժողովրդական ստեղծագործութիւնից եկող ոչինչ չկայ, որ կարողանար ցոյց տալ, թէ ինչ հողից է աճել տուեալ երաժըշտութիւնը (ասենք Սքրեաբինի երաժըշտութիւնը):*

Այո, կարող է ժողովրդային լինել այն ստեղծագործութիւնը, որի մէջ չկան փոլքլորային մեղեդիներ, չկան մէջբերումներ: Կարող է ,որովհետեւ իրապաշտ արուեստում ժողովրդական սկըզբնաղբիւրների հետ կապը երբեմն շատ անուղղակի ընդհանրացած ձեւով է հանդէս գալիս: Եւ դա բոլորովին էլ չի խանգարում, որ վառ կերպով դրսեւորուեն ազգային գծերը: «Դա միայն ռուս երգահանը կարող էր գրել, — բացագանչում ենք, օրինակ, լսելով Շոսթաքովիչի Եօթներորդ համանուագի առաջին մասը: Սակայն բացատրելու համար, թէ ինչպէս է յառաջ գալիս այդքան ուժեղ յուզական ներգործութիւն, յաճախ պէտք է լինում շատ բծախնդիր վերլուծման դիմել, թէեւ սրտով ու հոգով մենք դա ընկալում ենք անվերապահօրէն :

Եւ այդպէս է լինում ոչ միայն երաժըշտութեան մէջ :

Ահա Սարեանը: Հայրենի բնանկար անի, թէ դիմանկար, նա միշտ մնում է ազգային արուեստագէտ : Միշտ էլ դիտողին անմիջապէս գրաւում է խառնութեան, զսպուածութեան եւ յուզական արտասովոր յորդանքի այն զարմանալի զուգակցումը, որն ասես զգում ես հէնց հայկական բնութեան մէջ, հայ մարդկանց մէջ :

Խօսելով, օրինակ, ռուսական, ֆրանսական կամ հայկական երաժշտութեան մասին, չի կարելի խնդիրը պատկերացնել այնպէս, որ իբր թէ ազգային աւանդութիւնները սահմանափակւում են միայն ժողովրդական արուեստի աւանդութիւններով :

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Տանթոն վերսկսաւ իր շրջագայութիւնը, այս անգամ սակայն, իր քայլերը ծանրացած կը թուէին :

Բացաւ պատուհանը, դուրս նայեցաւ, դէպի Քորտըլիէռ փողոցը: Իրեն թուեցաւ որ ստուերներ կը շարժէին մթութեան մէջ: Անցաւ ճաշասենեակ եւ հոն ալ բանալով պատուհանը, տեսաւ դարձեալ կասկածելի ստուերներ :

Արդէն տունը շրջապատուած էր ոստիկանական ուժերով :

Վերադարձաւ դէպի սրահ ու պահ մը անշարժ, մտածեց :

Պէ՞տք էր որ լուր տար Լուիզին : Յուշիկ հրեց ննջասենեակին դուռը :

Աղօտ ճրագի մը լոյսը տարօրինակ ստուեր մըն էր տարածած սենեակին մէջ :

Մօտեցաւ ամուսնական մահիճին ուր կը ննջէր երիտասարդ կինը, որուն գանգուր խոպոպիկներով շրջապատուած գըլուխը կը հանգչէր ժանեակաւոր բարձին վրայ :

Հանդարտ շնչառութիւնը երբեմն կը բարձրացնէր գեղանի կնոջ հոլանի կուրծքը :

Երկարօրէն դիտեց: Տասնըեօթնամեայ իր կնոջ դիմագիծերը ստացած էին մանկական պարզութիւն մը :

— Իմ փոքր աղջնակս, իմ միակ սէրս, մրմնջեց Տանթոն, առաջին անգամ է որ պիտի տառապիս իմ պատճառովս ...

Լուիզի մէկ ձեռքը անկողնէն դուրս էր կախուած :

Տանթոն ծունկի եկաւ ու երկիւղածութեամբ իր շուրթները տարաւ դէպի այդ քնքուշ ձեռքը :

Այդ հպումին, երիտասարդ կինը սարսըռաց, երերտկաց ու դարձաւ միւս կողմը ...

Ո՜հ, որքան կ'ուզէր այդ քաղցր էակը անգամ մը եւս, թերեւս վերջին անգամ, սեղմել իր բազուկներուն մէջ ...

Ոչ, ոչ, մտածեց, բաժանումը շատ աւելի ծանր պիտի ըլլար ...

Գոցեց իր աչքերը : Պահ մը վարանեցաւ : Պէ՞տք էր որ ինք ալ մտնէր անկողին :

Ցցեց իր առիւծային գլուխը եւ մրմընջեց .

— Ոչ, ոտքի վրայ պիտի ընդունիմ զիրենք.:.

Վերադարձաւ սրահ, ուր, աշտանակին մոմերը հալած ու սպառած էին: Նորեր տեղաւորեց ու սարսռաց : Ցո՞ւրտն էր արդեօք պատճառը : Կրակարանին մէջ նոր կոճղ մը դրաւ ու նստեցաւ անոր առջեւ :

Սկսաւ մտածել, պիտի ձերբակալէին զինքը, ինչպէս ձերբակալած էին Պայյին, Ռոլանը, Վեռնիյոն, ինչպէս ձերբակալած էին ու գլխատած էպէռը՝ երեք օր առաջ :

Ժամերը կ'անցնէին: Ինչ անվերջանալի էր այդ գիշերը :

Յանկարծ, երբ արդէն պատուհանին մէկ ճեղքուածքէն նշմարելի դարձաւ նորածագ արշալոյսին շողը, Տանթոն լսեց աղմուկներ, որոնք կուգային վարէն՝ բակէն :

Ծանր ոտնաձայներ լսուեցան սանդուխներուն վրայ, ընկերացած զէնքերու շաչիւններու : Բախեցին դուռը ու լըսուեցաւ ձայն մը :

— Յանուն Ընդհանուր Ապահովութեան կոմիտէին, բացէք :

Տանթոն սարսռաց, մնաց աճաբեկ՝ սպանդանոց առաջնորդուող ցուլի մը նըման: Երկար չտեւեց, սակայն, այդ ընկճուած դրութիւնը: Ոտքի ելաւ, ամրացուց իր փողկապը, կոճկեց բաճկոնին կոճակը ու հանդարտ քայլերով յառաջանալով դէպի դուռը, բացաւ զայն :

Իր առջեւ կանգնած էր ոստիկանապետը՝ մէջքին անցուցած եռագոյն ժապաւէնը, փետրաւոր գլխարկը գլխուն : Տասնեակ մը ոստիկաններ կանգնած էին անոր ետին :

— Կը սպասէի ձեզի, պարոններ, ըսաւ Տանթոն :

(3 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

Վիէն, (Յատուկ).— Դեռ նոր տօնեցինք յիշատակը եւ յարգանքի մեր տուրքը ընծայեցինք մեր անհետացող սիրելիներուն, եւ ահա, երկու օր ետք՝ Նոյեմբեր 3ին կիրակի, Սէրքըլ Կաթոլիքի մեծ սրահին մէջ, հոծ եւ հաւատաւոր բազմութեամբ եւ ճոխ յայտագրով մը կատարեցինք Հ. Յ. Դաշնակցութեան տարեկան մեծ տօնակատարութիւնը, նախաձեռնութեամբ Անի կոմիտէին եւ գործօն մասնակցութեամբ՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի:

Բեմը իր հանդիսաւոր պաճուճանքն ունէր. ազգային երկու եռագոյնները, հիմնադիր երեք տիտաններու՝ Քրիստափորի, Ռոստոմի եւ Զաւարեանի մեծադիր նկարը, կուսակցութեան դունադեղ գինանշանը եւ «Մահ կամ ազատութիւն» ցոլացնող պաստառը իրենց արժանի տեղը գրաւած էին, երբ վարագոյրը բացուելուն, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը թնդացուց «Մշակ բանուոր»ը:

Սրահի բազմութիւնը, ուր աչքի կը զարնէին մօտիկ շրջաններէն (Լիոն, Տէսին, Վալանս) եկած հիւրեր, խոր երախտագիտութեամբ ունկնդրեց — յոտնկայս, բացման այս խրոխտ քայլերգը:

Մեր երիտասարդ ընկեր Աւագ Լուսաբեան իր պաշտօնին անցնելով, իբրեւ օրուան նախագահ, ամփոփ եւ խորիմաստ բացման ճառին մէջ յիշեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան ծնունդը, անոր 73 տարուան բեղուն գործունէութիւնը եւ ներկայ օրերու ու իբրեւ տարագիր, տարած աշխատանքները ի նպաստ Հայ Դատին եւ հայապահպան սրբազան գործին: Եւ դառնալով Նոր Սերունդին եւ առ հասարակ երիտասարդութեան, խոր համոզումով եւ հաւատքով ըսաւ թէ Հ. Յ. Դ.ը եւ մեր նախնիքը ըրին շատ բան եւ «դեռ մեզի ալ կը մնայ շատ ընելիք»:

Գեղարուեստական բաժինին իրենց սիրայօժար մասնակցութիւնը բերած էին Տիկին Անժէլ Սուքիասեան (Կիլիկիա), Լիոնի Նոր Սերունդէն՝ Օր. Ծ. Ղազարեան (Դերենիկ), Տիկին Վարդուհի Ռըստիկեան (Ծիրանի Ծառ). Վալանսէն ընկեր Քէչէճեան, Վիէնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի եռանդուն ընկերներէն Համբարձում Լօքմաղեան իր կիթառով նուագեց երկու հայրենի մեղեդիներ:— Տէսինէն ընկերուհի Մարի Կարապետեան, իր անոյշ ձայնով երգեց «Հայաստան»ը եւ «Պլպուլ»ը, դաշնակի վրայ իրեն ընկեր ունենալով իր շնորհալի աղջիկը՝ Անժէլ:

Այս առաջին բաժինը վերջացած ըլլալով, մեր երիտասարդ նախագահը, բեմ հրաւիրեց ուրիշ երիտասարդ մը օրուան բանախօս ընկեր Յ. Արթինեան (Մարսէյլէն), որուն կրակոտ ճառը — տեսակ մը թէ՛ ներբողական եւ թէ՛ հակաճառական, գրաւեց ունկնդիր բազմութեան ուշադրութիւնը:

Հարեւանցի ակնարկով մը, իր միտքը ու հոգեկան տրամադրութիւնները հաղորդեց թէ տարէցին եւ թէ երիտասարդին:

Ներածական միտքերէն ետք, շեշտակի նիւթին անցնելով, մեր բանախօսը, ըսաւ. «Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը անկարելի բան է որ հայադաւ եւ կամ հայրենիքի դէմ ըլլայ — անլուր է. իր հիմնադիրները ներշնչեցին անոր ինքնապաշտպանութեան ոգին եւ ընդվզումը, կրակը փոխանակ ստրկութեան եւ ստորաքարշ համակեցութեան:

Եւ այս ոգիով, սերունդներ ու սերունդներ իրարու յաջորդեցին «Մահ կամ ազատութիւն» իրենց կուրծքերուն արձանագրած, մինչեւ որ օր մը մեր ժողովուրդը խաչուելէ եւ թաղուելէ ետք, մէկէն — երեք օր ետք — յարութիւն առաւ փառաւորապէս 1918, Մայիս 28ին: Հայրենակիցներ, մեր գոյութիւնը արժէք չունենար առանց հայրենիքի, գիտէ՞ք, Արարատը պանդուխտ ձգելու չէ, ներս բերենք, հայրենիքէն ներս: Մենք, մեր հայրենիքը կը գտնենք մեր հոգիներուն մէջ՝ այս օտար ափերուն վրայ:

Համբերենք եւ սպասենք հաւաքումի այդ մեծ օրուան: Յարգանք մեր նահատակներուն, յարգանք եւ պատիւ մեր վերաշինուող եւ վերականգնող հայրենիքին»: Ծանդալառ ծափերու տարափին տակ մեր երիտասարդ բանախօսը իջաւ բեմէն:

Կարճ դադարէ մը ետք, մոգական լապտերով ցուցադրուեցան մեր անմահ հերոսներու եւ ականաւոր դէմքերու պատկերները, ճոխացուած կենսագրական եւ պատմական ծանօթութիւններով (ընկեր Յ. Արթինեան):

Իսկ աւելի ուրախ ու զուարթ մթնոլորտ մը ստեղծելու դիտումով — իբրեւ վերջաբան, Տէսինի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պարախումբը, յաջորդական երկու գեղջկական պարերով իր թանկագին աջակցութիւնը բերաւ հանդէսին եւ ներկայ բազմութիւնը «Յառաջ Նահատակ»ի անոյշ տպաւորութեան տակ ակամայ հեռացաւ սրահէն:

ԱԶԳ. ԿԵԱՆՔԸ ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ.— Շաբաթ իրիկուն, Նոյեմբեր 2, Համօ Օհանջանեան ակումբին մէջ, որ բոլորովին երիտասարդացած եւ նոր կերպարանք ստացած էր, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութիւնը կազմակերպած էր հրապարակային դասախօսութիւն մը:

Բաւական թիւով ազգայիններ, միջին սերունդէն եկած էին, իսկ նորահաս, այս երկրին մէջ ծնած սերունդէն, դժբախտաբար շատեր կը բացակայէին, հակառակ անհատական հրաւիրագիրներուն:

Դասախօսն էր մեր երիտասարդ սերունդէն ընկեր Յ. Արթինեան (Մարսէյլէն) որ գրեթէ մէկ ժամ տեւողութեամբ, մտերմիկ, ընկերական զրոյցի ձեւով խօսեցաւ հայկական արժէքներու, Հայկ. Դատի եւ հայրենիք մը ունենալու անհրաժեշտութեան մասին:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ ԴՊՐՈՑՆԵՐԸ.— Այս տարի, պարագաներու բերումով, Վիէնի դպրոցական վերամուտը ուշացաւ: Մեր հայերէնի երեք դասընթացքները հազիւ Նոյեմբեր 5ին վերսկսան: Կ'երեւի թէ, եթէ չգտնուին հաւատաւոր եւ նուիրուող անձնաւորութիւններ, մասնաւորաբար գործօն Միութիւններ եւ կազմակերպութիւններ, ազգային տեսակէտով հաւաքական ձեռնարկներ չեն կրնար տեղի ունենալ:

Ոմանք իրենց պատեանէն դուրս չեն ելլեր. իսկ ուրիշներ ալ իրենց քակէն եւ կամ աղանդամոլ մտայնութենէն զատ ոչ մէկ գաղափարական ունին:

Ամիսներ առաջ, Կապ. Խաչի վարչութիւնը դիմած էր հոգեւոր խմբակի մը վարչութեան (Մարանաթա) որպէսզի մեր քանդուած սրահին տեղ, մեզի տրամադրէին իրենց աղօթատեղին, շաբաթը մէկ օր միայն իրիկունը մէկուկէս ժամուան համար, անշուշտ հատուցման նպաստաւոր պայմաններով:

Բայց «բարեպաշտիկ» մարդիկ, մեզ երկու երկար ամիսներ խաղցնելէ ետք, ի վերջոյ ծիծաղելի եւ տղայական անիմաստ պատճառաբանութիւններով մերժեցին սրահը...

Եւ այսպէս, միշտ միեւնոյն անձնաւորութիւնը — ինչպէս անցեալին, ընկերուհի Եղիսաբէթ Այանեան զարմանալի եւ նոյնքան գովելի փութկոտութեամբ տրամադրեց իր խանութի կողքին համեստ խոհանոցը, որպէսզի հայ մանուկը— Փասքալի Թաղին մէջ— չզրկուի հայերէնի դասընթացքէն:

Հ. Մ. Ը. Մ.— Հոկտեմբերէն ասդին, տոնադնդակի եղանակը սկսած է եւ մեր մարզիկները կատարած են արդէն երկու յաղթական մրցումներ: Վարչութիւն եւ մարզիկներ կ'աշխատին Հ. Մ. Ը. Մ.ի կազմը պահպանել գաղութիս մէջ եւ ամէն պատուաբեր միջոցներով տարածել անոր համբաւը մեր շրջանի մարզասէր շրջանակներու մէջ: Այս եղանակին համար ունինք մտահոգիչ կէտ մը, — մեր երիտասարդ մարզիկներէն երկուքը՝ Գրիգոր Քղէլեան եւ Պ. Ռըստիկեան իրենց զինուորական ծառայութեան կանչուեցան: Այսպէս, հաւանական է որ մեր

1918 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 11.— Առաջին Աշխարհամարտի 45րդ տարեդարձի առթիւ, Վիէնի տօնակատարութեանց եւ տողանցքին, պաշտօնապէս մասնակցեցաւ իր եռագոյն դրօշակով, Հայ Մարտիկներու եւ Կամաւորներու Միութիւնը — գլխաւորութեամբ հայրենակից Մկրտիչ Մարգարեանի—, եւ յանուն Հայ գաղութին եւ Միութեան, գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը զետեղեց քաղաքիս Անծանօթ զինուորի շքեղ յուշարձանին առջեւ:

Կ. Տ.

«ԶՄԵՌՆԱՅԻՆ ՊԱԼԱՏ»Ը

ԼԻՈՆ.— 1962 Հոկտեմբեր 8ի գիշերը ահաւոր հրդեհ մը մոխիրի վերածեց Լիոնի նշանաւոր «Զմեռնային Պալատ»ը:

«Պէտք է որ իմ տունս վերաշինէք», կ'ըսէր վերջերս մահացած անուանի երգչուհին Էտիթ Փիաֆ, տնօրէն Ռոժէ Լամուրի: Թէեւ ինք բարեբախտութիւնը չունեցաւ տեսնելու իր սիրած սրահին վերակենդանացումը, սակայն կերպով մը իր փափաքը իրականացաւ, որովհետեւ ազէտէն տասը ամիս ետքը պալատը վերաշինուեցաւ:

Անցեալ Ուրբաթ, ժողովրդական երգիչ Ժիլպէր Պեքօ, հանդիսաւոր բացումը կատարեց նոր պարասրահին, որուն իր ներկայութեամբ առաւել եւս մեծ փայլ մը տուաւ արուեստագէտ Ֆէրնան Ռէյնօ, երբ Փարիզի Օլիմփիային իր ներկայացումէն անմիջապէս ետքը օդանաւ մը ցատկելով առաւօտեան ժամը 3ին Լիոն հասաւ:

Փարիզեան մեծ օրաթերթ մը, որ ժլատ է գուարի իրականացումներուն գովեստ շռայլելու մէջ, կը գրէ ի մէջ այլոց.—

Լիոնի «Զմեռնային Պալատ»ին վերականգնումը տեսակ մը վրէժ է այն որոշումին դէմ, որ Պատէն - Պատէնի Ողիմպիական Միջազգային յանձնախումբը տուաւ, նախապատուութիւն տալով Մեքսիկոյի ընդդէմ Լիոնի:

Գաղափար մը կազմելու համար այս հանդիսասրահին մասին, ըսենք թէ առաջինն է ամբողջ Եւրոպայի մէջ եւ երրորդը ամբողջ աշխարհի մէջ: Գիտական ամենավերջին կատարելութիւններով օժտուած՝ Հանրի Րիկալի կողմէ, այս սրահը կարելի է նկատել ամէնէն արդիականը:

Իր 25 մեթր լայն բեմ - վարագոյրը 41 շարժակներով (moteur) կը ղեկավարուի:

Թաքսիին շարժավարը, որ զիս կ'առաջնորդէր, հպարտութեամբ ըսաւ թէ ոչ Եւրոպաի, ոչ ալ Ամերիկայի մէջ կարելի է նման սրահ մը գտնել: Արդարեւ պէտք է մինչեւ ... Ճափոն երթալ, գտնելու համար հանդիսասրահ մը, ուր երեք հազար վեց հարիւր հոգի, իրենց սեղաններուն շուրջ բազմած, կարենան վայելել նշանաւոր արուեստագէտներու գլուխ գործոցները, որոնք կը սփռուին սրահին 92 ամենանոր բարձրախօսներուն միջոցաւ:

Վերջացնելէ առաջ, ըսենք թէ, ինչպէս կ'ըսէր Էտիթ Փիաֆ, «Զմեռնային Պալատը» տունն է նաեւ Լիոնահայերուն, քանզի նախապատերազմեան շրջանին հայ գաղութին ընտրանին գեղեցիկ եւ անմոռանալի ժամեր ապրած է, պատմական այս սրահին ջերմիկ մթնոլորտին մէջ:

Ի՜նչ երջանիկ օրեր էին այդ օրերը:

Գ. Տ. Ա.

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (58)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԶ

Մի կարծէք թէ պոռնիկի մը սէրը, որքան ալ անշահախնդիր ըլլայ, սուղի չի նստիր ձեզի: Ծաղիկներու հազարաւոր քմահաճոյքները, օթեակները, ճաշերը, դաշտային զբօսանքները, զորս մարդ չի կրնար մերժել իր սիրուհիին, ահագին ծախք կը պատճառեն:

Ինչպէս ըսի ձեզ, հարստութիւն չունէի: Հայրս Ս... քաղաքին մէջ ընդհ. հարկահաւաք էր եւ է տակաւին: Պարկեշտ մարդու մեծ համբաւ մը ունի, որուն շնորհիւ կրցաւ գտնել երաշխաւորութեան գումարը, զոր հարկ էր տրամադրել պաշտօնի ձեռնարկելու համար: Այս պաշտօնէն տարին քառասուն հազար ֆրանք կը ստանայ եւ տասը տարիէ ի վեր որ գործի ձեռնարկած է իր երաշխաւորութեան գումարը վճարեց, եւ քրոջս դրամօժիտը մէկդի դնելու աշխատեցաւ: Հայրս խիստ պատուաւոր մարդ մըն է:

Մայրս մեռած ատեն թողուց վեց հազար ֆրանքի եկամուտ մը, զոր հայրս իմ եւ քրոջս միջեւ բաժնեց իր հետապնդած պաշտօնը ձեռք ձգելուն պէս:

Յետոյ, երբ 21 տարու եղայ, այս փոքրը եկամուտին վրայ աւելցուց ութ հազար ֆրանքի թոշակ մը, ապահովելով զիս թէ ութ հազար ֆրանքով կրնայի հանգիստ կերպով ապրիլ Փարիզի մէջ, եթէ ուզէի այս եկամուտին հետ դիրք մը ստեղծել ինծի կամ փաստաբանութեան եւ կամ բժշկութեան մէջ: Ուստի Փարիզ եկայ, իրաւաբանական վարժարանի շրջանը աւարտեցի, փաստաբան եղայ եւ շատ մը երիտասարդներու պէս վկայականը գրպանս դրի եւ քիչ մը անձնատուր եղայ Փարիզի անփոյթ կեանքին: Ծախքերս շատ համեստ էին: Միայն թէ տարեկան եկամուտս 8 ամսուան մէջ կը վատնէի եւ ամրան չորս ամիսը հօրս քով կ'անցընէի, որով եկամուտս 12.000 ֆրանքի կուգար եւ բարի զաւկի մը համբաւը շինած էի: Եւ յետոյ, սանթիմ մը պարտք չունէի մէկուն:

Ահա այս վիճակին մէջ էի երբ Մարկրիթը ճանչցայ: Կը հասկնաք թէ ծախքերս շատցան առանց իմ կամքիս: Մարկրիթ շատ քմայքոտ բնութիւն մը ունէր եւ կը պատկանէր այն կիներուն դասակարգին որոնք երբեք լուրջ ծախք մը չեն նկատեր իրենց կեանքը բաղկացնող հազարումէկ զբօսանքները: Ասոր հետեւանքը սա կ'ըլլար որ կարելի եղածին չափ աւելի ժամանակ անցընելու համար ինծի հետ, առտուն նամակով կ'իմացնէր ինծի թէ հետս պիտի ճաշէր ոչ թէ իր տունը, այլ ճաշարան մը, Փարիզի կամ գիւղի մէջ:

Կ'երթայի զինքը կ'առնէի, կը ճաշէինք, թատրոն կ'երթայինք, շատ անգամ կ'ընթրէինք, եւ իրիկունը կը տեսնէի որ չորս - հինգ ոսկի ծախսած էի, ինչ որ ամիսը 2.500 կամ 3000 ֆրանք կ'ընէր, որով տարեկան եկամուտս երկուքուկէս ամսուան կը զեղչուէր եւ կը պարտաւորէր զիս կամ պարտք ընել եւ կամ Մարկրիթէն բաժնուիլ:

Արդ, ամէն բան կ'ընդունէի, բացի այս վերջին պատահականութենէն:

Ներեցէք եթէ այս մանրամասնութիւնները կուտամ ձեզ, բայց պիտի տեսնէք թէ իմ պատմելիք դէպքերուս պատճառը անոնք եղան: Ձեզի հաղորդածս ճշմարիտ ու պարզ պատմութիւն մըն է, որուն կը թողում մանրամասնութիւններու ամբողջ միամտութիւնն եւ բացատրութիւններու բովանդակ պարզութիւնը:

Ուստի հասկցայ թէ քանի որ աշխարհի մէջ պիտի չգտնուէր բան մը որ սիրուհիս մոռցնել տալու չափ ազդեցութիւն ունենար իմ վրաս, հարկ էր միջոց մը գտնել ինծի ըրել տուած ծախքերուն դիմանալու համար: Եւ յետոյ, այդ սէրը այնչափ կը վրդովէր զիս որ Մարկրիթէն հեռու անցուցած վայրկեաններս տարիներ էին եւ զանոնք ռեւէ կիրքի մը, մոլութեան մը կրակովը այրելու պէտքը կը զգայի, որպէսզի կարճատեւ ըլլան եւ ես չնշմարեմ թէ այդ վայրկեանները կ'ապրիմ:

Ամէնէն առաջ 5 - 6.000 ֆրանք փոխ առի պզտիկ դրամագլխէս եւ սկսայ խաղալ, վասնզի խաղարաններուն գոցուելէն ի վեր ամէն տեղ կը խաղան: Առաջ, երբ մարդ Ֆրասքաթի մտնէր, յոյս ունէր թէ այնտեղ հարստութիւն մը պիտի շինէր: Ստակով կը խաղային եւ կորսնցնողը կը մխիթարուէր ինքնիրեն ըսելով թէ պիտի կրնայ շահիլ, մինչդեռ հիմա,— ակումբներէն զատ, ուր տակաւին խստութիւն կայ վճարման համար,— կարեւոր գումար մը շահողը գրեթէ վստահաբար գիտէ թէ պիտի չկրնայ ստանալ այդ գումարը: Պատճառը դիւրաւ կը հասկցուի:

Խաղացողները այն տեսակ երիտասարդներ են որ իրենց վարած կեանքին ծախքերուն բաւելու չափ հարստութիւն չունենալով դրամի մեծ պէտք ունին:

(Շար.)

ԱՅՑ ՓԷՌ - ԼԱՇԷՋ

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը, հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէին այց մը կազմակերպած է այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Փէռ – Լաշէզ հանգչող մեծ ընկերներու՝ Ա. Ահարոնեան, Ռուբէն, Շ. Միսաքեան, Խատիսեան, Զօր. Անդրանիկ, ազգ. գործիչներ՝ Գրիգոր Օտեան եւ Տիգրան Բէզզատեան:

Հին եւ մանաւանդ Նոր Սերունդի ընկերները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը:

Հաւաքուիլ Կամպեթթայի դրան առջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Մելիքեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՄՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՓՈԽԱՆ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻ

Պ. Շնորհք Միքայէլեան (Փուաթիէ) կը նուիրէ քսան ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, Գաբրիէլ եւ Միքայէլ հրեշտակապետաց տօնին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի, իր ողբ. եղբօր Գէորգ Միքայէլեանի յիշատակին:

×

Պ. Ստեփան Պէնլեան կը նուիրէ յիսուն ֆր. ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օղափ. կայանին, ողբ. Հայկ Պապեանի մահուան քառասունքին առթիւ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմակերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ:

ՕԹԷԼ ՍԻԻԻՍ Է ՊՕՐՏՕ

ՆՈՒԷՐ

Դաշնակցութեան օրուան առթիւ (Լիոն), ինչպէս ամէն տարի Տէր եւ Տիկին Սահակ Կէնճեան քսան ֆրանք կը նուիրեն «Վարանդեան» կոմիտէին իրենց յաւէտ ողբ. եղբօր՝ Կարօ Կէնճեանի յիշատակին:

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Հասցէի վերջնական փոփոխութեանց համար մեր բաժանորդներէն կը խնդրուի իրենց նոր հասցէին կցել անպայման հին հասցէն, (ի հարկին թերթին պանտը) եւ 3 ֆրանքի դրոշմաթուղթ:

Շնորհակալութիւն

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե. ի շքեղ սրահներուն մէջ:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տէֆանս), ընկերահամակրական հացկերոյթով:

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ հետաքրքրական բաժին հին եւ նոր սերնդականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ առատ կերուխում եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտ, շրջանիս յատուկ:

Ճաշագին 10 ֆրանք:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ խումբին, կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին, Սալ Առլաք – Սոլֆերինօ, 235 Րիւ Մոնեյրա:

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ խումբը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15ին Սէն Լուի սրահը, Րիւ ժէ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին:

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Խրիմեան վարժարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ԴԻՐՔԸ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՐԵԼԱՒԵԼ

32 տարեկան, իրաւաբանութեան և գրականութեան լիսանսիէ հայ երիտասարդ մը, որ կ'աշխատի ֆրանսական մեծ ընկերութեան մը մէջ և ութ տարուան առեւտրական փորձառութեամբ, աշխոյժ, վարժ անգլերէնի եւ ծանօթ գերմաներէնի, դիրք կը փնտռէ նախ ընտրաբար հայկ. մեծ հաստատութեան մը մէջ:

Գրել Յառաջին որ կը փոխանցէ՝

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ 23 Նոյեմբերի, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de

RAOUL BLEUSE

Député-Maire d'Alfortville

avec

PÉPÉ NUNEZ

et son Orchestre de Cabaret

ENTRÉE 6 FRS.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր յտ Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 ֆր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ

ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14.30ին:

MAISON DE LA CHIMIE

28 bis, Rue Saint-Dominique

Métro : Invalides

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ

ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ

ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.): Դիմել Յառաջի, անձամբ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, ցունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեանի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ
21
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI
21 NOVEMBRE
1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9864
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — Nº 9864

Իր խօսքը

ԵՐԷԿՆ ՈՒ ԱՅՍՕՐԸ

Ամէն անգամ որ ազգային, կուսակցական կամ հայրենակցական տարեդարձ մը կը տօնուի, յօդուածագիրներն ու բանախօսները բնազդաբար կը խորին անցեալին մէջ, փառաբանութեան տողեր հիւսելու համար :

Եւ պերճախօսութեան աղբիւրները կը հոսին գերադրական ածականներով, բարձունքէ բարձունք սաւառնելով :

Անշուշտ ներշնչումի աղբիւր է անցեալը: Եւ շատ բնական երեւոյթ՝ ինքնաճանաչումը, սեփական արժանիքներու պանծացումը :

Առանց այդ գիտակցութեան ժողովուրդները պիտի դառնային ամբոխ : Տարուբեր՝ օրուան հովերէն :

Վա՜յ այն ժողովուրդին որ պատմութիւն չունի: Կամ ստիպուած է վկայութիւններ մուրալ դրացիներէն, իր տեղը գրաւելու համար իբրեւ հաստատուն եւ ինքնուրոյն արժէք :

Ժողովուրդի մը ծոցէն բխած որեւէ կազմակերպութիւն ալ, եթէ չըմբռնէր իր դերն ու կոչումը, եթէ չի կրնար չափել տարիներու ընթացքին կատարուած մեծագործութեանց իմաստը եւ խորութիւնը, դատապարտուած է դառնալու ժգոյն յիշատակ մը :

Ինչպէս ազգերու, նոյնպէս անոնց հարազատ կազմակերպութեանց պատմութիւնը ոչ միայն կենդանի յիշատակարան մը, այլ եւ ուղեցոյց մըն է, որ կը ճոխանայ, փոխանցուելով սերունդէ սերունդ:

Այսպէս, երբ Դաշնակցութեան Օրը կը տօնենք, մեր առջեւ կը պատկերանան ոչ միայն հերոսական գործեր, պարծանքներ եւ տառապանքներ, այլեւ մշտահոս աղբիւրներ խորհրդածութեան, վերագնահատման, վերանորոգման :

Եթէ մեր կուսակցութիւնը կրցած է իր ուժն ու հմայքը պահել աւելի քան վաթսուն տարի, գաղտնիքը այն է որ գիտցեր է քալել ժամանակին հետ :

Այսօր ալ նոյն ոգին պիտի առաջնորդէ մեզ,— ըմբռնել օրուան պահանջները եւ գործել նոյն վճռականութեամբ, առանց կախարդական մթնոլորտի մը վերածելու երէկը :

- Պէտք քրքրենք եւ սերտենք պատմութիւնը, ազգային, քաղաքական թէ մշակութային, ոչ թէ երանութեամբ օրօրուելու եւ թմրելու, այլ ներշնչուելու, գործելու, նոր նուաճումներ կատարելու համար :

Մասնաւորապէս Դաշնակցական երիտասարդութիւնը պիտի հարցնէ ինքն իրեն, այս հանդիսաւոր առիթներով, ինչպէս ամէն օր .

— Անոնք, մեր նախորդները, այս եւ այն գործերը կատարած են, երբ մեր տարիքն ունէին: Ի՞նչ կրնանք աւելցնել մենք, որպէսզի շարժումը կանգ չառնէ:

Այո, տարբեր էին ժամանակները: Այն ատեն հող կար ոտքերու տակ : Հորիզոն կը բանային լեռները, գետերը, դաշտերը:

Այսօր ցիրուցան՝ լպրծուն պողոտաներու վրայ, ոտքերը կը սահին մէկ փողոցէն միւսը եւ սառնաշունչ հովեր կը մթագնեն հորիզոնը :

Եթէ անոնք ինքնապաշտպանութեան, դիմադրութեան ճակատներ կազմեցին պանդխտութեան մէջ, ժառանգորդները ինչո՞ւ ետ պիտի մնան, թարթափելով, ծուլանալով, ընկրկելով :

Երէկը իսկապէս կը դառնայ հեռաւոր եւ աղօտ յիշատակ մը, եթէ իբրեւ նշանաբանք չունենանք նոյն հաւատքը, կամքը եւ ճիգը, այսօրուան եւ վաղուան համար :

Հին փառքերը պէտք չէ պատրուակ ծառայեն եղածով գոհանալու :

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԷ ՄԱՌԵՇԱԼ ԱՌԷՖ

ԻՐԱՔԻ ԱՊԱԳԱՆ ԱՆՈՐՈՇ

Պաղտատէն հասած վերջին լուրերու համաձայն մառեշալ Առէֆ եւ Պաասը կրնան համաձայնութեան գետին մը գտնել «մի՛ յարձակիք Առէֆի վրայ, կարելի է հետը հասկցուիլ» այս է Պաասի պարագլուխներուն կարծիքը : Զօր. Հաֆէզ, Սուրիոյ կառավարութեան պետը եւ Պաասի ընդհ. քարտուղարը՝ Միշէլ Աֆլաք Դամասկոս վերադարձան : Նախապէս հանդիպում մը ունեցած էին Իրաքի նոր ղեկավարին հետ եւ այդ առթիւ պարզուած էր որ զինակցութեան կարելիութիւն կայ զինուորական ապըստամբներուն եւ Պաասի միջեւ, Սուրիացիները տակաւին մեծ հաւատք չէին ընծայեր այս համաձայնութեան: Գրած էինք թէ Դամասկոսի մէջ տրամադրութիւնը շատ նպաստաւոր չէր, ընդհակառակն մտահոգութիւնը սկսած էր տարածուիլ: Կուսակցութիւնը նախ զօրակոչի ենթարկած էր զօրքը եւ հրահանգած «պէտք է պատրաստ ըլլալ ճզմելու ժողովուրդին դէմ ուղղուած դաւը»:

Գահիրէի մէջ, սկիզբէն արդէն բոլորը դիրք բռնած էին մառեշալ Առէֆի ի նպաստ, մանաւանդ այն «հարուածներուն համար զորս բերած է Միշէլ Աֆլաքի աշակերտներուն: «Արաբներու ձայնը» իր եօթը կայաններու միջոցաւ այս կէտը կը բացատրէր Միջին Արեւելքի արաբ զանգուածներուն :

Բանակին միջամտութիւնը Պաղտատի փողոցներուն մէջ շատ ծանր հարուած մըն էր Պաասին համար: Արդարեւ զինուորական ուժերուն առաջին գործը եղած էր կազմալուծել կուսակցութեան ոստիկանութիւնը : Օրուան յաղթականներուն գլխաւոր գործն է զինաթափ ընել այդ ոստիկանութեան քառասուն հազար կուսակիցները որոնք որոշ դիմադրութիւն մը ցոյց կուտան: Յստակ է որ Պաասը բան չարժեր առանց իր ոստիկանութեան եւ իր գործունէութեան միջոցները սահմանափակուած են :

Պէյրութ գտնուող արտաքսուած իրաքցիներու կարծիքն այն է որ Պաղտատի մէջ պատահածը եթէ Պաասի դժգոհ թեւին գործը չէ, առնուազն անկէ ներշնչուած է: Ասոնք անշուշտ հոգւով–սրտով մառեշալ Արէֆի կողքին են : Իսկ Ալի Սալեհ Սաատի, որ Իրաքի փոխվարչապետն էր Մատրիտէն Աթէնք հասնելով յայտարարած է թէ մառեշալ Առէֆ դաւաճանած է Պաասի դատին ի նպաստ Նասրի որու հետ սերտ կապեր ունի :

Թեհրանի «Էթելաթ» թերթին համաձայն, Երկուշաբթի օր 95 մեռեալ կար Պաղտատի մէջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊԱՐՍԻՑ ՇԱՀԸ եւ կայսրուհի Ֆարա ընդունած են Բրեժնեւի հրաւէրը Խորհ. Միութիւն երթալու :

ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հակա – հրթիռ հրթիռներ ունի յայտարարեց մառեշալ Կազակով որ խորհրդային հրթիռներու ուժերու հրամանատարն է :

ԱՏՏԻՍ – ԱՊԱՊԱՅԻ ժողովը որոշեց եօթը ծանօթ անձնաւորութիւններէ կազմուած իրաւարար յանձնախումբ մը նշանակել կարգադրելու համար Ալժերիոյ եւ Մարոքի սահմանային հարցը թէեւ երկու կողմերու դիրքերը չեն փոխուած :

ՔԻԷՎԻ մէջ Խրուշչեւ ընդունած է Ինտոնեզիոյ վարչապետը եւ ճաշ մը տրուած անոր ի պատիւ:

Օրը Օրին

ԱՐԵՒԸ ՅԱԹԵՑ...

Արեւաքաղաքէն (Հելիոպոլիս) հարաւային կողմը կայ Արեւ մըն ալ, — լո՞յս տալու համար ընթերցողներուն թէ տօթահար ընելու համար զանոնք չեմ գիտեր, թերեւս ժմրա՞ն արեւ է,— որ յանկարծ դուրս կ'ելլէ խաւարէն եւ ուղիղ բաներ կը թոթովէ :

« Կ'ըսեն թէ », կ'ըսէ, «երբ Երեւանի թերթերուն մէջ հայերէն լեզուն «ցեխերու» մէջ կը թաթխուի, արդա՞ր ընդվզումով մը կ'անդրադառնանք» :

Ի՞նչ ցեխի մասին է խօսքը, չակերտներու մէջ առնուած :

Ընդվզումը – պակաս մարդոց բերնին մէջ ցեխը չի կրնար Երեւանի ցեխը ըլլալ, այլապէս ի՞նչ սրբապղծութիւն :

Երեւանի «ցեխը» ռուսերէն կը նշանակէ գործարանամաս, Ֆրանսացիները կ'ըսեն *ադէլիէ*: Այսպէս «ցեխկոմ» կը նշանակէ գործարանի մը մէկ բաժնին կոմիտէն: «Ցեխովկա» կը նշանակէ գործարանին մէկ բաժնին պատի թերթը : « Ցեխովշչինա» կը նշանակէ, իմաստի զարգացումով, նեղմտութիւն, այսինքն մէկ մասի միայն յատուկ :

Խօսքը այս «ցեխ»ին մասին չէ, թէեւ ընդվզում արտայայտող բառ ալ չէ :

Միւս ցեխը, որ հայերէն է եւ ընդվըզում կ'արտայայտէ՝ որովհետեւ անարգական է, ի՞նչպէս կրնայ գործածել այն որ մաքուր կը դաւանի, հանելի եւ ընդունելի կը գտնէ ինչ որ երեւանեան է :

Բայց եւ այնպէս հասկնալի է թէ բառախաղային սրամտութիւն մը կը փորձէ վախկոտ բուրվառակիրը,— «ցեխ» կամ այլ օտար բառեր գործածողներուն մօտ տեսնելով ճգտում մը նման բառերէ հրաժարելու, կ'ուրախանայ եւ իր գոհունակութի՛ւնը կը յայտնէ, երբ Երեւանի լեզուն իր «ցեխերէն» (օտար բառերու ցեխէն) կը մաքրուի եւ կը ներկայանայ «հայկական հարազատ դիմագիծով» :

Երբ մե՛նք ըսենք նման բան մը եւ ուրախանանք, կը գայթակղի՛ն մարդիկը, ու կը տապլտկին լուսնոտի նման :

Բայց ի՛նչ է այս մարդոց մեծ ուրախութեան պզտիկ պատճառը: «Սով. Հայաստան» թերթը գրեր է. «Սեպտեմբերի 24ից 25ը Երեւանի Վ. Բրիւսովի անուան Ռուսաց լեզուի եւ օտար լեզուների պետական մանկավարժական Ինստիտուտը հրաւիրում է գիտական *նստաշրջան*՝ նըւիրուած Սայաթ – Նովայի ծննդեան 250ամեակին » :

Մե՛ծ ուրախութիւն. «Յարդ գումարումները *սեսիա*ներ էին, բարեբախտաբա՛ր այլեւս հայ գիտնականները սկսած են *նստաշրջան* գումարել» :

Երեւանի լեզուն կը մաքրուի՛ կոր ... «ցեխերէն», ձեզ եւ մեզ մեծ աւետիս :

Այսպէս, մարդիկը ցոյց կուտան թէ ընդվզիլ գիտեն՝ երբ «ցեխ» կայ Երեւանի լեզուին մէջ, եւ ուրախանալ գիտեն՝ երբ կը մաքրուի «ցեխէն» :

Բայց յաւելուածաբար կ'ըսեն .

— « Բացման խօսքը պիտի ընէ եղեր «Ինստիտուտի *ռեկտոր* եւ գիտութիւնների *դոցենտ* Նահապետեան »:

« Ցեխ»ին համար ընդվզում ցոյց տըւողները յանկարծ կը վերստանան այն հոգին, որ կը թելադրէ իրենց .

— «Համբերատար ըլլանք, հաւանաբար Երեւանի թերթերը մեզի կը սորվեցնեն նաեւ *ռեկտոր*ին եւ *դոցենտ*ին հայերէնը »:

Ինչպէս կը տեսնէք, «ցեխին» դէմ ընդվըզողը Երեւանէ՛ն միայն կը սպասէ հայկական հարազատ բառեր սորվելու ուրախութիւնը, վախնալով որ ...«չեխ» կ'ուտէ՝ եթէ ինք սորվեցնէ :

ԱՐԱՋ

ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ ԽԱԴ ԱՐՔ.ԻՆ

Երկուշաբթի, Նոյեմբեր 11ին, խումբ մը ազգայիններ, որոնք ընկերակցութեամբ Գերշ. Տ. Գնէլ Եպիսկոպոսի եւ Հոգշ. Տ. Գէորգ Վարդապետի, Անթիլիաս գացած էին շնորհաւորելու. Խորէն Ա. Կաթողիկոսը, Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս, Վազգէն Ա.ի հետ ունեցած Հոկտեմբեր 26ի ողջագուրման եւ հաշտութեան ուրախ առթիւ, մասնաւոր շնորհաւորութիւնները յայտնած էին նաեւ Խաղ Արք. Աջապահեանի կողմէ :

Հինգշաբթի, Նոյեմբեր 14ին, Լիբանահայոց բարեջան Առաջնորդ Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, ընկերակցութեամբ Յարութիւն Աւագ քհնյ. Կէպէնլեանի, փոխադարձ այցելութեան երթալով, Վեհափառ Հօր կողմէ շնորհակալութիւն յայտնած է Խաղ Ա. Արքեպիսկոպոսին իր շնորհաւորութեանց համար :

Առաջնորդ Սրբազանը յայտնած է նաեւ Խաղ Սրբազանին, թէ իր հանդիսաւորին համար ինչ բանի որ պէտք ունի, Վեհափառը սիրայօժար պատրաստ է ընդառաջելու :

Խաղ Սրբազան շնորհակալութիւն յայտնած է Վեհափառ Հօր ցոյց տուած հոգածութեան համար :

ՎԱՏԻԿԱՆԻ մէջ կը շարունակուի Տիեզերական ժողովը: Կարդինալ Պէա երկար տեղեկագիր մը կարդաց հակահրէականութեան դէմ: Հոն կը շեշտուի թէ միանգամընմիշտ պէտք է հրաժարիլ կարգ մը նախապաշարումներէ եւ հրեայ ժողովուրդը Աստուածասպան չնկատել ոչ ալ Քրիստոսի կողմէ անիծուած: Տիեզերական ժողովը պէտք է «ճշմարտութեան, արդարութեան եւ հաշտութեան » գործ տեսնէ այդ ուղղութեամբ: Միւս կողմէ, ռաբբունապետ Այզընպարթ յայտարարած է որ Հրեաները պէտք է վերաքննեն իրենց տեսակէտը Յիսուսի հանդէպ եւ ընդունին որ ան «նպաստաւոր ազդեցութիւն ունեցած է ոչ միայն հեթանոսներուն վրայ, այլեւ Հրեաներուն »:

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Կոմուլքա Փեշտա հասած է եւ ընդունուած Եանոս Քատարի կողմէ :

ՎԱՐՇԱՒԱՅԻ մէջ պատժական նոր կարգադրութիւններ եղած են երիտասարդ « խուլիկաններու » համար որոնց թիւը օրէ օր կը շատնայ :

ԾԵՐԱԿՈՅՏԸ մերժեց Ալժերիոյ վարկերը 43ի դէմ 206 ձայնով :

ՔԱՐՄԷՆ ԱՄԱՅԱ, աշխարհահռչակ պարուհին մեռաւ առջի օր, յետ երկարատեւ հիւանդութեան: Գնչու մեծագոյն պարուհին էր: Տարիքը յայտնի չէ, որուած ըլլալով որ Գնչուները ինքնութեան թուղթ չունին, բայց հաւանաբար 45ի շուրջ ըլլայ :

ՈՒՈՇԻՆԿԹԸՆԻ Ֆրանսայի դեսպանին կինը՝ Նիքոլ Ալֆան ամերիկեան մամուլին մէջ մեծ պատիւներու կ'արժանանայ: «Թայմ» զինքը «Ֆրանսայի գաղտնի զէնքը» կը նկատէ: Ծանօթ է որ Տիկին Ալֆան, աշխարհի ամէնէն վայելուչ կիներէն մէկը, շատ յաջող ընդունելութիւններ կազմակերպելու գաղտնիքն ունի :

ՊԵԼԺԻՈՅ Թագաւորն ու Թագուհին պաշտօնական այցելութեան պիտի երթան Շուէտ, գալ ամիս :

ՕՏԱՐՆԵՐՈՒ ԾԱՌԱՅՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ

Ռուս պետութեան հաւատարմօրէն ծառայող Լորիս Մելիքօֆ մինակը չէ պատմութեան մէջ, բազմաթիւ Հայեր, հեռացած ազգային միջավայրէն, իրենց մտաւոր կարողութիւնը օտարներուն տրամադրած են՝ երբեմն ի վնաս արենակիցներուն։ Երբ Լորիս իր Հայութիւնը կը յայտարարէր բարձրօրէն՝ Կարսի պաշարման օրերուն, Հայերու համակրութիւնը կը փափաքէր, օժանդակութիւնը ռուս բանակին, Նուպար փաշա, խաւիւ ծառայութեան մէջ՝ Լոնտոնի շրջանակներուն կը հաղորդէր Հայերու համակրութիւնը, Ռուսիոյ, ռուս արշաւանքին վտանգը Սուէզի ջրանցքին համար եւ կը խնդրէր անգլիական պաշտպանութիւնը իր որդեգրած հայրենիքին։ Երկու Հայեր, բարձր դիրքերու հասած, կը գործէին ի նպաստ օտարներու, աշխարհագրական դիրքը եւ քաղաքացիութիւնը զիրենք կը բաժնէր ի վնաս օսմանեան Հայութեան։ Լորիս կը փափաքէր որ սահմանի Հայերը կամուրջ մը ըլլային ռուս բանակին համար, Նուպար պիտի փափաքէր որ ամբարտակ մնային Սուէզի, Միջերկրականի առջեւ։ Երկու Հայերը ներկայացուցիչներն են երկու ներհակ քաղաքականութեանց։

Բիւզանդական կայսրութեան մէջ, գահին վրայ եւ գահին մօտ, Հայերը պիտի ծառայեն հաւատարմաբար յաճախ ի վնաս ազգին եւ հայրենիքին։ Յուստինիանոսի օրով (527 – 565) հայազգի Տաճատ նախարար կուսակալ կը նշանակուէր յոյն պարսիկ սահմանին մօտ գտնուող հողամասին վրայ, կ'ամուսնանար կայսրուհիին քրոջ հետ։ Նոյն Թուին արքունի հանքերու նախարար կ'ըլլար հայ իշխան մը՝ Շմաւոն։ Բասենի իշխան Ներսէհ կուսակալ կը նշանակուէր Աղեքսանդրիոյ։ 542ի յոյն – պարսիկ պատերազմի առեն յոյն հեծելազօրքի հրամանատարն էր Յովհան Թումայեան։ 545 Թուին Արտաւան Արշակունի կը գրաւէր ապստամբ Ափրիկէն եւ կը ստանար Ափրիկէի դքսութիւն տիտղոսը։ Փելիսարիոսի ընկեր եւ գործակից Ներսէս զօրավար (492 – 568) կը զսպէր Նիքա ըմբոստութիւնը (16 – 1 – 532) կը փրկէր գահը, կ'արշաւէր Իտալիա եւ իր անունը կը կապէր իտալական ազատագրութեան պատմութեան հետ։ Զօր. Մուրիկ կ'ամուսնանար կայսեր աղջկան հետ, յաղթականօրէն կը պատերազմէր սլաւներու եւ Պարսիկներու դէմ, կը գրաւէր գահը (582 – 602) եւ Պարսիկներուն հետ կը կնքէր 591ի դաշնագիրը, որուն համաձայն Բիւզանդիոնի կը մնար Հայաստանի մեծ մասը, կը ստանար հարստութիւն եւ մարդ։ Բիւզանդիոն պիտի տկարանար՝ երբ արեւելեան արշաւանքներու առեն կորսնցնէր այդ հողամասը։

Դարեր վերջ արեւելեան խումբը պիտի ծառայէ Ռուսիոյ, պիտի տայ զօրավարներ՝ Մատաթիա, Լազարեւ, Տէր Ղուկասօֆ, որոնք հեռու կը մնան ազգային կեանքէ։ Մէկը միայն, Կարապետ Եզեան, խորհրդական ներքին գործոց նախարարութեան, կը մշակէ բանասիրութիւն, կը մնայ Թունդ հայ, կոտակարար Սանասարեանի, բայց խորհուրդ կու տայ Իգմիրլեանի, որ դատարկէ արեւելեան նահանգները դաղթել տալով Հայերը, այսինքն կ'արտայայտէ Լոպանոֆի մտածումը՝ «Հայաստան առանց Հայի»։ Լորիս Պերլինի մէջ կ'ըսէր հայ պատուիրակներուն. «Վեր մի նայիք, վերը մերն է, վար նայեցէք, մենք ձեզի կ'օգնենք»։

Արեւմտեան խումբը պիտի ծառայէ օսմանեան կայսրութեան որպէս սեղանաւոր, պաշտօնեայ, չելեպի, ամիրա, աղա տիտղոսներով։ Գաւառներէն կու գան առանք, յաճախ համեստ շրջանակներէ, Պոլսոյ մէջ ասպարէզ կը գտնեն իրենց կարողութիւնը արժեւորելու, կը ղեկավարեն ազգային կեանքը, պետական շրջանակին մէջ կը գրաւեն բացառիկ դիրքեր, կը հսկեն փաշաներու վրայ։ Հայերու մենաշնորհն է վառօդապետութիւնը, փռապանութիւնը։ Մեծ յարգանք կը վայելէ արհեստակցական միութեան պետը, էճմէճճիպաշին։ Շատեր չեն հետեւիր իրենց ընտանեկան արհեստին, Տատեաններ պաշտօնեայ պիտի ըլլան, Գաբրիէլ Նորատունկեան էքմէքճիպաշիի մը զաւակն էր։

Ակնայ կամարակապ գիւղէն Պոլիս կու գայ Առաքել Տատեան։ Փոքր տարիքէն փայտէ մեքենաներ կը շինէ, մոմէ արձաններ կը պատրաստէ։ Պետական հրաւէրով ճախարակ կը շինէ, կը նշանակուի վառօդապետ, 1795ին։ Կը հնարէ չուխայ գործելու թեզգեահ։ Սուլթան Սելիմ կ'այցելէ գործարանը, կը գնահատէ գործը, կը հարստացնէ հեղինակը։ Որդիները կը ժառանգեն գործը, ընտանիքը կը տեւէ մինչեւ վերջին դարու վախճանը։ Ամէնէն կարկառուն դէմքն է Յարութիւն փաշա (1830 – 1901), կրթուած Փարիզի մէջ, հմտացած լեզուներու եւ գիտութեան, պաշտօնեայ արտաքին նախարարութեան, անդամ պետական խորհուրդի, Ֆուատ փաշայի հետ Օտեսա կը մեկնի ողջունելու Աղեքսանդր Բ. կայսրը, Փարիզի դեսպանատան գործակատար Սաֆվեթ փաշայի օրով։ Կը վախճանի բարձր աստիճանի հասած, փառաշուք Թաղում, Թափօրին կը նախագահէ Օրմանեան, կը խօսի դամբանական, դագաղին կ'ընկերանան 7 եպիսկոպոս, 16 վարդապետ, 56 քահանայ։ 43 պատուանշաններ կը զարդարէին կուրծքը։ Հայ կաթողիկէ եկեղեցիի կոչնակները կը հնչեն, Պիոս Թ.էն ալ պատուանշան ունէր։ Յոյն եկեղեցականներ զգեստաւորուած կը դիմաւորեն դագաղը եւ հոգեհանգիստ կը կատարեն։ Թաղմանական թափօրը կը հոգացուի Սուլթան Համիտի անձնական գանձէն։

Յովհ. Տատեանի դիմումով Ապտիւլ Մէճիտ 1845 Ապրիլ 9էն սկսած Ազգ. Հիւանդանոցի հաց յատկացուցած էր։ Եգիպտոսի խտիւին սեղանաւոր Գէորգ Եբամեան անդամակցած է Գերագոյն Խորհուրդին։ Որդին Աբրահամ չարունակած է հօր պաշտօնը, ժամանակ մը անդամ եղած է նորակազմ ռումանական խորհուրդին, յետոյ հեռացած է ազգային կեանքէն, մտերիմ Ալիզի հետ, յաճախակի նարտ խաղալով, եւ հաճոյք պատճառելու համար սուլթանին՝ խաղը դիտմամբ կորսնցնելով։

1840էն ետք Թուրք դեսպանատուներու քարտուղարներ Հայեր են։ Կոճիկեան անբաժան գործակից է Ռեժիտ փաշայի, Փարիզի եւ Լոնտոնի մէջ եւ վերջերը Պոլսոյ մէջ, երբ փաշան Մեծ Եպարքոս է։ Սարգիս Համամճեան Հռոմի դեսպան է, Կոստան փաշա Պոնիոյ կառավարիչ։

Բալուէն 12 տարեկան չքաւոր տղայ մը քալելով Պոլիս կուգայ։ Կարապետ Ամիրա Պալեան կ'օգնէ իրեն, կը հարստանայ, Պետրոսեան մականունը կ'ըլլայ Օտեան եւ Գրիգոր, Խաչիկ զաւակները կը ծառայեն կայսրութեան։

Կարապետ Տավուտեան Պերլինի դեսպանատան քարտուղար է 1845ին։ Հեղինակն է «Հին Գերմաններու օրէնսդրութիւնը» գործին, որ արժանացած է Պերլինի Գիտութեանց Ճեմարանին մրցանակին։ Առաջին կառավարիչը Լիբանանի, գնահատուած է միջազգային յանձնախումբէն։

Երկար է շարքը զանազան կալուածներու մէջ ծառայողներուն։ 1901ին զանազան աստիճաններ ունեցող հայ պաշտօնեաներու Թիւը կը հասնէր 142ի։ Համիտի անձնական գանձին նախարարները միշտ Հայեր եղած են։ Արտաքին նախարարութիւնը ունէր 35 պաշտօնեայ, ապարապետութիւնը՝ 7։ 1884ին Մուլքիէի մէջ կային ինը ուսուցիչներ, իրաւաբանութեան մէջ երեք, բժշկական համալսարանի մէջ վեց, զինուորականի մէջ երկու։ Կային նաեւ երկու բժշկուհիներ՝ Աննա եւ Հռիփ Սիրականեան, երբ Եւրոպայի մէջ անգամ այդ Թուականին բացառիկ էր կնոջ մը բժշկութեան հետեւիլը։

Մըրմըրեան եւ Զարդարեան մանրամասնութիւններ տուած են ամիրաներու եւ պաշտօնեաներու կեանքէն։ Համեստ ընտանիքներէ կուգան, արագօրէն կը բարձրանան եւ երկու սերունդ ետք կ'անհետին։ Բարձր ու քաղքենի դասակարգի պատկանող մեծ դէմքերը ազգային կեանքով կը զբաղին հաղուադէպօրէն, որովհետեւ գործունէութեան միջավայր չեն գտներ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ԵՐԵՒԱՆԸ

ԵՐԷԿ – ԱՅՍՕՐ – ՎԱՂԸ

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ ԳԱՀԻՐԷԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 15ին, Գահիրէի Յուսաբեր տան մէջ, նախաձեռնութեամբ Համազգային Մշակութային Միութեան, ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան շահեկան դասախօսութիւն մը տուած է։

Ծանօթ է որ Պ. Մազմանեան կ'ընկերանար Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին, Երեւանէն մինչեւ Գահիրէ։ Ապա, մինչ Կաթողիկոսը դէպի Հնդկաստան կ'ուղեւորուէր, Միքայէլ Մազմանեան Եգիպտոս կը մնար։ Փարիզի Հայութիւնը եւս առիթը պիտի ունենայ ծանօթանալու այս մեծ ճարտարապետին, որ այժմ Փարիզ կը գտնուի։

Ամէն դասախօսի տրուած չէ իր սեփական նիւթի ոչ միայն ծանօթութիւնն ու գիտութիւնը, այլեւ անոր սրբազան կիրքը։ Ամէն դասախօսի տրուած չէ բազմահմտութիւնը, մանաւանդ հայ անցեալի եւ մշակոյթի պարագային։ Ամէն դասախօսի տրուած չէ իր ունկնդիրները դերելու եւ կախարդելու կարողութիւնը։

Քանի մը հարիւր հայրենակարօտ Հայեր հաստատեցին, թէ ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան այն եզակի տիպարներէն է, որոնք օժտուած են վերոյիշեալ բազմաթիւ ու բազմապիսի ձիրքերով։

Մոգական էր դասախօսին խօսքը ոչ անսովոր պերճախօսութեան կամ բեմաստացութեան հետեւանքով, այլ որովհետեւ ողջ Հայաստանը, իր անցեալով, իր ներկայով եւ իր ապագայով տեղաւորուած, տարածուած եւ ծաւալած է իր մտքին, իր սրտին եւ հոգիին մէջ։

Եւ Մ. Մազմանեանի արտասանած ամէն մէկ խօսքը վկայութիւնն էր այս իրողութեան։

«Երեւանը Միրձաւոր Արեւելքի հնագոյն քաղաքներէն մէկն է»,— Թերեւս չկայ հայ, որ անծանօթ ըլլայ այս նախադասութեան, որով սկսաւ դասախօսը։

Սակայն մէկ բան է «ծանօթութիւն»ը, իբրեւ հազարումէկ աղբիւրէ վկայուած իրողութիւն եւ ուրիշ բան է, երբ դասախօս մը կը կենդանացնէ եւ կը վերակերտէ այդ իրողութիւնը փաստերով, պատմական տուեալներով, նիւթական պատ–

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Ու երբ ոստիկանապետը ուզեց կարդալ իր ձեռքը գտնուած հրամանագիրը, Տրիբունը ընդմիջեց զայն։

— Անօգուտ է, տեղեակ եմ արդէն ամէն բանի։ Ձեր տրամադրութեան տակ եմ...

Յանկարծ, սրահին մէջ կ'արձագանգէ սուր ճիչ մը։ Տանթոն ետ դառնալով տեսաւ Լուիզը, իր սպիտակ գիշերազգեստին մէջ, արձանացած։ Երիտասարդ կինը իր անկողնին մէջ արթննալով, լսած էր ոստիկաններուն մուտքը, ու հիմա հոն, աղաւնի տերեւի մը նման կը դողար...

Մէկ ոստումով Տանթոն վազեց կնոջ մօտ, առաւ զայն իր թեւերուն մէջ ու զօրավագին սեղմեց կուրծքին։

Մանկամարդ կինը փաթելով իր ամուսնոյն վզին, հեծկլտաց։

— Ոչ... չեմ ուզեր... չեմ ուզեր...

Տանթոն զգաց որ իր կուրծքին վրայ պաշտելի կնոջ մարմինը կը սարսէր՝ վիրաւոր աղաւնիի մը նման։

Խենթի մը պէս համբուրեց անոր ճակատը, աչքերը, վարսերը եւ արցունքներով ողողուած դէմքը ու մրմնջեց։

— Հանդստացիր, հոգեակս, վստահութիւն ունեցիր, ոչինչ ունիմ վախնալու եւ մտահոգուելու։ Այս պարոնները կ'ուզեն քանի մը հարցումներ ընել ինծի, շուտով կը վերադառնամ...

Եւ իր խորքին մէջ համոզուած թէ կը ստէր, աւելցուց.

— Գիտես որ պիտի չհամարձակին...

Քնքշութեամբ հեռացուց իր վզին փաթթուած կնոջ ձեռքերը, անգամ մըն ալ համբուրեց Լուիզը, ապա, դառնալով ոստիկաններուն, մռայլ ու վսեմ անդորրութեամբ մը, ըսաւ.

— Երթանք, պարոններ, պիտի հետեւիմ ձեզի...

Ու ինք իսկ անոնց առջեւ անցնելով, յառաջացաւ դէպի սանդուխները, առկէ՝ ելքի դուռը։

Փողոցին մէջ, ուր արդէն բազմութիւնը հաւաքուած էր, պահ մը կանգ առաւ, վերջին անգամ մը եւս դիտելու համար իր բնակարանը։

— Ո՞ւր կը տանիք զիս։

— Լիւքսէմպուրկի պալատը, պատասխանեց ոստիկանապետը։

Հինգ վայրկեան ետք հասան պալատ, որ բանտի էր վերածուած։ Առաւօտեան խայթող օդը մտրակելով Տանթոնի արիւնը, իրեն վերադարձուցած էր բովանդակ արթնամտութիւնը։

Ժամը վեցն է ու արդէն օրը բացուած։ Պալատին բակը լեցուն է բանտարկեալներով, որոնք զբաղած են իրենց առաւօտեան արդուզարդով։

Երբ նոր բանտարկեալը երեւցաւ, զարմացական բացագանչութիւններ բարձրացան չորս կողմէն։

— Տանթո՞նը... Տանթո՞նը այստեղ..

Տրիբունը դարձաւ անոնց ու պոռաց.

— Պարոններ, կը խորհէի շուտով ձեզ այստեղէն ազատել, բայց դժբախտաբար ահա, ինքս ալ բանտարկուած եմ ձեզի հետ ու չեմ գիտեր թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս բոլորին վերջաւորութիւնը։

Այդ միջոցին Տանթոն բանտարկեալներուն մէջ նշմարեց ամերիկացի մեծ հայրենասէր Թովմաս Փայնը որ, Փաթը – Քալէի ընտրողներուն կողմէ ներկայացած էր Քոնվանսիոնին, եւ որ, յետոյ, քաղաքական վերիվայրումի մը հետեւանքով, նետուած էր բանտ։

Տանթոն խօսքը ուղղելով Ամերիկացիին, անգլերէն լեզուով, ըսաւ.

— Ինչ որ ըրիր դուն երջանկութեանը համար քու հայրենիքիդ, ես ի զուր փորձեցի ընել իմինիս համար... Նուազ բախտաւոր եղայ...

Եւ ուսեցնելով իր լայն կուրծքը, աւելցուց.

— Ձիս կառափնատ կը ղրկեն... երգելով պիտի երթամ...

Երբ բանտապահները ուզեցին զինքը քաշկռտել, նետեւ դառնալով Տանթոն ձեռքի շարժումով մը բարեւեց պարտէզին ծառերը, գոչելով.

— Մնաք բարեաւ գեղեցիկ ծառեր, մընաս բարեաւ հրաշալի բնութիւն։

Զինքը առաջնորդեցին պալատին երկրորդ յարկը, հրեցին սենեակէ մը ներս, դուռը վրայէն գոցելով։

Արդարութեան եւ ազատութեան մեծ Տրիբունը, վտանգաւոր գազանի մը հանգոյն, փակած էին վանդակին մէջ։

×

Կէսօրը շատոնց անցած էր։ Առաւօտէն ի վեր, Լիւսիլ խելագարի մը նման կը շրջէր յարկաբաժնին մէջ, ուր չկար այլեւս Գամիլը։ Արշալոյսին եկած ու ձերբակալած էին զայն։ Անկէ ետք, Լիւսիլ այլեւս չէր կրցած քնանալ։

Ինչ զարհուրելի գիշեր մըն էին անցուցած։ Գրեթէ իրարու փաթթուած, ականջալուր էին եղած դուրսէն լսուող բոլոր աղմուկներուն, անոնց մէջ զուշակելով ոստիկանութեան մարդոց գալուստը։ Մինչեւ արշալոյս մնացած էին այդպէս սահմռկած, իրենց համբոյրները ողողելով դառն արտասուքներով։

Հիմա Լիւսիլ դողը սրտին, անձկանօք կը սպասէր։

(4 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ղրութեան անառարկելի ապացոյցնե – ը :

Մ. Մազմանեան նախ դրաւ մեր Հայ– նիքի նախաուրարտական հիմը — ո – մեր Հայրենիքի պատմութիւնը քանի հազարամեակ ետ կ'երթայ — ապա տո խաւ եւ չերտ առ չերտ, ունկըն– րներու կարծես հողեկան մասնակցու – մբ, կթզղուեցաւ յատկապէս Երե – ը՝ ուրարտական շրջանի իր Երեւրու– կազմաւորումէն մինչեւ միջնադար – Հայաստանը, անկէ մինչեւ մերօր – Երեւանը եւ ասկէ դէպի Երեւանը Ապագային :

ճարտարապետ Մազմանեան տեղ մը ել տուաւ, որ յատկապէս քաղաք – չատ հարազատ ու սերտ նմանու – ն ունին մարդկային մարմնակազմին : ինչպէս այս վերջինը, այդպէս ալ քա – ը պէտք է «շնչէ», «ուտէ», «աճի», յլն, եւայլն, իր լիութեան կարենալ նելու համար :

Տարբերութիւնը անշուշտ այն է, որ ինչ տուեալ մարդկային մարմնակազմը, ժամանակէ ետք իր վախճանին կը նի եւ կը մեռնի, քաղաքները հնարա– րութիւնը ունին վերանորոգուելու եւ երընձիւղելու :

Հարազատ մանրաչափը ըլլալով մայր Հայաստանի, նաեւ Երեւանը դարերու թացքին կրկին ու կրկին վերակենդա– ցած է, միշտ յարմարելով նորին, ժամական տուեալ շրջանին, պատմա – շրջանի քաղաքակրթութեան նիւթական ու բարոյական պահանջներուն :

Եւ հասած է մեր օրերուն իբրեւ ինք – ատիպ, հայկական ոգին ու հանճարը արտացոլող, Հայաստանի մայր քաղաքը անդխացող «մեղուանոցը» :

Ո՞վ կրնայ չափել ու պատմել, թէ ինչ ացին «Յուսաբեր»ի Տան մէջ հաւաք – ած հայ ունկնդիրները երէկ, երբ Պ. Մ. Մազմանեան վկայեց, օրինակ, թէ հա – յն աշխարհիս մէջ այսօր քիչ քաղաք– ր ունին հրապարակներ այնքան ինք – ատիպ եւ այնքան գեղեցիկ, որքան Ե – ւանի Լենինեան հրապարակը :

Այս վկայութիւնը առանձին արժէք եւ իմը կը ստանայ, որովհետեւ արտա – յտութիւնը չէ հայրենասիրութենէ րուած եւ խանդավառութենէ մղուած հայ մարդու մը, այլ գիտական հաստա – ատ մըն է, կատարուած հմուտ, մը – ասնագիտական կատարեալ հաւասարա – ութեան տէր եւ իր նիւթին բացար – կ տարրկայականութեամբ մօտեցող սնագէտի մը կողմէ :

Այսօրուան իրականութենէն Մազման – ն անցաւ դէպի ապագան. այսօրուան ց հարիւր հազար բնակիչ ունեցող Ե – ւանը ունկնդիրներու աչքին առջեւ ծաւալեցաւ ու ծաղկեցաւ եւ պարզուե – ւ 1980ի Երեւանը, որ պիտի ունենայ 50.000 բնակիչ, այն է՝ շուրջ մէկ մի – ոն :

Արդի Երեւանի ճարտարապետական յլը, այն հանճարը, որուն մայր յատակագիծը հիմ կը ծառայէ բոլոր ընդարձակումներուն եւ յաւելումներուն է եւ կը մնայ անկրկնելի Թամանեանը :

Այսօր Հայաստան ունի իրարու ետեւէ հասնող երիտասարդ ճարտարապետներ, որոնք լծուած են պատասխանատու եւ միաժամանակ հայրենիքի նիւթական քաղաքակրթութեան դիմագիծը պայծառացնող աշխատանքի: Սակայն հիմնական ակօսը բացուած է Թամանեանի կողմէ, յատկապէս Երեւանի պարագային, եւ բոլորն ալ կը հետեւին անոր գըծած մայրուղիին:

Երբ վերջացուց Մազմանեան, երբ պաստառի վրայ այլեւս արձակուած էին ներկայ Երեւանի զանազան պատկերներ, երբ տրուած էին զանազան հարցումներ, երբ ինք պատասխանած էր այս հարցումներուն, մարդ տեղէն չշարժեցաւ. հասարակութիւնը չմեկնեցաւ. այդ հայ մարդիկը այդ տան մէջ հաւաքուած, մնացին անշարժացած, արմատացած :

Նաեւ ինք, Մազմանեան, մնաց կանգնած բեմին վրայ զարմանալի լռութեան մը մէջ:

Պահ մը՝ երկար պահ մը հայ հողիներու անիմանալի խտացումէն հայ հողի ներկայութիւնը դարձաւ զգալի, վկայելի, շօշափելի :

Անթիւ արձագանգներ ունեցող այդ լռութեան մէջ լսելի էր ոչ միայն Երեւանը, լսելի էին Մուշը, Պիթլիսը, Շուշին, Վանը: Լսելի էր հազարամեայ հայ հողը: Լսելի էր մէկ ու անբաժանելի, անսկիզբ ու անվախճան Հայութեան առաքելութեան մրմունջը, անոր հանճարեղ մասնակցութիւնը համամարդկային ըստեղծագործութեան աստուածային համերգին :

Բեմին վրայ քարացած էր Մազմանեանը :

Վարը՝ քարացած էր հասարակութիւնը :

Բոլորը գիտէին, որ այդ անօրինակ պահուն իրենց մէջ եւ իրենց հետ էր յաւերժական հայ հողը :

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԼՈՆՏՈՆԻ ՄԷՋ

ԼՈՆՏՈՆ, (Յառաջ) — Ամէն տարի, ամենուրեք, Հոկտեմբեր եւ Նոյեմբեր ամիսներուն կը փառաբանուի ազատատենչ եւ գաղափարապաշտ հայ ժողովուրդի մեծ կուսակցութիւնը :

Կ'ոգեկոչուի Հ. Յ. Դաշնակցութեան Օրը :

Լոնտոնի մէջ, Հայութիւնը Շաբաթ՝ Նոյեմբեր 9ին, Տէրի Էնտ Թոմզ մեծ սըրահին մէջ տօնեց «Դաշնակցութեան Օրը» :

Տօնակատարութեան կազմակերպիչն էր, Հ. Յ. Դ. Լոնտոնի «Նաւասարդեան»ը : Հոծ բազմութիւն մը ներկայ էր :

Երեկոն բացաւ օրուան նախագահը ընկեր Վ. Աչճեան, որ իր խօսքին մէջ, պարզօրէն նշեց Դաշնակցութեան իրական ուժը եւ անոր ձեռք ձգած նուաճումները Հայ ազգային իրականութեան մէջ : Ապա անցաւ օրուան յայտագրի գործադրութեան : Նախ՝ ընկեր Ստեփան Քէրքեաչարեան, արտասանեց «Մենք» երկարաշունչ քերթուածը յաջողութեամբ : Ապա, յաջորդեց քառերգ մը « Հօյ իմ Նազանի եարը» :

Այս փոքր յայտագրէն ետք, ընկեր նախագահը բեմ հրաւիրեց օրուան բանախօսուհին, Տիկին Հուրի Իփէքեանը, որ նախ անդրադարձաւ Թիւ մէկ խրոզութեան. այն է՝ «ճգճիմ սուսերով չի կրնար ապրիլ եւ յարատեւել քաղաքական կուսակցութիւն մը 73 տարիներէ ի վեր : Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը, շեշտեց Տիկին Իփէքեան, հայ ժողովուրդի միակ եւ մեծ կազմակերպութիւնն է, որ կեցած է պատնէշին վրայ արթուն պահակի մը պէս, յանուն հայ ժողովուրդի արդար իրաւունքներուն եւ հայրենիքի ազատութեան» :

Ապա խօսեցաւ հայ ժողովուրդի գոյութեան մասին: Մուտք գործեց Հայոց պատմութենէն ներս, բացատրեց մէկ առ մէկ կարեւոր շրջանները, դէպքերն ու իրադարձութիւնները, որոնք եղան բնորոշող ազդակներ մեր վիճակին :

Փաստերով եւ գեղեցիկ վերլուծումով մը բացատրեց ներկաներուն, թէ ինչպէս հայ ժողովուրդի ազատութեան եւ անկախութեան հարցը ծախուեցաւ մեծ պետութիւններուն կողմէ, եւ այսօր, որ դարաշրջանն է Անկախութեան, հայ ժողովուրդը կը մնայ դուրս:

Ետքը բանախօսուհին ծանրացաւ Հ. Հ. Դաշնակցութեան գաղափարաբանութեան եւ գործունէութեան վրայ : Բացատրեց հայ ժողովուրդի եռագոյն դրօշի եւ զինանշանի բնական ստեղծման, խորհուրդը եւ արժէքը : Հաստատեց որ հայ ժողովուրդը քաղաքագէտ ժողովուրդ է, փաստ՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան քաղաքագիտական ակտերը ինչպէս՝ Երիտասարդ Թուրքերու կապակցութեամբ, Պանք Օթոմանի գրաւման, եւայլն: Հպարտօրէն արտասանեց՝ ինչպէս անցեալի մէջ, նոյնպէս այսօր եւ վաղը, եթէ որեւէ անծանօթ ձեռք դպչի Հայուն, Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը կը ցցուի դիմացը իր ուժեղ բազուկովը, եւ կը գոչէ՝ հեռու ...:

Ընկեր նախագահին փակման խօսքերէն ետք, սկսաւ խրախճանքի բաժինը :

Բարձրախօսի վրայ էր ընկեր Ժ. Ղարիպեան :

Նուագախումբը սկսաւ նուագել: Պարարահը լեցուեցաւ սկսաւ խանդավառ զոյգերով: Հայկական շուրջպարը, Ազգային եւ Յեղափոխական երգերը հետզհետէ կը խանդավառէին ներկաները:

Լոնտոնի « Նաւասարդեան»ը անգամ մը եւս հրամցուց հանդիսականներուն հայ տիկիններու ձեռքով պատրաստուած կերակուրներ :

Տեղի ունեցաւ վիճակահանութիւն : Մեծ թիւով տոմսեր սպառեցան :

Լոնտոնի «Նաւասարդեան»ը, տօնակատարութեան գեղեցիկ առիթով, տեղւոյն հայ գաղութին բաժնեց «Դաշնակցութեան Օրուան» շուրջ թռուցիկներ եւ յայտարարութիւններ : Ինչպէս նաեւ ղրկեց հրաւիրատոմսեր Լոնտոնի համայնական խորհուրդին, Հայ Տիկնանց Միութեան եւ Երիտասարդաց Միութեան վարչութեան :

Անգամ մը եւս, Հայութիւնը կուգայ նորոգելու իր գաղափարապաշտութեան ուխտը, եւ յայտնելու իր սէրը, հանդէպ Հ. Յ. Դաշնակցութեան :

Ժողովուրդը յոտնկայս երգեց « Մեր Հայրենիք»ը, եւ ապա նուագախումբը նըւագելով անգլիական ազգ. փառերգը, գիշերուան ժամը 12ին, բոլորը բարձր տրամադրութեամբ բաժնուեցան սրահէն :

Դ. ԺԻՐԱՅՐ

ՅՈՒՐՏԻՆ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Վերջերս, Մինիխի մէջ տեղի ունեցաւ Յուրտի միջազգային 11րդ համագումարը, կազմակերպութեամբ Յուրտի մի – ջազգային հիմնարկութեան կողմէ: Այս գիտական կարեւոր համագումարը քննութեան առաւ զանազան կարեւոր խնդիրներ: Ներկայացուած հաղորդագրութիւնները անգամ մը եւս հաստատեցին, թէ յուրտին օգտագործումը անհրաժեշտ դարձած է արդիւնաբերական եւ գիտական բազմաթիւ բնագաւառներու մէջ :

Տեղի ունեցած վիճաբանութիւններէն, համագումարը հասաւ այն եզրակացութեան, թէ ժողովուրդին լաւ պարենաւորումը կարելի չէ ապահովել առանց սառնարաններու, սնունդեղէններու պահպանման եւ բաշխման համար :

Այս ուղղութեամբ, պէտք է նշել, որ համագումարի աշխատանքները առիթ ընծայեցին հաստատելու արդիական ԹԵՔ– ՆԻՔԻՆ ուղղութիւնը, որուն հետեւեցան շատ մը երկիրներ :

Համագումարը ընդգծեց այն առաւելութիւնները, որոնք ձեռք կը բերուին սառնարաններու մէջ պահելով նախապէս փաթթուած եւ սառեցուած արտադրութիւններ, խուսափելով այսպէս խաթարումներէ, կշիռքի նուազումէ՝ աւելի լայնօրէն օգտագործելով սառեցման սենեակները եւայլն: Ընդգծուեցաւ նաեւ բուսական արտադրութիւնները սառեցնելու անհրաժեշտութիւնը՝ բերքահաւաքէ ետք կարճ ժամանակի ընթացքին, ինչ որ կ'ապահովէ առատ սնունդ պարունակող սննդեղէններ :

Թ. Ա. Թ.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (59)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԶ

Ուստի կը խաղան եւ ատոր հետեւանքը ս կ'ըլլայ բնականաբար.— կամ կը շահին եւ այն ատեն կորսնցնողները կը ճարեն այդ պարոններուն ձիերուն եւ երուհիներուն ծախքը, ինչ որ խիստ անհաճոյ բան է եւ կամ կը կորսնցնեն եւ այն ատեն, որովհետեւ իրենց ապրուս – մին բաւելու չափ դրամ չունին, չեն կրնար վճարել եւ չեն վճարեր, ինչ որ չատ անախորժ բան է: Պարտքեր կ'ընեն եւ կանաչ սեղանի մը շուրջ սկսուած յարաբերութիւնները կը վերջանան կռիներով, ուր պատիւն ու կեանքը միշտ քիչ մը կը վնասուին: Եւ եթէ խնդրոյ առարկայ անձը պարկեշտ մարդ մըն է, մո – ւերի վրայ կը նստի խիստ պարկեշտ երիտասարդներու երեսէն, որոնց միակ թերութիւնը երկու հարիւր հազար Փր. եկամուտ չունենալն է :

Պէտք չունիմ խօսքը ընելու անոնց որ խաղի մէջ գողութիւն կ'ընեն եւ որոնց անհրաժեշտ փախուստին կամ յապաղած դատապարտութեան լուրը կ'իմացուի օրին մէկը :

Ահա ես ալ նետուեցայ այս սրընթաց, աղմկալի, հրաբորբոք կեանքին մէջ որմէ կը սոսկայի առաջ, երբ անոր վրայ [illegible]հէի եւ որ Մարկրիթի համար գնացած սիրոյս անխուսափելի լրումը եղած էր ինծի համար: Ի՞նչ կրնայի ընել :

Եթէ տ'Անթէն փողոցի տան մէջ չանցուցած գիշերները իմ տանս մէջ անցընէի, պիտի չկրնայի քնանալ : Նախանձութիւնը քունս պիտի փախցնէր եւ միտքս ու արիւնս պիտի տոչորէր, մինչ խաղը առժամապէս կը հեռացնէր իմ սրտիս վրայ ճնշելիք տենդը ու կը տանէր կը փոխադրէր զայն կիրքի մը վրայ, որմէ կը չահագրգռուէի ակամայ, մինչեւ որ սիրուհիիս երթալու ժամը գար : Այն ատեն, — եւ ասկէ կը հասկնայի սիրոյս սաստկութիւնը ,— շահէի թէ կորսնցնէի, անողոքաբար կը բաժնուէի սեղանէն, կարեկցութիւն զգալով հոն մնացողներուն վրայ, որոնք պիտի չկըրնային այդ սեղանէն բաժնուելով երջանիկ ըլլալու երթալ ինծի պէս :

Շատերուն համար խաղը պէտք մըն էր, իսկ ինծի համար՝ դարման մը :

Եթէ Մարկրիթի սէրէն բժշկուէի, խաղին մոլութենէն ալ կը բժշկուէի :

Ուստի այս ամէնուն մէջ բաւական մեծ պաղարիւնութիւն մը կը պահէի : Կը կորսնցնէի այնչափ միայն որչափ պիտի կրնայի կորսնցնել :

Մնաց որ բախտս յաջող գնաց: Պարտք չէի ըներ եւ չխաղացած ատենս ինչ ծախք որ կ'ընէի, հիմա անոր եռապատիկը կը ծախսէի: Դիւրին չէր դիմադրել այնպիսի կեանքի մը, որով կրնայի առանց նեղուելու գոհացնել Մարկրիթի հազարումէկ քմահաճոյքները: Իսկ Մարկրիթ միշտ նոյնչափ ու թերեւս աւելի կը սիրէր զիս :

Ինչպէս ըսի , առաջները կէս գիշերէն մինչեւ առտուան ժամը վեց կ'ընդունէր զիս: Յետոյ մերթ թատրոններու մէջ իր օթեակները ընդունուեցայ եւ ապա երբեմն ինծի հետ ճաշելու եկաւ: Առտու մը ժամը ութին միայն դուրս ելայ իր տունէն եւ օր մըն ալ կէս օրին բաժնուեցայ :

Մարկրիթի վրայ Ֆիզիքական այլափոխութիւն մը տեղի ունեցեր էր, բարոյական այլափոխութենէն առաջ :

Իր բժշկութեանը ձեռնարկած էի եւ խեղճ աղջիկը նպատակս գուշակելով կը հնազանդէր ինծի իր երախտագիտութիւնը ցոյց տալու համար :

Առանց ճիգի եւ առանց ցնցում պատճառելու յաջողած էի գրեթէ մեկուսացնել զինք իր նախկին սովորութիւններէն : Բժիշկս, որուն ցոյց տուեր էի զայն, ըսած էր ինծի թէ միայն հանգիստն ու հանդարտութիւնը կրնային անոր առողջութիւնը պահպանել, այնպէս որ յաջողած էի ընթրիքներուն եւ գիշերները անքուն անցընելու սովորութեան տեղ առողջապահիկ կենցաղ մը վարելու եւ կանոնաւոր կերպով քննանալու վարժեցնել Մարկրիթը: Անիկա ակամայ կը վարժէր այս նոր կեանքին, որուն փրկաւէտ ազդեցութիւնը կը զգար: Արդէն սկսած էր քանի մը գիշեր տունէն դուրս չելլել կամ եթէ օդը աղուոր ըլլար, շալի մը մէջ կը փաթթուէր, երեսը քօղ մը կ'անցընէր եւ երկու տղոց պէս հետիոտն կ'երթայինք վազվռտել Շան զ'Էլիզէի մթաստուեր ծառուղիներուն մէջ: Յոգնած կը դառնար, թեթեւ ճաշ մը կ'ընէր եւ քիչ մը նուագելէ կամ կարդալէ ետք կը պառկէր, ինչ որ ըրած բանը չէր: Հազը, որ սիրտս կը պատառէր ամէն անգամ որ լըսէի, գրեթէ բոլորովին անհետացեր էր :

Վեց շաբաթ ետքը, ալ կոմսին խօսքը չկար: Անիկա վերջնականապէս զոհուած էր :

(Շար.)

ՉՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԱԾ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐԸ ՉԵՆ ՎԵՐԱԴԱՐՁՈՒԻՐ :

ԱՅՑ ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶ

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը, հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէին այց մը կազմակերպած է այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Փէռ-Լաշէզ հանգչող մեծ ընկերներու՝ Ա. Ահարոնեան, Ռուբէն, Շ. Միսաքեան, Խատիսեան, Զօր. Անդրանիկ, ազգ. գործիչներ՝ Գրիգոր Օտեան եւ Տիգրան Բէգզատեան:

Հին եւ մանաւանդ Նոր Սերունդի ընկերները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը:

Հաւաքուիլ Կամպեթայի դրան առջեւ:

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Վերատեսուչ Ս. Էջմիածնայ Հոգեւոր Ճեմարանի եւ անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու այս Սրբազան արարողութիւններուն:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Հինգշաբթի եւ Շաբաթ օրեր 21 եւ 23 Նոյեմբեր 1963, երեկոյեան ժամը 9ին, Էքօլ տէ Լանկ զ'Օրիանթալի (2 Րիւ տը Լիլ) սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենան երկու դասախօսութիւններ:

Կը դասախօսէ Հայաստանի ականաւոր ճարտարապետներէն՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի:

Նիւթեր.— Ա) Աղթամարի ճարտարապետութիւնը (լուսարձակով):

Բ) Հայաստանի արդի ճարտարապետութիւնը:

Կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Գրիգոր Մելիքեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ա. Զաքարեանէ իր կնոջ ընկերուհի Նազիկ Զաքարեանի կսկծալի մահուան առթիւ 50 ֆրանք: Ընկերուհիները ցաւակցութիւն կը յայտնեն այս տխուր առթիւ:

×

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Լիոնի հայ կրթասէր ազգայինէ մը 300 ֆրանք իր դաստիարակչուհիներու կրթ. ֆոնտին: Տիկին Բաղումեանէ 30, վաղամեռիկ Հայկ Պապեանի մահուան քառասունքին առթիւ: Տիկին Փ. Այվազեանէ քսան, իր եղբօր Ա. Տիրատուրեանի մահուան տարելիցին առթիւ:

×

Պ. Գարեգին Աւետիսեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգեան եւ զաւակները (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Տարպոյեան (Ամերիկա), Տէր եւ Տիկին Արամ Խանոյեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Սամուէլ Տէր-Միքայէլեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Տօնապետ Տօնապետեան եւ զաւակները (Կարտան) խորին շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպսակով եւ նամակով, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին, իրենց կնոջ եւ հօրաքրոջ ՏԻԿԻՆ ՃՈՒՀԱՐ ԱՒԵՏԻՍԵԱՆ (ծնեալ Եասուֆեան) մահուան առթիւ:

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Եկենեան իր ամուսնոյն մահուան Բ. տարեդարձին առթիւ հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանին, յիսուն Ֆր. Մշակոյթի Տան Շաւարշ Միսաքեան սրահին եւ յիսուն Ֆր. Կապ. Խաչի Առնուվիլի մասնաճիւղին: (Ստանալ Յառաջէն):

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տէֆանս), ընկերահամակրական հացկերոյթով:

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ հետաքրքրական բաժին հին եւ նոր սերնդականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ առատ կերուխում եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտ, շրջանիս յատուկ:

Ճաշագին 10 փրանք:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ խումբին, կէսօրէ վերջ ժամը 15.30ին, Սալ Աոլաֆ-Սոլֆերինօ, 235 Րիւ Մոնէյրա:

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ խումբը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15ին Սէն Լուի սրահը, Րիւ Ժէ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին:

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 20.30ին, Խրիմեան վարժարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հայրենակից Գ. Գրիգորեանի բնակարանը: Ձեկուցում պատգամաւորական ժողովի: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ (Վալանս):

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամահամակրական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգի հարցերը խիստ կարեւոր ըլլալով, մասնաճիւղիս անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին:

L Y O N

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bronի սրահներուն մէջ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ 23 Նոյեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de

RAOUL BLEUSE

Député-Maire d'Alfortville

avec

PÉPÉ NUNEZ

et son Orchestre de Cabaret

ENTRÉE 6 FRS.

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մէջ-մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍ-ԻՒՐՍ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի երեկոյ ժամը 20,30ին

PALAIS DE LA MUTUALITÉ, 24 Rue St.-Victor - Métro : Maubert-Mutualité

Հայաստանի Պետական Օփերայի թատրոններու ծանօթ երգչուհիները, երգիչները, պարողները, նուագողներն ու երգահանները կը մասնակցին այս երեկոյթին:

Տոմսերու գինը՝ 8, 6 եւ 4 փրանք: Դիմել.—

Զ. ՉԱՔՄՇԵԱՆ	22, Rue Richer
Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍ	21, Rue Saulnier
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ	32, Rue de Trévise
FRANCE - U. R. S. S.	8, Bd. de Ménilmontant

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմակերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ:

ՕԹԷԼ ՍԻԽԻՍ Է ՊՕՐՏՕ

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաքրութիւն եւն.): Դիմել Յառաջի, անձամբ:

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ովսաննա Կարապետեան (ծնեալ Այվազեան), հօրը անունը՝ Սարգիս Բաբերդի Վարդան գիւղէն, կը փնտռէ իր հօրեղբօր Ոսկան Այվազեանի երկու զաւակները, կը կարծուի թէ Պաքու կը գտնուին: Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել: Տեղեկութիւն ունեցողներէն գրել.—

GARABEDIAN
10, Vieille Route La Gavotte
MARSEILLE (B. du R.)
(France)

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ
22
ՆՈՅԵՄԲԵՐ
VENDREDI
22 NOVEMBRE
1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9865
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9865

ԽՈՐԷՆ Ա.

ՆՈՐ ՄԱՐԱՇԻ Ս. ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՄԱՆԿԱՆՑ ԵԿԵՂԵՑԻԻՆ ՄԷՋ

———o———

...ՈՂՈՎՐԴԱՅԻՆ ՇՔԵՂ ԸՆԴՈՒՆԵԼՈՒ– ...ԹԻՒՆ ՇԱՏ ՍԻՐԱԼԻՐ ՄԹՆՈԼՈՐՏԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 17ի կիւակին, տօնական օ–...րու յատուկ խանդավառութեան մէջ ...նցուց Նոր – Մարաշի Հայութիւնը :

...որէն Ա. Կաթողիկոս, ինքնաշարժնե–...ու երկար թափօրով, Անթիլիասէն դէպ ... Նոր – Մարաշ առաջնորդուելով, ժամը ...9.30ին, թափօրը կանգ առաւ Նոր – Մա–...րաշի մուտքի անկիւնադարձին, Վեհին ...ուրի գալուստ մաղթող յաղթական կա–...մարին առջեւ :

Հաւաքուած բազմահազար բազմու–...թեան խանդավառ եւ անդադրում ծա–...փերուն մէջ, երբ Վեհը վար իջաւ ինքնա–...շարժէն, Պուրճ – Համուտի Հ. Մ. Ը. ...ի սկաուտական նուագախումբը հըն–...չեց Լիբանանի Ազգային Քայլերգն ու ...Յառաջ Նահատակը» եւ կամարի մուտ–...քին ոչխար մը զենուեցաւ :

...որէն Ա. առաջնորդուեցաւ մինչեւ Ս. ...ռասուն Մանկանց Եկեղեցւոյ անկիւ–...նադարձը, արժանանալով ժողովրդա–...կան ջերմ ընդունելութեան եւ ճամբու ...ամբողջ երկայնքին շարուած երկսեռ ա–...շակերտութեան ծափերուն :

...նուած ժողովուրդը, տանիքներէն ... պատշգամներէն բուրումնաւէտ վար–...դջուր կը սրսկէր եւ շաքար կը տեղա–...յէր :

Ամբողջ Նոր – Մարաշը դրօշազար–...ուած էր լիբանանեան ազգային դրօշակ–...ներով :

...րի գալուստի երկրորդ յաղթական ...մարին առջեւ դարձեալ ոչխար մը ...նուեցաւ :

Այնուհետեւ, Ս. Քառասուն Մանկանց ...եկեղեցւոյ դանդակներուն ուրախ ղօղան–...ջիւններով և Հրաշափառով, Վեհը, Քա–...հանայից դասի եւ Դպիրներու թափօրով, ...առաջնորդուեցաւ եկեղեցի :

...եկեղեցի մուտքին, աղաւնիներ արձակ–...ուեցան եւ ոչխար մը եւս զենուեցաւ :

Պատարագիչն էր Լիբանանահայոց Առաջ–...նորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Ս. Արք. Ուրֆա–...լեան :

«Հայր Մեր»էն առաջ Ս. Պատարագը ...դադարեցաւ եւ տեղի ունեցաւ երեք ...որդիներու հանդիսաւոր Ս– Օծումը : ...Աւագ Խորանի օծումը կատարեց Վե–...հափառ Հայրապետը, իսկ աջակողմեան ... ձախակողմեան խորաններու օծումը՝ ...Առաջնորդ Սրբազանը :

Ս. Օծումի աւարտին, Վեհը խօսեցաւ ...ութեան Իր քարոզը :

«Ինքզինքս պահ մը առանձին զգացի, ...ըսաւ յուզուած ձայնով: Այս օծումը ...պիտի կատարուէր տարի մը առաջ, եր–...ջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի ...ձեռամբ: Իր վաղաժամ մահով, բաժնը–...ուեցաւ մեզմէ հանդուցեալը, սակայն ...հաւատացած եմ, որ Իր խաղաղ ու մաքուր հո–...գին կը հրճուի տեսնելով այս հանդի–...սութիւնը: Կ'օրհնեմ յիշատակը հանգուց–...եալին եւ կը մաղթեմ խաղաղութիւն Իր ...հոգիի հանգստեան համար» :

Այնուհետեւ, շնորհակալութիւն յայտ–...նեց իր հովուապետական անդրանիկ այ–...ցելութեան առթիւ ցոյց տրուած սրտա–...գին վերաբերումին եւ ընդունելութեան ...համար :

Անդրադարձաւ Ս. Երուսաղէմի մէջ, ...կարելու Վեհերու ողջագուրումին, որ վերջ ...տուաւ արուեստական տագնապի մը : ...Յայտնեց որ ստեղծուած կապը երբեք ...պիտի քակուի եւ կնքուած եղբայրութեան ...շնորհիւ տարածուի ժողովուրդին ...մէջ, որպէսզի բոլորն ալ ապրին խաղա–...ղութեան եւ երջանկութեան մէջ :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔ

———o———

ՊԱՂՏԱՏ ՀԱՆԴԱՐՏ Է

Խիստ լուսարգել մը հանդարտութեան տպաւորութիւն մը ստեղծած է իրաքեան մայրաքաղաքին մէջ: Միայն պարենա–ւորման համար արտօնութիւն կայ դուրս ելլելու եւ միայն բանակի, կառավարու–թեան եւ գիւանդագիտական մարմնի կառ–քերը կրնան շրջագայիլ: Նոյնքան ծանր լռութիւն մը կը տիրէ Դամասկոսի մէջ, ուր վերադարձած են Հաֆէզ եւ Աֆլաք: Բսուեցաւ եւ կը կրկնուի թէ համաձայ–նութիւն մը կնքած են Իրաքի նոր տիրոջ հետ, բայց ոչ մէկ ման յայտնուած է այդ մասին: Ժողով ժողովի ետեւէ մինչ ճայ–նասփիւռը եւ մամուլը դադրեցուցած են իրենց յարձակումները մառեշալ Արէֆի դէմ: Ամէն բան յստակ չէ սակայն, ան–շուշտ Պաասը պիտի փորձէ ցոյց տալ որ Պաղտատի պետական հարուածը իրեն չի վնասեր նոյնիսկ՝ նպաստաւոր է եւ ա–սիկա կրկնակ պատճառներով.— Նախ որովհետեւ Իրաքի եւ Սուրիոյ մէջ ըս–տեղծուած պաասական վարչակարգն իսկ խնդրոյ առարկայ է եւ պէտք չէ տեղի տալ Նասըրականներու բուռն յարձակման: Պնդելու համար որ մառեշալ Արէֆ գոր–ծած է կուսակցական շրջագիծին մէջ, պէտք է ընդունիլ որ զինուորական պե–տական հարուածը կուսակցութեան հո–սանքներուն մէկուն յաղթանակը ապահո–ված է, չափաւորականներու յաղթանա–կը Սաատիի ծայրայեղ հոսանքին դէմ : Արդէն Պէյրութ գտնուող չափաւորա–կաններու խմբակը յայտնած է թէ պե–տական հարուած մը չէ որ տեղի ունե–ցած է այլ՝ բարեկարգում մը: Արդարեւ այդ տպաւորութիւնը կը թողուն նաեւ Պաղտատէն հասած լուրերը քանի որ Զօր. Էլ Պաքր, երբեմնի վարչապետ Հան–րապետութեան փոխ – նախագահ կը դառնայ եւ Զօր. Թահէր Եհիա զինեալ ուժերու նախկին սպարապետ, վարչա–պետ նշանակուած է :

Բայց Պաասը բաժնուած կը մնայ, դըժ–ուար է իրեն իրագործել Սուրիոյ եւ Ի–րաքի միութիւնը :

× Լոնտոնի իրաքեան դեսպանատունը յարձակումի ենթարկուեցաւ իրաքցի ու–սանողներու կողմէ «ցոյց մըն է Արէֆի վարչակարգին եւ զինուորական մենա–տիրութեան դէմ, ի նպաստ Պաասին : Օրեր եւ շաբաթներ հոս կը մնանք եթէ հարկ ըլլայ» յնչտած են ցուցարարները, որոնք վեց ժամ ետք հեռացած են, յայտ–նելով թէ հասած են իրենց նպատակին : Իրենց չորս ներկայացուցիչները ընդուն–ուած են դեսպանին կողմէ որ ապահո–վութիւն տուած է իրենց թէ պաասա–կանները կառավարութեան մաս պիտի կազմեն :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՔԻՒՐՏԵՐԸ նոր յարձակումներու ձեռ–նարկած են, օգտուելով Իրաքի կառա–վարական տագնապէն :

ՔԱՐԱՔԱՍԻ մէջ ծանր միջադէպեր տեղի ունեցած են, աճարեկչական խումբերու եւ վենեցուելական կարգապահու–թեան ուժերու միջեւ, քսան մեռեալ եւ հարիւր վիրաւոր կայ : 150 հոգի ձեր–բակալուած են :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեւորները գործադուլ պիտի ընեն Նոյեմբեր 26, ժամը 20էն Նո–յեմբեր 28 ժամը 6: Գործադուլի հրա–հանգ կայ նաեւ հանքագործներու հա–մար: Ելեկտրականութեան եւ կազի ըն–կերակցութիւնները կը խորհրդակցին :

Օրը Օրին

ՄԵՐ ԼԵԶՈՒՆ, ՊԱՐԾԱՆՔ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

———o———

Հայրենասիրութեան մրցում մը տեղի կ'ունենայ արտասահմանի մէջ: *Էնտու–զիաստ*ներ կան, որոնք կարծես կ'այրին կը մրկին, թառը իրենց ուսին՝ ման կու–գան հայրենիք երգելով :

Ոմանք բանաստեղծ դարձած են, ու–րիշներ՝ կամաւոր քարոզիչ: Գիշերը չեն քնանար՝ փնտռելով նոր բացատրութիւն մը, իրական արտայայտութիւն մը, պատկերացնելու համար իրենց հայրենա–սիրական կրակը:

Վերջերս, ի՛նչ բախտաւորութիւն որ տեսայ բոլորովին ինքնատիպ ձեւ մը հայաստան գովելու : Էնտուզիաստ մը Հայաստան գացեր եւ — չմոռնա՛նք — վերադարձեր է, բայց չուզելով նմանիլ անոնց՝ որ Հայաստան կ'երթան, ապա կուգան կը գովեն Հայաստանի փիլաւը կամ խորովածը, ուզեր է հաստատել թէ Հայաստանը իսկական Հայաստան է, ա–պացոյց որ հայերէն լեզուն կը տիրապե–տէ :

Արդարեւ, Հայաստան փիլաւով չէ որ կը դառնայ Հայաստան: Այլ միայն հայ լեզուով, հայերէն խօսող բնակչու–թեամբ :

Բայց մեր «էնտուզիաստ»ը գաղափար մը տալու համար իր հասկցած հայրենա–սիրութեան մասին, գաղափար չունի գաղափարներու ռամկացման կամ գռեհ–կացման մասին: Այսպէս կը պարծենայ թէ այնտեղ, Հայաստանի մէջ, կենդանի խաղցնողներն անգամ հայերէն կը խօսին ... անասուններու հետ, — կապիկ կամ շուն :

Պարծենալիք ի՞նչ կայ, այստեղ :

Եթէ անասուններուն հետ խօսէին օ–տար լեզուով, — ընտրութիւնը կը թո–ղում ճաշակ ունեցողին, — ո՞վ պիտի գայթակղէր: Մենք, Թուրքիոյ մէջ ան–գամ, Թուրքի անուն տալով անասուննե–րուն, թուրքերէն կը խօսէինք անասուն–ներու հետ, մերժելով սրբապղծել հա–յերէնը, որով խօսած են Աստուած եւ առաջին մարդը, ինչպէս կը վկայէ հայ պատմագիր մը: Ու գիտէք թէ մեր դըժ–բախտ թագաւորը, Գագիկ, իր դժբախ–տութեան մէջ անգամ չմոռցաւ վրէժ լու–ծել այն օտարէն, որ Հայու անուն տուած էր իր շունին, — պատմութիւնը չըսեր թէ ի՛նչ լեզուով կը խօսէր շունին հետ :

Այս բացատրութիւններէն ետքը, մեր «էնտուզիաստ»ին կ'ուզէի ըսել թէ վեր–ջի՛նը պիտի ըլլայի որ գայթակղէի, եթէ օտար լեզուով մը խօսէին անասուններուն հետ Երեւանի մէջ:

Թող խօսին անասուններուն հետ ինչ լեզուով որ կ'ուզեն,— մեղքերնիս: Մեր հայերէնը աստուածներու լեզու է, եւ ա–ռիթ չի պակսիր, ոչ ալ իրաւունք, պար–ծենալու համար որ կը խօսինք հայերէն:

Մեր խօսիլը բաւական է իբրեւ պար–տականութիւն, իբրեւ պարծանք :

ԱՐԱՋ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ

———o———

Մուխթարի, քաղաքապետի, քաղաքա–պետական եւ նահանգային ժողովներու ընտրութիւնները կատարուեցան կիրակի: Ինչպէս գրած էինք, Ատալէթականները յաղթանակը տարած են 43 նահանգներու քաղաքապետական ընտրութեանց մէջ, իսկ Ինէօնիւի կուսակցութիւնը՝ 23 նա–հանգներու մէջ:

Այս ընտրութեանց առթիւ ծանր միջա–դէպեր ծագած են,— ծեծ, զէնքով վի–րաւորում եւ սպանութիւն :

Առաջին արիւնհեղութիւնը պատահած է Հաթայի մէջ: Ատալէթական թեկնա–ծուի մը ընկերը հրացանով սպաննած է ճումհուրիէթական մը: Կարսի մէջ, նը–ման բախումի ընթացքին, երեք հոգի սպաննուեցան: Կէօլէի մէջ ճումհուրիէ–թականները կրակ կը բանան քաղաքա–պետական թեկնածուին տան վրայ եւ կը վիրաւորեն թեկնածուին աղջիկը ոտքէն: Նարսի գիւղերէն մէկուն մէջ, այս կռիւ–ներուն հետեւանքով, սպաննուեցաւ 17 տարեկան տղայ մը: Սարըքամըշի մէջ Ատալէթականները, զինուած եւ ինքնա–շարժ նստած, աջ ու ձախ ահաբեկչու–թիւն ըրին, հակառակորդները ծեծեցին: Պաժրայի մէջ Ատալէթականները դաշու–նահար ըրին իրենց հակառակորդները : Կիրասոնի մէջ Ատալէթական մը, երբ տեսաւ թէ իր կուսակցութիւնը կը կոր–սնցնէ, ատրճանակով վիրաւորեց հինգ հոգի, երեքը իր ազգականներն էին,— վիրաւորներէն չորսը մեռան : Նոյն քա–ղաքին սրճարաններէն մէկուն մէջ երեք հոգի վիրաւորուեցան ատրճանակով : Մանավկաթի մէջ քարերով ու բիրերով կռուեցան : Ուրֆայի մէջ երեք հոգի սպաննուած եւ 29 հոգի վիրաւոր: Վանի մէջ 150 հոգի ճակատեցան իրարու դէմ ութ հոգի ծանրօրէն վիրաւոր: Զոնկուլ–տաքի մէջ մէկ հոգի սպաննուած: Օր–տուի մէջ մէկ սպաննուած ատրճանակով եւ մէկ հոգի վիրաւոր :

×

«ԹՈՒՐՔԻՈՅ ՄԷՋ ԹՈՒՐՔԵՐԷՆ ՉԽՕՍՈՂԸ ՊԷՏՔ Է ՊԱՏԺՈՒԻ»

———

Ատալեթական «Ենի Իսթանպուլ» թեր–թը հրատարակած է Ալի Թիւրքհաղ ա–նունով լիսէի ուսանողի մը մէկ գրութիւ–նը, որուն մէջ մասնաւորաբար հետեւեալ գաղափարները կը յայտնուին :

Թանզիմաթի բարենորոգութեամբ փոք–րամասնութիւններուն, կրօնական, լեզ–ուական եւ իրաւական հաւասարութիւն տրուած էր, ու այսպէսով արեւմտեան քաղաքակրթութեան մէջ ընդունուած է–ինք: Այդ հաւասարութիւնը մէկն է այն ազդակներուն, որոնք պատճառ կ'ըլլան Թուրքիոյ մէջ ռամկավարական կարգե–րու սասանումին: Ի վերջոյ, նորէն հա–մայնավարութիւնը կը ցցուի մեր դէմը : Համայնավարութեան ախտը դարմանելու համար երեք շրջանէ բաղկացած պայ–քար մը պէտք է մղենք: Ամէն անիշխա–նական շարժում պէտք է բնաջնջուի Թուրքիոյ սահմաններուն մէջ: Ասոր ա–մէնէն ազդու զէնքը՝ լեզուն է :

Թրքական գիտակցութիւնը եւ թուրքե–րէնը իւրացնող ամէն ոք պէտք է ազգա–յնութիւն ուղղէ անհատներուն եւ հա–ւաքականութիւններուն, եւ անոնք որ չեն յարգեր ասիկա՝ պէտք է օրէնքով պատ–ժուին :

Որպէսզի այս ազգը իր ինքնութիւնը կարենայ պահել, պէտք է որ իր բաղկա–ցուցիչ անհատները նոյն լեզուն խօսին: Մինչեւ այսօր Թուրքիոյ մէջ ազատօրէն կը խօսուին անհամար այլազան լեզու–ներ : Թուրքիոյ Հանրապետութեան ա–մէն հայրենակից պէտք է պարտադրուի թուրքերէն խօսելու :

ԻՆՉՈ՞Ւ ԱՅՍ ԱՆՈՒՆԸ

(«ՃԱՀԻՃ»ԻՆ ԱՌԻԹՈՎ)

Աշխարհիս երեսին չկայ ժողովուրդ, որ յատկութիւնը ունենայ, թէ անթերի է ինք՝ ազգովին:

Ինչպէս այլ ժողովուրդներու, այդպէս ալ հայ ազգային իրականութեան պարագային այդ իրականութիւնը ունի իր ցաւոտ ու ախտաւոր կողմերը, իր աղճատուած եւ արատաւորուած արտայայտութիւնները:

Խօսքը անշուշտ անհատներու կամ անհատական արտայայտութեան մասին չէ:

Հանրային չահագրգռութիւն չեն ներկայացներ ատոնք:

Խօսքը հաւաքականութեանց եւ հաւաքական արտայայտութեանց մասին է:

Վերջին տասնամեակներու ընթացքին յատկապէս Սփիւռքի հանրային կեանքին մէջ ձեւ ու կերպարանք առաւ տարր մը, որ ուզեց եւ փորձեց ազգային դեր կատարել, ուզեց եւ պահանջեց, որ զինք ճանչնան իբրեւ ազգային դերակատար, ուզեց եւ յամառեցաւ, որ իր ըսածն ու ըրածը նկատուին հայ ազգային չահերէ դրդուած:

Մենք վերապահ էինք տասնամեակներ առաջ: Ոչ այն պատճառով, որ սկզբունքի կամ դաւանական տարբերութիւններ գոյութիւն ունէին այս տարրին եւ մեր միջեւ: Այլ որովհետեւ նշմարեցինք, որ այս տարրը զուրկ է սկզբունքէ եւ դաւանանքէ: Մանաւանդ՝ զուրկ է վաւերական եւ անարատ հայկականութենէ:

Տասնամեակներու ընթացքին բազմապատկուեցան մեր վերապահութիւնը արդարացնող պատճառները եւ որպէսզի կազմուի գիտակից եւ լաւատեղեակ հայ հանրային կարծիք, մենք պարբերաբար անդրադարձանք այդ պատճառներուն, տուինք աղաղակող փաստերը, նշեցինք անատարկելի եւ անվիճելի տուեալները:

Օր մըն ալ սակայն, պարզուեցաւ, որ այս տարրը այլեւս կատարելապէս պարպուած է, կատարելապէս սնանկացած է, կատարելապէս նեխած է:

Եւ այլ կերպ չէր կրնար ըլլալ:

Բնութեան մէջ անշարժութեան մատնուած ջուրը՝ սահմանափակ ու լճացած մէկ վայրի մէջ, զրկուած ծովերուն եւ ովկիանոսներուն յատուկ խոր յատակէն՝ ճակատագրօրէն դատապարտուած է նեխելու:

Նոյնն է պարագան մարդկային իմացական եւ գաղափարական աշխարհին մէջ:

Այստեղ ալ ճախճախուտ ու ճահիճ կը կազմուի ամէն այնտեղ, ուր սահմանափակ են մարդկային միտքն ու հոգին, ուր կայունացած են իտէալները, ուր անշարժութեան մատնուած են յատկապէս ազգային ոգին ու տաղանդը:

Միայն կայունացած ջուրն ու ջրախառն ֆիզիքական տարրերը չեն, որ կը նեխին: Կը նեխին նաեւ մարդկային միտքն ու մարդկային հոգին:

Յատկապէս գաղափարներու եւ իտէալներու աշխարհին մէջ:

Յատկապէս ԱԶԳԱՅԻՆ գաղափարներու եւ իտէալներու աշխարհին մէջ:

Եւ ուրեմն, այլ որակում չի մնար:

Որովհետեւ փաստական իրողութիւնը այն է, որ կը ստացուի մարդկային մտքի եւ հոգիի ճահիճ:

Ցաւալի եւ ոչ դիւրաւ սրբագրելի իրողութիւնը այն է, որ այսպէս կամ այնպէս, մարդկային իմացականութեան եւ հոգեկան արտայայտութեանց այս ճահիճը կը շարունակէ մաս կազմել ամբողջական հայ իրականութեան:

Սակայն հիմնական փոփոխութիւնն ալ այն է, որ ան այլեւս ոչ միայն դանդաղելի է իբրեւ տարր, իբրեւ դերակատար, իբրեւ որեւէ արժէք ներկայացնող ազգային ազդակ, այլեւ արժանի է համազգային կատարեալ ու բացարձակ արհամարհանքի:

Գիտենք որ տակաւին կայ, տակաւին իր գոյութիւնը կը պահպանէ ճահիճը՝ հոս ու հոն նոյնքան ու նոյնպէս վարկաբեկուած նեցուկներ գտնելով:

Սակայն այլեւս անիմաստ եւ ապարդիւն է անդրադառնալ անոր ըսածին եւ ըրածին, անոր խօսքին եւ անոր գործին:

Եւ ասիկա հետեւեա՛լ պատճառով.

Ճահիճը պարպուած է հայ մտահոգութիւններէ, պարպուած է հայ էութենէ:

Ի սկզբանէ խորթ էր մեր ազգային նկարագրին, մեր ազգային իտէալներուն, մեր ազգային առաքելութեան:

Սակայն ժամանակի ընթացքին այս խորթութիւնը ոչ թէ լոկ խորացաւ, այլ պարզուեցաւ անխուսափելին՝ բացակայութիւնը վաւերական ու ճշմարիտ հայկականութեան:

Մեր կողմէ գործածուած որակումը ոչ անտեղի է եւ ոչ ալ անարդար է:

Նաեւ մեր որդեգրած ուղեգիծը՝ կատարելապէս եւ վերջնապէս արհամարհել ճահիճը՝ ոչ անտեղի եւ ոչ ալ անարդար է:

Հանրային կեանքի մէջ անաղարտ ու անխարդախ դիմագիծ պէտք է՝ ամէ՛ն բանէ առաջ:

Յստակ ու որոշ է հայ համայնավարի քաղաքական դիմագիծը: Նոյնքան յստակ ու որոշ է դաշնակցականի քաղաքական դիմագիծը: Նոյնպէս, մշտական կատակներու զոհ չէզոքը — իբրեւ «միջին ճամբու» ներկայացուցիչ — երբ իբրեւ ու վաւերական հայ է, նոյն բանիւ տէր է որոշ դիմագիծի, իբրեւ հայ մարդ, որ սակայն չի պատկանիր այս, այն կամ որեւէ կուսակցութեան:

Ասոնց պարագային անաղարտութիւն մը կայ, որովհետեւ բացակայ է կեղծիքը, բացակայ է սուտը, բացակայ է խարդաւանքը:

Իսկ անոնք, որ այս վերջին ակունքներէն կը «սնանին» եւ այդպիսով կը ներկայանան հանրութեան, չեն կրնար խուսափիլ օր մը օրանց «բռնուելէ»:

Որովհետեւ սուտը անպայմա՛ն կը յայտնուի, ի վերջոյ: Կեղծիքը անպայմա՛ն կը դրսեւորուի ի վերջոյ: Խարդաւանքը անպայմա՛ն կը պատռուի, ի վերջոյ:

Եւ հանրութեան առջեւ կը պարզուի ճահիճ մը: Ո՛չ աւելի, ո՛չ պակաս:

Միա՛յն՝ ճահիճ մը:

Բ. Վ. Ն.

1963Ի ՆՈՊԵԼԵԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԱԿԻՐԸ

ԵՈՐԿԻՈՍ ՍԷՖԷՐԻՍ

Այս օրերուս ամբողջ աշխարհի մտաւորականները, ինչպէս նաեւ գրական շրջանակները, իրենց ակնարկները սեւեռած են փոքրիկ Յունաստանի վրայ: Եւ Յունաստան ու մանաւանդ Աթէնք ուրախ ու հպարտ են, որովհետեւ, հելլէն ժողովուրդի տաղանդաւոր զաւակը՝ բանաստեղծ Եորկիոս Սեֆերիս՝ Շուէտական Կաճառին կողմէ արժանացաւ 1963ի Նոպէլեան գրական մրցանակին:

Նոպէլեան մրցանակի պատմութեան, ինչպէս նաեւ հելլէն գրականութեան մէջ, առաջին անգամ է, որ յոյն գրագէտ մը, Նոպէլի նման համաշխարհային արժէք ներկայացնող մրցանակի մը կ՚արժանանայ:

Անցեալին, մանաւանդ այս վերջին քսան տարիներուն, համբաւաւոր յոյն բանաստեղծներ ու գրագէտներ, ինչպէս Քոսթիս Բալամաս, Անկելոս Միկելիանոս, Քոնսթանթինոս Գավաֆիս, Նիքոս Գազանծաքիս եւ ուրիշներ, թէեւ թեկնածու ներկայացած էին Նոպէլեան մրցանակին համար, բայց, դժբախտաբար, ասոնցմէ ոչ մէկը կարողացաւ այդ պատիւին արժանանալ: Միայն 1954ին էր, որ աշխարհահռչակ գրագէտ Նիքոս Գազանծաքիս յաջողեցաւ բոլորին ուշադրութիւնը իր վրայ հրաւիրել, որպէս այդ տարուան Նոպէլեան մրցանակին արժանի գրագէտ: Սակայն, հակառակ տրուած յոյսերուն, ան ալ չկարողացաւ տիրանալ այդ պատուաբեր տիտղոսին: Ու այդ տարին, Նոպէլեան մրցանակը տրուեցաւ ամերիկացի հռչակաւոր գրագէտ Էռնէսթ Հեմինկուէյին:

Ուրեմն, այս տարի Սեֆերիսի տարած գրական այս բացառիկ յաղթանակը, պատիւ կը բերէ ոչ միայն իրեն, այլ նաեւ ամբողջ Յունաստանին, վասնզի բանաստեղծին անձին մէջ Շուէտական Կաճառը ուզած է պատուել նաեւ նորագոյն Յունաստանի գրական շարժումը, որ տարուէ տարի նորանոր յաջողութիւններ կ՚արձանագրէ:

Ստոքհոլմի կաճառին պաշտօնական յայտարարութենէն մէկ օր առաջ, արդէն Աթէնք ժամանած էին շուէտացի լրագրողներ ու հեռատեսիլի պաշտօնեաներ, որոնք կարծես վստահ Սեֆերիսի յաղթանակին, անընդհատ լուսանկարներ կ՚առնէին ու տեղեկութիւններ կ՚ուզէին բանաստեղծէն, իր կեանքին եւ իր գրական գործունէութեան մասին:

Յաջորդ օրը, Հոկտեմբեր 24ի երեկոյեան առաջին ժամերուն, երբ բանաստեղծը իր բնակարանի ընդարձակ հիւրասենեակին մէջ նստած անհամբեր վերջին լուրերուն կը սպասէր, յանկարծ հասաւ աւետաբեր հեռագիրը:

«Յանուն Շուէտական Կաճառին, պատիւը ունիմ հաղորդելու ձեզի, թէ այսօր կաճառը որոշեց 1963ի Նոպէլեան գրական մրցանակը յանձնել ձեզի: Կը յուսամ թէ առիթը պիտի ունենանք ձեր տիկնոջ հետ, Դեկտեմբեր 10ին Ստոքհոլմ գալու, մրցանակը ստանալու համար: Անկեղծ շնորհաւորութիւններով՝ Էսդերլինկ»:

Ուրախալի լուրը, կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ ամբողջ Աթէնքի մէջ: Առաջին անգամ Սեֆերիսի բարեկամներն էին, որոնք փութացին անձամբ շնորհաւորել մրցանակաւոր բանաստեղծը: Քանի մը ժամ ետք շնորհաւորական հեռագիրները, Յունաստանի եւ ամբողջ աշխարհի ամէն կողմերէն սկսան անձրեւի պէս տեղալ: Հեռաձայնը անդադար կը հնչէր: Քանի մը ժամուան մէջ, բանաստեղծին գեղեցիկ բնակարանը տօնախմբութեան վայրի մը վերածուեցաւ: Յոյն եւ օտար լրագրողներ, մտաւորականներ, արուեստագէտներ, քաղաքագէտներ, կառավարութեան ներկայացուցիչներ եւ բազմաթիւ բարեկամներ եկած էին՝ այժմ աշխարհահռչակ բանաստեղծին այս բացառիկ ուրախութեան մասնակից դառնալու: Երեկոյեան թերթերը բացառիկ թիւեր հրատարակեցին ի պատիւ մրցանակաւոր բանաստեղծին: Ձայնասփիւռը ընդհատեց իր սովորական յայտագիրը, որպէսզի իր հազարաւոր ունկնդիրներուն հաղորդէ հելլէն բանաստեղծին մեծ յաղթանակը: Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 6·30ին, Աթէնքի կայանը մասնաւոր յայտագրով մը, իր բազմաթիւ ունկնդիրներուն ներկայացուց Նոպէլեան մրցանակաւորը, անոր կեանքի ու գրական գործունէութեան մասին տեղեկութիւններ տալով:

Յաջորդ օրը արդէն, Յունաստանի բոլոր թերթերը, իրենց առաջին էջերուն վրայ զետեղած էին համբաւաւոր բանաստեղծին լուսանկարը եւ ամբողջ էջեր յատկացուցած, իրենց ընթերցողներուն ներկայացնելու համար, բանաստեղծին կեանքն ու գործը:

Մրցանակաւոր բանաստեղծը, մամուլին յանձնած իր առաջին յայտարարութեան մէջ ի միջի այլոց կ՚ըսէր — «Շուէտական Կաճառը, այս տարուան Նոպէլեան գրական մրցանակը յոյն բանաստեղծի մը տալով, ուզեց իր յարգանքի տուրքը մատուցանել նորագոյն Յունաստանի մտաւորական շարժումին: Ու-

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Գիտէր որ ցերեկէն ետք Քոնվանսիոնի արտասովոր նիստը պիտի կայանար, որու ընթացքին Լըժանտրը՝ Թալիէնի բ Պարասի եւ Տանթոնի ու Գամիյի բոլոր բարեկամներուն աջակցութեամբ պիտի պահանջէր որ ամբաստանեալները դատուէին ոչ թէ Յեղափոխական Ատեանին այլ նոյնինքն Քոնվանսիոնի կողմէ: Եթէ Լըժանտրի առաջարկութիւնը քուէարկուէր, այն ժամանակ ազատուած էին...

Լիւսիլ նայեցաւ պատէն կախուած ժամացոյցին: Ժամը չորսն էր: Ֆրերոն, նիստէն անմիջապէս ետք, պիտի գար իր մօտ հաղորդելու համար բարի լուրը:

Երիտասարդ կինը սենեակին մէջ կ՚երթար ու կուգար, եւ ջղային շարժումներով իր ուսերուն վրայ կը նետէր ցանուցրիւ եղած մազերը:

— Արդէն հոս պէտք է եղած ըլլար, մրմնջեց անձկագին:

Յանկարծ ցնցուեցաւ: Մէկը կուգար: Դուռը բացուեցաւ եւ Ֆրերոն ներս մտաւ:

Դողահար, վազեց անոր մօտ: Այս վերջինը մռայլ կերպարանք մը ունէր եւ կարծես կը խուսափէր երիտասարդ կնոջ ակնարկէն:

— Է՛հ ուրեմն, Ֆրէրոն, ի՞նչ լուր կը բերէք...

Եւ քանի որ Ֆրէրոն լուռ կը մնար, Լիւսիլ կականեց.

— Կը հասկնամ... կը վախնամ որ...

— Այո, մրմնջեց Ֆրէրոն, Ժողովը մեզի չհետեւեցաւ... Յեղափոխական Ատեանն է որ պիտի դատէ զիրենք:

Լիւսիլ խեղդուկ հառաչ մը արձակելով աղաղակեց.

— Կորսուած են... բայց պատմեցէք, ի՞նչպէս պատահեցաւ:

— Այսուհանդերձ, ժողովը սկսաւ մեզի համար նպաստաւոր պայմաններու մէջ: Այս առաւօտ Տանթոնի եւ Գամիյ Տէմուլէնի ձերբակալութիւնը իմանալով, ամբողջ Փարիզը ապշած էր: Ռոպեսփիէրի եւ Կոմիտէներու յանդգնութիւնը խստօրէն կը քննադատէին: Ոչ ոք կը կասկածէր թէ Լըժանտրի առաջարկութիւնը պիտի մերժուէր: Մեր բարեկամը արտակարգօրէն քաջ դիրք մը ունեցաւ: «Կը յայտարարեմ, աղաղակեց ան, որ Տանթոնը նոյնքան մաքուր հայրենասէր մըն է, որքան ես»: Այնատեն սկսան պոռալ. «Անկցի մենատիրութիւնը»:

Եթէ այդ պահուն իսկ, Թալիէն քուէի դնէր Լըժանտրի առաջարկութիւնը, արդիւնքը կրնար նպաստաւոր ըլլալ: Ափսոս, ուշ մնաց ու Ռոպէսփիէռ ամպիոն բարձրացաւ: «Ոչ մէկ առանձնաշնորհում, ըսաւ ան, մենք պէտք չունինք կուռքերու եւ պիտի տեսնենք թէ Քոնվանսիոնը պիտի կրնա՞յ խորտակել այդ կարծեցեալ կուռքերը, որոնք փտած ու նեխած են երկար ատենէ ի վեր...»:

— Ռոպեսփիէ՞ռը, մրմնջեց Լիւսիլ ընկճուած:

— Այո, բիրտ ու անգութ եղաւ իր միջամտութիւնը եւ Լըժանտրի առաջարկը մերժուեցաւ, որմէ ետք Սէն Ժիւսթ կըրցաւ կարդալ իր տեղեկագիրը:

Բայց երիտասարդ կինը չէր կրնար հասկնալ: Ուրեմն, Տանթոն եւ իր Գամիյը այդքան չա՞տ թշնամիներ ունէին Քոնվանսիոնի մէջ: Հարիւրաւոր երեսփոխաններուն մէջ միայն մէ՞կ պաշտպան գտած էին: Կը զուշակէր թէ վատութիւնը եւ սարսափը պատճառ դարձած էր այդ մարդոց թուլութեան, որոնց ոտքերը մինչեւ իրենց ծունկը համակուած էին գլխատման մեքենային (կիյոթին) դժնէ տեսիլքով...

— Իսկ Թալիա՞ն, հարցուց ան դարձեալ, բան մը չըրաւ, չկրցա՞ւ օգտագործել իր նախագահի հանգամանքը... Իսկ Բուրթուա՞ն, Պարա՞սը, ինչո՞ւ չփորձեցին բան մը ընել...

Զչարունակեց, որպէսզի չըսէ. «իսկ դո՞ւք, Ֆրէրոն...»:

Այս վերջինը, գլուխը կուրծքին հակած, մրմնջեց.

— Լիւսիլ, ըրինք այն, ինչ որ կրնայինք ընել...

Ինչ որ չըսաւ Ֆրէրոն, այն էր թէ, ինքն ալ լռած էր միւսներուն պէս, սանձուած ու սարսափած Ռոպեսփիէռի մտրակի մը հարուածներուն նման շաչող Սէն Ժիւսթի խօսքերէն: Չըսաւ թէ, ինչպէս Սէն Ժիւսթ, օգտուելով Տանթոնի բացակայութենէն, վատաբար անլուր լուտանքներով ծանր ամբաստանութիւններ էր տեղացուցած Տանթոնի, Գամիյ Տէմուլէնի, Լաքրուայի եւ Ֆիլիփոյի վրայ գոչելով. «Տանթոն, դուն ծառայեցիր մենապետութեան, Տանթոն դուն մեղսակիցը եղար Միրապոյի, Օրլէանի դուքսին, Տիւմուրիէզին, դը Պրիսոյին... Վատ քաղաքացի, դաւաճանեցիր դուն... կեղծ բարեկամ, չար մարդ...»:

Այսպէս, ժամերով խօսած էր Սէն Ժիւսթ, ապա, թատերական կեցուածք մը՝ եզրակացուցած.

— Բոլոր անոնք որոնց անունը յիշեցի հոս եւ ամբաստանեցի, երբեք չեն ճանչցած իրենց հայրենիքը եւ ուրացած զայն: Բոլորն ալ հարստացած են չարագործութեանց եւ անարդարութեանց շնորհիւ: Չկայ ոճիր մը, չկայ չարագործութիւն մը որ վայելած չըլլայ անոնց պաշտպանութիւնը: Ազահ, եսասէր, մոլութիւններու ախոյեան, անոնք հեռու են եղած ըլլալէ ազատութեան եւ հանրապետութեան իսկական բարեկամներ...:

(5 Շար.)

...ցոյց տալ, թէ այսօրուան մարդկութիւնը, պէտք ունի բոլոր ժողովուրդներու բանաստեղծութեան, մանաւանդ յունական մտքին, որպէսզի չըլլայ այն՝ զոր մենք մեր ամենօրեայ կեանքին մէջ կ'անուանենք՝ մարդամեքենայ»:

Բանաստեղծը Շուէտական կաճառին գրեց շնորհակալութեան հեռագիր մը, որուն մէջ կը շեշտէր թէ խորապէս աղդուած, յուզուած ու երախտապարտ կը զգայ ինքզինքը: Կը յուսայ թէ, իր կնոջ հետ, Դեկտեմբեր 10ին, Սթոքհոլմ պիտի հասնի մրցանակը ստանալու համար: Գումարը իրեն պիտի տրուի Շուէտի թագաւորին կողմէ, մեծ հանդիսութեան մը ընթացքին:

Դեկտեմբեր տասը, մեծ բարերարին՝ Ալֆրէտ Նոպէլի մահուան թուականն է եւ իր ձգած կտակին համաձայն, վերոյիշեալ գումարը, ամէն տարի իր մահուան օրը, կը տրուի այն անձին, որ «գրական մարզին մէջ, ամէնէն բարձրորակ ու իտէալական երկը արտադրած է»:

ԿԵԱՆՔԸ ԵՒ ԻՐ ԳՈՐԾԵՐԸ

Սեֆերիս ծնած է Իզմիր 1900ին: Իր իսկական անունն է Եորկիոս Սեֆերիատիս: Իր նախնական կրթութիւնը ստացած է իր ծննդավայրին մէջ: Առաջին Համաշխարհային Պատերազմի սկզբնաւորութեան, ընտանեօք փոխադրուած են Յունաստան: Իր երկրորդական ուսումը աւարտած է Աթէնքի մէջ ու ապա եօթը տարի (1918 – 1925) Փարիզի մէջ իրաւագիտութիւն ուսած է, միշտ կարդալով նաեւ իր ժամանակի մեծ բանաստեղծներն ու գրագէտները: 1926ին, աւարտելով իր ուսումը, Աթէնք վերադարձած եւ որպէս պաշտօնեայ մտած է արտաքին նախարարութեան մէջ: Այս թուականէն ետք, իր ունեցած քաղաքագէտի հանգամանքին շնորհիւ, բազմաթիւ ու զանազան ճամբորդութիւններ կատարած է եւ շատ մը երկիրներու մէջ ինչպէս՝ Ալպանիա, Եգիպտոս, Ափրիկէ, Թուրքիա, Լիբանան, Անգլիա եւ ուրիշ երկիրներ, հիւպատոսի, փոխ – դեսպանի, դեսպանի եւ այլ պատասխանատու պաշտօններ վարած է:

1931ին հրատարակած է բանաստեղծութիւններու իր անդրանիկ գրքոյկը՝ «Տաղեր» վերնագրով: Տարի մը ետք հրատարակած է քերթուածներու երկրորդ հաւաքածոյ մը «Աւազան» անունով եւ հետզհետէ գրած է բազմաթիւ բանաստեղծութիւններ, որոնք յետագային հրատարակուած են առանձին հատորներով: Ասոնցմէ են՝ «Վէպ»ը, «Փորձերու տետրակը», «Օրագիր»ները երեք հատորով եւ ուրիշ բանաստեղծական հատորներ: Ասոնցմէ զատ գրած է նաեւ խորաթափանց քննադատական էջեր, զորս հրատարակած է 1944ին, «Փորձեր» խորագրին տակ: 1941ին ամուսնացած եւ երջանիկ բոյն մը կազմած է: 1947ին արժանացած է Քոստի Բալամա գրական մրցանակին: 1948ին ղրկուած է Անգարա, իբրեւ անդամ Յունաստանի դեսպանատան իսկ 1951ին նոյն պաշտօնով փոխադրուած է Լոնտոն: 1950ին հրատարակած է «Բանաստեղծութիւններ» խորագրով հատոր մը, որուն մէջ ամփոփած է մինչեւ այդ թուականը հրատարակած իր բոլոր բանաստեղծութիւնները: 1953ին նշանակուած է Յունաստանի Լիբանանի դեսպան: Երեք տարի ետք, վերադարձած է Աթէնք ու տարի մը պաշտօնավարած արտաքին գործոց նախարարութեան մէջ: 1957ին, Լոնտոն ղրկուած է որպէս Յունաստանի դեսպան: 1960ին, Քեմպրիճի համալսարանի գրական բաժնին պատուոյ դասախօս անուանուած է իսկ տարի մը ետք, Լոնտոնի մէջ, արժանացած է Ուիլըմ Ֆոյլ գրական մրցանակին, որ առաջին անգամ ըլլալով տրուած է թարգմանուած բանաստեղծութիւններու: 1962ի ամառը, տարիքը առած ըլլալով՝ հրաժարած է Լոնտոնի Յունաստանի դեսպանի պաշտօնէն ու վերջնականապէս հաստատուած Աթէնք, իր այնքան սիրելի գրական աշխատանքներուն ու բանաստեղծութեան նուիրուելու համար:

Իր քերթուածներէն շատեր թարգմանուած են եւրոպական գլխաւոր լեզուներով:

×

Ինչպէս կը տեսնէ ընթերցողը, Սեֆերիս իր կեանքի մեծագոյն մասը անցուցած է իր հայրենիքէն հեռու օտար հողերու վրայ: Եւ սակայն, ամբողջ կառչած մնացած է ան, իր հայրենիքին:

Սեֆերիս, բոլորին ուշադրութիւնը գրաւած է իր յանդուգն մտքերուն ու իր գրելու յատուկ ձեւին համար, որ նորանոր ուղիներ բացաւ յունական արդի բանաստեղծութեան մէջ:

Սեֆերիսի բանաստեղծութեան մէջ կը հանդիպինք նոր մտքերու, որոնք ընթերցողը անվերջ խոկումներու կ'առաջնորդեն:

Շ. ՄԱՐԳԱՐ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԼԻՈՆԻ ՄԷՋ

ԼԻՈՆ, (Յատուկ) — Նոյեմբեր 9, Շաբաթ երեկոյ, մենք ալ մեր կարգին տօնեցինք Դաշնակցութեան 73ամեակը, Հայ Ազգային Տան նորակառոյց գեղեցիկ սրահին մէջ, որ ծայրէ ի ծայր լեցուած էր հաւատաւոր բազմութեամբ մը, որուն մէջ աչքի կը զարնէր երիտասարդութեան ստուար թիւը:

Օրուան նախագահը՝ ընկեր Միսաք Միրզէ հանդէսը բացուած յայտարարեց, բեմ հրաւիրելով Նոր Սերնդականները, որոնք բացումը կատարեցին «Մշակ բանուոր»ով, որ ունկնդրուեցաւ յոտընկայս:

Ընկեր Միսաք Միրզէ յայտարարեց ի մէջ այլոց.— «Շատեր կը կարծեն, թէ պարզ ձեւակերպութիւն մըն է, երբ տարին մէկ օր Դաշնակցութիւնը կը ներկայանայ հայ ժողովուրդին իր խօսքը ըսելու. իրականութեան մէջ Դաշնակցութիւնը կը փորձէ իր յարգանքի տուրքը տալ իր հիմնադրութենէն առաջ եւ ետք գործած եւ զոհուած բոլոր հայրենասէրներուն յիշատակին»: Ապա աւելցուց, թէ ժողովուրդներու պատմութեան մէջ դժուար է հանդիպիլ կուսակցութեան մը, որ 73 տարիներ անընդհատ ու դժուարին պայմաններու մէջ պատնէշի վրայ մնացած ըլլայ: Ու դեռ պիտի մնայ, ցորչափ չէ իրականացած մեր ազգային առաջադրութիւնը:

Գեղարուեստական խնամուած յայտագրին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Ալիս Ալթունեան (արտասանութիւն), Տիկին Մարի Կարապետեան (երգ), Օր. Լուիզ Հարէլեան (երգ), եւ Օր. Սիրուն Տէրտէրեան (արտասանութիւն) եւ ընկ. Մովսէս Զափարեան (երգ):

Ընկ. Վարուժան Սարգիսեան Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ կարդաց խնամքով պատրաստուած ուղերձ մը, որմէ ետք Պ. Աբրահամեան եւ իր զաւակը Յակոբ նըւագեցին երեք գեղեցիկ երգեր: Պ. Շահպարոնեան, որ դժբախտաբար պարագաներու բերումով մայրենի լեզուն չէ կրցած սորվիլ, Ֆրանսերէն շատ յաջող ուղերձ մը կարդաց. յիշելով Թուրքին վայրագութիւնները եւ խօսքը ուղղելով Նոր Սերնդականներուն ըսաւ. «Տէր կանգնեցէք մեր պապենական հողերուն»: Օր. Շաքէ Ղազարեան մեծ յաջողութեամբ արտասանեց երկու քերթուածներ: Գեղարուեստական բաժնին մասնակիցները, առանց բացառութեան, ներկաներէն խըլեցին ծափեր:

Խնամուած ճառ մը խօսեցաւ օրուան բանախօսը՝ ընկեր Պ. Ջալուքճեան: Շեշտելէ ետք, թէ մեր նորագոյն պատմութիւնը հարուստ է հերոսական փայլուն դրուագներով, որոնք դեռ կը խանդավառեն բազմութիւնները, դիտել տուաւ թէ դեռ պիտի շարունակենք տօնել Դաշնակցութեան Օրը, մինչեւ որ իրականանայ Հայութեան երազը:

«Դաշնակցութենէն առաջ եւ ետք հրապարակ ելած են զանազան կազմակերպութիւններ, սակայն ժամանակի ընթացքին կամ կորսուեր են, կամ ալ իրենց գոյութիւնը կը քաշքշեն: Դաշնակցութիւնը բացառիկ երեւոյթ մըն է. ան կայ ու պիտի ապրի, որովհետեւ անոր ընտրած ուղին՝ ուղին է հայ ժողովուրդի հարազատ զգացումներուն: Դաշնակցութիւնը Հայոց պատմութեան մէջ նոր էջ մը բացաւ: Դաշնակցութիւնը դրօշակիրն է հայ ժողովուրդի տենչերուն եւ իղձերուն: Հայկական Դատը վերջ գտած չէ մեզի համար: Ուստի պիտի մնանք պատնէշին վրայ, մինչեւ վերջնական լուծումը մեր արդար դատին»:

Ընկեր Պ. Ջալուքճեան դիտել տալէ ետք, թէ իրենց գաղափարներով Դաշնակցական էին նաեւ մեր ազատամարտը հրահրած զարթօնքի մեծ դէմքերը, աւելցուց.— 73 տարիներէ ի վեր Դաշնակցութիւնը կը քալէ հայ ժողովուրդի կողքին, անոր նեղ եւ լայն օրերուն հաւասարապէս: Փառք եւ պատիւ հայ ժողովուրդի տառապանքներէն ծնունդ առած Հ. Յ. Դաշնակցութեան եւ փառք հայ ժողովուրդին»:

Հանդէսի պաշտօնական բաժնին յաջորդեց խնճոյքը, որ տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր: Սեղանապետ ընկեր Ս. Առաքելեան յաջորդաբար խօսք տուաւ ներկաներէն շատերուն՝ Հայ Ազգային Միութեան ատենապետ Պ. Օզօղեան, Ե. Վարդանեան, Յ. Վարժապետեան եւ ընկ. Ե. Մինասեան, որոնք դրուատալից բառերով արտայայտուեցան Դաշնակցութեան հանդէպ:

«Արծիւ» պարախումբի պարերով վերջ գտաւ խնճոյքը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

×

ՆԻՍԻ ՄԷՋ

ՆԻՍ, (Յատուկ) — Հարաւային Ֆրանսայի մեր փոքրիկ գաղութն ալ տօնեց Դաշնակցութեան Օրը, Նոյեմբեր 17ին, Սկրիպի սրահին մէջ: Ներկայ էին գաղութիս ընտրանիին հետ, նաեւ Մարսէյլէն եկած նոր սերնդականներու ստուար խումբ մը:

Ֆրանսայի փառերգէն եւ Դաշնակցութեան քայլերգէն ետք, օրուան նախագահը՝ ընկեր Յ. Շիշեան, քանի մը խօսքով բացատրեց օրուան իմաստը: Յետոյ ուրեմն խօսք տուաւ օրուան բանախօսը՝ երիտասարդ ընկեր Գալուստ Գապեան (Մարսէյլէն), որ սրտայոյզ բառերով պատկերացուց Դաշնակցութեան առաքելութիւնը եւ գործը իր հիմնադրութեան օրերէն ցայսօր:

Գեղարուեստական բաժնին իրենց մասնակցութիւնը բերին Օր. Հ. Գասպարեան, որ երգեց զոյգ մը երգեր, Օր. Էլիզ Եղիկեան, որ արտասանեց Մ. Իշխանի մէկ շատ գեղեցիկ քերթուածը եւ երգեց Հայաստանեան երգ մը:

Հանդէսին փակը եղաւ Զարենց պարախումբը, իր շատ հաճելի պարերով:

Ներկաներէն ընկեր Յակոբ Արթինեան քանի մը խօսք ըրաւ պանծացնելով Դաշնակցութեան գաղափարականը:

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (60)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԶ

Միայն դուքսը տակաւին կը պարտաւորէր զիս Մարկրիթի հետ իմ կապակցութիւնս գաղտնի պահելու եւ ան ալ, իմ հոն եղած ատենս, շատ անգամ ճամբըռած էր, այն պատրուակով թէ տիկինը քնացած էր եւ չէր ուզած որ զինքը արթնցնեն:

Մարկրիթին զիս տեսնելու վարժութեանը եւ նոյն իսկ պէտքին հետեւանքը այն եղաւ որ խաղը թողուցի ճիշդ այն պահուն ուր վարպետ խաղացող մը պիտի քաշուէր: Համչիւ ընելով տեսայ թէ տասը հազար ֆրանքի չափ ստակ շահած էի, ինչ որ անսպառ դրամագլուխ մը կ'երեւար ինծի:

Եկած ըլլալով այն ժամանակի ուր սովորութիւն ունէի հօրս եւ քրոջս քով երթալ, չգացի, ուստի յաճախ երկուքէն ալ նամակներ կը ստանայի, որոցմով կը խնդրէին ինծմէ իրենց քով երթալ:

Կրցածիս չափ կը պատասխանէի այս բոլոր թախանձանքներուն, միշտ կրկնելով թէ ողջ առողջ էի եւ թէ ստակի պէտք չունէի,— երկու բաներ, որոնք կը կարծէի թէ հայրս քիչ մը պիտի մխիթարէին տարեկան այցելութիւնս յապաղեցնելուս համար:

Այս խողութեանց վրայ, պատահեցաւ որ առտու մը Մարկրիթ, փայլուն արեւ մը տեսնելով, անկողնէն վար ցատկեց եւ հարցուց ինծի թէ կ'ուզէի՞ նոյն օրը գիւղ տանիլ զինքը:

Բրիւտանսը կանչեցինք եւ Մարկրիթ Նանինի ապսպրելէ ետք որ դուքսին ըսէ թէ ուզած էր աղուոր օդէն օգտուիլ եւ Տիկին Տիւվէրնուայի հետ գիւղ գացած էր, երեքնիս միասնեղ մեկնեցանք:

Բացի անկէ որ Տիւվէրնուայի ներկայութիւնը անհրաժեշտ էր ծերունի դուքսը ապահովելու համար, Բրիւտանս մէկն էր այն կիներէն որոնք կարծես թէ յատկապէս ստեղծուած են այս գիւղական զբօսանքներուն համար: Իր անայլայլ զուարթութեամբ եւ անյագ ախորժակով, վայրկեան մը իսկ չէր ձանձրացներ իրեն ընկերացողները եւ հաւկիթ, կեռաս, կաթ, խորոված ճագար եւ վերջապէս Փարիզի շրջակաները տեղի ունեցած աւանդական ճաշին անհրաժեշտ ուտելիքները ապսպրելու գործին մէջ շատ վարպետ էր:

Կը մնար գիտնալ թէ ուր պիտի երթայինք:

Դարձեալ Բրիւտանսն էր որ շփոթութենէ ազատեց մեզ:

— Ճշմարիտ գիւ՞ղ մը երթալ կ'ուզէք, հարցուց:

— Այո՛:

— Էհ, ուրեմն, Պուժիվալ երթանք այրի Տիկին Առնուի Բուան տիւ Ժուռ անուն զբօսարանը: Արման, գացէք կառք մը վարձեցէք:

Մէկուկէս ժամ ետք Տիկին Առնուի զբօսարանն էինք:

Թերեւս գիտէք այս վայրը, որ շաբթու մէջ պանդոկ է եւ Կիրակի օրերը գինետուն: Սովորական առաջին յարկի մը չափ բարձր պարտէզէն հիանալի տեսարան մը կը դիտուի: Ձախ կողմը Մարլիի ջրմուղը, որ հորիզոնը կը փակէ: Իսկ աջ կողմը կ'երեւի բլուրներու անվերջ շարք մը: Գետակը, որ այդ տեղ գրեթէ հոսանք չունի, ճերմակ ու փայլուն ժապաւէնի մը պէս կ'երկարի Կապիյօններու դաշտին եւ Քրուասիի կղզին միջեւ, իր բարձրաբերձ կաղամախիներուն խարշափումովն եւ իր ուռենիներուն մրմունջովը օրօրուելով միշտ:

Հեռուն, արեւին մէկ լայնադիծ ճառագայթին մէջ, կը բարձրանան կարմիր տանիքներով սպիտակափառ պզտիկ տուներ եւ գործարաններ, որոնք իրենց առեւտրական խստադիծ հանգամանքը հեռաւորութեան մէջ կորսնցնելով հիանալիօրէն կ'ամբողջացնեն գիւղանկարը:

Աւելի անդին, Փարիզը կ'երեւայ մշուշին մէջ:

Ինչպէս ըսած էր Բրիւտանս, ճշմարիտ գիւղ մըն էր ասիկա եւ պէտք է ըսեմ թէ ճշմարիտ նախաճաշ մը ըրինք:

Այդ գիւղին պարտական եղած երջանկութեանս համար երախտագիտութիւն յայտնելու մտօք չէ որ կ'ըսեմ այս խօսքերը, այլ Պուժիվալ, հակառակ իր սոսկալի անուան, շատ սիրուն գիւղ մըն է, զոր կարելի ըլլայ երեւակայել երբեք: Ես շատ ճամբորդած եմ, աւելի մեծ բաներ տեսած եմ, բայց ոչ աւելի սիրուն քան այս պզտիկ գիւղը, որ զուարթօրէն պառկած է զինքը պաշտպանող բլուրին ստորոտը:

Տիկին Առնու առաջարկեց որ նաւակով պտըտցնել տայ մեզ, ինչ որ Մարկրիթ եւ Բրիւտանս ուրախութեամբ ընդունեցան:

Գիւղը միշտ զուգորդած են սիրոյ հետ եւ աղէկ ըրած են: Մինչ այնքան լաւ շրջանակ մը կը կազմէ սիրուած կնոջ մը շուրջ, որքան դաշտերու եւ անտառներու կապոյտ երկինքը, անուշահոտութիւնները, ծաղիկները, զեփիւռները եւ դեղազուարճ մենութիւնը: Մարդ որքան ալ ուժգնօրէն սիրէ կին մը, որքան ալ վըստահ ըլլայ անոր վրայ, որքան ալ անոր անցեալը ապահովութիւն ներշնչէ անոր ապագային վրայ, միշտ աւելի կամ նըւազ նախանձ կը զգայ:

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Երուանդ Չէքեան եւ զաւակները (Պէյրութ), Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պալեան եւ զաւակները (Սէնթ – Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Տիգրան Չէքեան եւ զաւակները (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Վահրիճ Թաչճեան եւ զաւակները (Սէնթ Էթիէն), Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Իյնէճեան եւ զաւակը (Փարիզ), Այրի Տիկին Շնորհիկ Յովհաննէսեան (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Վարդան Քէյֆսիզեան (Գահիրէ), Գրիգոր Պալեան եւ զաւակները (Փարիզ), Տէր եւ Տիկին Ժողէֆ Քիւրքճեան եւ զաւակները (Ցէրմինի), Տէր եւ Տիկին Գէորգ Էքինճեան եւ զաւակը (Լիոն), Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Թաչճեան (Սէնթ – Էթիէն), Այրի Տիկին Զարուհի Չէքեան (Սէնթ – Էթիէն), ինչպէս նաեւ Չէքեան, Էնֆիյէճեան, Պապայիկլիտեան, Քիւրքճեան, Պալեան, Քարաօղլանեան ընտանիքները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր քրոջ, մօրաքրոջ եւ մեծ մօր՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ՏԻՐՈՒՀԻ ՉԷՔԵԱՆ
(Ծնեալ Քէյֆսիզեան)

զառնաղէտ մահը 72տարեկանին, որ տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 19ին, իր բնակարանը, 13 Րիւ տէ Քուռ, Սէնթ–Էթիէն:

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Ուրբաթ 22 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 15ին, Սէնթ – Էթիէնի Հայոց եկեղեցին:

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել:

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Շավիլի եկեղեցւոյ վարչութիւնը ցաւակցութիւն կը յայտնէ Այրի Տիկին Սըրբուհի Փանոսեանի եւ զաւակներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝ Ալեքսան Փանոսեանի մահուան առթիւ: Այս տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպսակի շնորհակալութեամբ ստացած է Այրի Տիկին Զարմուհի Խմէրճեանէ երեսուն ֆր., Տէր եւ Տիկին Արամ Տէրտէրեանէ երեսուն, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թորանեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Իլիօ – Վիսիէ քսանական ֆր.:

Ալէքսան Փանոսեանի մահուան առթիւ Շավիլի Կապ. Խաչը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Թորանեանէ եւ Տէր եւ Տիկին Իլիօ – Վիսիէ տասնական ֆրանք:

Նոյն տխուր առթիւ փոխան ծաղկեպըսակի Մշակոյթի Տան կը նուիրեն.— Մովսէս Տէմիրճեան երեսուն ֆր., Օննիկ Տէմիրճեան, Յովհաննէս Պարտաքճեան եւ Ֆիլիպ Յովհաննէսեան քսանական:

Այս վերջինը ստանալ Յառաջէն:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ՎԻԷՆ.— Պ. Արտաշէս Զաքարեան, եւ զաւակները, Պ. Օննիկ եւ Տիկին Երանիկ Օվանովիկ, ինչպէս նաեւ բոլոր ընտանեկան պարագաները իրենց խորին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անոնց որոնք անձամբ, նամակով կամ հեռագրով եւ ծաղկեպսակով մասնակցեցան իրենց անսահման վշտին՝ ողբացեալ Նազիկ Զաքարեանի անակնկալ եւ կըսկըծալի մահուան առթիւ:

Կը ծանուցանեն նաեւ թէ այս Կիրակի, առաւօտեան ժամը 9·30ին Ս. Մարթէնի եկեղեցին մէջ, յետ Ս. Պատարագի կը կատարուի հոգեհանգստեան պաշտօն ողբացեալի հոգւոյն համար:

Այս տխուր առթիւ Պ. Օննիկ Օվանովիկ կ'ընէ հետեւեալ նուէրները, 10 ֆր. Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդին, եւ տասը ֆր. «Յառաջ»ի բարգաւաճման, իսկ Տիկին Երանիկ Օվանովիկ կը յատկացնէ տասը ֆր. Վիէնի Կապ. Խաչին:

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑ ՓԷՌ - ԼԱՇԷԶ

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը, հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէին այց մը կազմակերպած է այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Փէռ – Լաշէզ հանգչող մեծ ընկերներու՝ Ա. Ահարոնեան, Ռուբէն, Շ. Միսաքեան, Խատիսեան, Զօր. Անդրանիկ, ազգ. գործիչներ՝ Գրիգոր Օտեան եւ Տիգրան Բէգզատեան:

Հին եւ մանաւանդ Նոր Սերունդի ընկերները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը:

Հաւաքուիլ Կամպեթայի դրան առջեւ:

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Յոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ:

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները:

×

Լիոնէն Օր. Մարի Զանտըեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իր եղբօրը՝

ՅԱԿՈԲ ԶԱՆՏԸԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, պիտի յիշատակուին նաեւ Զանտըեան, Գարայլըեան, ընտանեաց հին եւ նոր ննջեցեալները, կը հրաւիրուին յիշատակները յարգողները, այս առթիւ փոխան հոգեճաշի կը նուիրուի Լիոնի Կապ. աՒչին, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան կանոնաւորման ֆոնտին 50ական ֆրանք:

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Մելիքեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ ԵՒ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկին Արմենակ Թիւֆէնկճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Միհրան Թիւֆէնկճեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մելքոն Շէրոյեան եւ զաւակը շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք մասնակից եղան իրենց սուգին, իրենց մօր եւ մեծ մօր մահուան առթիւ եւ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհաննէս Մկրտիչ Եկեղեցւոյ մէջ ՌՈԶԻՆԱ ԹԻՒՖԷՆԿՃԵԱՆԻ (ծնեալ Գրիգորեան) մահուան քառասունքին առթիւ:

Կը հրաւիրուին ողբացեալին յիշատակը յարգողները:

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Տէր Ներսէս քհնյ. Գանձեանի եւ երեցկին Ռամելա Գանձեանի մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Լա – Պօլ, իրենց զաւակներուն մօտ):

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Վերատեսուչ Ս. Էջմիածնայ Հոգեւոր Ճեմարանի եւ անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի:

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու այս Սրբազան արարողութիւններուն:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի:

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տէֆանս), ընկերահամակրական հացկերոյթով:

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ հետաքրքրական բաժին հին եւ նոր սերնդականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ առատ կերուխում եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտ, հրջանիս յատուկ:

Ճաշագին 10 ֆրանք:

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ խումբին, կէսօրէ վերջ ժամը 15·30ին, Սալ Առլաք – Սոլֆերինօ, 235 Րիւ Մոնեյրա:

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ խումբը:

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15ին Սէն Լուի սրահը, Րիւ Ժէ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին:

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է:

Հ. Յ. Դ.

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին: Շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Անդամատետրերը միասին բերել:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է:

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները:

Մուրատ խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:

Գէորգ Չաւուշ խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:

Ակնունի ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Էֆօլ տէ Լանկ զ'Օրիանթալի (2 Րիւ տը Լիլ) սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենան երկու դասախօսութիւններ:

Կը դասախօսէ Հայաստանի ականաւոր ճարտարապետներէն՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի:

Հայաստանի արդի ճարտարապետութիւնը:

Կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍ – ԻՒՐՍ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի երեկոյ ժամը 20,30ին

PALAIS DE LA MUTUALITÉ, 24 RUE ST.-VICTOR - Métro : Maubert-Mutualité

Հայաստանի Պետական Օփերայի Թատրոններու ծանօթ երգչուհիները, երգիչները, պարողները, նուագողներն ու երգահանները կը մասնակցին այս երեկոյթին:

Տոմսերու գինը՝ 8, 6 եւ 4 ֆրանք: Դիմել.—

Զ. ԶԱՔՄՇԵԱՆ 22, Rue Richer
Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍ 21, Rue Saulnier
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ 32, Rue de Trévise
FRANCE - U. R. S. S. 8, Bd. de Ménilmontant

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Իսիի վարչութիւնը ժողովի կը հրաւիրէ իր անդամուհիները այս Հինգշաբթի, ժամը 20·30ին, Խրիմեան վարժարանը: Խիստ կարեւոր օրակարգ, բոլոր անդամուհիներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Ներկայ կ'ըլլայ կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչը:

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հայրենակից Գ. Գրիգորեանի բնակարանը: Չեկուցում պատգամաւորական ժողովի: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է:

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը: Կարեւոր օրակարգ (Վալանս):

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամահամակրական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգի հարցերը խիստ կարեւոր ըլլալով, մասնաճիւղիս անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ սոյն ժողովին:

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ Aéroport Bron ի սրահներուն մէջ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ 23 Նոյեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս

SALLE DES FETES D'ALFORTVILLE

Sous la Présidence de

RAOUL BLEUSE

Député-Maire d'Alfortville

avec

PÉPÉ NUNEZ

et son Orchestre de Cabaret

ENTRÉE 6 FRS.

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60 — C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 23 ՆՈՅԵՄԲԵՐ — SAMEDI 23 NOVEMBRE 1963

LE NUMERO : 0,30 FR.

ԼԹԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9866

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9866

ՄԵԾ ՎԿԱՆ

«Կ'ողջունեմ զՔեզ եւ կ'օրհնեմ՝ որ — ընտրեալ Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Ընտրեալ եւ Օծեալ Կաթողիկոս ...»:

Այս բառերով նուիրագործուեցաւ Պատմական Ողջագուրումը:

Բառերը արտասանողն էր Սուրբ Էջմիածնի Կաթողիկոս Վազգէն Ա., զանոնք ունկնդրողն էր Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Խորէն Ա.:

Մեզի կը թուի, սակայն, թէ պահ մը այս բառերը անցած պիտի ըլլան անըջրպետ տարածութիւններ եւ հասած պիտի ըլլան հոն, ուր ամէն ինչ լոյս է, խաղաղութիւն եւ յաւերժութիւն:

Կը հաւատանք, որ այս բառերը հասած պիտի ըլլան երջանկայիշատակ ու վեհաշնորհ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսի հոգիին:

Ոմանք, Զարեհ Ա.ը ողջագուրումի Պատմական պահուն՝ Մեծ Բացական ուզեցին նկատել:

Մենք զԱյն կը համարենք անոր Մեծ Վկան:

Նուիրեղինացած ու նուիրապաշտ մեր եկեղեցականութեան մէջ Հոգիի յաւերժական լոյսին եւ անոր անխափանելի լոյսին առաջնորդ մէկ բոյն էր վաղամեռիկ Զարեհ Ա. Կաթողիկոս:

Երջանկայիշատակ Զարեհ Ա. Կաթողիկոսը եղաւ այն սուրբերէն, որոնք մէկ անգամ միայն կ'անցնին երկնակամարէն, մէկ ցանքով կուտան անյատակ գանձը իրենց հոգեկան հարստութեան, մէկ կայծկլտումով կը վառեն մարդկային հոգիի տեսողութիւնը՝ հորիզոնէ հորիզոն:

Եւ այս մէկ անգամով՝ կ'անմահանան:

Զարեհներու օրինակը՝ հոգեկան բարձրանքի ծարաւն ու տենդը կը փոխանցէ իրենց յաջորդներուն:

Զարեհ Ա. անընդունակ էր ամէնէն փոքրիկ անարդարութեան: Եւ սակայն, կը զոհ գնաց այնպիսի անարդարութեանց, որոնց չափը չի «նշանակուիր»:

Զարեհ Ա. կատարելապէս անծանօթ էր զրպարտանքի: Սակայն Իր շուրջ հիւսուեցաւ ամէնապանիչ սարդոստայնը սադրանքի:

Զարեհ Ա. սրտով, մտքով ու մարմնով ամբողջական Սպասաւորն էր Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ, սակայն խոցուեցաւ Անոր զգայուն սիրտը, պատուհասուեցաւ անոր նուիրաբերուած միտքը, փշրուեցաւ ու կործանեցաւ անոր նուիրեալ մարմինը:

Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ նորագոյն պատմութեան ամէնէն պայծառ ու անմոռանալի դէմքերէն է Զարեհ Ա.:

Եւ ոչ մէկ տարակոյս, որ Պատմական Ողջագուրումի Պահուն զայն հոգեկան թռիչքով ու վերացումով ըմբռնող բոլոր վկաներու Մեծ Վկան Զարեհ Ա.ն էր:

Կ'ուզենք, որ Անթիլիասէն չմեկնած, Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. Կաթողիկոս ներկայացաւ Զարեհ Ա.ի Հողակոյտին, հաղորդուելու համար Անոր, որ այլեւս կրնայ հանգչիլ Իր խռով հողին:

Կ'ուզենք նաեւ, որ Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա. Կաթողիկոսի յատուկ խնդրանքով, Վեհափառ Խորէն Ա., վերադարձին կրկնեց իր այցը, նաեւ հաւաստիացումը կրկնելու համար:

Ճշմարիտ է Անթիլիասի Դպրեվանքի տեսուչ Գեր. Տ. Գարեգին Ծ. Վարդապետ Սարգիսեան, երբ կ'ըսէ, թէ Մեծ Ողջագուրումի պատմական պահուն մասնակիցներն ու ներկաները վկաներ եղան:

Եւ մենք կը կարծենք ահա, որ բոլորին մէջ Մեծ Վկան է եւ պիտի մնայ Ան, որ իր ամբողջ սրտով, մտքով ու հոգիով կը ցանկար, որ միանայ եւ ամրանայ Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Կ'ուզենք հաւատալ, որ պիտի չգտնուին Հայ հաստատութիւններ կամ կազմակերպութիւններ, որոնց խօսքը, գործն ու ոգին պիտի չծառայեն խորացնելու եւ ամրացնելու այն Պատմական Ողջագուրումը, որով վերակերտուեցաւ «Մէկ ու Անբաժանելի» Հայաստանեայց Եկեղեցին:

Մենք ոչ միայն ցանկութեամբ լաւատես պիտի ըլլանք, այլեւ գործնապէս պիտի աջակցինք հոն, ուր դրական քայլերով Հայաստանեայց Եկեղեցիի միասնականութիւնը պիտի ամրապնդուի:

Հոն, ուր յաւերժական Հայ ժողովուրդի ազգային իրաւ ու վաւերական շահերուն ծառայելու խնդիր կայ. հոն մենք գործակից ենք, աշխատակից ենք, լծակից ենք:

Սակայն եթէ գտնուին այնպիսիներ,— անհատ թէ հաւաքականութիւն, հոսանք թէ կազմակերպութիւն — որոնք ներկայի տիրական հոսանքին դէմ թիավարեն, ապա անոնք գործած պիտի ըլլան ոչ միայն ընդդէմ «Մէկ ու Անբաժանելի» Հայաստանեայց Եկեղեցիին, ոչ միայն դըրժած պիտի ըլլան ուխտը Հոկտեմբեր 26ի Պատմական Ողջագուրումին, այլեւ՝ կըրկին եւ այս անգամ գիտակցօրէն պիտի խոցեն հոգին Անոր, որ եղաւ համազգային ցնծութեան պատճառ հանդիսացող հաշտութեան Մեծ Վկան:

Զարեհ Ա. անմոռանալի պիտի մնայ իր բազմաթիւ արժանիքներուն եւ առաքինութեանց շնորհիւ. սակայն Զարեհ Ա. անմահութեան անցաւ անոր համար, որ Ան իր անձը գիտակցօրէն զոհաբերեց իսէր «Մէկ ու Անբաժանելի» Հայաստանեայց Եկեղեցիին:

Այժմ Անոր հոգին խաղաղ է ու կը խայտայ:

Անգամ մը խոցուած այս հոգին վերըստին խոցել՝ այս է, որ տմարդի ըլլալով, պիտի ըլլայ՝ աններելի:

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԷՐՀԱՐՏ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

«ՇԱՏ ՈՒՐԱԽ ԵՄ ԸՍԱՒ ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ ՎԱՐՉԱՊԵՏԸ, ԼԱՒ ԱՆՑԱՒ»

Դաշնակցային Գերմանիոյ նոր վարչապետը՝ Լուտվիկ Էրհարտ իր անդրանիկ ճամբորդութիւնը կատարեց Փարիզ: Հինգշաբթի օր, Լուտվիկ Էրհարտ Փարիզի Արեւելեան կայարանը հասաւ ուր իրեն կը սպասէին վարչապետը Փոմփիտու եւ Արտաքին Նախարար Քուվ տը Միւրվիլ: Իր այս ժամանումը կը տարբերէր իր նախորդէն, տրուած ըլլալով որ ծերունի Ատընաուըր Օդի կը ժամանէր ուր զինքը կ'ընդունէր նոյնինքն նախագահ տը Կոլ: Նոյն օրը սակայն տը Կոլ եւ Էրհարտ գլուխ գլխի խօսակցութիւն մը կ'ունենային որմէ շատ գոհ կը մնար դաշնակցային Գերմանիոյ վարչապետը, ըստ գերմանական քաղաքական շրջանակներու եւ նաեւ ըստ Էրհարտի որ Պրիսթոլ պանդոկէն երեկոյեան ճաշին մեկնած պահուն, յայտարարած է.— «Շատ ուրախ եմ, լաւ անցաւ, շատ լաւ անցաւ: Միայն իմ տպաւորութիւնս չէ, այլեւ նախագահ տը Կոլի տպաւորութիւնն է: Այս կէսօրէն վերջ մեր ունեցած խօսակցութիւնը այնքան հետաքրքրական էր մէկուն եւ միւսին համար, որ նախատեսուածէն կէս ժամ աւելի տեւեց: Բոլոր առկախ հարցերը քննած ենք եւ մեզմէ ամէն մէկը լսեց միւսը մեծ յարգանքով փոխադարձ դիրքերուն նկատմամբ:

Նոյն ժամուն Գերմանիոյ Արտաքին նախարարը՝ Շրէօտէր կը խօսակցէր իր Ֆրանսացի պաշտօնակիցին հետ: Բոլոր հարցերը խօսակցութեան նիւթ եղած են:

Ցերեկուան ճաշին ընթացքին, տը Կոլ ըսած է գլխաւորաբար.— Այս միջոցին իսկ, մասնաւորաբար օգտակար է Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի համար միասնաբար նկատի առնել մեծ հարցերը որոնց մէջ ճակատ ճակատի են.— Տնտեսական կազմակերպութիւն, ապա, կը յուսանք, Եւրոպայի քաղաքականութիւնը, ազատ աշխարհի ապահովութիւն եւ մանաւանդ հին ցամաքամասին մէջ. իր յառաջապահ դիրքը, դիրք մը որ կազմուած է Գերմանիայով եւ Ֆրանսայով, աշխարհի տնտեսական եւ ընկերային զարգացումը եւ խաղաղութեան պահպանումը»:

Իր պատասխանին մէջ, Էրհարտ շեշտած.— Ֆրանսացի եւ Գերմանիոյ ժողովուրդներու միջեւ բարեկամութիւնը այնքան խոր արմատ ձգած է, որ կը խորհինք թէ կարելի է, իր նկարագրէն ոչ մէկ բան կորսնցնել տալով, չփման մէջ մտնել ուրիշ երկիրներու հետ, որոնք մեր բարեկամներն են եւ կը գործակցին մեզի հետ եւրոպական հասարակապետութեան մէջ: Ժամանակը եկած է Եւրոպայի տալու՝ քաղաքական, բարոյական եւ իմացական նոր իմաստ մը»:

ԵՐԵՒԱՆԻ ՁԱՅՆԱՍՓԻՒՌԸ

ԿԱԹՈՂԻԿՈՍՆԵՐՈՒ ՈՂՋԱԳՈՒՐՄԱՆ ՄԱՍԻՆ

Երեւանի Ձայնասփիւռը Նոյեմբեր 15ի Ուրբաթ գիշեր ժամը 10.15ին, ընդհատելով իր հաղորդումը, յայտնեց թէ պիտի տայ ուրախ լուր մը, եւ ըսաւ.

«Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս եւ ծայրագոյն Պատրիարք Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Վազգէն Ա.ի հրաւէրով, Երուսաղէմում ողջագուրուեցին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոս Ն. Ս. Օ. Տ. Տ. Խորէն Ա. եւ Ամենայն Հայոց Հայրապետը: Սրանով վերջ գտաւ տարիների ընթացքում տեւող Հայոց Եկեղեցու բաժանումը, եւ հաստատուեց միասնականութիւն: Այս ազդով, նոր հորիզոններ կը բացուեն Հայոց Եկեղեցու ծաղկումին եւ բարգաւաճումին համար»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ նոր կառավարութիւնը կազմուած է գլխաւորաբար պահպանողականներէ: Պաասականները միայն փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն «Պաասի դերը նոյնը պիտի չըլլայ: Ուրիշ կուսակցութիւններ պիտի գործակցին անոր հետ»:

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը հաղորդեն թէ Զօր. Հաֆէզ մամուլի ասուլիսի մը ընթացքին յայտարարած է.— «Միշտ սերտօրէն կապուած կը նկատենք մենք մեզի մեր Իրաքցի եղբայրներուն հետ, բայց ոչ մէկ չփում հաստատուած է Իրաքեան նոր կառավարութեան եւ սուրիական կառավարութեան միջեւ տնտեսական, քաղաքական եւ զինուորական միութեան մասին: Սուրիոյ վարչապետը աւելցուցած է որ Նոյեմբեր 18ի դէպքերը յայտնաբերած են փափաքը որ կայ վերականգնելու չփոթ կացութիւն մը ստեղծուած չարամիտ տարրերու կողմէ որոնք մուտք գործած են Իրաքեան ազգ. պահակախումբին մէջ:

ԻՍՐԱՅԷԼԻ մէջ մեծ վրդովում կը տիրէ, ՄԱԿի տուած մէկ որոշումին առթիւ: Արդարեւ մէկի դէմ (Իսրայէլ) 83 ձայնով բանաձեւ մը քուէարկուած է ըստ որուն նոր ճիգեր պէտք է ըլլան Պաղեստինի արաբ գաղթականներուն ընտրութիւն մը տալու համար ներգաղթին եւ հատուցման միջեւ: Հրեաները կատղած են ամերիկեան քաղաքականութեան դէմ զոր «կոնակէն զարնողի» հարուած մը կը նկատեն:

ՊԱՐՍԿԱԿԱՆ քաղաքային օդանաւ մը վար առնուած է խորհրդային հալածիչ օդանաւերու կողմէ խորհրդային սահմանին վրայ: Պարսիկները ուժգնօրէն բողոքած են մինչ խորհրդային նախագահը՝ Բրեժնեւ անմիջապէս կը ջնջէր Պարսկաստան իր այցելութեան յայտագրին մէկ մասը:

ՓԻԷՐ ՊԼԱՆՇԱՌ, ֆրանսական բեմի եւ շարժարուեստի ծանօթ դերասանը մեռաւ առջի օր, յետ անողոք հիւանդութեան: Քանի մը շաբաթ աշաջ գործողութեան ենթարկուած էր ուղեղային ուռի մը համար եւ վիճակը ծանրացած էր օրէ օր: Ծնած 1896ին, Ալժերիա, Փիէր Պլանշառ մեծ անուն մը շինած էր գեղարուեստական մարզին մէջ եւ ստեղծած տիպարներ որոնք անմոռանալի կը մնան: Ով որ մտաբերէ «Ոճիր եւ պատիժ» միայն Պլանշառը կը տեսնէ Ռասկոլնիկովի դերին մէջ կամ «խաղամոլ»ին:

ԳԱՀԻՐԷԻ «Ալ Կումհուրինէ» թերթը կը գրէ թէ Իսլամը շատ դժգոհ է Տիեզերական ժողովին բռնած դիրքէն Հրեաներու հանդէպ: «Արաբ գաղթականներու առաքելութիւն մը կը պատրաստենք որ Վատիկան երթայ պապը տեսնելու« կը գրէ եգիպտական թերթը որուն յօդուածին խորագիրն է.— Դաւ մը եկեղեցւոյ եւ Վատիկանի դէմ: Յօդուածագիրը խիստ կերպով կը քննադատէ նաեւ Կարդինալներ՝ Պէա եւ Սփելման հրէանըպաստ իրենց դիրքին համար:

ԾԵՐԱԿՈՅՏԻ նախագահը՝ Կասթոն Մոներվիլ ճառ մը արտասանած է «Երրորդի Նախկիններու ընկերակցութեան» կոչունքին ուր շեշտած է.— Ծանօթ էիք Երրորդին տկարութիւններուն, բայց ան հաւատարիմ մնացած էր հիմնական հրամայականներու.— Ազատութիւն, հաւասարութիւն, արդարութիւն, ընդունեցայ 58ի Սահմանադրութիւնը որովհետեւ ներկայացուցչական դրութիւնը պահպանուած էր: Իշխանութեանց հաւասարակշռութիւնը հաստատուած, արդարութեան անկախութիւնը յարգուած եւ իսկական հասարակապետութիւն մը ստեղծուած երկիրներու հետ որոնք չէին ձըգտիր վերջնական անջատման: Բայց այլեւս Հանրապետութիւնը չեմ ճանչնար ներկայ վարչակարգին մէջ»: Ու Կասթոն Մոներվիլ հինգ պատճառներ թուած է հաստատելու համար իր տեսակէտը:

ՆԻՔԻԹԱ ԽՐՈՒՇՉԷՒ գիր մը ուղղելով խորհրդային եւ ամերիկեան բարեկամութեան ազգ. խորհուրդին շեշտած է թէ պատերազմի եւ խաղաղութեան տարիներու փորձառութիւնը կը փաստէ որ հակառակ Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներու մէջ գոյութիւն ունեցող ընկերային դրութեանց տարբերութեան, նպաստաւոր գործակցութիւն մը եւ բարեկամական յարաբերութիւններ կարելի են Խորհ. Միութեան եւ Միացեալ Նահանգներուն միջեւ»:

ԻՆԷՕՆԻՒԻ կառավարութիւնը դժուարութեան մէջ է Ատալէթականներու տարած յաղթանակին պատճառաւ թաղապետական ընտրութեանց մէջ: Արդարեւ Ատալէթը ձայներու 47 առ հարիւրը բոտացած է, մինչ Հալքը՝ միայն 37ը առ հարիւրը:

ԻՏԱԼԻԱ եւ Հունգարիա առեւտրական համաձայնութիւն մը ստորագրած են որ 56 միլիառ լիրի փոխանակութիւններ կը նախատեսէ 1964ի համար: Այս գումարը վաթսուն միլիառի պիտի բարձրացուի 1965ին:

ԳԻՏԱԿԱՆ

«ԼՌՈՒԹԵԱՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ ՄԷՋ»

Ժագ – Իվ Քուսթօ, ֆրանսացի ծանօթ ծովախոյզ, սուզորդ, միեւնոյն ատեն գրող, հնարիչ, ծովուն խորութիւնները շարժանկարող, իր խումբ մը սուզորդ ընկերներուն հետ 1943էն ի վեր խօսեցնել կուտայ իր վրայ: Այս խումբին աշխատանքներուն մասին կարելի է կարդալ, անոր ճոխ կերպով նկարազարդուած «Լռութեան աշխարհը՝ գիրքին մէջ, ուր գիտական տուեալներով կը խօսուի ծովին խորերը տեղի ունեցած տեսակ տեսակ իրադարձութիւններու, այնտեղ գտնուող բազմաթիւ ձուկերու, ընկղմած նաւերու խլեակներու, խորութիւններու առթած գինովութեան, ծովային հրէշներու առասպելներու եւ կատղած շնաձուկերու յարձակումներու մասին եւն.:

Այս տողերով համառօտակի պիտի ուզէի անդրադառնալ մանաւանդ 1963 Մայիսէն ի վեր, Կարմիր Ծովին մէջ անոր սկսած յանդուգն ձեռնարկի մանրամասնութիւններուն: Դեռ 1962ի Սեպտեմբերին, այսպիսի ձեռնարկի մը փորձերը ան կատարած էր Տաքարի մօտ, Ատլանտեանի ափին: Անխոնջ ծովախոյզի երազն էր ծովափներու մօտ հաստատել ընդծովեայ բնակարաններ, քան մեթր խորութիւնը չանցնող խարակներու կամ անոնց կից հարթ գետիններու վրայ: Քուսթօ հաշիւ ըրած էր, որ այսպիսի նուազ խորութիւն ունեցող գօտիներուն ընդհանուր մակերեսը, համահաւասար կը նկատուէր Ասիոյ հողերու ամբողջական տարածութեան: Այս ձեւով, ան կը խորհէր, որ ապագային կազմուելիք ընդծովեայ գաղութներուն բնակիչները, պիտի շահագործէին ծովային հարստութիւնները, այնտեղ պիտի սնանէին ծովային կենդանիներով եւ խարակներուն վրայ առատօրէն բուսնող այլազան խոտերով, ինչպէս են լոռերը (ալկ) եւ չատ ուրիշներ: Անոնք պիտի կարենային հաղորդակցիլ դուրսի աշխարհին հետ, անձամբ, հեռախօսով կամ պատկերասփիւռով: Ըստ աւանդութեան, Մեծն Աղեքսանդր ալ փափաքած էր օր մը բնակիլ ջուրին յատակը, դիտել շրջապատը փակուած ապակիէ տակառի մը մէջ:

1963 Մայիսին Կարմիր Ծովի իր առաքելութեան համար ծովախոյզը ունէր վերակազմուած գիտական մեծ խմբակ մը՝ բաղկացած փրոֆէսօր, բժիշկ, կենսաբան, երկրաչափ եւ բազմաթիւ վարժ սուզորդներէ: Խումբը իրեն յատկացուած «Քալիփսօ» մեծ եւ «Իոզալտօ» փոքր շոգենաւերով ժամանեց Կարմիր Ծովին հարաւը գտնուող Ափրիկեան ափի Փորթ – Սուտան կոչուած նաւահանգիստը: Քարափին վրայ մէկ օրէն միւսը կուտակուեցան, դեղին, փայլուն գոյներով ներկուած այլաձեւ վանդակներ, որոնք կը պարունակէին տարիներէ ի վեր յոգնած, տքնած խմբակի մը բոլոր յոյսերը եւ ակնկալութիւնները: Հոն էին ընդծովեայ առաջին գիւղակը կազմելիք բնակարանները՝ մեծը «Ծովային աստղ», իսկ փոքրը «Ռաքէթ» անուններով մկրտուած, երկուքն ալ 6·60 մեթր բարձրութիւնով շինուած մետաղէ զանգուածներ, որոնց քով կը գտնուէր «Տընիզ» անունը կրող մասնաւոր տուն մը, որ իբր պահեստատեղի պիտի ծառայէր խումբի այլազան գործիքներուն եւ միանգամայն ելեկտրական ուժ պիտի հայթայթէր ընդծովեայ գիւղակին:

Առաջին օրէն իսկ խումբը գործի անցաւ: Վեր վար, ծովափի վրայ փըն – տըռտուքներու արդիւնք՝ օր մը անշարժ ալիքներու վրայ նշմարուեցաւ պզտիկ վերելք մը, որ ծանծաղուտ վայրերու մէջ աճող բոյսերու նման, ջուրի մակերեսէն հազիւ գլուխը վեր կը ցցէր պճըլտուն կարմիր ծաղիկներու փնջակի մը պէս: Վերջէն հասկցուեցաւ, որ ան բուստի խարակ մըն էր: Սուզորդները անոր շուրջը եւ յատակը մանրակրկիտ քննութենէ մը ետք ուրախութեամբ նկատեցին, որ խարակին վարի մասը կը լայննար, կը գոգաւորուէր, բոլորուն շրջագծով խորշ մը կը կազմէր, ուր դըժուար պիտի չըլլար խարսխել իրենց իբր ճաշարան եւ օթեւան ծառայող նաւը՝ «Իոզալտօ»ն: Փնտռտուքները շարունակելով սուզորդները յայտնաբերեցին, որ բուստի խարակին աջ եւ ձախ կողմի ծովին յատակը, 13ուկէս մեթր խորութիւն ունէր եւ հարթ հաւասար էր: Իսկ 20–30 մեթր աւելի բացերը կը յայտնուէին ընդծովեայ ուրիշ խարակներ, որոնց սեպաձեւ քարաժայռերը կ՚ընդելուզուէին մինչեւ 100 մեթր խորութեան մէջ: Այս տուեալներով խումբին երկրաչափները որոշեցին մեծ տունը, պահեստատեղին եւ օժանդակ տնակները տեղաւորել բուստէ խարակին աջ ու ձախ կողմերը, իսկ «Ռաքէթ»ը զետեղել երեսուն մեթր խորութիւնով դիմացի քարաժայռին վրայ:

Արեւի կիզիչ ճառագայթներուն տակ, ամբողջ խումբը՝ բաղկացած սուզորդ, նաւաստի եւ երկրաչափներէ, լծուեցան գործի: Նախ յարդարեցին զետեղուելիք տուներուն յատակը, ամրապնդելով զանոնք խճաքարերով: Ցետոյ անոնք լըծուեցան մետաղէ զանգուածները ծով իջեցնելու դժուարին գործին, որ ձեռնարկողներէն համբերութիւն եւ աչալրջութիւն կը պահանջէր: Այս աշխատանքներուն միջոցին խումբը ունեցաւ ոգեւորութեան եւ յուսալքութեան անձկալից վայրկեաններ, մինչեւ որ տուներու ընկղումը կատարուեցաւ զգոյշ եւ դանդաղ կերպով: Խորասուզուող տունի մը օդի ներքին ճնշումը պէտք է հաւասար ըլլար արտաքին ճնշումին: Մասնաւոր մեքենաներ վայրկեանէ վայրկեան կը հսկէին այս փափուկ գործողութեան վրայ: Ատաղձէ թեւերով «Ծովային աստղը», որ չորս սենեակներ ունէր, կարաժը, միւս երկրորդական շէնքերը, շնաձուկերու դէմ պաշտպանութեան խշտեակները, հետզհետէ առանց պատահարի մխրճուեցան ջուրին մէջ, անոնց յատակին հասնելու ատեն բազմաթիւ սուզորդներ ջանք կը թափէին զանոնք զետեղելու ամրապնդուած հողերու վրայ: Ցունիսի սկիզբները վերջացաւ գործին մեծ մասը եւ ջուրերուն տակ ծընունդ առաւ պզտիկ գիւղ մը: Մասնագէտ սուզորդներ անմիջապէս անոր մէջ հաստատեցին լոյսի, ջուրի, ճնշուած օդի, հեռախօսի, ինչպէս նաեւ փակ շըրջանակ մը պատկերասփիւռի յարկացուած:

«Քալիփսօ» շոգենաւին մէջ, առաքելութեան բոլոր անձնակազմը խորհրդակցեցաւ իրենց մէջէն ընտրելու համար եօթը հոգի — հինգը «Ծովային աստղի» եւ երկուքը «Ռաքէթ»ի համար — որոնք առաջին տիեզերագնացներու նման, առաջին ովկիանոսագնացները պիտի կոչուէին եւ պիտի զգեստաւորուէին ճերմակ, արծաթագոյն, իսկ միւսները՝ սեւ հագուստներով: Այս մարդիկը ամբողջ ամիս մը պիտի ապրէին, պիտի շնչէին, պիտի սնանէին, պիտի աշխատէին ջուրին տակ, հասկնալու համար թէ այսպիսի միջավայրի մը մէջ ապրիլը հնարաւո՞ր է թէ ոչ:

Ցունիս 15ին, ժամը 18ին, ովկիանոսագնացները իջան ծով եւ հաստատուեցան իրենց խշտեակներուն մէջ: Վերէն պատկերասփիւռով «Քալիփսոյի» նաւաստիները կը դիտէին «Ծովային աստղի» բնակիչներուն ծամածուռ դէմքերը եւ շարժումները: Իրենց բնակած սենեակները կահաւորուած էին ամէն տեսակ պիտանի առարկաներով եւ արդիական գործիքներով: Արտաքին օդի ճնշման բաղդատմամբ մեծ տունին օդի ճնշումը կրկինն էր, բայց այս չէր արգիլեր, որ անոնք հոն լաւ եւ տանելի կեանք մը վարէին: Պայմանադրական օդ կը շնչէին մշտապէս, բայց կը տառապէին ջերմութենէ եւ խոնաւութենէ: Այս ալ բնական պէտք էր համարել, երբ ընդծովեայ գիւղակը շրջապատող ջուրին ջերմութիւնը արդէն քան աստիճանէն վեր էր:

Երկրորդ օրը, Քուսթօ այցելութեան գնաց ովկիանոսագնացներուն, որոնցմէ մէկը մասնագէտ խոհարար էր: Ճաշը անցաւ ուրախ, մարդիկ աշխոյժ եւ տրամադիր կ՚երեւէին: Ճաշէն ետք, ուզեցին քիչ մը զբօսնուլ, այդ նպատակով մարեցին «Ծովային աստղի» ներսի լոյսերը եւ վառեցին դուրսինները, արդիւնքը եղաւ դիւթական եւ ապշեցուցիչ: Կարծես հրաշալէկերու չնաշխարհիկ մթնոլորտի մը մէջ կ՚ապրէին, զանազան տեսակի մեծ ու պզտիկ ձուկեր եւ այլակերպ կենդանիներ կը վխտային շրջակայքը, իսկ մանր ձուկերը կը պտըտտէին ադամանդակուռ գոհարներու պէս: Ուրիշ գեղեցիկ ձուկեր թափանցիկ ոսկորներով, կարծես թէ անծանօթ ճառագայթներու շողերու ազդեցութեան տակ էին: Մեծ տունի բնակիչներէն փրոֆ. Վեսիէր ոգեւորուած կը բացագանչէր.— «Այս գիշեր, լուսացնցուղ հրթիռներու գիշեր մըն է»: Իսկապէս մարդկային աչքերէ մինչեւ հիմա խուսափած սքանչելի եւ եզակի տեսարաններով առլցուն գիշեր մըն էր:

Խումբին բժիշկը ամէն օր կը քննէր մեծ եւ փոքր տուներուն բնակիչներուն առողջական վիճակը եւ արեան ճնշման աստիճանը: Ահազանգի մէկ քանի աննշան դէպքերէ զատ — որոնք անմիջապէս հարթուած էին — ընդծովեայ տուներու մէջ կեանքը կ՚ընթանար բնականոն: Մարդիկ կ՚աշխատէին, կը յոգնէին, կը քնանային, սուզարդելներով ծովուն մէջ օրը երկու անգամ պտոյտներ կը կատարէին, նոյնիսկ օգնելու կ՚երթային պզտիկ տունի՝ «Ռաքէթ»ի, քարաժայռի հողին վրայ զետեղուելու գործողութեան կամ փոսեր կը փորէին, պզտիկ բոյներ կը շինէին յատակին վրայ, ուրկէ կը հաւաքէին երկրաբանական շատ մը նմոյշներ, փրոֆ. Վեսիէրի կերպնկալ նիւթէ շինուած գեղեցիկ եւ թափանցիկ խշտեակը կը լեցնէին խայտաբղէտ հազուագիւտ ձուկերով: Վերջապէս ովկիանոսագնացները ապացուցած էին, որ մարդը կրնայ ապրիլ ջուրին տակ եւ զբաղիլ իր առօրեայ գործերով:

Ամսուան մը պայմանաժամը լրանալէ ետք, ծովաբնակներէն երկու հոգի ցամաք ելան եւ առաջնորդուեցան մեծ սենեակի մը մէջ, ուր թթուածինի ներշընչումով կը կանխուէր օդային ճնշումի յանկարծական նուազումէն յառաջ գալիք ֆիզիքական բարդութիւնները: Ցետոյ ժամանակ մը կ՚ենթարկուէին անդրմանիշակագոյն ճառագայթներու ազդեցութեան՝ կարենալ դիմադրելու համար դուրսի արեգակի այրող ջերմութեան:

Արկածախնդրական փանթէզի մը նըկատուի այս տքնաջան փորձերը: Երբ մարդկութիւնը այսօր հասած է երեք միլիառի եւ այդ աճը կը բազմապատկուի յառաջատուական ընթացքով մը, կարելի չէ՞ մտածել, որ օր մը մարդիկ անհրաժեշտ նկատեն ծովուն տակ բնակիլը:

Գիտական նորութեան եւ ստեղծագործութեան այս ոսկեդարուն, թերեւս ալ հեռու չէ այն ժամանակը, որ առաջին ովկիանոսագնացներէն ետք, բուռ մը տիեզերագնացներ լուսնի վրայ փորձեն խարսխել իրենց առաջին վրանները:

Բժ. Ա. ՍԱԼԲԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Բայց հիմա, այլեւս վերջ է գտած ոճիրներու շրջանը եւ վայ անոնց որ պաշտպան պիտի կանգնին այսպիսի չարագործներու ...»:

Գամիյ Տէմուլէնի երիտասարդ կինը, ահաբեկ, բոլորովին գոյնը նետած, երկու ձեռքերը միացուցած, մօտիկ կ՚ընէր Ֆրէրոնը:

— Իմ խեղճ Գամիյս, մըմնջեց ան ի վերջոյ, երբ կը մտածեմ թէ երէկ էր դեռ որ իմացաւ իր մօրը մահը: Աստուած իմ, արդեօք ի՞նչ պիտի ընեն իրեն: Դուք գիտէք, վստահ էք Ֆրէրոն, որ ան մեղաւոր չէ: Ի՞նչ մեղադրանք կրնան գտնել իր դէմ: Միշտ ալ հայրենասէր մը չէ՞ եղած ան: Առաջին հանրապետականներէն մէկն ըլլալով երբեք սակարկութեան չէ դրած իր անձնուիրութիւնը եւ իր կեանքը տալու պատրաստ է եղած:

Ֆրերոն հառաչ մը արձակելով, պատասխանեց.

— Իր գրիչով բազմաթիւ թշնամութիւններ ստեղծեց:

— Բայց չէ՞ որ կը սիրէր պայքարը:

Ցանկարծ, երիտասարդ կինը կանգ առաւ ու մըմնջեց.

— Ըսէք, խնդրեմ, Ֆրէրոն, ի՞նչ կըրնանք ընել փրկելու համար զինքը:

Պահ մը խորհելէ ետք, երիտասարդ երեսփոխանը պատասխանեց.

— Միայն Ռոպեսփիէր կրնայ միջամըտել անոնց ի նպաստ: Բայց պիտի առնէ՞ այդ քայլը: Կրնաք անգամ մը փորձել:

Երիտասարդ կինը բոլորովին կերպարանափոխուած, ոտքի ելաւ եւ աղաղակեց.

— Իրաւունք ունիք: Պիտի երթամ առնեմ Լուիզ Տանթոնը եւ երկուքս միասին պիտի երթանք գտնել Ռոպէսփիէրը: Թերեւս մեր արցունքները տեսնելով պիտի խղճահարի: Այո, անոր գութը շարժող խօսքեր պիտի գտնեմ... Այնպէս չէ՞, Ֆրէրոն, Ռոպէսփիէր չի կրնար կառափնատ ուղարկել Տանթոնն ու Գամիյը, այո, Գամիյը որ իր դասընկերն ու լաւագոյն բարեկամն է եղած ...

Այսպէս խօսելով հանդերձ, Լիւսիլ դըրաւ իր գլխարկը եւ սպասուհին կանչելով պահանջեց վերարկուն:

×

Տակնուվրայ եղած սրահին մէջ, ուր գետինը խճողուած էր գիրքերով եւ թուղթերով, Լիւսիլ գտաւ Լուիզը, ընկղմած նոյն այն թիկնաթոռին մէջ, ուր անցուցած էր ամբողջ գիշերը Տանթոն:

Առաւօտէն ի վեր խեղճ կինը տեղէն չէր շարժած:

Տեսնելով իր բարեկամուհին, Լուիզ արցունքներով ողողուած դէմքը դարձնելով եւ իյնալով անոր բազուկներուն մէջ, սկսաւ հեծկլտալ:

— Կը տեսնե՞ս, չորս կողմը կնքեցին ու փականքի տակ առին:

Սակայն, Լիւսիլ գտած էր իր բովանդակ քաջութիւնն ու կորովը:

— Լալու ժամանակը չէ, ըսաւ ան, պէտք է գործել: Շուտ հագուէ, պէտք է Ռոպէսփիէրի մօտ երթանք:

Լուիզ սարսափի շարժումով մը, բացագանչեց.

– — Այդ վագրին մօ՞տ... անգութ է ան:

– Առանց որեւէ բանի ձեռնարկելու թո՞յլ պիտի տաս որ խողխողեն Տանթոնը: Քիչ առաջ Ֆրէրոն ինծի ըսաւ թէ միայն ան կրնար մեր ամուսինները մեզի վերադարձնել: Չէ՞ որ հիմա ան միահեծան տէրն է: Երկուքս միասին պիտի ծնրադրենք իր առջեւ ու պիտի պաղատինք ...

— Ի՞նչ պիտի ըսես իրեն:

— Ահ, դժուարութիւն պիտի չունենամ ատոր համար ... Մեզ իրարու կապող յիշատակները շատ են: Չէ՞ որ միջոց մը Ռոպէսփիէր կը խորհէր ամուսնանալ քըրոջս՝ Ատէլի հետ: Անիկա ներկայ գըտնուած է մեր ամուսնութեան, զաւակս բազմաթիւ անգամներ առած է իր թեւերուն մէջ ու սիրով փայփայած: Գամիյը իր ամէնէն հին ընկերն է. անոր եւ Տանթոնի հետ է որ Յեղափոխութիւնը յղացան: Կրնա՞յ երբեւիցէ մոռնալ որ Տանթոն ազատեց հայրենիքը, թէ ան իրմէն ալ առաջ հանրապետական է եղած: Չէ՞ որ ասկից ոչ շատ ժամանակ առաջ հրապարակաւ ողջագուրուեցան իրարու հետ...

— Մեր դիմումը ապարդիւն պիտի անցնի, յարեց Լուիզ բոլորովին ընկճուած: Լաւ կը ճանչնամ Ռոպէսփիէրը: Ո՛չ արտասուքները, ոչ ալ պաղատանքները որեւէ ազդեցութիւն կրնան գործել այդ մարդուն վրայ:

Լիւսիլ, ընդվզելով Լուիզի յուսալքութեան առջեւ, գոչեց.

— Պէտք է որ ամուսինդ չսիրես, այդպէս խօսելու համար: Ես, Գամիյի համար յանձն պիտի առնէի հազար անգամ դիմագրաւել մահը: Եւ ինչո՞ւ յուսահատիլ: Եթէ նոյնիսկ դատապարտուին, միթէ պէտք է չշարունակել պայքարը: Մեր բարեկամներ չունի՞նք: Մեր բարեկամները ամբոխը ըմբոստութեան պիտի հըրաւիրեն, երբ մահուան սայլը անցնի մահապարտներով բեռնաւորուած: Եկուր, աճապարէ ...

Այնուհետեւ: Լիւսիլ օգնեց Լուիզի որ ապէզգի հագուի, ու թեւէն քաշելով տարաւ զայն, մինչ այս վերջինը հլու հնազանդ հետեւեցաւ անոր:

(6 Շար.)

ՆԻՒ ԵՈՐՔԻ ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԱՅԻՆ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ

—o—

1964 Ապրիլ 22ին, պիտի բացուի Նիւ Եորքի Համաշխարհային Ցուցահանդէսը, որուն պատրաստութիւնը փութով առաջ կը տարուի: Ցուցահանդէսին վայրը այցելողին առաջին տպաւորութիւնը այն կ'ըլլայ՝ թէ կը գտնուի Քանավերալի հրուանդանը: Ցուցահանդէսին շէնքերը եւ տաղաւարները ազդուած են հրթիռներու եւ այերանաւերու ձեւերէն: Ամէն ինչ ցոյց կուտայ թէ՝ կ'ապրինք Անջրպետի դարուն մէջ: Ամէնէն աւելի՝ մետաղէ հսկայ գունդը, որ կը գտնուի ցուցահանդէսի վայրին կեդրոնը եւ որ ցուցահանդէսին խորհրդանշանը կը հանդիսանայ:

Կազմակերպիչները կը հաւատեն՝ թէ մարդկութեան պատմութեան մէջ ամէնէն մեծ ցուցահանդէսը պիտի ըլլայ: Պիտի արժէ մէկ միլիառ տոլար: Կը կարծուի թէ՝ աշխարհի բոլոր երկիրներէն աւելի քան 70 միլիոն հոգի պիտի այցելէ ցուցահանդէսը: Ամերիկեան կառավարութեան համաձայն, Նիւ Եորքի Համաշխարհային Ցուցահանդէսին շնորհիւ, Միացեալ Նահանգները զբօսաշրջական աննախընթաց շարժում մը պիտի ճանչնան: Ցուցահանդէսը տեղի պիտի ունենայ Նիւ Եորքի Ֆլաշինկ Մեատու Փարքի մէջ: Պիտի մասնակցին 45 ազգեր: Ցուցահանդէսը պիտի ունենայ երկու հարիւրէ աւելի մեծ շէնքեր եւ տաղաւարներ: Մինչեւ հիմա, հարիւր յիսուն մեծ տաղաւարներ շինուած են:

Հազարաւոր պանդոկներ կը շինուին, այցելուներուն տեղ ապահովելու համար: Միայն Մանհաթթանի շրջանին մէջ ինը հազար 19 պանդոկներ կը շինուին:

Ցուցահանդէսը բաժնուած պիտի ըլլայ հինգ մասերու — ճարտարարուեստական, միջազգային, դաշնակցային, փոխադրական եւ զբօսանքի: Բազմաթիւ մեծ ընկերութիւններ սեփական տաղաւարներ կը շինեն: Այդ ընկերութիւններէն Սայանամետը, գերարդիական լիակատար տուն մը շինած է: Այդ տունը ցոյց կուտայ թէ՝ քիմիագիտութիւնն ու զանազան կատարելագործումներ ինչպէս պիտի ձեւակերպեն մեր վաղուան բնակարանները: Սեղանները, աթոռները եւ նոյնիսկ պատերու որոշ մասերը փօրմի–քայէ շինուած պիտի ըլլան: Կերպընկալ նիւթերը (փլասթիկ) գրեթէ կը տիրապետեն ամէն կողմ: Աւելի գեղեցկութիւն կուտան եւ աւելի մաքրութիւն:

Հաշուած է, որ ժամը երեք հազար մարդիկ պիտի կրնան այցելել այս գերարդիական տունը:

Այն կարծիքը կը տիրէ՝ թէ Նիւ Եորքի Համաշխարհային Ցուցահանդէսը աւելի պիտի բարձրացնէ Միացեալ Նահանգներու անունը եւ խաղաղասիրական մեծ յաջողութեանց ցուցադրանք մը պիտի ըլլայ:

Այս առթիւ, կ'արժէ յիշատակել թէ՝ 1967ին ալ, Մոսկուայի մէջ, Խորհ. Միութիւնը պիտի կազմակերպէ մեծ ցուցահանդէս մը եւ առաջին անգամ ըլլալով՝ սահմանները լայնօրէն պիտի բացուին եւ ամէն մարդ պիտի կրնայ ցուցահանդէս այցելել: Տարակոյս չկայ, թէ Ռուսերը պիտի ջանան գերազանցել Ամերիկացիները:

Քաղեց՝ Ա. Օ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

—o—

Նախորդ տարիներուն բաղդատմամբ, բացառիկ շուքով տօնուեցաւ այս տարի Դաշնակցութեան Օրը: Արդարեւ 250ի մօտ հայրենակիցներ ներկայ էին այս Կիրակի կէսօրէ ետք, հայ կաթողիկէ եկեղեցւոյ կից սրահը:

Բեմը զարդարուած էր գոյն եռագոյներով եւ Դաշնակցութեան զինանշանով: Հ. Յ. Դ. «Վարդան» ենթակոմիտէի անունով ընկեր Խաչիկեան բացուած յայտարարեց հանդէսը, որմէ ետք անմիջապէս բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան նախագահը՝ ընկեր Նուպար Նիկողոսեան, որ գրաւոր ճառով մը դրուատեց մեր կազմակերպութեան գաղափարականութիւնը եւ յատկապէս գործը: Դիտել տուաւ, թէ Դաշնակցութիւնը մարմնացուց եւ դեռ կը շարունակէ մարմնացնել մեր ժողովուրդին վերջին տարիներու զինուորական ոգին, պայքարի տրամադրութիւնը, հայրենասիրութեան զգացումը եւ վերջապէս՝ անկախ ու ազատ ապրելու իր ձգտումը: Հուսկ ուրեմն կոչ ըրաւ բոլորին, որպէսզի զօրավիգ կանգնին Դաշնակցութեան, քանի որ այս վերջինը կը հետապնդէ Հայկ. Դատի լուծումը եւ վերջնական իրագործումը մեր դարաւոր երազներուն:

Վերջացուց իր խօսքը ոգեկոչելով Ս. Զաւարեանի յիշատակը: «Մեծ ու բացառիկ դէմք մը հայ իրականութեան մէջ: Աշխարհիկ Սուրբ մը»:

Օրուան բանախօսը՝ ընկեր Ժիրայր Միրիճեան, երկար կանգ առաւ մեր կազմակերպութեան գործին եւ գաղափարականին վրայ: Անցեալին, հայ ժողովուրդը դիւցազնավէպերով պանծացուցած էր իր անցեալը, իր հերոսական մարտնչումները: Իր հերոսները օժտած էր ցեղային առաքինութիւններով: Դաշնակցութիւնը եւս իր գործով եւ առաջադրանքներով հերոսական բացառիկ շրջան մը բացաւ Հայոց նորագոյն պատմութեան էջերուն մէջ: Եւ այդ պատճառով դարձաւ մեր ժողովուրդին հարազատ միակ կազմակերպութիւնը:

Տարունակութեան մէջ, երիտասարդ ընկերը խօսեցաւ մեր ներկայ պայքարին բնոյթին մասին, որ առաւելաբար եւ բացառաբար ազգային է: Արդարեւ Դաշնակցութիւնը կը պաշտպանէ հայկականութեան ոգին եւ դիմագիծը, հայկական իրաւունքները:

Սեղմ այլ խնամուած էր գեղարուեստական բաժինը:

Յաջողութեամբ արտասանեց Օր. Էլիան Նիկողոսեան, արժանանալով ծափերու: Ներկայացուեցաւ փոքրիկ կատակերգութիւն մը: «Սօսի» պարախումբը երկարատեւ ծափերու արժանացաւ, իր ներկայացուցած հայկական եւ կովկասեան պարերուն շնորհիւ:

Մինչեւ կէս գիշեր տեւող այս հանդիսութիւնը եւ անոր յաջորդող խրախճանքի բաժինը գեղեցիկ տպաւորութիւն ձգեց բոլոր ներկաներուն վրայ:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹ Սէն – Ժոզէֆ համալսարանի դպրութեանց կաճառի Հայագիտական բաժնի բացումը կատարուած է Նոյեմբեր տասնին, ի ներկայութեան Լիբանահայոց Առաջնորդին եւ Կաթողիկոսարանի դպրեվանքի տեսուչ Հայր Գարեգինի եւ ընտիր հասարակութեան մը: Դասախօսութիւնը բաժնուած էր երկու մասի՝ Սուգ եւ Հայագիտական հունձք: Ամբիոնի վարիչ դասախօսը՝ Հայր Յովհ. Մըսըրեան առաջին մասին մէջ ոգեկոչած է Կոզեան Եպիսկոպոսի, Հ. Ներսէս Վ. Ակինեանի եւ Փրոֆ. Մելիքսէթ – Բէկի յիշատակները: Երկրորդ մասին մէջ, Հայր Մըսըրեան ներկայացուցած է 962 – 963 տարեշրջանի լոյս տեսած հայերէն հրատարակութիւնները, մանաւորաբար Հայաստանի:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ իր մահկանացուն կնքած է Աբրահամ Յովակիմեան (Աբրահամ Խան Բախտիարի) որ հաւատաւոր Դաշնակցական մը եղած է եւ անձնուէր զինուոր Պարսկաստանի սահմանադրական կռիւներու ընթացքին:

ՊՐԻՒՍԷԼԻ մէջ, արկածի հետեւանքով մեռած է Ընկեր Գէորգ Սահակեան, եղբայրը բանաստեղծուհի Լէյլիի:

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ զանազան երգահանդէսներ տուած է Հայաստանի ծանօթ երգչուհի Գոհար Գասպարեան: Հայ ակումբի սրահին մէջ, Նոյեմբեր 15ին տրուած երգահանդէսին յայտագիրը կազմըւած եղած է դասական երաժիշտներու գործերը — ինչպէս նաեւ հայ երգահաններու՝ Կոմիտաս, Կանաչեան, Գ. Մ. Ալէմշահ, Այվազեան, Ռ. Մելիքեան եւ Սայաթ – Նովա:

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Առ չարաթաթերթը քանի մը տողով կ'անդրադառնայ հայ արուեստագէտներու ցուցահանդէսին զոր կազմակերպած էր Հ. Բ. Ը. Մ.ի Տիկնանց յանձնաժողովը: «Այս ցուցահանդէսը կը դրէ Ֆըրանսական չարաթաթերթը, համախըմբած է, իրականին մէջ թէեւ Փարիզի խումբ մը արուեստագէտներ որոնք յիշած են իրենց ծագումը — Արմիս, Ժանսէմ, Շապրոլ, Սեքար, Ժերանեան, Ամբողջութիւնը, որ զանազան տաղանդներու վկայութիւնը կը բերէ, շատ արժէքաւոր է»:

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՆԴԱՍՏԱՆ» պարբերական գրականութեան եւ արուեստի թիւ 14: Խմբագիր Բիւզանդ Թօփալեան: Գին 12 Ֆր.: Դիմել տպարան Արաքս, 46 Րիւ Ռիշէ, Փարիզ (9):

ԺԷՕՆԷՍ Է ԱՔՍԻՈՆ, երկամսեայ պարբերական: Խմբագիր վերապատուելի Յ. Հէլվաճեան, թիւ 4: Հայերէն, Ֆրանսերէն:

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Քալելու ատեն երբեք ջուր չեն խմեր: Արդարեւ, որքան շատ ջուր խմէ քալող մը, այնքան շատ կը քրտնի եւ այս ձեւով կը թուլացնէ մարմինը: Եթէ կոկորդը չորցած է, կարելի է ջուրով ողողել բերանը եւ խմել 1–2 ումպ ջուր: Իսկ մեծ դադարներու ժամանակ լաւ է խմել տաք թէյ:

×

ՊՈՒՏԱ ԵՒ ՓԵՇՏԱ

Պուտա եւ Փեշտա երկու տարբեր քաղաքներ են, որոնցմով կազմուած է այսօրուան Հունգարիոյ մայրաքաղաքը՝ Պուտափեշտ (Փեշտա):

Աջափնեայ մասը՝ Պուտան տեղաւորուած է զառիթափ բլուրներու վրայ, իսկ ձախափնեայ Փեշտան հարթ դաշտավայրի մը մէջ: Դանուբ գետը կապոյտ սահման մը կը գծէ անոնց միջեւ, բայց ութ մեծ կամուրջներ երկու կողմերը իրարու կը միացնեն: Ներկայիս քաղաքը ընդարձակուած է եւ արդէն ունի մեծ արուարձաններ:

Պուտափեշտը Հունգարիոյ արդիւնաբերութեան սիրտն է: Երկրին արդիւնաբերական ձեռնարկներուն կէսը հոս կը գտնուի: Եւրոպայի ամէնէն հին ջրուղին՝ Դանուբը մայրաքաղաքը կը կապէ ութ երկաթուղային եւ եօթը ինքնաշարժի ճամբաներու:

Եւրոպայի ամէնէն կանաչ քաղաքներէն մէկն է եւ երկրին մշակութային կեդրոնը:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (61)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԶ

Եթէ սիրահար եղած էք, լրջօրէն սիրահար, զգացած ըլլալու էք թէ որքան անհրաժեշտ է աշխարհէ մեկուսացնել այն էակը, որուն հետ անցընել կ'ուզէք ձեր բովանդակ կեանքը: Կը թուի թէ սիրուած կինը որքան ալ անտարբեր ըլլայ իր շուրջը գտնուողներուն, իր բոյրէն ու իր ամբողջութենէն բան մը կը կորսնցնէ մարդերու եւ իրերու հետ շփուելով: Ես ուրիշներէն շատ աւելի կը զգայի այս պէտքը: Իմ սէրս սովորական սէր մը չէր: Ես սիրահարած էի Մարկրիթ Կօթիէի պէս աղջկան մը, այնպէս որ Փարիզի մէջ ամէն քայլիս կրնայի հանդիպիլ մարդու մը, որ անոր սիրահարը եղած էր կամ յաջորդ օրը պիտի ըլլար: Մինչդեռ գիւղին մէջ, այնպիսի մարդոց ներկայութեան, որոնք երբեք տեսած չէինք եւ որոնք մեզմով չէին զբաղեր, կրնայի առանց ամչնալու եւ առանց վախնալու սիրել գարնանազարդ բնութեան ծոցին մէջ, քաղաքին աղմուկէն հեռու:

Պոռնիկը այն տեղ քիչ քիչ կ'անհետանար: Քովս ունէի ծաղկահասակ ու աղուոր կին մը, զոր կը սիրէի ու կը սիրուէի անկէ եւ որ Մարկրիթ կը կոչուէր: Անցեալը կ'անհետանար ու ապագան պայծառ կ'երեւէր այլեւս: Արեւը կը լուսաւորէր սիրուհիս, ինչպէս պիտի լուսաւորէր ամէնէն անբիծ ու անարատ հարսնցուն: Երկուքս ալ կը պտըտէինք այդ սիրուն վայրերուն մէջ, որոնք կարծես թէ ստեղծուած էին Լամարթինի բանաստեղծութիւնները յիշեցնելու կամ Սքուտոյի մեղեդիները երգելու համար: Մարկրիթ ճերմակ շրջազգեստ մը հագած էր, թեւիս կրթնած էր եւ գիշերը, աստեղազարդ երկինքին տակ կը կրկնէր առջի գիշերուան ըսած խօսքերը, եւ աշխարհ հեռուէն կը շարունակէր իր կեանքը, առանց մեր երիտասարդութեան եւ մեր սիրոյն ծիծաղկոտ պատկերը ստուերոտելու:

Ահա այն երազը, զոր նոյն օրուան ընչուլաղեղ արեւը կը բերէր ինծի տերեւներուն մէջէն, մինչդեռ կղզին, ուր ելած էինք, խոտին վրայ երկնցած, կը թողէի որ միտքս, դերծ մարդկային ամէն կապերէ որոնք նախապէս կաշկանդուած էին զայն, իրեն հանդիպած բոլոր յոյսերը հաւաքէ:

Ասոր վրայ աւելցուցէք որ գտնուած տեղէս գետափին վրայ կը տեսնէի երեք յարկանի պզտիկ սիրուն տուն մը, կիսաբոլոր վանդակորմով մը: Այդ վանդակորմին մէջէն, տանը առջեւ կը տեսնըւէր ողորկ մարմանդ մը, թաւիշի պէս ողորկ, եւ շէնքին ետեւ՝ պզտիկ անտառ մը, խորհրդաւոր թաքստոցներով, եւ որ ամէն առտու իր մամուռին տակ կ'անհետացնէր առջի օր բացուած արահետը:

Մագլցող ծաղիկներ կը ծածկէին այդ անբնակ տան արտաքին սանդուխը եւ մինչեւ առաջին յարկը կ'ելլէին:

Այդ տունին այնչափ նայեցայ որ վերջապէս ինծի թուեցաւ թէ անիկա իմս էր, վասն զի իմ երազս կ'ամփոփէր: Հոն կը տեսնէի Մարկրիթն ու զիս, ցորեկը անտառին մէջ, որ բլուրը կը ծածկէր եւ իրիկունը մարմանդին վրայ նստած, եւ ինքնիրենս կը հարցնէի թէ արդեօք կա՞յին արարածներ որոնք մեզի չափ երջանիկ եղած ըլլային:

— Ինչ աղուոր տուն է, ըսաւ Մարկըրիթ, որ նայուածքիս ու թերեւս մտածումիս ուղղութեանը հետեւած էր:

— Ո՞ւր է, ըսաւ Բրիւտանս:

— Ահաւասիկ:

Եւ Մարկրիթ մատովը ցոյց տուաւ խնդրոյ առարկայ տունը:

— Ահ, հիանալի է, պատասխանեց Բրիւտանս: Հաւնեցա՞ք:

— Շատ:

— Էհ ուրեմն, ըսէք դուքսին որ ձեզի համար վարձէ եւ վստահ եմ թէ պիտի վարձէ: Եթէ ուզէք, ես կ'ըսեմ:

Մարկրիթ երեսս նայեցաւ, որպէս թէ այս մասին իմ կարծիքս հասկնալու համար:

Երազս թռած անհետացած էր Բրիւտանսի վերջին խօսքերուն հետ եւ զիս այնքան ուժգնութեամբ նետած էր իրականութեան մէջ որ անկումէն սթափած չէի տակաւին:

— Արդարեւ սքանչելի գաղափար մըն է, թոթովեցի առանց գիտնալու թէ ի՛նչ կ'ըսէի:

— Էհ ուրեմն, ես կը կարգադրեմ, ըսաւ Մարկրիթ ձեռքս սեղմելով եւ իմ խօսքերս իր փափաքին համեմատ մեկնելով: Երթանք անմիջապէս նայինք թէ վարձո՞ւ է:

Տունը պարապ էր եւ վարձու պիտի տրուէր երկու հազար ֆրանքի:

— Հոս երջանիկ կ'ըլլա՞ք, ըսաւ ինծի:

— Ապահո՞վ եմ թէ պիտի գամ:

— Ես որու համար գամ առանձնանամ հոս եթէ դուք հոս չըլլաք:

— Էհ ուրեմն, Մարկրիթ, թողէք որ այս տունը ես ինքս վարձեմ:

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Ժիրայր Դատաւորեան յիշուն Փրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Տիկին Ռօզինա Թիւֆէնճճեանի *մահուան քառասունքին առթիւ :*

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Սարգիս Տէօքմէճեան եւ զաւակները՝ Արփինէ եւ Ցոլինէ կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՐԳԻՍ ՏԷՕՔՄԷՃԵԱՆԻ

մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ :

Կը հրաւիրուին յիշատակը յարգողները :

×

Լիոնէն Օր. Մարի Զանտըեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին իր եղբօրը՝

ՅԱԿՈԲ ԶԱՆՏԸԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ, պիտի յիշատակուին նաեւ Զանտըեան, Գարայլըեան, ընտանեաց հին եւ նոր ննջեցեալները, կը հրաւիրուին յիշատակները յարգողները, այս առթիւ փոխան հոգեճաշի կը նուիրուի Լիոնի Կապ. Խաչին, Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ եւ Ազգ. Տան կանոնաւորման ֆոնտին 50ական ֆրանք :

×

Այրի Տիկին Գրիգոր Մելիքեան կը ծանուցանէ թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ,

ԳՐԻԳՈՐ ՄԵԼԻՔԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Կը հրաւիրուին հանգուցեալին յիշատակը յարգողները :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ Տէր Ներսէս Քհնյ. Գանճեանի եւ երեցկին Ռամելա Գանճեանի *մահուան քառասունքին առթիւ (մեռած Լա-Պօլ, իրենց զաւակներուն մօտ) :*

ՀԱՆԴԻՍԱՒՈՐ ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ պիտի մատուցուի հանդիսաւոր Ս. պատարագ: Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ՝

ՀԱՅԿԱԶՈՒՆ ԱՐՔ. ԱԲՐԱՀԱՄԵԱՆ

Վերատեսուչ Ս. Էջմիածնայ Հոգեւոր Ճեմարանի եւ անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի :

Ժողովուրդը կը հրաւիրուի մասնակցելու այս Սրբազան արարողութիւններուն :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԱՅՑ ՓԷՌ-ԼԱՇԷԶ

Պէլվիլի Հ. Յ. Դ. «Ռոստոմ» խումբը, հովանաւորութեամբ Շրջ. կոմիտէին այց մը կազմակերպած է այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Փէռ-Լաշէզ հանգչող մեծ ընկերներու՝ Ա. Ահարոնեան, Ռուբէն, Շ. Միսաքեան, Խատիսեան, Զօր. Անդրանիկ, *ազգ. գործիչներ՝* Գրիգոր Օտեան *եւ* Տիգրան Բէգզատեան :

Հին եւ մանաւանդ Նոր Սերունդի ընկերները կը հրաւիրուին իրենց ներկայութեամբ յարգել անոնց յիշատակը :

Հաւաքուիլ Կամպեթայի դրան առջեւ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ. ԽԱՉԻ Տէսինի մասնաճիւղը ընդհանուր ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերուհիները այս Շաբաթ կէսօրէ վերջ ժամը 15ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Միութեան Սէնթ Անթուանի մասնաճիւղի ժողովը այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, հայրենակից Գ. Գրիգորեանի բնակարանը: Զեկուցում պատգամաւորական ժողովի: Բոլոր անդամներուն ներկայութիւնը խիստ կարեւոր է :

ԽԱՐԲԵՐԴԻ Հայր. Միութեան ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 21ին, Պ. Գ. Սիմոնեանի սրճարանի սրահը : Կարեւոր օրակարգ (Վալանս):

ՀԱՄԱԽԱՐԲԵՐԴՑԻԱԿԱՆ Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի ընդհ. անդամահամակրական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին, Կարտանի Հ. Բ. Ընդհ. Միութեան սրահին մէջ: Օրակարգի հարցերը խիստ կարեւոր ըլլալով, մասնաճիւղիս անդամներէն կը խնդրուի անպայման ներկայ գտնուիլ նոյն ժողովին :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՑՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Իսիի Զաւարեան կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Իսիի Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբի :

Այս Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 17ին, Խրիմեան սրահին մէջ (2 Րիւ տը լա Տէֆանս), *ընկերահամակրական հացկերոյթով :*

Կը խօսի Ընկ. Խ. ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ եւ հետաքրքրական բաժին հին եւ նոր սերնդականներու կողմէ, ինչպէս նաեւ առատ կերուխում եւ ընտանեկան ջերմիկ մթնոլորտ, հրճանիս յատուկ :

Ճաշագին 10 փրանք :

×

ՊՈՐՏՈՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Մուրատ *խումբին, կէսօրէ վերջ ժամը* 15.30*ին*, Սալ Աոլաք – Սոլֆերինօ, 235 Րիւ Մոնէյրա :

Կը խօսի Ընկ. ԱՌԼԷՆ ՓԱՓԱԶԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի նորակազմ խումբը :

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նոյեմբեր 24, Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 15ին Սէն Լուի *սրահը*, Րիւ Ժէ, *նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէին, մասնակցութեամբ Կապոյտ Խաչին եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբին:*

Կը խօսի Ընկ. Յ. ԱՐԹԻՆԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի կողմէ:

Մուտքը ազատ է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն լիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի *խումբի ընկերները այս Հինգշաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :*

ՎԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն արտակարգ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին: Շատ կարեւոր խորհրդակցութեան մը համար: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին: Անդամատետրերը միասին բերել :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ հետեւեալ խումբերն ու ենթակոմիտէները: Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

Սոյն ժողովներուն ներկայ պիտի ըլլան Շրջ. կոմիտէի ներկայացուցիչները :

Մուրատ *խումբ, 24 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ ժամը 3ին:*

Գէորգ Զաւուշ *խումբ, 30 Նոյ. Կիրակի կէսօրէ վերջ, ժամը 3ին:*

Ակնունի *ենթակոմիտէ, 23 Նոյ. Շաբաթ, ժամը 21ին:*

ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Այս Շաբաթ, ժամը 21ին, Լէքօլ տէ Լանկ զ'Օրիանթալի (2 Րիւ տը Լիլ) *սրահին մէջ, տեղի պիտի ունենան երկու դասախօսութիւններ :*

Կը դասախօսէ Հայաստանի ականաւոր ճարտարապետներէն՝

ՄԻՔԱՅԷԼ ՄԱԶՄԱՆԵԱՆ

Անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի:

Հայաստանի արդի ճարտարապետութիւնը :

Կը հրաւիրուի յարգոյ հայ հասարակութիւնը :

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՀԱՅ ՄԱՐԶԱԿԱՆԻՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

Շաբաթ 23 Նոյեմբեր, ժամը 21էն մինչեւ լոյս
SALLE DES FETES D'ALFORTVILLE
Sous la Présidence de

RAOUL BLEUSE

Député-Maire d'Alfortville
avec
PÉPÉ NUNEZ
et son Orchestre de Cabaret
ENTRÉE 6 FRS.

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՐՈՒԵՍՏԱԳԷՏՆԵՐԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԲԱՑԱՌԻԿ ԵՐԵԿՈՅԹ

ԿԱԶՄԱԿԵՐՊՈՒԱԾ ՖՐԱՆՍ – ԻՒՐՍ ԸՆԿԵՐԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ԿՈՂՄԷ

Այս կիրակի երեկոյ ժամը 20,30ին
PALAIS DE LA MUTUALITÉ, 24 RUE ST.-VICTOR - Métro : Maubert-Mutualité

Հայաստանի Պետական Օփերայի Թատրոններու ծանօթ երգչուհիները, երգիչները, պարողները, նուագողներն ու երգահանները կը մասնակցին այս երեկոյթին :

Տոմսերու գինը՝ 8, 6 եւ 4 փրանք: Դիմել.—

Զ. ԶԱՔՄՇԵԱՆ 22, Rue Richer
Նպարավաճառ ՄԱՍԻՍ 21, Rue Saulnier
ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ 32, Rue de Trévise
FRANCE - U. R. S. S. 8, Bd. de Ménilmontant

LYON

ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԵՑԷՔ ԵՂԱՆԱԿԻ ԱՌԱՋԻՆ ՄԵԾ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԻՆ

Կազմակերպուած Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կողմէ

Տեղի կ'ունենայ Շաբաթ, 23 Նոյեմբեր երեկոյեան ժամը 9էն մինչեւ առաւօտ

Aéroport Bron*ի սրահներուն մէջ*

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 24 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
DIMANCHE 24 NOVEMBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9867 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 39e ANNÉE — Nº 9867

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ ԵՒ ՀԱՄԱՅՆ ԱՇԽԱՐՀԻՆ

—o—

73 տարեկան է Հ. Յ. Դ. այսօր :

73 տարի առաջ ծնունդ առաւ ան, անհայրենիք, դարերու բռնակալ տիրապետութեանց ազդեցութեան տակ տժգունած դիմագծով ազգի մը ներքին պահանջին ու մղումներուն որպէս արդիւնք, նաեւ որպէս Սասունցի Դաւիթ :

73 տարի է ահա Հ. Յ. Դ.ը կը մարմնաւորէ հայ ժողովուրդին կամքը :

Հատուածները եւ յարանուանութիւնները կը բաժնէին Հայը, Հ. Յ. Դ.ը միացուց, մէկ եւ ամբողջական ազգի ըմբռնումի ապաւանին մէջ :

Բռնակալները հարուածեցին, քայքայեցին էութիւնը ազգին, Հ. Յ. Դ.ը պանծալի աւանդութեանց վերակենդանացումը եղաւ ու վերականգնեց հայ ժողովուրդին խիղախ ոգին :

Ստրուկի հոգեբանութիւնը տեղաւորուած էր հոգիներուն մէջ, Ազատութիւնը դարձաւ տենչանք Հ. Յ. Դ.եան՝ անոր համար թափուած արեան շնորհիւ :

Ոչ մէկ տեղ, եւ ոչ մէկ ձեւի տակ Հայաստան կար : Հայ ժողովուրդի զոհաբերումով, Դաշնակցութեան առաջնորդութեամբ եղաւ անկախ եւ ազատ Հայաստան :

Եւ այսօր, հոգ չէ թէ անազատ պայմաններու մէջ, զրկուած անկախութենէ եւ իր հողերու մեծ մասէն, կայ Հայաստանը եւ հայ ժողովուրդը :

Տառապած եւ տառապող ժողովուրդ մը՝ օտարամուտ վարդապետութեան մը եւ տիրապետութեան մը լուծին տակ. զրկուած ազատօրէն արտայայտուելու հիմնական իրաւունքէն անգամ :

Անդին հայ ժողովուրդի քրտինքով ու արիւնով բերրիացած հողեր՝ դատարկուած իրենց բնակչութենէն, ամայացած, քաղաքակրթութեան անհաղորդ բնակչութեան մը լուծին տակ :

Ծով մը արիւն եւ զոհաբերութիւն՝ անհամար մնացած :

Արդար ու անկապտելի դատ մը՝ միջազգային ատեաններու կողմէ մոռացութեան տրուած :

Աշխարհացրիւ ժողովուրդ մը՝ յաւիտենական պահանջատէր իր մայր հայրենիքի ազատութեան, անկախութեան, եւ անոր գերի տարուած հողերու ազատագրումին : Կայ նաեւ հայ ժողովուրդի կամքը՝ Հ. Յ. Դ.ը :

Աւարտեցաւ Հ. Յ. Դ. 18րդ Ընդհ. Ժողովը, Դաշնակցութեան պատմութեան մէջ անկիւնադարձ մը եղող, վերանորոգող ընդհանուր ժողովը, որմէ Դաշնակցութիւնը դուրս եկաւ ամրապնդուած, անքակտելի կերպով միակամ. մէկ նպատակով՝ հայ ժողովուրդի եւ իր հայրենիքի ազատութիւնն ու անկախութիւնը. մէկ գործելակերպով՝ Հ. Յ. Դ. շարքերուն անսակարկ նուիրումն ու զոհաբերումը, այդ դատի իրականացման համար :

Հ. Յ. Դ. 18րդ ընդհանուր ժողովը կոչ կ'ուղղէ համայն Հայութեան, միաձուլուելու, դառնալու մէկ ու միակ ձգտումի մը իրականացումին նուիրուած անբեկանելի կամք :

Ողջոյնի խօսք կ'ուղղենք Հայաստանի հողին վրայ քրտինք թափող, դժուարութիւններու դիմաց անկոտրում մնացած, հայուն դարաւոր երազն ու հաւատքը անմար պահած Հայոց ժողովուրդին :

Կոչ կ'ուղղենք համայն աշխարհի ազատ ազգերուն, որքան ատեն որ գոյութիւն ունի մէկ հատիկ իսկ ազգ չազատագրուած, Լրիւ չըլլար ազատութիւնը աշխարհի, եւ պատրանք է խաղաղութիւնը :

Ազատութիւնը մենաշնորհը պէտք չէ ըլլայ մեծերուն եւ ուժեղներուն, այլ իրաւունքը բոլորին : Պարտք մը ունին վերճարելիք աշխարհի անազատ ազգերուն, բոլոր ազատ ազգերը. եւ անոնց կարգին նաեւ Հայոց ազգին : Հիմնաւորելու համար ձեր իսկ ազատութիւնը, պարտաւոր էք տէր կանգնիլ փոքր ազգերու ազատութեան դատին :

Կոչ կ'ուղղենք նաեւ անազատ աշխարհի գերեվարեալ ազգերուն : Պարտուած են փոքրերը եթէ առանձին ներկայանան աշխարհի մեծերուն : Միացէք բոլորդ, միացուցէք բոլոր անազատ ազգերը, եւ հետապնդեցէք մէկ եւ միակ դատ մը՝ բոլոր ժողովուրդներուն ինքնիշխան ապրելու իրաւունքին դատը :

Երախտագիտութեան խօսք կ'ուղղենք բոլոր այն ազգերուն, մասնաւորաբար Միջին Արեւելքի երկիրներուն, որոնք հիւրընկալած են հայ ժողովուրդը, տասնամեակներէ ի վեր, եղբայրօրէն գուրգուրացած անոր վրայ եւ տուած անոր քաղաքացիական ամէն իրաւունք : Երախտամոռ չէ եղած, եւ չի կրնար ըլլալ հայ ժողովուրդը, անհեթեթ է այդ ուղղութեամբ Հայութեան հասցէին նետուած ամէն մեղադրանք :

Հայ ժողովուրդը պարտաւորութիւնն ունի գուրգուրալու իր երկրորդ հայրենիքի ազատութեան, անկախութեան, եւ ժողովուրդի տնտեսական վիճակի բարելաւման գործին վրայ, որն ալ որ ըլլայ այդ հայրենիքը : Հայ ժողովուրդը միշտ եղած է եւ պարտաւոր է շարունակել ըլլալ օրինապահ ու հաւատարիմ քաղաքացի : Այդ երկիրները մեր ժողովուրդի երկրորդ հայրենիքն են, ե՛ւ լաւ ե՛ւ դժուարութիւններով լի օրերուն համար :

Եւ վերջապէս, կոչ կ'ընենք բոլոր Դաշնակցականներուն, արտացոլել Հ. Յ. Դ. նուիրումն ու զոհաբերումը հայ ժողովուրդի շահերուն եւ Հայ Դատի իրականացման գործին, դառնալ միակամ, միաձոյլ պողպատ, այնպէս ինչպէս 18րդ Ընդհանուր Ժողովը եղաւ, անխախտ պահել հաւատքը դէպի լուսաւոր ապագան եւ անսակարկ ծառայել հայ ժողովուրդին :

Հ. Յ. Դ. ԺԸ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՔԵՆԸՏԻ ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ ՏԱԼԼԱՍԻ ՄԷՋ

ՎՐԴՈՎՈՒՄ ԱՄԷՆ ՏԵՂ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԸ՝ Լ Ի Ն Տ Օ Ն Ճ Օ Ն Ս Օ Ն

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՄԷԿ ԳՆԴԱԿՈՎ ՍՊԱՆՆԵՑ ՔԵՆԸՏԻՆ

«ՄԵՌԱՒ ԶԻՆՈՒՈՐԻ ՊԷՍ» ԸՍԱՒ ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ

Ամէնէն անպատեհ լուրը կը տրուէր Ուրբաթ գիշեր, Փարիզի մէջ, յանկարծակի փլաշով մը՝ Քենըտի մեռած : Արդարեւ ոչ մէկ լուր կրնար այդքան զարմանք, ապա վրդովում եւ վերջապէս յուզում պատճառել բովանդակ աշխարհին, աջէն ձախ : Փրաւտա երեք ժամ յապաղումով հրապարակ կը հանէր իր թիւը : Վերջապէս աշխարհի ամէնէն յետին անկիւնը յուզումն ու իրարանցումը մեծ էին :

Ի՞նչպէս պատահած էր դէպքը :

Նախագահ Քենըտի, բաց կառքի մը մէջ ուր տեղ գրաւած էին նաեւ իր կինն ու կառավարիչ՝ Քոննալի, կ'ողջունէր բազմութիւնը երբ ինկաւ յանկարծ, կնոջը գիրկը, գնդակ մը ստացած ըլլալով ճիշդ ճակատը : Նախագահը ճամբորդութիւն մը կատարէր Միացեալ Նահանգներու հարաւը եւ նոյն օրը հասած էր Թեքսասի մայրաքաղաքը՝ Տալլաս : Ոչ ոք կրնար նախատեսել նման մահափորձ մը եւ նման փախճան մը : Ոճրագործը երեք գնդակ պարպած է պատուհանէ մը, մէկ հատով՝ սպաննած նախագահ Քենըտին մինչ երկու ուրիշներ կը վիրաւորէին քաղաքին կառավարիչը : Ժամը երեկոյեան 8 էր Փարիզի մէջ : Մահափորձէն բաւական ետք պիտի հաստատուէր երիտասարդ նախագահին մահը : Արդարեւ Ճոն–Ֆից–ճերալտ Քենըտի անմիջապէս հիւանդանոց կը փոխադրուէր ուր տասը բժիշկ, արեան բազմաթիւ ներարկումներ եւ սրտի մարձում անօգուտ կ'անցնէին ու Միացեալ Նահանգներու ամէնէն երիտասարդ ու առաջին կաթողիկէ նախագահը կը ստանար վերջին օծումը :

Դժբախտ ու մեծ ճակատագիր մը : Ճոն – Ֆիցճերալտ Քենըտի Միացեալ Նահանգներու դեմոկրատ նախագահ կ'ընտրուէր 1960ին : Մեծահարուստի զաւակ, փայլուն ուսում կատարած է Հարվարտի համալսարանը : Երկրորդ մեծ աշխարհամարտին, իբրեւ ծովային ենթասպայ ծառայած է Խաղաղականի մէջ : Իր քաղաքական ասպարէզը սկսած է 1946ին երբ 29 տարեկան էր, բայց առողջութիւնը պատճառ դարձած էր որ ընդհատէ իր գործունէութիւնը : Արդարեւ ողնայարէն վիրաւորուած էր պատերազմին :

1961ին, իբրեւ անդրանիկ ուղերձը Միացեալ Նահանգներու Նախագահի մը, կոչ կ'ընէր իր բոլոր հայրենակիցներուն եւ բոլոր մարդկանց հրաւիրելով զիրենք որ մասնակցին այն պայքարին որ պէտք է տարուի «մարդուն հասարակաց թշնամիներուն դէմ.— Բռնատիրութիւն —աղքատութիւն— հիւանդութիւն եւ պատերազմ» :

Իր առաջին գործը եղած էր իբրեւ նախագահ հանդիպիլ վարչապետ Խրուշչեւի Վիէննայի մէջ :

×

Ամերիկեան ոստիկանութիւնը անմիջապէս ձերբակալած է 24 տարեկան երիտասարդ մը Լի Օսվալտ որ 10 ժամ հարցաքննութենէ ետք չէր խոստովանած ոճիրը, բայց Էֆ Պի Այը վստահ է որ ինք է մահափորձին հեղինակը : Օսվալտ մարքսիստ է բայց ոչ ... համայնավար եւ կը պատկանի քասթրոյական խմբակցութեան մը : Մոսկուայի մէջ, անմիջապէս յայտարարած են թէ ոճրագործը ծայրայեղ աջ ահաբեկիչ մը պէտք է ըլլայ, դէմ խաղաղ համակեցութեան :

(Շարունակութիւնը կարդալ Դ. էջ)

ԱԶԱՏՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐԴԸ

Քենըտիի մահով, աշխարհ կը կորսնցնէ քաջ մարդ մը, նուիրուած անկեղծօրէն ազատութեան եւ խաղաղութեան դատին :

Շատ երիտասարդ իբրեւ՝ նախագահ աշխարհի մեծագոյն ժողովրդավար պետութեան, քաղաքականութիւնը չէր ազդած իր մտքին ու սրտին վրայ իբրեւ արհեստ : Ան, եղած էր քիչերէն, իբրեւ քաղաքական դէմք, որ կը հաւատար իր գործածած բառերուն՝ ազատութիւն, խաղաղութիւն, արդարութիւն :

Հաւատքի մարդ էր, վստահութեան մարդ, որ հարկ եղած պահուն գիտէր ըլլալ վճռական ու խիստ : Ու օր մը զոհ գնաց խելագարի մը գնդակին :

Քենըտիի մահով, ազատ մարդկութիւնը կը կորսնցնէ քաջ մարդ մը որ հաւատաց մարդկութեան եւ անոր ազատ ապրելու իրաւունքին :

Յարգանք իր յիշատակին :

«ՅԱՌԱՋ»

ՎԼԱՏ ՊԸՆԸՑԵԱՆՈՒԻ ՄԱՀԸ

Վերջին պահուն, Պուքրէշի «Նոր Կեանք» շաբաթաթերթէն ցաւով կ'իմանանք, որ Նոյեմբեր ութին վաղաժամ եւ անակնկալ կերպով յաւէտ իր աչքերը փակած է ռումանացի ծանօթ գիտնական եւ յայտնի հայագէտ Փրոֆ. Վլատ Պընըցեանու :

Կիրակի Նոյեմբեր 10ին, Պուքրէշի Հայոց գերեզմանատան մէջ տեղի ունեցած է հայագէտ ու հայասէր փրոֆէսէօրին յուղարկաւորութիւնը հոծ բազմութեան մը ներկայութեան, որ եկած էր իր վերջին յարգանքը մատուցանելու ռումանացի ականաւոր հայագէտին :

Դամբանականներ խօսած են՝ Արեւելագիտական ուսումնասիրութեանց բաժնի, Պուքրէշի համալսարանի, ուսանողութեան, «Նոր Կեանք»ի ինչպէս նաեւ Ռումանահայ Թեմական Խորհուրդի ներկայացուցիչները :

Իր մահով հայագիտութիւնը կը կորսնցնէ իր ամէնէն փայլուն դէմքերէն մէկը, որու մասին տակաւին առիթ կ'ունենանք խօսելու :

ԴԻՐԵՆԻԿ ԵՊՍ. ՍՊԱՆՆՈՒԱԾ

Շաբաթ առաւօտ, Փարիզիէն Լիպերէ կը գրէր թէ Դիրենիկ Եպս. Փօլատեան Եթովպահայոց առաջնորդը դաշունահարուած է իր բնակարանին մէջ երկու հոգիի կողմէ որոնք քահանայի զգեստով ծպտուած էին : Նիւ Եորք Հէրալտ կը գրէ թէ մահափորձը տեղի ունեցած է Պէյրութ :

ԱՍԿՂԵՊԻՈՍԻ ՊԱՐՏԷԶԻՆ ՄԷՋ

Է.

Տարիներ առաջ, Պոլսեցի յօդուածագիր մը կը գրէր (Նոր Լուր, 13 Յուլիս, — տարին մոռցեր եմ նշանակել).— «Մանրէները բնաջնջող համեմներուն գլուխը կը գտնուին ծոթրինը եւ ջրկոտեմը (թէրէ օթու)...»:

Գիտական արժէք չունի յայտնուած կարծիքը, իսկ բառագիտական տեսակէտով՝ հետաքրքրականն այն է միայն որ փոքրիկ սխալ մը գործուած է:

Ուսուցիչս, ողբ. Արամ Նիկողոսեան, տեսաւ փոքրիկ սխալը, նետուեցաւ մէրան՝ ուղղելու համար զայն եւ, իր կարգին, գործեց ուրիշ սխալ մը, աւելի մեծ.— «Ջրկոտեմ հայերէն բառը կը համապատասխանէ Թուրքերէն սու թէրէսի եւ ֆրանսերէն քրեսոն բառերուն: Ջրկոտեմը, արդարեւ, ինքնաբերաբար կը բուսնի վճիտ առուակներու մէջ: Ամէնքս ալ գիտենք թէ տէրէ օթուն (ամփոփէն՝ թէրէ օթու) կը համապատասխանէ հայերէն սամիթ եւ ֆրանսերէն անէթ բառերուն»:

Յետոյ կ'աւելցնէ.— «Սամիթը, ազատքեղին մտերիմ բարեկամը, մշակեալ վիճակի մէջ միայն ծանօթ է մեզի: Ի՛նչ մոլորութիւն շփոթել այս երկու աննման բոյսերը, եւ այս պարագային մէջ ինքզինքը վստահիլ անօգուտին»:

Ո՞ր երկուքին մասին է ակնարկութիւնը, սամիթի՞ն, ազատքեղի՞ն, ջրկոտեմի՞ն թէ ծոթրինին, որոնց չէ «անօգուտը»: Մոլորութիւնը կը պատահի, դժբախտաբար մահացու, երբ իսկական ազատքեղը կը շփոթուի «սուտ ազատքեղին» հետ, «շան ազատքեղ» կամ «փոքր մոլեխինդ» անուններով եւս ծանօթ, — բուսաբանական գիրքերը միշտ կը զգուշացնեն, բարեբախտաբար հոտը կը մատնէ մահացուն:

Իր կարգին, Արամ Նիկողոսեան եւս ցոյց կուտայ այլ շփոթութիւն մը, որ... մահացու չէ:

1.— «Տէրէ օթու» բառ չկայ Թուրքերէնի մէջ, ու «թէրէ օթու» ռամկական կամ աղաւաղեալ ձեւ չէ: Տեսայ որ Ա. Նիկողոսեան նոյն կարծիքը յայտնած է իր «Բնական Գիտութիւնք» հատորին մէջ եւս (տպ. Պոլիս, 1909, էջ 50, ուր սամիթն ալ ֆրանսերէն փընույլ կը կոչէ):

2.— «Թէրէ» պարսկերէն բառ է, կը նշանակէ դալարիք, ամէն կանանչեղէն որ կ'ուտուի մատղաշ, հում եւ թարմ: Ասկէ՝ «թէրէզար» բանջարանոց, ու «թէրէֆուրուշ» բանջարավաճառ: «Թէրէ», առանձին եւս գործածուած, կը նշանակէ կոտեմ (տես Տէմէզոն), բայց ըստ Գարեգին քհնյ. Կիրակոսեանի՝ հազար, ինչ որ ժողովրդական սխալ է, հազարը (մարոլ) պարսկերէն կը կոչուի «քահու» եւ Գարեգին քահանան ալ գիտէ: Այսուհանդերձ «թէրէ» շփոթութիւն կը թողու բարդութեանց մէջ.— «Թէրէ ի տէշթ» վայրի կոտեմ, իսկ «թէրէ միրի» ասորեակ: Նոյնպէս «թէրէ թիզէք» կոտեմ՝ ըստ պարսկերէն բժշկ. բառարանի մը (Նոր տպուած, ունեցածս գլխատաւէֆալ, որովհետեւ առաջին էջերը պատռած), եւ ըստ Գէորգ Դպիրի՝ բոյս մը զոր կ'ուտեն մածունով, Թուրքերէն՝ գրճի, արաբերէն՝ սէրմ կամ սէրմէֆ, իսկ ըստ Տէմէզոնի՝ ասորեակ կամ ճարճրուկ (արաբերէն՝ ճըրճըր,— Ալիշան կը հայացնէ ջրջրուկ, ջրի կոտեմ), համանիշ՝ «թէրէ թունտէք»:

Ահաւասիկ այս պարսկերէն «թէրէ» բառը իւրացուցած են Թուրքերը՝ թարմ իմաստով (թէրէ եաղը), մատղաշ իմաստով (թէրէ օթու):

3.— Թուրքերէն լեզուի մէջ թէրէ օթու կը նշանակէ կոտեմ, արաբերէն բէշատ, ֆրանսերէն քրեսոն, (կը սխալի Սափարեան, տես իր Բուսաբանութեան գիրքը, ուր կը գրէ տռավ): Առանձնապէս եւս, ինչպէս ըսի, թէրէ կը նշանակէ կոտեմ, այդպէս կը վկայէ նաեւ Պօղոս Դպիր իր ոտանաւոր Բառարանին մէջ (1794).

Թէնճիրէ սան սաի կաթսայ,
Թէրէ բուսոյն կոտիմ սաս:

4.— Ու սու թէրէսի կը նշանակէ ջրկոտեմ, ֆրանսերէն քրեսոն տը ֆոնթէն, արեւելեան Թուրքերէնով՝ պուլաղ օթու:

5.— Գրեցինք արդէն թէ սամիթը թէրէ օթու չէ, այլ տարագ օթու կամ տուրագ օթու, ֆրանսերէն անէթ, երբեք փընույլ:

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչ կ'ըսէ Ծատուրեան:

1.— Լեփիտիում.— Կոտեմ, նուարդակ, աղբակոտեմ, խրուկ, ռուսերէն կրէս, կլոպովնիկ:

2.— Թլասփի.— Շնկոտեմ, ռուսերէն խարուտկա:

3.— Նասթուրթիում.— Ջրկոտեմ, ռուսերէն ժերուխա:

4.— Իպերիս.— Կոտմուկ:

Ռուսերէն կլոպովնիկ բառը, արմատական իմաստով, կը նշանակէ փայտոջիլ հաւաքուած վայր (կլոպ = փայտոջիլ): Այս անունը տրուած է այն մոլախոտին, «որ ժողովրդական բժշկութեան մէջ գործ է ածւում որպէս միջոց փայտոջիլների դէմ»: Ինչո՛ւ համարժէք կը տրուի կոտեմին, չեմ հասկնար: Նման գործածութեան համար ծանօթ այլ բոյսեր կան, շփոթութիւն կը պատճառէ: Ռուսերէն այս բառին դէմ Լեզուի Ինստիտուտը կը դնէ շնկոտեմ, իսկ Աղաջանեան՝ տափկլ, ախունա, տափլըկ, շնկոտեմ, վայրի մանանեխ, — մեզքը Պետուեանի ճիտը (Պետուեան այս բառերը շարած է թլասփի բուսանուան դէմ):

Ռուսերէն երկրորդ միավանկ բառը փոխառութիւն է գերմաներէնէ, կրէս, ֆրանսերէն քրեսոն:

Գալով խրուկ եւ նուարտակ բառերուն, մեզքը Ալիշանի ճիտը, — համարժէք չեն կոտեմի: Սրբագրել նուարտակ բառը, զոր Ծատուրեան գրած է դայով, երկու անգամ: Յետոյ գալով աղբակոտեմին, Աղաջանեան համարժէք կուտայ սպիտակ խրուկ, նուարտակ, ճարտրուկ, ու լայնատերեւ աղբակոտեմին՝ պղպեղիկ, նըւարխոտ, նուարտակ, արդուխա, նուար:

Հիմա դուրս ելէք այս ..բառաստանէն, եթէ կրնաք: Կալցի զայս որպէս ոք եւ ախորժէ, զի մեք չկարացաք գիտել ճշդիւ զտակաւ: Ալիշան թլասփին կը համարի ծտի պաշար կամ հովուի մախաղ (այսպէս հաղորդեր է Է. Բոլանի, տես Ֆլոր Փոփիւլէռ, Բ. հատոր, էջ 110), իսկ պղպեղիկը՝ փասըրաժ (անդ, էջ 119):

Կոտեմ բառը գրուած է հին մատենագրութեան մէջ կոտիմն: Համանիշ՝ Թըրքին (Պետուեան եւ Մալխասեան, որոնք ապահովաբար առած են Ջէյթունի բարբառէն,— կը համապատասխանէ գերմաներէն «Թիւրքիշ քրէս» բուսանուան, ֆրանսերէն «տռավ»): Արծրունի կուտայ ծծմատ, որ ստուգման կարօտ է, ինչպէս եւ կծմուկ համանիշ:

Ֆրանսերէն քրեսոն բառին ստուգաբանութիւնը՝ վէճի նիւթ: Ծագումով գերմանական է, կ'ըսեն, ու կը նշանակէ մաղլցիլ (Տարմսթէթէր): Բայց ուրիշներ կը պնդեն թէ լատիներէն է եւ կը նշանակէ, աճիլ,— արդարեւ կոտեմը արագ կ'աճի, սունկի պէս: Այս բառը գաւառական բազմաթիւ հոմանիշներ ունի, զանց կ'առնեմ,— ունի նաեւ ձեւափոխութիւններ, ինչպէս քարսոն: Կը խորհիմ թէ այս քարսոն բառն է որ մենք շինած ենք կարսոն, զոր ոմանք կը կարծեն թէ կը ծագի կարոս բառէն:

Յունարէն Քարտամոն կոչուած է, որովհետեւ ինչպէս այս բառը կը նշանակէ, կ'ըսեն, ուղեղը կը ցնցէ:

Լատիներէն կոչուած է նասթուրթիում, որովհետեւ ինչպէս այս բառը կը նշանակէ, կ'ըսեն, քիթ կը մրմռացնէ՝ երբ ուտէք:

Կալցի զայս եւս...

Կոտեմը հարուստ է աւանդութիւններով, նախապաշարումներով, ասացուածքներով: Պալքաք «կոտեմի պէս պաղ» կ'անուանէ Անգլուհին: Աղտոտ ականջներու մէջ կոտեմ կը բուսնի, կ'ըսէ գիւղացին: Կ'անցնիմ բժշկական յատկութեանց, պատմական կամ փորձնական:

Հինէն ի վեր ծանօթ բոյս մըն է կոտեմը: Եգիպտացի մեծ ճարտարապետին՝ Խայի դամբարանին մէջ (Քրիստոսէ առաջ ԺԶ. դար) կոտեմի հունտեր գտնուած են: Ա. տը Քանտոլ կը կարծէ թէ կոտեմին հայրենիքը Պարսկաստանն է (Մշակուած բոյսերու ծագումը, էջ 69): Արդարեւ Պարսիկները շատ կը սիրէին կոտեմը եւ ինչպէս Քսենոփոն կը պատմէ՝ այնքան ժուժկալ էին անոնք որ կը կշտանային կոտեմ ուտելով հացին հետ. «Խորտիկ զայն ունէին, զոր որսայցեն ինչ, ապա թէ ոչ զկոտիմն» (Խրատք Կիւրոսու, Թարգմ. Հ. Յովսէփ Գաթըրճեան, էջ 14):

Ֆրանսացիները եւս շատ կը սիրեն կոտեմը, մանաւանդ խորոված հետ: Ժիպօ կը գրէ թէ 1893ին, Փարիզի բանջարեղինաց շուկան ծախած է 5,973,750 քիլօ կոտեմ:

Իր սննդական արժէքին չափ բժշկական յատկութիւն կը վերագրուի կոտեմին՝ հինէն ի վեր, յոյն եւ արաբ բժիշկներու կողմէ: Ատոր համար Ֆրանսացիները «սանթէ տիւ քոռ» կը կոչեն կոտեմը:

Դիոսկորիդէս ու Պլինիոս կը վիճին այն մասին թէ կոտեմը համեմ մըն է որքան սննդական, նոյնքան ... սեռական, — մին կ'ըսէ՝ ախորժակ կը բանայ, միւսը կ'ըսէ՝ ոչ: Միլեցնող է, կ'ըսէ Լըքլէր, բայց երբեմն խիթ կուտայ՝ միզարգելութիւն պատճառելով: Այս պարագան ծանօթ էր Յոյներուն, նոյնիսկ Արիստոփանի, որ իր մէկ կատակերգութեան մէջ (Դեմետրեան տօնք) կը ներկայացնէ Մնեսիլոքոսը, որ կնոջ պէս ծպտուած կը մտնէ Դեմետրի մեհեանը, ուր մտնել արգիլուած է այրերուն եւ երբ կը մատնուի՝ կը մտնէ զուգարան՝ մերժելով դուրս ելլել, պատրուակելով թէ կոտեմ կերած է (տես Ամբողջական երկեր, տպ. Հաշէթ, 1892, էջ 367):

Դիոսկորիդէս կ'ըսէ թէ օձերը շատ կը սիրեն կոտեմը: Ստոյգը այն է որ մեղուներուն շատ սիրելի է:

Սալեռնայի դպրոցը կը վկայէ թէ կոտեմը կ'անհետացնէ ակռային ցաւը ու բուսցնէ մազերը:

Արաբական բժշկական դպրոցը, ինչպէս կը վկայէ Ապտ էր — Րըզզաք էտ — Ճէզայիրի (Քեաշէֆ էր — րումուզ, տպ. Փարիզ, , 1874, էջ 185), կոտեմը կը պաշտպանէ կարիճի խայթուածքին դէմ, կը դարմանէ քոսը, կը մղէ կրկնելու Ադամին ու Եւային մեղքը, իսկ երբ կոտեմ կ'ուտէ յղի կին մը, ապուշ կը ծնի զաւակը: Ընդհակառակն Ժիպօ կը գրէ թէ ապուշներուն կը կերցնեն կոտեմ, այն հաւատքով թէ մտքի սրութիւն կուտայ: Այնպէս որ «կոտեմ կեր» կը նշանակէ խելքդ գլուխդ ժողվէ կամ խելքէ պակաս ես: Տոքթ. Շուլց կոտեմին կը վերագրէ վիժում պատճառելու յատկութիւն: Ըստ մեր Ամիրտովլաթին, որ կը հետեւի արաբ բժիշկներու, կոտեմը կը թափէ տափակ ճճին: Ուրիշներ կոտեմը կը համարին ծխախոտին դէմ հակաթոյն:

Արդի բժիշկներէն Տոքթ. Լըքլէր կը վկայէ թէ փորձով հաստատած է որ կոտեմին հիւթը վերջ կը դնէ հերաթափութեան, կը բուսցնէ մազերը՝ եթէ հերաթափութիւնը արդիւնք է տենդի մը, կը դարմանէ չաքարախտը եւ որքինը (էֆզեմա):

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Երկու կիները մտան ատաղձագործ Տիւըլէյի տան բակէն ներս, ուր կ'ապրէր Ռոպէսփիէր:

Սիմոն Տիւըլէյ, տանտիրոջ եղբօրորդին, բակին մէկ անկիւնը քաշուած, կը ծխէր:

— Ռոպէսփիէրը տո՞ւնն է, հարցուց Լիւսիլ:

Սիմոն Տիւըլէյ, յօնքերը պոստելով, դիտեց երկու կիները պահ մը, ապա պատասխանեց.

— Բացակայ է:

— Ինչ որ պիտի տեսնենք, գոչեց Լիւսիլ, ու վճռակամ յառաջացաւ փայտեայ սանդուխները, որոնք կ'առաջնորդէին դէպի Մաքսիմիլիէնի բնակարանը:

Այդ պահուն, երկու պահակներ, որոնք նոյնպէս բակին մէջ էին ու զբաղած բանջարեղէն մաքրելով, ոտքի ցատկեցին, եկան ու կեցան երկու կիներուն առջեւ, եւ անոնցմէ մէկը, կարուկ եւ խիստ, պոռաց.

— Քաղաքացուհիներ, չէք կրնար անցնիլ...

Երկու բարեկամուհիները չուարած իրարու նայեցան: Արդեօք Ռոպէսփիէր գուշակելով իրենց այցելութիւնը, արգիլա՞ծ էր երկու կիներուն մուտքը դէպի իր բնակարանը:

Լիւսիլ, դէպի բնակարանին պատուհանները ցցելով իր գլուխը, աղաղակեց.

— Ռոպէսփիէ՛ր, Ռոպէսփիէ՛ր...

Պահ մը, երիտասարդ կինը ուշադրութեամբ դիտեց պատուհանները: Հոն էր ան, վստահ էր, վստահ էր թէ հոն էր ան, զաղանի մը պէս դարանակալ...

Լիւսիլ անգամ մը եւս արձակեց աղիողորմ ու արտակեղեք ճիչ մը, սակայն, վերը, ոչինչ շարժեցաւ:

— Լաւ կ'ընէք որ մեկնիք, ըսաւ Սիմոն Տիւըլէյ մօտենալով երկու կիներուն:

Այս անգամ, Լիւսիլ, դողդոջուն ու գրեթէ կորաքամակ, մտաւ Լուիզի թեւը, ու քաշելով զայն, ըսաւ.

— Եկուր, այլեւս ոչինչ ունինք ընելիք այստեղ:

×

1794 Ապրիլ 2ին, առաւօտեան ժամը 9ին կը սկսի Տանթոնի եւ իր ընկերներու դատավարութիւնը:

Տանթոն կ'առաջնորդուի դատարանին նախասենեակը ուր իրեն կը սպասէին արդէն Լաքրուա, Գամիյ Տէմուլէն, Հէրօ եւ Ֆիլիփօ:

Երբ Տանթոն ներս մտաւ, բոլորը միասին, մղուած յանկարծական նոյն շարժումէն, հաւաքուեցան իր շուրջը: Տանթոն ոչ միայն իրենց պետն էր, այլեւ հոն էր իբրեւ իրենց պաշտպանը: Միայն Տանթոնն էր որ իր ներկայութեամբ, իր մտքի արթնութեամբ, իր քաջութեամբ եւ կորովով պիտի կրնար զիրենք փրկել: Իրենց վերջին յոյսն էր ան:

Ինքը, Տանթոն, խաղաղ ու անդորր երեւոյթ մը ունէր, միայն թէ անհամբերութենէն կը փշշար, ու կարծես կ'աճապարէր զինք ամբաստանողներուն հետ դէմ առ դէմ գտնուելու:

— Պէտք է տեսնենք, գոռաց յանկարծ, պէտք է տեսնենք թէ ի՞նչպէս այդ անպատկառները պիտի համարձակին դիմաց ելլել:

Յանկարծ, դատարանին սրահէն լսուեցաւ ձայն մը.

— Ներս առաջնորդեցէք միւս ամբաստանեալները եւս...

Տանթոն, առաջինը ինք խոյացաւ սրահէն ներս, կատղած ցուլի մը նման, իր ետեւէն քաշելով ընկերները:

Սրահին մէջ, Տրիբունը պահ մը ապշած մնաց իր աչքերուն պարզուած տեսարանին առջեւ:

Արդարեւ, զզուեթեամբ, չարաչահութեամբ, պետական դանձը կողոպտելու յանցանքով ամբաստանուած մէկ քանի անձեր տեղ գրաւած էին այն բաժնեակին մէջ ուր պիտի երթային նստիլ Տանթոն եւ իր ընկերները:

Շուտով հասկցաւ այն սադայէլական միջոցը որուն դիմած էր Ֆուքիէ-Թէնվիլը, դիւրութեամբ կարենալու համար ձեռք բերել իրենց դատապարտութիւնը:

Դառնալով իր ընկերներուն, Տանթոն գոռաց.

— Թշուառականները, անկասկած, կը խորհին թէ պիտի կրնան շուարեցնել ու կորստեան մատնել մեզ այս աւազակներուն խառնելով...

Ամբաստանեալներուն սրահէն ներս մուտքը դիմաւորուեցաւ հանդիսականներու իրարանցումով, որոնք սկսած էին զիրար հրմշտկել, աւելի լաւ կարենալ տեսնելու համար Տանթոնն ու իր ընկերները:

Զինեալ ոստիկանները տեղաւորուեցան այս ամբաստանեալներուն ետեւ, երբ վերջինները տեղ գրաւեցին իրենց բաժնեակին մէջ:

Նախագահը՝ Հերման, հլու հնազանդ գործիք մը Ռոպէսփիէրի, Սէն Ժիւսթի եւ իրենց համակիրներուն, բացաւ նիստը ու սկսաւ մէկիկ մէկիկ հարցնել ամբաստանեալներուն իրենց անունը, հասցէն ու հանգամանքը:

Երբ իմացաւ իր անունը, Տանթոն ոտքի կանգնեցաւ ու յայտարարեց:

(7 Շար.)

ՆԿԱՐԻՉ
ԶԱՔԱՐ ԶԱՔԱՐԵԱՆ

1867ին Կ. Պոլսէն 18 տարեկան հայ պատանի մը Փարիզ կ'երթար բժշկութիւն ուսանելու: Թէեւ յաջողութեամբ անցուցած էր Սէնթ – Պօլ բժշկական հաստատութեան էքսթեռնի քննութիւնները եւ երեք տարի ալ աշխատած էր Փարիզի հիւանդանոցներուն մէջ, բայց բնութեան պարգեւը ուշ կամ կանուխ երեւան պիտի գար: Եւ եկաւ... Զաքար Զաքարեան նկարիչ ծնած էր եւ նկարիչ դարձաւ ի վերջոյ:

1870ի տարիները, ընկերային եւ արուեստի կեանքի բուռն տարիներ էին: Փարիզ, որ արուեստի զանազան ուղղութիւններու արագ ծաղկման եւ չիջման օճախ մըն է, կը «տառապէր» այլազան ուղղութիւններու առատութենէն:

Ապագայ նկարիչը շատ շուտով կ'ընտելանայ Փարիզի մթնոլորտին: Կարճ ժամանակուան մէջ կը հաստատէ բարեկամական կապեր ֆրանսացի նկարիչներու հետ: Այդ կապերուն շնորհիւ երեւան կուգայ Զաքարեանի բնածին ձիրքը: Ընկերներէն մէկուն արուեստանոցին մէջ, օր մը կը նկարէ սափոր մը: Տեսնելով այդ նախափորձը, նկարիչ Լիմինէ զարմացած կ'ըսէ. «Երբեմն այդպէս ալ կը պատահի»: Զաքարեանի մէկ այլ փորձը նկարիչ Լեւի Պրաունէն կը կորզէ հիացումի բացագանչութիւն մը. «Բայց նկարիչ է այս մարդը...»: Անվերջ զրոյցները, վէճերը ընկերներուն հետ, թանգարաններու մէջ հին վարպետներու գործերու ուսումնասիրութիւնը կը փոխարինեն Զաքարեանի դեղարուեստական կրթութիւնը: 1879ին Վոյնէի սրահին մէջ առաջին անգամ ըլլալով կը ցուցադրէ իր գործերը: Քանի մը տարի ետք իր մէկ գործը կը գնէ Օրլէանի թանգարանը: Աւելի ուշ նոյն պատուին կ'արժանանան իր գործերէն 12 նկարներ:

Զաքարեան կը դառնայ նաթիւր – մորթի վարպետ մը եւ բացառաբար կը նկարէ կենցաղային առարկաներ, պտուղներ, գեղանկարչական իրեր եւ նուագարաններ: Իր արուեստը կ'արժանանայ ընդհանուրի հիացումին: Ահա կարգ մը վկայութիւններ. — «Ինչպէս չհիանալ Զաքարեանի նաթիւրմորթերուն վրայ, որոնք ապշեցուցիչ կերպով պարզ եւ ինքնատիպ յօրինուած մը ունին:» «Մեր նկարիչներէն քանի՞ն կը յաջողին տեղ գրաւել թանգարաններուն մէջ, մեծ վարպետներու կողքին, Զաքարեանի նաթիւրմորթերը առանց վարանումի անոնց կողքին կը գնենք»: «Նաթիւրմորթերու մեծ վարպետներ Սնայտերս, Ֆէյթ եւ առաջին հերթին մեր Շարթէնը շատ գոհ կը մնային անոր առաջնակարգ գործերէն»: «Մարդ որքան կ'ուսումնասիրէ Զաքարեանի նաթիւրմորթերը, այնքան դերադանց յատկութիւններ կը գտնէ անոնց մէջ. Շարթէն մըն է ան, առանց այս վերջինը ըլլալու»:

Հայ նկարիչին տաղանդը չզարգացաւ նկարչական «նոր» ուղղութիւններու ոլորտներուն մէջ: Ան գլխաւորաբար ներշնչուած էր իր նախասիրութեանց ամէնէն աւելի համապատասխանող Շարդէնի արուեստէն, բայց եւ երբեք չընդօրինակեց զինքը: Հակառակ ԺԸ. դարու աչքառու իրապաշտին եւ Զաքարեանի արտայայտչական լեզուին նմանութեան, կարծես բան մը, որ կը բխի վերջինոյն նկարներուն ներքին բովանդակութենէն, հայ նկարիչին արուեստը կը դարձնէ միանգամայն ինքնատիպ՝ զաքարեանական:

«... Բարեկամս Զաքարեան, մէկ հատիկ ընկոյզով, մէկ հատիկ խաղողով եւ մէկ հատ դանակով կրնայ քսան տարի աշխատիլ, փոխելով միայն դանակին տեղը»: Տեգայի այս արտայայտութիւնը Զաքարեանի տաղանդի բարձր գնահատութենէն զատ, մեր աչքին առջեւ կը «բանայ» աշխարհէն քաշուած, բայց հոգիով միշտ անոր հետ ապրող հայ նկարիչին դիմագիծը: Ան սիրեց առանձնութիւնը, բայց չմոռցաւ երգելը, ան չժպտեցաւ, բայց կարողցաւ սիրել: Ան «նկարելու բան» մը փնտռելու հոգ չունեցաւ: Անոր սիրելի էր շրջապատին ամէն մէկ «աննշան» առարկան: Անոնց մէջ ալ կեանք կը տեսնէր:

Ան իր մէջ կը խտացնէր միայնութեան, վշտի, կարօտի, սիրոյ եւ մխիթարութեան զգացումները, որոնք ծննդավայրէն հեռու, բայց ծննդավայրով եւ ազգին կեանքով ապրող արուեստագէտին զգացումներն էին: Զաքարեանի արուեստին մէջ զգացումները կուռ խօսքի, ներքին ընդվզումներու աղաղակ չդարձան, այլ հնչեցին մեղմ, մտերմիկ եւ անհաղորդ չեղան դիտողին համար:

Հայ նկարիչին արուեստին խորթ էին զգայնութիւնը, քաղցրութիւնը: Գեղարուեստական գեղանկարչական կատարեալ ձեւով, ժամանակի քննութեան վստահօրէն դիմացող արտայայտչական լեզուով մարմնաւորուած էին Զաքարեանի զգացումները: Եւ ամէնէն առաջ արտայայտութեան միջոցներու կատարելութիւնն էր, որ գնահատուեցաւ, գնահատուեցաւ նոյնիսկ բոլորովին տարբեր ուղղութեան յարած նկարիչներու եւ մասնաւորապէս Տեգայի կողմէ: Կատարեալը ժամանակ չի ճանչնար: Ահա քիչ մը «ետ մնացած» իր արուեստը այնուամենայնիւ գնահատուեցաւ: Ահա պատճառը, որ Ֆրանսայի առաջնակարգ թանգարանները մուտք գործած անոր նկարները մինչեւ այսօր ալ կը մնան կենդանի:

Իրօք, ինչպէս Տեգան նկատած է, Զաքարեան քանի մը առարկաներով եւ անոնց տարբեր դասաւորումով կրնար տարբեր աշխարհներ ստեղծել: Շարահիւսութիւնը կը կառուցանէր թուաբանական հմտութեամբ: Միասին դիտելով կարելի է անոնց մէջ նմանութիւն մը տեսնել: Բայց այդ «նմանութիւնը» իւրայատուկ է վարպետներու գործերուն մէջ. օրինակ՝ Քորոյի բնանկարները, Տեգայի պարուհիները եւայլն»:

Իր նաթիւր մորթերուն մէջ մենք կը զգանք նաեւ մարդուն ներկայութիւնը, կը ծանօթանանք անոր ապրելակերպին: «Անխօս» առարկաներու զանազան խումբերուն նայելով, մեր մտքին մէջ սեփական կեանքի մտերմիկ պահերու յուշեր կը զարթնուն: Զաքարեանի սիրելի իրերուն մէջ ամէնէն շատ կրկնուողը գաւաթ մը ջուրն է: Կը թուի, թէ այդ ամէնէն սովորական առարկան իր մէջ կ'ամփոփէ սուրբ բանի մը հանդէպ նկարիչին ունեցած ծարաւը: Արուեստագէտը ապրեցաւ հայութեան կեանքին վատթարագոյն օրերուն: Եւ որքան ալ ան հեռու ըլլար իր սգաւոր հայրենիքէն, չէր կրնար չկիսել անոր դառնութիւնները եւ վիշտը: Յատկանշական է հետեւեալ հանգամանքը. անոր նկարներուն մէջ կը գերակշռեն արեւելեան առարկաները, գեղջկական կեանքին իրերը, արեւելքի հողին պտուղները, որոնք դիտողին մտքերը մըշտապէս կ'ուղղեն դէպի այն միջավայրը, որուն ծնունդն էր նկարիչը: Անկենդան այդ իրերը դարձած են հայրենիքի հովերով եւ յիշողութիւններով ապրող եւ ստեղծագործող արուեստագէտին յոյզերուն թարգմանը:

Զաքարեան բացառիկ երեւոյթ է ոչ միայն հայկական, այլեւ ֆրանսական արուեստին համար: Թերթերու եւ ամսաթերթերու բազմաթիւ հիացական տողերէն զատ, անոր մասին գրած են Ռոժէ Պեր «Գեղարուեստի ընդհանուր պատմութիւն», Փօլ Ատան «Ֆրանսական արուեստի տասը տարին» գործերուն մէջ: Զաքարեանի մասին գրած է նաեւ հայ արուեստի մասնագէտ Ֆրեդերիկ Մաքլեր:

ՇԱՀԱՆ ԽԱՉԱՏՐԵԱՆ

ՄԻՏՔ ԵՒ ԱՐՈՒԵՍՏ

«ԿՈՆՔՈՒՐ» ԵՒ «ՌԸՆՕՏՕ» ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐԸ

Այս տարի, Կոնքուրի Կաճառին գրական մրցանակը յատկացուեցաւ ֆրանսացի գրագէտ Արման Լանուի, իր «Երբ ծովը կը քաշուի» վէպին համար:

Կոնքուրի դատաւորները այս տարի իրենց առջեւ ունէին բազմաթիւ հեղինակներու գործեր, անոնց մէջէն ընտրելու համար իրենց պսակաւորը, ինչպէս՝ Իվ Տիերիք, Անրի Փոլէս, Ժերար Ժառլօ, Աննա Ֆիլիփ, Հելէն Պէսէտ, եւ մանաւանդ Անտրէ Փիէր տը Մանտիարկ, իր «Մոթոսիքլէթ»ը գործով:

Ի վերջոյ, սակայն, դատաւորներու ձայները բոլորուեցան երկու գրողներու գործերուն շուրջ, առաջին՝ Արման Լանուի «Երբ ծովը կը քաշուի» եւ ուրիշ երիտասարդ գրողի մը (23 տարեկան) Ժան – Մառի Լը Քլեզիոյի «Լը Փրոսէ Վերպալը», հաւասար քուէներով՝ հինգի դէմ հինգ:

Վերջին եւ վճռորոշ ընտրական շըրջանէ մը ետք, սակայն, դատաւորներու նախագահ Ռոլան Տորժըլէս իր քուէն տալով Արման Լանուի, Կոնքուրի մրցանակը յատկացուեցաւ «Երբ ծովը կը քաշուի»ի հեղինակին:

Այս տարուան Կոնքուրի մրցանակի քըւէարկութիւնը ստացած է իսկական ճակատամարտի մը բնոյթը: Դատաւորները բաժնուած են երկու հակառակորդ ճակատներու:

Այսպէս՝ Ալեքսանդր Առնու, Անտրէ Պիյյի, Փիէր Մաք Օռլան եւ Ռոլան Տորժըլէս իրենց քուէները կեդրոնացուցին Արման Լանուի վրայ, իսկ հակառակորդ կողմը՝ Ֆիլիփ Հերիա, Ժերար Պաուէր, Ռէյմոն Քէնօ, Ժան Ժիօնօ եւ Արման Սալաքրու քուէարկեցին ի նպաստ երիտասարդ Ժան – Մարի Լը Քլեզիոյի:

«Պարտեալ հակառակորդ»ը՝ Ժան – Մառի Լը Քլեզիօ, բոպէ մը յուսախաբութենէն ետք, հաճոյքը կ'ունենայ տեղեկանալու թէ իր Կոնքուրներու մօտ պարտութիւնը զինքը առաջնորդած է ուրիշ յաղթանակի մը:

Արդարեւ, «Թէոֆրաստ – Ռընօտօ» կարեւոր մրցանակը, տասնի վրայ վեց քուէով յատկացուեցաւ քսաներեքամեայ գրողին, իր «Լը Փրոսէ–Վերպալ» գործին համար:

×

«Կոնքուր»ի այս տարուան մրցանակաւորը ծնած է 1913ին, Մառն գետին եզերքը գտնուող արուարձան մը:

Երիտասարդ տարիքին, Արման Լանու կեանքի պայքարին դիմագրաւելու համար անցած է բազմաթիւ ասպարէզներէ: Եղած է դրամատան պաշտօնեայ, առեւտրական ներկայացուցիչ, ուսուցիչ, լրագրող եւ գրել սկսելէ առաջ միջոց մը զբաղած է նաեւ նկարչութեամբ:

Վերջին աշխարհամարտին, իբրեւ պահեստի սպայ ծառայած է, եւ պատերազմական գործերու մէջ ձեռք բերած իր փորձառութիւնը խթան հանդիսացած է իրեն գրելու զմայլելի գիրք մը՝ «Հրամանատար Վաթրէն», որ 1956ին ստացաւ Ինթէռալիէի մրցանակը: Մինչ այդ, արդէն հրատարակած է ուրիշ գործեր եւս, ինչպէս՝ «Խենթերու նաւը» (1948), «Մողէզները ժամացոյցին մէջ» (1953), երկուքն ալ արժանացած Ժողովրդական վէպի եւ Գրողներու Ընկերակցութեան մրցանակներուն:

Այս գրողը, սակայն, եղած է նոյնպէս հոգեբան դիտող մը, եւ այդ առթիւ Փարիզի մէջ կատարած իր ամենօրեայ պըտոյտներուն տպաւորութիւնը տուած է զմայլելի հատորի մը մէջ՝ «Ֆիզիոլոժի»ն:

Արման Լանու փորձած է նաեւ քերթողութիւնը, եւ իր քերթուածներու առաջին հաւաքածուն՝ «Շրջուն վաճառորդը» իր ատենին պսակուած է «Կիյոմ Ափոլլինէր»ի մրցանակով:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (62)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

ԺԶ

— Խե՞նթ էք ի՞նչ էք, ոչ միայն աւելորդ է, այլ նաեւ կրնայ վտանգաւոր ըլլալ: Աղէկ գիտէք թէ մէկ մարդէ միայն դրամ առնելու իրաւունք ունիմ, թողէք ուրեմն որ պէտք եղածը ընեմ, մեծ տղայ, եւ բան մի ըսէք:

— Երբ երկու օր ազատ ժամանակ ունենամ, ես ալ ձեզի կուգամ, ըսաւ Բրիտանս:

Տունէն դուրս ելանք եւ Փարիզի ճամբան բռնեցինք, այս նոր որոշման վրայ խօսակցելով: Մարկրիթը թեւերուս մէջ էր, այնպէս որ կառքէն իջած ատենս արդէն սկսած էի նուազ խղճահար ոգիով դիտել սիրուհիիս կարգադրութիւնը:

ԺԷ.

Յաջորդ օրը Մարկրիթ կանուխ ճամբեց զիս, ըսելով թէ դուքսը առտուն կանուխ պիտի գար եւ խոստացաւ անոր մեկնելէն անմիջապէս ետքը գրել ինծի թէ ժամը քանի՞ն պիտի տեսնէինք զիրար:

Արդարեւ ցորեկին ստացայ հետեւեալ տոմսը.

«Դուքսին հետ Պուժիվալ կ'երթամ: Այս գիշեր ժամը ութին Բրիտանսի տունը գտնուեցէք»:

Որոշեալ ժամուն Մարկրիթ վերադարձաւ ու Տիկին Տիւվէրնուայի տունը եկաւ գտաւ զիս:

— Ամէն բան կարգադրեցինք, ըսաւ ներս մտած ատեն:

— Տունը վարձուեցա՞ւ, հարցուց Բրիտանս:

— Այո, դուքսը անմիջապէս հաւանեցաւ:

Ես չէի ճանչնար դուքսը, բայց կ'ամըչնայի զինքը այսպէս խաբելուս համար:

— Բայց ամէնքն այս չէ, աւելցուց Մարկրիթ:

— Ուրիշ ի՞նչ կայ:

— Արմանի բնակարանին ալ հոգ տարի:

— Նո՞յն տանը մէջ, հարցուց Բրիտանս խնդալով:

— Ոչ, այլ Բուան տիւ Ժուրի պանդոկը, ուր ճաշեցինք դուքսն ու ես: Երբ անիկա տեսարանը դիտելու զբաղած էր, ես հարցուցի Տիկին Առնուի, — Առնու չէ՞ր անունը, — հարցուցի թէ պատշաճ յարկաբաժին մը ունի՞: Եւ արդարեւ ունէր, սրահով, նախասենեակով եւ ննջարանով: Կարծեմ թէ պէտք եղածն ալ այս է: Ամիսը վաթսուն ֆրանք: Բոլոր սենեակները կահաւորուած են այնպիսի կերպով մը որ սեւամաղձոտ մը իսկ հաճոյք պիտի զգայ: Ուստի վարձեցի: Աղէ՞կ ըրի:

Մարկրիթի վիզը նետուեցայ:

— Շատ սիրուն պիտի ըլլայ, շարունակեց, պզտիկ դրան մէկ բանալին ձեզի կուտամ: Դուքսին խոստացայ վանդակադրան բանալին զոր պիտի չառնէ, քանի որ ցորեկին պիտի գայ, եթէ երբեք գայ: Խօսքը մէջերնիս, կարծեմ թէ շատ ուրախ է այս քմահաճոյքիս համար, որ ատեն մը պիտի հեռացնէ զիս Փարիզէն եւ ընտանիքն ալ ձայնը պիտի կտրէ քիչ մը: Սակայն հարցուց ինծի թէ ես որ Փարիզը այնքան կը սիրէի, ի՞նչպէս կրցած էի այս գիւղը առանձնանալու որոշում տալ: Պատասխանեցի թէ տկար եմ եւ հանգիստ առնելու համար գիւղ քաշուիլ կ'ուզեմ: Շատ չհաւատաց խօսքիս: Այս խեղճ ծերունին միշտ կասկածի մէջ է: Ուստի շատ զգուշութիւն պիտի ընենք, սիրելի Արմանս, վասն զի հոն հսկողութիւն կատարել պիտի տայ իմ վրաս, եւ տուն մը վարձելը չի բաւեր, պէտք է որ վճարէ նաեւ պարտքերս եւ դժբախտաբար պարտքեր ունիմ: Ասոնք ձեր գործին կուգա՞ն:

— Այո, պատասխանեցի, ջանալով լռեցնել այն խղճահարութիւնը, զոր ապրելու այս եղանակը ատեն ատեն կ'արթնցնէր իմ մէջս:

— Տանը ամէն կողմը պտտեցանք եւ շատ հանգիստ պիտի ըլլանք հոն: Դուքսը ամէն բանի հոգ կը տանէր: Ահ, սիրելիս, աւելցուց խենթ աղջիկը զիս գըրկելով, բախտաւոր էք որ ձեր անկողինը շտկողը միլիոնատէր մըն է:

— Ե՞րբ պիտի փոխադրուիք, հարցուց Բրիտանս:

— Կարելի եղածին չափ շուտ:

— Ձեր կառքն ու ձիերը պիտի տանի՞ք:

— Ամէն բան պիտի տանիմ: Բացակայութեանս միջոցին դուք պիտի նայիք բնակարանիս:

Ութ օր ետքը, Մարկրիթ գիւղի տունը փոխադրուած էր, ես ալ Բուան տիւ Ժուր պանդոկը տեղաւորուած էի:

Այն ատեն սկսաւ կեանք մը, զոր դըժուար է նկարագրել ձեզ:

(Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Մէկ ամսուան ազգային սուգ հռչակ–ուած է Միացեալ Նահանգներու մէջ։ Նախագահ Քենըտիի յուղարկաւորութիւ–նը կը կատարուի Երկուշաբթի օր, Ուա–շինկթընի մէջ։ Սպիտակ Տան բանբերը յայտնած է թէ ծաղկեպսակ չղրկուի այլ փոխան ծաղկեպսակի նուիրատուութիւն–ներ ըլլան բարենպատակ կազմակերպու–թեանց։

Նախագահ Քենըտիի մարմինը կը հանգչի Սպիտակ Տան իր սենեակը։ Տի–կին Քենըտի որ «Ա՛խ, ո՛չ» պոռացած էր երբ իր ամուսնոյն արիւնոտ գլուխը իր ծունկին վրայ կ՚իյնար, ամբողջ գիշերը անցուցած է իր երկու զաւակները արտին սեղմած։

×

Ուաշինկթընէն Մոսկուա վրդոված յու–զում մը կը տիրէ։ Մինչ տը Կոլ կը հե–ռագրէր Տիկին Քենըտիի չեչտելով թէ նախագահը մեռած էր ինչպէս զինուորը կրակին տակ, համայնավար կուսակ–ցութիւնը յայտարարութիւն մը կը հրա–պարակէր իր ցաւը յայտնելով այս «զըզ–ուելի մահափորձին» առթիւ։ Հարիւրա–ւոր անձնաւորութիւններ աջ թէ ձախ նոյնիմաստ յայտարարութիւններ կ՚ընէ–ին, ինչպէս նաեւ աշխարհի բոլոր մեծե–րը։

Անգլիական շրջանակները կը մաղթեն որ անհատի մը նախաձեռնութիւնն ըլլայ այլապէս ծանր հետեւանքներ կը նախա–տեսուին։

ԼԻՈՆ.— Այրի Տիկին Մանուկ Մա–նուկեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Ան–նա Մանուկեան, Տէր եւ Տիկին Անդրա–նիկ Մանուկեան, Այրի Տիկին Զապէլ Գիլարճեան եւ զաւակները, Հացագործ–եան, Տիմէճեան, Ա. Դաւիթեան ընտա–նիքները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ա–մուսնոյն, հօր, մեծ հօր, մօրեղբօր, զարմիկին, փեսային եւ ազգականին՝

ՄԱՆՈՒԿ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

կսկծալի մահը որ տեղի ունեցաւ Նոյեմ–բեր 22ին, 55 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Երկուշաբթի առաւօտ ժամը 10ին, Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցին 295 Րիւ Պու–ալօ, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Կիյօթիէռի գերեզմանատունը։

Մասնաւոր մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայ իբրեւ այդ նկատել։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ըս–տիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի խումբի ընկերները այս Հինգ–շաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կըրնոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմա–կերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ։

ՕԹԷԼ ՍԻԻՍ Է ՊՕՐՏՕ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տիկին Ովսաննա Կարապետեան (ծնեալ Այվազեան), հօրը անունը՝ Սարգիս Բա–բերդի Վարդան գիւղէն, կը փնտռէ իր հօրեղբօր Ոսկան Այվազեանի երկու աղ–ջիկները, կը կարծուի թէ Պաքու կը գտնուին։ Կը խնդրուի արտասահմանի թերթերէն արտատպել։ Տեղեկութիւն ունեցողներէն գրել .—

GARABEDIAN
10, Vieille Route La Gavotte
MARSEILLE (B. du R.)
(FRANCE)

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄՈՒՐԱՏ-ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ԶՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17էն 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու իր Մեծ նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ԶՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո յտ Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն։

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ։

Մանրամասնութիւնները առանձին։

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ու նեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ՚ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

Կ՚ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ՚ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաք–րութիւն եւն.)։ Դիմել Յառաջի, ան–ձամբ։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ. — Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

HAUTES... **GAP** ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին

ՓԻԼԻՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ

ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ

ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
TÉLÉPHONE : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ՏԱՐԱԾԵՑԷ՛Ք ԱՅՍ ԳԻՐՔԵՐԸ

Շ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Օրեր եւ ժամեր
Ժ. ՄԻՍԱՔԵԱՆ	Բուռ մը Տոմս
Բ. ԹԱՇԵԱՆ	Ներածութիւն Հայ Գրականութեան Պատմութեան Լեզուական Հարցեր Լսարան Հայ Լեզուի
ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ	Նահանջը առանց երգի Յարալէզներու Դաւաճանութիւնը
Մ. ԻՇԽԱՆ	Ոսկի Աշուն (Բանաստեղծութիւն)
ՎԱՀԷ ՔԱՉԱ	Կարթը

ԱՌԱՔՈՒՄԻ ԾԱԽՔԸ ԳՆՈՐԴԻՆ ՎՐԱՅ

ՅԱՌԱՋ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատընտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ։ եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը։

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեա–նի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9°

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 26 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
MARDI 26 NOVEMBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

…ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9868
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — N° 9868

ՄԵՐ ԴԱՒԱՆԱՆՔԸ

Հ. Յ. Դաշնակցութեան վերջնական նպատակն է Ազատ, Անկախ, Ժողովրդավար եւ Միացեալ Հայաստանի իրագործումը, հայ ազգի պատմական Հայրենիքի հողերուն վրայ :

Մենք կը հաւատանք, որ այդ նպատակի իրագործումն ու պահպանումը հնարաւոր կրնան ըլլալ միայն ազատ եւ ժողովրդավար աշխարհի մը մէջ : Աշխարհ մը, ուր պատերազմի վտանգը կը վերցուի եւ ազգամիջեան ներկայ ու գալիք վէճերը կը լուծուի խաղաղ կերպով, շնորհիւ միջազգային հզօր կազմակերպութեան մը, որ միջոցներ կ՚ունենայ իր գերագոյն կամքը պարտադրելու թէ փոքր եւ թէ մեծ ազգերուն :

Կը հաւատանք, որ հաւասարապէս մեծ թէ փոքր, հզօր կամ տկար բոլոր ազգերու անվիճելի եւ անբռնաբարելի իրաւունքն է ունենալ սեփական անկախ պետութիւն, եւ ապրիլ, զարգանալ ու բարգաւաճիլ անոր հովանիին տակ :

Կը հաւատանք, որ ամէն ազգ, նոյնիսկ ամէնէն փոքրն ու տկարը, իր բոլոր ստեղծագործ կարողութիւններն ու իր առանձնայատուկ ազգային անհատականութիւնը կրնայ անկաշկանդ ու լաւագոյն կերպով զարգացնել իր սեփական ազատ ու անկախ պետութեան մէջ :

Կը հաւատանք, որ ամէն մարդ, առանց սեռի, ցեղի, դաւանանքի խտրութեան, ի ծնէ իրաւունք ունի ապրելու ազատ ու երջանիկ կեանք մը :

Կը հաւատանք, որ երբ ազգի մը հայրենիքը կը գտնուի իրմէ աւելի զօրաւոր ազգի մը լուծին տակ եւ տիրապետող ազգը չուզեր խաղաղօրէն եւ օրինաւոր ճամբով վերջ տալ իր բռնատիրութեան, տիրապետեալ ազգը անբռնաբարելի իրաւունքը ունի կռուելու օտար լուծին դէմ, գործածելի բոլոր միջոցներով, ի հարկին յեղափոխութեամբ ու զէնքով, իր սեփական հայրենիքի ազատութեան համար :

Կը հաւատանք, որ ամէն ազգ, անժխտելի իրաւունք ունի ինքզինք կառավարելու այնպէս, ինչպէս ինք կ՚ուզէ, ու իր կամքը կրնայ արտայայտել միայն ժողովրդային, ընդհանուր եւ միայնգամայն ազատ եւ գաղտնի քուէարկութեամբ :

Կը հաւատանք, որ ազգ մը իր անկախ պետութեան սահմաններուն մէջ իսկ, լաւագոյն կերպով կրնայ բարգաւաճիլ եւ երջանիկ ըլլալ այն ատեն միայն՝ երբ իր բոլոր անդամները, առանց սեռի, ցեղի եւ դաւանանքի խտրութեան, կը վայելեն խղճի, խօսքի, մամուլի, հաւաքոյթի, կազմակերպուելու ու աշխատելու, տեղէ տեղ փոխադրուելու, հաղորդակցելու կատարեալ ազատութիւն, որոնցմէ զուրկ է Հայաստանը :

Կը հաւատանք, որ երբ ազգ մը անկախ է ու ունի ազատ, ժողովրդավար կարգեր, կառավարութիւնն ալ կ՚ընտրուի ժողովուրդին կողմէ, ազատ, գաղտնի եւ ընդհանուր քուէարկութեամբ, անոր սահմանադրական կարգերուն մէջ փոփոխութիւն կ՚ըլլայ միայն սահմանադրական ճամբով, այսինքն խաղաղ եւ օրինական կերպով. Հետեւաբար, ազգադաւաճանութեան հաւասար ոճիր է ամէն փորձ, բռնի միջոցով, կամ յեղափոխութեամբ փոխելու սահմանադրական ազատ կարգերը :

Կը հաւատանք, որ ազգ մը ոչ միայն իրաւունք, այլեւ պարտականութիւն ունի ընկերային արդարութիւն ընելու իր բոլոր դասակարգերուն անխտիր եւ ստեղծելու ընկերային – տնտեսական այնպիսի պայմաններ, որոնց մէջ ազգին ամէնէն խոնարհ խաւերն ալ ունենան մարդ անհատի արժանապատուութեան վայել կեանք մը, անոր կենսական պահանջներուն պատշաճ գոհացումով :

Կը հաւատանք, որ հայ ազգը, ինչպէս ամէն ազգ, իր ֆիզիքական ու հոգեկան ուրոյն գոյութիւնը լաւագոյն կերպով կը զարգացնէ իր ազատ ու անկախ Հայրենիքին մէջ :

Կը հաւատանք, որ ոեւէ ազգ, նաեւ հայ ազգը, հիւլէական ուժի, հաղորդակցութեան ներկայ միջոցներու եւ գիտութեան հսկայական նուաճումներու այս ժամանակաշրջանին, չի կրնար մեկուսացած ապրիլ ու զարգանալ : Գիտութեան ստեղծած նոր միջոցները այնքան պզտիկցուցած են աշխարհը եւ իրարու մօտ բերած ժողովուրդները, որ բոլորն ալ, մեծ ու փոքր, բացի անկախ եւ ազատ ըլլալու ձգտումէն, գործակցութեան ստիպողական պէտքը ունին, որովհետեւ իրենց տնտեսութեամբ, հաղորդակցութեան միջոցներով եւ մշակոյթով, որեւէ ժամանակէ աւելի կախում ունին իրարմէ եւ իրենց պահանջներուն գոհացում կրնան տալ միայն փոխադարձ հասկացողութեամբ եւ սերտ գործակցութեամբ :

Կը հաւատանք, որ ցորչափ Հայաստանը կը շարունակէ մնալ խորհրդային բռնապետութեան տակ, եւ ցորչափ հայ ազգի պատմական հողերը կը մնան օտար տիրապետութեան տակ, բովանդակ Հայութեան նուիրական պարտականութիւնն է հնարաւոր բոլոր միջոցներով հետապնդել հայ հայրենիքին ազատագրութիւնը :

Հ. Յ. ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ
ԺԸ. ԸՆԴՀԱՆՈՒՐ ԺՈՂՈՎ

ՔԵՆԸՏԻԻ ՍՊԱՆԻՉԸ ԿԸ ՍՊԱՆՆՈՒԻ

ՏԸ ԿՈԼ, ՄԻԿՈՅԵԱՆ, ԻՇԽԱՆ ՖԻԼԻՓ, ՊՕՏՈՒԷՆ

ԵՒ ԲԱԶՄԱԹԻՒ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՆԵՐԿԱՅ Կ՚ԸԼԼԱՆ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԵԱՆ

ԽՐՈՒՇՉԵՒ ՇԱՏ ԱԶԴՈՒԱԾ Է

ՍՊԱՆՈՒԹԵԱՆ ԳԱՂՏՆԻՔԸ ՉԷ ԼՈՒԾՈՒԱԾ

Մինչ բովանդակ աշխարհ վրդոված յուզումով կը պատրաստուէր մասնակցելու նախագահ Քենըտիի յուղարկաւորութեան, նոր ոճիր մը կը պատահէր Տալլասի մէջ: Արդարեւ, Կիրակի օր երբ Քենըտիի ենթադրեալ սպանիչը՝ Օզվալտ բանտը կը փոխադրուէր, Պառի մը տէրը որ ինչ-ինչ պատճառներով կրցած էր գիւրութեամբ մօտենալ ոճրագործին, ատրճանակի մէկ հարուածով տեղն ու տեղը կը սպաննէր Օզվալտը: Այս նոր ոճրագործին ինքնութիւնը ծանօթ է ոստիկանութեան որ գինքը կը գործածէր նաեւ իբրեւ մատնիչ: Ճէք Ռուպընշթայն Սթրիփ – թիզի գիշերօթիկ մը ունի եւ պարասրահ մը: Քանի մը տարի է Տալլաս կը գտնուի: Յստակ է որ Օզվալտի սպանութիւնը կանխամտածուած էր: Քննութեան սկիզբէն իսկ միշտ լրագրողներու եւ ոստիկաններու հետ էր հակառակ ձեռք առնուած խիստ միջոցներուն: Մարդը ծանօթ անցեալ մըն ալ ունի, ձերբակալուած է երկու անգամ, 1953ին եւ 1954ին: Ինք կ՚ըսէ թէ հերոս մը չէ ուզած ըլլալ այլ՝ Ժաքլին Քենըտիի վրէժը լուծել միայն: Ամէն պարագայի մէջ, եթէ պահ մը մոռցուի Քենըտիի մահուան եղերական պարագաները եւ այն ողբերգութիւնը որու ծնունդ տուաւ այս նոր ոճիրը ճիշդ ամերիկեան աւանդական ուեսթըրնի մը տպաւորութիւնը կը թողու : Այս ամբողջը աւելի կասկածելի կը դարձնեն ամէն բան, մանաւանդ երբ յիշենք թէ Տալլասի ոստիկանապետը անմիջապէս յայտարարած է թէ Քենըտիի սպանութեան քննութիւնը փակուած է: Արդարեւ անկարելի է որ այսքան դիւրութեամբ փակուի հարց մը որ աւելի քան երբեք խորհրդաւոր բնոյթ ունի:

Մինչ այս նոր դէպքը տակնուվրայ կ՚ընէր ամէն բան, անդին աշխարհի չորս կողմերէն, պետական ղեկավարները եւ քաղաքական անձնաւորութիւնները կը փութային Ուաշինկթըն ներկայ ըլլալու համար Նախագահ Քենըտիի յուղարկաւորութեան, որ կը կատարուէր Երկուշաբթի կէսօրէ վերջ: Նախապէս դագաղը Քափիթոլ փոխադրուած էր ուր հարիւր հազարաւոր Ամերիկացիներ ամբողջ օրը տողանցած են, իրենց վերջին յարգանքը մատուցանելու համար տարաբախտ նախագահին: Կիրակի, պահ մը, խոր լռութիւն տիրած է երբ Ժաքլին Քենըտի անգամ մը եւս եկած է համբուրելու ամուսնոյն դագաղին առջեւ: Ամէն մարդ յանկարծ հեռացած է, մինակ ձգելով երիտասարդ կինը իր ամուսնոյն հետ :

Աշխարհի վրդովումը սահման չունէր: Խրուշչեւ զգալապէս ազդուած անձամբ կը փութար Մոսկուայի ամերիկեան դեսպանատունը իր ցաւակցութիւնները յայտնելու համար եւ անմիջապէս Ա. Նաստաս Միկոյեան կը պատրաստուէր Ուաշինկթըն մեկնելու ներկայ ըլլալու համար յուղարկաւորութեան, յանուն Խորհրդ. Միութեան :

Մեծ կարեւորութիւն կը տրուէր նաեւ տը Կոլի Ամերիկա ժամանումին, քանի որ, ինչպէս կը յիշուէր Իւ Էն Էմի համագումարին, տը Կոլ Արեւմուտքի միակ մեծ մարդը կը նկատուէր այլեւս :

Խորհ. Միութենէն եւ Ֆրանսայէն ետք, բազմաթիւ երկիրներ կարեւոր պատուիրակութիւններ կը կազմէին, մասնակցելու համար Քենըտիի ազգ. յուղարկաւորութիւն: Ասոնց կարգին յիշենք Անգլիոյ վարչապետը՝ Հիւմ եւ աշխատաւորական կուսակցութեան պարագլուխը՝ Ուիլսըն, մինչ Թագուհին իր ամուսինը կը նշանակէր զինքը ներկայացնելու համար: Եթովպիոյ կայսրը՝ Հայլէ Սելասիէ, Պելժիոյ թագաւորը՝ Պոտուէն, Ալժերիոյ նախագահը՝ Պէն Պելլա, Իտալիոյ փոխ-վարչապետը, Դաշնակցային Գերմանիոյ նախագահն ու վարչապետը՝ Լիւպքը եւ Էրհարտ, Արաբ Մ. Հանրապետութեան Արտաքին նախարարը, Թուրքիոյ վարչապետը Իսմէթ Ինէօնիւ եւ Արտաքին նախարարը՝ Էրքին, Յունաստանի Ֆրէտերիքա թագուհին եւ բազմաթիւ այլ անձնաւորութիւններ:

Կաթողիկէ Ս. Մաթէոս եկեղեցւոյ արարողութենէն ետք որու պատարագը կը մատուցանէր կարդինալ Քուշինկ, նախագահ Քենըտիի մարմինը կը փոխադրուէր Արլինկթընի գերեզմանատունը, հիմնուած 1864ին ուր կը հանգչին արդէն 110 հազար ամերիկացի ռազմիկներ :

Աշխարհի բոլոր երկիրները պէտք է սուգ բռնեն կը յայտարարէր Խսվեստիայի խմբագրապետը՝ Աճուպէյ: Արդարեւ շատ մը կառավարութիւններ 24 ժամուան ազգ. սուգ կը հռչակէին Նոյեմբեր 25ը, յուղարկաւորութեան օրը :

× Ֆիտէլ Քասթրօ յայտարարած է թէ այս սպանութիւնը չի կրնար արդարանալ եւ աւելցուցած.— «Թերեւս դաւ մըն է զոր պատրաստած են ծայրայեղ աջ Ամերիկացիները»:

× Խորհ. Միութիւնը մտահոգ է որ ոճրագործին անձնաւորութիւնը հակա-խորհրդային զգացումներու ծնունդ տայ թէեւ Օզվալտի վերջնական լռութիւնը բաւական մարդոց գործը դիւրացուցած է :

× Նախագահ Ճոնսոնի դժուարութիւնները սկսան առաջին օրէն իսկ: Արդարեւ հարաւային Վիէթ – Նամի մէջ յարձակում մը եղած է Վիէթքոնկներու կողմէ զինուորական կայանի մը վրայ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԼՏԸՍ ՀԸՔՍԼԻ, անգլիացի ծանօթ գրագէտը, մեռաւ առջի օր, 69 տարեկանին ընդհանրացած խլիրդի հետեւանքով :

ՆԻՍԻ մէջ Կիրակի օր վերջ գտաւ Իւ Էն Էմի համագումարը, որ իր բացման նիստին ցաւով արձանագրելէ ետք նախագահ Քենըտիի դառնաղէտ կորուստը, կը շեշտէր այդ առթիւ իր բանբերին բերնով թէ աւելի քան երբեք կը հաստատուի որ մէկ մեծ մարդ մնացած է նախագահ տը Կոլով : Համագումարին ընթացքին յաջորդական խօսողները բոլորն ալ եւ մանաւանդ Փոմփիտու յայտնած են թէ տը Կոլի յաջորդականութեան հարցը ի մօտոյ ծագելիք հարց մը չէ : Ոմանք ծաղրած են «Պարոն Ք.ն» (այսպէս ճանչցուած է ընդդիմութեան հաւանական թեկնածուն Հանրապետութեան նախագահութեան պաշտօնին), յայտնելով թէ «Պարոն Ք.ի մազերը կրնան ճերմկիլ իր երկար եւ տառապալից սպասման ընթացքին»:

ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊԻՍԿ.Ի սպանութեան մասին ուղղակի տեղեկութիւններ ցարդ կը պակսին: Մամուլի օտար գործակալութեանց համաձայն ոճիրը տեղի ունեցած է Աշրաֆիէհ (Պէյրութի մերձաւոր արուարձան մը) Դերենիկ Եպս.ի քրոջը բնակարանը: Ոճրագործը, պատմած է քոյրը, առանձին ձգած էր Դերենիկ Եպսկ.ի հետ, ինչ որ կարծել կուտայ թէ անծանօթ չէր նաեւ քրոջը: Իբրեւ ոճրագործ կը տրուի Սահակ Տէմիրճեանի մը անունը, 26 տարեկան, նախկին աբեղայ: Օռռռ կը գրէ յորդանահպատակ ոճրագործը վառ ատելութիւն մը ունէր եպիսկոպոսին դէմ որ ընդդիմացած էր իր ձեռնադրութեան :

ԺՈՐԺ ՊԻԶԷ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 125ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Ֆրանսացի ծանօթ երգահանը ծնած է Փարիզ, 1838 Հոկտեմբեր 25ին։

Ապագայ երաժիշտին համար բացառիկ բարենպաստ մթնոլորտի մը մէջ անցան իր մանկութեան տարիները ։ Անոր հայրը երգի դասատու էր, մայրը՝ լաւ դաշնակահարուհի եւ զաւակին առաջին դասատուն ։ Սակայն հիմնականը երախային հարուստ երաժշտական ընդունակութիւնն էր, որ աչքի զարկաւ երբ չորս տարեկան էր։ Յետագային Պիզէ կը խոստովանի, որ ինք տարուած էր գրականութեամբ, եւ միմիայն յարգելով ծնողքին փափաքը՝ նուիրուած է երաժշտութեան ։

Ինը տարեկան երախան կ՚ընդունուի Փարիզի երաժշտանոցը, դաշնակի ճիւղը։ Իր ուսուցիչը կ՚ըլլայ՝ Մարմոնթել։ Յայտուն կ՚ըլլան ապագայ երաժիշտին յաջողութիւնները դաշնակի, այնուհետեւ՝ երգեհոնի եւ վերջապէս՝ երգահանի բնագաւառներուն մէջ։ Պատանեկութեան տարիներու գրած իր գործերէն ուշագրաւ է Տօ Մաժէօր համանուագը ։

Իր « Դաւիթ » ճանթաթով կը ստանայ «Հռոմի մեծ մրցանակը» (Կրան Փրի տը Ռոմ), որ իրեն իրաւունք կուտայ շարունակելու եւ կատարելագործելու իր արուեստը Իտալիոյ մէջ ։

50ական թուականներու վերջերը Իտալիա կ՚ապրէր ազգային – ազատագրական բուռն տրամադրութիւններով։ Այդ պայմաններուն մէջ Պիզէ , անշուշտ, չէր կրնար անտարբեր դիտողի մը դերին մէջ մնալ եւ սահմանափակուիլ միայն անցեալի գործերու ուսումնասիրութեամբ ։

Օփերաներով հարուստ Իտալիոյ մէջ բնական էր, որ ֆրանսացի երգահանը սիրէր օփերայի սեռը։ Պիզէ Ռոսինիի երկրպագուն էր, եւ անոր առաջին գործը՝ «Տոն Փրոքոպիօ» օփերան, անկասկած, կը կրէ Ռոսինիի երաժշտութեան ազդեցութիւնը ։

1860ին կը վերադառնայ Փարիզ, ուր երաժիշտին կը սպասէր ծանր եւ դժուար աշխատանքի տարիներ ։

1863ին կ՚աւարտէ «Մարգարիտ որսորդներ» օփերան, որ թէեւ կատարեալ չէր, բայց աչքի կը զարնէր իր երիտասարդական աւիւնով եւ անկեղծութեամբ, հարուստ մեղեդիութեամբ, նուագախումբի բաժնի գունագեղութեամբ եւ երաժշտական լեզուի թարմութեամբ ։

« Փերթի գեղեցկուհին» օփերան (ներկայացուած առաջին անգամ 1867ին) , «Հռոմ» համանուագը, դաշնակի գործերը եւ երգերը յառաջընթացք մը կը կազմեն դէպի հասունութիւն, գեղարուեստական սկզբունքներու բիւրեղացում ։ Երիտասարդական տարիներու ոգեւորութիւնը եւ ստեղծագործական խիզախութիւնը իրենց տեղը կը զիջին լուրջ գեղարուեստական մտորումներու ։

70ական թուականներու սկիզբը ստեղծագործական նոր վերելքի շրջան մըն է Պիզէի համար։ Նախ կը յօրինէ վիպերգական շունչով «Ճամիլէ» օփերան , « Հայրենիք » նախերգանքը եւ Ալֆօնս Տօտէի «Արլեզուհին » գործին համար երաժշտութիւն մը ։

Պիզէ այլեւս չուզեր օգտագործել պայմանական նիւթերը, Էքզօթիք պատկերները։ Կ՚ուզէ պատկերացնել իրական կեանքը, մեծ կիրքերով եւ ապրումներով գործեր։ Առանձնապէս խստապահանջ կը դառնայ իր օփերաներուն երգատետրերուն նկատմամբ, անմիջական ձեւով մասնակցելով անոնց յօրինումին ։

Ա. Տօտէի «Արլեզուհին» կը գրաւէ երգահանին երեւակայութիւնը։ Արդարեւ այդ գործը իրեն համար, թէ իրական եւ թէ վիպական էր. մեծ ողբերգութեան ստեղծանին հասնող եղերերգութիւն մը։

Պիզէի համար հիմնական կը դառնայ , այսպէս կոչուած, «փոքր» մարդոց մեծ յոյզերու բացայայտումը։ Հրաժարելով ֆրանսական օփերայի արուեստին մէջ տիրող պայմանական, առասպելական , կեղծ դասական նիւթերէն՝ Պիզէ իր ուշադրութիւնը կը կեդրոնացնէ կենդանի հերոսներուն վրայ ։

Պիզէի արուեստին գագաթնակէտը « Քարմէն » օփերան է ։

Այս օփերան հեղինակին երկարատեւ գեղարուեստական որոնումներուն հանրագումարն է, անոր ստեղծագործական սկզբունքներուն ընդհանրացումը եւ փայլուն յաղթանակը։ Պիզէի վառ, ինքնատիպ, գեղեցիկ տաղանդը իր հիանալի արտայայտութիւնը գտած է այդ շողշողուն գործին մէջ ։

« Քարմէնը» կը պատկանի այն գործերու շարքին, որոնց նկատմամբ անկարելի է անտարբեր մնալ ։

Հիմնուելով ֆրանսացի ծանօթ գրող Փրոսփեր Մերիմէի համանուն պատմուածքին վրայ, յատկապէս Խօզէի պատմուած դրուագին վրայ, մասնագէտ երգագիրներ Մելեակ եւ Կալեվի ստեղծած են սքանչելի երգատետր մը։

Այդ օփերային մէջ Պիզէ ցոյց տուաւ, որ ան ոչ միայն հմտօրէն կը տիրապետէ երաժշտական եւ թատրոնի օրէնքներուն, այլեւ շատ լաւ կ՚ըմբռնէ թատերական երաժշտութեան առանձնայատկութիւնները։ Անոր գրած ամէն մէկ հատուածը վառ բեմական բնոյթ կը կրէ ։

Լայնօրէն օգտագործելով կենցաղի երաժշտութեան ձեւերը (պարեր, երգեր , քայլերգներ), երգահանը իր տիպարները ժողովրդականացուցած է ։ Յատկապէս հարուստ են պարերով առաջին եւ երկրորդ գործողութիւնները՝ Քարմէնի դիմապիծը ներկայացնելու առեն ։ Երրորդ եւ չորրորդ գործողութիւններուն մէջ աւելի չեշտուած են ողբերգական ելեւէջները, իսկ օփերայի վերջաւորութեան այդ երկու տարրերը ուժգին կը հակադրուին իրար ։

Երգահանը յաջողած է իր գործին մէջ դնել ազգային գունաւորում, բացայայտել ազգային ոգին եւ բնաւորութեան տիպական գիծերը, սանոնց հետ մէկտեղ մնալով միշտ ուրոյն եւ ինքնատիպ ։

« Քարմէնի» երաժշտութիւնը աչքի կը զարնէ իր կենսախինդ, գունեղ եւ պայծառ տիպարներով, յոյզերու եւ ապրումներու յայտուն գիծերով ։

Պիզէի օփերային հերոսները ժողովրդական մարդիկ են, կենդանի, իրաւ ։ Միեւնոյն ժամանակ անոնցմէ ամէն մէկը զօրաւոր անհատականութիւն ունեցող անձնաւորութիւն է, իր ուրոյն ներաշխարհով, ինչպէս Քարմէնը, Միքայէլան, Խօզէն եւ Էսքամիլլօն։ Հերոսներուն բնութագրութեան ամէնէն արժէքաւոր կողմերէն մէկը անոնց հոգեկան աշխարհին եւ ապրումներուն հետ մէկտեղ տիպարներուն արտաքին բնութագրութիւնն է։ Այս ձեւով, արտայայտչականը եւ նկարագրականը երաժշտութեան մէջ սերտ կերպով շաղկապուած են։ Ամբողջութիւն մը կը ներկայացնէ Քարմէնի տիպարը. անոր կանացի էութիւնը երբեք չի տուժեր զօրաւոր կամքի, բուռն կիրքերու արտայայտութիւններէն, հոգեկան ներքին լարուածութենէն ։

Որքան ալ տարօրինակ թուի, Պիզէի այս գործը չհասկցուեցաւ իր ժամանակակիցներէն, օփերային առաջին ներկայացումը (Փարիզ 1875) փաստօրէն ձախողանք մը եղաւ։ «Քարմէն»ի առաջին ներկայացումէն երեք ամիս անց՝ 1875 Յունիս 2ին, Պիզէ մեռաւ ։

Կարճ, բայց բեղուն եղաւ ֆրանսացի երգահանին կեանքը։ Երաժշտական արտակարգ տաղանդը եւ ինքնամոռացութեան հասնող աշխատասիրութիւնը հնարաւորութիւն տուին իրեն ստեղծելու արուեստի մնայուն գանձեր եւ անոնց կարգին «Քարմէն» օփերան, որ աշխարհի օփերաներու զարդն է եւ ֆրանսական օփերայի արուեստին բարձրագոյն գագաթներէն մէկը ։

Մ. ՅԱՐՈՒԹԻՒՆԵԱՆ

ԱՆԳՐԱԳԻՏՈՒԹԻՒՆԸ ԱՇԽԱՐՀԻ ՄԷՋ

Մեր օրերուն , երբ գիտութիւնը եւ մշակոյթը հասած են աներեւակայելի բարձունքներու, երբ գիտութեան, արուեստի եւ արհեստի մարդերուն մէջ ձեռք ձգուած նուաճումները կարելիութիւն ընձայեցին մարդուն թռիչք կատարելու դէպի տիեզերք եւ խորապէս ծանօթանալու նիւթին կառուցուածքին, դրեթէ անհաւատալի կը թուի, որ երկրագունդի չափահաս բնակչութեան մօտաւորապէս կէսը գրել – կարդալ չի գիտեր ։

Երեւութապէս տարօրինակ, բայց իր տրամաբանական պատճառները ունեցող այս կացութիւնը, այսօր, աւելի եւս կը գրաւէ մարդկութեան ուշադրութիւնը , երբ կ՚ապրինք դարաշրջանի մը մէջ, ուր զարգացումը եւ յառաջդիմութիւնը դարձած են աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու գլխաւոր մտադրաղումը։ Հետեւաբար , պատահական չէ, որ ՄԱԿի Ընդհ. Ժողովի 18րդ նստաշրջանի օրակարգին վրայ գտնուի՝ համաշխարհային գիծով անգրագիտութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու խնդիրը ։

« Ամբողջ աշխարհի մէջ անգրագիտութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար համագործակցութիւն մը ստեղծելու » հարցը վիճաբանութեան դրուած է ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի նստաշրջանին մէջ, այն փաստաթուղթին հիման վրայ, զոր պատրաստած է Իւնեսքօն, Միացեալ Ազգերու կազմակերպութեան մէկ որոշումին համաձայն։ ՄԱԿի եւ մանաւանդ Իւնեսքօյի համար մարդկութեան այս չարիքին՝ անգրագիտութեան վերացման խնդիրը կը հանդիսանայ անոր բոլոր ծրագիրներուն գլխաւոր նպատակներէն մէկը, սկսած 1946ի ընդհանուր խորհրդաժողովի առաջին նստաշրջանէն իսկ։

Անգրագիտութեան վերացումը եւ անհետացումը պիտի բերեն նաեւ գործօն նպաստ մը այն պայքարին, որ կը մղուի աշխարհի բոլոր ժողովուրդներու միջեւ փոխադարձ ճանաչման ու հասկացողութեան համար, եւ հետեւաբար, նպաստ մը համաշխարհային խաղաղութեան ամրապնդման գառին։ Այս իրողութիւնը ընդգծուած է նաեւ ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի 16րդ նստաշրջանի որոշման մէջ, ուր ցոյց կը տրուի «այն կարեւորութիւնը, որ կը ներկայացնէ կարդալ – գրելը, ինչպէս եւ ընդհանուր ուսումը ազգերու եւ ժողովուրդներու միջեւ խաղաղ եւ բարեկամական յարաբերութիւններու զարգացման համար»։ Այլ խօսքով, համաշխարհային գետնի վրայ անգրագիտութեան հաշուեյարդարը կը հանդիսանայ միջազգային կարեւոր խնդիր մը, որ կը սպասէ իր լուծման ։

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովի կողմէ յանձնարարուած պարտաւորութիւնը կատարելու եւ այժմու նստաշրջանին ներկայացուած «Ընդհանուր գրագիտութեան համար համաշխարհային արշաւի» փաստաթուղթը պատրաստելու համար, Իւնեսքօ ձեռնարկեց միջազգային քննութեան մը, որուն արդիւնքները ներփակուած են յիշեալ փաստաթուղթին մէջ ։ Թէպէտեւ անոնք հեռու են լրիւ ըլլալէ, սակայն, ուղղակի ցնցող են։ Աշխարհի մէջ գոյութիւն ունին 700 միլիոն չափահաս անգրագէտներ, ինչ որ կը ներկայացնէ երկրագունդի չափահաս բնակչութեան երկու հինգերորդը (տասնըհինգ տարեկանէն վեր)։ Ասոնցմէ հինգ հարիւր միլիոնը կը գտնուին Իւնեսքոյի անդամ Ափրիկէի, Ասիոյ եւ Լատին Ամերիկայի երկիրներուն մէջ։ Այսպէս՝ 105 միլիոն Ափրիկէի, 345 միլիոն Ասիոյ եւ 45 միլիոն լատին Ամերիկայի մէջ ։

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

— Ժորժ – Ժագ Տանթոն, երեսունեւչորս տարեկան, ծնած Արսիսի մէջ, փաստաբան , Քոնվանսիոնի երեսփոխան ։

– Ո՞ւր կը բնակիք ...

– — Շուտով իմ բնակարանս պիտի ըլլայ Անէութիւնը եւ անունս պիտի մտնէ պատմութեան Պանթէոնը, ինչ որ ալ ըսեն...

Յետոյ, դառնալով դէպի սրահը, ուր խռնուած էր բազմութիւնը, Տանթոն գոռաց.

— Այո, այո, ժողովուրդը պիտի յարգէ գլուխս ... կառափէն անջատուած գլուխս ...

Նախագահը հրամայեց առեանի քարտուղարին կարդալ ամբաստանագիրը , որ ուրիշ բան չէր եթէ ոչ Սէն Ժիւսթի կողմէ պատրաստուած եւ Քոնվանսիոնին ներկայացուած տեղեկագիրը ։

Սուտի, խարդախութեան, զրպարտութեան տարափին տակ ամբաստանեալները պահ մը մնացին շուարած, ապա , ընդվզումի հսկայ թափով մը ծառացան այդ բոլորին դէմ, եւ Գամիյ Տէմուլէն աղաղակեց.

— Սպաննեցէք մեզ իսկոյն որպէսզի չլսենք այս բոլոր գարշելիութիւնները ..

Իսկ Տանթոն՝ որոտաց .

— Ինչ որ ալ ըսէք, մեր փառքը ապահովուած է։ Ճիշդ է, մենք պիտի առաջնորդուինք կառափնատ, սակայն երբ այլեւս գոյութիւն ունենալէ դադրինք, այն ատեն ժողովուրդը բզիկ բզիկ պիտի ընէ մեր թշնամիները։

Նախագահ Հերման, իր ձեռքի զանգակիկը շարժելով, յայտարարեց .

— Տանթոն, դուք կ՚անարգէք ատեանը եւ արդարութիւնը, երբ կը յայտարարէք թէ վստահ էք որ մահուան պիտի դատապարտուիք ։

Այս յայտարարութեան վրայ, չորս կողմէն բարձրացած աղմուկը պահ մը դադրեցաւ եւ նախագահը շարունակեց .

— Տանթոն, Քոնվանսիոնը ձեզ կ՚ամբաստանէ Տիւմուրիէզի ծրագիրներուն օժանդակած եւ անոր աջակից եղած ըլլալու յանցանքով ։

Տրիբունը, որուն դէմքին վրայ ծիծաղ մըն էր ուրուագծուած, հանդարտօրէն պատասխանեց .

— Իմ ձայնս, որ բազմաթիւ անգամներ լսուած է, երբ պէտք է եղած պաշտպանել ժողովուրդին իրաւունքները, այս անգամ ալ, որեւէ դժուարութիւն պիտի չունենայ ի դերեւ հանելու համար այս զզուելի զրպարտութիւնները։ Այն բոլոր վատերը որոնք զիս կը զրպարտեն, պիտի կրնա՞ն առանց այլայլելու ելլել իմ դէմս ։ Թող գան...

Յետոյ, ձախ բռունցքը մէջքին յենած ու աջ ձեռքը երկարելով դէպի ատեանը , Տանթոն բացագանչեց որոտացող ձայնով մը.

— Թող գան, թող մէջտեղ ելլեն եւ ես շատ դիւրութեամբ պիտի կրնամ պատռել անոնց կեղծիքի դիմակը եւ երեւան հանել իրենց իսկական դէմքը ։ Ըսի, եւ կը կրկնեմ .— Շուտով իմ բնակարանս պիտի ըլլայ Անէութիւնը եւ անունս պիտի մտնէ Պանթէոն... Ահաւասիկ գլուխս, անիկա ամէն բանի համար երաշխիք մըն է...

Եւ այդ պահուն, կարծես կեանքէն ձանձրացած , քաջարի Տրիբունը իր երկար մարմինն ի վար ձգեց թեւերը ու փռխաց.

— Երկար ատեն ծառայեցի, կեանքը այլեւս բեռ մըն է ինծի համար ...

Բայց, շուտով զղջալով իր այս բոպէական թուլութեան համար, առիւծի մը նման ցնցելով բաշերը, շարունակեց իր եւ իր ընկերներուն պաշտպանողականը այնպիսի բուռն թափով մը, որ պահ մը, նախագահ Հերման շուարած, սկսաւ հնչեցնել իր զանգակիկը, կարգի հրաւիրելով Տանթոնը եւ գոչելով.

— Չե՞ս լսեր զանգակիկիս ձայնը ։

Տանթոն, թեւերը կուրծքին խաչաձեւած եւ իր ձայնին տալով աւելի գոռ շեշտ մը, պոռաց.

— Այն մարդը որ իր կեանքը կը պաշտպանէ, ծիծաղ ու հեգնանք միայն կրնայ ունենալ զանգակիկի մը ձայնին համար..

Շարունակեց իր պաշտպանողականը եւ իր խերաքանչիւր բառերը իբրեւ մէկ մէկ դաշոյնի հարուած կը մխրճուէին ամբաստանագրին սիրտը։ Որեւէ դժուարութիւն չունեցաւ ապացուցանելու համար իր հաւատարմութիւնը դէպի յեղափոխութիւնը։ Արդարացուց Օգոստոս 10ի իր ընթացքը, երբ նախարար էր, իր վերաբերմունքը դէպի Օրլէանի դուքսը ։ Շատ դիւրութեամբ եւ պարզօրէն մանրամասն հաշիւը ներկայացուց իրեն վերագրուած չորս հարիւր հազար ոսկիին ։ Գալով Տիւմուրիէզի ծրագիրներուն օժանդակել ուզած ըլլալու զրպարտութեան, Տանթոն գայն ծիծաղելի գտաւ ։ Չէ՞ որ ինք էր զօրավարին կասկածելի գործունէութեան մասին յայտարարութիւններ ընողը , մինչ Ռոպէսփիէռ ըմբռնած էր անոր պաշտպանութիւնը 1793 Ապրիլ 10ին...

Այս յայտարարութեան ի լուր, աղմուկ մը բարձրացաւ սրահին մէջ եւ ծայր տուաւ խրախանցում մը։

Տանթոն դառնալով դէպի ժողովուրդը, աղաղակեց ։

— Ժողովուրդ, պիտի դատէք զիս այն ժամանակ միայն երբ ամէն բան ըսեմ, իմ ձայնս ոչ միայն դուք այլ ամբողջ Ֆրանսան պէտք է որ իմանայ ...

(8 Շար.)

Մեծ թիւով անգրագէտներ գոյութիւն ունին այն երկիրներուն մէջ, որոնք դեռ մինչեւ վերջերս գաղթավայրեր էին եւ կամ կը գտնուէին թերաճ զարգացման փուլի մէջ :

Նշենք կարգ մը տուեալներ Իւնեսքոյի փաստաթուղթէն: Այսպէս՝ Պոլիվիոյ մէջ անգրագէտներու թիւը կը կազմէ երկրի բնակչութեան ընդհանուր թիւին վաթսուն առ հարիւրը, Հայիթիի մէջ՝ 90, Իրանի մէջ՝ 80, Նիկերիոյ մէջ՝ 58, Փաքիստանի մէջ՝ 84,7, Սինկափուրի մէջ՝ 52, Սուտանի մէջ՝ 90, Թունուզի մէջ՝ 65 – 70 առ հարիւրը:

Իւնեսքոյի կատարած քննութիւնը երեւան հանեց նաեւ այն իրողութիւնը, որ թէեւ աշխարհի բազմաթիւ երկիրներուն մէջ կարգ մը միջոցներ ձեռք առնուած են պայքարելու համար անգրագիտութեան չարիքին դէմ, այնուամենայնիւ աճման մէջ է անգրագէտներու թիւը: Այս երեւոյթը ունի իր բացատրութիւնը, այն, որ մէկ կողմէ արագ թափով կ'աճի երկրագունդի ազգաբնակչութիւնը, իսկ միւս կողմէ շատ մը երկիրներու մէջ անբաւարար են գործադրուած միջոցները, վերցնելու համար անգրագիտութիւնը: Օրինակ, Էքուաթորի Հանրապետութեան մէջ, ուր անգրագէտները կը ներկայացնեն ազգաբնակչութեան 44 առ հարիւրը (մօտ 4,5 միլիոն), անոնցմէ միայն 6067 անձ կը մասնակցին գրագիտութեան դասընթացքներուն :

Անգրագէտներու թիւին աճը, սակայն, ունի ուրիշ պատճառ մը եւս: Իւնեսքոյի գնահատումներուն համաձայն, կարեւոր թիւով երկիրներու մէջ դպրոցական տարիք ունեցող երախաներուն կէսէն աւելին երբեք դպրոց չեն յաճախեր, իսկ արձանագրուածներուն մեծ մասը կը հեռանան դպրոցէն՝ դեռ լրիւ գրել – կարդալ չսորված :

Իւնեսքոյի «Ընդհանուր գրագիտութեան համար համաշխարհային արշաւի» ծրագիրը կը նախատեսէ ապագայ տասը տարիներու ընթացքին Ափրիկէի, Ասիոյ, եւ Լատին Ամերիկայի թերաճ երկիրներու անգրագէտներու թիւին նուազումը երկու երրորդով: Այս խնդրին լուծումը դիւրին չէ, մանաւանդ եթէ նկատի ունենանք, որոշ երկիրներու դժուար կացութիւնը :

Աշխարհի հանրային կարծիքը շահագրգռութեամբ պիտի հետեւի ՄԱԿի ներկայ նստաշրջանի օրակարգին վրայ դրուած «Համագործակցութիւն՝ ամբողջ աշխարհի մէջ անգրագիտութիւնը հաշուեյարդարի ենթարկելու համար» տեղի ունենալիք վիճաբանութիւններուն, ըսպասելով միջոցառումներու, որոնք նպաստեն անգրագիտութեան վերացումին եւ ընդհանուր տարրական ուսման ներմուծումին աշխարհի մէջ, նկատի ունենալով այն իրողութիւնը, որ ուսման իրաւունքը մարդու հիմնական իրաւունքներէն մէկն է :

Թ. Ա. Թ.

ՀԻՄԱԼԱՅԵԱՆ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴ ՄԸ

— ՀՈՒՆԶԱՆԵՐԸ —

Շրջանի մը մէջ, երբ ամբողջ աշխարհի գիտնականները իրենց աշխատանոցներուն մէջ զբաղած են մարդկութիւնը դեռ չարչարող հիւանդութեանց դէմ պայքարով, եւ երբ կենսաբանական, վիրաբուժական եւ միւս գիտերը իրարու ետեւէ կուգան մարդկային ցաւը մեղմացնել, երկրի վրայ, տեղ մը կայ ժողովուրդ մը, որ չի գիտեր հիւանդութեան ինչ ըլլալը :

Առողջութեան գլուխին սիրելի այս ժողովուրդը՝ Հունզաներն են: Անոնց բնակավայրը Հիմալայեան լեռնային մէկ հովիտն է, զոր պեղած է Հնդիկ գետի թեւերէն մէկը, Հունզան, որմէ առած են իրենց անունը: Այդ հովիտը կը գտնուի 1500էն 2500 մեթր բարձրութեան վրայ, Քաշմիրի հիւսիս արեւմուտքը: Հունզաներու երկիրը կը բաղկանայ հարիւր յիսուն գիւղերէ, որ թառած են լեռան լանջերուն, զանազան բարձրութեանց վրայ եւ ունին տասը հազարի հասնող բնակչութիւն :

Այսուհանդերձ, հակառակ այն բարձրութեան, որուն վրայ կ'ապրին, Հունզաներու երկիրը արեւայորդ շրջան մըն է, արեւադարձային կլիմայով ամառը, երբ ջերմութեան աստիճանը քառասունը կ'անցնի շուքի մէջ :

Իրական երկրային դրախտ մըն է, ծաղկով ու կանաչութեամբ յորդուն, սակայն, բնական շատ քիչ հարստութեամբ, որուն հետեւանքով՝ բնիկներուն կեանքը շատ տանջալից է: Այսպէս ըլլալով հանդերձ, Հունզաները աշխարհի ամէնէն չէն ու զուարթ մարդիկն են :

×

Բայց, նաեւ ամէնէն առողջ ու ժիր մարդիկը: Տքնութեան եւ յոգնութեան տոկալու անոնց կարողութիւնը՝ զարմանալի է: Կրնան քալելով հարիւր քիլոմեթր ճամբայ կտրել եւ անմիջապէս ետ դառնալ, առանց յոգնութեան որեւէ նշան ցոյց տալու :

Սակայն, մարմնական տոկունութենէն աւելի ապշեցուցիչ է Հունզաներու ընդհանուր առողջութիւնը : Անոնք հիւանդութեանց ինչ ըլլալը չեն գիտեր: Գըլխացաւի մասին անգամ գաղափար չունին : Մարդիկ հոն առանց օր մը հիւանդանալու, խոր ծերութեան կը հասնին : Եւ օր մըն ալ խաղաղօրէն կը մարին, ճէթը հատած կանթեղի պէս :

Այս անխախտ ու տեւական առողջութեան երեւոյթը, զարմանք պատճառած է գիտնականներուն, որոնք կը ջանան բացատրութիւն մը գտնել ատոր :

×

« Հունզաներու հարց»ով ամէնէն առաջ, 1903ին զբաղեցաւ այն ատենուան անգլեւհնդկական կայսրութեան գաղթային բժիշկ Ռոպըրթ Մաք Քարրիսըն: Ան՝ տարիներով ուսումնասիրեց անոնց ապրելակերպը, անոնց ներքին եւ արտաքին մարմնակազմը եւ անոնց սննդառութիւնը: Անոր եզրակացութիւնները մեծ աղմուկ հանեցին այն ատեն: Ամէնէն զգալացունցը այն է, որ Հունզաներու այս երկաթեայ առողջութիւնը, ի միջի այլոց, արդիւնք է իրենց հողի աղքատութեան: Անոնք գաղափար չունին ըմպելիի եւ ծխելու մասին: Անոնք ձմրան համար այնքան քիչ բան կրնան մթերել որ, իրենց պաշարը շուտով կը հատնի եւ անոնք ձմրան մնացեալ ամիսները կ'անցընեն բառին իսկական առումով ծոմ պահելով: Այս պարտադիր ծոմապահութիւնն է, որ անոնց մարմինը միշտ առոյգ եւ ամէն տեսակ հիւանդութիւններէ զերծ կը պահէ :

1938ին, Լոնտոնէն Տոքթ. Կրէնս, որ նոյնպէս զբաղած էր Հունզաներով, հրատարակեց ուսումնասիրութիւն մը, որ իբրեւ Հունզաներու երեւոյթի բացատրութիւն, կը բաղդատէր անոնց հողի առողջութիւնը այն բոյսերուն հետ, որ առանձնաշնորհեալ այս ժողովուրդի գլխաւոր սնունդը կը կազմեն :

Միւս կողմէ, սնդականոնի հարցերու մասնագէտ Պ. տը Մելվերէ, խումբ մը գիտնականներու հետ — կենսաբաններ, ազգագրագէտներ եւայլն — վերջերս այցելեց Հունզաներու երկիրը եւ անոնց հետ ուսումնասիրեց անոնց կեանքի եւ երկարակեցութեան պայմանները :

Այս մեծ քննութեան եզրակացութիւնները, մօտ ատենէն պիտի պարզէ շարք մը դասախօսութիւններով, ամբողջ աշխարհին յայտնելով գաղտնիքը՝ հիւանդութեանց եւ յոգնութեան դէմ Հունզաներու ապշեցուցիչ տոկութեան :

Քաղեց՝ ՎԷՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԲԱՌԱՐԱՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԳՈՐԾԸ

Երկար, բեղուն եւ վաստակով հարուստ ուղի մը անցած է հայ բառարանագրութեան պատմութիւնը՝ Կիւթենպերկի գիւտէն մինչեւ մեր օրերը : Արդարեւ, հայերէն լեզուով մինչեւ այսօր տարբեր երկիրներու մէջ լոյս տեսած են 300 բառարաններ, առանց հաշուելու զանազան գիրքերու եւ յօդուածներու կցուած հազարաւոր յաւելուած բառարանները : Այս մեծ պատիւ կը բերէ որեւէ մէկ ժողովուրդի :

Հակառակ այս բոլորին, հրապարակի վրայ գտնուող բոլոր բառարանները չեն գոհացներ մեր ներկայ պահանջները : Առանձնապէս սուր կերպով կը զգացուի հայերէն բացատրական բառարանին պէտքը: Հայաստանի մէջ ամէն ոք իր առօրեայ աշխատանքներու ընթացքին, յաճախ ամէնէն պարզ, բայց քիչ գործածական բառերուն իմաստը հասկնալու համար հարկադրուած է դիմել ռուսերէնին, իսկ յաճախ նաեւ ուրիշ օտար լեզուներու : Այս պակասը լրացնելու նպատակով լեզուի կաճառը սկսած է «Հայոց լեզուի բացատրական բառարանը» ըստեղծելու գործին :

Չորս հատորներէ կազմուելիք այս բառարանը պիտի պարունակէ մօտաւորապէս հարիւր հազար բառեր եւ ոճական արտայայտութիւններ: Բառարանին առաջին հատորը պատրաստ պիտի ըլլայ 1964ին. միւս երեքը հիմնականին մէջ արդէն կազմ ու պատրաստ են խմբագրուելու : Բոլոր հատորներուն տպագրութիւնը վերջ կը գտնէ 1967ին :

Ուրիշ բառարաններ ալ պիտի խմբագրուին : Աշոտ Սուքիասեան կազմած է հայերէնի հոմանիշներու բառարանը, որ կ'ընդգրկէ մօտ ութսուն հազար բառ : Գիրքը պատրաստ կ'ըլլայ մինչեւ տարեվերջ : Նոյն ժամանակամիջոցին խմբագրութեան համար կը պատրաստուի Յովհ. Թումանեանի բառարանը, որ կազմած է Լիտա Պետրոսեան :

Ուշագրաւ է այսպէս կոչուած լեզուաբանական բառարանը, ուր հայերէն լեզուաբանական տարազներու եւ համապատասխան բացատրութիւններէն ետք, կը ներկայացուի անոնց ռուսերէն, անգլերէն, ֆրանսերէն, եւ գերմաներէն համարժէքները (հեղինակներ՝ Հրանդ Պետրոսեան, Սերգէյ Գալստեան, Թերեզա Ղարագուլեան):

Այս բոլոր բառարաններուն պսակը պիտի կազմէ «Հայ բառարանագրութեան պատմութիւն»ը, որուն հեղինակն է Գ. Գասպարեան :

ԻՒՆԵՍՔՕՅԻ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՑԻՉԻՆ ՀԻԱՑՈՒՄԸ

Հայաստանի Հեռագրական Գործակալութեան ներկայացուցիչը տեսակցութիւն մը ունեցած է Իւնեսքոյի միջազգային երաժշտական խորհուրդի քարտուղար՝ Ճէք Պոռնոֆի հետ, որ վերջերս Հայաստան այցելած է :

Ճէք Պոռնոֆ հիացումով արտայայտուած է Արամ Խաչատրեանի, Սայաթ – Նովայի եւ Էդ. Միրզոյեանի մասին : Ուշագրաւ գտած է անոնց երաժշտական արուեստը: Գոհար Գասպարեանի մասին ըսած է, թէ ան հոյակապ երգչուհի է, «արտասովոր, անծանօթ, բայց դիւթիչ բան մը ունէր իր մեկնաբանութիւնը» :

Քանի կրնաս, քանի ձեռքդ է,
մի ցաւցրներ դու ո՛չ ոքին,
Հուր զայրոյթիդ խարոյկներում՝ մի
նստեցներ դու ո՛չ ոքին,
Թէ բաղձանքդ է անդորրութիւն այս
անցաւոր աշխարհին մէջ,
Ամէ՛ն անգամ ինքը՛դ ցաւիր, մի
ցաւցրներ դու ո՛չ ոքին:

ՕՄԱՐ ԽԱՅՅԱՄ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (63)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ԹԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Պուժիվալ բնակելուն առաջին օրերը, Մարկրիթ չկրցաւ բոլորովին մէկդի թողուլ իր սովորութիւնները եւ տանը մէջ միշտ զուարճութիւն ըլլալուն համար, իր բոլոր բարեկամուհիները այցելութեան կուգային եւ ամիս մը, օր չեղաւ որ Մարկրիթ ութ – տասը հոգի չունենար իրեն սեղանակից: Բրիւտանս ալ իր բոլոր ծանօթները կը բերէր եւ ամէն հիւրընկալութիւն կ'ընծայէր անոնց որպէս թէ տանտիրուհին ինք եղած ըլլար :

Այս բոլոր ծախքերը դուքսին դրամէն կ'ելլէին, ինչպէս կրնաք հասկնալ եւ սակայն պատահեցաւ որ Բրիւտանս երբեմն հազար ֆրանքնոց դրամատոմս մը ուզէր ինձմէ, որպէս թէ Մարկրիթի անունով: Գիտէք թէ խաղէն դրամ շահած էի: Ուստի փութացի Բրիւտանսի տալ ինչ որ Մարկրիթ կ'ուզէր ինձմէ անոր բերնով եւ վախնալով որ չըլլայ թէ քովս գտնուածէն աւելի դրամի պէտք ունենայ, Փարիզ դարձայ ու ատենօք փոխ առած եւ օրը օրին վճարած դրամիս չափ գումար մը փոխ առի :

Ուստի նորէն տասը հազար ֆրանքի չափ դրամ ունեցայ, առանց թոշակս հաշուելու :

Սակայն իր բարեկամուհիները ընդունելով Մարկրիթի զգացած հաճոյքը քիչ մը մեղմացաւ, որովհետեւ այդ հաճոյքը մեծ ծախքի դուռ կը բանար եւ մանաւանդ Մարկրիթ երբեմն կը ստիպուէր ինձմէ դրամ ուզելու: Դուքսը, որ այս տունը վարձած էր որպէսզի Մարկրիթ հանգիստ ընէ, այլ եւս չէր գար, վախնալով որ միշտ հոն կը հանդիպի բազմաթիւ զուարթ ընկերուհիներու, որոնց չէր ուզեր երեւալ: Ասոր գլխաւոր պատճառը այն է որ օր մը երբ Մարկրիթի հետ գլուխ գլխի ճաշելու եկած էր, ճիշդ նոյն պահուն հանդիպած էր տասնըհինգ հոգիներու, որոնց նախաճաշը տակաւին աւարտած չէր այն պահուն ուր ինք կը յուսար սեղան նստիլ ճաշելու համար: Երբ բանէ մը չկասկածելով ճաշասենեակին դուռը բացած էր, ընդհանուր ծիծաղով մը ընդունուած էր իր մուտքը եւ դուքսը ստիպուած էր իսկոյն ետ քաշուիլ հոն գտնուող աղջիկներուն լրբութեանը առջեւ :

Մարկրիթ սեղանէն ելած, յարակից սենեակին մէջ դուքսը գտած եւ կարելի եղածին չափ փորձած էր այս դէպքը մոռցնել տալ անոր, բայց ծերունին իր արժանապատուութեան մէջ վիրաւորուած ըլլալով, ոխ պահած էր: Բաւական անգթօրէն ըսած էր խեղճ աղջկան թէ ալ զզուած էր դրամ տալէ յիմարութիւններուն համար այնպիսի կնոջ մը, որ իր տանը մէջ իսկ չէր գիտցած յարգել տալ զինքը եւ մեկնած էր սաստիկ բարկութեամբ :

Այդ օրէն ի վեր դուքսը մէջտեղ չէր ելած: Մարկրիթ ի զուր իր հրաւիրեալները ճամբած, իր սովորութիւնները փոխած էր: Դուքսը այլեւս երեւան ելած չէր: Այս գործէն ես սա շահած էի որ սիրուհիս այլեւս ամբողջովին ինծի կը պատկանէր եւ երազս վերջապէս կ'իրականանար: Մարկրիթ այլեւս առանց անոր չէր կրնար ըլլալ: Առանց հոգ ընելու թէ հետեւանքը ինչ պիտի ըլլար, հրապարակաւ կը յայտնէր մեր կապակցութիւնը, եւ անանկ եղած էր որ ես այլեւս իր տունէն դուրս չէի ելլեր: Ծառաները պարոն կ'անուանէին եւ պաշտօնապէս իրենց տէրը կը նկատէին զիս :

Բրիւտանս այս նոր կեանքին առթիւ բարոյախօսութիւններ ըրած էր Մարկրիթի, բայց անիկա պատասխանած էր թէ կը սիրէր զիս, թէ առանց ինծի չէր կրնար ապրիլ եւ թէ ինչ որ ալ պատահէր, զիս ամէն ատեն իր քովը ունենալու երջանկութենէն պիտի չհրաժարէր, աւելցնելով թէ ազատ էին իր տունը չգալու անոնք որոնց հաճելի չէր թուեր այս բանը :

Ահա այս խօսքերը լսեցի օր մը երբ Բրիւտանս Մարկրիթի յայտարարած էր թէ խիստ կարեւոր ըսելիք մը ունէր եւ ես ալ մտիկ ըրած էի իրենց փակուած սենեակին դրան ետեւէն :

Քանի մը օր ետքը Բրիւտանս նորէն եկաւ :

Ես պարտէզին ծայրն էի երբ ներս մըտաւ: Զիս չտեսաւ: Մարկրիթին գալն դիմաւորելու եղանակէն հասկցայ թէ աւելի առաջ լսածիս նման խօսակցութիւն մը տեղի պիտի ունենար եւ ուզեցի մտիկ ընել, ինչպէս ըրած էի միւս խօսակցութիւնը :

Երկու կիները ներքնասենեակ մը առանձնացան եւ ես ականջ դրի :

— Էհ, ի՞նչ ըրիք, հարցուց Մարկրիթ:

— Դուքսը տեսայ :

— Ի՞նչ ըսաւ :

— Ըսաւ թէ սիրով պիտի ներէ առաջին տեսարանին, բայց իմացած է թէ հրապարակաւ կը կենակցիք Մ. Արման Տիւվալի հետ եւ ատոր չի ներեր: Թող Մարկրիթ բաժնուի այն երիտասարդէն, ըսաւ, եւ ես առաջուան պէս ուզածը պիտի տամ, ապա թէ ոչ թող բան մը չուզէ ինձմէ :

(Շար.)

ՆՈՒԷՐ

Ուղուն – Պօղոսեան ընտանիքը (Սէն Ժերմէն) երեսուն ֆրանք կը նուիրէ Ազգ– քատախնամ Ընկերակցութեան, ի յիշա – տակ Այրի Տիկին Բըրլանթի Պայրամեա– նի: (Ստանալ «Յառաջ»էն):

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սրբուհի Փանոսեան եւ զաւակները իրենց խորին շնորհակալու – թիւնները կը յայտնեն բոլոր անոնց ո – րոնք անձամբ, նամակով, հեռագրով, ծաղկեպսակով եւ բարեկամական հաստա– տութեանց նուիրատուութիւններով մաս– նակից եղան իրենց սուգին, իրենց ա – մուսնոյն եւ հօր՝

ՍԱՆԴԵՐ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

մահուան առթիւ:

ԴԱՇՆԱԿԻ ԴԱՍ

Եթէ կը փափաքիք
և կը սիրէք դաշնակ
նուագել սորվիլ,

առանց վարանելու դիմեցէք

Mme SUZANNE RAMBOUX
21, Rue Pierre Sémard, 21
Tél. : TRU. 62-09 — PARIS (9e)

ուսուցչուհիին, որուն փայլուն աշակերտներէն են

Միրէյլ Վարժապետեան
եւ Նիքոլ Ալեքսանեան:

ԱՌԱՆՁԻՆ ԴԱՍԵՐ

ԽՄԲԱԿԱՆ ԴԱՍԸՆԹԱՑՔՆԵՐ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Ֆ. Կապոյտ Խաչի Պանեէօ – Քաշանի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է Տիկին Արշալոյս Սարգիսեանէ, Ամենայն Սրբոց տօնին առթիւ քսան ֆր. իր ողբ. կեսրոջ և կեսհայրին Տէր և Տիկ– Սարգիսեանի, իսկ քսան ֆր. ալ Վէհինէ Բարթամ Պասմաճեանի յիշատակներուն համար:

×

Շաւիլի եկեղեցւոյ հոգաբարձութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւ – եալ նուիրատուութիւնները փոխան ծաղ– կեպսակի Այրի Տիկին Անժէլ Էքպէրեանի կսկծալի մահուան առթիւ Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Էքպէրեան հարիւր ֆր., կըն– քահայրը Տէր եւ Տիկին Յակոբ Մեծա – տուրեան յիսուն, Պ. Պ. Թորգոմ Էքպէր– եան երեսուն, Փօլ Պապէրեան քսան, Ա– րամ Տէտէեան տասը ֆրանք:

×

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակա – լութեամբ ստացած է Տիկին Աննա Թահ– թապունեանէ յիսուն ֆր. փոխան ծաղ– կեպսակի Պ. Ա. Հարենցի յուղարկաւո – րութեան առթիւ:

''ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ''

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Դեկտեմբեր 22, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ըս– տիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի խումբի ընկերները այս Հինգ – շաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմա – կերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ:

ՕԹԷԼ ՍԻԻԽՍ Է ՊՕՐՏՕ

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ

1600 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շըր– ջանի Հայ Ազգ. Միութեան, այս Կիրակի (Դեկտ. 1) ժամը 15ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝
ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Բարձր նախագահութեամբ Կաթ. Պատ– ուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը խօսին՝
Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Բազմավէպի խմբագրապետ)
ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին .— Օր. Ա. Կարապետեան, Ա. Սիրանոսեան, Ս. Պօղոսեան, ինչպէս նաեւ խմբերգ (քառաձայն), պար, երգ, արտասանութիւն:

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

ԱՌԵՏՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺ ԵՒ ՕԳՆԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ, ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ՈՒՆԻ ԱՅԴ ՄԱՐԶԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱՇԽԱՏԱ– ԿԻՑ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ:

Գրել «ՅԱՌԱՋ»ի որ կը փոխանցէ:

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ
Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Ջուլալ լողարան

●

« PARS HOTEL »
Ave. Sepand, 40
TÉLÉPHONE : 626031
CABLES : 206 TEHRAN

●

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.
2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.
(Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՁՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր

ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17էՆ 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ

Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՁՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ

ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 21էն լոյս:

Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝

Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 ֆր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ԴԻՐՔԸ Կ'ՈՒԶԷ ԲԱՐԵԼԱՒԵԼ

32 տարեկան, իրաւաբանութեան և գրականութեան լիսանսիէ հայ երի– տասարդ մը, որ կ'աշխատի ֆրան– սական մեծ ընկերութեան մը մէջ և ութ տարուան առեւտրական փոր– ձառութեամբ, աշխոյժ, վարժ անգլերէնի եւ ծանօթ գերմանե – րէնի, դիրք կը փնտռէ նախ ընտրա– բար հայկ. մեծ հաստատութեան մը մէջ:

Գրել Յառաջին որ կը փոխանցէ՝

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե– րունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին:

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաք– րութիւն եւն.): Դիմել Յառաջի, ան – ձամբ:

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, դունաւոր կողք

Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան եւ ընկեր Քէօսէեա – նի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ), Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 ՖՐԱՆՔ

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
27
ՆՈՅԵՄԲԵՐ

MERCREDI
27 NOVEMBRE
1963

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9869

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9869

ՔԵՆԸՏԻԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԵՐԿԻՒՂԱԾ ԲԱԶՄՈՒԹԻՒՆ ՄԸ ՀԵՏԵՒԵՑԱՒ ԹԱՓՕՐԻՆ

3 ԹԱԳԱՒՈՐ, ՏԱՍԸ ԻՇԽԱՆ, 18 ՆԱԽԱԳԱՀ ԵՒ 29 ԱՐՏԱՔԻՆ ՆԱԽԱՐԱՐ ՆԵՐԿԱՅ ԵՂԱՆ ԱՐԱՐՈՂՈՒԹԵԱՆ

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴ ՆԱԽԱԳԱՀԸ ԿԸ ՀԱՆԳՉԻ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ԿՈՂՔԻՆ

Երկուշաբթի, ժամը 11ին ճամբայ ելաւ Թափօրը Քափիթոլէն Սպիտակ Տուն, ապա Ս. Մաթէոս եկեղեցին եւ վերջապէս Առլինկթընի զինուորական գերեզմանատունը իր վերջին հանգստավայրը առաջնորդելով տարաբախտ Նախագահը որ համակ կեանք էր :

Այրին իր երկու տղաքներուն հետ գլուխն է Թափօրին դէպի եկեղեցի : Իր ետին ընտանիքը, ապա պաշտօնական անձնաւորութիւններ այբուբենական կարգով՝ Պօտուէն Թագաւորը, Հայլէ Սելասիէ, տը Կոլ, Միկոյեան եւն. : Տիկին Ժաքլին Քենըտիի բացառիկ քաջութիւնը բոլորին հիացման արժանի է : Ուղիղ իր անսահման վշտին մէջ, երկու զաւակներուն ձեռքերէն բռնած, կը բարձրանայ եկեղեցւոյ սանդուխներէն ուր զինքը կը դիմաւորէ կարդինալ Քուշինկ : Տասը տարի առաջ, ինքն էր դարձեալ որ չար ու բարի օրերու համար կը միացնէր Ճոն Քենըտին Ժաքլին Պուվիէի : Պատարագը կարդաց էր իր բնոյթով կը գրեն Թղթակիցները, բայց ոչ գործադրութեամբ :

Ժամ մը ետք, Թափօրը ճամբայ կ'ելլէ դէպի Առլինկթընի գերեզմանատունը ուր կը հանգչին ամերիկացի հերոսները : Հոն այլեւս, առ յաւէտ կը հանգչի Ճոն Ֆից–Ճերալտ Քենըտի, Միացեալ Նահանգներու 35րդ նախագահը, զոհ, 45 տարեկանին, խելագարի մը գնդակին : Կէս գիշերին, Տիկին Ժաքլին Քենըտի ընկերակցութեամբ Պոպ Քենըտիի, անգամ մը եւս կուգայ գերեզման, ամփոփուելու համար մահուանոյն Թարմ հողակոյտին առջեւ : Ամէն բան վերջացած է այլեւս եւ քանի մը ժամ ետք արդէն, Տիկին Քենըտի որ այլեւս այրի կին մըն է միայն, իր երկու զաւակներով պիտի հեռանայ Սպիտակ Տունէն :

Ի նշան սուգի, Միացեալ Նահանգներու բոլոր շրջանակները գինադուլ մը որոշած են : Ընտրապայքարները, ընտրական ճառերը մէկ ամիս դադար մը պիտի ունենան : Աշխարհ կը սպասէ որ Ճոնսոն շարունակէ իր նախորդին քաղաքականութիւնը ազգային թէ միջազգային գետնի վրայ :

Յուղարկաւորութենէն ետք, ընդունելութիւն մը տեղի կ'ունենար Սպիտակ Տան մէջ : Ճոնսոն առանձին կ'ընդունէր Միկոյեանը, Պօտուէն Թագաւորը եւ տը Կոլ, որմէ յետոյ կը յայտնուէր թէ Նախագահ տը Կոլ պաշտօնական այցելութեան պիտի երթայ Ամերիկա, 1964ի սկիզբը :

Անդին Տալլասի մէջ, քննութիւնը կը շարունակուի, բայց ամէն բան խորհրդաւոր ձեւ կը ստանայ : Օզվալտը սպաննող՝ Ռուպինշթայնը (հրեայ) վստահ է որ ազատ պիտի արձակուի, քանի «բարեկամներ ունի «ԷՖ Պի Այ»ի մէջ : Բայց ամէն բան յստակ ու պարզ չէ եւ այնքան ալ ապահով չէ թէ միայն վրէժ լուծելու համար Ռուպինշթայն սպաննած ըլլայ Օզվալտը, մանաւանդ այդքան դիւրութեամբ : Հակասութիւններն ու անբացատրելի բաները կը թիզուին Տալլասի ոստիկանութեան մօտ : Պարզուեցաւ որ հրացանը ծախուած է Շիքակոյի մէջ եւ Թղթատարով ղրկուած Տալլաս, Օզվալին : Տարօրինակ զիպուածները կ'երբու

կը յաջորդեն : Կ'իմացուէր որ անստորագիր նամակներով եւ հեռաձայնով հաղորդուած էր Տալլասի ոստիկանութեան որ Քենըտի պիտի սպաննուի : Իսկ առջի օր, ուրիշ մէկը հեռաձայնելով յայտնած էր թէ Օզվալտ պիտի սպաննուի իր փոխադրութեան ատեն : Արդ. շատ անընական կը թուի որ ոստիկանութիւն մը այսքան թեթեւօրէն վարուի նման պարագաներու մէջ : Օզվալտի սպանութենէն ետք, խորհրդային մամուլը կը գրէ թէ փորձեր կ'ըլլան հետքերը ջնջելու :

Փեքինի մէջ ցայթակղեցուցիչ ծաղրանկար մը հրատարակուած է Քունկ Ճենմին Ժիպաօ թերթին մէջ, որ կը ներկայացնէ Քենըտին սպաննուած, այլափոխուած, հսկայ գլուխով մը, բերանը բաց ցեխին մէջ մխրճուած եւ քովը՝ արիւն : Ճակատը վէրք մը ունի ուրկէ արիւնը կը հոսի : Հաւանաբար մարքս–լենինեան սրամտութեան մաս կը կազմէ, նման ձեւով արտայայտուիլ այսքան ողբերգական դէպքի մը ի տես :

× Սպիտակ Տան ընդունելութեան ատեն, լրագրողները նշմարած են որ տը Կոլ կը խօսի Միկոյեանին հետ, որուն ըսած է «ինչ որ լաւ է Ֆրանսայի համար, անպայման դէշ չէ Խորհ. Միութեան համար» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԻՐԱՔԻ Ուզղութեան նորընտիր նախարարը յայտարարեց թէ « Իրաք հաւատարիմ պիտի մնայ երրեակ համաձայնութեան, Արաբ. Մ. Հանրապետութեան եւ Սուրիոյ հետ :

ՖՐԱՆՍԱ եւ Սպանիա տնտեսական եւ ելմտական համաձայնութիւն մը ստորագրած են ըստ որուն Ֆրանսա 150 միլիոն տոլարի փոխատուութիւն մը պիտի ընէ Սպանիոյ :

ԳՐԱԿԱՆ Ֆեմինա մրցանակը ստացաւ Ռոժէ Վռնէյ «Մուժէնի Գիշերը» վէպին համար, մինչ Ժերար Ժարլօ «Մետիսիս»ին կ'արժանանար «Կատուն որ կը հաջէ» գիրքին համար :

ՌԷՄՈՆ ԱՐՈՆ անդամ ընտրուեցաւ Քաղաքական եւ Բարոյական Գիտութեանց կաճառին Կասթոն Պաշըլարի աթոռը գրաւելով 13ի դէմ 20 ձայնով :

ՖՐԱՆՍՈՒԱ ՄՕՐԻԱՔ գիրք մը կը պատրաստէ «տը Կոլ», որ լոյս պիտի տեսնէ 1964ին :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ ուղեւարները 34 ժամուան գործադուլ մը որոշած են Երեքշաբթի ժամը 20էն մինչեւ Հինգշաբթի առտու ժամը վեց :

ԻՐԱՔԻ մէջ միշտ լուսարգելք–դրութիւն կայ ժամը 20էն առաւօտեան 8ը : Դպրոցներն ու համալսարանները միշտ փակ են :

ՄԻԱՑԵԱԼ ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ մէջ ծերանոց մը կրակ առած է եւ վաթսուն ծերեր ողջ–ողջ այրած են, Օհայոյի շրջանին մէջ :

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ մը սպաննած է իր անհերհայրը որ նախատական խօսքեր կ'ընէր Քենըտիի հասցէին : Զոհը 88 տարեկան էր եւ ծաղումով ռուս :

ՆՈՎՈԹՆԻ, Չեխոսլովաքիոյ համայնավար կուսակցութեան Ա. քարտուղարը Մոսկուա հասաւ ուր ընդունուեցաւ Խրուշչեւի կողմէ :

Օրը Օրին

ՓՈԽԱՆ ԱՓ ՄԸ ՀՈՂԻ

Օտարը՝ որ բարեկամ է հայ ժողովուրդին, ի յառաջագունէ, սիրելի՛ է մեզի :

Թանկագի՛ն է ան՝ երբ իր բարեկամական զգացումներէն վեր եւ անդին, նիւթական կամ բարոյական ակնկալութիւններէ զերծ եւ հեռու, գիտութիւնը ունի հայ Գիրին եւ նուիրեալ մըն է հայ Մշակոյթին :

Սիրելի է պարունակը, թանկագին է պարունակութիւնը :

Այս կրկնակի արժէքով մեր օտար բարեկամները մատի վրայ կը համրուին : Քիչ են անոնք, որոնք տալու ձեւը գիտեն եւ, մանաւանդ, աջ ձեռքով իրենց տուածին փոխարէն՝ ձախը չեն բանար : Նիւթական կամ պատուի հայ լումային համար ձեռք չեն երկարեր, եւ հազիւ թօթուելի ձեռքերը սիրով չեն սեղմեր :

Հայ ժողովուրդին եւ անոր մշակոյթին հանդէպ սէրը՝ օտար ալ արհեստաւորներ եւ արհեստակեացներ ունի : Քիչ չեն անոնք, որոնք ոչ թէ հայասիրութիւնը՝ այլ հայաշահութիւնը արեւ ըրած արեւածաղիկներ են :

Հայոց կարգ մը բարեկամներուն այս սեւ սահմանումը, որպէսզի անկէ վեր եւ անդին, անկէ զերծ եւ հեռու հակադրութեան մէջ, ա՛լ աւելի ընդգծուի մաքուր դէմքը մեր ժողովուրդին եւ Մշակոյթին այն ռումէն բարեկամին, այն օտար այլ հմուտ ծառային՝ Վլատ Պընըցեանու, որ մեռաւ վերջերս Պուքրէշի մէջ :

Բեղուն կեանքի մը համար՝ վաղահաս մահ :

Դեռ երիտասարդ էր ռումանացի հայագէտը : Անկեղծ բարեկամ մը մեր ժողովուրդին եւ մեր գիրին : Եւ վկայ իր բազմաթիւ գրութիւնները, որոնք ուղղակի կամ անուղղակի աշխատակցութեամբ լոյս տեսած են *Յառաջ*ի պատմական, լեզուական եւ հայագիտական սիւնակներուն մէջ :

Վլատ Պընըցեանու իր արեւելագիտական եւ հայագիտական ուսումը կատարած ու կատարելագործած էր Փարիզ, Լոնտոն եւ Տըպլին : Իր ուսուցիչները եղած են անուանի հայագէտները Ա. Մէյէ, Ֆր. Մաքլէր, Հայր Մարիէս եւ Ն. Եորկա :

Ռումանիա վերադարձին անմիջապէս եւ գործնապէս լծուած է արեւելագիտական ուսումնասիրութիւններու, հայագիտական բովանդակութեամբ պրպտումներու նուիրելով 200ի մօտ կարեւոր գործեր : Նախաձեռնարկն էր «Հնդեւրոպական Ուսումնասիրութեանց Հանդէսին» հրատարակութեան (1938 – 1947), որու մէջ հայագիտութիւնը իր տեղն ունէր : Իր ջանքերով հիմնուած է Պուքրէշի պատմական ու բանասիրական ուսումնասիրութեանց ընկերութեան Արեւելագիտական ճիւղը եւ անոր *«Սթուտիա էթ Աքթա Օրիէնթալիա»* ամսաթերթը, որու էջերը լայն բացուած էին հայագիտութեամբ զբաղող լեզուաբաններուն եւ քերականագէտներուն առջեւ :

Ժիր միտք, իր պրպտումներուն մէջ հիմնականին ու գիտաւորին հետամուտ, ռումէն հայագէտներու նոր սերունդի մը դաստիարակ եւ առաջնորդ, իր մահով զգալի պարապ մը կը բացուի օտար արժէքաւոր հայագէտներու նօսր շարքին մէջ :

Հայ մշակոյթի օտար բարեկամներուն արժէքին չափն ու կշիռը մէ՛կ է մեզի համար.– Առաւելաբար օտար լեզուով, օտար գիտական հանդէսներու մէջ հրատարակուած հմուտ գրութիւններով ծաւալումն եւ ծանօթացումը հայ Գիրին՝ միջազգային աշխարհին մէջ :

Այդպիսի արժէք էր հայասէր եւ հայագէտ Փրոփ. Վլատ Պընըցեանու :

Հայասէր մարդը՝ ի ծնէ հող, հող դարձաւ իր մահով :

Հայագէտ գրիչը՝ ընտիր մետաղ, ոսկի դարձաւ իր վաստակով :

Իր յիշատակին յարգանք, իր հայանուէր վաստակին գնահատանք այս ափ մը խօսքը իր թարմ ու հեռաւոր շիրիմին վրայ՝ փոխան ափ մը հողի :

ՇԱՀԷՆ

ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊՍ.Ի

ՍՊԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ազդակ Նոյեմբեր 23ի իր թիւին մէջ հետեւեալ մանրամասնութիւնները կու տայ Դերենիկ Եպիսկ.ի մահուան պարագաներուն շուրջ.—

ՈՃՐԱԳՈՐԾԸ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ Է

Ուրբաթ, 22 Նոյեմբեր, կէսօրէ ետք ժամը 3.30ին, Էշրէֆիէի իր բնակարանին մէջ սահմռկեցուցիչ եւ զզուելի ոճրի մը զոհ գնաց Դերենիկ Եպիսկ. Փոլատեան :

Այս տմարդի ոճիրը կայծակի արագութեամբ տարածուեցաւ ամբողջ Պէյրութի մէջ, յառաջացնելով խոր վրդովում եւ յուզում ժողովրդային բոլոր խաւերէն ներս :

Ոստիկանական իշխանութենէն ստացուած ստոյգ տեղեկութիւններու համաձայն, ոճիրը գործուած է հետեւեալ պայմաններու տակ :

Ժամը 3.30ին, սիվիլ *զգեստով, օսլայուած օձիքով ու կարճ մօրուքով այցելու մը կը ներկայանայ Սրբազան Հօր բնակարանը, ուր քրոջը յայտնելէ ետք, թէ կ'ուզէ Սրբազանը տեսնել, քիչ յետոյ, կ'ընդունուի Դերենիկ սրբազանի կողմէ, որ զայն կ'առաջնորդէ իր սենեակը :*

Հազիւ տասը վայրկեան տեւող խօսակցութենէ մը ետք, ոճրագործը դաշոյնի քանի մը հարուածներ կու տայ Սրբազանին : Հարուածներէն երկուքը, որոնք ուղղակի ձախ կուրծքին տրուած էին,

կ'ըլլան մահացու :

Անմիջապէս ղատական իշխանութիւնները կը հասնին դէպքին վայրը, ուր կը սկսին առաջին հարցաքննութիւնները՝ երեւան հանելու համար այս տմարդի ոճրին հեղինակը :

Ոճրին լուրը Անթիլիասի մայրավանքին մէջ առաջ բերաւ սուգի վիճակ մը, խոր սահմռկում եւ ընդվզում :

Տեսչութեան որոշումով, Դպրեվանքը փակ կը մնայ Շաբաթ ի յարգանս սրբազանին :

Մահուան զոյժը Հոգշ. Գարեգին վարդապետի կողմէ անմիջապէս հաղորդուեցաւ Խորէն Ա.ի, որ Կիպրոս կը գտնուի :

Երեք տարիէ ի վեր Դերենիկ Եպիսկ. կը գտնուէր Եթովպիա եւ Հոկտ. 30ին Պէյրութ եկած էր, ապա անցած Քէսապ՝ ծննդավայր քով : Կը պատրաստուէր Ծայրագոյն Արեւելք երթալու՝ Հայոց անցեալի մասին իր պրպտումները կատարելու համար :

Դերենիկ Եպիսկ. Պէյրութ գտնուած ժամանակին, Անթիլիաս երթալով հոգւոյ կարդացած էր երջանկայիշատակ Զարեհ Ա.ի հողակոյտին վրայ, տեսակցութիւններ ունեցած էր Վեհափառ Կաթողիկոսի հետ ու այցելած էր Դպրեվանք եւ տպարան :

Վերջին պահուն կը տեղեկանանք, թէ ոճրագործը կը կոչուի Սահակ Տէմիրճեան, որ ողբացեալ Սրբազանի նախկին սաներէն մէկն է : Գիշերը ուշ ատեն ոստիկանութիւնը ձերբակալած է զայն իր Թաքստոցին մէջ :

ԱՆՀԵՏԱՑԱԾ ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐ

Նուպարեան ազնուական ընտանիքի վերջին շառաւիղն ալ մարեցաւ Լեմանի ափերուն մօտ: Ղարաբաղէն գաղթած, Իզմիր հաստատուած այս ընտանիքը հարիւր տարուան կեանք ունեցաւ հասարակական եւ Թողուց անմոռանալի անուն մը: Չելեպիներ, ամիրաներ եւ էֆէնտիներ երկու, առ առաւելն երեք սերունդ տեւած են եւ մոռացութեան մէջ Թաղուած: Փայլուն դիրքերու հասած առեւտրականներ յաջորդներ չեն ունեցած: Եկեղեցաշէն, դպրոցաշէն բարերարներ պատմութիւն չունին: Համեստ ընտանիքէ մը դուրս կուգան, վեր կ'ելլեն, նախանձելի դիրք կը գրաւեն եւ յետոյ կը գահավիժին: Հարստութեամբ ամիրա կ'ըլլայ, որդին կը մսխէ, կ'աղքատանայ, կը կորսնցնէ տիտղոսը:

Վերջին դարու ամէնէն ականաւոր անձերու սերունդներէն մէկը չէ մնացած: Սահմանադրական Սերվիչէն, Ռուսինեան, Օտեան անցեալին կը պատկանին: Իզմիրէն Պոլիս կուգան երիտասարդներ Մարկոսեան Գրիգոր, Ապրօ Սահակ, կը հրատարակեն «Նոյեան Աղաւնի»ն, կը մտնեն պետական դիւաններու մէջ, համբաւի կը տիրանան եւ աշխարհէն կը հրաժարին անուն մը միայն ձգելով: Ո՞վ կը յիշէ Պրիւսէլի, Լոնտոնի դեսպաններ՝ Տիրան Ալեքսանեանի, Տիրան Թընկըրի, Երուանդ Զօհրապի անունները: Հռչակաւոր բժիշկներ Պէյրան, Թորոսեան, Անանեան առանց սերունդի կը մեկնին, անուններ կը Թողուն Փարիզի, Լեմպերկի, Թրիէսթէի մէջ, օտարներու կը մընան կարեւոր կտակներ: Սերունդներ կ'անձնիտուին, հսկայական հարստութիւններ օտարներու կը փոխանցուին, որովհետեւ անհատները ազգային կեանքի կապող, ընկերութիւնը ղեկավարող, հարստութիւնները կեդրոնացնող մարմին չկայ: Կեդրոնախոյս ձգտումը կը հեռացնէ անհատը անհատէն, ընկերային կեանքէն: Անտոն Չելեպի մը Պրուսայի, Իզմիրի, Պոլսոյ մէջ հոյակապ ապարանքներ կը շինէ, հող կը գնէ եւ կը վաճառէ եւ երբ կը մեռնի հարստութիւնը կը ձգէ, սերունդ չի ձգեր:

Դարուն սկիզբը հայ կաթողիկէ համայնքն ունի 12 ամիրա, Լուսաւորչականը՝ 28: Սերտ գործակցութիւն մը հըրաշքներ պիտի գործէր ազգային շրջանակի մէջ: Հասարակաց շահերը կեդրոնաձիգ ուժ մը պիտի ըլլային, դաւանական տարբերութիւնը կեդրոնախոյս ուժ մըն է, աւելի զօրաւոր: Առանց բացառութեան կը տկարանան, ասպարէզէն կը հեռանան, օր մըն ալ հրապարակը կը դատարկուի: Ամիրաներուն կը յաջորդեն էֆէնտիները, դիրքերը կը փոխուին, փաշաները ամիրաներուն ձեռքը կը նային, էֆէնտիները փաշաներուն քըղանցքներէն պիտի չբաժնուին: Ամիրաներ եկեղեցի պիտի շինեն ու հքաւոր տղոց կրթաթոշակ պիտի յատկացընեն, ազգային կեանքով պիտի հետաքըքրուին, էֆէնտիները պիտի խուսափին հանրային գործունէութենէ, պիտի մերժեն ազգային ժողովի մասնակցութիւնը, Ստեփան Փափազեան պիտի ըսէ. «Զեն գիջանիր մեզի հետ ժողովի նստելու»:

Վերջին դարուն ընկերային երեւոյթներ են ընտանիքներու արագ անձիտումը եւ համեստ դասակարգէն վեր ելլողներուն ազգային կեանքէ ուծացումը: Պոլսոյ մէջ հազարներ անհետացած են, արհեստներու մենաշնորհներ օտարներու փոխանցուած են: «Ֆեների եւ Պալաթի միջեւ — կը գրէ Կ. Իւթիւճեան — կը գտնուէր հայաբնակ Գանըը Պիլիսէ Թաղը, ուր կար Ս. Առաքելոց դպրոցը, 1832ին բացուած Պեզճեան ամիրայի ծախքով: Հոն կ'աշակերտէի Ֆերուխանի հետ: Դպրոցը տեւեց մինչեւ 1849: Այսօր Թաղին հետքն անգամ չկայ»:

Սպառած է Իւթիւճեան ընտանիքը, ինչպէս նաեւ Պէրպէրեան, Մամուրեան, Բէչեան ընտանիքները:

×

Ընտանիքներու սպառումին կենսաբանական օրէնքը ընդհանուր է, ոմանք երկարակեաց են, ուրիշներ երկու սերունդ կը տեւեն: Սակաւածին կ'ըլլայ ընտանիք մը կամաւոր կամ ակամայ: Օրէնքները չեն բաւեր կամաւոր սակաւածնութիւնը արգիլելու, անզօր են ակամայ սպառումին դէմ: Արիստոտէլ կը գրէր, Թէ Սպարտա կը մեռնի մարդոց պակասէն: Երբեք զաւակ ունեցողին պարգեւ կը տըրուէր: Ազնուական դասակարգը Լիկուսավի օրով ինը հազար էր, Արիստոտէլի օրով հազար հոգի մնացած էին: Օգոստոսի դարուն կը վարձատրուէին բազմածին ընտանիքները, բայց Հռոմ պէտք ունեցաւ եկուորներու՝ սահմանները պաշտպանելու համար:

Ֆրանսացի քննադատ Ֆերտինան Պրիւնըթիէր կը հաստատէր, Թէ Միջին դարու ազնուականները սեննկապաններու մեղսակցութեամբ կը տեւէին: Հայ նախարարներն ալ ընտանեկան տեւականութիւնը կ'ապահովէին հարճերու հետ կենակցութեամբ:

Շուէտի ազնուական ընտանիքները ըսպառեցան քանի մը սերունդ տեւողութեամբ: Վենետիկի ազնուականութեան Թիւը 1569ին 2219 էր, 1705ին 1500 կը մնար, հակառակ բազմաթիւ ազնուացումներու: Պերլինի քաղքենիութիւնը ընդունող 487 ընտանիքներէն 379ը սպառած են երկու դար տեւելով միայն: Ոմանք կը կարծեն, սպառումին պատճառը չուայտութիւնն է, բայց Շուէտի ազնուականները զգաստ կեանք ունէին: Ուրիշներ մերձաւոր ազգականներու ամուսնութեան կը վերագրեն, բայց Մանշի ծովուն մէջ փոքր կղզիի մը բնակիչները իրարու ազգական են եւ այլասերում չկայ: Կենսաբան Իվ Տըլաժ կը գրէ. «Համաբին ամուսնութիւնները ոչ մէկ անպատեհութիւն ունին, կախում ունի տոհմերու վիճակէն, առողջութիւն կամ այլասերում»:

Ընկերային անժխտելի իրողութիւն մըն է վարիչ դասակարգերու սպառումը աւելի կամ պակաս տեւողութեամբ: Անհրաժեշտութիւն է սակայն դասակարգերու վերանորոգումը: Հինին տեղ նորը գալու է ղեկավարելու, առաջնորդելու համար: Երբ ժողովուրդ մը անկարող կը դառնայ նոր վարիչներ տալու, ընտրանիներ արտադրելու, կը մնայ անդէկ զանգուած մը եւ կը դադրի առողջ ընկերութիւն մը ըլլալէ: Երկար ժամանակ, հանդիստ եւ ապահով կեանք անհրաժեշտ է միջակէն վեր մարդիկ տալու համար: Անհրաժեշտ է նաեւ միջավայր՝ գործելու, հասկցուելու համար:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՓԻԼԻՓ ՊԼԱՆՇԱՐ

Ֆրանսական Թատրոնը եւ շարժանկարը կորսնցուցին իրենց լաւագոյն ներկայացուցիչներէն մին՝ Փիլիփ Պլանշար, որ երկու ամիս առաջ վիրաբուժական ծանր գործողութենէ մը ետք, մեռաւ անցեալ Հինգշաբթի օր, Թոքերու բորբոքումի մը հետեւանքով:

Ողբացեալ դերասանը ծնած էր Ալժերիա (Ֆիլիփվիլ), 1892 Յունիս 30ին:

Սորպոնի համալսարանին մէջ իր բարձրագոյն ուսումը հազիւ աւարտած, վըրայ կը հասնի 1914ի պատերազմը եւ Փիլիփ Պլանշար զինուորագրուելով կը մեկնի ճակատ ու երկու տարի ետք ծանրապէս կը վիրաւորուի: Ապաքինումէն ետք, վերստին կը մեկնի ճակատ ուրկէ այս անգամ կը վերադառնայ խոցոտուած Թոքերով՝ Թունաւոր կազերու հետեւանքով:

Հակառակ իր ծնողքին կամքին, Փիլիփ Պլանշար երկու անգամ փորձած է Քոնսէրվաթուար մտնել, բեմական ասպարէզին նուիրուելու համար, եւ սակայն, իր երկու փորձերն ալ անյաջող անցնելով, չէ ընդունուած:

Պատերազմէն վերադարձին, զինադադարին, երրորդ անգամ ըլլալով Փիլիփ Պլանշար կը ներկայանայ Քոնսէրվաթուարի քննութիւններուն, եւ այս անգամ յաջողութեամբ ընդունուելով, կը բոլորէ իր բեմական ուսման շրջանը եւ կը պսակուի Բ. մրցանակով:

Այնուհետեւ, երիտասարդ դերասանին առջեւ կը բացուի արագավազ վերելքով մը համակուած ասպարէզ մը:

Թէ բեմի եւ Թէ շարժանկարի պաստառներուն վրայ իր ստեղծագործութիւնները կը յաջորդեն իրարու:

Բեմի վրայ յաջորդաբար կը հանդիսանայ լաւագոյն մեկնաբանը Պեռնշթայնի, Էտուար Պուրտէի, Մարսէլ Աշարի, Փանեոլի, Մոնթերլանի, Անտրէ Օպէյի եւ Արման Սալաքրուի հերոսներուն, յետագային դառնալով նաեւ Քամիւի, Վերքորի եւ Ռուսէնի գործերուն փնտռուած դերասանը:

Շարժանկարի մէջ անսահման է եղած Փիլէր Պլանշարի յաջողութիւնը: Հարիւրէ աւելի ժապաւէններու գլխաւոր դերակատարը եղած է, որոնցմէ կարելի է յիշատակել՝ «Աթլանթիտ», «Փայտեայ Խաչերը», «Պարահանդէսի մը Նօթատետրը», «Խաղամոլը», «Տոքթ. Լայննէք», «Լիոնի Սուրհանդակը» եւ մանաւանդ Տոսթոյեւսքիի «Ոճիր եւ Պատիժ», որուն մէջ Ռասքոլնիքովի տիպարը կարելի է համարել իր լաւագոյն ստեղծագործութիւններէն մին:

Իբրեւ մարդ եւ իբրեւ արուեստագէտ, Փիլէր Պլանշար եղած է միշտ բծախընդիր, անզիջող եւ խիստ, ոչ միայն ուրիշներու նկատմամբ, այլեւ իր իսկ անձին ու արուեստին հանդէպ: Երբեք, իր կեանքի ընթացքին, սակարկութեան չէ դրած իր սկզբունքները, զոհելով ամէն ինչ յանուն արուեստին ու գեղեցիկին:

Լայն զարգացումի տէր եւ երաժիշտ — յաջող դաշնակահար — Փիլէր Պլանշար իր բովանդակ կեանքի ընթացքին խորշած է ցուցամոլութենէ եւ հեռու մնացած շռնդալից ռէքլամներէ:

Պատերազմի մէջ ցոյց տուած իր քաջութեան համար ողբացեալ արուեստագէտը ստացած էր 1914 – 1918ի պատերազմական խաչը, իսկ Ֆրանսական Թատրոնին եւ շարժանկարին մատուցած ծառայութիւններուն առ ի վարձատրութիւն իրեն շնորհուած էր Պատուոյ Լեգէոնի Ասպետի խաչը:

×

Փիլէր Պլանշար Քոնսէրվաթուարի իր աշակերտութեան շրջանին իբրեւ դասընկեր ունեցած է ողբացեալ հայ դերասան Լեւոն Ցարուեթը, որ ինչպէս ծանօթ է, Հայաստան մեկնելէն առաջ երկար տարիներ ծառայած է Փարիզի Հայ Թատրոնին մէջ:

Լեւոն Ցարուեթի միջոցով է որ ծանօթացած եմ Փիլէր Պլանշարի, երբ այս վերջինը Ցարուեթի հրաւէրով եկած էր մասնակցելու ֆրանքեւհայկական երեկոյթի մը՝ Քոնսէրվաթուարի սրահին մէջ:

Մինակ չէր այդ իրիկունը Փիլէր Պլանշար: Ցարուեթի հրաւէրին պատասխանած էին նոյնպէս այլ Ֆրանսացի արուեստագէտներ, բոլորն ալ Ցարուեթի ընկերները, ինչպէս՝ Տիկին Մառի Մարքի, Շառըլ Պուայէ, Պալփեթրէ եւ ուրիշներ, որոնց անունները կը վրիպին յիշողութենէս:

Այդ երեկոյթին կը մասնակցէի ես եւս, արտասանութեամբ, ինչպէս բոլոր միւս

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Եւ շարունակեց խօսիլ ահարկու եւ սարսռազդեցիկ ձայնով մը որ կը Թնդար ընդարձակ սրահին մէջ:

Ի վերջոյ, երդուեալները քաշուեցան իրենց սենեակը, կայացնելու համար վըճիռը:

Երկար ատեն անցաւ, սակայն երդուեալները դեռ չէին վերադարձած:

Նախագահ Հերման եւ ընդհ. դատախազ Ֆուքիէ Թէնվիլ սկսած էին արդէն մտահոգուիլ: Զէ՞ որ, հակառակ ամէն բանի, հակառակ Տանթոնի հուժկու եւ անդիմադրելի պաշտպանողականին, Քոնվանսիոնը նախապէս տուած էր իր որոշումը: Հապա ինչո՞ւ երդուեալներու այս ուշացումը: Կը վարանէի՞ն արդեօք:

Հերման եւ Ֆուքիէ յանկարծ ոտքի ելլելով յառաջացան դէպի երդուեալներու սենեակը եւ հակառակ օրէնքին խիստ արգելքին, մտան ներս:

Շշուկներ սկսան շրջան ընել սրահին մէջ Թէ երկու մարդիկը երդուեալներուն քով էին գացած անոնց կասկածները փարատող նոր փաստաթուղթեր ներկայացնելու համար: Ոմանք կ'ըսէին Թէ այդ փաստաթուղթերէն մէկը Մարի Անթուանէթի կողմէ Տանթոնի ուղղուած նամակներն էին, իսկ միւսը՝ մեծհաբուստ դրամատիրոջ մը քովէն գտնուած Թուղթ մը:

Շատ չանցած երդուեալները մտան սըրահ եւ իւրաքանչիւրը իր կարգին ըրին իրենց յայտարարութիւնները:

Իրենց պատասխանները հաստատական էին: Բոլոր ամբաստանեալները յանցաւոր էին:

Այն ատեն ընդհ. դատախազը զգայացունց ձայնով մը մահապատիժ պահանջեց եւ դատարանը հաստատեց վճիռը:

×

Դահիճը՝ Սանսոն, կ'աճապարէր երթալ բանտ, այդ օրուան գլխատումներու կարգադրութիւնները տեսնելու համար:

Երբ մօտեցած էր արդէն բանտի դըրան, ոստիկան – զինուոր մը պոռաց հեռուէն.

— Մեծ է որսը այսօր, հէ՞...

Տանթոնի եւ իր բարեկամներուն մահուան դատապարտութեան լուրը կայծակի արագութեամբ տարածուած էր Փարիզի մէջ: Հեռաւոր Թաղերէն նոյնիսկ, բազմահազար մարդիկ կը դիմէին դէպի Արդարութեան Պալատը եւ դէպի Յեղափոխութեան Հրապարակը, տեսնելու համար Թէ ի՞նչպէս պիտի մեռնէին այդ մարդիկը:

Երկինքը կապոյտ էր, ծառերը՝ ծաղկած եւ այդ արեւոտ յետմիջօրէն կարծես կեանքի ու երջանկութեան հրաւէր մը ըլլար:

Բանտին մահապարտներու խցիկին մէջ, դատապարտեալները կը սպասէին որ գային զիրենք տանելու:

Բոլորն ալ մերժած էին քարտուղար Տիւքրէյի առաջարկը, որ կ'ուզէր իրենց կարդալ վճիռին պատճէնը:

— Զուր յոգնութիւն է, ըսաւ Տանթոն, կրնաք անմիջապէս մեզ առաջնորդել դէպի կառափնատ:

— Թող սպաննեն մեզ, աղաղակեց Գամիյ, այդչափը կը բաւէ:

Բոլոր իր ընկերներուն միջեւ արի ու հեղինակաւոր կանգնած, Տանթոն կ'արտայայտէր ահաւոր անդորրութիւն մը:

— Քաղցր ու հեշտ մխիթարութիւնը ունիմ, ըսաւ ան, հաւատալու Թէ, նոյն մարդը որ գիտէ մեռնիլ իբրեւ իսկական առաջնորդ մը ու պետ մը, պիտի արժանանայ պատմութեան գնահատանքին: Արդարեւ, երբ մահապարտները խիզախ ու ժպտուն դիմաւորեն մահը, անպայմանօրէն կը փշրեն անոր մանգաղը...

Բառ մը չարտասանեց ոչ Լուիզի, ոչ ալ իր փոքրիկ Տանթոններուն մասին:

Իբրեւ իրական ու արժանաւոր առաջնորդ, մինչեւ վերջին վայրկեանը ջանաց հրահրել իր ընկերներուն քաջութիւնը: Տանթոն, մօտենալով Լաքրուայի՝ որ կը հեծկլտար իր կինն ու զաւակները ոգեկոչելով, ըսաւ.

— Ինչ, կ'ուզես քու Թուլութեամբդ հաճո՞յք պատճառել դահիճներուդ:

Լաքրուա, ինքզինքը գտնելով, բռնեց իր բարեկամին ձեռքն ու ըսաւ.

— Իրաւունք ունիս, Տանթոն, քաջ պիտի ըլլամ...

Հերոլ, որ հանդարտ ու ժպտուն էր, ըսաւ.

— Լաւ ըրի որ աճապարեցի կեանքը ապրելու: Երբ քիչ ետքը վերջ տան կեանքիս, ապուշները պիտի կարծեն Թէ ըսպաննած են երեսուներկուտարեկան մարդ մը, մինչ ես, այդ պահուն բոլորած պիտի ըլլամ ութսուն տարեկանս...

Անկիւն մը քաշուած, Գամիյ Տէմուլէն, յուսահատութենէն բզկտուած, կը հեծկլըտար.

— Լիւսիլս, իմ սիրելիս, զաւակս՝ Հօրաս, ինչ պիտի ըլլան...

Առատ արտասուքը կը հոսէր իր աչքերէն, Թրջելով այտերուն վրայ տարըլընուած մազերը:

Տանթոն, մօտենալով եւ բարեկամաբար իր ձեռքը դնելով Գամիյի ուսին, կատակեց.

— Ի՞նչ պիտի ըսես հապա քիչ ետքը, երբ Սանսոն խոշտանգէ ողնայարդ...

(9 Շար.)

ֆրանսացի արուեստագէտները :

Փիէր Պլանշար, մասնաւորապէս, հետաքրքրուեցաւ ինձմով, քանի մը օգտակար խորհուրդներ տուաւ եւ յանձնարարեց ինծի որ մեր ծանօթութիւնը պէտք չէր մնար այդ երեկոյի սահմանափակ միջոցին մէջ, այլ ընդարձակուէր: Մէկ խօսքով, իրաւունք տուաւ ինծի որ երբ հարկը ներկայանար, երթայի իր մօտ :

Դժբախտաբար, սակայն, երիտասարդ տարիքի անփորձութիւնը եւ անհոգութիւնը, պատճառ դարձաւ որ ես չկարողանամ օգտուիլ այդ գեղեցիկ առիթէն, օգտագործելով մեծ դերասանին այնքան սիրալիր կերպով ընծեռած բարեկամութիւնը, որ կրնար վճռական դեր մը խաղալ իմ բեմական ասպարէզիս վրայ :

Անկէ ետք, մէկ անգամ եւս, դարձեալ Յարութի ընկերակցութեամբ տեսայ Փիէր Պլանշարը Պանթէոնի հրապարակի իր բնակարանին մէջ, Յարութի Հայաստան մեկնելէն առաջ, ուր դարձեալ կշտամբանք լսեցի իրմէ զինքը «լքած» ըլլալուս համար :

Այսքանով ալ վերջացաւ, ափսո՜ս, մեր բարեկամութիւնը :

Տարիները անցան, Յարութ մահացաւ Երեւանի մէջ, իսկ ես միշտ յամառեցայ Փիէր Պլանշարին մօտենալու համար :

Եւ սակայն, վերջին անգամ ըլլալով, դարձեալ տեսայ զինքը :

Անցեալ տարի էր: Թէատրը Անթուանի մէջ կը ներկայացնէին Տոսթոյեվսկիի «Այսահարները», ռուս մեծ հեղինակին համանուն վէպէն թատերախաղի վերածուած, դարձեալ հայազգի Կապրիէլ Արութի կողմէ: Փիէր Պլանշար դեր ունէր :

Ներկայ եղայ այդ օրը եւ միջնարարի մը գացի բեմ ու ներկայացայ «բարեկամիս» ...

Տարիներ անցեր էին, առատ ու սեւ մազերուս փոխարէն հիմա գլխուս վրայ ցանուցրիւ տարտղնուած են աղպըղեղ թելիկներ, իբրեւ մնացորդները անցեալի ճոխութեան ...

Նոյնը եւ իր մօտ: Անսահմանօրէն փոխուած էր նաեւ ինքը: Ըսի թէ Յարութի բարեկամն էի ու Քոնսէրվաթուարի բեմին վրայ իր մէկ գիշերուան «խաղընկեր»ը ...

Յարութ անունը բաւական եղաւ որ Փիէր Պլանշար յիշէր զիս: Սիրով ընդունեցաւ եւ հազիւ հինգ վայրկեան տեւող մեր խօսակցութեան ընթացքին երբ տեղեկացաւ թէ Յարութ մահացած էր Հայաստանի մէջ, մնաց քարացած:

— Խե՜ղճ Յարութ, մրմնջեց ան, ու արցունքի կաթիլներ գոյացան իր աչքերուն մէջ :

Այս տողերը գրած պահուս, սենեակիս մէջ յուշիկ բանող ձայնասփիւռին մէջէն յանկարծ լսեցաւ հաղորդողին ձայնը, որ կ'ըսէր .

— Սիրելի ունկնդիրներ, վերջին անգամ պիտի լսէք նորոգ մահացեալ Փիէր Պլանշարի ձայնը, «Լոնտոնի գաղտնիքները» խաղին մէջ, որ ողբացեալ դերասանին վերջին դերը եղաւ ...

Ու լսեցի վերջին անգամ իր ձայնը, իր թաւ ու գրեթէ մռայլ ձայնը :

Արտասուքի կաթիլներ լճացան աչքերուս խորը եւ մրմնջեցի.

— Խե՜ղճ Փիէր Պլանշար ...:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՀՐԱՏ ՄՈԼՈՐԱԿԸ

Հրատի վրայ կեանք գոյութիւն ունի՞: Բուսականութիւն կ'աճի : Այս հարցումները, շատ հաւանաբար, ոմանց տարօրինակ թուի, քանի որ ոչ ոք կրնայ ճշգրիտ պատասխան մը տալ: Հարկ է հոն երթալ տեսնելու համար: Այնուամենայնիւ, գիտնականները արդէն իսկ կը պնդեն, որ այդ մոլորակին վրայ բուսականութիւն կայ :

Հրատի կլիմայական պայմանները, ինչպէս կը վկայեն աստղագիտական տուեալները, շատ խստաշունչ են: Բուսականութիւնը պէտք է յարմարած ըլլայ այդտեղի պայմաններուն, կարողանայ երկար ատեն դիմանալ առանց ջուրի, գիշերուան եւ ցերեկուան ջերմաստիճաններուն խիստ փոփոխութեան : Կարելի է ենթադրել, որ այդ մոլորակին վրայ բացառաբար կը բուսնին կենսաբանական տեսակէտէն պարփակուած բոյսեր, որոնք ձեւով մը կը յիշեցնեն մեր մոլորակին վրայ բուսնող կոզենիները (գադթուս) :

Արդարեւ, այս բոյսերը բնախօսութեան տեսակէտէն կը ներկայացնեն համեմատաբար պարփակուած կենսաբանական դրութիւն մը: Տաք անապատներու մէջ աճող եւ իրենց ցօղուններուն մէջ մեծ քանակութեամբ ջուր կուտակող կոզենիները կը յաջողին դիմանալ նոյնիսկ քառասուն աստիճան սառնամանիքներու : Այդ զարմանալի բոյսը աչքի կը զարնէ կերպընկալ ժառանգականութեամբ: Օրինակ, Ջրարանի (աքուարիոմ) մէջ դրուած գաղթուս մը տարիներ ետք տըւած է լաւ աճած արմատներ եւ փուշերէ զերծ ծիլեր :

Գիտնականները գտած են նաեւ, որ շատ հին ատենուան, այսինքն երկրաբանական դարաշրջաններուն պատկանող նախնիքներ ունեցող բոյսերը կենսաբանական տեսակէտէն ամէնէն զօրաւոր կարմիր ճառագայթներն անգամ շատ քիչ կ'իւրացնեն: Իսկ այդ ճառագայթներէն ամէնէն շատը կ'իւրացնեն հացահատիկներու եւ լորազգիներու բոյսերը, որոնք Երկրին վրայ երեւան եկած են համեմատաբար վերջերս: Երկրի բարձր տիպի բոյսերուն արտացոլած լոյսին տարրալոյծ պատկերը շատ մօտ է Հրատի կապոյտ-կանաչ գիծերուն մէջ աստղագէտներուն յայտնաբերած պատկերին :

ՇԻՐԻՄՆԵՐ

Եկան ու գացին, բայց թողուցին գործեր որով անմոռանալի պիտի մնան, մէկը միւսէն գերազանց, մէկը միւսէն արդիւնաւոր :

Մին իր միտքով, մին իր գրիչով, մին իր զէնքով, բայց ամէնքն ալ իրենց ազգին սիրոյն, մինչեւ յետին շունչ, անոնք մնացին պատնէշին վրայ այն հաւատքով եւ յոյսով որ Հայը ստրուկ չէր եւ ստրուկ ալ պիտի չմնար :

Անոնք ուխտած էին ցմահ պայքարիլ ամէն գնով ու իրենց անձին գնով ու նուիրումով, ամէն վտանգ յանձն առնելով որ Հայը ապրի իր երկրին մէջ, իր հայրենի հողերուն վրայ, որ թշնամին ալ չհամարձակի ոտքի կոխան ընելու ու իր ինչքն գրաւելու, կողոպտելու ու թալանելու :

Նուիրեալներ էին անոնք ամէն մէկերնին, իրենց անձը մէկ նպատակի շուրջ, մէկ գաղափարի համար :

Եւ գացին իրենց աչքերը բաց, սիրտը խոց որ իրենց գործը կէս մնացած, թէեւ իրենց ցանած սերմերը արմատ ձգեցին հայ հոգիներուն մէջ :

Շիրիմներու այցելութիւնը այս հոգեկան մխիթարութիւնը կուտայ մեզ մնացողներուս, որ պահենք անոնց յիշատակը եւ անմոռաց մնան անոնք սերունդէ սերունդ :

ՄԷՆ-ՍԷ

ՄԵԾԱՐԱՆՔ

Ալժերիայէն նոր վերադարձած հրամանատար Վազգէն Փաշապէզեան, պատուոյ Լեգէոնի արժանացած է Նոյեմբերի սկիզբը: Հազարապետ ֆրանսական սպայակոյտի հակօդային ճիւղին, այժմ պաշտօնով Փրովէն կը գտնուի իբրեւ հրամանատար զօրակոչի կեդրոնին :

Ասիկա չի՞ նշանակեր արդեօք, որ այդ մոլորակին վրայ կը բուսնին բարձր տիպի այնպիսի բոյսեր, որոնք գոյութիւն ունին մեր Երկրին մէջ:

Եթէ տրամաբանօրէն մտածենք, կ'ըսեն գիտնականները, այս վերի ենթադրութեան պէտք է դրական պատասխան տալ: Սակայն ամէնէն ճշգրիտ պատասխանը պիտի ստանանք, երբ Հրատի վրայ յաջողինք ոտք դնել: Այնքան ալ երկար պիտի չսպասենք այս յուզիչ իրադարձութեան համար ...:

Թ. Ա. Թ.

Կ'ԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Լենինկրատի հանրային գրադարանը տպագրութեան համար պատրաստած է ցանկ մը, որ մանրամասն կը բովանդակէ աւելի քան 700 ձեռագիրներ, որոնք կը պատկանին զանազան գիտնականներու : Այս ձեռագիրները կը յայտնաբերեն ցարդ անծանօթ տուեալներ Պրասմի, Անտիոք Քանթեմիրի, Լայպնիցի, Պուֆոյի, Վոլթերի, Ռուսոյի եւ այլ դէմքերու մասին:

×

Շուէտի ծովափին շինուեցան 15 ինքնաշխատ փարոսներ: Ասոնք կ'արձակեն լոյս, ռատիօալիքներ, իսկ մշուշի ժամանակ նաեւ ձայնային նշաններ: Փարոսին տանիքը օժտուած է թռանի կայանով մը: Ելեկտրական հոսանքը կը ստացուի երեք ելեկտրածին մեքենաներէ, որոնք կ'աշխատին առանձին, այնպէս որ եթէ մէկն ու մէկը խանգարուի, միւսները կը սկսին աշխատիլ: Փարոսին գործունէութիւնը օդէն կը ստուգուի թռանի մը օգնութեամբ, որ կը հսկէ մէկ փարոսէն միւսը եւ այսպիսով մասնագէտները կրնան կատարել հարկ եղած նորոգութիւնները խանգարումի պարագային :

Փարոսները շինուած են ցամաքին վրայ եւ անոնց մասերը փոխադրուած են մեծ մակոյկներով եւ զետեղուած որոշուած կէտին վրայ: Փարոսին ծանրութիւնը 11·400 թոն է:

×

Անգլիական «Կարտիըն» թերթը կը տեղեկացնէ, թէ կենսաբանական հետազօտութիւններու «Բեքիթ» տարրալուծարանը պատրաստած եւ փորձած է կարգ մը դեղեր, որոնք կը մեղմացնեն հիւանդութիւններու պատճառած ցաւերը : Այս դեղերը տասը հազար անգամ աւելի զօրաւոր են քան մորֆինը: Հետազօտութիւններ կը կատարուին հազը մեղմացնող դեղեր գտնելու նպատակով :

×

Յայտնի է այսօր, որ ջղային դրութիւնը եւ մակերիկամային դեղձերը իրենց դերը ունին մազերու սպիտակացման մէջ: Հոգեկան ուժեղ ազդակներ (սարսափ, մեծ յոյզեր եւն.) կրնան արագացնել մազերու սպիտակացումը:

Շարք մը երկարատեւ եւ ծանր հիւանդութիւններու ընթացքին մարմինը շատ կը նիհարնայ: Այսպիսի պարագաներու մէջ մազերը բոլորովին կը թափին եւ նոր բուսած մազերը աւելի տժգոյն կամ սպիտակ կ'ըլլան: Չափազանցութիւն է ենթադրել, թէ մազերը կրնան ճերմկիլ մէկ գիշերուան ընթացքին: Մազերը կը ճերմըկին իրենց արմատէն եւ միայն աճման տեւողութեան է, որ ամբողջ մազաթելը կրնայ ճերմկիլ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (64)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Ի՞նչ պատասխան տուիք :

— Ըսի թէ իր որոշումը պիտի հաղորդեմ եւ խոստացայ համոզել ձեզ: Մտածեցէք, սիրելի աղջիկս, թէ կը կորսնցնէք այնպիսի դիրք մը, զոր Արման երբեք պիտի չկրնայ տալ ձեզ: Անիկա բոլոր հոգիովը կը սիրէ ձեզ, բայց ձեր բոլոր պէտքերը հոգալու չափ հարստութիւն չունի եւ օր մը պիտի ստիպուի թողուլ ձեզ երբ շատ ուշ է արդէն եւ դուքսը այլեւս պիտի չուզէ բան մը ընել ձեզի համար: Կ'ուզէ՞ք որ խօսիմ Արմանի հետ :

Մարկրիթ մտածել կը թուէր, վասն զի չպատասխանեց: Սիրտս ուժգնօրէն կը բաբախէր, անոր պատասխանին սպասելով :

— Ոչ, ըսաւ, Արմանէն պիտի չբաժնուիմ եւ անոր հետ կենակցելս գաղտնի պիտի չպահեմ : Ասիկա թերեւս խենթութիւն է, բայց կը սիրեմ զայն, ի՞նչ ընեմ: Եւ յետոյ, անիկա հիմա վարժուեցաւ առանց արգելքի սիրելու զիս եւ շատ պիտի տառապի եթէ ստիպուի օրը ժամ մը բաժնուիլ ինձմէ: Մնաց որ, իմ օրերս համրուած են եւ չեմ ուզեր դժբախտ ըլլալ եւ կատարել կամքը ծերունիի մը որուն լոկ տեսքը կը ծերացնէ զիս : Թող դրամը պահէ, ես պէտք չունիմ անոր :

— Բայց ի՞նչպէս պիտի ընէք :

— Չեմ գիտեր :

Բրիւտանս անշուշտ բան մը պիտի ըսէր, բայց ես յանկարծ ներս մտայ եւ Մարկրիթի առջեւ ծունկի գալով ձեռքերը թրջեցի արցունքներովս, զորս ինծի թափել կուտար այսպէս սիրուած ըլլալուս ուրախութիւնը :

— Կեանքս քուկդ է, Մարկրիթ, պոռացի: Ալ պէտք չունիս այդ մարդուն : Ես հոս չե՞մ: Մի՞թէ կը լքե՞մ քեզ եւ կրնա՞մ պէտք եղածին պէս փոխարինել այն երջանկութիւնը, զոր կը պարգեւես ինծի : Ալ բռնադատութիւն չկայ, Մարկրիտ, մենք զիրար կը սիրենք, մնացեալը որի՞ն հոգ :

— Օհ, այո, կը սիրեմ քեզ, Արմանս, մրմռաց երկու թեւերը վզիս շուրջ փաթթելով, կը սիրեմ քեզ եւ չէի կարծեր թէ այսքան բուռն կերպով կրնայի սիրել: Երջանիկ պիտի ըլլանք, հանգիստ պիտի ըլլանք եւ յաւիտենական հրաժեշտ պիտի տամ այն կեանքին, որուն վրայ կը կարմրիմ այսօր: Բնաւ անցեալը երեսիս պիտի չզարնես . այնպէս չէ՞ :

Արցունքները ձայնս կը խեղդէին: Ուրիշ կերպով չկրցայ պատասխանել բայց եթէ Մարկրիթը կուրծքիս վրայ սեղմելով :

— Օն, ըսաւ յուզեալ ձայնով մը, խօսքը Բրիւտանսի ուղղելով, այս տեսարանը պատմեցէք դուքսին եւ աւելցուցէք թէ իրեն պէտք չունինք :

Այս օրէն սկսեալ դուքսին խօսքը չեղաւ այլեւս: Մարկրիթ ալ իմ ճանչցած աղջիկս չէր: Խոյս կուտար այն բոլոր բաներէն, որոնք իրեն հանդիպած ատենս իր վարած կեանքը կրնային յիշեցնել ինծի : Կին մը կամ քոյր մը երբեք իր ամուսնոյն կամ եղբօրը համար չէ ունեցած այն սէրը ու խնամքները, զորս անիկա ունէր ինծի համար: Այս ախտաւոր բնութիւնը պատրաստ էր ամէն տպաւորութիւններու եւ ընդունակ էր ամէն զգացումներու: Հրաժարած էր իր բարեկամուհիներէն, ինչպէս իր սովորութիւններէն, երբեմն գործածած իր լեզուէն, ինչպէս իր ծախքերէն: Երբ տունէն դուրս կ'ելլէինք պտոյտ մը կատարելու համար այն սիրուն նաւակով, զոր գնած էի, մեզ տեսնողը երբեք պիտի չկարծէր թէ ճերմակ շրջազգեստ հագած ու յարդէ խոշոր գլխարկ դրած այս կինը, որ թեւին վրայ մետաքսէ պարզ մուշտակ մը առած էր ջուրին զովութիւնէն պաշտպանուելու համար այն Մարկրիթ Կօթիէն էր որ չորս ամիս առաջ այնքան աղմուկ կը հանէր իր պերճանքովն ու գայթակղութիւններովը :

Աւաղ, կ'աճապարէինք երջանիկ ըլլալու, որպէս թէ գուշակած ըլլայինք որ մեր երջանկութիւնը շատ պիտի չտեւէր:

Երկու ամիսէ ի վեր Փարիզ ոտք դրած չէինք: Ոչ ոք եկած էր մեզ տեսնելու, բացի Բրիւտանսէն եւ այն Ժիւլի Տիւբրայէն, որուն խօսքը ըրի ձեզի եւ որուն պիտի յանձնէր ետքը Մարկրիթ իր դրած սրտայոյզ պատմութիւնը :

Ամբողջ օրեր կ'անցընէի սիրուհիիս քով: Պարտէզին վրայ նայող պատուհանները կը բանայինք եւ դիտելով ամրան գեղեցկութիւնը, որ զուարթօրէն կը պարզուէր ծաղիկներուն մէջ եւ ծառերուն հովանիին տակ, քով քովի կը շնչէինք այն ճշմարիտ կեանքը, զոր ոչ Մարկրիթ ու ոչ ես հասկցած չէինք մինչեւ այն ատեն :

Այս կինը տղու պէս զարմանք կը յայտնէր ամենափոքր բաներու վրայ: Օրեր կային ուր պարտէզին մէջ թիթեռնիկի մը կամ հնդկահաւի մը ետեւէն կը վազէր տասը տարեկան աղջկան մը պէս :

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդները յաճախ կը գան – գատին Յառաջի անկանոն սպասարկու – թեան համար, ըլլայ Փարիզ, ըլլայ գա – ւառը :

Անգամ մը եւս կը շեշտենք թէ Յառաջի կողմէ ոչ մէկ թերացում կայ առաքման մէջ: Յառաջը ֆրանսական մեսաժըրիյի մեծ ընկերութեան մը կողմէ Փարիզի կեդրոնական թղթատարի գրասենեակը (Րիւ տիւ Լուվր) կը յանձնուի ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 16ԻՆ: Կարգ մը շրջաններ, որոնց կարգին Փարիզի հիւսիսային արուար – ձանները եւ մերձաւոր արտասահմանը (Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա) կը ստա – նան շատ կանոնաւոր կերպով, մինչ մեծ մասը չստանար ամէն օր կամ քանի մը թիւ միասնաբար կը ստանայ: Այս պա – րագան, մեր կամքէն անկախ, սրտնեղու – թիւն կը պատճառէ թէ մեր բաժանորդ – ներուն ու մանաւանդ մեզի, երբ այնքան ջանք ու զոհողութիւն կ'ընենք զոհ ձգե – լու համար Յառաջի ընթերցողները :

Քանիցս բողոքած ենք Թղթատարու – թեան տնօրէնութեան: Ծշգուած է թէ անկանոնութեանց պատասխանատուն ա – ռաքման գրասենեակը չէ այլ՝ ընդունող իւրաքանչիւր շրջանի բաշխումի տեղա – կան գրասենեակները : Մեր վերջին կրկ – նակի բողոքներուն առթիւ, Փարիզի Թղ – թատարական սպասարկութեանց ընդհ. տնօրէնութենէն ստացած ենք հետեւեալ նամակը :

Փարիզ, 20 Նոյեմբեր, 1963

Պ. Տնօրէն,

Հոկտեմբեր 22 եւ 31 թուակիր ձեր նա – մակները, ուղղուած Փարիզի Կեդրոնա – կան թղթատարական գրասենեակի տնօ – րէնին *Յառաջի* անկանոն բաշխումին վե – րաբերեալ, ինծի փոխանցուեցան խնդրոյ առարկայ գրասենեակին կողմէ :

Հսկողութիւն մը հրահանգած եմ որուն արդիւնքներուն տեղեակ կը պահեմ ձեզի: Ընդունեցէք Պ. Տնօրէն եւն. :

Ընդհ. քննիչ թղթատարական Սպասարկութեան: Տնօրէնութիւն

(*Ստորագրութիւն*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Որբերու Օգն. Մարմինը շնորհակալու – թեամբ ստացած է Պ. Խոսրով Մուրատ – եանէ հարիւր ֆրանք ի յիշատակ իր հօր Պ. Արտաշէս Մուրատեանի եւ մեծ մօր Տիկին Վիքթորիա Ստեփանեանի :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ն. Ֆ.

Շրջանակով 300 Ն. Ֆ.

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette.

PARIS (9e)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն ըս – տիպողաբար ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի *խումբի ընկերները այս Հինգ – շաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի – տէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30 – ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ :

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ

1600 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շըր – ջանի Հայ Ազգ. Միութեան, այս Կիրակի (Դեկտ. 1) ժամը 15ին Սալ տէ Ֆէթի *մէջ:*

Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝

ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Բարձր նախագահութեամբ Կաթ. Պատ – ուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Բազմավէպի *խմբագրապետ*)

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՅԻԿԵԱՆ

(*Ֆրանսերէն*)

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին .— Օր. Ա. Կարապետեան, Ա. Սիրանոսեան, Ս. Պօղոսեան, *ինչպէս նաեւ խմբերգ (քառաձայն), պար, երգ, արտասանութիւն :*

ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱԿԻՑ

ԱՌԵՒՏՐԱԿԱՆ ՆԱՄԱԿԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՎԱՐԺ ԵՒ ՕԳՆԱԿԱՆ ՀԱՇՈՒԱՊԱՀ, ՏՐԱՄԱԴՐԵԼԻ ԺԱՄԱՆԱԿ ՈՒՆԻ ԱՅԴ ՄԱՐԶԵՐՈՒՆ ՄԷՋ ԱՇԽԱՏԱ – ԿԻՑ ՓՆՏՌՈՂՆԵՐՈՒՆ :

Գրել «*ՅԱՌԱՋ*»ի որ կը փոխանցէ:

ԻՐԱՆԻ

ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ ԵԿՈՂՆԵՐՈՒՆ

«PARS HOTEL»

— TEHRAN —

ԿԵԴՐՈՆԱԿԱՆ եւ ԱՐԴԻԱԿԱՆ

ԱՄԷՆ ՅԱՐՄԱՐՈՒԹԵԱՄԲ

Հեռախօս – ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ – Բաղնիք

ՍԵՓԱԿԱՆ ՃԱՇԱՐԱՆ

Դալար պարտէզ – Զուլալ լողարան

« PARS HOTEL »

Ave. Sepand, 40

TÉLÉPHONE : 626031

CABLES : 206 TEHRAN

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

1 հոգինոց սենեակ. — Օրը 370 Ռ.

2 հոգինոց սենեակ. — Օրը 520 Ռ.

(*Նախաճաշով, ծառայութեամբ, սակով*)

Երկար մնացողին՝ մասնաւոր գիներ

ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ եւ ՎԱՅԵԼԵՑԷՔ

« *ՓԱՐՍ ՊԱՆԴՈԿԻՆ* »

ԱՌԱՒԵԼՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո յտ Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, *երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:*

Մանրամասնութիւնները առանձին :

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ

ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL *ի չքեղ սրահներուն մէջ*

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 *Ֆր. , քարտ ու նեցող ուսանողներուն կէս գին*

Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կըընոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմա – կերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ:

ՕԹԷԼ ՍԻԻԻՍ Է ՊՕՐՏՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ .

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սե – րունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին :

Հ. Բ. Ը. Մ.

ՄԱՐՍԷՅԼ

Տիկնանց յանձնախումբին եւ Երի – տասարդաց Միութեան պարահան – դէսը՝

ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 14ԻՆ

Hôtel Splendid

ՆՈՒԱԳԱԽՈՒՄԲ

ANDRÉ GÉRARD

Նոյն գիշերը ոչ հանգանակութիւն, ոչ թոմպոլա :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Կրթական հաստատութեան մը համար կ'ուզուի միջին տարիքի այր կամ կին մը տնական աշխատանքներու համար (մաք – րութիւն եւն.) : Դիմել Յառաջի, ան – ձամբ :

IMPRIMERIE SPECIALE

DU JOURNAL « HARATCH »

32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ

51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e . Chèque Postal . 1276-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՕՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, *լաթակազմ*	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (*Արովեան Պռոշեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր *նկարներով*	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. *լաթակազմ*	7.50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 *էջ.*	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(*անգլ.*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3.85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. *լաթակազմ*	3.50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 *էջ. լթկզմ.*	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է

ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ

ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

1964-Ի ԳՈՅԱՄԱՐՏ ՕՐԱՑՈՅՑԸ

Հատնտիր նկարներով եւ ճոխ բովանդակութեամբ, գունաւոր կողք Փարիզի համար դիմել Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի վարչութեան, 17 Րիւ Պլէօ: *եւ ՀՐԱՆԴ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ գրատունը:*

Մարսէյլ Ահարոնեան ակումբ 26, Րիւ տէ Քօնվալէսան *եւ ընկեր Քէօսէեա – նի (Ֆօթօ ՌԷՔՍ)*, Րիւ Պէռնար տիւ Պուա թիւ 2

Կը ծախուի նաեւ Յառաջի մօտ

ՀԱՏԸ 6 *ՖՐԱՆՔ*

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 28 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
JEUDI 28 NOVEMBRE
1963

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0·30 Ֆ.

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9870
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — N° 9870

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՄՔԵՐԸ

ԼԻՆՏՈՆ ՃՈՆՍՈՆ

Մեծ անծանօթ մը՝ Լինտոն Ճոնսոն յանկարծ դարձաւ Միացեալ – Նահանգներու նախագահ: Ճակատագրական գնդակի մը հարուածով, ան որ կը ճանչցուէր իբրեւ մնայուն «փոխ»՝ գտնուեցաւ մեծ պատասխանատուութեան մը առջեւ :

Նոր նախագահը ունի աւանդական Ամերիկացիին բոլոր ստորոգելիները .— Միլիոնատէր, միշտ մեծ ճարպիկութեամբ գրաւած է իր նահանգին գործերով, անոր բնակիչներուն շահերով, աջ ու ձախ բաշխելի պետական պաշտօններով եւ իր մատակարարութեան տակ գտնուող քաղաքացիներուն ակնկալութիւններով :

Ծնած 1908ին Թեքսասի մէջ, 23 տարեկանին Ուաշինկթըն փոխադրուած է եւ եղած խորհրդարանական Քլէպերկի քարտուղարը: Այս պաշտօնին շնորհիւ է որ չորս տարի ետք, կրցած է իր ծննդավայրը վերադառնալ իբրեւ վարիչ Նեշընըլ Եուդ էտմինիսթրէյշընի (Ազգ. Երիտասարդութիւն):

Քաղաքական ասպարէզը սկսած է 1937ին, երբ առաջին անգամ երեսփոխան ընտրուած է. բայց պատերազմը ընդհատած է իր պաշտօնավարութիւնը : Ծովային ուժի մէջ փայլուն կերպով պիտի կռուէր եւ արժանանար արծաթեայ մետալին, որ նոյնինքն Զօր. Մաք Արթըր անոր կուրծքէն պիտի կախէր :

40 տարեկանին ծերակուտական է, 49 տարեկանին կրտսեր պարագլուխը եղած է մեծամասնութեան, Ծերակոյտին մէջ եւ հոն է որ շահած է վարպետ քաղաքագէտի համբաւը: Իր վարկը այնքան մեծ էր Ծերակոյտին մէջ, որ 1960ին, Քենըտի որ ստացած էր դեմոկրատներու վաւերացումը իբրեւ նախագահական թեկնածու, չվարանեցաւ ընտրապայքարի իբրեւ ընկեր առնելու Ճոնսոնը, հակառակ անոր որ ամբողջ ընտրապայքարի տեւողութեան իր ամէնէն կատաղի հակառակորդը եղած էր :

Յամառ աշխատող, 1955ին սրտի ծանր տագնապ մը ունեցած է եւ ստիպուած եղած է ժամանակ մը դադրեցնել աշխատանքը :

Ներքին քաղաքական ճակատին մէջ «չափաւորական» մը նկատուած է : Օժանդակած է քաղաքացիական իրաւունքներու առաջին օրէնքին որոշման, կողմնակից մըն է Թաֆթ – Հարթլի օրէնքին : Արտաքին գետնի վրայ զօրավիգ կեցած է «Թրումընի վարդապետութեան» :

Իր յարաբերութիւնները Խրուշչեւի հետ երբեք լաւ չեն եղած: 1959ին երբ Կրեմլինի մենատէրը Ուաշինկթըն կը գտնուէր, հանդիպած է Ճոնսոնի ու ըսած, «ձեզի չեմ ճանչնար, ձեր բոլոր ճառերը կարդացած եմ: Ոչ մէկին հաւնած եմ» :

1961 Ցունուար 4էն ի վեր «փոխ նախագահ» է: Ամուսնացած է կնոջ մը հետ որ ձայնասփիւռի եւ պատկերասփիւռի երկու կայաններ վարած է, ունի երկու աղջիկ :

Հակառակ իր ժողովրդականութեան, ճշմարտութիւնն ըսելու համար, բոլորը կ՚ընդունին որ նախագահի խմոր ունեցող մարդ մը չէ, աւելի ներկայացուցչական դէմքն է որ կրնար նախագահ Քենըտին փոխարինել պատուակալ պաշտօններով : Յաճախ ծաղրի ենթարկուած է շանսոնիէներու կողմէ որոնք կ՚ըսէին թէ միշտ ամէնէն ետքը կ՚իմանայ թէ ի՛նչ կ՚անցնի կը դառնայ Ուաշինկթընի մէջ :

Պահպանողական, Լինտոն Ճոնսոն, Թեքսասցի միլիոնատէր՝ կրցած է բարեկամութիւններ ստեղծել արհեստակցական շրջանակներու մէջ, ներկայ կ՚ըլլայ բոլոր սիոնական կոչունքներուն: Ճկուն եւ իրատես քաղաքագէտ մը կը նկատուի :

Շատ տարբեր է անշուշտ իր նախորդէն: Նուազ է իր մէջ այն համոզումը թէ մտաւորականները, փրոֆէսէօրները ամէնէն կարող մարդիկն են Միացեալ Նահանգներու բարգաւաճման եւ յառաջացման համար :

Վերջացնելէ առաջ եւ ամբողջացնելու համար Ամերիկացիի իր դիմագիծը, յիշենք որ Ճոնսոն «Քրիստոսի աշակերտ» է, որ բողոքականներու աղանդ մըն է՝ ծանօթ նաեւ «Քրիստոնէական Եկեղեցի» անունով : —

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ԼԱՒԱՏԵՍ ԿԸ ՎԵՐԱԴԱՌՆԱՅ

«ԱՅՆՔԱՆ ՄԵԾ ԷՔ ՈՐ ՄԻԱՅՆ ՄՏԻԿ ԿՐՆԱՄ ԸՆԵԼ ՁԵԶԻ» ԸՍԱԾ Է ՏԸ ԿՈԼԻՆ

Անաստաս Միկոյեան, որ Ուաշինկթըն գացած էր Խորհ. Միութիւնը ներկայացնելու Քենըտիի յուղարկաւորութեան, լաւատես կը վերադառնայ Մոսկուա, Ճոնսոնի հետ իր ունեցած տեսակցութենէն ետք :

Ծանօթ է որ Քենըտիի մահը բաւական մտահոգութիւն պատճառած էր մանաւանդ Խորհ. Միութեան, տրուած ըլլալով որ անոր յաջորդը՝ Ճոնսոն իբրեւ պահպանողական ճանչցուած է եւ վախ կար որ չշարունակէ նախագահ Քենըտիի ճկուն քաղաքականութիւնը Խորհ. Միութեան հանդէպ: Ճոնսոն քանիցս դէմ արտայայտուած է Քենըտիի տեսակէտներուն, մանաւանդ ինչ կը վերաբերի խաղաղ համակեցութեան : Այսօր սակայն երբ ինք է Ամերիկայի գլուխը, տարբեր կ՚արտայայտուի եւ կը խոստանայ շարունակել իր նախորդին քաղաքականութիւնը: Ընդունուած սովորութիւն է որ ընդդիմադիրը երբ ինք դառնայ պատասխանատու տարբեր չի գործեր քան ան զոր կը քննադատէր նախապէս :

Նախագահ Ճոնսոն երկար խօսակցութիւն մը ունեցած է Ա. Միկոյեանի հետ, որ աւելի վերջ ութսուն վայրկեան ալ կը խօսէր արտաքին նախարար Տին Ռըսքի հետ, ի ներկայութեան խորհրդային դեսպանին՝ Անաթոլի Տոպրինին :

Այս տեսակցութիւններէն ետք, Անաստաս Միկոյեան յայտարարած է լրագրողներուն որ Ռըսքի հետ խօսած է գըլխաւորաբար ապազինման մասին: «Փորձեցինք, ըսած է Միկոյեան, միջոցներ գտնել դիւրացնելու համար ապազինումը որ ցարդ շատ քիչ յառաջդիմութիւն ըրած է կամ բնաւ չէ ըրած»: Երբ հարցուցած են իրեն թէ կրցա՞ծ են գտնել այդ միջոցները, Միկոյեան աւելցուցած է միայն .— Բանակցութեանց միջոցները գտած ենք: Քիչ ետք Միկոյեան հանդիպում մը կ՚ունենար Անգլիոյ վարչապետին հետ :

Նախորդ օրը, Միկոյեան խօսակցութիւն մը ունեցած էր տը Կոլի հետ, Արտաքին նախարարութեան ընդունելութեան ատեն, անպաշտօն կերպով : Երբ տը Կոլ երկար կը ջատագովէր խաղաղ մրցակցութեան առաւելութիւնները, Միկոյեան ըսած է գլուխը դէպի տը Կոլ բարձրացնելով .— Այնքան մեծ էք որ ձեզի մօտիկ ըլլալէ զատ բան մը չեմ կրնար ընել»: Այդ պահուն տը Կոլ պատասխանած է «պէտք է անգութ ըլլալ կարճահասակ մարդոց նկատմամբ» :

Օրը Օրին

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԽՈՀԱՆՈՑԸ

Ընթերցող մը զանգատագիր մը ղրկեր է *Յառաջ*ի՝ այն մեղադրանքով թէ այժմէական նիւթերու մասին չեմ գրեր, ու կը զբաղիմ խենթիկս բաներով, — կոտեմ ու սամիթ կը կերցնեմ, յունարէն, ռուսերէն, թուրքերէն, դեռ ի՛նչ ըսեմ, ջուհուտերէն կը սորվեցնեմ՝ երբ···

Քառասուն անգամ նոյն զանգատը լսեցի: Միտքս հասկցողը ո՞վ:

Եղբա՛յր, ի՞նչ բանի մասին գրեմ որ այժմէական ըլլայ, — ժամ շինելո՞ւ մասին, կաթողիկոս պտըտցնելո՞ւ մասին: Ուտելու հարցէն աւելի այժմէական ի՞նչ կայ: Սամիթ չէք ուզեր ուտել, կոտեմ չէք ուզեր ուտել, ըսէք, ի՞նչ հրամցնեմ :

Ժամանակ մը ինծի յանձնուած էր *Յառաջ*ի խոհանոցը :

– — Ի՞նչ եփեմ, ի՞նչ եփեմ, ըսելով գըլուխս կ՚ուտէի :

Ընկեր Արամ, գայլ դարձած կարծես, կը կանգնէր գլխուս վերեւ ·

— «Մամուլին» տակ ծակ մը կայ, 12 տող: Երկրորդ էջին երրորդ սիւնակն ալ անօթի է, բերանը բացեր՝ կը նայի, — քիչ մը բան ալ այդ ծակը թխելու համար :

Գոգնոցը կապելով խոհանոց կը մտնէի, ճիշդ մեծ – մօրս պէս, որ կը մրթմրթար պահ մը սեմին վրայէն ու կը վերցնէ օրուան թերթերը՝ «նիւթ» փնտռելու համար :

Ապահովաբար կան ընթերցողներ, որոնք չեն գիտեր թէ ի՛նչ··· կենդանի է խմբագիրը: Խմբագիրը այն գայլն է, որ կ՚ուտէ, կ՚ուտէ եւ չի կշտանար: Այս անօթութիւնը *պուլիմի* կը կոչեն Ֆրանսացիները,— Նուպարեան ի՞նչ թարգմանած է, գիտէ՞ք, եղնաքաղց, իսկ Բիւզանդացի՝ արջառաքաղց: Ո՛չ, պէտք է թարգմանել շնքաղց: Նոթերուս մէջ գըտայ նաեւ սուրկ հոմանիշը, (ուրկէ առեր եմ՝ չեմ գիտեր, կարծեմ աբեղաթող Էսապալեանը տուաւ այս բառը), արաբերէն՝ *ճուլուլքէլպ*, որ թարգմանի շնքաղց, բայց կ՚ըսեն նաեւ *ճուլուզլիպ*, այսինքն գայլի անօթութիւն, ա՛յս է ճիշդը: Ի՛նչ սաստիկ անօթութիւն է ատիկա, անյագ, մահը աչք առնելու չափ վայրագ :

Օրաթերթ կոչուած թերթն ալ կ՚անօթեցնէ խմբագիրը ճիշդ այդ ձեւով, գայլի անօթութեամբ, ու կ՚ուտէ, կ՚ուտէ, չի կշտանար: Ամէն օր, ամէն ժամ *նիւթ* կ՚ուզէ: Հազարումէկ ծանօթութիւններ, — պէտք է կարդալ ամէն բան, պիտոյ – չպիտոյ, պիտանի թէ չքոտի, կամ վերջապէս ըվըր – զըվըր յօդուածներ՝ սիւնակ լեցնելու համար :

Օրինակ, կ՚ուզէ՞ք որ հաշիւ մը տամ՝ շնքաղց խմբագրի միօրեայ ընթերցումներէս: Ահա թէ ի՛նչպէս կը կշտացնէի միւս շնքաղցը, որ ընկեր Արամն է :

Կը կարդայի մարզախաղերու գլխուցուցնող նկարագրութիւնը, վարժապետի մը քերականական տաղտկալի դասերը, չտեսի մը ճանապարհորդական պատմութիւնները, կանացի նորաձեւութեանց արձագանգները (աչքիս պոչովը դիտելով հանդերձ Փարիզեան գեղուհիներուն կախարդական պատկերները), դարձեալ ծանուցումներու բաժինը, նոյնիսկ ամուսնութեան թեկնածուներու սիւնակը, ուր մին էրիկ կ՚ուզէ, ուրիշ մը կնիկ կամ ··· *պէլա*, յայտարարելով թէ իրենք ի՛նչ ճաշակ ունին, շէ՞կ կ՚ուզեն թէ սեւուկիկ, պչրաւէ՞ր թէ փիլիսոփավարի, յետոյ ելմտական յօդուած մը թիւերով խճողեալ (խօսքը մեր մէջ՝ առանց բան մը հասկնալու), ձիարշաւին արդիւնքները՝ քաղքենի անտարբերութեամբ մը, ազգ. պարգեւախաղին շահող թիւերը՝ բաբախուն սիրտով, ի վերջոյ յուսահատ՝ աչք մը կը նետէի թերթին խոհանոցի բաժնին վրայ: Կը տեսնէ՞ք, դիւրին բան չէ խմբագիր ըլլալ :

Օրին մէկը, երբ այսպէս կը կարդայի Փարիզեան փրանսերէն թերթի մը խոհանոցի բաժինը, ուր կը բացատրուէր թէ ի՛նչպէս պէտք է պատրաստել «խեչեփառի խնողակը» (*չաղանդ տոլմասը*՝ եթէ չհասկցաք), բերնիս թուքերը սկսան հոսի՛լ :

— Արամ, կանչեցի յաղթական ձայնս հանելով, գտա՛յ «Մամուլ»ին տակ դնելիքդ: Այս մեր ընթերցողները մինչեւ աշխարհիս վերջը քաղաքագէտներու յիմարութեանց պատմութի՞ւնը միայն պիտի կարդան, քիչ մըն ալ ուտել սորվեցնենք: Դուն շարէ՛, ես սկսայ :

Ու նկարագրեցի «խեչեփառի խնողակ» պատրաստելու եղանակ մը.— Կ՚առնես մէկ քիլօ խեչեփառ, տակաւին ողջ, ու մաղ – մաղ կրակի վրայ կը խաշես առատ ջուրով, մէկ լիթր ջուրին տասը կրամ աղ խառնելով, մէջը կը նետես քիչ մը ծարբին ու դափնիի տերեւ մը,— ոչ ստեպղին, ոչ սոխ, ոչ ալ քացախ: Կէս ժամ ետքը վար կ՚առնես կրակէն, կը փրցնես մկրատները, կը բանաս փորը···

— Ընկեր խմբագիր, կ՚ընդմիջէ զիս Արամ, մեր թերթը քաղաքական թերթ է, Պոլսոյ Ենի – Ճամիին տակի *աշճի*ին խանութը չէ, ատանկ բան կը տպուի՞ միթէ··· —

— Մարդ Աստուծոյ, թարգմանութիւնս Փարիզեան քաղաքական թերթէ կը կատարեմ, եւ յառաջապա՛հ թերթէ ···

— Խեչեփառի խնողակն ալ ուտուելիք բա՞ն է որ կը հրամցնես մեր ընթերցողներուն, գե՞ղդ կարծեցիր, այստեղ Փարի՛զ է ···

— Ռոստոսթոցի՛, մեր գեղը աւելի մաքուր կ՚ուտէին քան այս քաղաքակիրթ երկիրներուն մէջ, ուր կ՚ուտեն ոչ միայն ոզնի, կրիայ, նոյնիսկ օձի միս, մրջիւ՛ն, մարա՛լ, այլ եւ մա՛րդ կ՚ուտեն, մա՛րդ, զիս ալ կ՚ուտեն, քեզ ալ կ՚ուտեն: Եւ յետոյ, խեչեփառի խնողակը սի՞րտդ կը խառնէ, հապա Հայոց կարգ մը թերթերուն լեզո՞ւն, գաղափարնե՞րը···: Է՛հ, մէկը կոտեմ չի սիրեր, միւսը խեչեփառ, լա՛ւ, ձեր ժամը, ձեր մոմը ձեզի, հանգիստ թողուցէք զիս :

Եւ բարկացած՝ ձգեցի հեռացայ :

ԱՐԱԶ

ԴԵՐԵՆԻԿ ԵՊՍ.Ի

ՈՃՐԱԳՈՐԾԻՆ ԽՈՍՏՈՎԱՆՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս գրած էինք, Դերենիկ Եպսկ.ի ոճրագործը՝ Սահակ Տէմիրճեան ձերբակալուած է Շաբաթ օր իսկ Նարինջենիի պարտէզին մէջ: Նոյեմբեր 24ի Այգը եւ 25ի Ազդակը կը գրեն թէ ոճրագործը հին աշակերտ մըն է Դերենիկ եպիս.ի երբ ան տեսուչ էր Անթիլիասի դպրեվանքին եւ այդ օրէն ընդդիմացած է Սահակ Տէմիրճեանի բարձրագոյն ուսման հետեւելու եւ քահանայ ձեռնադրուելու փափաքին : Վերջերս ալ մերժած է զայն ընդունիլ Ատտիս – Ապապայի դպրեվանքը: Ոճրագործը դիմած է նաեւ Մամբրէ Սրբազանին եւ այդ դիմումն ալ անհետեւանք մնացած է Դերենիկ Եպս.ի տեղեկութեանց վրայ: Ուրբաթ օր Տէմիրճեան վերջին անգամ մը դիմած է Դերենիկ Եպս.ի որ կրկին մերժած է եւ դաշոյնի չորս հարուածներով սպաննուած :

Քննութիւնը կը շարունակուի նոր մանրամասնութիւններու համար :

Դերենիկ Եպս.ի թաղման եւ օծման կարգը տեղի ունեցաւ Զորեքշաբթի առտու Կիլիկիոյ Կաթողիկոսին յատուկ կարգադրութեամբ :

ՄԵՐ ՏԵՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏ Մ. ՄԱԶՄԱՆԵԱՆԻ ՀԵՏ

Ճարտարապետ Միքայէլ Մազմանեան շաբաթ մը մնաց Փարիզի մէջ եւ Երկուշաբթի մեկնեցաւ դէպի Հայաստան :

Իր տուած երկու դասախօսութիւնները արեւելեան կենդանի լեզուներու վարժարանին մէջ Աղթամարի եւ Հայաստանի ճարտարապետութեան մասին կը կրէին անվիճելի հմտութեան դրոշմը : Պ. Մազմանեան կարճ ժամանակի մէջ մեծ համակրութիւն ստեղծեց իր անձին շուրջ, շնորհիւ իր բարեհամբոյր բնաւորութեան եւ անվերապահ հայրենասիրութեան :

Մեկնումէն առաջ Հրանտ Սամուէլ *Ցառաջ*ի կողմէ իրեն հետ ունեցաւ տեսակցութիւն մը, զոր կը ներկայացնենք ստորեւ·

×

— Ի՞նչ առիթով եկաք արտասահման:

= *Իբրեւ անդամ Գերագոյն Հոգեւոր Խորհուրդի եւ նախագահ Էջմիածնի ճարտարապետական Խորհուրդի կ'ուղեկցէի վեհափառ Վազգէն Կաթողիկոսին դէպի Երուսաղէմ՝ Ս. Յարութեան տաճարի վերանորոգութեան առիթով :*

— Ի՞նչ աշխատանք կատարեցիք Երուսաղէմի մէջ :

= *Մասնակցեցանք վերանորոգութեան յանձնախումբի ժողովներուն, որոնց ներկայ էին անձնաւորութիւններ զանազան երկիրներէ, ինչպէս նաեւ ճարտարապետներ Տիրան Ոսկերիչեան եւ Իւթիւճեան: Մանրամասնօրէն ծանօթացանք վերանորոգման նախագծերուն հետ, որոնք կատարուած էին բարեխիղճ կերպով հնագէտ ճարտարապետներու կողմէ :*

— Ի՞նչ վիճակի մէջ են Ս. Յարութեան տաճարի հայկական մասերու աշխատանքները:

= *Վերանորոգման աշխատանքները սկսած են երկու տարի առաջ եւ կը շարունակուին համաձայն մեծ հմտութեամբ կազմուած յատակագծի մը: Մասնաւորաբար կը հանուին այն բոլոր յաւելումները, որոնք կատարուած են զանազան դարերու ընթացքին, յաճախ անհասկնալի դարձնելով բուն ճարտարապետական կառուցուածքը : Տարբեր ժամանակներու մէջ տարբեր մասնագէտներու ձեռքով եղած յաւելումները աղճատուած են նախկին կերպարը եւ անզործածելի դարձուցած զայն :*

« Կ'ուժեղացուի շէնքի կմախքը, որ բաւական թուլցած էր: Կը յայտնաբերուին անոր նախնական մանրամասները (սիւներ, խոյակներ եւայլն), որոնք ծածկուած էին աւելորդ մասերով: Այս վերջինները կը հանուին մեծ զգուշութեամբ, որպէսզի նախկին տեսքը վերականգնուի եւ շէնքի յարատեւութիւնը ապահովուի: Ցաւելումներ կատարուած են ո՛չ միայն հայկական, այլ եւ յունական ու լատինական մասերուն վրայ խաչակիրներու օրերէն սկսեալ: Աշխատանքները պիտի տեւեն մինչեւ 1965 : *Աւարտումէն վերջ մեր առջեւ պիտի կանգնի հոյակապ յուշարձան մը :*

— Ի՞նչ ուղղութեամբ կ'ընթանայ Հայաստանի շինարարութիւնը :

= *Երկու ուղղութեամբ,— բնակարանային եւ հանրային – զանգուածային : Հայաստանի թէ՛ քաղաքները եւ թէ գիւղերը առաջին հերթին կ'ընթանան բնակարանային շինարարութեան, յետոյ նաեւ զանգուածային շինարարութեան ուղղութեամբ (Մանկապարտէզներ, մսուրներ, դպրոցներ, հիւանդանոցներ եւ ակումբներ) : Բնակարանային շինարարութիւնը ծաւալով ա՛յնքան մեծ է, որ այլեւս հին տնայնական մեթոտներով անհնարին է աշխատիլ : Մեր որմնադիր բանուորը այլեւս քարը ուսին վրայ դնելով չի բարձրացներ, այլ բոլոր աշխատանքները մեքենայացուած են: Շէնքի առանձին մասերը, սանդուխները, ծածքերը, պատերու մասերը, եւայլն, նախապէս գործարաններու մէջ կը պատրաստուին, ապա անոնց միացումը կը կատարուի շինարարական հրապարակի* (շանթիէ) *մէջ:*

— Տարեկան շինարարութեան քանակը ո՞րքան է :

= *Միայն Երեւանի մէջ տարեկան* 350 *հազար քառակուսի մեթր մակերեսով բնակարան կը շինուի: Այս հաշուէն դուրս են նախասենեակը, պատշգամը, խոհանոցն ու լոգարանը: Եթէ այս մասերն ալ հաշուենք, գումարը կը հասնի շուրջ* 400·000 *քառ. մեթրի:*

– — Անձ գլուխ քանի՞ քառ. մեթր կը յատկացուի :

= *Իւրաքանչիւր անձի յատկացուած է ներկայիս վեց քառակուսի մեթր:* 1965*ին պիտի յատկացուի եօթը քառ. մեթր : Տարուէ տարի պիտի աճի մարդ գլուխ յատկացուած բաժինը, այնպէս որ* 1980*ին ամէն մարդու պիտի տրուի* 18 *քառ. մեթր բնակելի մակերես (մէկ սենեակ մարդ գլուխ): Բնակարանները ներկայիս ունին* 2, 3 *եւ* 4 *սենեակներ: Ցետագային պիտի կառուցուին նաեւ հինգ սենեակնոց բնակարաններ :*

— Ի՞նչ յատակագիծով կը կատարուին շինարարական աշխատանքները :

= *Շինարարութիւնը կը կատարուի ամբողջական թաղամասերով՝ գերազանցապէս ազատ հողամասերու վրայ: Հին շէնքերը կը քանդուին նուազագոյն չափով : Ազատ հողերու վրայ կը կառուցուին բնակելի ընդարձակ շրջաններ՝ կազմուած առանձին մանրաշրջաններէ : Մանրաշրջանը կը գրաւէ* 12 – 30 *հեկտար տարածութիւն եւ կը նկատուի իբրեւ ամբողջական միաւոր* (Քոնփլէքս, անսանպլը), *կազմուած բնակելի շէնքերէ, մանկապարտէզէ, մսուրէ, դպրոցէ, խանութներէ եւ կենցաղային սպասարկման յատուկ շէնքերէ (դերձակ, սափրիչ, կօշկակար եւայլն): Բոլորը կը համախմբուին* 2 – 3 *հեկտարնոց կեդրոնական հանրային պարտէզի մը շուրջը, որուն մէջ կը գտնուին լողալու մեծ աւազան մը, բացօթեայ շարժանկար թատրոնը եւ մարմնամարզական հրապարակներ :*

« Բնակելի շէնքերը մայթէն տասը մեթրը հեռու են, որպէսզի այդ տարածութիւնը կանաչազարդուի եւ բնակիչները ազատին փողոցի ծուխէն ու աղմուկէն : Երախաները մանկապարտէզ կամ դպրոց կ'երթան առանց փողոց դուրս գալու : Երեւանի չոր կլիմայական պայմաններուն յատուկ ուշադրութիւն կը դարձուի շէնքերու դասաւորման վրայ, որպէսզի ամառը բնակելի սենեակները ազատ մնան արեւի ճառագայթներէն, իսկ ընդհակառակն ձմրան արեւի ճառագայթները աւելի խոր թափանցեն: Մեր ժողովրդական ճարտարապետութեան ուսումնասիրութիւնը ցոյց տուաւ, որ լաւագոյն դիմազարձը (օրիանթասիոն) *դէպի հարաւ դարձնելն է :*

« Այս սկզբունքներով արդէն կառուցուած են Հրազդանի աջ ափին չորս մը թաղամասեր, որոնք ակնառու ցոյց կուտան կառուցապատման այս ձեւի բոլոր դրական, նպաստաւոր կողմերը, նաեւ՝ որոշ թերութիւններ, որ յետագայ թաղամասերը կառուցած ատեն նկատի կ'ունենանք: Այսպիսին կը կարծենք որ մեր ազգաբնակութեան կենցաղի եւ հանգիստի պայմանները բարելաւելու տեսակէտէն յարմարաւէտ է :

« Ցարկայնութիւն»ը մեծ նշանակութիւն ունի մեր բնակավայրերու տնտեսական եւ գեղարուեստական կառուցման տեսակէտէն: Բարձրայարկ շէնքերը աւելի խնայողական են, հողամասերը կրճատելու եւ հանրային սպասարկութիւնները (ջրմուղ, կոյուղի եւայլն) համադրելու, նաեւ երթեւեկը դիւրացնելու տեսակէտէն: Ուստի նպատակայարմար կը նկատուի մեր քաղաքներու շէնքերը կառուցանել հինգ եւ 12 – 16 *յարկանի՝ աշտարակաձեւ, վերելակով: Ասոնց հմուտ դասաւորումը կը լուծէ նաեւ քաղաքի ուրուանկարի* (սիլուէթ) *հարցը: Աշտարակաձեւ շէնքերը որոշ համաչափ յաջորդականութեամբ կը տեղաւորուին քաղաքի վրայ: Մեր քաղաքներու «տեղանք»ը* (բըլիէֆ) *բաւականին բարդ է: Քաղաքի ներսը կամ բլուրներ, որոնք ցարդ չէին օգտագործուէր. այժմ մեր ճարտարապետները գտած են կառուցման յատուկ միջոցներ՝ օգտագործելու նաեւ այդ տարածութիւնները :*

« Այսպիսով շէնքերը կապուած բնական բարձրութիւններու հետ կը ստեղծեն գմայլելի ամբողջութիւն մը, — դէպի երկինք խոյացող լուսաւոր աշտարակներ, որոնք գիշերը մեր երկնքի մութ խորքին վրայ կը գծագրուին :

« Այս ձեւով աշխատանքները կը սկսին Երեւանի հին, խարխուլ կաւաշէն շէնքերով ծեփուած կոնդ թաղամասի վրայ : Նոյնը՝ նաեւ դէպի Էջմիածին տանող խճուղիի եզերքը (Իւչ Թէփէլէր) *բարձունքներուն վրայ, ներկայիս ամայի, որոնք կը փլցուին, մաս մը իբրեւ հնութիւն պահելով ապագայ սերունդներուն իբրեւ կենդանի վկայ :*

«Ցատակագծման ենթարկուած են մեր բոլոր քաղաքները, — Երեւան, Լենինական, Կիրովական, Ղափան, Դիլիջան, Գորիս, Ալլավէրդի քաղաքաշինութեան առաջաւոր սկզբունքներով: Ստեղծուած են բոլորովին նոր քաղաքներ, որոնք Հայաստանի քարտէսին վրայ գոյութիւն չեն ունեցած երբեք, ինչպէս Հրազդան, Սեւան, Լուսաւան, Քաջարան, Էլար, *եւայլն :*

— Ի՞նչ նոր ծրագիրներ կան :

= *Նոր յատակագիծով շինութիւններ կը կատարուին* կուրորդային (*առողջարարական*) *շրջաններու մէջ, — Արզնի, Ջերմուկ, Դիլիջան եւայլն: Այս բոլորը կը նախագծուին համաձայն Հայաստանի արդիւնաբերութեան եւ գիւղատնտեսութեան զարգացման քսանամեայ ծրագրին: Այս վերջինին մաս կը կազմեն անտառապատումն ու ոռոգումները, որոնք տարուէ տարի կ'իրականացուին: Հոյակապ ծրագիր մըն է Արարատի վիթխարի ջրամբարը, ինչպէս եւ Արփա գետի հունի տեղափոխումը դէպի Սեւանայ լիճը :*

«Այս ամէնը կը մեղմացնեն մեր երկրի խստաշունչ կլիման եւ կ'ոռոգեն մեր անջրդի քարաստան լեռնաշխարհը: Մեր ճարտարապետներն ու ճարտարագէտները տոգորուած են բուռն սիրով դէպի իրենց երկիրը եւ մեծ պատրաստակամութեամբ կը նպաստեն անոր ծաղկումին: Այս ոգեւորութիւնը համաժողովրդական է »:

Այս եզրակացութեամբ վերջ գտաւ մեր տեսակցութիւնը Պ. Միքայէլ Մազմանեանի հետ, որուն յայտնեցինք մեր շնորհակալիքը :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ԵՒ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

—o—

Պահակ մը եկաւ, տանելու դատապարտեալները դէպի վարի սենեակը, ուր տեղի պիտի ունենար «մահուան արդուզարդը »:

Կարգաւ սկսան կտրել անոնց մազերը, պատռել շապիկները: Մկրատներուն շըխտոցը շրջապատի լռութեան մէջ կ'արձագանգէր մահասարսուռ սուլոցի մը հանգոյն, մինչ ոստիկաններ, պահակներ եւ զինուորներ, շունչերնին բռնած կը դիտէին սպանդանոցային այս տեսարանը :

Գամիյ Տէմուլէն իր մատներուն մէջ բռնած էր կնոջը՝ Լիւսիլի վարսերէն խոպոպիկ մը: Երբ արդուզարդի կարգը իրեն եկաւ ու նստեցաւ փայտեայ աթոռակին վրայ, սկսաւ ցնցուիլ ու ամբողջ ուժով պոռալ .

— Ձեմ ուզեր, վեմ ուզեր ... անմեղ եմ ... անմեղ եմ ...

Կը խածնէր պահակներուն ձեռքերը, երբ զինուորներ խուժելով իր վրայ կապեցին զայն աթոռին:

Տանթոն կամացուկ մը առաւ Գամիյի մատներէն Լիւսիլի վարսերուն փնջիկը եւ երբ մահապարտին ձեռքերը կապանքին տակ առին, Տրիբունը վերստին զետեղեց մազերը իր ընկերոջ մատներուն միջեւ : Դժբախտ մահապարտը իր արտասուալից աչքերը յառելով իր մեծ ընկերոջ, մըրմընջեց .

— Շնորհակալ եմ, Տանթոն ...

Այնուհետեւ, երբ կարգը եկաւ Տանթոնի, այս վերջինը հանդարտութեամբ ու անայլայլ ինքզինքը յանձնեց դահիճներու «խնամք»ին..

Մինչ մկրատը իր աւերը կը գործէր առիւծին բաշերուն վրայ, հեգնանքով մը Տանթոն ըսաւ .

— Ասիկա վերջաւորութեան սկիզբն է ... Սկիզբն է գործի մը, որուն վարիչները են անսրունք Կութոն մը եւ անվարտի Ռոպէսփիէռ մը... Ո՛հ, եթէ կարողանայի գոնէ իմիններս ժառանգ թողուլ իրենց ... Բայց ոչ, վստահ եմ որ ի վերջոյ արիւնի այս անօգուտ վատնումին մէջ Ֆրանսան պիտի արթննայ ...

Ժամը ցերեկէ ետք չորսն էր : Պահակները քշեցին մահապարտները դէպի բակը: Ծովածաւալ բազմութիւն մը հաւաքուած էր Արդարութեան Պալատին շուրջ բոլորտիքը :

Երբ Տանթոն երեւցաւ, ոչ մէկ շշուկ լսուեցաւ ամբոխին մէջ: Բոլոր ակնարկները ուղղուած էին Տրիբունին մեծղի գլխուն, որ կարծես կը թուէր հրաւէր կարդալ մահուան ...

Կարմիր ներկուած եւ իւրաքանչիւրը զոյգ մը ձիերով լծուած երեք սայլեր կը սպասէին բակին մէջ: Սանսոնի արբանեակները օգնեցին մահապարտներուն, բարձրանալու ու տեղ գրաւելու համար սայլերուն մէջ: Միայն Գամիյ ընդդիմացաւ : Կը մերժէր կամովին առնել որեւէ քայլ որ զինք քիչ մը աւելի պիտի մօտեցնէր մահուան: Ոստիկան – զինուորներ զայն բռնի հրեցին սայլին մէջ, մինչ Հէրօ մեղմութեամբ ըսաւ անոր :

— Բարեկամս, ցոյց տանք ասոնց որ մեռնիլ գիտենք...

Ամէնէն ետք բարձրացաւ Տանթոն եւ տեղ գրաւեց Հէրոյի եւ Ֆապրը տ'էկլանթինի միջեւ :

Թափօրը շարժեցաւ դանդաղօրէն : Տրիբունը դիտեց ամբոխը, ուրկէ սկսած էին բարձրանալ շշուկներ, խուլ ու մռայլ, նման այն աղմուկներուն որոնք կուգան հովերէն տանջուած անտառներու խորերէն :

— Կենդանիներ, ըսաւ Տանթոն կողքին կանգնած Ֆապրին, յիմարներ, մեր անցնիլը տեսնելով պիտի պոռան «կեցցէ հանրապետութիւնը », առանց պահ մը խորհելու թէ ժամէ մը այդ նոյն հանրապետութիւնը պիտի մնայ անգլուխ ...

Քանի կը յառաջանային մահապարտներուն կառքերը, այնքան կը թուէր թէ այս մարդիկը դադրած էին այլեւս մտածելու դժնդակ կացութեան մասին եւ չէին զգար որեւէ ցաւ ու տանջանք : Կը պահէին կատարեալ պաղարիւնութիւն մը՝ նման սպանդանոց առաջնորդուող կենդանիներու: Ֆապրը հանդարտօրէն կը խօսակցէր Ֆիլիփոյի հետ, իսկ Հէրօ փակուած էր անդորրալի լռութեան մը մէջ : Գամիյ Տէմուլէն կը շարունակէր իր անհանգիստ ու խռովայոյզ վիճակը, շարունակ կը ցնցուէր ու կը հրմշտկէր իր շուրջինները: Կը ջանար քակել իր կապանքները ու պահ մը, խօսքը ուղղելով ամբոխին, կ'աղաղակէր .

— Բարեկամնե՛րս... պիտի թողո՞ւք որ գիս սպաննեն: Յիշեցէք որ ես եղած եմ առաջին հանրապետականը, ես արձակած եմ առաջին ճիչը ազատութեան : Իմ յանցանքս, իմ միակ յանցանքս եղած է իմ ժողովուրդիս դատին համար թափած արտասուքներս ...

Ամբոխը հայհուչներ արձակեց դժբախտ յեղափոխականին հասցէին, մինչ ան, այդ պահուն, կը մտածէր իր սիրական Լիւսիլի, իրենց սիրոյն ու անցեալ երջանկութեան մասին, որ քիչ յետոյ Սանսոն պիտի փոխակերպէր աբեան յորձանքի մը : Իր ամբողջ մարմինը, իր ուղեղը, երակները, վերջապէս ամէն ինչ իր մէջ դարձած էր ընդվզումի հեղեղ մը՝ գործադրուող այս խուժդուժ անարդարութեան դէմ :

(10 Շար.)

—o—

ՀՆՉԻՒՆՆԵՐՈՒ ԿԱԽԱՐԴ ՎԱՐՊԵՏԸ

—o—

Եթէ ժողովուրդի մը բանաստեղծական խօսքին հմայքը միւս ժողովուրդներուն կը հասնի թարգմանութեան միջոցաւ, երաժշտական բարձրարժէք ստեղծագործութիւնը իր ազդեցութիւնը կը թողու անմիջական ձեւով :

Արամ Խաչատրեան շատոնց դարձած է աշխարհի այն մեծ երգահաններու կարգին, որոնք մարդկութեան կը ցուցադրեն արուեստին ամէնէն նուրբ գոյները, անոր կախարդական ուժը, անոր վեհացնող ոգին: Դեռ պատանի տարիքէն Խաչատրեան խորապէս ուսումնասիրեց, իւրացուց ազգային ստեղծագործութիւնը, որ անսպառ աղբիւր դարձաւ իրեն գործին համար :

Քանքարաւոր արուեստագէտը իր առաջին իսկ ստեղծագործութիւններով լուսարձակի պէս փայլեցաւ երաժշտական աշխարհին մէջ: Իր խիստ ինքնատիպ, իւրայատուկ գոյներով ան ամենուրեք հիացումի արժանացաւ: Մայր Հայրենիքին՝ Հայաստանի, ինչպէս նաեւ օտար երկիրներու մէջ մէկ անգամէն գնահատուեցաւ անոր տաղանդը: Արագօրէն տպագրուեցան եւ տարածուեցան Խաչատրեանի գործերը:

Երկրագունդի բոլոր անկիւններէն հրաւէրներ ստացաւ : Մարդիկ կ'ուզէին տեսնել հնչիւններու կախարդ վարպետը: Եւ ան եղաւ Լոնտոն, Փարիզ, Թոքիօ, Հռոմ, Վիեննա, Լայփցիկ եւայլն: Երբեմն թանկագին հիւր էր, երբեմն հեղինակային նուագահանդէսներու ղեկավար: Այնուամենայնիւ, ամէն տեղ եւ ինչ դերի մէջ ալ գտնուէր, լեփ – լեցուն սրահները միաբերան կը բացագանչէին՝ «Խա – չա – տը – եան :

Հայ երգահանը ներկայիս վաթսուն տարեկան է: Բազմաբեղուն, հարուստ է անոր ստեղծագործական կեանքին ուղին: Անոր բեմապարերը, համանուագները, դաշնակի, ջութակի գործերը եւ բազմաթիւ այլ ստեղծագործութիւնները հարազատ, մօտ եւ հասկնալի են բոլորին: Տասնեակ մը շարժանկարներու եւ թատերական ներկայացումներու երաժշտութեան հեղինակ է :

Իր բարձրարժէք գործերուն համար հայ երգահանը արժանացած է բարձր մրցանակներու եւ շքանշաններու :

Արամ Խաչատրեան այժմ Երեւան կը գտնուի: Ինչպէս միշտ, զինքը այստեղ կ'ընդունին մեծ սիրով, հանդիսաւորութեամբ, շրջապատուած հարազատներով, բարեկամներով, արուեստակից ընկերներով : Հայաստանի արեւաշող մայրաքաղաքը իր հարազատ զաւկին առջեւ բացած է աշնանային շքեղ գոյները: Օդը կարծես յագեցած է անոր կախարդական հնչիւններով: Ամէն մարդ վերստին կ'ուզէ տեսնել հայկական իւրայատուկ դիմագիծերով, Հայաստանի լեռներուն պէս վեհ եւ զուլալ աղբիւրներուն պէս մեղմ սրտի տէր երգահանը, որ մեր ժողովուրդի արուեստի պատմութեան ոսկէ շղթային վրայ աւելցուց թանկագին օղակ մը:

Երգահանին ծննդեան 60ամեակին առթիւ կազմակերպուած առաջին նուագահանդէսը տեղի ունեցաւ Նոյեմբեր 9ին, Հայֆիլհարմոնիայի սրահը: Ներկայ էր ինք երգահանը: Նուագահանդէսին մասնակից արուեստագէտները ցոյց տուին իրենց շնորհքը՝ արժանանալով մեծ արուեստագէտին համակրութեան :

Բացառիկ յաջողութեամբ անցաւ «Սպարտակ» բեմապարի ներկայացումը : Այս առթիւ ողջոյնի սրտալիր խօսքեր ըսին Թատրոնին տնօրէնը՝ Էտ. Յովհաննիսեան եւ արուեստի գործերու վարչութեան պետ՝ Խանջեան :

Հեղինակային նուագահանդէսներ տեղի ունեցան նաեւ Նոյեմբեր 11–13ին:

Արամ Խաչատրեան ներկայիս կը շրջագայի Հայաստանի զանազան վայրերը : Վերջերս այցելեց Դիլիջան :

Հեղինակային համերգներ պիտի տրուին նաեւ Լենինական, Կիրովական եւ այլ քաղաքներու մէջ :

ԹԱՆԿԱԳԻՆ ՅԻՇԱՏԱԿՆԵՐՈՒ ԵՒ ՁԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԱՆՀԱՒԱՍԱԼԻ ԱՐԺԷՔԸ

—o—

Ճի՞շդ է թէ Մուսաները կը մուրան այսօր եւ ոչ ոք տանից կուտայ «հին արժէքներուն»: Անտարակոյս որ ճիշդ չէ, դատելով վերջերս տեղի ունեցած կարգ մը բացառիկ աճուրդներէ :

Մեր խօսքը արուեստի բանուկ հրապարակին վրայ տեղի ունեցող աղմկայարոյց վաճառումներու մասին չէ, այլ՝ անծանօթ աճուրդներուն մասին պզտիկ յիշատակներու — այստեղ ստացագիր մը, այնտեղ հապճեպ գծագրութիւն մը : Բոլոր թանկագին յիշատակներու միջեւ գոյութիւն ունեցող միակ նմանութիւնը այն է, որ անոնք կը պատկանէին այս աշխարհի մեծերուն, եւ աւելի բաւական է, որ ամէն մէկ յիշատակի արժէքը հասնի հինգ թիւերէ բաղկացած գումարի մը :

Յիշատակներ հաւաքելը՝ միայն հարուստներու մոլութիւնը չէ սակայն : Շատ մը երկիրներու թանգարանները ժողովուրդին աջակցութեամբ կը դիմեն, հաւաքածոյ կազմող անհատներուն հետ մրցակցիլ կարենալու համար :

Ինչպէս Գերմանիոյ մէջ վերջերս տեղի ունեցած աճուրդներէն ի յայտ եկաւ, անցեալի յիշատակներու հանդէպ շահագրգռութիւնը ազգային պատմութեան շրջանակէն դուրս կ'ելլէ: Այս աճուրդները հերքեցին նաեւ այն կանոնը, թէ միայն հնագոյն ժամանակաշրջանը հրապոյր ունի: Ճիշդ է, թէ վերջերս սուղ գինով ծախուած յիշատակներէն մէկը վճարումի ստացագիր մըն էր, զոր չորս դար առաջ ստորագրած է Ռաֆայէլօ : Բայց, նոյնքան կը փնտռուին նաեւ այն յիշատակները, զորս ձգած են ստեղծագործական աշխարհի նորագոյն դէմքերը ինչպէս՝ Մենտելը, Հեկէլ, Այնշթայն եւ ուրիշներ :

ՁԵՌԱԳՐԵՐԸ

Մերպուրկ համալսարանական քաղաքին մէջ կատարուեցաւ Երկրորդ Աշխարհամարտէն ետք տեղի ունեցած ձեռագրերու մեծագոյն աճուրդը, որ կազմակերպուած էր 130 տարի առաջ Պերլինի մէջ հիմնուած Սթարկարտ Տան կողմէ: Աճուրդի դրուած էին 1405 ձեռագրեր :

Աճուրդին ներկայ եղան ոչ միայն հաւաքածոյ կազմող անհատներ, այլ նաեւ բազմաթիւ մատենադարաններու, թանգարաններու եւ հետազօտական հիմնարկներու ներկայացուցիչներ :

Ամէնէն թանկագին առարկան Եոհան Սեպաստիան Պախի սրինգի եւ տաւիղի համար «Փարթիթա»ն էր, որ գրուած էր իր ձեռքով: Գինը վաթսուն հազար մարք կը հաշուուի: Անոր արժէքը վերջերս շատ բարձրացած էր երբ յայտարարուած էր թէ Պախին վերագրուած ձեռագիրներէն շատեր՝ երգահանին կողմէ չէին գրուած, մինչդեռ, ոչ ոք կրցաւ կասկածիլ «Փարթիթա»ի հարազատութեան մասին :

Այսուհանդերձ, այս թանկագին ձեռագիրը տեղ չփոխեց Մերպուրկի մէջ : Թեկնածու գնորդը Մոցարդի մէկ ձեռագրին համար 34 հազար մարք առաջարկելէ ետք քաշուեցաւ :

Հայդընի հինգ անուոր «տիվերթիմենթօ»ները ծախուեցան 26 հազար մարքի: Նոյն գինով ծախուեցան նաեւ Մենտելսոնի 170 նամակները: Երկու գնորդներն ալ Ֆրանսայէն էին :

ՆԱՄԱԿ՝ ԳԵՂԵՑԿՈՒԹԵԱՆ ՄԱՍԻՆ

Հսկայական գումարներ վճարուեցան գրական հազուագիւտ ձեռագրերու համար: Յատկապէս՝ Շիլլերի մէկ քանի ձեռագրերուն համար: Զուիցերացիի մը կողմէ 25 հազար մարքի գնուեցաւ նամակ մը, ուր Շիլլեր իր բարեկամին՝ Քրիստիան Կոտֆրիտ Քէրնէրին կը պարզէ գեղեցկութեան մասին իր տեսակէտը : Գերմանացի եւ ֆրանսացի հաւաքածոյ կազմողներ՝ ընդամէնը 34 հազար մարք վճարելով գնեցին Շիլլերի ուրիշ նամակները :

Կային նաեւ Կէօթէի ձեռագրերը: Բանաստեղծին կողմէ Շարլոթ Շթայնին ուղղուած եւ հինգ տողնոց նամակ մը 6 հազար հարիւր մարքի գնուեցաւ Տիւսելտորֆի Կէօթէ հաստատութեան կողմէ :

Ֆրանքֆուրթի Կանտա թանգարանը 15 հազար 500 մարք վճարեց 298 էջերէ բաղկացած մէկ ձեռագրին համար Եողէֆ ֆոն Այխենտորֆի, որ իր այդ գործին մէջ կը խօսի «Գերմանիոյ նորագոյն ռոմանթիկ բանաստեղծութեան բարոյագիտական եւ կրօնական նշանակութեան մասին» :

Կոյիայի ձեռագրերը չափազանց հազուագիւտ են: Այնպէս որ ոչ ոք զարմացաւ երբ զուիցերացի հնավաճառ մը 11 հազար 490 մարք վճարեց Կոյիայի մէկ նամակին համար եւ փարիզցի վաճառական մըն ալ՝ 7·500 մարք տուաւ ուրիշ նամակի մը համար:

ՌԱՖԱԷԼՕ ԵՒ ՌԻԼՔԷ

Հաւաքածոյ կազմող գերմանացի մը, վեց հազար 900 մարք վճարեց թուղթի կտորի մը համար, ուր 1517ին, իտալացի նկարիչ Ռաֆայէլօ կը հաստատէր Վատիկանէն հարիւր տուքաթ ստացած ըլլալը :

Մերպուրկի աճուրդին հետ գրեթէ միաժամանակ, ուրիշ իրողութիւն մը հաւաքածոյ կազմողներու ուշադրութիւնը հրաւիրեց Համպուրկի վրայ, ուր աճուրդի դրուեցաւ Ռայներ Մարիա Ռիլքէի ձեռագրերու մէկ մեծ հաւաքածոն :

Այս հաւաքածոն կը պարունակէ բանաստեղծին գլխաւոր գործերէն մէկ քանին, ինչպէս նաեւ անգլիական, ֆրանսական եւ իտալական գործերու կարեւոր թարգմանութիւնները: Հաւաքածոն գնուեցաւ Շթութկարտէն միջնորդի մը կողմէ, 220 հազար մարքի, ի հաշիւ անանուն նուիրատուներու, որ զայն պիտի նուիրեն հանրային հաստատութեան մը:

Համպուրկի մէջ առաջին անգամ չէ որ այսքան մեծ գումար մը վճարուեցաւ գրական գործի մը համար: Առեն մը առաջ, Շէյքսփիրի գործերու մէկ հազուագիւտ հրատարակութիւնը ծախուեցաւ 300 հազար մարքի :

Համպուրկի աճուրդի ընթացքին, ի միջի այլոց, ծախուեցան նաեւ հետեւեալները, — Թոմաս Մանի 59 նամակները՝ վեց հազար վեց հարիւր մարքի, գերման փիլիսոփայ Հեկէլի 12 էջերէ բաղկացած մէկ ձեռագիրը՝ տասը հազարի եւ Այնշթայնի շատ մը ձեռագրերը՝ ամէն մէկը երեք հազար 700էն մինչեւ 7 հազար մարքի :

Քաղեց՝ Վ.Էն

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (65)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Այս պոռնիկը, որուն ծաղկեփունջի համար ծախսել տուած դրամը ամբողջ ընտանիքի մը ապրուստին լիուլի կը բաւէր ու կ'աւելնար իսկ, երբեմն ժամու մը չափ կը նստէր մարմանդին վրայ եւ աչքէ կ'անցընէր այն պարզ ծաղիկը, որուն անունը կը կրէր :

Այդ միջոցին էր որ յաճախ կարդաց Մանօն Լէսքօն: Շատ անգամ դիտեցի որ գրքին վրայ ծանօթութիւններ կը գրէր եւ միշտ կ'ըսէր ինծի որ երբ կին մը կը սիրէ, չի կրնար Մանօնի ըրածը ընել :

Դուքսը երկու երեք անգամ նամակ գրեց իրեն: Մարկրիթ գիրը ճանչցաւ եւ նամակները ինծի տուաւ առանց կարդալու :

Այդ նամակներուն բառերը երբեմն արցունք թափել կուտային ինծի :

Իր քսակին բերանը գոցելով, ծերունին կարծած էր թէ Մարկրիթը պիտի հնազանդեցնէր իրեն, բայց երբ տեսած էր թէ այս միջոցը օգուտ մը չէր ունեցած, այլ եւս չէր կրցած համբերել եւ նամակ գրած էր թոյլտուութիւն խնդրելով որ առաջուան պէս դարձեալ գայ տեսնէ զինքը, ինչ ալ ըլլայ Մարկրիթի պայմանները այս վերադարձին համար :

Ուստի ստիպողաբար եւ յաճախակի կրկնուած այս նամակները կարդալէ ետք կը պատռէի, առանց անոնց բովանդակութիւնը Մարկրիթի հաղորդելու եւ առանց խորհուրդ տալու անոր որ ծերունին դարձեալ ընդունի,, թէպէտ խեղճ մարդուն վիշտին կը կարեկցէի եւ այդ զգացումը կը պարտաւորէր զիս այս խորհուրդը տալու Մարկրիթի: Բայց կը վախնայի որ մի գուցէ Մարկրիթ կարծէ թէ կը փափաքիմ տան ծախքերը դուքսին ընել տալ, յորդորելով զինքը որ շարունակէ ընդունիլ ծերունիին այցելութիւնները: Ամէնէն մեծ վախս այն էր որ կը կարծէր թէ չէի ուզեր ստանձնել իր կեանքին պատասխանատուութիւնը այն բոլոր հետեւութիւններուն մէջ, ուր ինծի համար զգացած իր սէրը կրնար տանիլ զինք :

Ասոր արդիւնքը սա եղաւ որ դուքսը, պատասխան չստանալով, ալ անգամ մըն ալ չգրեց եւ Մարկրիթ ու ես շարունակեցինք միասին ապրիլ առանց ապագան մտածելու :

ԺԸ.

Դժուար պիտի ըլլայ մանրամասնօրէն նկարագրել մեր նոր կեանքը, որ կը բաղկանար շարք մը տղայութիւններէ, մեզի համար սիրուն բայց ուրիշներուն համար աննշան: Գիտէք թէ կին մը սիրելը ի՞նչ կը նշանակէ: Գիտէք թէ օրերը ինչպէս կը կարճնան եւ թէ ինչ սիրատենչիկ ծուլութիւնով մը օրն իրիկուն կ'ըլլայ: Չէք անգիտանար թէ մարդ ինչպէս ամէն բան կը մոռնայ, իբրեւ արդիւնք բուռն վստահալից եւ փոխադարձ սիրոյ: Սիրուած կնոջմէն զատ ամէն էակ արարչագործութեան մէջ անօգուտ մէկը կը թըւի: Մարդ կը ցաւի թէ ինչո՞ւ իր սրտին մասնիկները թողած է ուրիշ կիներու եւ կարելի չի նկատեր բնաւ իր ձեռքերուն մէջ սեղմածէն տարբեր ձեռք մը սեղմել: Ուղեղը չընդունիր ոչ աշխատութիւն, ոչ յիշատակ, վերջապէս ոչինչ որ կարենայ իրմէ հեռացնել շարունակ իրեն ներկայացող միակ մտածումը: Մարդ ամէն օր իր սիրուհիին մէջ կը գտնէ նոր հրապոյր մը, անծանօթ հեշտութիւն մը:

Կեանքը այլ եւս ուրիշ բան չէ բայց եթէ ընդհատում չունեցող բաղձանքի մը իրագործումը եւ հոգին՝ Վեստեան կոյս մը, որ սիրոյ նուիրական հուրը արծարծելու սահմանուած է:

Գիշեր ըլլալուն պէս շատ անգամ կ'երթայինք կը նստէինք փոքր անտառին մէջ, որ տունին վրայ կը նայէր: Հոն մտիկ կ'ընէինք գիշերուան ներդաշնակութիւններուն, երկուքս ալ խորհելով այն մօտալուտ ժամուն վրայ, որ մեզ իրարու գիրկի մէջ պիտի թողուր մինչեւ յաջորդ օրը: Երբեմն ալ մինչեւ իրիկուն կը պառկէինք, առանց նոյն իսկ թողելու որ արեւին ճառագայթները սենեակին մէջ թափանցեն:

Վարագոյրները ամրապէս փակուած էին եւ արտաքին աշխարհը պահ մը գոյութիւն ունենալէ կը դադրէր մեզ համար: Միայն Նանին իրաւունք ունէր մեր դուռը բանալու, ան ալ մեր ճաշը բերելու համար, զոր կ'ուտէինք առանց անկողնէն ելլելու եւ շարունակ կը խնդայինք ու խենթութիւններ կ'ընէինք : Ետքը քիչ մը կը քնանայինք, վասնզի մեր սիրոյն մէջ անհետանալով մենք կը նմանէինք երկու յամառ սուզակներու, որոնք շունչ առնելու համար միայն ջուրին երեսը կ'ելլեն :

Սակայն կը նշմարէի որ Մարկրիթ երբեմն կը տխրէր եւ երբեմն ալ արցունք կը թափէր: Կը հարցնէի թէ այս յանկարծական վշտին պատճառը ինչ էր :

— Մեր սէրը սովորական սէր մը չէ, սիրելի Արմանս, կը պատասխանէր ինծի :

(Շար.)

ՄԵՐ ԲԱԺԱՆՈՐԴՆԵՐՈՒ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԵԱՆ

Մեր բաժանորդները յաճախ կը դան – գատին Յառաջի անկանոն սպասարկու – թեան համար, ըլլայ Փարիզ, ըլլայ գա – ւառը:

Անգամ մը եւս կը շեշտենք թէ Յառաջի կողմէ ոչ մէկ թերացում կայ առաքման մէջ: Յառաջը ֆրանսական մեսաժըրիի *մեծ ընկերութեան մը կողմէ Փարիզի կեդրոնական Թղթատարի դրասենեակը* (Րիւ տիւ Լուվր) *կը յանձնուի ԱՄԷՆ ՕՐ ԺԱՄԸ 16ԻՆ: Կարգ մը շրջաններ, որոնց կարգին Փարիզի հիւսիսային արուար – ձանները եւ մերձաւոր արտասահմանը (Անգլիա, Պելժիա, Գերմանիա) կը ստա – նան շատ կանոնաւոր կերպով, մինչ մեծ մասը չի ստանար ամէն օր կամ քանի մը թիւ միասնաբար կը ստանայ: Այս պա – րագան, մեր կամքէն անկախ, սրտնեղու– թիւն կը պատճառէ թէ մեր բաժանորդ – ներուն ու մանաւանդ մեզի, երբ այնքան ջանք ու զոհողութիւն կ'ընենք զոհ ձգե– լու համար Յառաջի ընթերցողները :*

Քանիցս բողոքած ենք Թղթատարու – թեան տնօրէնութեան: Ճշդուած է թէ անկանոնութեանց պատասխանատուն ա – ռաքման դրասենեակը չէ այլ՝ ընդունող իւրաքանչիւր շրջանի բաշխումի տեղա – կան դրասենեակները : Մեր վերջին կրկ– նակի բողոքներուն առթիւ, Փարիզի Թըղ– թատարական սպասարկութեանց ընդհ. տնօրէնութենէն ստացած ենք հետեւեալ նամակը :

Փարիզ, 20 Նոյեմբեր, 1963

Պ. Տնօրէն,

Հոկտեմբեր 22 եւ 31 թուակիր ձեր նա– մակները, ուղղուած Փարիզի Կեդրոնա – կան թղթատարական գրասենեակի տնօ – րէնին *Յառաջի* անկանոն բաշխումին վե – րաբերեալ, ինծի փոխանցուեցան խնդրոյ առարկայ գրասենեակին կողմէ :

Հսկողութիւն մը հրահանգած եմ որուն արդիւնքներուն տեղեակ կը պահեմ ձեզի: Ընդունեցէք Պ. Տնօրէն եւն.:

Ընդհ. քննիչ թղթատարական
Սպասարկութեան: Տնօրէնութիւն
(*Ստորագրութիւն*)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Ց. Դ. Ս. Մինաս – եան ենթակոմիտէն շնորհակալութեամբ ստացած է, ողբ. ընկերներուն յիշատա – կին հոգեհանգստեան պաշտօնին առթիւ հետեւեալ նուէրները.— Արշակ Մկրեան յիսուն ֆրանք, Երեցկին Տէր–Պարսամ – եան, Տիկին Անահիտ Ուզունեան, Վարդ– գէս Գոստիկեան երեսունական ֆրանք, Տիկին Սրբուհի Նշանեան, Տիկին Զապէլ Տէր–Խաչատուրեան, Քրիստափոր Նե – տիլեան, Արտաշէս Զապունեան քսանա – կան ֆրանք: Նոյնպէս Տիկին Պերճուհի Պաղտասարեան կը նուիրէ հարիւր ֆր. իր զաւկին՝ Միշէլի մահուան չորրորդ տարելիցին առթիւ (ինկած՝ Ալժերիոյ ճակատը):

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Մարսէյլի Համախարբ. Միութեան մասնաճիւղի վարչութիւնը խորին ցա – ւակցութիւնները կը յայտնէ տարաբախտ հայրենակից Պ. Արշակ Խարոյեանի մահ– ուան առթիւ իր այրիին, եղբօր եւ ըն – տանեկան բոլոր պարագաներուն :

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկե – ղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցա – նէ Թաղիս եւ շրջանի հաւատացեալ ժո – ղովրդեան թէ այս Կիրակի Ս. Եկեղեց – ւոյս անուան տօնակատարութեան առ – թիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգե – հանգիստ պիտի կատարուի Թեմիս բաղ– մարդիին առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ, նորոգ հանգուցեալ Ս.եկե– ղեցւոյս հոգեւոր հովիւ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՑ. ԿԱՏԱՐԻՆԵԱՆԻ, կնքամօր ՆՈՒՆԻԿ ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ եւ եկեղեցւոյս պայծա – ռութեան սատարողներուն :

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին այց հոգելոյս Սրբազանին եւ Տէր Հօր շիրմին վրայ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլ– լալ այս արարողութեանց :

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Անթառամ Գարեգինեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ այս Կի – րակի առաւօտեան Պոմոնի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհան – գստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՅԱՐՈՒԹԻՒՆ ԳԱՐԵԳԻՆԵԱՆԻ

զաւկին եւ եղբօր՝ ՍՈՒՐԷՆԻ եւ հօրեղ – բօր Պ. ՄԻՆԱՍԻ յիշատակին :

Կը հրաւիրուին ննջեցեալներու յիշա – տակը յարգող բարեկամներ եւ ընկերներ :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէն բա– ցառիկ ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ Րաֆֆի *խումբի ընկերները այս Հինգ – շաբթի գիշեր ժամը 9ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Կարեւոր օրակարգ :*

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմի– տէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20.30– ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայու– թիւնը պարտաւորիչ :

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարե – ւոր օրակարգ :

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ 1600 ԱՄԵԱԿԸ

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շըր– ջանի Հայ Ազգ. Միութեան, այս Կիրակի (Դեկտ. 1) ժամը 15ին Սալ տէ Ֆէթի *մէջ:*

Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝

ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Բարձր նախագահութեամբ Կաթ. Պատ– ուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

(Բազմավէպի *խմբագրապետ*)

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ

(*Ֆրանսերէն*)

Գեղարուեստական բաժնին կը մաս – նակցին.— Օր. Ա. Կարապետեան, Ա. Սիրանոսեան, Ս. Պօղոսեան, *ինչպէս նաեւ խմբերգ (քառաձայն), պար, երգ, արտասանութիւն :*

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գրական – Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Նուիրուած

ՍԱՅԱԹ - ՆՈՎԱՅԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 250ԱՄԵԱԿԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգային Տան Թատերասրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտա– սանութիւն եւ սալեր Սայաթ–Նովայէն:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)
BAS-MEUDON
50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT
— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —
NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ՄՈՒՐԱՏ - ՌԱՓԱՅԷԼԵԱՆ
ՆԱԽԿԻՆ ԱՇԱԿԵՐՏԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

ՋՈՒԱՐԹ ՄԹՆՈԼՈՐՏ
Մայրամուտէն մինչեւ կէս գիշեր
ԿԻՐԱԿԻ՝ ԴԵԿՏԵՄԲԵՐ 8, ԺԱՄԸ 17ԷՆ 24

3. AVENUE GABRIEL **Ambassadeurs** Métro: CONCORDE

ՊԵՌՆԱՌ ՏԷՏԷՃԵԱՆ
Ժողովրդական եւ Արդիական Պարերու Իր Մեծ Նուագախումբով
ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԵՒ ԸՆՏԻՐ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ԱՆԱԿՆԿԱԼՆԵՐ — ԽԱՂԵՐ — ՋՈՒԱՐՃԱԼԻՔՆԵՐ
ATTRACTIONS — BAR — BUFFET

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՇՐՋԱՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Դեկտեմբեր 7ին, երեկոյեան ժամը 22էն լոյս:
Կը մասնակցի՝ Հարաւային Ֆրանսայի լաւագոյն նուագախումբը՝
Claude BESSET et ses célèbres Fantaisistes
SALONS DE L'ALHAMBRA, 340, Bd. Chave
Մանրամասնութիւնները առանձին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ
Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապո յտ Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն :
Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, *երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:*
Մանրամասնութիւնները առանձին :

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմա – կերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ:

ՕԹԷԼ ՍԻՒԻՍ Է ՊՕՐՏՕ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մար – սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո– րական հաւաքատեղին : Օրակարգ տեղ– ւոյն վրայ : Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարւոյս առաջին այս կարեւոր ժողովին:

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ
GRAND HOTEL *ի շքեղ սրահներուն մէջ*
12, Bld. des Capucines
Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր
Հաճելի գեղարուեստական բաժին
Երկու նուագախումբ
Մուտք 10 ֆր., քարտ ունեցող ուսանողներուն կէս գին
Սեղանները կ'ապահովուին հեռաձայնի կարգով
WAG. 38-54

ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ ԳՐԱՏՈՒՆ
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS - 6e — Chèque Postal : 1278-35

ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷ, Երկերի ժողովածու, 10 *հատոր լաթակազմ*	70 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 7 *հատոր, լաթակազմ*	56 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Պապ թագաւոր, լաթակազմ	10 Ֆր.
ՍՏԵՓԱՆ ԶՈՐԵԱՆ, Հայոց բերդը, *լաթակազմ*	8 Ֆր.
ՎԱՀԱՆ ՏԷՐԵԱՆ, Երկերի ժողովածու, 2 *հատոր լաթակազմ*	14 Ֆր.
ՍԱՍՈՒՆՑԻ ԴԱՒԻԹ, *մեծադիր, գունաւոր նկարներով, լաթակազմ*	10 Ֆր.
Վ. ԱՆԱՆԵԱՆ, Հայաստանի կենդանական աշխարհը, Բ.	8 Ֆր.
ԱՐՍԷՆ ՏԷՐՏԷՐԵԱՆ, Երկեր (*Սրուանձտեան, Պռօշեան, Պարոնեան*)	17 Ֆր.
ՄՈՒՐԱՑԱՆ, Պատմուածքներ, գունաւոր *նկարներով*	5 Ֆր.
ԵՂԻՇԷ ՉԱՐԵՆՑԻ մասին յիշողութիւններ. *լաթակազմ*	7.50 Ֆր.
ՄԻՔ. ՇԱԹԻՐԵԱՆ. Գարունը նորից եկաւ. 296 *էջ.*	5 Ֆր.
ԱԲԳԱՐԵԱՆ. Մատենադարան(*անգլ.*) 18 *գունաւոր մանրանկարներ*	3 Ֆր.
ՀԵՆՐԻԿ ԹՈՒՄԱՆԵԱՆ. Երգի ծնունդը. բանաստեղծութիւններ	3.85 Ֆր.
Մ. ՊԷՇԻԿԹԱՇԼԵԱՆ. Տաղեր, 200 էջ. *լաթակազմ*	3.50 Ֆր.
ՍՈՎԵՏԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ. Ա. 800 *էջ. լթկզմ.*	16 Ֆր.
ՊԱՐՈՅՐ ՍԵՒԱԿ, Անլռելի զանգակատուն, *Պէյրութ*, 1963	10 Ֆր.

Առաքման ծախքը գնողին վրայ

ԳՐԱՏՈՒՆՍ ԿԵԴՐՈՆԱՏԵՂԻՆ Է
ԿՈՄԻՏԱՍ ՎԱՐԴԱՊԵՏԻ ՁԱՅՆԱԳՐԵԱԼ ԲՈԼՈՐ ԵՐԿԵՐՈՒՆ
ՃՈԽ ՄԹԵՐՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆԵԱՆ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆՑ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 75 Ֆ.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 29 ՆՈՅԵՄԲԵՐ

VENDREDI 29 NOVEMBRE 1963

Le Numero : 0,30 Fr.

39րդ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 9871

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

39e ANNÉE — Nº 9871

ՄԵՐ ՄԱՄՈՒԼԸ

Ազգային ըլլալը կարգադրութեանց եւ ակնկալութեանց մասին խօսելով՝ Վազգէն Հայրապետը ըսած է Գահիրէ արտասանած իր հրաժեշտի խօսքին մէջ. «Յատկապէս արտասահմանի հայ մամուլէն է, որ կը սպասենք ողջամիտ եւ շրջահայեաց կեցուածք» :

Սփիւռքի հայ մամուլը այն չէ՛ ինչ որ մամուլը Հայաստանի մէջ, նաեւ՝ այն չէ՛ ինչ որ է միջազգային մամուլը, առհասարակ :

Յատուկ պաշտօն, դեր, առաքելու-թիւն ունին Արտերկրի մէջ լոյս տեսնող հայ պարբերականները, հրատարակու-թիւնները, թերթերը :

Առանձնապէս մեր մամուլին մասին խօսելով կը կարծենք, թէ աւելորդ է ըսել ու բացատրել հանրածանօթ այն ի-րողութիւնը, որ ան լրատու է իր առա-քելութեան երկրո՛րդ հանգրուանով մի-այն :

Առաջին հանգրուանը բոլորանուէր եւ անվերապահ ծառայութիւնն է հա՛յ շա-հերու, հա՛յ նպատակներու, հա՛յ ազգա-յին իտէալին :

Համեմատաբար դիւրին են հանգրուա-նի բանաձեւումն ու բնութագրումը եւ մանաւանդ՝ գործադրութիւնը :

Բնական ու հասկնալի է, որ կարծիք-ներու տարբերութիւն եւ վէճ ըլլայ հայ մտքերու, անոնց ըմբռնումին եւ մեկնա-բանութեան շուրջ : Շահեր կան, որոնք կախում ունին պայմաններէն եւ պարա-գաներէն եւ տակաւին գտնուած չէ ապա-հով «կողմնացոյց» մը, որուն հիման վը-րայ հնարաւոր ըլլայ ստուգել շահի մեկնաբանութիւնը՝ սխալէն, անոր առողջ ըմբռնումը՝ ապառողջէն :

Տարակարծութիւն կրնայ ըլլալ — թէ-եւ աւելի սեղմ սահմաններու մէջ — նա-եւ հետապնդուած ազգային նպատակնե-րու պարագային : Օրինակ. աշխարհի առաջադէմ ժողովուրդներուն համար ընդհանրապէս նուիրագործուած սկզբունք մըն է ժողովրդավարութիւնը : Անվիճելի իրո-ղութիւն է, սակայն, որ անոր գործա-դրութեան պարագային կ'որդեգրուին տարբեր ձեւեր ու կերպեր : Այս մասին տեսակէտ ու կարծիք կրնա՛ն տարբերիլ, պայմանով, որ միասնաբար ու կատա-րելապէս ընդունին հիմնական սկզբունք-ը՝ ժողովրդավարութիւնը :

Խնդիրը կը բարդանայ, երբ խօսքը կը վերաբերի ազգային վախճանական եւ ամբողջական իտէալին :

Ազգային իտէալը իմացական եւ զգա-ցական այն ամբողջութիւններէն է, որոնցմէ եթէ հիւլէ մը իսկ պակսեցուի՝ կը ծամածռուի, կ'աղաւաղուի եւ կը քան-դուի ամբողջութիւնը :

Կրնայ պատահիլ, որ անիկա դիւրաւ ըմբռնելի ճշմարտութիւն մը չէ : Սակայն անհրաժեշտ չէ, որ զանգուածները զայն իմացականօրէն հասկնան եւ իրաւաբա-նական կաճառի մը առջեւ պաշտպանեն ազգային այս դաւանանքը : Պատմութիւ-նը կը յորդի վկայութիւններով, որ ազ-գային զանգուածները մեր ըսածը հաս-կցած եւ կատարելապէս իւրացուցած են ազգային բնազդով :

Այնուամենայնիւ, անհրաժեշտութիւն է, ազգային ծառայութիւն է եւ սրբա-զան պարտականութիւն է մեր նշած ըմբռ-նողութիւնը միշտ վերաներկայացնել, միշտ վերարծարծել, միշտ բոցավառել : Եօթը տասնամեակներու ընթացքին մեր մամուլը հարազատ ու հաւատարիմ մնաց այս հանգրուանին : Հարազատ ու հաւատարիմ պիտի մնայ անկէ ետքն ալ, հաստատօրէն ու անսասա՛նդ՝ անկէ ետք :

Այս լոյսին տակ կը պարզուի, որ մենք ջերմօրէն եւ անվերապահօրէն պիտի ընդ-առաջենք Վեհափառի բաղձանքին :

«Ողջամիտ» եղած ենք ու պիտի շա-րունակենք ըլլալ այն իմաստով, որ պի-տի գիտնանք զանազանել Հայութիւնն ու հայ հողը ընկերային վարդապետութեան մը հետապնդածներէն :

Հոն, ուր խնդիրը կը վերաբերի Հա-յութեան եւ հայ հողի շահերուն, մենք անվերապահ, անդարձ եւ ամբողջական ուժերով այս շահերուն հետ ենք :

Անկէ կը հետեւի նաեւ «շրջահայեաց» մօտեցումը : Մենք չէ, որ ամբոխավա-րութենէ կամ ճոռոմ յայտարարութեանց մոլեգնութենէն վարակուած պիտի ար-տասանենք անփափկանկատ բառ մը կամ գործենք չմտածուած ու խակ արարք մը քանդելու համար կամուրջներ, որոնք կրնա՛ն հաստատուիլ, քակելու համար հանգոյցներ, որոնք կրնա՛ն կապուիլ, տկարացնելու եւ ձախողեցնելու համար միասնաբար կերտուած գործեր, որոնք կրնա՛ն կոթողուիլ :

Մենք տարակոյս չունինք, որ մեր հայ-րենիքին մէջ վճռական դեր կը կատարեն ազգային մտահոգութիւններով տոգոր-ուած տարրեր, որոնք լիովին կ'ըմբռնեն, թէ որքան բախտորոշ ու ճակատագրական է ներկայ պատմաշրջանը :

Այս գիտակցութիւնը ունինք նաեւ մենք :

Հետեւաբար, իսկապէս անհրաժեշտ է ըլլալ «ողջամիտ» եւ ըլլալ «շրջահայ-եաց» :

Երկիր եւ արտերկիր կը մօտենան իրա-րու : Հայ հոգիները կը խօսին : Անօրի-նակ մրմունջ մը կը լսուի, որ նման է աղօթքի : Հազարամեակներէն եկած եւ հազարամեակներուն վացող Հայ երազն է անեղրական, որ եղական իր եղբեղին կ'իջեցնէ յաւէրժ Արարատի կատարին :

Ամէն հայ մարդու հոգի'ին մէջ բազ-նուած «Արարատ»ի կատարին :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆՈՐ ՆԱԽԱԳԱՀԻՆ ԱՌԱՋԻՆ ՃԱՌԸ

ՀԱՒԱՏԱՐՄՈՒԹԻՒՆ ՔԵՆԸՏԻԻ ՈՒՂՂՈՒԹԵԱՆ

Լինտոն Ճոնսոնի համար ամերիկեան խորհրդարանին նրբանցքները նորութիւն մը չէն բերեր, 32 տարի է ծանօթ է ա-նոնց, բայց առաջին անգամն է որ նա-խագահական աթոռը պիտի գրաւէ : Ներ-կայ են նաեւ Քենըտիի երկու եղբայր-ները : Նոր նախագահը տխուր է : Իր ա-ռաջին խօսքը պիտի ըլլայ ըսել «ամէն բան կուտայի այսօր հոս չըլլալու հա-մար» : Իր ճառը արդէն յարգանքի խօսք մըն է գլխաւորաբար Քենըտիի : «Պէտք է սկսիլ» ըսած էր Քենըտի, «Պէտք է շարունակել» կ'ըսէ այսօր Ճոնսոն : Կը-տակակատար մըն է, նոր նախագահը որ կը հաստատէ թէ հաւատարիմ պիտի մը-նայ Քենըտիի գծած ճամբուն այսինքն՝ հաւատարմութիւն ՄԱԿի, զինակցու-թեանց, ամերիկեան զինուորական ուժի զօրութեան, տոլարին պաշտպանութեան եւ կայունութեան, արտաքին առեւտու-րին տարածման եւն. : «Պիտի պատւենք մեր յանձնառութիւնները, հարաւային Վիէթնամ եւ արեւմտեան Պերլին» : Այս ձեւով Ճոնսոն տէր կը դառնայ իր նա-խորդին վարկերուն եւ պարտքերուն :

Վաղուան համար, Ճոնսոնի գործերն են.— Ա) Քաղաքացիական իրաւունքնե-րու օրէնսդրութեան արագ քուէարկու-թիւնը որ թոյլ պիտի տայ ցեղային խտրականութեան բոլոր հետքերը ջնջել : Բ) Տուրքերու բարեփոխում եւ աւելի ետք այն միջոցները որոնք պիտի բարե-լաւեն հանրային ուսուցման դրութիւնը : Նախագահը չեշտեց թէ այս ամբողջը պիտի կատարուի ամէնէն կարճ ժամա-նակամիջոցին :

Ճոնսոն իր ճառը վերջացուց խոստու-մով մը եւ կոչով մը :

Ապահովութիւն տուաւ Խորհրդարանին որ այս կառավարութիւնը ազգու ձեւով պիտի գործէ : Իր կոչին մէջ, նոր նախա-գահը հանդիսաւոր կերպով պահանջեց որ վերջ դրուի ատելութեան, եւ բռնու-թեան, աջի եւ ձախի մոլեռանդութեան :

Շատ յոյս չկայ սակայն որ այս հան-դիսաւոր խօսքերը թոյլ տան որ Խորհըր-դարանը քուէարկէ ինչ որ Ճոնսոն ուզեց՝ արձան մը կառուցանել Ճոն Քենըտիի, մէկ անգամէն քուէարկելով ընկերային բոլոր օրինագիծերը զորս մերժած էր քուէարկել երբ Քենըտի ողջ էր :

×

Քենըտիի սպանութեան պարագաները կը շարունակեն խորհրդաւոր բնոյթ մը ունենալ :

Նոյն ժամանակ երեք քննութիւններ բացուած են.— Ա) ԷՖ ՊԻ ԱՅի ոստիկա-նական քննութիւնը, հրահանգուած նա-խագահ Ճոնսոնի կողմէ : Տալլասի ոս-տիկանութիւնը ԷՖ ՊԻ ԱՅին փոխանցեց բոլոր տուեալները որոնք կապ ունին Քե-նըտիի սպանութեան հետ : Բ) Ծերակու-տական քննութիւնը : Ծերակուտական Տիրքսէն, որ հանրապետական համա-խմբման պարագլուխն է, յայտարարած է թէ լրիւ քննութիւն մը պիտի կատար-ուի Քենըտիի եւ անոր սպանիչին սպա-նութեանց պարագաներուն վրայ, ծերա-կոյտին դատական յանձնախումբին կող-մէ : Այս յանձնախումբը կ'ուզէ գլխաւո-րաբար ճշդել թէ Տալլասի ոճիրներուն համար մեղսակցութիւններ կա՞ն եւ թէ այդ ոճիրները ներքին կամ արտաքին կազմակերպութեանց կողմէ եղած ե՞ն : Գ) Թեքսասի դատական քննութիւնը :

Ամէն պարագայի մէջ կասկածելի եւ տարօրինակ բազմաթիւ դիպուածներ կան : Մինչ կը կարծուէր թէ նախագահ Քենըտի սպաննուած է հրացանի մէկ գնդակով միայն, կը ճշդուի թէ երկու գնդակ ստացած է մէկը՝ գլուխը, միւսը ճիշդ ծոծրակին :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱՆԳԱՐԱՅԷՆ կը հաղորդեն թէ գիւղա-ցիական Ազգ. կուսակցութիւնը որոշած է քաշուիլ համախմբական կառավարութե-նէն : Կը թուի թէ այս որոշումը ճակա-տագրական դեր կրնայ խաղալ Ինէօնիւի դահլիճին համար :

ԴԱՄԱՍԿՈՍԷՆ կը տեղեկացնեն թէ պարենաչափ հաստատուած է Սուրիոյ մէջ բոլոր անհրաժեշտ ուտեստեղէններու համար :

ԳԱՀԻՐԷԻ մամուլը կը հաղորդէ թէ Պաղտատի ձայնասփիւռին համաձայն, Իրաքի Պաշտպանութեան նախարարը՝ Զօր. Հարտան Թաքրիթի ներկայ եղած է ընդունելութեան մը, Հալպանիէի ռազ-մակայանը «Իրաքէն սուրիական զօրքին մեկնումին առթիւ» : Ճշդուած չէ որ այդ մեկնումը Դամասկոսի կողմէ որոշուած է թէ Պաղտատի կողմէ առաջարկուած : Սուրիական զօրքը Իրաքի հիւսիսը հա-սած էր անցեալ ամառ քրտական ապըս-տամբութեան դէմ դնելու համար :

ԹԵՀՐԱՆԻ մէջ համաձայնութիւն մը ստորագրուած է Պարսկաստանի եւ Խորհ. Միութեան միջեւ ըստ որուն եր-կու երկիրները երկաթուղիի սակերը կը զեղչեն իրենց հողամասէն փոխադրուող ապրանքներու համար :

ԱԼԺԵՐԻՈՅ երկրորդ փոխ - նախա-գահը՝ Մոհամմէտի Սայիտ Ալժէ վերա-դարձաւ երկու շաբաթուան ճամբորդու-թենէ մը ետք Գահիրէ : Յայտարարու-թեան մը մէջ, Սայիտ շեշտեց .— «Նա-խագահ Նասր մեր մեծ եղբայրն է : Պատրաստ է մեզի օգնելու բոլոր մար-զերուն մէջ, առանց փոխարէն բան մը ստանալու : Պատրաստ է մեր տրամա-դրութեան տակ դնելու բոլոր թեքնիսի-էնները եւ ամէն ինչ որու մեր երկիրը պէտք ունի, բացի դրամական օժանդա-կութենէ :

ՀԱԿԱԿՐՕՆԱԿԱՆ պայքարը սաստկա-ցնելու համար խիստ միջոցներ պիտի առնուին Խորհ. Միութեան մէջ : Արդա-րեւ կուսակցական մասնաւոր նիստ մը տեղի ունեցած է Մոսկուա ազդու միջոց-ներ գտնելու համար վասնզի նկատի կ'առնուի թէ ցարդ տարուած հակակրօ-նական պայքարը չի բաւեր : Նոր դասըն-թացքներ եւ դասախօսութիւններ պիտի ըլլան անաստուածութիւն քարոզելու հա-մար :

ՀԱՅ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԸ ՄԱՍՆԱԿԻՑ ԱՄԵՐԻԿԱՅԻ ՍՈՒԳԻՆ

ԿԻԼԻԿԻՈՅ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍԸ, ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ ԵՒ ՊՈԼՍՈՅ ՊԱՏՐԻԱՐՔՆԵՐԸ ՑԱՒԱԿՑԱԿԱՆ ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ ՂՐԿԵՑԻՆ

Նախագահ Քենըտիի եղերական մահը խոր յուզումի մատնեց համայն աշխարհի ժողովուրդները, որոնց կարգին՝ նաեւ հայ ժողովուրդը :

Շաբաթ, Նոյեմբեր 23ին, Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Աթոռին կողմէ, Բերիոյ Թեմի Առաջնորդ Գերշ. Տ. Ղեւոնդ Արք. Չէ-պէեան, Լիբանահայոց Առաջնորդ Գերշ. Տ. Տաճատ Արք. Ուրֆալեան եւ Դպրե-վանքի տեսուչ Գերշ. Տ. Գարեգին Ծ. Վրդ. Սարգիսեան Եարզէ երթալով, յա-նուն Վեհափառ Խորէն Ա. Կաթողիկոսի եւ Լիբանահայութեան, ցաւակցութիւն յայտնեցին Լիբանանի ամերիկեան դես-պան Պ. Արմին Մայէրի, Նախագահ Քե-նըտիի ցաւալի մահուան առթիւ :

Նոյն առթիւ, Վեհափառին կողմէ, ցա-ւակցական հեռագիր մը ղրկուեցաւ Մի-ացեալ Նահանգներու նոր նախագահ Լին-տոն Ճոնսընի :

Ցաւակցական հեռագիրներ ղրկուած են նաեւ Պոլսոյ եւ Երուսաղէմի նուիրա-պետական աթոռներուն կողմէ :

ՄԵՐ ԱՅՑԵԼՈՒՆԵՐԸ

Վերջին շաբաթներու ընթացքին մեր խմբագրատունը այցելեցին .—

Տոքթ. Քէֆլիճեան (Միացեալ Նա-հանգներէն) որ երկար շրջապտոյտ մը կատարելէ ետք մինչեւ Հայաստան Փա-րիզի ճամբով կը վերադառնար բնակա-վայրը :

Տոքթ. Տիրայր Ֆրունճեան, մեր աշ-խատակիցը, որ Հայտըլպերկէն Փարիզ եկած էր քանի մը օրուան համար :

Տոքթ. Եղիկ Գոնեալեան, Պէյրութէն որ Փարիզ կը գտնուի մասնակցելու հա-մար ատամնաբուժական միջազգային հա-մաժողովին :

Պ. Տէր - Կարապետեան, Նիւ Եորքէն :

Ե. Ֆրնտըքլեան Քալիֆորնիայէն :

Կ. Թաշճեան, Պէյրութէն :

ՌՈՄԱՆՈՍ ՄԵԼԻՔԵԱՆ

(ԾՆՆԴԵԱՆ 80ԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

« Ես Ռոմանոսին առաջին անգամ տեսել եմ 1904 թուին, գարնանը, Նոր Նախիջեւան քաղաքում : Առաջին վայրկեանից նա գրաւեց ինձ, հրաշալի խօսակից էր՝ սրամիտ, հմայիչ իր ձայնով, իր բանաստեղծական շարժուձեւերով : Հազիւ 20 – 21 տարին անցած լինէր : Բարձրահասակ, գեղեցիկ, ճոխ մազերով :

Ամէն օր հանդիպում էինք իրար ... Մեծ հաճոյք էր պատճառում նա ինձ, երբ ոգեւորուած խօսում էր իր ծրագրերի մասին — ուզում էր Կովկաս գնալ, շրջել հայկական գիւղերը, հաւաքել մեր ժողովրդական երգերը, ուսումնասիրել, մշակել... եւ զարկ տալ հայկական ազգային երաժշտական արուեստի ամրացմանն ու զարգացմանը, որ նոր էր սկսուած հանճարեղ Կոմիտասի շնորհիւ » :

Մեծ բանաստեղծ Իսահակեանը այս մի քանի նախադասութեամբ ամենավառ գծերով մեր առաջ կենդանացնում է Ռոմանոս Մելիքեանի կերպարը՝ իր խոհերի ու գործունէութեան շրջագծի մէջ, որն այնքան բնորոշ է մեծ երաժիշտ արուեստագէտին ու հասարակական գործչին :

Այո՛, Ռոմանոս Մելիքեանը մեծ սրտով այն արուեստագէտն էր, որ իր յախուռն բնաւորութեամբ կարծես միանգամից մխրճուեց մեր ազգային երաժշտական կեանքի մէջ, իր ձեռքն առնելով մեր երաժշտական – հասարակական կեանքի ղեկը :

Ծնուել է նա 1883 թուականի Հոկտեմբերին, Հիւսիսային Կովկասի Ղըզլար քաղաքում : Տարրական ուսումը աւարտելուց յետոյ գնում է Նոր Նախիջեւան՝ դպրեվանքում սովորելու եւ այստեղ է, որ առաջին անգամ շփւում է երաժըշտութեանը : Բայց առաջին իսկ շփումը տեսանելի է դարձնում նրա մէջ եղած կայծը : Հազիւ մի տարի անց, նա արդէն ղեկավարում է քաղաքի հայկական եկեղեցու երգչախումբը : Ու այնուհետեւ ուսումը, ստեղծագործութիւնը, խմբավարութիւնը, երաժշտական հասարակական գործունէութիւնը միմեանց յաջորդելով, բայց միեւնոյն ժամանակ մի ամբողջութիւն կազմած, եղել են Ռոմանոս Մելիքեանի կեանքի էութիւնը :

1902 թուականին նա Ռոստովի երաժշտական ուսումնարանի ուսանող է, մնալով նաեւ եկեղեցու երգչախմբի ղեկավար : 1906 թուականին նա Մոսկւայում է, ժողովրդական երաժշտանոցի ուսանող : Պաշտամունք Չայքովսկու երաժշտութեան հանդէպ, բայց եւ Լազարեան ճեմարանի սաների ազգային ջերմ մթնոլորտ, եւ առաջին ստեղծագործութիւններ :

1908 թուականին նա վերադառնում է Թիֆլիզ, զբաղւում մանկավարժական աշխատանքով : Նոյն թուականին նա կազմակերպում է Հայկական երաժշտական Միութիւնը : Ամբողջովին համակուած է հայ երաժշտութեան զարգացման նոր ուղիներով ու հեռանկարներով :

1910 թուականի ամրանը նա մեծ շրջագայութիւն է կատարում Հայաստանի գիւղերում, հաւաքում ժողովրդական երգեր եւ մեկնում Պետերբուրգ : Այստեղ նա սովորում է երաժշտանոցում, հայկական եկեղեցում ղեկավարում երգչախումբը : 1912 թուականին այստեղ հրատարակւում են Ռոմանոսի ժողովրդական վեց երգերի մշակումները՝ «Խաքիզներ» անուան տակ, իսկ յետոյ մի շարք այլ երգեր՝ «Աշնան տողեր» խորագրով՝ վիպերգային քնարերգութեան անդրանիկ նմոյշները :

Երաժշտական հասարակական կեանքի տենչը նորից նրան ձգում է դէպի Կովկաս : 1915 թուի Յունուարին նա նորից Թիֆլիզում է : Այդ շրջանում նա ստեղծում է «Զմրուխտի» եւ «Զառ – վառ» երգային շարքերի հիմնական կտորները :

1920ին մեկնում է Երեւան : Նոր ուժով ու եռանդով ծաւալւում է նրա գործունէութիւնը : Նրա ջանքերով ու գլխաւորութեամբ հիմնադրւում է ազգային երաժշտական առաջին արուեստանոցը, մի տարի անց՝ երաժշտանոցը : Ու այսպէս, մինչեւ իր կեանքի վերջը Ռոմանոս Մելիքեանը մերթ Երեւանում է, մերթ Թիֆլիզում, որ դեռ մնում էր հայ մշակոյթի ու արուեստի կարեւոր կենդրոնը, գործում է ու գործում, մի կողմից հիմնելով ու կազմակերպելով արուեստի օճախներ, որոնց թւում եւ հայ արուեստի տունը Թիֆլիզում, եւ դասաւանդում է ու ստեղծագործում : Մի կողմից բազմանում են նրա քնարերգութեան սքանչելի նմոյշները, որոնք իրաւացիօրէն գնահատուած են իբրեւ ամէնէն քնարերգական շնչի ու փիլիսոփայական խոհութեան երգեր, միւս կողմից մանկավարժը ստեղծում է երգերու քանի մը շարքեր :

Ահա մի բեղուն կենսագրութեան շատ սեղմ շարադրանքը, կենսագրութիւն, որ միահիւսուած է իր ժողովրդի երաժըշտական – հասարակական կեանքի մի նոր շրջանի ձեւաւորման հետ : Այլ կերպ ասած՝ Ռոմանոս Մելիքեանի կրքոտ ու բազմակողմանի կեանքի էութիւնը հայ արուեստի նոր փուլում շինարար ճարտարապետի առաքելութիւնն էր, որ նա պատուով կատարեց : Բայց նա դեռ շատ բան ունէր անելու, եթէ անողոք ճակատագիրը այնքան վաղ չկտրէր նրա կեանքի թելը : Այդ 1935 թուականի Մարտի 30ին էր :

Արուածը, սակայն, արդէն մեծ պատմական նշանակութիւն է ստացել այսօրուայ արժէքաւորմամբ : Ըստ արժանւոյն գնահատելով երաժշտական – հասարակական մեծ գործչի աշխատանքը, պէտք է ասել, որ առաւել էական է ու մնայուն, անշուշտ, նրա ստեղծագործական ժառանգութիւնը :

Ճշմարիտ է, որ Ռ. Մելիքեանին է վերապրում մեր ազգային երաժշտութեան մէջ վիպերգութեան սեռի հիմնադրումը : Ռոմանոսն այն անձնաւորութիւնն էր, որ Կոմիտասից անմիջապէս յետոյ ամէնից աւելի էր մտահոգուած մեր նոր երաժըշտական դպրոցի ստեղծագործական ուղիների զարգացման հարցով : Նա էլ Կոմիտասի նման պրպտում էր մեր երաժշտական արուեստի զարգացման ճամբաները ու բարեբախտաբար իր մեծ տաղանդի ու ինքնազգացողութեան շնորհիւ գտաւ ճշմարիտ ճանապարհը : Ռոմանոսին եւս իր ներքին զգացողութիւնը մղել է խորացնելու հայ երաժշտութեան արտայայտչական հնարաւորութիւնները, դրսեւորելու համար ազգային կերպարը, հոգեկան հազար ու մի նրբերանգները : Այս իղձերի իրականացման ճանապարհին նա իրաւացի էր, անշուշտ, որպէս սեռ ընտրելով երգայինը : Իրաւացի էր, որովհետեւ երգայինն էր, որ իր անմիջականութեամբ, մատչելիութեամբ, ժողովրդականութեամբ համապատասխանում էր մեր երաժշտութեան ինքնատիպ զարգացման պատմական ընթացքին : Բայց սրա հետ միասին, կամ աւելի ճիշդ, երգայինի երեւոյթի տակ, Ռոմանոսին, ի հարկէ, աւելի շատ զբաղեցրել է նոր ազգային, հայկական երաժշտական լեզուի հարստացումն ու զարգացումը, շարունակելով Կոմիտասի ուղին : Մենք չենք սխալուի, եթէ ասենք, որ Ռոմանոսը Կոմիտասի հիմնադրած երաժշտական ոճի ու լեզուի ամենամեծ ժառանգորդն է ու շարունակողը՝ նրանից յետոյ : Ռոմանոսն էլ, ինչպէս եւ Կոմիտասը, կարող էր գրել աւելի շատ նուագարանային երաժըշտութիւն, գրել համանուագ ու այլ երկեր : Բայց նա էլ մտահոգուած էր ազգային երաժշտութեան շէնքի հիմքերի ամրապնդմամբ, որի վրայ կարելի լինէր բարձրացնել կառոյցը : Եւ միթէ՞ Ռոմանոս Մելիքեանի իւրաքանչիւր երգն ու վիպերգը, կատարեալ իր սեռի ու տեսակի մէջ, իր երկայնութեամբ, բայց եւ մեղեդիական, կշռոյթային ու մանաւանդ ներդաշնակման հէնքով չի կարող նուագարանային երկ, համանուագ մանրանկար լինել : Կարող է, միայն պէտք է համապատասխանեցնել յօրինուածքը ու իւրայատուկ նրբագծերը :

Այս է Ռոմանոս Մելիքեանի սքանչելի ստեղծագործութեան հիմնական եւ իմաստը, եւ արժանիքը, եւ պատմական արժէքը :

Ռոմանոսը շատ գնահատելի է եւ իբրեւ խմբավար : Նա էր, որ հիմք դրեց երգի կատարման ոճական, իմաստալից, կերպարային մեկնաբանութեանը :

Յաւերժ յարգանք տաղանդաւոր արուեստագէտին, ազնիւ քաղաքացուն, մեծ հայրենասէրին՝ Ռոմանոս Մելիքեանին :

ՑԻՑԻԼԻԱ ԲՐՈՒՏԵԱՆ

ԱՐԺԷՔԱՒՈՐ ԳՈՐԾ ՄԸ

Երեւանի բժշկական դասին յայտնի դէմքերէն Ա. Կծոյեան՝ հայ բժշկագիտութեան պատմութեան նուիրած է կարգ մը շատ ընդարձակ յօդուածներ, ընդ որս ուսումնասիրութիւն մը, միջնադարեան հայ բժիշկի մը՝ Գրիգորիսի մասին, ցոյց տալով անոր բնագիտական աշխարհահայեացքը, յառաջդիմական գաղափարները եւ իր ժամանակի բժշկագիտութեան մէջ անոր խաղացած դերը եւ յայտնաբերած նորութիւնները : Նշենք միաժամանակ, որ այդ յօդուածները լոյս տեսած են հայերէն, ռուսերէն, ֆրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով, ինչ որ ցոյց կուտայ անոր գործերուն հանդէպ եղած մեծ հետաքրքրութիւնը :

Այս յօդուածներուն մէջ առանձին տեղ մը կը գրաւէ բժիշկ Գրիգորիսին նուիրուած ուսումնասիրութիւնը՝ «Գրիգորիս, քննութիւն բնութեան մարդոց եւ նորին ցաւոց», որ լոյս տեսաւ 1962ին, խմբագրութեամբ Լ. Խաչիկեանի եւ որուն կցուած էր աւելի քան հինգ մամուլ ընդարձակ ներածական մը, ուր հեղինակը մանրամասն կը նկարագրէ արժէքաւոր յիշատակարանին հետ կապուած պատմանասիրական բոլոր պարագաները, որոնց միջոցաւ ընթերցողը լայն գիծերով կը ծանօթանայ Երեւանի Մատենադարանին մէջ գտնուող յիշատակարանին : Բժիշկ պատմագիրը նոյնիսկ բնութագրած է լեզուն, որով գրուած է «Քննութիւն բնութեան մարդոց եւ նորին ցաւոց» գործը, եւ ամփոփ ու սեղմ տեսութեան մը մէջ ուրուագծած է բժիշկ Գրիգորիսի ապրած ժամանակաշրջանի բժշկագիտական մշակոյթը, որ միջնադարեան Հայաստանի մշակութային կեանքի կարեւոր օղակներէն մէկն է :

Ներածականի ամենակարեւոր բաժինը յիշատակարանի գիտական բովանդակութեան բացայայտումն է, զոր Ա. Կծոյեան կատարած է փայլուն կերպով : Այս՝ կամքի եւ աշխատասիրութեան մեծ ուժ պահանջող, դժուարին ու գնահատելի աշխատանք մըն է, զոր կատարած է բժիշկ պատմագէտը մանրամասն վերլուծութեան ենթարկելով, բացայայտելով եւ հրատարակելով միջին դարու հայերէնով գրուած, ժամանակի խօսակցական լեզուի բառերով եւ արաբերէնի տարազներով բարդացած այս ձեռագիր յիշատակարանի բնագիրը :

Բժշկարանի հրատարակիչը գիտական հարուստ բովանդակութեամբ իր ներածական խօսքին մէջ լրիւ կը ներկայացնէ յիշատակարանի մասնագիտական բովանդակութիւնը ոչ միայն սովորական ընթերցողի համար, այլ նաեւ բժիշկներու եւ բժշկութեան պատմութեան ու տեսութեան հարցերով զբաղողներուն համար : Ուսումնասիրողը չէ բաւականացած միայն յիշատակարանի բովանդակութեան գրական շարադրութեամբ, այլեւ իւրաքանչիւր դրոյթ, բժշկութեան ամէն մէկ

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Տեսնելով որ տխմար ամբոխը կը ծիծաղէր իր դժբախտ վիճակին վրայ, տարաբախտ երիտասարդը աղեխարշ ձայնով մը հեծկլտաց .

— Չեղմէ ոչ ոք կին կամ զաւակ չունի՞ ...

— Մի մտածեր քածիդ մասին, պոռաց մարդ մը, մէկը պիտի գտնուի անպայման, անոր ոտքին յարմար կօշիկ մը գտնելու համար...

Այն ատեն, Տանթոն, բարձրացնելով իր ստենդորեան ձայնը, գոռաց .

— Հանդիստ կեցիր, Գամիյ, եւ մէկդի թող այդ սրիկան :

Սայլերը, դանդաղօրէն կը յառաջանային, ճեղքելով խռնուած ամբոխը :

Գարնանային այդ իրիկնամուտը լեցուն էր քաղցր ու հեշտալի օդով մը, գրեթէ տաք էր, ու արդէն կը տեսնուէին կիներու եւ երիտասարդ աղջիկներու կիսամերկ կուրծքերը ...

Երբ թափօրը կ'անցնէր Պարնասս սրճարանին առջեւէն, Տանթոն անդին դարձուց իր գլուխը : Ոչ, չէր ուզեր յիշել ու այդ բանին համար պէտք ունէր իր բովանդակ կորովին :

Յանկարծ զգաց որ ակնարկ մը յամառութեամբ կը յառէր իր վրայ : Արդարեւ, ատենէ մը ի վեր, մարդ մը, կը հետեւէր սայլին եւ իր ակնարկները չէր հեռացներ Տանթոնի վրայէն : Մարդը բարձրահասակ էր, նիհար եւ հագուած աղքատի մը նման : Տրիբունը կը փնտռէր անուն մը՝ զետեղելու համար այդ դէմքին վրայ : Ո՞վ էր այդ անձը, ո՞ւր էր տեսած զայն :

— Արրայ Քերվերան, մրմնջեց ի վերջոյ :

Ակնթարթ մը երկու մարդոց ակնարկները մխրճուեցան իրարու մէջ ու Տանթոն տեսաւ որ քահանային շրթները կը շարժէին ու անոր ձեռքը դէպի իր կողմը թողութեան շարժում մը կ'ընէր :

Այս յիշատակին ծանրութեան տակ, անյողդողդ Տրիբունը պահ մը սարսռաց :

Իսկապէս, այդ անձը Արրայ Քերվերանն էր որ ամուսնացուցած էր զինքը Լուիզի հետ, Լուիզի՝ որ իր մահէն ետք պիտի մնար թշուառ ու դժնդակ կացութեան մը մէջ : Իր երեւակայութեան պաստառին վրայ տեսաւ իր կինը, անոր քնքուշ ու նուրբ բերանը, անոր գեղեցիկ վարսերը, եւ այս պատկերը կարծես սրածայր դաշոյնի մը նման մխուեցաւ իր սրտին մէջ : Սակայն, ընդվզումը հզօր ճիգով մը, հեռու վանեց իր մտքէն այս պատկերը որ կը սղոցէր իր ծունկերը ու իրմէ կ'անհետացնէր իր վերջին կորովը : Այո, պէտք չէր որ զինք դիտող ստահակները, այդ զարշելի հրէշները, տեսնէին իր թուլութիւնն ու անձկութիւնը : Պէտք չէր որ զոյգն արատ մը իյնէր իրեն մնացած քիչիկ մը կեանքին վրայ : Իրաւունք չունէր այլեւս սիրտ մը ունենալու ...

Հիմա, այլեւս հանդարտ աչքերով կը դիտէր Սէնթ Օնորէ փողոցին կրպակներն ու անոնց նշանատախտակները : Յանկարծ տեսաւ նկարիչ Դաւիթը, որ, Ռէժանս սրճարանին առջեւ նստած, կը գծագրէր մահապարտները :

— Ծառայ, պոռաց Տանթոն նկարիչին :

Սայլերը կը յառաջանային : Լոյսը ըսկըսած էր նուաղիլ երկնակամարին վրայ :

Տանթոն մտածեց. գիշերը որ վրայ կը հասնէր, վերջ պիտի դնէր ինչպէս օրուան, այնպէս ալ իր կեանքին :

Հիմա, կ'անցնէր նոյն այն ճամբայէն, ուրկէ անցած էին իրմէ առաջ Վերնիօ, Բրիսօ, Տիկին Ռոլան, Էպէր եւ այնքան ուրիշներ :

Ուրեմն, յեղափոխութիւնը կը բզկտէ՞ր իր զաւակները ...

Ներքին ձայն մը, մրմունջ մը, որ հետզհետէ սաստկանալով իր գանկը կը լեցնէր վայրենի աղմուկով մը, կ'ըսէր իրեն. «Կորսուած ես, կորսուած, վերջացած է այլեւս, ոչ ոք կրնայ բան մը ընել քեզի համար, կ'ապրիս տակաւին, բայց արդէն մեռած ես, մեռեալ մըն ես որ կը տանջուի ...» :

Ցնցում մը ազատեց զինքը այս մռայլ մտածումներէն : Փողոցին մէջ պատահած անկարգութիւն մը պատճառ էր դարձած որ սայլերը պահ մը կանգ առնեն :

Տանթոն վերցուց իր գլուխը եւ դէմքը ստացաւ ահաւոր ու սարսռազդեցիկ երեւոյթ մը :

Կը գտնուէին Ռոպէսփիէրի բնակարանին առջեւ :

Յիշատակ մը, բոցի մը նման այրեց իր ուղեղը :

Կը յիշէր հիմա, իր սիրելիներէն մէկուն մահուան օրը, Տանթոն ստացած էր նամակ մը, ուր Ռոպէսփիէր գրած էր նաեւ հետեւեալ բառերը . « Կը սիրեմ քեզ ցմահ » : Նոյն այդ Ռոպէսփիէրն էր որ այսօր իր գլուխը կը յանձնէր դահճին :

Տանթոն կը դիտէր տունը, որուն բոլոր պատուհանները գոց էին, բայց ինք գիտէր, կը զգար, վստահ էր որ Ռոպէսփիէր հոն էր, այդ պատուհաններուն ետեւ, ծուարած՝ ինչպէս զարշահոտ գազան մը :

(11 Շար.)

հարց քննած է մեր ժամանակի գիտական բժշկութեան հողի վրայ եւ ըստ այնմ արժէքաւորած է յիշատակարանը :

Գրիգորիսի բժշկարանը բաժնուած է երեք մեծ գիրքերու : Առաջին գիրքին մէջ հեղինակը առանձին գլուխներով կու տայ ջերմային եւ արտաքին հիւանդութիւններու նկարագրութիւնը :

Երկրորդ գիրքը նուիրուած է ներքին հիւանդութիւններուն : Գիրքը կը սկսի գլուխի եւ կ'աւարտի ծայրանդամներու հիւանդութիւններով, ըստ որում, կը պահպանուի գործարանային կազմերու նկարագրութեան շարադասման վերէն վարի սկզբունքը :

Վերջին մասը նուիրուած է դարմանատան տեսական եւ կիրառական կարեւոր արժէք ունեցող հարցերուն : Սկիզբէն իսկ կը յայտնուի այն ուշագրաւ միտքը, որ «Բժիշկին իմաստութիւնն ու ջանքն ի յայն երեւնայ, որ պահէ զառողջ մարմինն իւր սահմանն եւ հիւանդն դեղով խընամէ» : Այնուհետեւ առանձին գլուխներով երեւան բերելով բժշկական խոր գիտելիքներ, Գրիգորիսը կը շարադրէ իր տեսակէտները մարդու առողջութեան, հիւանդութեան ու մահուան մասին, շեշտելով հիւանդի սնունդի, կենցաղին եւ առողջապահութեան կարգաւորման, աշխատանքի բնոյթի, միջավայրի, երկրի կլիմայի եւ շարք մը այլ ազդակներու կարեւոր ու վճռական նշանակութիւնը առողջութեան համար :

Այս ընդհանուր բնութագրականէն ետք, ուսումնասիրողը մէկ առ մէկ կանգ կ'առնէ բժշկագիտական մեծ ու պզտիկ հարցերու վրայ, կը քննարկէ զանոնք, կը վերլուծէ, ետքը կը բացայայտէ այն նորն ու յառաջդիմականը, որ կը հարըստացնէ միջնադարեան բժշկագիտութիւնը եւ յիշատակարանը կը դարձնէ ժամանակաշրջանի մշակութային կոթողներէն մէկը :

Բնագրի ընթերցումին կը նպաստեն խնամքով կազմուած օտար տարազներու բառատետրը, անծանօթ բառերու ցանկը եւ հայերէն բժշկական տարազներու ցուցակը :

Գալով երկին ինքնուրոյն կամ թարգմանական ըլլալու հարցին, պէտք է նշել, որ ուսումնասիրողը հաստատուն փաստերով կ'ապացուցանէ, որ յիշատակարանը թարգմանութիւն չէ, այլ հայ բըժիշկի աշխատանքին արդիւնքը : Ձեռագիրը գրուած է հայ մեծ մասնագէտ բըժիշկի մը ձեռքով, որ եղած է հմուտ իր ժամանակի ամբողջ բժշկագիտութեան եւ երկը գիտաւորեալ գրած է պարզ ու խօսակցական միջին հայերէնով, որպէսզի հասկնալի ըլլայ լայն հասարակութեան :

Երեւանի Մատենադարանին մէջ գտնուող այս յոյժ գիտական երկը հայ հանճարի սեղծագործութիւնն է եւ զայն ուսումնասիրողը եւ հրատարակողը արժանի է ամէն խրախուսանքի եւ շնորհակալութեան :

Թ. Կ.

ՍՔԱՆՉԵԼԻ ԽԱՂՈՂԸ

Նոյ նահապետի շրջանէն մարդիկ այնքան ժամանակ յատկացուցած են այգեմշակութեան եւ այնքան խնամք տարած են, որ այսօր գոյութիւն ունին խաղողի բազմաթիւ տեսակներ : Այսպէս, խաղող կայ՝ որ միայն գինի կ'ըլլայ : Խաղող ալ կայ՝ որ միայն կ'ուտուի : Վերջապէս՝ խաղող ալ կայ, որ թէ՛ գինի կ'ըլլայ եւ թէ կ'ուտուի :

Բոլոր պտուղներուն պէս, խաղողն ալ բացառիկ տեղ մը կը գրաւէ մեր սննդառութեան մէջ : Եւ ամրան եղանակի վերջերը կամ աշնան սկիզբները հասուննալուն համար, խաղողը յագեցած կ'ըլլայ ամրան արեւուն լոյսով ու կը պարունակէ այն բոլոր տարրերը, որոնք կը նըպաստեն մեր ուժերու պահպանման ու վերանորոգման :

Բայց, խաղողը օգտակար է, երբ ունի հաճելի համ եւ անտարակուսելի սնուցիչ ուժ : Այս տեսակէտէն՝ նախընտրելի է արեւուն տակ հասունցած խաղողը՝ քան թէ ջերմոցի մէջ հասունցածը կամ դեռ բոլորովին չհասունցած քաղուած խաղողը :

Ասիկա կը նշանակէ, թէ խաղողը պէտք է ունել իր եղանակին : Կարելի եղածին չափ պէտք է նախընտրենք մեր բնակավայրի շրջանին հասուն խաղողը : Խակ խաղողը՝ դժուարամարս է :

Սննդականոնի (տիէթ) կարգ մը մասնագէտներու համաձայն, խաղողը ամէնէն կատարեալ պտուղն է, միզեցուցիչ է եւ մաքրողական : Իր այս յատկութիւնը կը բացատրուի այն իրողութեամբ, որ իր ջուրի պարունակութիւնը կը հասնի ութսուն առ հարիւրի : Բայց այս ջուրը, տեսակ մը կենդանի ջուր է, որ օրգանիզմին կողմէ իւրացուող տարրեր կը պարունակէ :

Խաղողը չափազանց հարուստ է շաքարով : Այս խիստ օգտակար տարրէն կը պարունակէ 15էն 25 առ հարիւր համեմատութեամբ եւ երբեմն, նոյնիսկ աւելի շատ, հասունութեան աստիճանին համեմատութեամբ : Այս շաքարը քաղցրոյթ է (կլիւքոզ), որ առանց ներքին փոփոխութեանց ենթարկուելու պէտք ունենալու՝ դիւրաւ կ'իւրացուի օրգանիզմին կողմէ : Այսպէս, խաղողը սքանչելի վառելանիւթ մըն է մեր կազմին համար, քանի որ 75 կրամ խաղողը 75 ջերմոյժ (քալորի) կը հայթայթէ մեզի :

Խաղողը հարուստ է նաեւ Բ. եւ Գ. կենսանիւթերով (վիթամին) : Բ. կենսանիւթը մեծ դեր կը խաղայ ուտեստեղէններու իւրացումին մէջ : Գ. կենսանիւթը շատ կարեւոր է մեր օրգանիզմին համար : Երբ բաւարար քանակութեամբ չըստանանք այդ կենսանիւթէն՝ յոգնածութեան, տկարութեան, մարսողական անկանոնութեանց, լինտերու կամ աղիքներու արիւնումի ախտանշաններ ի յայտ կուգան :

Վերջապէս, խաղողը կը պարունակէ նաեւ զանազան հանքային աղեր, ու մասնաւորապէս փոթաս :

Իբր դեղ, խաղողը կ'ազդէ դժուարամարսութեան վրայ ու կը դիւրացնէ երիկամունքի գործունէութիւնը : Իր միզեցուցիչ յատկութիւններուն շնորհիւ՝ երիկամունքները իրապէս կը լուայ : Ընդհանրապէս խաղողը կը յանձնարարուի բոլոր առողջ մարդոց՝ իր զօրացուցիչ եւ զովացուցիչ յատկութիւններուն համար : Նմանապէս կը յանձնարարուի ամէն անոնց՝ որոնք կը տառապին լեարդի եւ երիկամունքի տկարութենէ : Խաղողը կը յանձնարարուի նաեւ՝ արեան պակասէ տառապողներուն, ուժասպառ մարդոց, յղի ու կաթ տուող կիներուն :

Ընդհակառակն, չի յանձնարարուիր շաքարախտաւորներուն, մեծ քանակութեամբ շաքար պարունակելուն համար :

Խաղողաբուժութիւն ընել ուզողները, պէտք է օրական չորս հարիւրէն հինգ հարիւր կրամ խաղող ուտեն : Նախընտրաբար պէտք է ուտեն առաւօտուն, ուրիշ որեւէ նախաճաշի տեղ եւ կէսօրէ ետք, ժամը չորսի ատենները : Կրնան ուտել նաեւ առաւօտուն, կէսօրուան ճաշէն եւ իրիկուան ընթրիքէն առաջ :

Ամբողջական խաղողաբուժութիւն ընել ուզողները պէտք է շաբաթը մէկ կամ երկու օր միայն խաղող ուտեն, սկսելով օրական մէկ քիլոյէ եւ հասնելով մինչեւ երկուքուկէս քիլոյի : Որոշ պարագաներու՝ կարելի է մինչեւ երեք քիլօ ուտել : Այս դարմանումը շատ արդիւնաւէտ է յօդացաւէ (ռիւմաթիզմ) եւ աղիքային անհանդստութիւններէ տառապողներուն համար, բայց լաւ է որ բժիշկի խորհուրդով կատարուի :

Խաղողին հիւթը միզեցուցիչ ու զովացուցիչ է եւ մասնաւորաբար շատ օգտակար՝ աճումի շրջանի մը մէջ գտնուող տղոց :

Զոր խաղողը (չամիչ) շատ մեծ քանակութեամբ շաքար կը պարունակէ եւ այդ պատճառով յանձնարարելի չէ գիրնալու հակում ունեցողներուն եւ շաքարախտաւորներուն :

Քաղեց՝ Վէն

ԿԱՐԺԷ ԳԻՏՆԱԼ

Ամերիկեան կօշիկի գործարան մը կ'օգտագործէ կաշի մը, որ ծածկուած է թափանցիկ կերպընկալէ բարակ շերտով մը : Այս կաշին եօթը անգամ աւելի դիմացկուն է քան սովորական կաշին : Շնորհիւ թափանցիկ կերպընկալին՝ կաշին կը պահէ իր փայլը եւ գոյնը. մաքրելու համար բաւական է թաց լաթով մը սրբել :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՄԱՏԵՆԱԴԱՐԱՆԻՆ ՆՈՐ ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Ասորագէտ Վ. Համբարձումեան Մ. Նահանգներէն վերադարձին, իրեն հետ բերած է արեւելեան ութ հին ձեռագիրներ՝ վեցը արաբերէն (երկրաչափութիւն, օրացոյց եւ չորս ղուրան), մէկը պարսկերէն (գիրք հնդկական աղանդներու մասին) եւ մէկն ալ հինտի լեզուով գրըուած ձեռագիր մը :

Հայաստանի Հեռագրական գործակալութիւնը, որ կը հաղորդէ այս լուրը, կ'աւելցնէ, թէ ութ հին ձեռագիրները Երեւանի Մատենադարանին նուիրողն է ամերիկաբնակ ազգային մը՝ Յար. Նազարեան, որ ուրիշ առիթներով արաբերէն, պարսկերէն եւ թրքերէն 277 ձեռագիրներ ալ նուիրած է :

Աւելցնենք, որ այս տարի Մատենադարանը ձեռագիրներ ստացած է Թուրքիայէն, Սուրիայէն, Հնդկաստանէն եւ Հայաստանի զանազան շրջաններէն : Նոր ստացուած ձեռագիրներուն մէջ են ԺԴ. դարու «Աստուածաշունչ» մը, ԺԸ. դարու «Բժշկարան» մը, Ղուկիանոս երգիչին 1843ի «Տաղարանը», 1346ին Սեբաստիոյ մէջ կազմուած «Հաւաքածոյ» մը, որ կը բովանդակէ միջնադարեան բանաստեղծներ Գրիգոր Նարեկացիի, Գրիգոր Մագիստրոսի, Ներսէս Շնորհալիի եւ այլոց տաղերը :

ՄՐՑԱՆԱԿՆԵՐ

Դասական երաժշտութեան մարզին մէջ երկրորդ եւ երրորդ մրցանակներ ստացած են Ա. Յարութիւնեան եւ Ս. Զբրաշեան : Հայ երկու երաժիշտներուն գործերը դասուած են Խորհ. Միութեան 146 լաւագոյն գործերու շարքին :

ՆՈՐ ՕՐԷՆՔ ԵՒ ԿԱՐԳԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Անձնական մանր մունր գործեր ընողները աւելի խիստ պատիժ պիտի կրեն այսուհետեւ : Արդարեւ, նոր հրամանագրով մը, Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի նախագահութիւնը մինչեւ յիսուն ռուբլիի տուգանք սահմանելու իրաւունք կու տայ գատական մարմիններուն, բոլոր անոնց, որոնք կողմնակի աշխատանքներ կը կատարեն, յաւելեալ գումար մը շահելու նպատակաւ :

Ուրիշ հրամանագրով մը կը ծանուցուի, թէ կազմուած է մամուլի պետական կոմիտէ մը, որուն պաշտօնը պիտի ըլլայ ղեկավարել հրատարակութիւնները, գիրքերու առեւտուրը երկրին մէջ :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (66)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ - ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

Դուն գիս այնպէս կը սիրես որ իբր թէ երբեք ուրիշին անձնատուր եղած չեմ եւ կը զգամ որ ետքը, քու սիրոյդ վրայ ըղձալով եւ անցեալս ոճիր մը համարելով, չպարտաւորես գիս դարձեալ նետուիլ այն կեանքին մէջ, ուրկէ ազատեցիր զիս : Մտածէ թէ հիմակ որ նոր կեանքի մը համը առի, պիտի մեռնիմ եթէ նախորդ կեանքիս վերադառնամ : Ըսէ ուրեմն ինծի թէ երբեք պիտի չզատուիս ինձմէ :

— Կ'երդնում :

Այս բառին վրայ երեսս կը նայէր, որպէս թէ աչքերուս մէջ կարդալու համար որ երդումս անկե՞ղծ էր : Յետոյ թեւերուս մէջ կը նետուէր եւ գլուխը կուրծքիս վրայ դնելով կ'ըսէր .

— Չես գիտեր թէ ինչպէս կը սիրեմ քեզ :

Իրիկուն մը թեւերնիս կրթնցուցած էինք պատուհանին եզերքին եւ կը դիտէինք լուսինը, որ կարծես թէ դժուարաւ կ'ելլէր իր ամպածրար անկողնէն եւ մըտիկ կ'ընէինք հովին, որ ծառերը կը շարժէր աղմկալի կերպով : Իրարու ձեռք բռնած էինք եւ քառորդ ժամէ ի վեր չէինք խօսեր, երբ Մարկրիթ ըսաւ ինծի :

— Ահա ձմեռը եկաւ. կ'ուզես որ մեկնի՞նք :

— Ո՞ւր :

— Իտալիա :

— Կը ձանձրանա՞ս :

— Ձմեռէն կը վախնամ, մանաւանդ մեր Փարիզ վերադառնալէն կը վախնամ :

— Ինչո՞ւ :

— Շատ պատճառներ կան :

Եւ առանց իր վախնալուն պատճառները ըսելու, խկոյն աւելցուց .

— Կ'ուզե՞ս մեկնիլ, բոլոր ունեցածներս կը ծախեմ եւ կ'երթանք Իտալիոյ մէջ կ'ապրինք : Անցեալէն հետք մը պիտի չմնայ եւ ոչ ոք պիտի գտնայ թէ ով եմ : Կ'ուզե՞ս :

— Մեկնինք, եթէ հաճոյք կը զգաս, Մարկրիթ, ճամբորդութիւն մը ընենք, կ'ըսէի : Բայց ի՞նչ հարկ կայ ծախել այնպիսի բաներ զոր վերադարձիդ գտնելով ուրախ պիտի ըլլաս : Այդպիսի զոհողութիւն մը ընդունելու չափ մեծ հարըստութիւն մը չունիմ, բայց ունեցածս կը բաւէ որ հինգ - վեց ամիս հանդստութեամբ ճամբորդենք, եթէ ամենափոքր հաճոյք մը կը պատճառէ քեզ ճամբորդութիւնը :

— Իսկապէս ոչ, շարունակեց պատուհանէն հեռանալով եւ սենեակին մթաստուեր մէկ անկիւնը բազմոցի մը վրայ նստելով, ի՞նչ հարկ կայ հոն երթալ եւ դրամ ծախսել : Արդէն հոս բաւական ծախք կ'ընես ինծի համար :

— Երեսի՞ս կը զարնես, Մարկրիթ, վեհանձնութիւն չէ ատիկա :

— Ներողութիւն, բարեկամ, ըսաւ ձեռքը ինծի երկնցնելով : Այս փոթորկալից օդը ջիղերս կը գրգռէ : Ուզածս չէ որ կ'ըսեմ :

Եւ զիս համբուրելէ ետք, խորունկ մըտածումի մէջ թաղուեցաւ :

Այսպիսի տեսարաններ քանի մը անգամ պատահեցան եւ եթէ ասոնց պատճառը չէի գիտեր, բայց կը զգայի թէ Մարկրիթ ապագային համար մտահոգ էր : Չէր կրնար կասկածիլ սիրոյս վրայ, որ ամէն օր կ'աւելնար եւ սակայն շատ անգամ տխուր կը տեսնէի զինքը եւ բուն պատճառը չէր ըսեր բնաւ :

Վախնալով որ այս խիստ միօրինակ կեանքը կը յոգնեցնէ զինքը, կ'առաջարկէի Փարիզ դառնալ, բայց միշտ կը մերժէր առաջարկութիւնը եւ կ'ապահովէր զիս թէ ոչ մէկ տեղ կրնար այնքան երջանիկ ըլլալ որքան էր գիւղին մէջ :

Բրիւտանս սկսած էր իր այցելութիւնները քիչցնել, բայց ի փոխարէն նամակներ կը գրէր, զորս երբեք ուզած չէի տեսնել, թէպէտ անոնք խորին մտատանջութիւն մը կը պատճառէին Մարկրիթի : Չէի գիտեր թէ ինչ երեւակայեմ :

Օր մը Մարկրիթ իր սենեակը մնաց : Ներս գացի : Գիր կը գրէր :

— Որո՞ւ կը գրես, հարցուցի :

— Բրիւտանսին : Կ'ուզե՞ս որ գրածս կարդամ :

Ամէն բան որ կրնար կասկածի երեւոյթը ունենալ, սոսկում կը պատճառէր ինծի : Ուստի պատասխանեցի Մարկրիթի թէ պէտք չունէի իր գրածը գիտնալու եւ սակայն վստահ էի թէ այդ նամակը պիտի իմացնէր ինծի Մարկրիթի տխրութեան բուն պատճառը :

Յաջորդ օրը, հիանալի օդ կար : Մարկրիթ առաջարկեց ինծի նաւակով պտոյտ մը ընել եւ Քրուասիի կղզին այցելել : Շատ զուարթ կ'երեւար : Ժամը հինգն էր երբ վերադարձանք :

— Տիկին Տիւվէրնուա եկաւ, ըսաւ Նանին, տունէն ներս մտնելնիս տեսնելով :

— Մեկնեցա՞ւ, հարցուց Մարկրիթ :

— Այո, ձեր կառքը նստեցաւ գնաց : Ըսաւ թէ այսպէս որոշուած էր :

— Շատ աղէկ, ըսաւ Մարկրիթ : Ուտելիք բեր մեզի :

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ. Գէորգ Թօփալեան – Նիկողոսեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ իրենց կնոջ եւ մօր՝ Սրբուհի Նիկողոսեանի մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն տեղի պիտի ունենայ Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ, այս Կիրակի: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները:

×

Այս Կիրակի ողբ. Տիկին Մարիամ Գարօղլանեանի մահուան քառասունքի առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի Լիոնի Ս. Յակոբ եկեղեցւոյն մէջ: Կը հրաւիրուին իր յիշատակը յարգող ազգականներն ու բարեկամները:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մասնաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգշաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Բատէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Մեծադաշարժ ներկայացում մը, տղոց կողմէ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէրներ եւ նախընթրիք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղի «Մանուկներու Օր»ը տեղի կ'ունենայ յառաջիկայ Յունուար 12ին, Կիրակի օր, եկեղեցւոյ սրահը:

×

Կապոյտ Խաչի Օրը, մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Փետրուար 23ին, Շէմիի սրահը:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ յառաջիկայ Դեկտեմբերի 8, 9, 10 օրերուն համար յայտարարուած «Գթութեան Վաճառք»ը յետաձգուած է:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Սէնթ – Անթուանի Ս. Թադէոս եկեղեցւոյ Թաղականութիւնը կը ծանուցանէ Թաղիս եւ շրջանի հաւատացեալ ժողովրդեան թէ այս Կիրակի Ս. Եկեղեցւոյս անուան տօնակատարութեան առթիւ հանդիսաւոր պատարագ եւ հոգեհանգիստ պիտի կատարուի Թեմիս բարգաւաճ առաջնորդ Տ. ԳՐԻԳՈՐԻՍ ԵՊՍ. ՊԱԼԱՔԵԱՆԻ, նորոգ հանգուցեալ Ս. եկեղեցւոյս հոգեւոր հովիւ ՆԵՐՍԷՍ ՔՀՆՅ. ԿԱՏԱՐԻՆԵԱՆԻ, կնքամօր ՆՈՒՆԻԿ ՏԷՐ ՂԵՒՈՆԴԵԱՆԻ եւ եկեղեցւոյս պայծառութեան սատարողներուն:

Նոյն օրը կէսօրէ վերջ ժամը 3ին այց հոգեւոր Սրբազանին եւ Տէր Հօր շիրմին վրայ հոգեհանգստեան արարողութիւն պիտի կատարուի:

Կը հրաւիրուի ժողովուրդը ներկայ ըլլալ այս արարողութեանց:

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

IMPRIMERIE SPECIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Մ. ՄԱՇՏՈՑԻ
1600 ԱՄԵԱԿԸ
ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Վալանսի եւ շրջանի Հայ Ազգ. Միութեան, այս Կիրակի (Դեկտ. 1) ժամը 15ին Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Հովանաւորութեամբ քաղաքապետ՝

ԺԱՆ ՓԵՐՏՐԻԻ

Բարձր նախագահութեամբ Կաթ. Պատուիրակ՝

ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆԻ

Կը խօսին՝

Հ. ՆԵՐՍԷՍ ՏԷՐ – ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ
(Բազմավէպի խմբագրապետ)

ՓՐՈՖ. Գ. ԽԱՑԻԿԵԱՆ
(Ֆրանսերէն)

Գեղարուեստական բաժնին կը մասնակցին.— Օր. Ա. Կարապետեան, Ա. Սիրանոսեան, Ս. Պօղոսեան, ինչպէս նաեւ խմբերգ (քառաձայն), պար, երգ, արտասանութիւն:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գրական – Գեղարուեստական ցերեկոյթ

Նուիրուած

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ
ԾՆՆԴԵԱՆ 250ԱՄԵԱԿԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգային Տան Թատերասրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտասանութիւն եւ սազեր Սայաթ-Նովայէն:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964
ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Ս. Խաչ Ընկերակցութեան տարեկան պարահանդէսը Փետրուար 23ին:

GALERIE FRAMOND

3, Rue des Saints-Pères
PARIS (VIe)

ZAVARO

PEINTURES D'ISTANBUL

Heures d'ouvertures : 10 h. à 12,30
14 h. à 19

Métro : Palais-Royal ou
Saint-Germain des Près

« Au Pavillon Bleu »
(BORD DE SEINE)

BAS-MEUDON

50, Route de Vaugirard
Téléph : OBS. 14-39

Տէր եւ Տնօրէն
ՆԻԿՈՂՈՍ ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

BAR-RESTAURANT

— SPÉCIALITÉS ORIENTALES —

NOCES — BANQUETS
SALLE DE DANSE

ՀԱՐՍԱՆԻՔԻ, ԽՆՋՈՅՔԻ, ՊԱՐԻ
վարձու սրահ, ճաշով ու
խմիչքով կամ ոչ:

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ՊԱՅՄԱՆՆԵՐ

REVEILLONS

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի միջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կրընոպլի խումբը մեծ պարահանդէս մը կազմակերպած է Շաբաթ, Նոյեմբեր 30, ժամը 21էն սկսեալ:

ՕԹԷԼ ՍԻՒԻՍ է ՊՕՐՏՕ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Կապոյտ Խաչի օրը կը տօնուի, նախաձեռնութեամբ Անիէռ – Պուա Քոլոմպի Կապոյտ Խաչի մասնաճիւղին եւ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին, Դեկտ. 28, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Անիէռի քաղաքապետարանի շքեղ սրահներուն մէջ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

×

ԺՈՂՈՎՈՒՐԴՆԵՐԸ Կ'ԵՐԳԵՆ
ՄԱՐՏ 15ԻՆ

×

ՀԱՅ ԱՐԻՆԵՐՈՒ ՄԻՈՒԹԵԱՆ ՓԱՐԻԶԻ ՇՐՋԱՆԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ, Կիրակի, Մարտ 1, կէսօրէ վերջ, ժամը 14·30ին:

MAISON DE LA CHIMIE
28 bis, Rue Saint-Dominique
Métro : Invalides

×

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի տարեկան մեծ պարահանդէսը 16 Փետրուար, 1964, Կիրակի, Ժորժ Ե.ի շքեղ սրահներուն մէջ:

×

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ՄԱՐՏ 14ԻՆ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պանեէօ – Քաշանի խումբին:

Հ. Յ. Դ.

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. Վարանդեան կոմիտէն ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Ուրբաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ:

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարեւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, սովորական հաւաքավայրին մէջ: Բացառիկ օրակարգ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարւոյս առաջին այս կարեւոր ժողովին:

ՍԻՓԱՆ - ԿՈՄԻՏԱՍ
ԵՐԳՉԱԽՈՒՄԲ

ՔԱՌԱՍՆԱՄԵԱԿԻ
ՀԱՄԵՐԳ

ԿԻՐԱԿԻ՝ 8 ՄԱՐՏ, 1964, ԺԱՄԸ 17

ՍԱԼ ԿԱՎՕ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ
12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ու նեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուի ն հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

L'ECLAIREUR SPORTS

13, ALLEES LEON GAMBETTA — MARSEILLE

Տնօրէն՝ Խ. ԳԱԼՈՒՍՏԵԱՆ Tél. : 64-28-01

Spécialiste de Sports d'Hiver
Toutes les grandes Marques

SKIS
SKI-BOB
FIXATIONS
LUGES
ACCESSOIRES

CHAUSSURES
ANORACKS
FUSEAUX
APRES-SKIS
PULLS

ATELIER DE GARAGE ET REPARATION
LOCATION — SKIS — CHAUSSURES — CANNES
GRANDS CHOIX — QUALITE — PRIX

ՅԱՌԱՋ

Le PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN en EUROPE
HARATCH
Directrice : ARPIK MISSAKIAN
Rédaction et Administration : 32, Rue de Trévise - PARIS-9e
Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731
Téléph. : PROvence 86-60
C.C.P. : PARIS 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 75 Ֆ. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 30 ՆՈՅԵՄԲԵՐ
SAMEDI 30 NOVEMBRE 1963
LE NUMERO : 0,30 FR.

39րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 9872
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
39e ANNÉE — No 9872

ՆԱԽԱԳԱՀԻ ՄԸ ԹԱՂՈՒՄԸ

(Նիւ Եորք, Յատուկ, 25 Նոյեմբեր)

Մինչեւ այս տողերուն ձեզի հասնիլը, դուք արդէն տեղեկացած կ՚ըլլաք Մ. Նահանգներու նախագահին՝ Ճոն Ֆիցճերըլտ Քենըտիի մահուան ու անոր յաջորդող կարգ մը դէպքերու մասին: Հարիւր ութսուն միլիոննոց ազգ մը, քանի մը րոպէի մէջ, սրտաբեկ, սուգի մտաւ:

Ուրբաթ, Նոյեմբեր 22ի կէսօրին էր որ բոլոր ձայն եւ պատկերասփիւռ կայանները միաժամանակ յուժեցին թէ Տալաս, Թեքսասի մէջ, ուր Նախագահը շրջապտոյտի էր ելած, սպաննուած է ահաբեկիչի մը գնդակով:

Դժուար է նկարագրել այս տխուր լուրին ձգած տպաւորութիւնը: Չհաւատացինք, թերեւս չուզեցինք հաւատալ, չկրցինք հաւատալ... Ո՞վ կրնար եղած ըլլալ այն չար ձեռքը՝ որ համարձակած էր այդ ծաղիկ ու օգտակար կեանքի թելը կտրել... Չէ, սխալ մը կար. սխալ մը ըլլալու էր... Մեծ, շարժուն կենդանի քաղաքը, Նիւ Եորքը, իր շունչը բռնեց՝ ու քարացաւ կարծես, դէմքերը տխրեցան ու աչքերուն մէջ արցունք քալեց:

Սարսափ չէր զգացուածը, պետութիւնը անղեկ մնալու վախ չկար... Երկու ժամ վերջ արդէն նոր Նախագահ մը ունէր երկիրը: Զգացուածը խորունկ, խարանող ցաւ էր, սուգ, կսկիծ... Նախագահէն առաջ ու աւելի, մարդը, երիտասարդը, ընտանիքի բարի հայրն էր որ կ՚ափսոսային:

Մարդը որ սպաննուած էր, հազիւ երեք տարի առաջ նախագահ էր ընտրուած: Այն ատեն, ազգեր, քաղաքակիրթ աշխարհը զարմացան՝ որ Ամերիկայի նման պետութիւն մը, իր ազգային նաւուն ղեկը այդքան երիտասարդ անձի մը կը վստահէր ու թերահաւատութեամբ շարժեցին իրենց գլուխը:

Փորձառութիւնն ու կեանքը ցոյց տուին որ Մ. Նահանգներու ժողովուրդը սխալած չէր իր ընտրութեան մէջ, եւ Քենըտիի մահուամբ, ոչ միայն Ամերիկացիք, այլեւ ամբողջ աշխարհը, խնամակալ մը եւ բարեկամ մը կորսնցուց: Բառին բովանդակ իմաստով խաղաղապաշտ մըն էր հանդուցեալ նախագահը. երազներ ու լայն հորիզոններ ընդգրկող ծրագիրներ ունէր, անիրաւութիւնները ու զրկանքները կ՚ուզէր սրբել սրբագրել ոչ միայն իր գլխաւորած երկրին, այլեւ աշխարհի շատ մը հեռաւոր մասերուն մէջ: Կ՚աճապարէր, որովհետեւ գիտէր որ իրեն տրամադրուած ժամանակը շատ կարճ էր. — Շատ շատ չորս տարուան միջան մը եւս, անարիւն յեղափոխութեամբ մը կը ջանար գլուխ հանել իր ծրագիրները, երբ չար հովը փչեց ու բաց պատուհանի մը առջեւ դրուած մոմի մը բոցին պէս մարեցաւ իր կեանքի ճրագը:

Դրօշակի մը մէջ ծրարուած իր պրոնզեայ զոց դագաղը, երկու լման օր ցուցադրուեցաւ Կապիտոլի եւ Սպիտակ Տան մէջ, եւ ժողովուրդը, անհատնում, անվերջ շարքերով, գլխաբաց եւ արտասուաթոր աչքերով, եկաւ իր վերջին հրաժեշտը տալու, իր սիրելի նախագահին ու բարեկամին...

Երկուշաբթի առաւօտ, դագաղը, զինուորական նուագախումբերու, ջոկատներու, ծովայիններու, սպայից վարժարաններու ուսանողներու, պետական աւագանիին, զինուորական երեք բաժանումներու ներկայացուցիչներուն եւ աշխարհի չորս կողմերէն հասած բարեկամ ազգերու ներկայացուցիչներուն մասնակցութեամբ ճամբայ ելաւ դէպի եկեղեցի: Թափօրին կը մասնակցէին Շառլ տը Կոլ, Անգլիոյ իշխան Ֆիլիփ, Ալէք Տուկլաս Հիւմ, եւ, աշխատաւորական կուսակցութեան կողմէ, Հերոլտ Ուիլսըն: Արեւմտեան Գերմանիոյ կողմէ Լուտվիկ Էրհարտ, Ճափոնի վարչապետ Հայաթօ Իքետա, Խորհ. Միութեան կողմէ Միկոյեան, Պելժիոյ Թագաւորը, Իրլանտայի կողմէ Տը Վալերա, Գանատայի կողմէ Լեսթըր Փիրսըն, Լիւքսէմպուրկի Մեծ Դուքսը, Հոլանտայի կողմէ իշխան Պերնհարտ: Նորվեկիոյ գահաժառանգը, Յունաստանի Ֆրետերիքա թագուհին, Եթովպիոյ կայսրը Հայլէ-Սելասիէ, Թուրքիոյ, Մարոքի, Ֆիլիփիններու, Տանըմարքայի, Ափրիկեան նորագատ երկիրներու, Միացեալ Ազգերու ներկայացուցիչները, դեսպաններ, դատաւորներ, ծերակոյտի ու ներկայացուցչական տան անդամներ, աշխարհի ամէն կողմերէն հասած իշխաններ եւ իշխանուհիներ, միակ բացական Կարմիր Չինաստանն էր:

Աշնան զով, պայծառ ու մաքուր օդին մէջ շարժող յուղարկաւորներու թափօրը, մղոններով երկար, երբ կորեց Փէնսիլվանիա Ավընիւն, եկեղեցիներու զանգակները յամր ու տխուր կ՚ողբային: Դիակառքը կը քաշէին եօթը սպիտակ ձիեր, անոր ետեւէն զինուոր մը կը կրէր նախագահական դրօշը, պետական կնիքը՝ կապոյտ խորքով մետաքսի ծփուն կտորի մը վրայ. անոր կը հետեւէր նախագահին ձին, անզուսպ կենդանի մը, բոլոր խելօքներուն մէջ միակ անխելօքը, որ, սանձը ծամելով, միշտ ծառանալ կը փորձէր...

Սէնթ Մէթիւս մայր Տաճարին մօտ տասը փողոց մնացած, Տիկին Քենըտիի կարգադրութեամբ, բոլորը կ՚իջնան կառքերէն ու կը քալեն դէպի եկեղեցի: Տաճարի մուտքը հրաւիրատոմսով էր, 1100 աթոռները հազիւ բաւելով հիւրերուն ու հրաւիրեալներուն: Եկեղեցւոյ դրան առջեւ կարդինալ Քուշինկ, զգեստաւորուած, դիմաւորեց Տիկին Քենըտին ու մեծ հանգուցեալին պարագաները՝ մայրը, երկու եղբայրները, հարսներն ու զաւակները Քարոլայն եւ Ճոնսոն, որ իր հօր մահուան լուրը առնելէն ետք, մօրը բողոքեր էր թէ «ալ իր հետ խաղցող չունի»... Օ՛, սքանչելի ու կա՛րճ, կա՛րճ մանկութիւն... Յուզումով կը նայիմ Րապըրթ ու Թէտի Քենըտիի յոգնած, վշտէն խորշոմած դէմքերուն ու մտքէս կ՚անցնի թէ «արդեօք անոնք այս պահուն կ՚ափսոսա՞ն, որ իրենց եղբօր թեկնածութեան պահուն այնքան եռանդագին աշխատեցան անոր ընտրութիւնը յաջողցնելու համար»...

Տաճարը լեցուած է բերնէ բերան. ու մինչ Կարդինալը կը զգեստաւորուի, մէկը ուժեղ՝ տխրական ձայնով մը կը սկսի երգել Կունոյի «Աւէ Մարիան»: Սարսուռ մը կ՚անցնի ողնայարէս: Պատարագիչը կ՚աղօթէ: Կը խնդրէ Աստուծմէ որ «ամէն պատիժէ զերծ կացուցանէ Ճոն Ֆիցճերըլտ Քենըտին՝ ու զայն ընդունի իր արքայութեան մէջ»:

«Ես եմ Յարութիւն եւ կեանք... Յաւիտեան հանգիստ պարգեւէ ծառայիդ, Ճոն Ֆ. Քենըտիի... Ընդունէ մեր աղօթքը Տէր»...

Յետոյ կ՚առնէ հաց ու գինի ու կ՚օրհնէ զանոնք:

«Սա է մարմին իմ, սա է արիւն իմ»:

Հաղորդութիւն կու տայ հանգուցեալին պարագաներուն:

Երախան, Ճոնսոնը, որ վաղը երեք տարեկան պիտի ըլլայ, ինքն ալ կը մօտենայ մօրը հետ Հաղորդութիւն առնելու: Զայն ետ կը բերեն իր տեղը:

Ուաշինկթընի առաջնորդը բեմ կը բարձրանայ քարոզելու:

Իր քարոզը, հանգուցեալին տարբեր ժամանակներու մէջ խօսած ճառերէն մէջբերումներու շարք մըն է: Խոստումներ, առաջադրութիւններ, ծրագիրներ:

«Ջահը հիմա մեր, նոր սերունդին ձեռքն է... Թող բոլորը գիտնան թէ ազատութեան եւ խաղաղութեան համար ոչ մէկ գին շատ մեծ է... Ամօթ է որ այս դարուն, աշխարհի վրայ տեղ մը, մարդիկ մեռնին անօթութենէ... «Մի հարցնէք թէ հայրենիքը ի՛նչ կրնայ ընել ձեզի համար, հարցուցէք թէ դուք ի՞նչ կրնաք ընել հայրենիքին համար»...

Վերջապէս թափօրը կ՚ուղղուի դէպի Արլինկթընի Ազգ. գերեզմանատունը ուր պիտի հանգչի նահատակ նախագահը:

Տեսնելով այս բոլորը, ճամբան կը մտածեմ թէ ինչպէս ծառին մեծութիւնը, նոյնպէս ալ, մարդոց մեծութիւնը իրենց կորուստէն վերջն է որ ճշգրտօրէն կը չափուի ու մահը չէ այն գլանը որ բոլորը կը հաւասարեցնէ... Ընդհակառակն մեծերը կը զատէ փոքրերէն ու հասարակներէն...

Գերեզմանատան բաց փոսին շուրջ, նախորդ գիշեր Իրլանտայէն ժամանած ջոկատ մը պատուի է կեցած, արձանացած: Աղօթք: Թնդանօթի 21 հարուած: Ծառերու ոստերուն կառչած քանի մը դեղնած տերեւներ կը թափին վար երբ օդը կը դողայ: Կը ծալլեն պրոնզէ դագաղը ծածկող դրօշակը ու կու տան Նախագահ տը Կոլի, որ իր կարգին, զայն կը փոխանցէ, անօրինակ քաջութեամբ ու տոկունութեամբ իր սուգը կրող Տիկին Քենըտիի:

Փոսին ոտքի կողմը, մշտավառ մնալու համար ջահ մըն է հաստատուած: Այրին ու իր տագրերը կը վառեն զայն, հրամաններ կը տրուին ու ընդարձակ գերեզմանատունը լեցնող հազարաւոր զինուորները պատուի կը կենան: Կը հնչէ զինուորական փողը ու իր տխուր երկար ելեւէջները կը լեցնեն սպիտակ պարզ քարերով կէտադրուած գերեզմանատունը:

— Այս փողհարումը մեր «Ի վերին Երուսաղէմի»ն դերը կը կատարէ, կ՚ըսեմ քովիններուս ու գաղտնօրէն կը սրբեմ կոպէս կախուած արցունք մը:

Յուղարկաւորները, դանդաղ, տխուր կը վերադառնան քաղաք:

Քիչ անդին, Անծանօթ Զինուորի գերեզմանին առջեւ պահակը կը քալէ վեր վար, ու գերեզմանատան ծառերուն շուքերը մարը մտնող արեւուն դէմ կ՚երկարին:

Յուղարկաւորներուն երթալէն վերջն է որ, երկու հոգի, մեծ զգուշութեամբ կը կոխեն կոճակը ու երիտասարդ նախագահին դագաղը դանդաղօրէն կ՚իջնէ հողը: Փոսը:

Բայց իր յիշատակը, ինչպէս իր ոտքերուն տակ նորոգ վառուած ջահը, պիտի մնայ միշտ վառ, որովհետեւ, հողը չի կրնար ծածկել մեծութիւնները..

ԱՐԱՄ ՀԱՅԿԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

Մ. ՆԱՀԱՆԳՆԵՐՈՒ նախագահը, Լինտըն Ճոնսոն, «Թէնքսկիվինկ Տէյ»ի (Օրհնաբանութեան Օր) առթիւ կարդացուած ուղերձի մը մէջ խնդրեց բոլոր Ամերիկացիներէն, որ իրեն զօրավիգ հանդիսանան՝ առաջադրուած նպատակներուն իրագործման համար: Ակնարկելով նախագահ Քենըտիի սպանութեան, Ճոնսոն աւելցուց. «Մեծ ղեկավար մը կորսնցուցինք: Բայց մեծ ազգ մը պէտք է շարունակէ ընթանալ իր ուղիէն: Անլուր ոճիր մը, որուն նպատակն էր մեզ իրարմէ բաժանել՝ ընդհակառակն աւելի ամրապնդեց մեր միութիւնը»:

Ապա Նախագահը յայտնեց, թէ Քափ Քանավէրըլի հրթիռներու արձակման կեդրոնը այսուհետեւ պիտի կոչուի «Քափ Քենըտի»:

Այս ուղերձէն մէկ օր առաջ, Լինտըն Ճոնսոն ամերիկեան Քոնկրէսին առջեւ խօսած էր նախագահական իր առաջին մեծ ճառը, որուն մէջ կը յայտնէր, թէ ներքին ու արտաքին քաղաքականութեան մարզերուն մէջ հաւատարմօրէն պիտի շարունակէ իր նախորդին սկսած գործը: Ներքին քաղաքականութեան մէջ խօսքը առաւելաբար սեւամորթներու հաւասարութեան իրաւունքին մասին է:

× Այս ճառին ոճն ու բովանդակութիւնը նպաստաւոր արձագանք գտած են Խ. Միութեան մէջ:

Խ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Չեխոսլովաքիոյ միջեւ 12 Դեկտեմբեր 1943ին կնքուած բարեկամութեան եւ փոխադարձ գործակցութեան դաշինքը քսան տարիով երկարաձգուեցաւ՝ Մոսկուայի մէջ կնքուած նոր համաձայնութեան մը հիման վրայ, զոր ստորագրած են երկու երկիրներու նախագահներն ու վարչապետները: Տնտեսական, գիտական եւ թէքնիք համագործակցութեան միջ-պետական յանձնախումբ մըն ալ պիտի ստեղծեն:

ԱԼՏՕ ՄՕՐՕ, որուն յանձնուած է իտալական դահլիճին կազմութիւնը, կը շարունակէ իր խորհրդակցութիւնները՝ բոլորէն ընդունելի ձեւով բաշխելու համար նախարարական աթոռները: Կը կարծուի թէ ընկերվարականներուն պիտի վիճակուի հինգ նախարարութիւն, սոցիալ-դեմոկրատներուն՝ երեք, մէկ կամ երկու՝ հանրապետականներուն, եւ վարչապետութեան հետ 15ի չափ ալ աթոռ՝ քրիստոնեայ դեմոկրատներուն: Կը կարծուի թէ Արտ. նախարարութիւնը պիտի վստահուի Սարակաթի:

ԻՐԱՔԻ Հանրապետութեան նախագահը, մառեշալ Արէֆ, կոչ մը ուղղած է «Հիւս. Իրաքի Քիւրտ եղբայրներուն», որ իրենց զէնքերով անձնատուր ըլլան իշխանութեան: Խօսք տուած է, որ անձնատուր եղողներուն կեանքին ու ինչքերուն վնաս պիտի չհասնի:

ԿԵԴՐ. ԱՓՐԻԿԷԻ Համադաշնակցութիւնը, որուն վարչապետը, Սըր Ռոյ Վելենսքի պաշտօնական այցելութեամբ Լոնտոն կը գտնուի, պիտի լուծուի մինչեւ Նոր Տարի:

ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ վարչապետին Եուկոսլաւիա այցելութեան առթիւ, երկու երկիրներուն միջեւ տնտեսական եւ առեւտրական համաձայնութեանց բանակցութիւններ սկսած են:

ՄԱԿի Ընդհանուր Ժողովը միաձայնութեամբ բանաձեւ մը անցուց հրաւիրելով որ Ժընեւի «Տասնըութներու» ժողովը «հաստատամտութեամբ եւ վճռականութեամբ» հետապնդէ ընդհանուր եւ բացարձակ ապազինման ծրագրին իրագործումը:

ՎԷՆԷԶՈՒԷԼԱՅԻ մէջ հանրապետութեան նախագահի ընտրութիւններ տեղի պիտի ունենան այս Կիրակի: Կիրքերը չափազանց լարուած են եւ ծայրայեղութիւններու վտանգը ներկայ է: Այս ընտրութիւնները կարեւոր չափանիշ մը կը նկատուին՝ Հարաւ. Ամերիկայի մէջ ժողովրդավարութեան սկզբունքներու ապագայ զօրավիճակին նկատմամբ:

Խ. ՄԻՈՒԹԻՒՆԸ հրթիռներու նոր փորձեր պիտի կատարէ Խաղաղականի մէջ՝ Դեկտեմբերի առաջին օրերուն:

ՍՊԱՆԱԿԱՆ ԳԻՆԷԱՆ ինքնավարութիւն պիտի ստանայ Յունուար մէկէն սկսեալ: Պիտի ունենայ ուրոյն Երեսփոխանական ժողով եւ կառավարութիւն, բաղկացած բնիկներէ:

ՍԵՐՈՒՆԴՆԵՐՈՒ ԳՈՐԾԸ

Ինչպէս միշտ անցեալին մէջ, նաեւ վերջին դարու Հայոց Պատմութիւնը ձեռակերտն է քանի մը սերունդներու :

Տարբեր պայմաններու տակ ապրեցան անոնք, տարբեր նպատակներ հետապնդեցին, տարբեր ճակատագիր ունեցան :

Ինչ որ կատարուեցաւ վերջին հարիւր տարիներուն հայ իրականութեան մէջ՝ համազօր է հրաշքի :

Անցեալ դարու վաթսունական թուականներուն, տակաւին կար հայ իրականութիւն, սակայն չկար ազգային իրականութիւն : Իսկ անցեալի մը լոկ տարտամ ու աղօտ արձագանգը հանդիսացող հայ իրականութիւնը ուրիշ բան չէր, բայց եթէ ոչ անարգ եւ անփառունակ ազգային մայրամուտ մը :

Բոլոր պայմաններու եւ պարագաներու տակ, անցեալ դարու վաթսունական թուականներուն, կատարելապէս անհնար ու բացարձակապէս անկարելի էր խօսիլ կամ մտածել ազգային արշալոյսի մը մասին :

Հոգեվարքի մէջ էր Հայութիւնը : Հոգեվարքի մէջ էր Հայաստանը : Օրհասական վարագոյրն էր վերջին, որ պիտի իջնէր հնամենի ժողովուրդի մը պատմութեան վրայ, արձանագրութեան վերջընթեր էջին սորկացածի ճղճիմ ճիչերու անասնական կործանումը եւ արեան, անծայր արեան անպատմելի պատմութիւնը պատմելով :

Եթէ մնացեր էր գթասիրտ աստուած մը Հայուն բարի աստուածներէն, անոր ալ միակ մաղթանքը ուրիշ բան չէր կրնար ըլլալ, բայց այն, որ լրանայ, որքան հնար է շուտ լրանայ ճգնաժամն այս նսեմ ու անվայել :

Ո՛ւր եւ ի՛նչպէս էր պահուած այն ոգին, որ այս պայմաններու տակ իջաւ Թատերաբեմ իբրեւ Ազգային Զարթօնք, սակայն, դեռ այսօր, անհնար է ճշդել :

Էականը փաստն է, անտարակոյս :

Խորտակուող խորանին խաւար՝ մոմեր վառուեցան : Դէպի անդունդ դահավիժող յորձանքին առջեւ՝ թումբեր կանգնուեցան : Եւ անտեսանելի ձեռք մը կասեցուց վարագոյրը վերջին :

Աստիճանաբար ձեւ ու կերպարանք առաւ Ազգային Զարթօնքը : Կերտեց իր հաւատամքը, ճշդեց անոր կենսական նախադրեալները, գտաւ գործադրութեան կերպն ու տարազը : Եւ սակայն եղաւ ձեռակերտը սերունդի մը : Բնական է, որ անկէ զատուեցան կարգ մը անհատներու անունները, առանձին մատեանի մը մէջ արձանագրուելու եւ յատուկ պատուանդանի մը վրայ տեղ գրաւելու :

Սակայն պատմութեան անիւը չրջողը անհատ անունները չեն : Հաւաքականութիւնն է, որ ազգային նոր ակօս կը բանայ եւ այս պարագային հաւաքականութիւն ըսելով պէտք է հասկնալ՝ սերունդ մը ամբողջ :

Ազգային Զարթօնքին յաջորդեց Հայ Յեղափոխութիւնը, որ պսակուեցաւ ազգային անդառնալի յաղթութեամբ՝ Հայաստանի պետական ազատութեամբ :

Դամբանէն վերընձիւղած Հայութիւն եւ Հայաստան դարձան քաղաքական անքանդելի իրականութիւն, ազգային անպարտելի պահանջ, համամարդկային անկորզելի իրաւունք :

Այս ալ եղաւ սերունդի ձեռակերտ : Հոս եւս որոշ անհատներու անունները պատմական երկնակամարին վրայ առանձին աստղերուն յատուկ ցոլքեր կ'արձակեն : Սակայն Կուկունեան խումբի վերջին կամաւորէն մինչեւ Սարդարապատի ամենածանօթ նահատակը, բոլոր անոնք, որոնք խորացուցին բացուած նոր ակօսը, բոլորն ալ կը ներկայացնեն այն հաւաքականութիւնը, որուն կամքով, կորովով ու կռուով իրականութիւն դարձաւ Յարութեան Օրը մեր նորագոյն պատմութեան : Նաեւ այդ հաւաքականութեան անունը սերունդ է դարձեալ :

Շուրջ կէս դար է, որ ազգային պայքարը կը շարունակուի Երկրին մէջ · կը շարունակուի Արտերկրին մէջ :

Այս վերջինի պարագային, երկրէ երկիր, քաղաքէ քաղաք եւ տունէ տուն, անօրինակ եւ անիմանալի հիւսք մը հիւսուեցաւ, հայ հիւսք մը հոգիներու, հայ հիւսք մը յոյսերու, հայ հիւսք մը հաւատքի :

Այո ; անցեալին ալ, բազմաթիւ դարերու ընթացքին, հնագոյն ժամանակներէ ի վեր, ունեցած ենք արտահայաստանեան հայ գաղութներ : Սակայն Արտերկիր մը այնպէս, ինչպէս ան ձեւ եւ կերպարանք, ոգի ու հոգի ստացաւ այս վերջին կէս դարուն ունեցած չե՛նք :

Անզգալաբար, անաղմուկ, պարզ բնազդէն շատ վեր ինչ որ կախարդական իմաստութեամբ, հազարաւոր մղոններու բաժնուած «միաւորներ» դարձան հաշտ ու հարազատ մասերը նոյն կառոյցի, իւրացուցին ներքին բոլոր հանգոյցները ամրացնող հոգեբանութիւն, կերտեցին ազգային իմացականութեան ընդհանուր յայտարար, կոթողեցին գործ մը, որ ամբողջութիւն է, ամբողջութեան մը անհրաժեշտ բոլոր ստորոգելիներով :

Եւ այս ալ, ինչպէս միշտ, եղաւ ձեռակերտը սերունդի մը :

Այժմ կարգը եկած է յաջորդին : Յաջորդ սերունդին : Անոր, որուն անդամներէն եթէ ոչ բոլորը, սակայն ճնշող մեծամասնութիւնը կամ հայրենիքը չեն յիշեր եւ կամ արտասահման են ծնած :

Ոչ հերոսական եւ ոչ ալ յեղափոխական կրնայ ըլլալ այս սերունդին գործը ներկայ պայմաններու տակ :

Սակայն նոյնքան բախտորոշ է այն արդիւնքը, որ ձեռք պիտի ձգուի ներկայ սերունդի գործին հետեւանքով, որքան բախտորոշ էր արդիւնքը այն գործին, որ կատարեցին նախորդ սերունդները :

Եւ պայմանը նոյնն է ինչ որ էր անցեալին : Պարզ անպաճոյճ, գրեթէ անհրապոյր պայման մը · զոհողութիւն :

Հոս է, որ «հերոսական» եւ «յեղափոխական» բնութագրումները իրենց մեծագոյն դերը կը կատարեն : Ի՛նչ խօսք, ի՛նչ տարակոյս, ի՛նչ կասկած, ի՛նչ առարկութիւն, որ մեծ, երբեմն գերմարդկային ըլլալու չափ մեծ էր զոհողութեան չափը, որ անհրաժեշտ էր հերոսական եւ յեղափոխական գործին համար :

Եւ սակայն, հերոսականն ու յեղափոխականը ունին իրենց եւ միայն իրենց յատուկ հրապոյրը, կախարդանքը, դիւթեղ ու կլանող ոգին : Հերոսական, որ յեղափոխական գործերուն մէջ գերակշիռ դեր կը կատարէ անօրինակ ջերմեռանդութիւն մը, հոգիներու անզսպելի մոլեգնութիւն մը, աստուածային բոցավառող հուր մը, որ կը քաշէ՛, կը կլանէ՛, կը քշէ՛, կը տանի՛ :

Այլ է հերոսականէն ու յեղափոխականէն կատարելապէս պարպուած գորշ ու ժանդ կապող բնականոնը, միջինը ընդհանրականը : Այն, որուն բոլոր արշալոյսներու արեւները ճիշդ նոյն կերպ կը ծագին եւ բոլոր մայրամուտներու արեւները ճիշդ նոյն կերպ կը մարին :

Եւ սակայն, հոս ալ եւ մանաւանդ հոս, զոհողութիւն պէտք է :

Այլեւս ոչ մեծ խիզախութեանց եւ պատմարժան յանդգնութեանց համար անհրաժեշտ, այլ ամենօրեայ, տքնաջան, աժգոյն եւ միայն կաթիլ առ կաթիլ հաւաքուող գործերու :

Եւ ինչպէս միշտ, այս պարագային ալ, հոս, հոն երեւցող անհատ անունները չեն, որ կարեւոր են : Բանակ մը կայ խոնարհներու, բանակ մը կայ անծանօթներու, բանակ մը հաւատաւորներու, որ հաւաքականութիւն մը կը ներկայացնէ եւ որ մերօրեայ սերունդն է ահա :

Սերունդին ձեռակերտը անհատներուն կողմէ չէ, որ կ'իրացուի : Գացէք որեւէ գաղութի համեստ մէկ ակումբը, ներկայ եղէք որեւէ մեկուսացած համայնքի մէկ հանդէսին, մասնակցեցէք որեւէ հայաշատ քաղաքի շինութեանց յանձնախումբի աշխատանքներուն, եւ հոն, հոն ու միայն հոն պիտի գտնէք այն համեստ եւ անանուն ճշմարտօրէն անձինք նուիրեալքը, որոնց շնորհիւ կը պահպանուի շարունակականութիւնը մեր ազգային պատմութեան :

Եւ ուրեմն զալուկ ու տամուկ շեշտերով պէտք չէ խօսիլ այս սերունդի մասին :

Վտիտ ու վհատ աւաղումներու ատենը չէ :

Գո՛րծ կայ կատարելիք : Գործ, որ սերունդի մը ձեռակերտը պիտի ներկայացնէ : Գործ, որ մեր պատմութեան մէջ օղակը պիտի հանդիսանայ : Գործ, որ երէկն ու վաղը իրարու պիտի կապէ :

Եւ եթէ կայ հաւատք ազգային այդ վաղուան հանդէպ, ապա ուրեմն ամէն տեղ, ամէ՛ն կերպ եւ ամէ՛ն առթիւ ուժ պէտք է տալ գործին :

Սերունդի՛ գործին :

Բ. Վ. ՆԱԽԱՍԱՐԴԵԱՆ

ՎԻՊԱԿԱՆ ԾԱՌ ՄԸ

Վերջերս անգլիական «Թու-Տէյ» ամսաթերթին մէջ լոյս տեսաւ Խոսէ Մելոյի պատմութիւնը, պատմութիւնը մարդու մը, որ քսան տարի կորսուելէ ետք Ամազոնեան եղեգնուտին մէջ, կրցեր է դառնալ եւ վերադառնալ մարդոց մէջ : Ամսաթերթը կը տեղեկացնէ, թէ Խոսէ Մելօ մէկը եղած է 45·000 աշխատաւորներու այն բանակին, որ 1942ին խաբուած շահադէտներու կեղծ խոստումներէն, մեկնած էին Ամազոնի եղեգնուտը, աշխատելու համար ձգախէժի տնկարաններուն վրայ : Այդ օրերուն Ճափոնցիները գրաւած էին ազատ աշխարհի ձգախէժի բնական կեդրոնները : Սումաթրա, Ճաւա, Պորնէօ, Մալայա, Սինկափուր, Հնդկաչին ինկած էին անոնց ձեռքը եւ այսպիսով ամբողջ աշխարհը զրկուած էր այս կարեւոր հում նիւթէն : Այն ատեն բոլորին հայեացքները կ'ուղղուին դարձեալ դէպի ձգախէժի պատմական օրրանը եղող Ամազոնի հովտին եղեգնուտը, ուր առաջին անգամ յայտնաբերուեցաւ աշխարհի տնտեսութեան մէջ մեծ յեղաշրջում յառաջ բերող այս հում նիւթը :

×

ԺԶ. դարու սկիզբը բեղնաւոր եղաւ նոր յայտնաբերումներով : Տասնեակ առագաստանաւերով մեկնած հազարաւոր արկածախնդիրներ եւ ասպատակողներ, ոտք դրին այն աշխարհը, որուն շուրջ հիւսուած էին խիստ հրապուրիչ պատմութիւններ : Անոնք ելան փնտռելու առասպելական «Էլ Տօրատօ»ն եւ մխրճուեցան ամազոնեան հովտի անծայրածիր եղեգնուտին մէջ : Կոնզալօ Փիզարօ, Փերուն գրաւելէ ետք, ութ հազար անձերէ բաղկացած բանակի մը գլուխն անցած մեկնեցաւ Քուիթոյէն փնտռելու համար առասպելական այն երկիրը, ուր ամէն բան շինուած է ոսկիէ եւ թանկարժէք քարերէ : Եօթը ամիս տեւեց այս բանակին դեգերումները անծանօթ երկրի մը մէջ, ուր ան ստիպուած էր դիմագրաւել հազարումէկ դժուարութիւններ, մինչեւ որ ուժասպառ, հիւանդ եւ անօթի ամբոխը հասաւ Ամազոն գետի ափերուն տարածուող եղեգնուտը : Երազուած «Էլ Տօրատօ»ն գոյութիւն ունէր միայն ասպատակողներուն հիւանդագին երեւակայութեան մէջ : Դիւրաւ հարստանալու տենդէն տառապողները, շուտով սկսան ծանօթանալ անօթութեան, ջերմախտին, թունաւոր օձերու մահացու խայթոցներուն, վայրենի գազաններու ընկերակցութեան եւ վերջապէս տեղացի բնիկներու թշնամական վերաբերումին : Եւրոպացիները այստեղ առաջին անգամ ըլլալով երկրի բնիկներէն տեղեկացան լացող ծառէն ստացուած հեղուկի մասին : Մերձարեւադարձային անձրեւներէն բնիկնե-

ՏԱՆԹՈՆԻ ՄԱՀԸ

Գամիյ Տէմուլէն, որ այդ պահուն նոյն մտածումն էր ունեցած, աղաղակեց ·

— Ոչ, ոչ, մեր մարդասպանները մեր մահէն ետք պիտի չկրնան վերապրիլ ... Այն ատեն, Տրիբունը ուռեցուց իր կուրծքը, չառագունեցաւ, ահաւոր ցնցումով մը ուսերը բարձրացան, եւ մինչեւ երկինք հասնող ձայնով մը, որոտաց :

— Ռոպէսփիէր, պիտի հետեւիս ինծի, տունդ հիմնայատակ պիտի կործանի ու անոր փլատակներուն վրայ աղ պիտի ցանեն ...

Կառքերը վերստին շարժեցան, ու նոր դնացքէ մը ետք հասան Յեղափոխութեան Հրապարակը, ուր խռնուած էին հարիւր հազար մարդիկ :

Հոն էր կառափնատը, հաստատուած Թիւիլըրիի պարտէզին եւ Ազատութեան արձանին միջեւ : Մահասարսուռ էր անոր տեսքը, մինչ իր դանակին շեղբը մայրը մտնող արեւին տակ դեռ կը յամառէր շողալ :

Երբ կ'անցնէին արձանին առջեւէն, աղաւնիներ որ բոյն էին շինած հոն, յառաջացած աղմուկին պատճառով, երամ թռան դէպի երկինք՝ սարսափահար : Տանթոն պահ մը հետեւեցաւ անմեղ կենդանիներուն սպիտակ թեւերու թափահարումին, ու ապա աչքերը դարձուց վերստին դէպի արձանը : Այս այն արձանն էր, որուն առջեւ, Տիկին Ռոլան իր գլխատման օրը աղաղակած էր · «Ազատութիւն, որքան ոճիրներ կը գործուին քու անունովդ » :

Երկաթներու ճռինչ մը : Սայլերը կանգ էին առած :

Դահիճին օգնականներուն աջակցութեամբ մահապարտները իջան սայլերէն :

Սանսոն, իր հագուստներուն վրայէն կարմիր շապիկ մը անցուցած, կ'աճապարէր իր «գործը» վերջացնել, մութը կոխելէն առաջ :

Ամէնէն առաջ գլխատեցին Ֆապրը, որուն հետեւեցաւ Ֆիլիփօ :

Մնացած էին չորս հոգի :

Երբ կարգը եկաւ Հերոլի, Տանթոն շարժում մը ըրաւ դէպի իր ընկերը, զայն համբուրելու համար : Սանսոն մէկդի ըրաւ զինքը բրտօրէն :

Տրիբունը, որուն աչքերը իր թաւ յօնքերուն տակ կը փայլէին վառուող ածուխի նման, պահ մը դիտելէ ետք դահիճը, ըսաւ անոր անզուսպ բարկութեամբ մը :

— Արդեօ՞ք քեզի հրամայուած են որ աւելի անագորոյն ըլլաս քան մահը ... Ցիմար, պիտի կրնա՞ս արդեօք արգիլել մեր գլուխները որ քիչ յետոյ ողջագուրուին զամբիւղին մէջ :

Լաքրուայի գլխատումէն ետք, մնացած էին Գամիյն ու Տանթոն :

Գամիյ շարունակ կը շարժէր այս կողմ այն կողմ, այն տպաւորութիւնը թողլով որ կարծես կը պարէր : Շրթունքները կը շարժէին, եւ աչքերը կարծես երկինքէն կը փնտռէին յանկարծական ու հրաշագործ օգնութիւն մը : Անկարելի էր, պէտք չէր որ խողխողէին զինք, քանի որ անմեղ էր, քանի որ հրաշքով մը իր բարեկամները պիտի գային զինք ազատագրելու ու ինք պիտի երթար գտնել իր սիրական Լիւսիլը ...

Կը տապլտկէր, կը հրմշտկէր դահիճին օգնականները, երբ այս վերջինները, միացած գրոհով մը հրեցին մահապարտը դանակին տակ, ուր ան կը շարունակէր միշտ պոռալ · «Ահա թէ ինչպէս կը վերջանայ կեանքը ազատութեան առաջին առաքեալին ...» :

Իր վերջին աղաղա՛կը՝ «Ոհ, իմ խեղճ կինս ...» վերջացաւ վայրենի հռնդիւնի մը մէջ : Տանթոն գլուխը անդին դարձուց : Դանակը իջած էր ...

Մինակ էր մնացած Տանթոն, վերջինը, ամէնէն ուժեղը :

Նախ քան որ Սանսոն նշան ընէր իրեն, ինքնաբերաբար բարձրացաւ այն տասը աստիճանները, որոնք զինքը կը բաժնէին կեանքէն :

Կը թուէր աճապարել, դիմելու համար դէպի վերջնական ազատագրումը :

Իւրաքանչիւր աստիճանի վրայ, սակայն, անուն մը, սիրելի դէմք մը կ'անցնէր իր մտքէն ·

— Լուի՛զ, Լուի՛զ, սիրականս, քեզ այլեւս պիտի չտեսնեմ ...

Եւ սակայն, հսկան շուտով գտնելով իր պաղարիւնը, յաղթահարեց իր թուլութեան, մռնչելով ·

— Օն, Տանթոն, տկարութիւն պէտք չէ ...

Հայեացքը ուղղելով Սանսոնի աչքերուն, իր հսկայ ձայնով որոտաց ·

— Կ'արժէ որ ժողովուրդին ցոյց տաս գլուխս ...

Ու ցցեց իր տիտանեան հասակը, որ երեկոյեան իջնող ստուերներուն մէջէն անջատուեցաւ ու յայտնուեցաւ իբրեւ հոյակապ շուք մը :

Դահիճին օգնականները խուժեցին իր վրայ, եւ ամբոխը, տեսնելով հսկային մարմնին անկումը դանակին տակ, արձակեց խուլ հառաչ մը :

Եւ Տիտանին գլուխը գլորեցաւ զամբիւղին մէջ այն պահուն, երբ արեւը, արիւնաշաղախ գունտի մը նման, կը հրկէր դէպի հորիզոնին միւս կողմը :

(12 եւ վերջ)

րը կը պաշտպանուէին ձգախէժի հեղուկով քսուած լաթերով, պարապայ մը, որ մինչ այդ անծանօթ էր Սպանացիներուն: Ցոյսերու եւ յուսալքումներու ականքը հանդիսացող ամազոնեան եղեգնուտին մէջ գտնուող ձգախէժի ծառէն ստացուած հեղուկին օգտագործումը շուտով մոռցուեցաւ: Մոռացութեան թանձըր քօղ մը պատեց ամազոնեան եղեգնուտին մէջ գտնուող երեւակայական «Էլ Տօրատօ»ն:

Հազիւ 1743ին, Ամազոն գետը եւ իր ճիւղաւորումները քննելու եկաւ եւրոպական գիտական արշաւախումբ մը՝ գլխաւորութեամբ Փրանսացի ուսողագէտ Քոնտամինի, որ հրահանգ ստացած էր չափել աշխարհի զուգահեռականները: 1745ին Փարիզ վերադառնալով Քոնտամին կը խօսի բնիկ Հնդիկներու կողմէ շինուած գնդակներու մասին, որոնք եթէ գետին նետուին վեր կը ցատկեն: Ան ցոյց տուաւ ձգախէժէ շինուած քանի մը գնդակներ: Այդ օրէն ամազոնեան եղեգնուտին մէջ գտնուող ձգախէժի ծառը սկսաւ ընդհանուր շահագրգռութիւն յառաջ բերել: Գիտնականները սկսան տարրալուծել զայն հասկնալու համար անոր քիմիական եւ ֆիզիքական յատկութիւնները եւ հասան որոշ եզրակացութիւններու, որոնք մինչեւ այսօր ալ կը պահեն իրենց այժմէութիւնը: Սակայն հարց էր, թէ ինչպէս պէտք է ձեռք ձգել այդ հրաշալի հում նիւթը, որուն կը սպասէր փայլուն ապագայ մը: Անտեսելով եղեգնուտի անհելլի դժուարութիւնները Պրազիլիոյ մէջ սկսան գործել բազմաթիւ կեդրոններ, որոնք կը հաւաքէին «Հեվէա–Պրազիլիէնսիս»ը, այսինքն ձգախէժի ծառին արտադրած խէժը:

Կը յիշուի, թէ դեռ 1760ին փորթուգալցի առեւտրական մը հաստատուած Ռիօ Եափուրայի մէջ, երկրին չորս կողմը կը ղրկէր տեղացի Հնդիկներ ձեռք բերելու համար ձգախէժը, որ մշակուելէ ետք կ'ուղարկուէր Եւրոպա, ուր արդէն սկսած էր օգտագործուիլ իբրեւ ռետին: ԺԸ. դարու վերջերը Պրազիլիոյ մէջ ձըգախէժ հաւաքելու կեդրոնները բազմացան, բայց արտադրութեան մեծ մասը բռնեց Անգլիոյ ճամբան: Այսպիսով ձըգախէժը մուտք գործեց զարգացած ճարտարարուեստին մէջ:

ԺԹ. դարու վերջերը, աշխարհի մէջ ճարտարարուեստը զգալի նուաճումներ ըրած էր, ծնունդ տալով մեծ ծաւալով արտադրութեան եւ արտադրողական ուժերու: Արհեստակցական միութիւններու ձեռական արտադրութիւնը ստիպուած էր տեղի տալ մեքենական արտադրութեան, որ կը պահանջէր հսկայ քանակութեամբ հում նիւթեր: Տեղի կ'ունենային հետազօտութիւններ՝ ձեռք բերելու համար տնտեսական որոշ անկախութիւն: Անգլիա, որ այդ ժամանակ կը համարուէր «Աշխարհի արհեստանոցը» պէտք ունէր ձգախէժի եւ միեւնոյն ատեն կ'ուզէր ունենալ նաեւ իր սեփական արտադրութիւնը: Այս նպատակով ան հայեացքը ուղղեց դէպի գաղութները եւ մասնաւորապէս դէպի Հնդկաստան եւ Մալայեան թերակղզին:

Կալկաթայի բուսաբանական պարտէզի տնօրէնը, առաջին անգամ ըլլալով, ձեռք կը բերէ Հնդկաստանի մէջ արտադրուած ձգախէժէ գունտ մը, որ ստացուած էր Թզենիի հեղուկէն: 1818ին առաջին անգամ Լոնտոնի շուկային մէջ կ'երեւի հնդկական թզենիէն ստացուած ձգախէժը, որ եթէ սկզբնական շրջանին կ'օգտագործուէր լոկ մելան սրբելու համար, ետքը, 1822էն սկսեալ մինչեւ 1836, տեղի ունեցան նշանակալից յայտնաբերումներ, որոնք ընդլայնեցին անոր օգտագործման շրջանակը:

Մարդկութիւնը ըմբռնելով ձգախէժի օգտագործումէն յառաջ եկած առաւելութիւնները, տարբեր երկիրներու մէջ կը սկսին տեղի ունենալ զանազան փորձեր: Նիու Հէվըն քաղաքին մէջ, խիստ ծանր աշխատանքի լծուած էր ամերիկացի Չարլզ Կուտեըր: Անհամար զրկանքներէ, ձախողանքներէ եւ յուսախաբութիւններէ ետք, Կուտեըր 1842ին կը յաջողի Լոնտոնի մէջ բանալ ցուցահանդէս մը, ներկայացնելով ձեռք բերուած լաւ աշխատուած տոկուն ձգախէժ մը, զոր իրագործած էր ծծմբաւորման (վիւլքանիզասիոն) ձեւով: Տեղի ունեցան բազմաթիւ փորձեր, ստանալու համար նոր բաղադրութիւններ, որոնք կարենան փոխարինել մինչ այդ օգտագործուած բնական խէժը: Ձգախէժի եւ ծծումբի բաղադրութենէն կը ստացուի «էպոնիթ» կոչուած կերպընկալը: Գիտական յեղաշրջումները կը պահանջէին մեծ քանակութեամբ ձգախէժ: Վիճակագրական տուեալները կը հաստատեն, որ այս հում նիւթի պահանջը մեծապէս աւելցած է: 1840ին օգտագործուած 350 թոնէն, ան 10 տարուան ընթացքին, հասաւ չորս հազար թոնի: Պրազիլիա սկսաւ իր վրայ դարձնել աշխարհի ուշադրութիւնը: Ամազոն գետի եղեգնուտը դարձաւ թատերաբեմը աշխոյժ գործունէութեան մը, բայց ոչ թէ միջնադարեան «Էլ Տօրատօ» փնտռողներու, այլ ձգախէժի ծառէն կաթող «Ճերմակ ոսկի»ն հաւաքողներու կողմէ: Այստեղ շահագործումը հասաւ իր գագաթնակէտին: Հազարաւոր բնիկներ եր ստրկամորթներ գացին Պրազիլիոյ Փարա շրջանը, հաւաքելու համար ձգախէժի հեղուկը, չափազանց անտանելի պայմաններու մէջ: Այս մասին յատկանշական է ցոյց տալ, թէ ինչպէս Ամազոն գետի շրջանէն ստացուած մէկ թոն ձգախէժը 1880 – 1885 տարիներուն կ'արժէր ութ հնդիկի կեանքը: Այս պատճառով Պրազիլիոյ շատ մը շրջաններուն մէջ ապրող Հնդիկներ զոհ գացին անմարդկային շահագործման: 1870ին, Պրազիլիոյ կառավարութիւնը քուէարկեց օրէնք մը, որուն համաձայն արգիլուեցաւ ձգախէժի տունկերուն եւ կուտին արտածումը: Այս կարգադրութիւնը հետեւանք էր անգլիական մրցակցութեան, որ սկսած էր ստեղծել իր սեփական ձըգախէժի տնկարանները: Ձգախէժի մեծ պահանջը պատճառ դարձած էր Պրազիլիոյ բնական անտառներու փճացման, այս աղետաբեր կացութեան առաջքը առնելու համար, անգլիական կառավարութիւնը 1870ին խնդրեց Պրազիլիոյ կառավարութենէն ձգախէժի կուտեր ծախել Լոնտոնի բուսաբանական պարտէզին համար: Այս առաջարկը մերժուեցաւ: Տեղի ունեցան ձգախէժի կուտի առաջին մաքսանենգութիւնները, բայց ձեռք բերուած արդիւնքները չէին գոհացներ պահանջները: 1870ին էր որ անգլիացի Հէնրի Ուիքնամ կարողացաւ խաբել Պրազիլիոյ մաքսային պաշտօնէութիւնը եւ ձգախէժի կուտեր հասան Լոնտոնի բուսաբանական այգին:

ԺԹ. դարու վերջերը ձգախէժը սկսած էր դառնալ գրեթէ համատարած մշակութեան առարկայ ամբողջ Մալայեան թերակղզիին մէջ: Խորտակելով թէյ եւ սուրճ մշակողներու ընդդիմութիւնը եւ յամառութիւնը, անգլիական կառավարութիւնը ընդլայնեց ձգախէժի տնկարանները, ստեղծելով, այսպէս, երկրին համար սեփական հում նիւթի աղբիւր մը: Ան ձգախէժ արտադրելու կարեւոր կեդրոն մը ստեղծեց Մալայայի եւ Սէյլանի մէջ, պայքարելու համար հոլանտական եւ պրազիլական մրցակցութեան դէմ: Պէտք է ըսել, թէ Հոլանտացիներն ալ միաժամանակ սկսած էին ձգախէժի մշակութեան համար մեծ տարածութիւններ տրամադրել Սումաթրա, Ճաւա, Պորնէօ եւ այլ կղզիներու մէջ: Եթէ անցեալին Ասիոյ հարաւ – արեւելեան շրջանը ծանօթ էր միայն իր արտադրած անագով, սուրճով, պղպեղով, շաքարով, բրինձով եւ մանաւանդ քարիւղով, ի վերջոյ ան աւելի շահագրգռեց իր ձգախէժի արտադրութեամբ: Այս շրջանին երեւան եկաւ, որ Պրազիլիա այլեւս դադրած էր կարեւոր դեր ունենալէ: Տասնեակ տարիներու ընթացքին, անխնայ շահագործումի հետեւանքով ամազոնեան եղեգնուտի մէջ գտնուող ձգախէժի անտառները փճացած էին: Ի. դարէն առաջ, ճարտարարուեստը արձանագրած էր մեծ յաջողութիւններ: Եւրոպական քաղաքներու մէջ երեւան եկաւ ինքնաշարժը, որ կը պահանջէր ձգախէժէ պատրաստուած նոր ձեւի անիւներ: 1900ին բրիտանական Մալայայի մէջ ձգախէժի մշակութեան յատկացուած հողերու ընդհանուր տարածութիւնը հասաւ վեց հարիւր հազար էքրի: Նոյն տարուան վիճակագրական տուեալները ցոյց կուտան, թէ ձգախէժի արտադրութիւնը հասած էր 45·000 թոնի: Ճարտարարուեստի զարգացումը պատճառ դարձաւ նորանոր պահանջներու եւ գիւտերու: Բազմացաւ ձգախէժէն պատրաստուած իրերու թիւը: Ձգախէժը սկսաւ մուտք գործել առօրեայ կեանքի գրեթէ բոլոր մարզերուն մէջ: Այս՝ պատճառ դարձաւ որ անոր արտադրութիւնը 1910ին հասնի 95·000 թոնի, 1920ին՝ 342,500 թոնի, 1930ին՝ 825,000 թոնի, 1940ին՝ 1,417,000 թոնի եւ վերջապէս 1962ին՝ 2,105,000 թոնի: Ահա փայլուն ուղին խռովայոյզ պատմութիւն ունեցող այն ծառին, որ մօտ չորս դար առաջ կ'օգտագործուէր միայն գնդակներու շինութեան համար, ամազոնեան եղեգնուտին մէջ ապրող Հնդիկներու կողմէ: Ձգախէժի արտադրութեան մէջ մեծ պայքար մղուեցաւ անգլիական եւ հոլանտական մենաշնորհը ջախջախելու համար, պայքար, որուն մէջ նորագոյն քիմիան ունեցաւ իր վճռական խօսքը: Այս ուղղութեամբ մեծ աշխատանք կատարուեցաւ Մ. Նահանգներու, Անգլիոյ, Գերմանիոյ եւ Ռուսիոյ մէջ: Համաշխարհային առաջին պատերազմէն ետք, ռուս գիտնականները առաջին անգամ ըլլալով ձեռք բերին արուեստական ձգախէժ պատրաստելու միջոցները: Անոնցմէ առաջ փորձեր կատարուած էին գերմանացի գիտնականներու կողմէ: Եթէ անցեալին տեղի կ'ունենար կատաղի մրցակցութիւն մը այս հրաշալի հում նիւթին համար, ներկայիս այս մրցակցութիւնը կը շարունակէ գտնելու համար այնպիսի նիւթ մը, որ փոխարինէ բնական ձգախէժը: Այս ուղղութեամբ յայտնաբերուեցան այսպէս կոչուած սթերէօ–փեսիֆիք արուեստական ձգախէժները, որոնք կ'արտադրուին բազմաթիւ երկիրներու մէջ:

Ի. դարու ճարտարարուեստը կարելի չէ ըմբռնել առանց ձգախէժի օգտագործման:

Թ. Ա. Թ.

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Անցեալ Կիրակի, Իսիի «Զաւարեան» կոմիտէն եւս տօնեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան «Օրը», տեղւոյն Խրիմեան սրահին մէջ՝ մասնակցութեամբ Նոր Սերունդի «Խանասոր» խումբին:

Ի յարգանս մեր հերոսներու յիշատակին՝ մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութենէ յետոյ, ընկեր Ս. Յովհաննէսեան խօսք տուաւ օրուան բանախօս՝ ընկեր Խ. Մըկրտիչեանին, որ կուռ ու իմաստալից ճառ մը խօսեցաւ այս առթիւ, շեշտելով.

— «Ձեմ գիտեր, ուրիշ ազգերու մէջ գոյութիւն ունեցա՞ծ է թէ ոչ այնպիսի կազմակերպութիւն մը, որ կարենար մէկ օրէն միւսը այլափոխել ու յեղաշրջել ժողովուրդի մը դիմագիծը, ինչպիսին եղաւ մեր նորագոյն պատմութեան մէջ Հ. Յ. Դաշնակցութիւնը: Երեսուն տաժանելի տարիներ պայքարեցանք երկրի մէջ... երեսուն այլօրինակ տարիներէ ի վեր կը մաքառինք արտերկրի մէջ, մինչեւ որ վերջապէս մեր գաղափարաբանութեան ձայնը լսելի դարձուցինք հայրենիքի ներկայ մեր պետականութեան, որ սկսած է մտածել սփիւռքի ցիրուցան Հայութեան ճակատագրով ... Մանաւանդ, սրտի անխառն գոհունակութեամբ է որ կ'ողջունենք մեր հայրենիքի այն մտաւորականութիւնն ու գրագէտները, որոնք Արարատն ու Արագածը կ'երգեն, եւ Անդրանիկը կը պանծացնեն ...

Մենք կանք ու կը մնանք ձեզի հետ, ձեր կողքին՝ հայրենի հեռաւոր հարազատներ»:

Մէջընդմէջ խօսք առին նոյնպէս ընկերներ՝ Հ. Հանտալեան, Կ. Ցակոբեան, Գ. Միւճէրէթեան, Յ. Շիրվանեան եւ Նոր Սերնդական Ազատ Խաչիկեան:

Հայրենաբաղձ ու հաճելի մեներգներ ըրին տիկիններ Յովսէփեան, Միւճէրէթեան, Օր. Շաքէ Պէնկեան, ինչպէս նաեւ Լեւոնեան վարդապետ, Փուշուճեան և Ս. Յովհաննէսեան:

Օրուան պատշաճ արտասանութիւններով իրենց մասնակցութիւնը բերին՝ Արիս Քարաեան, Վ. Մեքենաճեան, Ս. Գրճըրեան եւ Զատիկ Զատիկեան:

Մինչ Նոր Սերնդականներն իրենց խմբերգներով եւ մասնաւորապար իրենց պարախումբով, մթնոլորտը այնքան ջերմացուցին, որ ներկաները խանդավառ, սրտաբուխ նուիրատուութիւններ ըրին՝ Խրիմեան դպրոցի բարեզարդման ի նպաստ:

Ընկեր Խ. Մկրտիչեանի փակման խօսքէն ետք, երբ մեր հեռաւոր հիւրերը հարկադրուած մեկնեցան, անդին դեռ խնճոյքը կը շարունակուէր նոր ու ջերմիկ շունչով, մինչեւ ուշ գիշեր, ինչ որ մասամբ մոռցնել կուտար մեր ժրաջան Խաչուհիներուն եւ կազմակերպիչ ընկերներուն տքնաջան յոգնութիւնը:

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (77)

ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՏԻՒՄԱ – ՈՐԴԻ

ՔԱՄԵԼԻԱԶԱՐԴ ԿԻՆԸ

— Երկու օր ետք նամակ մը եկաւ Բրիւտանսէն եւ Մարկրիթ տասնըհինգ օրի չափ այլեւս չենթարկուեցաւ այն խորհրդաւոր մելամաղձոտութիւններուն, որոնց համար միշտ ներում կը խնդրէր ինծմէ անոնց անհետանալէն ետքը:

Սակայն կառքը չէր վերադարձուեր:

— Բրիւտանս ինչո՞ւ կառքը չի ղրկեր, հարցուցի օր մը:

— Երկու ձիերէն մէկը հիւանդ է եւ կառքն ալ նորոգութեան կը կարօտի: Աւելի աղէկ է որ այս ամէնը կարգադրըուին մեր հոս գտնուած ատեն, երբ կառքի պէտք չունինք, քան թէ սպասենք մեր Փարիզ վերադառնալուն:

Քանի մը օր ետքը Բրիւտանս եկաւ եւ Մարկրիթի ըսածը հաստատեց ինծի:

Երկու կիները առանձին պտտեցան պարտէզին մէջ ու երբ միացայ իրենց, խօսակցութեան նիւթը փոխեցին:

Իրիկունը, մեկնած ատեն, Բրիւտանս ըսաւ թէ ցուրտ է եւ Մարկրիթէն խնդրեց որ շալ մը փոխ տայ իրեն:

Այսպէս ամիս մը անցաւ, որու միջոցին Մարկրիթ աւելի զուարթ եւ սիրուն էր քան որչափ չէր եղած:

Սակայն կառքը վերադարձուած չէր եւ շալն ալ ետ դարձուած չէր: Այս ամէնը ակամայ կը հետաքրքրէին զիս եւ որովհետեւ գիտէի թէ Մարկրիթ որ դարակին մէջ կը պահէր Բրիւտանսի նամակները, անոր պարտէզին ծայրը գտնուած մէկ վայրկեանէն օգտուելով եւ դարակին մօտ վազելով փորձեցի բանալ զայն: Բայց ի զուր: Դարակը կղպուած էր:

Այն ատեն պրպտեցի այն դարակները, ուր սովորաբար կը գտնուէին գոհարեղէններն ու ադամանդները: Անոնք շուտով բացուեցան, բայց տուփերը անհետացած էին իրենց պարունակութիւնով մէկտեղ:

Դառնակսկիծ երկիւղ մը պատեց զիս:

Մարկրիթէն պիտի պահանջէի որ ճշմարտութիւնն ըսէ ինծի այս անհետացումներուն վրայ, բայց անշուշտ պիտի չխոստովանէր այդ ճշմարտութիւնը:

— Բարի Մարկրիթս, ըսի այն ատեն, Փարիզ երթալու արտօնութիւն կը խնդրեմ քեզմէ: Իմ տունէս չեն գիտեր ուր ըլլալս, հօրմէս նամակներ եկած ըլլալու են: Անշուշտ հոգ կ'ընէ: Պէտք է որ պատասխանեմ իրեն:

— Գնա, բարեկամս, ըսաւ ինծի, բայց շուտ եկուր:

Մեկնեցայ:

Իսկոյն Բրիւտանսին տունը վազեցի:

— Ինծի նայեցէք, ըսի առանց ուրիշ յառաջաբանի, անկեղծօրէն պատասխանեցէք ինծի թէ Մարկրիթի ձիերը ի՞նչ եղան:

— Ծախուեցան:

— Շա՞լը:

— Ծախուեցաւ:

— Ադամանդնե՞րը:

— Գրաւի դրուեցան:

— Ո՞վ ծախեց եւ գրաւի դրաւ:

— Ես:

— Ինչո՞ւ ինծի չիմացուցիք:

— Վասն զի Մարկրիթ արգիլեց:

— Ինչո՞ւ ինծմէ դրամ չուզեցիք:

— Վասն զի անիկա չէր ուզեր:

— Այդ դրամը ի՞նչ բանի գործածուեցաւ:

— Պարտքերը վճարելու:

— Շատ պարտք ունի ուրեմն:

(Շար.)

ՑԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Համախորհրդակցական Միութեան Ֆրանսայի շրջանի կեդր. վարչութիւնը իր բոլոր մասնաճիւղերու կողմէ իր խոր-րին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Այրի Տի-կին Մ. Մանուկեանի եւ զաւակներուն ու ընտանեկան բոլոր պարագաներուն իրենց ամուսնոյն եւ հօր Մանուկ Մանուկեանի զառնաղէտ մահուան առթիւ: Ողբացեալը Լիոնի մասնաճիւղին ամէնէն պարտաճա-նաչ անդամներէն մին, քանիցս եղած էր քարտուղար եւ նախագահ մինչեւ վեր-ջերս:

ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԵԱՆ ՕՐՈՒԱՆ առթիւ Իսիի նուիրատուներուն ցանկը Խրիմեան ղպրոցին.— Գէորգ Ալէքսանեան 50 Ֆր., Կարապետ Թօփալեան 50; «Զաւարեան» կոմիտէ, Թորոս Գասպարեան, Յարու-թիւն Ֆէրահեան, Աւետիս Քիրեմիթ-ճեան, Յարութիւն Պաղամեան, Կիւլպէնկ Աչնամեան, Գէորգ Անկիսեան քսանական ֆրանք, Յարութիւն Գոտոյեան 15, Տի-կին Յովսէփեան, Տիկին Մարի Քարա-եան, Տիկին Պօյաճեան, Գրիգոր Միսճէ-րէթեան, Սերճիկան Շերպէթճեան, Կարպիս Յակոբեան, Երուանդ Ըմրատ-եան, Յարութիւն Շիրվանեան 10ական ֆրանք:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Առաքէլ Սէմէրճեանի մահուան առ-թիւ, եղած են հետեւեալ նուէրները.—

Դպրոցին.— Տէր-Մինասեան եղբարք Պօմոնի 10, Սէն Ժեռմի քսան ֆրանք, Բիւզանդ Խաչատուրեան Պօմոնի 10 Ֆր:

Եկեղեցիին.— Պ. Կարապետ Սէմիզեան երեսուն ֆրանք, Միսակ Ժամկոչեան 20, Պերճ Մինասեան, ճարտարապետ Պ. Ա-կինեան, Արսէն Տէր-Զաքարեան 20ա-կան, Վարդան Քիւփէլեան, Հայկ Մկր-տիչեան, Յովհաննէս Մարգարեան, Մի-նաս Աճէմեան, Յովհաննէս Մանկեան, Ժան Յովհաննէսեան, Միսակ Խմանիճ-եան, Սօլագեան ընտանիք տասնական, Գէորգ Տէմիրճեան հինգ ֆրանք, ինչ-պէս նաեւ Հմայեակ Փափազեանի թաղ-ման առթիւ Դաւիթեան եղբարք 10 Ֆր. Պօմոնի աղքատաց տաւը, Տիկին Մաք-րուհի Արութեան Պօմոնի Աղքատաց 20 ֆրանք:

Թաղականութիւնը իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ երկու ննջեցեալներու պարա-գաներուն եւ շնորհակալութիւն կը յայտ-նէ բոլոր նուիրատուներուն:

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Խազնէճեան եւ Անանիա Խազնէճեան, ողբացեալ Մա-նուկ Մանուկեանի թաղման առթիւ 50 ֆրանք կը նուիրեն Լիոնի Հայկազեան վարժարանին: Լիոնի եկեղեցիին կը նը-ւիրեն.— Պ. Հայկ Քիթապճեան, Պ. Թէրզեանի մահուան առթիւ 20 Ֆր.: Պ. Յակոբ Ղարիբ Շահպազ՝ ողբ. Տիկին Գարօղլանեանի թաղման առթիւ 10 Ֆր.: Տիկին Քնարիկ Թէրզեան՝ Տիկին Զա-քարեանի մահուան առթիւ 10 ֆրանք:

Տիկին Փերուզ Աճէմեան հարիւր Ֆր. կը նուիրէ Լիոնի Հայոց եկեղեցիին բարեզարդման համար:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի խը-նամակալութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրները.— Պ. Հայկ Քրիքճեան (Վերտէօն) 200 ֆրանք, Տիկին Աբրահամեան յիսուն, Տիկին Ա. Սարգիսեան, Տիկին Ս. Միսքճեան 50ա-կան ողբ. Տատուրօֆի յիշատակին: Տէր եւ Տիկին Պայրամեան 50, Տէր եւ Տիկին Կարապետ Պահչէճեան 30 ֆրանք, ողբացեալ Տիկին Պայրամեանի յիշատա-կին փոխան ծաղկեպսակի: Տիկին Հ. Փա-փազեան քսան ֆրանք իր մօրը եւ Տիկին Մուրատի յիշատակին: Տիկին Քէօշկեր-եան քսան ֆրանք Տիկին Մուրատի յի-շատակին:

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Գրական – Գեղարուեստական ցերեկոյթ

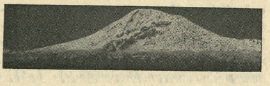
Նուիրուած

ՍԱՅԱԹ-ՆՈՎԱՅԻ

ԾՆՆԴԵԱՆ 250ԱՄԵԱԿԻՆ

Այս Կիրակի, ժամը 15ին, Ազգային Տան թատերասրահին մէջ, 32 Րիւ տը Թրէվիզ:

Բանախօսութիւն, երգ, նուագ, արտա-սանութիւն եւ սազեր Սայաթ-Նովայէն:

HAUTES... GAP ...ALPES

★

HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE

Տէր եւ Տիկին
ՓԻԼԸՌ ՉԻԼԻՆԿԻՐԵԱՆ

●

ՀԱՆԳՍՏԱՒԷՏ ՍԵՆԵԱԿՆԵՐ
ԽՆԱՄՈՒԱԾ ՃԱՇ
ԴԱՐԱՍՏԱՆ ԵՒ ԿԱՌԱՏՈՒՆ

Ski — Natation — Patinage

Տարին 300 օր Արեւ
Ալպեան 800 մ. Բարձունք

●

« HOTEL RESTAURANT
DE LA GARE »
Téléphone : 086
— 1, Avenue des Alpes —

★

ՆՊԱՍՏԱՒՈՐ ԳԻՆԵՐ
T. S. C.

Ձմեռը՝ Օրը 18 Ֆ.
Ամառը՝ Օրը 22 Ֆ.

ՈՎ ՈՐ ԳԱՅ
ՏՆԵՑԻ ԿԸ ԴԱՌՆԱՅ

"ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ"

ԾՆՈՂԱՑ ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՏՕՆԱԾԱՌԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, ԴԵԿՏԵՄԲ. 15, ժամը 4ին

ԱՇԱԿԵՐՏՆԵՐՈՒ ՈՒՐԱԽՈՒԹԵԱՆ

Ծնողաց եւ Բարեկամաց մտերմիկ Օր

ԲԵՄԻ ՎՐԱՅ՝

Մանկական սիրուն խաղեր

ԵՂԵՒՆԻԻՆ ՏԱԿ՝

Հարիւրաւոր նուէրներ

ՍՐԱՀԻՆ ՄԷՋ՝

Ընտանեկան ճաշի սեղաններ

ՈՒՐԱԽ ՏՕՆ՝ ՈՒՐԱԽ ՕՐ

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈԳԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

Imprimerie Speciale
du Journal « Haratch »
32, Rue de Trévise, Paris (9e)

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ՕՐԸ

Մեծ պատրաստութեամբ կը տօնուի Մարսէյլի մէջ

Նախաձեռնութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւղային վարչութեան եւ մասնակցութեամբ բոլոր մասնաճիւղերուն:

Դեկտեմբեր 14ին, Սալ Մազընոյի մէջ, երեկոյեան ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ:

Մանրամասնութիւնները առանձին:

ՏՕՆԱԾԱՌ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի տօնածառի հանդէսը Կիրակի, Դեկ-տեմբեր 22, կէսօրէ վերջ ժամը 3-ին, վարժարանին մէջ:

ՄԱՆՈՒԿՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նախաձեռնութեամբ Ֆ. Կ. Խաչի Շրջ. վարչութեան եւ Փարիզի շրջանի իր մաս-նաճիւղերուն: Տեղի կ'ունենայ, Հինգ-շաբթի (Դեկտեմբեր 19) ժամը 3ին, Քա-տէ, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Ծիծաղաշարժ ներկայացում մը, աղուոր կոմէտ եւ սիրուն անակնկալներ:

Կաղանդ Պապան պիտի բերէ նուէր-ներ եւ նախընթրիք:

ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կապ. Խաչի Վիէնի տարեկան պարա-հանդէսը Դեկտեմբեր 7, Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտեան ժամը 2, Սալ տէ Ֆէթի մէջ:

Պիտի նուագէ Վալանսի նուագա-խումբը՝ ԺԱՔ ՔՈԺԱ:

Ճոխ պիւֆէ:

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբի կողմէ յառաջիկայ Դեկ-տեմբերի 8, 9, 10 օրերուն համար յայ-տարարուած «Գթութեան Վաճառք»ը յե-տաձգուած է:

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ – ՍԷՆ ԺԵՐՈՄ.— Հ. Յ. Դ. «Հայաստան» ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, որոշուած հաւաքատեղին: Խիստ կարե-ւոր օրակարգ:

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. «Քրիստափոր» ենթակոմիտէի ժողովը այս Շաբաթ, սովորական հաւաքավայրին մէջ: Բացա-ռիկ օրակարգ:

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. կոմիտէի ընկե-րական ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի, ժամը 21ին: Կարեւոր օրակարգ: Կը հը-րաւիրուին բոլոր ընկերները: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՀԱՄԱԽԱՐԲ. Հայր. Միութեան Մար-սէյլի մասնաճիւղի ընդհ. անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո-րական հաւաքատեղին: Օրակարգ տեղ-ւոյն վրայ: Վարչութիւնը կը խնդրէ իր բոլոր անդամներէն ներկայ գտնուիլ տարւոյս առաջին այս կարեւոր ժողովին:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի գե-ղարուեստական ցերեկոյթը Մարտ 22ին, Սալ տը լա Շիմի:

19 ՅՈՒՆՈՒԱՐ 1964

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ
ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹ ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍԸ

ՓԱՐԻԶԱՀԱՅ ՏԻԿՆԱՆՑ ՄԻՈՒԹԵԱՆ
ՈՐԲԵՐՈՒ ՕԳՆՈՒԹԵԱՆ ՄԱՐՄՆԻ

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍԸ

GRAND HOTEL ի շքեղ սրահներուն մէջ

12, Bld. des Capucines

Կիրակի, Դեկտեմբեր 1, ժամը 17էն կէս գիշեր

Հաճելի գեղարուեստական բաժին

Երկու նուագախումբ

Մուտք 10 Ֆր., քարտ ու նեցող ուսանողներուն կէս գին

Սեղանները կ'ապահովուի ն հեռաձայնի կարգով

WAG. 38-54

